

СВІТИЛЬНИК ІСТИНИ

1970 рік
1971 рік
1972 рік
1973 рік
1974 рік
1975 рік
1976 рік
1977 рік
1978 рік
1979 рік
1980 рік
1981 рік
1982 рік
1983 рік
1984 рік
1985 рік
1986 рік
1987 рік
1988 рік
1989 рік
1990 рік
1991 рік
1992 рік
1993 рік
1994 рік
1995 рік
1996 рік
1997 рік
1998 рік
1999 рік
2000 рік
2001 рік
2002 рік
2003 рік
2004 рік
2005 рік
2006 рік
2007 рік
2008 рік
2009 рік
2010 рік
2011 рік
2012 рік
2013 рік
2014 рік
2015 рік
2016 рік
2017 рік
2018 рік
2019 рік
2020 рік
2021 рік
2022 рік
2023 рік
2024 рік
2025 рік
2026 рік
2027 рік
2028 рік
2029 рік
2030 рік
2031 рік
2032 рік
2033 рік
2034 рік
2035 рік
2036 рік
2037 рік
2038 рік
2039 рік
2040 рік
2041 рік
2042 рік
2043 рік
2044 рік
2045 рік
2046 рік
2047 рік
2048 рік
2049 рік
2050 рік
2051 рік
2052 рік
2053 рік
2054 рік
2055 рік
2056 рік
2057 рік
2058 рік
2059 рік
2060 рік
2061 рік
2062 рік
2063 рік
2064 рік
2065 рік
2066 рік
2067 рік
2068 рік
2069 рік
2070 рік
2071 рік
2072 рік
2073 рік
2074 рік
2075 рік
2076 рік
2077 рік
2078 рік
2079 рік
2080 рік
2081 рік
2082 рік
2083 рік
2084 рік
2085 рік
2086 рік
2087 рік
2088 рік
2089 рік
2090 рік
2091 рік
2092 рік
2093 рік
2094 рік
2095 рік
2096 рік
2097 рік
2098 рік
2099 рік
2100 рік

EDITIONES UNIVERSITATIS CATHOLICAE UKRAINORUM
S. CLEMENTIS PPAE

SVITYLNYK ISTYNY

THE LIGHT-BEARER

THE HISTORICAL SOURCES OF THE UKRAINIAN CATHOLIC
THEOLOGICAL ACADEMY OF LVIV

Collected and edited by Dr. Pawlo Senyca

VOLUME FIRST

Published by the Students
of the
Ukrainian Catholic Theological Academy of Lviv

Toronto

1971 — 1972 — 1973

Chicago

Printed by: Kiev Printers Ltd., 860 Richmond Street West, Toronto, Ontario, M6J 1C9, Canada

ВИДАННЯ
УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМ. СВ. КЛИМЕНТА ПАПИ

---

*Праці Греко-Католицької Богословської Академії
Opera Graeco-Catholicae Academiae Theologicae*

Том XXXIV Vol.

СВІТИЛЬНИК ІСТИНИ

ДЖЕРЕЛА ДО ІСТОРІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ КАТОЛИЦЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ
У ЛЬВОВІ

1928 — 1929 — 1944

ЧАСТИНА ПЕРША

Матеріали зібрав і опрацював:
д-р ПАВЛО СЕНИЦЯ

До друку приготували:
о. рад. ВОЛОДИМИР ЖОЛКЕВИЧ, ред. ЮЛІАН БЕСКИД
і ЯРОСЛАВ ЧУМАК

НАКЛАДОМ СТУДЕНТІВ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Торонто

1973

Чикаго

10

ПРИСВЯТА

*Основникові й Меценатові Української Богословської Академії
у Львові,*

**СЛУЗІ БОЖОМУ КИР АНДРЕЄВІ,
БЛАЖЕННІШОМУ КИР ЙОСИФОВІ**

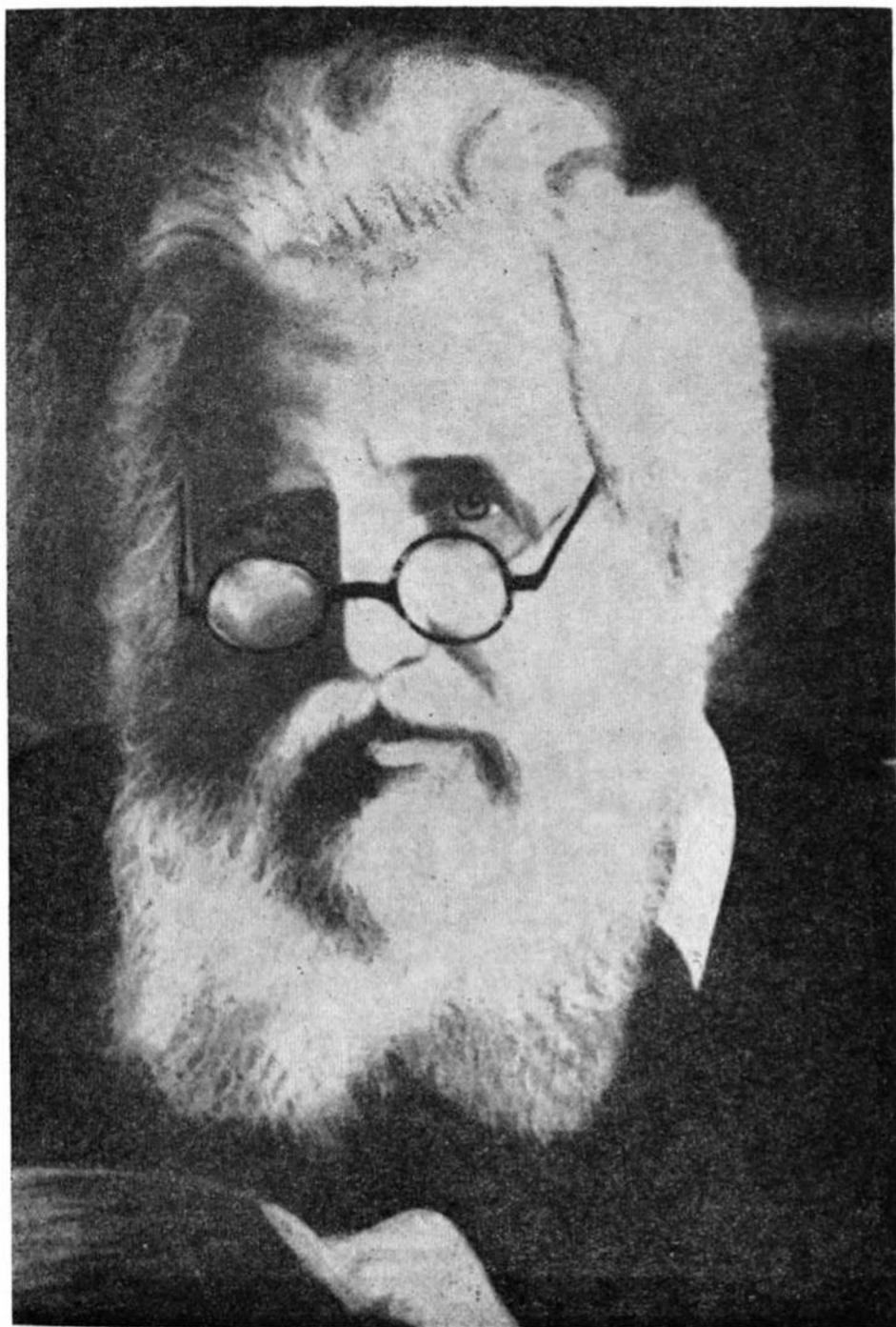
*Організаторові й Ректорові
та всім*

ПРОФЕСОРАМ і ДРУЗЯМ,
що живуть, і світлим тіням Тих, що відійшли геройською смертю...

*Павло Сениця
автор*

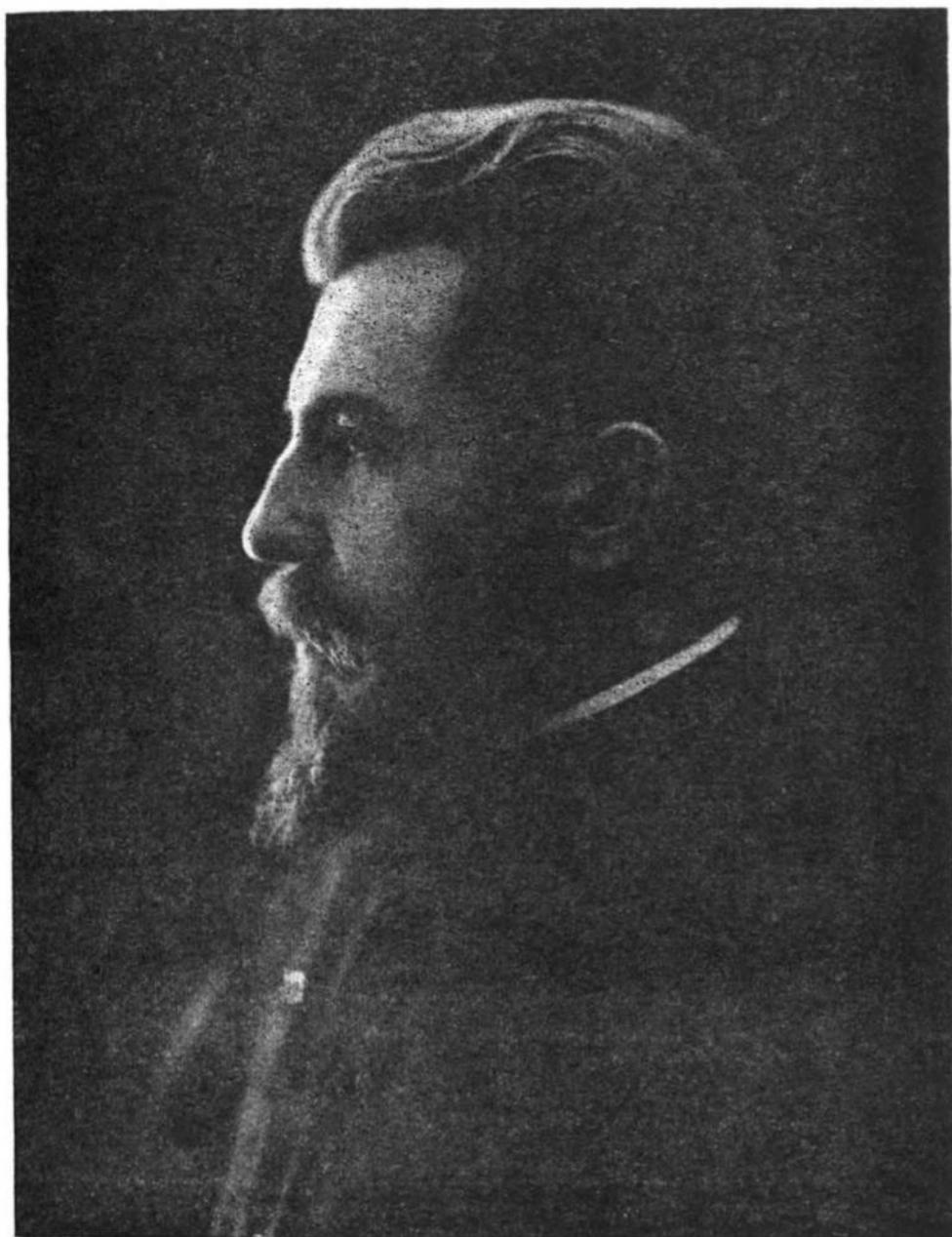
За дозволом Церковної Влади

**Слуга Божий Митрополит Кир Андрей Шентицький,
Основник і Меценат Богословської Академії**

**Верховний Архиспископ-Митрополит Йосиф
Кардинал Сліпий-Коберняцький-Дичковський
Організатор і Ректор Богословської Академії у Львові**

ПЕРЕДМОВА

У 1958 р. між професорами і студентами Греко-католицької Богословської Академії, які живуть у країнах вільного світу, зродилася думка видати Пропам'ятну книгу Богословської Академії у тридцятьріччя її заснування. Ініціатори цієї думки відбули в Торонто нараду, на якій була складена Редакційна Колегія запланованої книги та її програма. Обмірковано також, кого попросити за авторів намічених статей і як роздобути фонди на видання книги.

Тієї щасливої думки не пощастило ініціаторам зреалізувати, головно тому, що Редакційна Колегія не являла собою осередку, де можна було підготувати видання книги, збирати матеріяли та зв'язані з виданням фонди.

По кількох роках щасливу думку відновив абсолювент Богословської Академії у Львові, д-р Павло Сениця, що проживає в Чикаго, ЗДА. Він узяв на себе сміливе завдання зібрати джерела-матеріяли про Богословську Академію та подбати, щоб автори писали спомини, якими можна б доповнити зміст книги.

Він забрався до здійснення цього задуму з гідним подиву завзяттям, яке можна собі пояснити тільки великим пієтизмом колишнього студента до своєї колишньої школи. Українська Католицька Богословська Академія залишила у нього такі живі й милі спомини, що він пожертвував для неї час заслуженого відпогінку по професійній лікарській праці і не жалів грошових витрат. Доказом цього — багате листування д-ра Павла Сениці з усіма ще живими професорами й кол. абсолювентами та студентами Богословської Академії. Він нав'язав контакт з науковими осередками, університетськими бібліотеками та музеями різних країн — одним словом, з усіма, від кого тільки надіявся добути які-небудь матеріяли для книги. Фотокопіював друковані матеріяли, репродукував світлинки. Колишній студент виявив свій пієтизм до своєї школи, як не можна краще.

Греко-католицька Богословська Академія у Львові проіснувала тільки три свої п'ятирічні цензури з дворічною перервою за першої советської окупації Галичини. У цьому розмірно короткому часі во-

на виросла на поважну богословську школу. Її професорський збір перейшов тридцятку висококваліфікованих сил. Коли до одного річного випуску студентів, що в ній закінчували студії, зарахувати тільки сорок абсолювентів, то всіх студентів з закінченими повністю студіями вона випустила коло шестисот.

Будинок Духовної Семінарії, де приміщувалася Греко-католицька Богословська Академія, був пристосований до її навгальних завдань. Крім бібліотеки Духовної Семінарії, трохи перестарілої, студенти і професори Богословської Академії могли користуватися модерною і добірною бібліотекою Богословського Наукового Товариства. Академія видала цілу низку академічних підручників і наукових творів, яких авторами були її професори. В Академії відбулося кілька поважних наукових з'їздів, унійних і ювілейних. Під кінець її існування була можливість поширення її ще правнигим факультетом, зокрема добути право її надавання академічних ступенів.

Усі ці дії й надії Греко-католицької Богословської Академії перекреслила друга світова війна, друга й остаточно советська окупація Галичини та важка трагедія цілої Української Католицької Церкви. Гомінка Греко-католицька Богословська Академія замовкла так, як і ціла Українська Католицька Церква, яку Москва скасувала в 1946 р.

Однаке скомплетована д-ром Павлом Сеницею Пропам'ятна книга не є некрологом Богословської Академії у Львові. По двадцятьох роках Академія повернулася знову до життя і то в такому прославленому виді, до якого вона прямувала від погатку свого існування — як Український Католицький Університет з тимчасовим осідком у Візному Місті.

Творець і душа Богословської Академії, Блаженніший Кардинал Йосиф, повернувшись з довгорічного заслання у Сибірі, негайно підняв старання за створення Українського Католицького Університету, переємника Богословської Академії у Львові.

Блаженніший Кардинал Йосиф, ентузіяст науки, став творцем її нового вогнища. Діставши на нього благословення Святішого Отця, Пати Івана XXIII-го, Блаженніший Кардинал Йосиф у блискавично короткому часі добув фонди на закупно відповідної площі, побудував на ній велизавий університетський будинок, виготовив статuti університету, скомплетував професорський збір і придбав велику університетську бібліотеку.

Український Католицький Університет зазав діяти з 1963 - 64 академічним роком і діє з надією, що при сприятливих цьому умовинах він буде переміщений з Риму на вільні рідні землі.

о. Василь Лаба,
професор Богословської Академії у Львові.

Едмонтон, Канада, дня 17 лютого 1968 р.

СЛОВО ВІД АВТОРА

Свою працю позинаю словами, вміщеними у праці о. проф. д-ра Василя Лаби п. з. «Митрополит Шептицький, його життя і заслуги». Він пише: Загинаю його так, як загинав писати свою Євангелію апостол і євангеліст Лука: «Тому, що багато хто брався скласти оповідання про режі, які сповнилися між нами... вирішив і я... списати їх за порядком» (Лука 1, 1-3), 33 стор.

Варто б короткими словами згадати про те, як прийшло до появи цієї книги про нашу Альма Матер, незабутню Богословську Академію у Львові. В 1958 р. заснувався комітет з метою видати книгу про Богословську Академію у 30-ліття від часу її заснування. Однак комітет не міг зреалізувати своїх благородних постанов, бо ініціатори не передбачили таких труднощів, як розсіяння членів комітету та авторів статей по різних віддалених місцевостях Північної Америки й інших країн, брак відповідних матеріальних засобів і, найважливіше, брак джерельних матеріалів у тутешніх бібліотеках. Спорадичні статті в різних журналах і газетних про Ісповідника Віри Митрополита Йосифа Сліпого, колишнього ректора Богословської Академії, ніяк не могли дати авторам необхідних даних для написання намічених статей.

По прибутті Митрополита Йосифа після 25-літньої каторги до Риму, громадяни спонукали мене написати довший спогад про Богословську Академію в чикагівському тижневику «Нова Зоря» 1965 р. п. з. «Кардинал Йосиф Сліпий, організатор і ректор Богословської Академії у Львові» й виголосити кілька доповідей на згадану тему.

Опісля Блаженніший Верховний Архiepіскоп Митрополит Йосиф, деякі громадяни й кол. абсолювенти Богословської Академії порадили мені доповнити статтю й видати її друком.

Напогачку здавалося, що це завдання понад мої сили, бо брак матеріалів про Богословську Академію в чикагівських бібліотеках відстрашував мене позинати працю. Однак рушійною силою, яка спонукала мене стати до боротьби з цими труднощами, була думка про особу Іх Блаженства Митрополита Кир Йосифа, про його виклади, конференції, друковані праці, думка про його героїчне, майже 25-літнє в'яз-

нення та його клиз «виповнити наложений обов'язок». По змозі я старався виповнити «наложений обов'язок» без уваги на несприятливі обставини, серед яких живу і працюю.

Треба було позинати з нізого. Однак я швидко переконався, що я не одинокий. З моральною підтримкою та активною допомогою мені поспішили кол. професори Богословської Академії у Львові: о. проф. д-р Василь Лаба, о. проф. д-р Іван Гриньох, о. редактор Петро Хомин, секретар Богословської Академії, проф. д-р Микола Чубатий, проф. д-р Ярослав Пастернак, проф. д-р Юрій Полянський, проф. д-р Михайло Соневицький, мгр. Ярослав Чумак та кол. абсольтенти Богословської Академії. Своїми радами, матеріялами й знимками вони допомогли мені заповнити прогалини в поодиноких розділах цієї праці. Головний тягар підготовної праці двигав п. Василь Лосігко в Римі, що вишукував матеріяли по різних римських бібліотеках та їх копіював. У Чикаго п. інж. О. К. безкорисно допомагав у копіюванні текстів, а мгр Михайло Степанів теж безкорисно копіював знимки. Всім їм складаю сердезне спасибі. Особливо сердезну подяку складаю редакторові Романові Завадовигеві за мовну перевірку мого рукопису Я. Чума-Чумакові за поміг в оформленні й за виправлення тексту; Всег. о. рад. В. Жолкевигеві, о. Б. Смикові за організування фондів на видання цієї книжки, ред. Ю. Бескидові за техн. підготовку праці до друку.

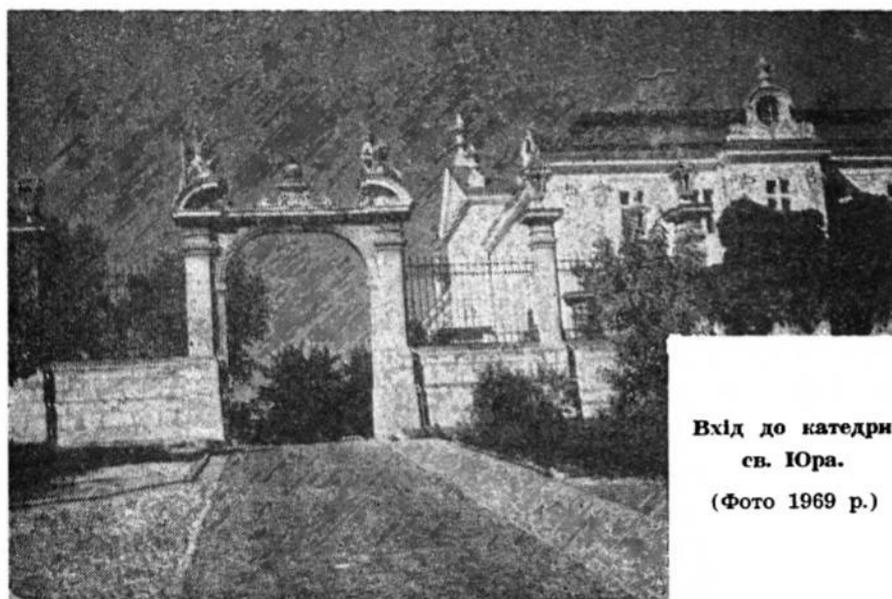
В міру того, як напливали матеріяли про Богословську Академію, я прийшов до висновку, що лише джерельні матеріяли в оригіналах можуть повністю віддзеркалювати працю й наукові здобутки Богословської Академії, зокрема заслуги її Основника, Митрополита Андрея та її Організатора й Керманіза, о. д-ра Йосифа Сліпого, її професорів і студентів. Тому я старався вишукувати й поміщувати їх без змін. Ці матеріяли будуть заохотою і уможливлять теж іншим авторам у майбутньому докладніше опрацювати поодинокі розділи моєї праці й доповнити прогалини, зого я не міг зробити з незалежних від мене пригин. На висвітлення та опрацювання гекає ще багато сторінок діяльності Богословської Академії у Львові, тієї нашої одинокої високої богословської школи, якої продовженням є тепер Український Католицький Університет у Римі, зорганізований так само, як Богословська Академія, Блаженнішим Митрополитом Йосифом Кардиналом Сліпим.

Цей мій скромний труд, виконаний у співпраці з іншими колишніми абсольтентами Львівської Богословської Академії, нехай буде зог застковим сплаженням довгу вдягности перед нашою Альма Матер, її Основником Митрополитом Андреем та її Організатором о. Ректором Йосифом Сліпим.

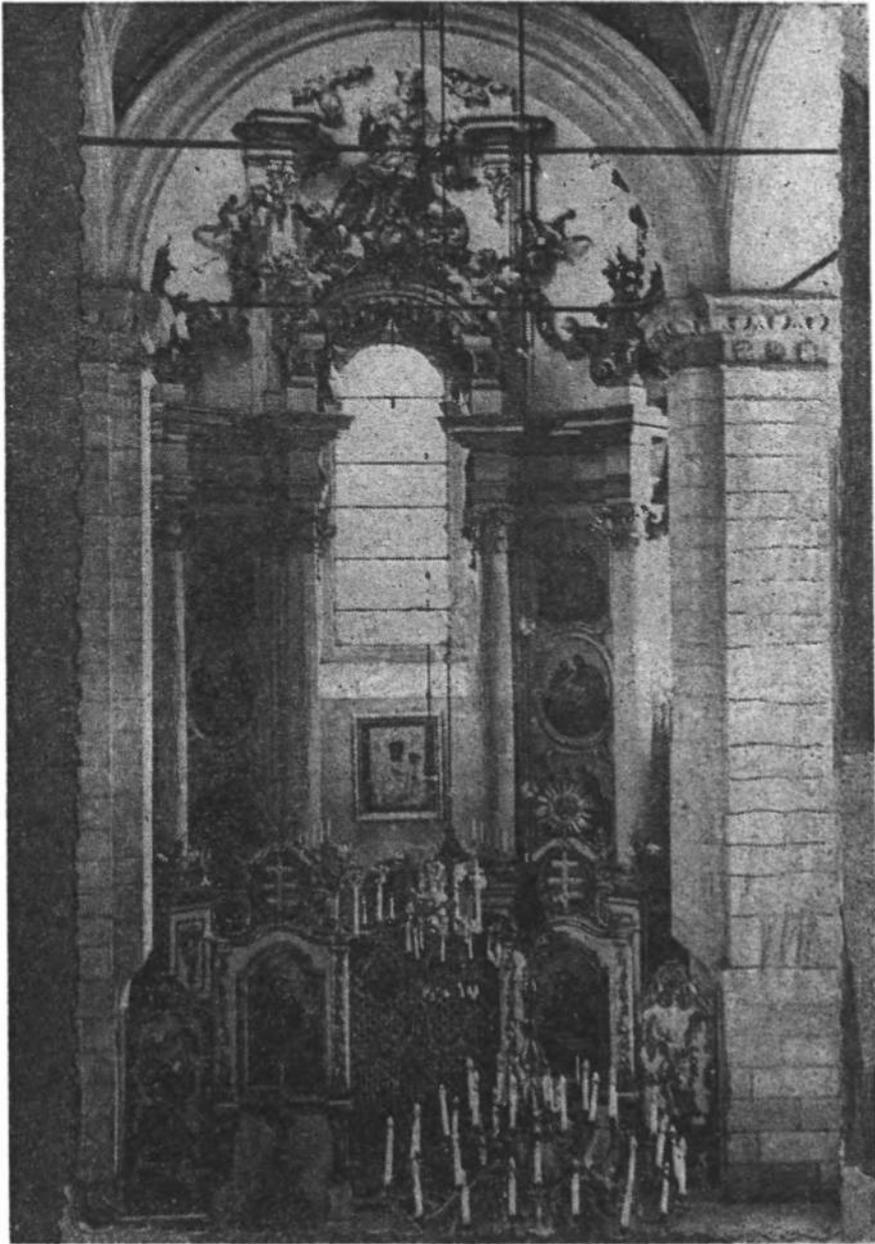
Автор

Катедра св. Юра у Львові.

**Вхід до катедри
св. Юра.
(Фото 1969 р.)**

Иконостас у храмі св. Юра.

І. РОЗДІЛ

А) ВСТУП

Географічне положення і багатство та внутрішні незгоди були причиною наступу ворогів на наші землі, що довело до упадку нашої держави і страти самостійності. Ворог нищив державних мужів, а в першу чергу ліквідував Церкву й духовний провід. Чому? Досліджуючи історію нашої держави й Церкви, бачимо, що вони все тісно разом співпрацювали та правили народом і то від найдавніших часів аж до останніх Визвольних Змагань. Держава і Церква взаємно доповнялись і ніколи не були від себе розділені. Із ростом і розквітом держави росла і розвивалася наша Церква, школи, наука, культура й мистецтво. Коли ж держава була в руїні, Церква перебирала провід, закладала школи, рятувала провідні верстви від винародовлення, прищеплювала народові любов до свого рідного й вела його до відродження та національного зриву.

Це добре розуміли й розуміють наші вороги, бо, захопивши наші землі, в першу чергу ліквідують українську Церкву, владик, священників і провідників, що тісно співпрацювали з ними, хоч часто Латинську Церкву толерують. Так було за московських царів Петра I, Катерини II, Миколи й Олександра II та за їх наслідників Сталіна і Хрущова. Так було за володіння польських панів у Східній Україні і в Галичині та мадярських вельмож у Закарпатській Україні. Одних знищували, або засиляли на далекий Сибір, інших терором саджали до тюрем, а слабших одиниць перетягали до себе на службу. Окупанти грабили культурні надбання держави й Церкви, збагачували ними свої музеї і потім ними величалися, як своїми здобутками. Вони розуміли, що коли знищать Церкву, то знищать ядро відродження нації.

Тому журбою всіх Владик було і є підняти Церкву на вершини, а це можливе тільки тоді, коли провідниками вірних будуть високо-освічені духовні; освіту можуть набути лиш у своїх високих школах. Тим то Владики по всіх програх в першу чергу засновували високі школи, для всіх, а духовні семінарії для майбутніх священників. Вагу Церкви й високих шкіл, де кувалася доля і відродження нації, розуміли наші вельможі, провідники народу, а пізніше всі громадяни й помагали їм матеріально та морально. Однак здається, що це найліпше розуміють теперішні ізгої, розсіяні по всіх країнах світу. Вони бачать скривавлений нарід і Церкву, увінчану терням мучеництва наших Владик, священників і свідомих її дітей. Очі всіх були і є звернені на далекий Сибір, де карались і караються вірні сини по тюрмах і концтаборах, а між ними останній Галицький Митрополит-Ісповідник Йосиф Сліпий. Всі вірили, що він наслідник і переємник ідей Митрополита Андрія, є єдиною

надією і рятунком у тім розбурханім морі подій і гаряче молили Господа за його визволення. Господь вислухав молитов, визволив його з кайдан і нам повернув.

Кожний українець був зворушений до глибини душі, коли почув 10 лютого 1963 р. радіовістку, що наш Митрополит-Ісповідник Кир Йосиф Сліпий майже по 20-літній сибірській каторзі — від 9 лютого 1963 р. знову на волі і прибув до Риму. Не один зі сльозами в очах дякував Богові за ласку визволення й допомогу Папи Івана XXIII.

Чому ж з такою полегшою віддихнули Його “осиротілі діти”? Кожний відчув, що повернувся їх “Духовий Батько”, опікун Церкви й народу, людина-науковець світової мірки, що він зможе допомогти розв’язати не одно наболіле питання не лише нашої Української Церкви, але й Церкви взагалі. І незабаром наші сподівання сповнилися. Заговорив наш Митрополит-Ісповідник на соборових нарадах до присутніх Отців і амбасадорів різних народів. Вони слухали не лише його слів, але й слів нашої закріпаченої Української Церкви й поневоленого народу. І наші владики на Соборі були не лише пасивними глядачами, але й брали активну участь в нарадах. Нема сумніву, що їхня праця причинилася до висвітлення деяких справ Східніх Церков, а головню Української Католицької Церкви. Їх думки мали вплив на прихильне рішення Отців Собору в наших справах, як, наприклад, збереження обрядів, традицій та Літургії, повернення давніх прав, а головню патріярших, що напевно незабаром стане дійсністю. Нема також сумніву, що попередні довголітні студії наших учених — духовних чи світських, причинилися до того, що Захід зацікавився наболілими питаннями Сходу, як, наприклад, науковим з’ясуванням причин роздору між Сходом і Заходом, історією Східньої Церкви, обрядами, традицією, а зокрема нашою Церквою, яка була помостом до з’єднання між Заходом і Сходом. І тут велику роль відіграли такі наші Митрополити, як В. Рутський, чи Андрей Шептицький.

Незабутні з’їзди по різних краях, як Велиградські в Чехах, Римі, Бельгії, Голляндії, Австрії та Німеччині, що їх очолювали Митрополит Андрей, Кардинал Сліпий, інші єпископи та науковці, напевно допомогли багато в питанні наближення між Заходом і Сходом.

Одним з університетів, де кувалися ідеї останнього Вселенського Собору, була Українська Богословська Академія, що її 35-річчя недавно ми відзначали. Її основником був Митрополит Андрей, а організатором і довголітнім ректором Блаженніший Верховний Архієпископ Митрополит Йосиф Кардинал Сліпий. Якою важливою була для нашої Церкви Богословська Академія, свідчить той факт, що Митрополит-Ісповідник зараз по своїм поверненні, ще не вигоївши ран каторги, відразу приступив до відновлення необхідної високої богословської школи, хоч тимчасово на чужій землі.

Ця школа, Український Католицький Університет, має продовжувати ідеї, які плекала Богословська Академія, спадкоємець ідеї Мо-

гилянської Академії за Митрополита Петра Могили.¹⁾ І тут цікавий збіг обставин, що та сама особа береться до діла, як це було 39 років тому. Тоді молодий учений професор догматики, опісля ректор Академії, а нині Архієрей-Кардинал, що саме досягнув подвійного ювілею 80-ліття народин і 55-ліття священства. Ставши 30 років тому Єпископом, а 25 років тому Митрополитом, дав багато доказів своєю невсипущою працею у Винограднику Христовім, що він гідний цього становища і поведе нашу Церкву в світле майбутнє.

Коли громадянство зрозуміє, яку велику роль відіграв отець ректор Сліпий як організатор Богословської Академії, то напевно щиро відгукнеться тепер на заклик Кардинала Йосифа й щедрими дарами допоможе зреалізувати його задуми — зорганізувати Український Католицький Університет в Римі.

Саме тепер, коли будова завершена, Владика почав організувати професорів, які мали б продовжувати наукові праці й вислітлити багато питань. Тут учені можуть використати наукові архіви бібліотеки Ватикану для студій над історією нашої Церкви й народу. Можливо, що вони тільки там це можуть зробити, бо наші науковці на рідних землях того зробити не можуть і хто знає, чи колинебудь зможуть, коли ворог послідовно буде нищити архіви, наукові бібліотеки, як це сталося кілька років тому в Києві, де спалено найцінніші джерела нашої історії.

Потреба такої школи конечна і то тепер, коли всі наші єпархії по всіх країнах потребують високоосвічених священників, духовних провідників-патріотів, яким буде лежати глибоко на серці доля й традиція нашої Церкви і які діятимуть згідно з духом і рішенням Вселенського Собору. Для цього нам треба школи типу Богословської Академії з висококваліфікованими професорами, які мали б передати вихованцям своє знання, любов до своєї Церкви, обряду і народу. Коли допоможемо Владичі зреалізувати його задум і пляни — розбудову нашої рідної високої Богословської школи, то це буде бодай частинною винагородою за всі жертви й терпіння, яких зазнала в останні десятиліття наша Церква і нарід. Так само це буде доказом, що ідеї великих Митрополитів Рутського, Андрея і Йосифа величні й гідні наслідування.

Б) СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ І НАРОДУ ПЕРЕД І ПО ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

“Найважнішу роль в Церкві сповняє, безсумнівно, духовенство. В його руки вложив Христос надприродні скарби і йому доручив

---

¹⁾ Про працю Українського Католицького Університету ім. св. Климентія Папи свідчать звіти Ректорату Верховного Архієпископа Кардинала Йосифа з нагоди інавгурації акад. року 1971/72 і список видань. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 6).

провід вірних. Отже, samozрозуміло, що й Церква мусіла звертати на виховання священників особливу увагу, йдучи за прикладом Христа, який вибрав апостолів і учнів, щоб підготувати їх під оглядом знання і вправою в чеснотах до високого післанництва. Та треба відразу ствердити, що спосіб підготування до Тайни священства не був завжди такий самий: він упродовж століть змінювався і удосконалювався". (219, стор. 9).

Нас цікавлять останні століття історії нашої Церкви й народу та суспільно-політичні відносини на наших землях, що мали посередній чи безпосередній вплив на генезу заснування Духовної Семінарії, а опісля Богословської Академії у Львові. Бодай короткий розгляд стану нашої Церкви й народу, а головню справа виховання нашого духовенства дасть нам змогу докладніше зрозуміти й належно оцінити, яку велику ролю відіграла Духовна Семінарія, а опісля її переємниці Богословська Академія в історії нашої Церкви Галичини, Закарпаття та інших країн, де жили українці. Коротко варто розглянути ті невідрадні обставити, в яких опинилися наша Церква й нарід перед і по першій світовій війні. Треба згадати і про намагання Митрополита Андрея їм зарадити, через заснування численних освітньо-суспільно-політичних, економічно-господарських та релігійних товариств, а особливо через організацію шкільництва — народніх і середніх шкіл та заходи відкрити університет з усіма факультетами.

1) СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ І ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ДУХОВЕНСТВА В УКРАЇНІ

а) Уніятські духовні школи

Триденційський Собор, скликаний Папою Павлом III в 1536 р., прийшов до висновку, що причиною занепаду Західньої Церкви був брак моралі, виховання й освіти західнього духовенства. Тому доручив єпископам засновувати єпархіяльні школи і семінарії для кандидатів на священників. У той час Апостольський Престіл близько цікавився справою і станом нашої Церкви, бо назривала справа унії. Папа був добре поінформований про політичне, суспільне й церковне становище нашої Церкви й духовенства в Україні. Він знав досконало, що без свідомого й високоосвіченого духовенства в ті часи справа з'єднання Церков і поширення унії неможлива. Тому 13 січня 1577 р. Папа заснував в Римі Грецьку Колегію ім. св. Атанасія для питомців Східньої Церкви. Тут могли студіювати також богослови з України. Один із перших, що там навчалися, після укладення Берестейського договору, був Вельямин Рутський, пізніший митрополит. Було там кілька монахів Василіян, а опісля світські студенти з українських і білоруських земель. Папа Григорій XIII заснував у Вильні 1582 р. Collegium Pontificium під проводом Отців Єзуїтів, де виховувалося 16 питомців світських і 4 питомці Василіяни.

Місцеві єпископи Західної Церкви переводили в життя рішення Тридентійського Собору. Епархії західних країн, а також Австрії, Мадящини й Польщі покрилися мережею духовних семінарій. Ці школи були переважно під проводом Єзуїтів, що вороже ставилися до нашої Церкви й використовували невідрадний стан Церкви й народу на те, щоб латинщити молодь, яка в них навчалася. Стан Української Церкви в XVI і на початку XVII століття був тяжкий. Недостача шкіл, а зокрема високих шкіл, боляче відбилася на долі нашого народу і Церкви. Діти нашої шляхти і вельмож мусіли вчитися в Польщі в чужих школах, головно єзуїтських, де вони польщилися і переходили на латинство проти волі проводу Церкви, митрополита В. Рутського та інших єпископів. Інші вчилися у протестантських школах Німеччини, України чи Білоруси (напр., кальвінські школи у Вильні, Вітебську, Меречі і Слуцьку (7, ст. 56). Молоді вихованки чужих шкіл, захоплені новими ідеями Заходу, почали ширити протестантизм і вільнодумство в Україні. Проти цієї небезпеки наші єпископи по Берестейській Унії 1596 р. почали протидію, засновуючи школи і виховуючи кандидатів духовного стану. Митрополит Іпатій Потій в 1600 р. заснував духовну семінарію для монахів у Вильні, а його наслідник Митрополит Рутський виклопотав 22 стипендійні місця для студентів Василян по різних школах. Він вислав своїх питомців до Грецької Колегії св. Атанасія в Римі, де й і сам раніше вчився. Владика радив своїм питомцям студіювати староукраїнську мову, тодішню мову літературну. У листі до них писав: "Нехай знаю, що ви є добрими русинами". (7, стор. 63), (254, стор. 181-195).

Його ревним помічником у праці єпархії був св. Йосафат, Архiepіскоп Полоцький, людина надзвичайних обдарувань. Він визнавав konieczність церковної єдності в Україні для релігійного і національного добра українського народу. (7, стор. 63).

У XVIII ст., крім єпископських шкіл, сильно розвинулися Василянські школи, так що майже все шкільництво в Україні і Білорусі було в руках Чину Отців Василян. Савич нараховує таких 28 шкіл.

6) Православні духовні школи

Вагу шкільництва усвідомляли дуже добре також православні владика і вельможі. Князь Константин Острозький, бажаючи заснувати семінарію в Острозі, прохав Папу прислати грецьких священників з Риму, щоб зарадити лихові. Ось що писав про це лихо князь Острозький у 1593 р. до Іпатія Потія: "Не от чего іншого розмножилось меж людьми лінивство, оспалство і отступлене от віри, яко наубольшей от того, іж устали учителі, устали проповідачі слова Божого, устами науки казаня. Для двигнення духовним пыльно потреба, жебихмо іміли учение пресвітери, казнодіе добреє, бо за тим іж наук ніт, великое грубїянство в наших духовних умножилось".

В ті часи важливу роль в національним і церковнім житті відіграли братства. Тодішні братства по більших містах також засновували школи. І так Успенське Братство у Львові в 1586 році заснувало школу, де вчили церковнослов'янської і грецької мов, а також інших дисциплін. Щоб дорівняти католицьким школам, учні студіювали з католицьких підручників, починаючи від "Суми" Томи з Аквіну. Між братськими школами в Україні найславніша була київська, заснована в 1615 році Богоявленським Братством. Митрополит Петро Могила зреорганізував її в колегію. Тут учили, крім грецької мови, також латинської, а програма навчання була складена за зразком єзуїтських шкіл. (7, стор. 59).

По смерті Петра Могили Києво-Могилянська Колегія проіснувала на старих засадах до кінця XVIII ст. з тим, що в 1689 році її перейменовано на академію.

Митрополит Петро Могила розшукував найліпших учителів, а здібних учнів вислав до західноєвропейських університетів для доповнення освіти, щоб, вернувшись до Києва, могли вчити молодь і зацеплювати їй нові ідеї Заходу. Густа мережа братських шкіл по всій Україні була одним з чинників, що викликав в Україні сильний національно-культурний рух, якого наслідки проявилися в політичних подіях XVII століття.

В колегії за Петра Могили процвітало видавництво церковних книг. Тут видано великої ваги літургичні книги, як "Требник" і "Літургікон", що був зразком нинішнього "Службника". Митрополит Могила дбав не лише про школи й освіту свого духовенства, але бажав піднести свою єпархію в Україні до ступеня Патріархату, що мало велике значення не лише для Церкви, але й цілої України. Для цього він часто листувався з Апостольським Престолом. На жаль, ця велика ідея створення Патріархату не знайшла зрозуміння між своїми людьми. Прихильники зближення і співпраці з Московією не допустили до її здійснення. Однак, хоч ідея Українського Патріархату тоді не здійснилася, вона не забулася і перетривала до наших часів, знайшовши своїх подвижників в особах Великого Митрополита Слуги Божого Андрея Шептицького і Верховного Архієпископа-Ісповідника Кардинала Йосифа.

Шкільництво XVII-го ст., піддержуване гетьманами і шляхтою, мало великий вплив на пізніших наших істориків, письменників і визначних суспільно-політичних діячів. Та однак по зриві Богдана Хмельницького і невдачі Івана Мазепи під Полтавою, Церква замість стати Патріархією, до якої прямували Митрополит Рутський, Мелетій Смотрицький та Петро Могила, насильно була змосковщена. Свідомих духовних пастирів московська влада виарештувала й заслала на Сибір, а на чільні церковні становища силою насаджувала своїх прихильників. Освіта духовенства підупала, почало ширитися сектантство, вірні втратили пошану й довір'я до свого проводу, а це спричинило дальші фатальні наслідки. Нарід опинився без духовних провідників, які мог-

ли б ставити опір чужим руйнуючим впливам і гаслам. Хоч це бачили чільні духовні і світські діячі, то зарадити не були в силі, бо біла, а опісля червона Москва все зруйнувала. Вона винищила фізично провід держави і Церкви, позамикала школи і Божі храми, а опісля зруйнувала їх з усіма історичними та мистецькими пам'ятками. (255, стор. 444).

2) СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ В ГАЛИЧИНІ

Становище Української Церкви в Галичині до і по Берестейській унії було подібне, як в Україні й на білоруських землях. Перевести в життя унію зараз після 1596 р. не вдалося, це досягнуто аж по сто літах. У Галичині сходилися релігійні, політичні й суспільні пляни Польщі, Мадярщини, Росії, а пізніше й Австрії з метою загарбати ті землі під своє панування. Пануючі різними інтригами не допускали до релігійного об'єднання на цих землях і на провідні становища насаджували таких людей, які беззастережно виконували б їх накази й були завжди на їх послугах. Щойно по розборі Польщі Галичина попала під окупацію Австрії, тоді й Церква могла свobodніше розвиватися. Унія мала підтримку австрійського уряду, бо Відневі залежало на паралізуванні російських впливів між українцями в Галичині й тим способом на закріпленні своєї влади.

На переломі XVII й XVIII ст. сталися в нас дуже важливі переміни на полі передусім церковного, а разом з тим і політичного та економічного життя. В церковнім житті треба згадати важну подію, що Західня Україна остаточно стала католицькою. До святого з'єднання приступила після Перемиської єпархії (1691) Львівська єпархія (1700). Зараз по проголошенні з'єднання, а ще більше після Замойського Синоду (1720) почалася реформаційна праця, що мала на меті зміцнити церковний організм, ослаблений тяжким лихоліттям. Реформу перевели три Львівські єпископи — Варлаам, Атанасій і Лев Шептицькі, що повних 70 років (1710-1779) правили єпархією. Совісним здійсненням постанов Замойського Собору причинилися вони дуже до заведення єдності і точності в Богослужбі, зреформували літургічні книги та завели дисципліну серед клиру. Епохальною заслугою Шептицьких є піднесення релігійного й просвітнього рівня в народі, піднесення рівня у вихованні світського духовенства. Всі три єпископи ширили просвіту серед духовенства та старалися розбудити почуття священничого достоїнства серед клиру. Вони зладили список усіх ерекціональних ґрунтів для забезпечення матеріального стану духовенства. Правда, не всі старання владик мали бажаний успіх. Вищі суспільні верстви й польські духовні круги не раз понижали українських священників. Українські парохі мусіли часто тяжкою фізичною працею заробляти на удержання родини. А були між ними люди і вчені і здібні, що своїм знанням часто перевищали латинських парохів, бо ж вони виховувалися в єзуїтських чи піярських школах, у василіянських чи папських закла-

дах. Та й самим нашим владикам важко було добитись рівного права з латинськими єрархами. Вищі суспільні класи в Польщі не могли позбутись упередження до східнього обряду і зовсім не думали поділяти тих усіх інтенцій, що їх мав Апостольський Престіл, коли виступав в обороні прав українського народу. Наше українське дворянство і шляхта, не зважаючи на з'єднання останніх українських єпархій з Апостольським Престолом, далі переходили на латинський обряд, тобто збільшували ряди польської шляхти, з якою в'язали їх спільні інтереси та оборона власних привілеїв. Провід та оборона народних прав перейшли майже виключно на наших владик, на рештки нашого міщанства та на українське духовенство.

Тим часом з півночі наступала чорна хмара — московське православія. Зростав вплив московських царів, що тільки шукали нагоди, щоб на українських землях стати в “обороні православних”, тобто, на ділі, опанувати ці землі. (7, стор. 68-69).

а) Виховання духовенства у Львівській єпархії

Реформаційні заходи Атанасія не обмежувалися тільки душ-пастирськими справами парохіяльного клиру. Він переконався, що й найпильніший нагляд збоку Церковної Влади не багато зможе зробити, якщо не буде вищої освіти для клиру. Треба було передусім подбати про богословську підготову для кандидатів духовного стану. А справа була нелегка. Єпархіяльної семінарії у Львові не було й ані владика, ані клир не мали фондів на заснування школи. Митрополит удержував своїм коштом 4 питомців у Папській Колегії Театинів у Львові, а в 1731 році записав на цю ж колегію 10,000 золотих з застереженням, що за відсотки від тої суми матимуть у колегії удержання два питомці. Вихованками Отців Театинів міг митрополит обсадити найвище деякі місця в консисторії, або важніші міські парохії. Звичайно до рукоположення на священника зголошувалися священничі сини, що вчилися від батьків богословських наук удома. Наука не раз обмежувалась читанням церковних книг, вивченням обрядів та польського письма. Ширшої освіти не міг тоді дати наш священник своєму синові, бо й сам він не був дуже освіченим, а міські школи і, навіть, братська львівська школа була тоді в упадку. Отже, сам владика мусів подбати, щоб кандидати до свячень у короткому часі вивчили катехизм, моральну богословію, обряди й інші богословські предмети”. (7, стор. 70). Справа заснування духовної семінарії для виховання духовенства у Львівській єпархії лежала дуже на серці єпископові Левові Шептицькому. Частину грошей, зібраних на будову церкви св. Юрія, він вирішив віддати на будову семінарії у Львові. Одначе свого пляну не міг зреалізувати, бо будова церкви вимагала більшої суми грошей. Владика Лев Шептицький вимагав від кандидатів на священників вищої богословської освіти, щоб дорівняти латинському духовенству й тим не наражуватися на пониження.

б) Виховання духовенства в Перемиській епархії

Заснування Духовної Семінарії в Перемиській епархії було не легкою справою для єпископа Інокентія Винницького, бо відсутність фондів утруднювала йому це святе діло. Широкі пляни перемиського владики Інокентія перервала смерть. Його брат, єпископ Юрій Винницький, продовжував почате діло і вже 1712 р. створив семінарійний фонд, однак смерть фундатора знівечила і його плян, так що треба було послати кількох питомців до чужих шкіл. Онуфрій Шумлянський, наслідник Юрія (1748-1763), щоб підняти вище освіту духовенства, збирав фонди від своїх і так зубожілих священників, врешті заснував дві катедри моральної і пасторальної богословії в Духовній Семінарії в Перемишлі. Тут, крім цих двох предметів, викладалися теж інші, допоміжні. В щасливішій становищі були обидва наслідники, єпископи Шептицькі, бо Галичина покищо була врятована. По розборі Польщі 1772 р. Галичина попала під владу Австрії, де Українська Католицька Церква могла свobodно розвиватися. Видно так хотіло Боже Провидіння, щоб вона відродилася. Атанасій Шептицький дістав допомогу від світських людей, міщан, і міг вислати 6 питомців до Ярослава, а його наслідник Лев Шептицький міг вислати кількох питомців до Відня, бо 1776 р. Марія Тереса призначила 6 стипендій у Віденській семінарії при церкві св. Варвари (Барбареум). Наслідник Льва Шептицького, єпископ Рилло, в 1780 році, щоб розв'язати наболіле питання недостачі освіченого духовенства, збудував Духовну Семінарію в Перемишлі. Вона існувала тільки три роки, бо цар Йосиф II своїм декретом з 30 червня 1783 р. заснував генеральну семінарію у Львові, а всі інші розв'язав.

Наші єпископи обох епархій давали більші суми Отцям Театинам у Львові, щоб вони виховували кількох питомців для них, але ті не сповняли свого завдання і не хотіли приймати богословів на студії. Наболілу справу духовної семінарії для обох епархій розв'язав австрійський уряд, засновуючи "Барбареум", а опісля Генеральну Духовну Семінарію у Львові.

з) СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ НА ЗАКАРПАТТІ

Офіційно українська Церква на Закарпатті прийняла унію 1596 р. під час Берестейського собору, бо там був присутній Мукачівський єпископ та його помічник. Однак місцевий уряд різними інтригами й політичними заходами старався не допустити до поширення унії. Західня частина Закарпаття ввела в життя унію аж по 1646 р., а східня частина з Семигородом значно пізніше, бо ця частина була під безпосереднім впливом московського уряду. Українську Церкву на Закарпатті зустріла така сама доля, як і на інших землях України, їй довелося перейти тернистий шлях переслідування і упокорення.

Апостольський Престіл, цісарська династія Габсбургів в Австрії та місцева латинська ерархія старалися ширити унію, одначе всім партнерам присвічували в їх праці інші мотиви й цілі.

Коли Римський Престіл з папами керувався благородними цілями в прищеплюванні й поширюванні унії, то латинська місцева ерархія уважала, що унія має бути лише переходовою стадією і помостом до латинізації Східньої Церкви; різними дипломатичними заходами переконувала тодішніх папів, щоб підпорядкували їй уніятів не лише в справі віри, але і в адміністраційних справах. Отож, ерархи-уніяти не могли призначувати своїх помічників-єпископів, святити священників та приділювати їм парохії без дозволу місцевих латинських єпископів. Нижче уніятське духовенство було також підкорене місцевому нижчому латинському духовенству до того ступеня, що не могло виконувати своїх священничих обов'язків без дозволу, навіть частину своїх прибутків мусіло йому віддавати, та на кожному кроці терпіло зневагу, пониження і упокорення.

Краще ставилися до унії Габсбурги. Позірно вони прихильно ставилися до унії та її поширення, але їх метою було паралізувати московські впливи між українцями та закріплювати свою владу на українських землях.

Ці методи латинської ерархії і Габсбургів не лише не помагали в поширенні унії, але навпаки — уніяти верталися до православ'я, а православні боялися переходити на унію, бо ж бачили, в якім пониженні й упокоренні доводиться працювати уніатам і уніятському духовенству. Вороже до унії ставилися також семигородські православні та мадярські вельможі і, де тільки могли, паралізували своїми інтригами шляхетні заміри наших владик і священників. Направду треба було великої стійкості, завдяки якій наші владики не заломилися, але власне, твердо стояли у вірі й цю віру вщеплювали своїм вірним. Раз-у-раз владики інтервенювали перед владою у Відні, дбаючи про поліпшення долі української католицької Церкви й аргументуючи, що власна ерархія, підвищена освіта та зрівняння духовних з латинським духовенством не лише спинить повернення уніятів до православ'я, але причиниться до його поширення й спаралізує російські впливи між українцями, яких так дуже Габсбурги боялися. По різних заворушеннях і відступствах від унії австрійський уряд за Марії Тереси зрозумів хибну політику щодо уніятського духовенства, зрозумів, що його теперішня тактика більше шкодила, ніж помагала справі унії, і від 1761 р. змінив основну свою політику стосовно нашої Церкви на Закарпатті. Тим часом кілька наших священників здобули вищу богословську освіту в єзуїтських школах в Тиряві і Ягерті, і це уможливило їм доступ до вищих урядових кругів. Вони, а особливо Мануїл Ольшанський, своїми впливами домоглися того, що папа Климентій XIV, за порадою імператриці Марії Тереси, буллею з 19 вересня 1771 р. вийняв Мукачівську єпархію і священство з-під юрисдикції латинського владика і клиру. Марія Тереса старалася

направити свої і своїх попередників помилки, закладаючи школи для духовенства і світських, матеріально вивінуючи єпископів і священників, а, найважніше, своїми впливами в Римі домоглася зрівняння наших отців у правах і привілеях з латинськими. Наші владика могли вільно засновувати школи не лише для богословів, але і для світських студентів і учнів.

Справа унії в Семигороді і в Югославії виглядала багато гірше, бо Крижевецька єпархія 1786 р. мала лише 6 уніятських парохій, і тут діяли московські впливи.

4) БАРБАРЕУМ (BARBAREUM)

Щоб піднести освіту уніятського духовенства на Закарпатті, австрійський уряд, за порадою наших владик і духовенства, вирішив заснувати під своїм наглядом і керівництвом Генеральну Семінарію у Відні, яка мала б вишколювати апостолів унії для країн св. Стефана. Пізніше на прохання галицьких єпископів і Василян цесарева Марія Тереса дозволила також кільком богословам з Галицької єпархії і двом монахам Василянам навчатись у цій семінарії. Марія Тереса віддала на приміщення семінарії колишній єзуїтський монастир і церкву св. Варвари, збудовану 1652 р. Головним дорадником був єпископ Божичкович. Приступлено зараз до перебудови церкви згідно з вимогами східнього обряду, а відкриття відбулося в день іменин цесаревої, 15 жовтня 1775. Згідно з декретом, у семінарії могло студіювати 46 питомців під опікою 4 настоятелів. Першу Службу Божу відправлено 24 червня 1776 р. в присутності самої цесаревої Марії Тереси та її дочки.

Назва семінарії була: "Королівська греко-католицька генеральна семінарія у Відні при св. Варварі" (*Regium generale Seminarium Graeco-Catholicum Viennae ad Sanctam Barbaram*). У щоденному вжитку, а опісля і в актах була прийнята скорочена назва "Барбареум" (*Barbareum*).

Тут згуртувалися питомці нашої Церкви з різних країн. Вони мали нагоду познайомитись із слов'янськими й неслов'янськими питомцями, з історією їх країн, літературою і самостійницькими змаганнями до відродження, так, що опісля, вернувшись додому, вже свідомо ставали в обороні прав своєї Церкви й народу. Семінарія "Барбареум" не тривала довго, заледве 10 років. Цесар Йосиф II скасував її 23 березня 1784 р., зате заснував в 1783 р. Генеральну Духовну Семінарію у Львові, де продовжували свої студії студенти "Барбареум" родом з Галичини. Студенти родом з Закарпаття продовжували свої студії в Ягер. За час існування "Барбареум" студіювало там 29 богословів українців з Галичини, 32 з Угорщини, а решта це серби (14), румуни (41). З Львівської єпархії скінчило "Барбареум" 10, а 6 закінчило студії у Львові. З Перемиської єпархії скінчило студії 5 студентів, а 2 доповнили опісля у Львові.

Коротке, бо заледви десятилітнє існування "Барбареум", мало для нашої Церкви велике значення, бо з рядів абсолювентів тієї семінарії

згодом вийшло 6 єпископів, 16 крилошан, 10 професорів університету чи єпархіяльних семінарій, 8 ректорів семінарій і 8 письменників.

Ю. Пелеш висловився про “Барбареум” так: “Віденське “Барбареум” було для українського клеру великим добродійством”. О. Барвінський відмітив значення “Барбареум” для галицької і угорської України теж і з того погляду, що “до духовної семінарії у Відні приймано питомців з Мукачівської й Пряшівської єпархій, а взаємне пізнання з питомцями з Львівської й Перемиської єпархій розбуджувало почуття приналежності всіх до одного українського народу. Від року 1785-1792 приймали до греко-католицької семінарії у Львові питомців із Закарпаття, а навпаки галицькі українці часто їздили на Угорщину кінчити свої студії (Я. Головацький, А. Могилянський і інші)”. (219, стор. 92).

“Немає сумніву, що вихованки “Барбареум” мали посередній, чи безпосередній вплив на Маркіяна Шашкевича й “Руську Трійцю”, на видання у Будапешті в 1837 р. “Русалки Дністрової”, на пробудження українців під час “Весни народів” у 1848 р., на заснування товариства “Просвіта” й відродження Галичини й Закарпаття. Як вище сказано, продовженням “Барбареум” була Генеральна Семінарія у Львові. Серед зміненого середовища формувалися пізніше у Львові на традиціях Віденської семінарії нові методи научної і виховної праці над нашим священничим доростом. Саме ж “Барбареум” має особливо велику вагу через те, що було воно для нас неначе першим зразком новочасного виховання духовенства”. (219, стор. 213). Хоч скасовано “Барбареум”, то парохія св. Варвари далі існувала. Вона опікувалася вояками-українцями австрійської та української армії й біженцями першої і другої світової війни. українською Віденською колонією, студентами й засланнями різних таборів Гмінду, Талергофу і “Третього Райху”. Тут спочивали тлінні останки св. Йосафата від 1916 до 1947 р. Тут молилися наші ісповідники єпископи на чолі з Слвгою Божим Митрополитом Андреем і Митрополитом Йосифом. Парохи св. Варвари опікуються також могилами наших вояків з обох світових воєн.

5) ЗАСНУВАННЯ ГЕНЕРАЛЬНОЇ ДУХОВНОЇ СЕМІНАРІЇ У ЛЬВОВІ

Значно зросла освіта українського духовенства в Галичині й поза нею з хвилиною заснування австрійським цісарем Йосифом II Генеральної Духовної Семінарії у Львові. Сталося це 30 червня 1783 р. за єпископа Петра Білянського. Духовна Семінарія стала для Галичини й українського народу, розсіяного поза її межами, храмом богословських студій та осередком відродження від початку свого існування аж до хвилини, коли її ідеї перейняла в 1928 р. Богословська Академія. Семінарія була призначена для виховання кандидатів духовного стану з Західної України, Закарпатської України, Хорватії, Пряшівської і Крижевецької єпархій та для румунів із Семигороду. 1 листопада 1783 р. відкрито Духовну Семінарію. Першим ректором був о. Антін

Ангелович (пізніший митрополит після відновлення Галицької Митрополії цісарем Францом I-им грамотою з 7 липня 1806 р.). Усіх питомців було 80. Та вже через рік став ректором о. Михайло Щавницький. Він з великою енергією віддався праці в новій установі, так, що до трьох років кількість питомців досягла 400. То була найвища кількість питомців — кандидатів духовного стану. До такої кількості питомців, яка була в семінарії за ректора о. Щавницького, дійшло аж за більше, як сто років, у Богословській Академії за ректорату о. д-ра Йосифа Сліпого в роках 1935-39. Завдання Ректорату було важке й вимагало багато політичного такту, самопосвяти, жертви, праці, щоб з успіхом вести таку інституцію серед несприятливих політичних умовин, наклепів і шикан чужинців, а часто серед перешкод і з боку своїх. Митрополити впродовж майже півтора століття покликували на пост ректорів семінарії чи її професорів високоосвічених мужів, найкращих синів. Церкви. Вистачить згадати такі світлі постаті, як великого нашого культурника отця Івана Лаврівського, основника капітульної бібліотеки в Перемишлі; отця Яхимовича, пізнішого нашого митрополита; отця мітрата Олександра Бачинського, знаного з епітету книжника; єпископа Йосифа Боцяна; отця віцеректора Ільницького; духовника-святця отця прелата Дольницького; отця архимандрита Теодосія Галущинського, визначного нашого бібліста, пізнішого духовника в Папській Семінарії св. Йосафата в Римі..." (7, стор. 74). Між професорами зустрічаємо Ангеловича, Скородинського, Івана і Михайла Гарасевичів, Сильвестра Сембратовича.

Праця в Духовній Семінарії зосереджувалася над поглибленням богословських студій, обрядів, церковного співу й духовного життя. Читання книжечки Томи Кемпійського, яку кілька разів перекладено (завжди з поліпшенням мови) на українську мову, було в семінарії невідступною лектурою. Молитва, свята Літургія, розважання, конференції, сповідь, щоденне святе Причастя заправляли молодих людей до аскетичного життя. Кращі умовини для духовного життя настали в 1889 році, коли постав новий будинок, здвигнений цісарем Франц-Йосифом I та невтомними заходами отця ректора Олександра Бачинського.

Філософічні й богословські виклади відбувалися зпочатку в аудиторіях Духовної Семінарії. 21 жовтня 1784 року засновано у Львові цісарським декретом університет з чотирьох відділами. Його розміщено в Тринітарському монастирі на тому місці, де потім збудовано у Львові Народний Дім. До університету перенесено й факультет богослов'я, а в 1787 році заведено тут для тих кандидатів, що не знали латини, виклади народньою мовою. Саме в той час почався жвавий науковий рух між Українцями. Ми мали власних українських професорів, так, що до 1795 року на богословському факультеті викладали тільки українці і не було ні одного німця, чи поляка. Єдиним чужинцем був д-р Іван Потоцький, світський священник, але й він викладав катехитику й пасторальну богослов'ю по-українськи. Після перенесення Львів-

ського Університету в 1806 році до Кракова, у Львові залишився лицей з богословським, філософічним та правничим факультетом і з правом надавати докторати на богословському та на філософічному відділах. Пізніше, коли знову повернено університет у Львові, богословські студії завжди були зв'язані з університетом, і так було аж до 1920 року, коли то Українці створили свою власну святиню науки.

Завдяки вищій університетській освіті, завдяки доброму вихованню кандидатів священничого звання, могло українське духовенство мати благословенний вплив на нарід і підносити його з морального й культурного занепаду. Професори почали розробляти наукову літературу, писали підручники, катехизми, збирали матеріали для історії Церкви в Україні, зокрема для історії з'єднання з Святим Апостольським Престолом, творили духові й наукові осередки. Все це підготувало такий світлий успіх, як виступ отця Маркіяна Шашкевича, що виданням "Русалки Дністрової" в 1837 році почав нову добу в українській літературі й узагалі в українському житті Галичини. Шашкевич виступив за кличем виголошувати проповіді у церкві українською мовою і цим самим зробив перелім у нашому церковному житті.

З'їзд "руських учених" в мурах Духовної Семінарії в 1848 році є яскравим доказом поступу в громадському й культурному житті народу.. Понад 300 осіб нашої інтелігенції зібралося в будинку семінарії, щоб підкреслити свою національну єдність і самостійність і щоб укласти спільну програму змагань українського народу. Від тоді наше духовенство виступило відверто на захист належних прав свого народу, на боротьбу за освіту в народі, за викорінення пошести пиянства, за честь і життя того народу. (7, стор. 75-76).

Провід дали священники, вихованки Духовної Семінарії. В 1848 р. за ініціативою питомця Ковальського засновано "Читальню", що займалася просвітянською працею не лише між питомцями, але й між населенням впродовж існування Духовної Семінарії, а опісля Богословської Академії. В семінарії, мов у дзеркалі, відбивалося національне й політичне життя, не лише Галичини, але цілої України.

Економічний стан Духовної Семінарії протягом її існування був тяжкий, бо її опікуни ніколи не грішили щедрістю. Нераз доводилося питомцям навчатися в переповнених кімнатах, в холоді і голоді, а епідемія холери в 1831 і 1872 скосила немало молодих багатонадійних майбутніх священників. (239, стор. X). Багато помагали Духовній Семінарії своєю безкорисною працею монаші чини Василіян, Редемптористів і Студитів, а також і жіночий чин Сестер Служебниць Пречистої Діви Марії, що довгі роки займалися кухнею і пральнею та прикрашуванням церкви й каплиці.

Життя і студії в Духовній Семінарії нормували закони "Львівського Провінціонального Собору", що відбувся у Львові 1891 р. Пра-

вильник для Духовної Семінарії був виданий згідно з постановами Тридентського Собору, як каже додаток до титулу VIII, глави II Львівського Собору. (7, стор. 77).

6) МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ — ПРОВІДНИК УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ Й НАРОДУ

Здавалося, що наша Церква в Галичині зможе спокійно розвиватися, Та так воно не було. Державна адміністрація в Галичині за панування Австрії попала майже цілковито в польські руки, а поляки насвітлювали українські справи у Відні так, як їм було вигідно. Штучно поширюване москвофільство в Галичині поляки використовували на кожному кроці, твердячи, що українці є проти австрійського уряду.

Не краще жилося нашому народові й Церкві на Закарпатській Україні. Тут мадяри палали не меншою ненавистю до всього, що українське, як їх північні сусіди. Де могли, обсаджували адміністраційні становища і школи своїми людьми та протегованими мадярофілами і інтригами шкодили всюди українській справі. До чого довели доноси й інтриги “сусідів”, свідчать фатальні події по вибуху першої світової війни, коли тисячі невинних людей каралися по тюрмах, концтаборах чи повисли на шибеницях.

Ще в гірших умовах опинилася наша Церква в Америці, Канаді, Бразилії чи Аргентині. Юрисдикцію над нашою Церквою мали латинські єпископи, які не знали нашої історії, не розуміли ані обрядів ані традицій нашої Церкви й поступали так, як “наші сусіди” їх інформували. Перші піонери не мали багато провідників і не могли належно протидіяти кривдам, яких зазнавали. Огірчені, часто потрапляли на невластиві дороги. Це скрутне становище використовували спритно різні секти, а московська Церква масово перетягала до себе наших людей і реєструвала їх як своїх. Тільки свідомі витримали ті тяжкі часи, поки прибули їх перші священники і Владики, щоб облегшити їх долю.

Здавалося, що наші національні справи, відродження народу і Церкви не розвинуться під опікою “добрих сусідів”. Та завдяки Божому Провидінню зерно, засіяне о. Маркіяном Шашкевичем у Галичині й Тарасом Шевченком на Східній Україні, дало плід сторицею. Нарід отрясся з кріпацького ярма-неволі, став засновувати свої товариства “Просвіти”, “Братства тверезости” й рідні школи, а інтелігенція та священники вернулися до предківської мови. Чільні громадяни зрозуміли, що без свого представництва в австрійському парламенті не зможуть зарадити лихові, тому вибирали туди своїх заступників. Наша Церква при кінці XIX століття потребувала помочі, бо хворий Кардинал Сембратович не міг присвятити багато уваги своїй єпархії. По його смерті 1898 р. його наслідник старенький Митрополит Юліян Куїловський за цей короткий час праці на митрополичому престолі теж не міг подолати труднощів, у які попала єпархія.

У той критичний для народу і Церкви час Боже Провидіння покликало до праці Андрея Шептицького. 19 червня 1899 р. Папа Лев XIII призначив Андрея Станиславівським єпископом, а по смерті Митрополита Куїловського, 17 січня 1901 р. передав йому митрополичий престіл у Львові. Молодий, 36-літній Митрополит Андрей, обдарований великими чеснотами, людина з високою освітою і культурою, небуденним знанням світських і церковних справ, із знанням світових мов, незрівняним дипломатичним хистом, цілковито присвятився своєму народові й Церкві.

Важке політичне й релігійне становище застав новий Митрополит. Нелегка була праця Владика, що мусів поборювати не лише перешкоди збоку ворогів, зрадикалізовані колони земляків, але й опір своїх найближчих священиків, які були московських поглядів. Митрополит не заломився. Від першого дня на владичім престолі він засновував товариства, бібліотеки, церковні і світські братства, школи, організував молодь і турбувався станом духовенства. Він розумів, що без допомоги освіченого і свідомого духовенства не зможе поліпшити долі обездоленого народу ані під оглядом національним ані релігійним. Митрополит Андрей реорганізував монастирі та заснував нові. За почином Митрополита Андрея Отці Василіяни, Редемптористи, Студити, Сестри Василіянки, Служебниці, Студитки, Йосифітки засновували цілий ряд захистів, народніх та середніх шкіл для хлопців і дівчат. По невдачі наших Визвольних Змагань Владика заснував "Малу Семінарію" для бідних учнів, а в 1930 р. по розв'язанні українських середніх шкіл поляками у Львові, Станиславові, Тернополі і Рогатині заснував повну гімназію у Львові, де молодь могла кінчати, або продовжувати початі студії. Коли ж виринула пекуча потреба другої школи, заснував філію "Малої Семінарії" в Рогатині. Де міг, помагав реорганізувати чи основувати Духовні Семінарії, як у Перемишлі, Станиславові, Ужгороді, Пряшеві та Львові. У вільний час від церковних справ Митрополит віддавався суспільній і політичній праці. В 1903 р. Митрополит Андрей приєднався до українських парламентаристів, що протестували проти несправедливої польської адміністрації, а в 1906 р. підтримав перші спроби українців домогтися виборчої реформи, чому спротивилися поляки. При кожній нагоді Митрополит робив заходи для створення українського університету. Про те, як москалі і поляки боялися українського університету, свідчить панслов'янський конгрес у Празі 1908 р., що його скликав граф Володимир Бобринський, член Державної Думи, лідер Російської Народньої Партії, нащадок Катерини II. Він запросив на конгрес і поляків, представників вшехпольської партії, які солідарно з москалями голосували проти, коли була мова про створення українського університету. Ідучи в парі з російським бажанням, польська преса докоряла австрійському урядові за те, що заснування українського університету у Львові спрямоване проти Росії. (6, ст. 36-37).

В 1905 році Митрополит Андрей зробив першу спробу створити у Львові вищу богословську школу з правом надавання докторатів. Спротив польських єпископів перешкодив здійснення цього задуму. Владика посилав здібніших студентів на студії в різних західних університетах — в Інсбруку, Граці, Відні, Зальцбургу, Фрайбургу, Парижі, Страсбургу, Лієжі, Лювені, Мюнхені, Бамберзі, Падерборні, Діллінгені і Бресляві, не згадуючи тих міст, де вчилися тільки нечисленні одиниці — Люксембург, Загреб, Прага, чи Будапешт. (7, стор. 90). Найбільше студентів богословії студювало в Римі, в Українській Папській Семінарії ім. св. Йосафата, яка була притулком для всіх Владик, священників, головню у воєнне і повоєнне лихоліття.

Митрополит сам об'їхав усі країни Європи і поза Європою, встановляв зв'язки з чільними церковними й державними провідниками, брав участь у різних з'їздах, пропагував ідеї з'єднання-зближення з Сходом, ознайомлення з історією його Церкви, обрядами та традиціями. Владика всюди знаходив прихильників своїх ідей, почавши від Папів, аж до вірних звичайних мирян. (260, стор. 121). Його праця не пропала, а принесла багатий плід, чого доказом був останній Вселенський Собор. Владика їздив до Риму, де спростовував хибні, а не раз тенденційно неправдиві інформації наших ворогів і з'ясовував свої далекосяжні пляни щодо з'єднання з Сходом. Папи розуміли його ідеї з'єднання і давали йому повновасті, які мало хто діставав протягом історії Церкви. Владика не спочивав, їздив і йшов усюди, де міг знайти свої "овечки". Свої очі звертав за океан, друкував для заокеанських церков книжки і сам їздив туди, як добрий пастир.

Митрополит Андрей розумів, що без українських єпископів, він не зможе врятувати Українську Церкву в Америці. Тому за його старанням Апостольський Престіл призначив для Америки єпископом о. Сотера Ортинського, що прибув до Нью Йорку 27 серпня 1907 р. через п'ять літ іменував єпископом для Канади о. Никиту Будку, що приїхав туди 19 грудня 1912 року. Митрополит, не лише посилав за океан священників і єпископів, але і сам у 1910 р. поїхав до Америки і Канади, а у 1921 р. відбув другу подорож, цим разом до Америки, Канади, Бразилії та Аргентини, щоб на місцях ознайомитися з тамошніми труднощами нашої Церкви та їх полегодити. Однак він не міг зреалізувати в цілому своїх задумів. З вибухом першої світової війни доля не пощадила ні нашої Церкви, ні народу, ні нашого Владика. "Нові хрести" ув'язнення москалями, а опісля поляками в Познанні, невдача Визвольних Змагань, страшне поневолення і матеріальна нужда його рідного народу спали на плечі доброго Пастиря. Але він цим разом не упав під ударами. Вдруге відвідав Америку, організував збірку грошей для сиріт, на допомогу бідним, бо не лише духовна допомога, але й матеріальна були змістом його життя.

7) СПРАВА УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ¹⁾

Та найважливішим завданням його душпастирської праці була опіка над молоддю, намагання дати рідну школу, власний університет. Де лише міг, обговорював і обстоював konieczність створення українського університету. Митрополит не зневірився тимчасовими невдачами, але продовжував заходи для створення українського університету. В цій справі Владика Андрей сказав своє рішуче слово, до якого прислухувалися не лише члени австрійської Палати Панів, але і сам цісар. 28 червня Кир Андрей виголосив знаменну промову на одинадцятому засіданні 22-ої сесії австрійської Палати Вельмож, коли обмірковувано справу бюджету. Митрополит Андрей говорив:

«Хоз питання створення самостійного університету у Львові є вже від років предметом переговорів і найбільш наполегливих бажань і намагань руської нації, в цій справі все таки дотепер не зроблено нізого позитивного. А проте ця справа, високі панове, є з багатьох причин важливішою, як це могло б видаватись в першому моменті. Що заснування руського університету у Львові є потрібне, уважаю доказаним, незаперечним; бо, якщо б русини мали вже один університет, можна б ставити під сумнів потребу другого: коли ж вони не мають жадного, тоді питання, чи руський університет є потрібний, майже в'яжеться з питанням, чи взагалі потрібні університети. Бо, коли університети є могутніми факторами в історичному житті народів, тоді вони є такими для всіх! Якщо університети, через піднесення і ширення культури, мають такий кольосальний вплив на життя людської спільноти, що в новітні часи вони стали найбільшими й найважливішими центрами культурного й національного життя, тоді знову ж вони є такими для всіх. Раз вони потрібні, тоді вони потрібні передовсім і найбільше тим, що їх ще не мають. Треба признати, що нарід скількістю три і пів мільйона — отже займає четверте місце серед націй імперії, нарід, що його національний і культурний розвиток вимагає різно цілих рядів священників, учителів середніх шкіл, урядовців, суддів та інших академічно образованих фахівців, не може на довший час обійтись без університету й мусить відгувати це, як пекугу потребу, щоб такий університет був заснований.

Не можна заперечити, що право мати власний університет не належиться також русинам, тим більше в імперії, яка хозе признати це право нації в монархії зислом багато меншій. Коли б хтось хотів робити застереження, що русини ще не дозріли, щоб мати самостійну науку й університет, тоді такий аргумент треба відкинути як історично фальшивий, бо вже в 17-му столітті ми мали квітузі академії, себто високі школи. Якщо б цей аргумент мав ще щось доказати, тоді, власне, він не мав би жадного іншого логічного сенсу, як хіба той, що хтось

---

¹⁾ Повний текст промови, див. Розділ ХХІІІ. Голось преси про Митрополита Шептицького: «Потреба Українського Університету у Львові».

хотів би, наприклад, казати, що молодого чоловіка не треба посилати до школи, доки він не стане взеним, або, що хвора людина мусить наперед видужати, заки зможе явитися перед лікарем. Коли ж хтось хоже мотивувати обговорюваний брак з уваги на ощадність, тоді він знову ж стоїть на зовсім фальшивій позиції. Бо питання університету є передусім вимогою культури й науки, а віддавна в людстві панує переконання, що фонди, віддані на піднесення культурного життя й науки є, тогню говоряги, не втратами, а радше інвестиціями, які приносять велику користь».

Потребу університету з'ясував Митрополит також з церковного боку. Владика ствердив, що в складі Австро-Угорської монархії

«можна знайти найбільші орієнтальні церковні спільноти, що дотепер придержуються постанов Фльорентійського Собору та передовсім зберігають найдостойніші традиції позаткового християнства, а саме принцип єдності окцидентальної і орієнтальної Церков. Ця релігійна унія Орієнту з Римом, католицька віра з грецьким обрядом стала для нас русинів, так би мовити, вже національною традицією, національною релігією. За цю ідею, яка зовсім певно має світове значення і якій віддавна ворожо протиставилися всі національні й релігійні егоїзми, наші предки пролляли потоки муженизої крові, цій ідеї ще до сьогодні кориться наш нарід. Тому також всі заходи, що їх поробиться для піднесення нашого культурного життя, є посередньо також промуванням цього такого великого й такого важного питання.

Повторюю, з усіх згаданих мотивів, культурного й католицько-релігійного розвитку руського народу під покровом Габсбургів, уважаю створення руського університету у Львові не тільки потрібним, але також особливо важливим». (6, стор. 118-21).

Нічого дивного, що ця блискуча промова нашого Владики принесла вже незабаром добрий вислід, бо в 1913 р. цісар видав декрет, щоб заснувати Український Університет у Львові від 1 вересня 1916 р.

Московський амбасадор у Відні, розуміючи вагу такої інституції та її можливий вплив на українців у підмосковській займанщині, за-протестував проти “ворожих актів” австрійського уряду у відношенні до Росії. Відомо, що вибух війни спричинив відкладення дати відкриття університету, а потім з приходом поляків цього пляну вже ніколи не зреалізовано. (6, стор. 16).

Домагання свого рідного університету підтвердила опісля і молодь смертю студента Коцка, який загинув від польської кулі в університеті під час маніфестації. Своє вороже ставлення до справи організації Українського Університету поляки завжди виявляли, а по призначенні їм Галичини в 1923 р., не тільки не хотіли говорити про організацію такого університету, але арештами зліквідували Таємний Український Університет, та ще до того встановили т. зв. “номерус клявзус”, на основі якого приймали тільки обмежену кількість українців до польських університетів. Тому наша молодь знайшлася в скрутнім становищі,

а ще в гіршій становищі опинилася Церква і нарід, бо проріджених війною рядів ідейних працівників і науковців не було ким поповнити. Владика бачив, що висиланням студентів за кордон на студії не розв'яже наболілого питання, не заступить українського університету. Він добре знав, що чужий університет не дасть нам того, чого Церква й нарід потребують і тому вирішив узятися до організації української школи. Користаючись з митрополичого права, затвердив запропоновані статuti Богословської Академії 23 лютого 1928 р. і заснував Українську Богословську Академію з пляном організації її на Український Католицький Університет. На його організатора й ректора призначив молодого вченого о. д-ра Йосифа Сліпого.

8) ІНШІ ДУХОВНІ СЕМІНАРІЇ В ХІХ І ХХ СТ.

Крім Духовної Семінарії у Львові, єпископи намагалися засновувати власні Духовні Семінарії в своїх Епархіях, і то не лише в Галичині, але і поза її границями. Єдина Духовна Семінарія у Львові в своїх мурах не могла вмістити питомців усіх Епархій, а часто бувало й так, що богослови з інших країн не могли приїжджати до Львова через зміну кордонів і політичних взаємин між державами. Про них також слід згадати, бо в історії української Церкви вони відіграли таку саму роль, як і Духовна Семінарія у Львові, й підготували сотки ідейних священиків, що своєю ревною душпастирською працею врятували тисячі українських вірних, наражених на чужі політичні й релігійні впливи, носіями яких були наші сусіди.

а) **Духовна Семінарія в Перемишлі** дуже тісно співпрацювала з Духовною Семінарією у Львові від перших її початків. Вона існувала з перервами в ХVІІІ і ХІХ ст. Єпископ Снігурович 1845 р. постарався про приміщення для питомців ІV-го року, а три перші роки його богослови студіювали у Львові. Такий стан тривав до кінця першої світової війни. Єпископ Йосафат Коциловський зорганізував повну семінарію та її урочисто відкрив 13 грудня 1921 р. Вихованці Перемиської Духовної Семінарії відзначилися ревною працею в парохіях, висунених найбільше на захід Лемківщини й на півдні Бойківщини. Тут перехрещувалися ворожі нам впливи польонізації й латинізації з одної сторони та штучно протегованого і пропагованого москвофільства з другої сторони. Протягом десятків літ багато парохій пропало для нас назавсіди, а поляки мали в Римі аргумент про хиткість нашої Церкви. Не раз нашим Владикам доводилося протестувати проти їх діявольської роботи — так перед польським урядом, як і в Римі. Треба було аж недавніх воєнних дій, щоб сотні тисяч священиків і вірних, на чолі з Ісповідниками-Владиками, засвідчили перед Апостольським Престолом і світом свою вірність Христовій Церкві й українському народові.

б) **Духовна Семінарія в Станиславові** — це по Львівській і Перемиській друга найбільша семінарія. Вже в перших роках своєї єпископської праці молодий Владика Андрей Шептицький бачив невідрадний стан нашої Церкви й вірних у парохіях Гуцульщини. Йй він присвятив перші свої роки на єпископському престолі в Станиславові. Вже тоді він бачив, що мала кількість, хоч і ревних священників, не може, як слід вести душпастирської праці у розкиданих по зелених горах Гуцульщини парохіях. Він бачив нужду й пиянство, яке поширювали несовісні орендарі жиди й у висліді забирали від гуцулів їх прадідівські полонини. Час був закороткий, щоб можна було запобігти лихові. Наслідник Владика Андрея, єпископ Хомишин, заснував Епархіяльну Семінарію в 1907 р. й посилав у найбільш загрожені парохії ревних душпастирів, які не одно село врятували перед загладою з рук спекулянтів, несовісних туристів та зрадікалізованих таки своїх провідників.

в) **На Закарпатті** наші Владики у Пряшеві й Ужгороді заснували теж Епархіяльні Духовні Семінарії, що великою мірою відзначилися в боротьбі з денаціоналізацією українських вірних, яку поширювали мадари й чехи.

г) **Крижевацька Епархія** також мала власну Епархіяльну Семінарію, але багато своїх богословів посилала на студії до Львова. Їх було найбільше з усіх студентів, що студіювали в Богословській Академії з-поза кордонів Галичини.

Щоб достатньо висвітлити осяги й заслуги згаданих тут і незгаданих семінарій, на те треба б окремих праць істориків нашої Церкви. Доля цих семінарій була така сама, як і Богословської Академії у Львові: та сама рука їх знищила, не вагаючись пролити і мученицьку кров численних їх вихованків — владик-ісповідників і священників.

Обговорюючи питання українського духовенства на українських землях і поза їх межами, не можна поминути мовчанкою і наші Монаші Чини, що плекали в своїх семінаріях богословські науки. До них належать численні монастирі **Отців Василіян**, **Отців Студитів** та **Отців Редemptористів** (Чина Найсвятішого Ізбавителя). Завданням їх місцевих семінарій було не лише вишколювати високоосвічених монахів-священників, але й місіонарів. Їх монастирі були не лише в Галичині, але всюди, де билося українське серце — на Волині, Поліссі, Закарпатті, в Югославії, в далекій Америці, Канаді, Бразилії та Аргентині. Їх значення для української Церкви велике, бо вони врятували від винародовлення сотки тисяч рідних братів, розсіяних по різних країнах.

На окрему згадку заслуговують чужі й українські семінарії в Римі, що дали українській Церкві десятки високоосвічених священників, професорів, ректорів духовних семінарій та єпископів.

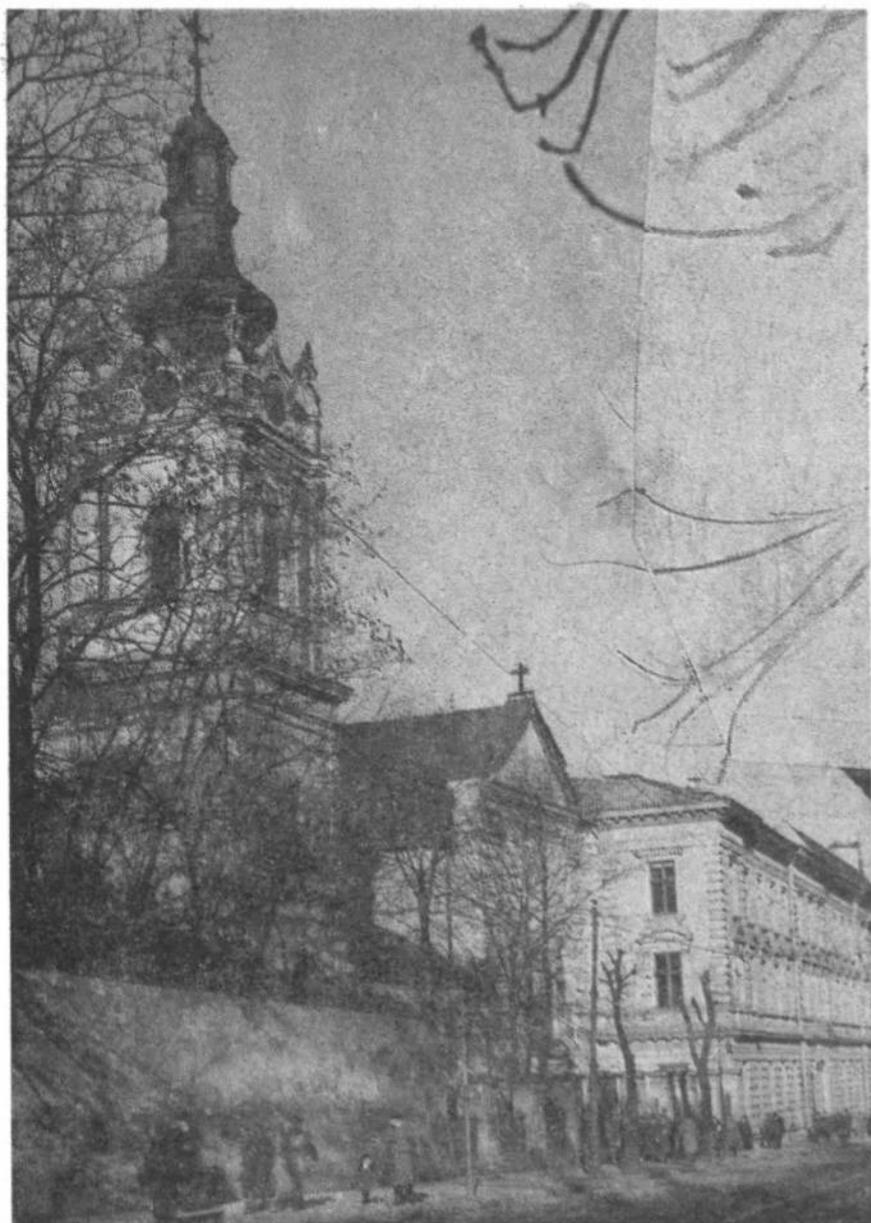
д) **Грецька Колегія св. Атанасія** була заснована 13 січня 1577 р. Папою Григорієм XIII для всіх питомців візантійського обряду. Першим

українським питомцем був Вельямин Рутський, що по закінченні філософії у Вірцбурзі, переїхав до Риму і тут 1601 р. завершив богословські студії. Коли став митрополитом, вислав туди своїх питомців на студії. Під час Наполеонських війн Колегія була замкнена (1809-1845 р.). У другій половині XIX ст. вплив українських питомців на студії до Колегії св. Атанасія був такий великий, що назву колегії змінено на Pontificium Collegium Graecorum et Ruthenorum.

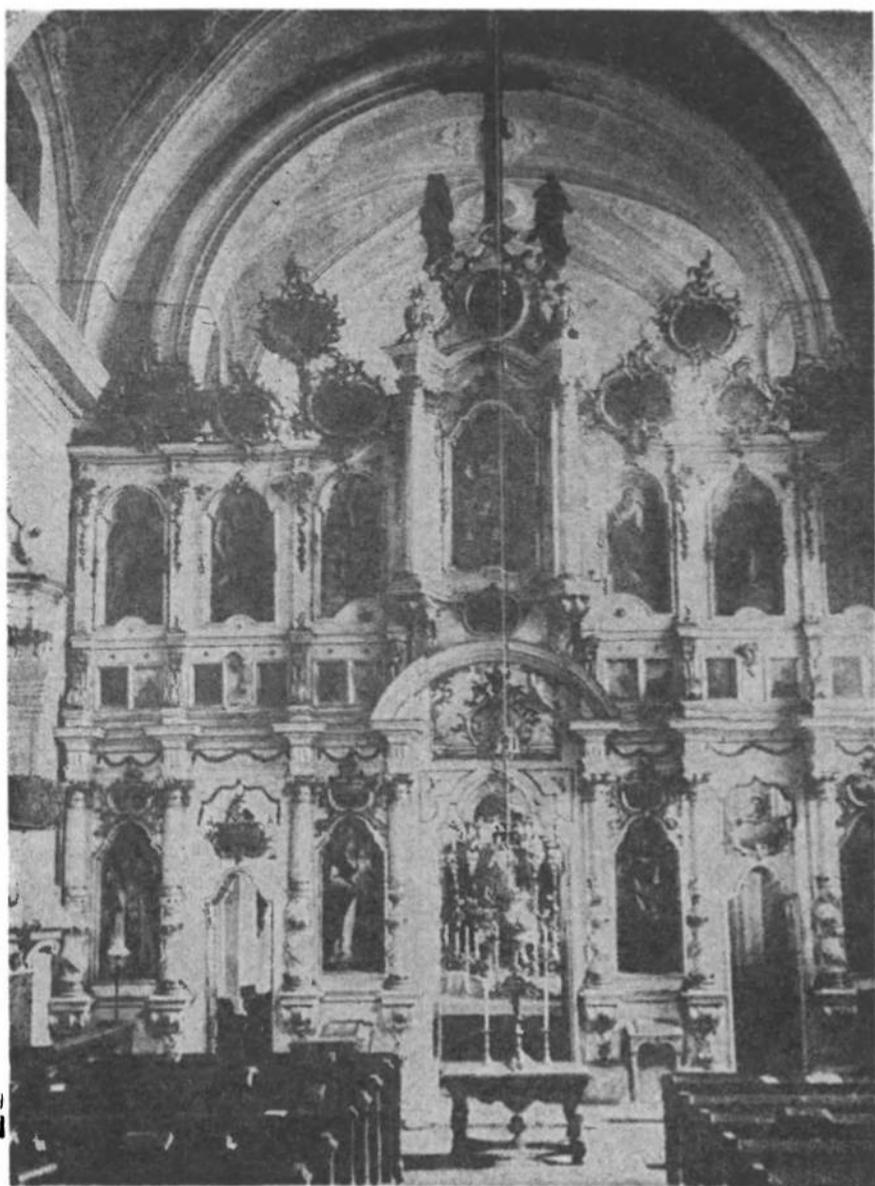
Пізніше на прохання Митрополита Сильвестра Сембратовича Папа Лев XIII 18 грудня 1897 р. своїм бреве "Paternam benevolentiam" заснував **"Українську Папську Семінарію"** і туди перейшли з Гредької Колегії св. Атанасія наші питомці. Провід Семінарії був у руках Отців Єзуїтів ще до 1904 р., опісля перебравли опіку над Семінарією Отці Василіяни. Під час Першої світової війни 11 наших питомців, що були австрійськими громадянами, мусіли залишити Рим і переїхати до Чехії. В Кромержі була зорганізована Семінарія для питомців-емігрантів Галицької єпархії і тут вони студювали до закінчення першої світової війни. В 1921 р. Папа Венедикт XV запросив знов українських питомців на студії до Риму. З усіх українських земель з'їжджалися студенти й то так численно, що старий будинок був замалий і довелося будувати нову Семінарію на горбку Джаніколо. Під час конференції українських Владик 28. X. 1929 р. Митрополит Андрей посвятив наріжний камінь під нову будову. Навесні 1932 р. Священна Конгрегація Східньої Церкви передала українській Церкві новий будинок під назвою **"Папська Семінарія св. Йосафата в Римі"** "Pontificio Seminario di San Giosafat in Urbe".

Тут студювали десятки студентів-українців з різних країн. Тут часто перебував Слуга Божий Митрополит Андрей між своїми духовними дітьми, що приготувлялися до апостольської праці коло стіп св. Апостола Петра. Тут гостювали наші Владики на чолі з теперішнім Митрополитом Йосифом і Архиепископом Іваном Бучком під час перебування і нарад в Римі.

Звідси Архиепископ Іван опікувався ізгоями з рідних земель після другої світової війни. Тут відбувалися наради наших Владик з цілого світу під час II Ватиканського Вселенського Собору. В сусідстві Семінарії Блаженніший Йосиф Кардинал Сліпий здвигнув нову будівлю **Українського Католицького Університету**, переємника Львівської Богословської Академії. Колишній її ректор, є сьогодні організатором університету. В сусідстві цих будівель побудована також українська Церква св. Софії.

Українська католицька церква Святого Духа у Львові при вул. Коперника 36.

Іконостас у семінарській церкві Святого Духа, розмальований Кори. Устیانовичем.

II. РОЗДІЛ

ЗАСНУВАННЯ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Митрополит Андрей уже в перших роках своєї праці на митрополитичому престолі робив заходи, щоб zorganizувати високу школу для студіюючої молоді. Був уже близько своєї мети, однак Перша світова війна припинила здійснення його планів. По війні поляки не хотіли й чути про український університет. Терором, арештами й переслідуванням професорів та студентів зліквідували Український Тайний Університет. Після укладення конкордату Польщі з Апостольською Столицею справа змінилася. Митрополит покористувався своїми історичними правами і вирішив заснувати Богословську Академію з Філософічним і Богословським факультетами, щоб згодом переорганізувати її в Український Католицький Університет.

Щоб виготовити статуту й поставити Академію на науковому рівні європейських католицьких університетів, треба було їх оглянути та з ними докладно ознайомитись. Це завдання доручено отцеві д-рові Йосифові Сліпому, професорові догматики, що сам студіював у західних університетах, в Інсбруку й Римі. Отець д-р Сліпий, молодий вчений, хоч знав докладно устрій тамошніх висококатолицьких шкіл, відомих у світі з уваги на свої наукові успіхи, то все таки кілька разів відвідав різні країни Європи та їх школи і тільки тоді виготовив статуту для Богословської Академії. Богословське Наукове Товариство зацікавилось цією справою й скликало 11 листопада 1927 р. урочисті наукові збори, що відбулися в Митрополічій Палаті в присутності Митрополита Андрея. Після довгої ділової дискусії, в якій забирали слово майже всі присутні, стверджено, що для розвитку нашої богословської науки й підготовки нових наукових сил конечна Академія, як установа вищого типу з науковими аспіраціями, тим більше що в цілому світі греко-католики не мають такої вищої наукової інституції та ухвалено, щоб Митрополит, користуючись своїми історичними правами, заснував Богословську Академію у Львові. Також Митрополіча Консисторія, на засіданні 24 листопада 1927 р., висловила ся однодушно за заснування Академії. Статуту перевірила комісія в складі: о. проф. Тит Мишковський, проф. д-р Микола Чубатий і о. проф. д-р Йосиф Сліпий. Опісля Митрополит затвердив статуту 22 лютого 1928 р. і з цієї нагоди видав креаційну грамоту, що має велике історичне значіння.

Ч. 114/Орд.

**В ІМ'Я ОТЦЯ І СИНА І СВЯТОГО ДУХА В ТРОЙЦІ
СВЯТІЙ ЄДИНОГО, ЙОМУ ЖЕ СЛАВА НАВІКИ.
АМІНЬ.**

**МИ
АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ,
БОЖОЮ МИЛІСТЮ І СВЯТОГО АПОСТОЛЬСЬКОГО ПРЕСТОЛА
БЛАГОСЛОВЕННЯМ МИТРОПОЛИТ ГАЛИЦЬКИЙ,
АРХИЄПИСКОП ЛЬВІВСЬКИЙ, ЄПИСКОП КАМ'ЯНЦЯ
ПОДІЛЬСЬКОГО
ЧИНИМО ВІДОМИМ НИНІШНИМ ТА ГРЯДУЧИМ ПОКОЛІННЯМ
ОТСЮ НАШУ ПОСТАНОВУ:**

Небесний Наш Спаситель Ісус Христос, довершуючи діло спасення людського роду, сказав: «Я Дорога, Правда і Життя». Тими словами наказав Наш Спаситель усім нам, покликаним до праці у винограднику Христовім, шукати в Нім світла Божої Правди, щоби себе та повірений Нашому проводові нарід повести по дорозі, що певно веде до Життя Вічного. Всі краї та всі народи, що шукали тої Божої Мудрости, вже тут на землі тішилися окремою опікою Божою та поважанням і пошаною на цьому світі. Розуміли се наші праотці — великі предки наші — князі, княгині та Митрополити Київські, наші попередники у проводі Христовою Церквою на Україні. Від першої хвилини Божої благодати на нашій батьківській землі стали вони покривати наш край школами, монастирями та книгозбірнями, поручаючи богоугодним мужам ціле своє життя посвячувати на пошукування правди і поширення її світла між нашими прадідами. Тому не диво, що справедливий суд історії переказав нам про св. княгиню Ольгу як про наймудрішу між руськими жінками, нашого праотця Володимира почитав Святим, його сина Ярослава Мудрим, митрополитів наших київських — Іларіона, Кліма Смолятича та других великих книжниками та філософами, яких не було досі на нашій землі. Із зростом освіти та мудрости у нашій Батьківщині росла та квітнула наша Церква, процвітала наша земля. А коли погасала в гаси лихоліття освіта та мудрість на нашій землі, тоді спадала й наша Церква у пізмертвоту, відклонювалася від Св. Апостольського Престола, нарід попадав у гуже рабство духа й тіла.

У нинішні гаси важкі, коли наш нарід упав, знеможений у нерівній боротьбі за своє повне життя, а отець тьми — діявол на нашій, св. Андреем благословенній, землі засіває повними жменями свій ку-

жіль блуду і безбожництва, постановили Ми піти за прикладом Наших світлиць попередників та оснувати в Нашім городі Львові високу школу католицької науки нашого востогного обряду як окрему правну особу — Греко-Католицьку Богословську Академію, як найпевнішу підвалину духового відродження Нашого Народу та приготування нашої святої Церкви до сповнення великої грядучої місії у Христовому Винограднику на Українській Землі та серед народів Східної Європи, спрагнених Божої Правди.

Маючи ці великі різи на увазі, потверджуємо предложений Нам устав Академії та поругаємо Ректорові та Професорам берегти та плекати серед вихованків Академії в першу зергу глибоку побожність та зисту і незінсугу науку Вселенської Католицької Церкви. Поругаємо в мурах Академії пильно досліджувати богословію, право та богослужбу Святої Востогної Церкви з гасів перед роздором та основно просліджувати відхилення східних християн від Католицької Церкви після нещасного роздору. Зокрема поругаємо відкривати та виузувати минуле Церкви Українського Народу та щирі змагання наших батьків до святої Єдності, для якої вони не жаліли і своєї крові. Розуміємо, що є лиш одна відевізна Правда, до пізнання якої прямує людська мудрість, тому поругаємо не занедбувати також пізнавання глибин людської мудрости, що нашому народові з браку власних високих шкіл гасто стає недоступною.

Сповнюючи ці завдання, заслужать собі Професори та студенти Академії на благословення Боже на землі, на вігне спасення в небі, на невмирущу вдягність українського Народу.

Благословення Господне на Вас, тепер і завжди і на віки вічні.
Амінь.

Дано у Львові, дня 22 лютого, Року Божого 1929.

† АНДРЕЙ,
Митрополит.

СВЯТОЧНЕ ВІДКРИТТЯ

По затвердженні статутів Богословської Академії о. ректор Йосиф Сліпий зайнявся організацією цієї високої школи. Підготовка тривала впродовж 1928 і 1929 років, а святочне відкриття відбулося 6 жовтня 1929 року. Цей акт був знаменним моментом в українській історії і Церкві. В Академії приготувалися богослови не лише до священничої праці, але тут кувалися ідеї, які присвічували Отцям Вселенського Собору в їх рішеннях і прихильному ставленні до християнського Сходу. Акту відкриття довершив сам Основник, Митрополит Кир Андрей, при співучасті обох Єпископів, Кир Никити Будки й номіната Єпископа-помічника Кир Івана Бучка. Свято почалося архиерейською Службою Божою, яку відправив у сослуженні оо. професорів Преосв. Кир Никита о год. 9.45 у храмі Духовної Семінарії при вул. Коперника ч. 36. По внесених многолітствіях на честь Св. Отця, Митрополита, Єпископів, о. Ректора й Професорської Колегії, студентів і всіх вірних слідувало продовження відкриття в гарно прибраній авлі о год. 1.45. На підвищенні засів на престоли-трони Високопреосв. Митрополит з обома Єпископами, а в залі зайняли місця запрошені члени Митрополічної Капітули й духовенство, представники наукових та інших установ, члени редакцій, оо. професори й студенти. Хор студентів Академії заспівав псалом Лаврівського “Услиши, Господи, глас мой” Потім промовив о. ректор Йосиф Сліпий н. т. “Значення й устрій Богословської Академії у Львові”. Ця промова появилася друком в особній книжці п. з. “Гр.-кат. Богословська Академія і її статuti”, Львів 1930. З черги проспівав хор богословів композицію Дм. Боршнянського “Господи, хто обитаєт”, а секретар Академії, о. Петро Хомин прочитав надіслані телеграми й привіти. На закінчення забрав слово Високопреосв. Митрополит-Основник і подав до відома телеграму з благословенням Св. Отця, яку всі присутні вислухали стоячи й зустріли з одушевленням. Відспіванням гимну закінчено свято.

В НЕДІЛЮ, ДНЯ 6. ЖОВТНЯ 1929

ВІДБІТЬСЯ

СВЯТОЧНЕ ВІДКРИТТЯ

гр.-кат. Богословської Академії в Львові,

що пишеться

о годині 9:45 рано Архієрейською Службою Божою, як ввідривить Його Екцеленція Нискокопресвященний Митрополит Кир Андрей в Храм Духовної Семінарії при вул. Коперника ч. 36.

Кідак о год. 11:45 продовження відкриття в акал Духовної Семінарії після долученої програми.

На се торжество має честь запросити

БЯШЕ ДОСТОЙНІСТЬ

ректорат академії.

З ПРИВІТАННЯМ — Львів, Коперника 36.

ПРОГРАМА

1. Лаврівський:
“Услиши Господи глас мой”,
хор студентів Богословської Академії.
2. о. Ректор д-р Йосиф Сліпий:
Значіння і устрій Богословської Академії у Львові.
3. Дм. Боршнянський:
“Господи, кто обитает”,
хор студентів Богословської Академії.
4. Слово Високопресвященного Митрополита Кир Андрея.
Гимн.

а) ПРОМОВА ОСНОВНИКА НА СВЯТОЧНИМ ВІДКРИТТІ ГР.-КАТ. БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

“Коли б ми були обходили нинішнє торжество перед 30-ти літами, кожний із нас — промовляючи до світських гостей, представників науки — був би уважав конечним оправдуватися, чи пояснювати, що ми, богослови, уважаємо науку св. Богословії за рівноправну й рівно стислу з усіма іншими стислими, чи на досвіді опертими науками. Тоді положення було ще таке, що представники природничих наук з великою смілістю приписували собі майже монополь науки й безоглядну певність тим своїм твердженням, що переходили всякий досвід, а входили в обсяг метафізичної спекуляції. Їх матеріалістичний погляд на світ, що уважав правдою лише те, що могло бути ствержене свідочтвом змислів, що око виділо через мікроскоп і що дотикає скальпель дослідника, а поза тими правдами ніякої не позволяв узнавати, так сильно сугестіонував навіть учених не-природників, що в науковім світі ставала майже загальною теза, що богословія стислою наукою (*Wissenschaft, scientia*) не є. Під впливом цієї сугестії ліберальна молодь — бо так любила називатися навіть тоді, коли накидала своє veto свободі найповажніших людей науки — рада була навіть і в нас вичеркнути богословію з ряду наук та голосувати за знесення богословських факультетів.

Положення цілковито змінилося. Нині жадному з нас не приходило б на думку зачинати від апології науковости богословії, якщо б з тої давньої сугестії наших колишніх учителів — а говорю про моїх ровесників і значно молодших ще людей науки — не були лишилися ще якісь сліди; бо й нині ще, або бодай не дуже давно ще, священники-богослови, що хочать у науковім світі входити за правдивих учених, добирають *ad usum* наукового світу способів говорення й представлювання речі, до яких ми, богослови, між собою не привикли. Наведу хоч би історика церкви Дішена, або ексегетів, що склонювалися до модернізму. Вони в своїх письмах наче заженовані, несмілі, — немов передбачають закид, що яко богослови не є правдивими людьми науки. Сьогодні положення змінилося, і нам вистане сконстатувати тільки сам факт, що ніхто з поважних учених не заперечить нам ніяким чином права бути представниками правдивої, стислої науки. Багато причин склалося на ту глибоку переміну понять у науковому світі. Наука пережила такі глибокі й неждані перевороти, перебула таке основне банкрутство, що її представники зрозуміли свою велику помилку й застидалися тої сугестії природничих наук, про яку була мова.

В часах моїх академічних студій уходило за тезу — під чаром якої находилися навіть математики і правники — що в світі нічого іншого, крім матерії, нема. І ось, у своїх дослідах природники доглянулися такої якоїсь духової глибини, що всупереч дотеперішнім своїм твердженням зачали ставляти, як фундаментальну правду, твердження,

що властиво ніякої матерії нема, а все лише якісь сили, електрони, закони — якісь духові нематеріальні ества, чи сили. Вчителі, які перебули в кількох літах таке банкрутство й зробили таке *salto mortale*, мусіли стати осторожнішими в своїх твердженнях, а ті, що наївно приймали їхню метафізику, мусіли втратити до них велику часть свого довір'я. З того досвіду маємо право користати й без ніякої апології перед Вами, Високоповажані Гості — Панове, представники ученого світу, говорити сміло і ясно про завдання, які має сповняти ця наша наукова установа й наша богословська наука в наших часах.

Ці завдання вкладає на нас передусім положення нашого краю й нашої Церкви на пограниччі західного і східнього світу. Це положення накладає на нас ролю якогось посередника поміж Сходом і Заходом. Сходові треба нам дати можливість пізнавати богословію Західної Церкви, Заходові — Східньої. Це завдання посередника, як слід сповнене, може мати велике значення для тих двох відмінних культур, які на нашій землі, в наших установах і в наших душах зливаються і лучаться в одну.

Звідси ці бажання й ці надії, яких висловом є слово Папи Урбана, і яке зачасто наводиться, щоб можна його без остраху перед закидом банальности ще повторювати. Це слово висказувало наші бажання й наші надії більше, може, ніж надії Західної Церкви. Але все таки було воно характеристичне для того нашого положення, що з природи речі, силою історичної конечности є посередником, мостом між Церквами та культурами — східньою і західньою. Завдання нашої богословської науки, вже й так само в собі значне, стається тепер чимраз важнішим і прибирає нове значення.

По війні Західня Церква, яка — можна б сказати — лише час від часу спостерігала й займалася Сходом, станула перед великою проблемою злуки східніх Церков з осередком християнства, Апостольським Престолом, — перед проблемою, яка стала актуальною і близькою до розв'язки. Усі предмети, що відносяться до цієї великої проблеми, набирають для західніх богословів чимраз більшого значення. Візантійська література, історія, мистецтво, які через знамениті праці Крумбахера, Гімбонса, Шлюмбергера, Діля висунулися на перший плян предметів, що занимали західніх учених і наче чарували своєю новістю, представилися й богословам як невичерпаний, так мало знаний, так містично глибокий і так обильний, а до того для Церкви так актуальний матеріял для наукових праць.

Св. Отець став заохочувати західніх учених і цілу Західню Церкву до пізнання Сходу. В енцикліці "*Rerum orientalium studii*" висказує бажання, щоб у кожній епархії, на кожному університеті, в кожнім лицю були спеціалісти до Східніх справ. Постають всюди катедри предметів, що відносяться до Сходу, всюди зачинаються видавати періодичні часописи, посвячені тим темам, наукові й популярні. Цілому тому рухові проводить Орієнтальний Інститут в Римі і множество

молодих учених на Заході шукає тут предмету до докторських розправ. З цікавістю зачинають і нас обсервувати, бо коли цілий Схід такий інтересний, то ясно, що в першу чергу треба католицькому богословові знати ті католицькі східні Церкви, між якими наша Церква найчисленніша. Коли інтересна історія кожної східної Церкви, то на особливішу увагу заслугує та, наша Церква, злучена з історією римських Архирей. Історія цієї Церкви видала більш ніж інша в останніх століттях мучеників за єдність Церкви, але також й апостатів від цієї єдності. Тому ніщо дивного, що, коли наш богослов знайдеться в якимнебудь університеті на Заході, збуджує вже між товаришами зацікавлення, кожний хоче знати, хто такі і які вони — ті унії, що їх відділені від церковної єдності з таким завзяттям переслідували й про яких висловлюються з такою нетаєною ворожнечою — які вони католики й скільки та як заховали свої питомі прикмети й блуди? Товариші оточують нашого новоприбувшого богослова й засипують його питаннями, на які він — часом зі стидом — не вміє відповісти. Питають про обряди, історію, случаї з моральної, церковне право, про аскетичні книжки, які читають і т. п. Такі питання завдають собі вчені, і все це зливається в одно велике й важне питання, на котре нам — українським богословам — треба дати відповідь. Наука Західної Церкви ставляє собі питання, чи правильною була та дорога, якою йшла Церква, приймаючи до повної єдності цілі Церковні Провінції, лишаючи їм усі їх звичаї, права, традиції й обряди, а жадаючи від них тільки визнання католицької віри. Чи Унія сповнила своє завдання? Чи сталася тою злукою Сходу зі Заходом, чи є відповідним оруддям до дальшої уніоністичної праці? Чи не треба б цю працю поставити на зовсім противних принципах й основах? Такі питання ставлять собі люди науки й люди, що мають рішачую участь в адміністрації Церкви.

Завданням богословів Унії є відповісти на ті питання й боронити систему, з якою від трьох соток літ працюємо над тим ділом загального значення в Церкві. Ми мусимо те діло передусім до дна пізнати, пізнати його добрі сторони й помилки, яких ми могли допуститися. Те завдання, сповнене через науку богословії з тим олімпійським супокоем, який дає науковий підхід і представлення речі, буде апологією Унії в минулому й провідним світлом на будуче.

Преважний предмет для загальної світової науки, переважна праця для католицької Церкви, переважна для нашої Церкви й для нашого народу. Важна не тільки тому, що збуджує загальний всесвітній інтерес, не тільки тому, що вказує й просвічує шляхи, якими має йти наша Церква, але й тому, що є — як досі — для народу єдиною нагодою сповняти важне й спасенне діло для цілого людства”.

Другу важну промову для історії нашого високого шкільництва виголосив сам організатор Богословської Академії, отець ректор д-р Йосиф Сліпий на тему: (3, стор. 5-13).

6) ЗНАЧЕННЯ Й УСТРИЙ

Греко-католицької Богословської Академії

“Свято відкриття Академії є завдатком і висловом нашого церковного й народного розвитку. Тому хвала Господеві, що поміг до її постановня, дяка Святішому Отцеві Пієві XI, що заохотив до її створення, честь Високопреосвященному Митрополитові Кир Андрееві за її оснування.

Відкриття Академії є святом, а кожне свято означає радісну хвилину, застанову і призадуму над тим, що діється, що було і що має статися. Академія постала як konieczність здійснення бодай частини нашого університету, постала як вислів повоєнного ідеалізму і старань над піднесенням рівня нашої богословської науки. Серед біди й нужди та повоєнного лихоліття думав дехто, що це марнотратна виставність, але днесь кожний пересвідчився, що коли раз не позволимо собі на такий люксус, будемо все мати тисячі неуків, а це далеко більша виставність і марнотратність. Академія має перетворити народний організм і в цей спосіб сторицею зверне всі жертви й видатки, яких вимагає її удержання.

I.

В Католицькій Церкві йде сильне змагання двигнення богословської науки з упадку по Наполеонських війнах й освіти духовенства, що в останніх десятиліттях відзначається ще й зацікавленням Сходом.

Саме на той час розцвіту вищих студій і Католицьких Університетів припадає оснування Академії нашим Високопреосвященим Митрополитом. П'ять католицьких французьких університетів, що в останніх літах поширили свої виділи й інститути, здвигнення католицьких університетів у Медіоляні, Неймвеген, Любліні, Сольногороді та Ковні, в Шангаю і в Пекіні у Китаю, у Японії в Токію, філософічної академії в Колонії, східнього й археологічного Інституту у Римі, постановня нових духовних семінарій: льомбардської і московської в Римі, в Колонії та в Празі, відкриття бібліотек як огнищ вищих наук в Лювеніюм і Вашингтоні — свідчать, що Католицька Церква в повоєнних часах розбудила сильний науковий рух і, нав'язуючи до давніх своїх світлих наукових традицій, дає доказ, як дуже лежить їй на серці плекання правдивої науки і двигнення до найвищих щаблів культури кожної нації в кожному часі. І справді, заслуги Церкви тут величезні. “На полі історії оснувань середньовічних університетів — каже славнозвісний історик Деніфле — бачимо чудову гармонію між Церквою й державою, духовним і світським громадянством... Це і є причиною, що середньовічні університети є чи то найвищими церковними чи найвищими світськими

школами. В основі це творчість християнського духа, що все проникав, у якому Папа і князь, духовенство й миряни мали кожний своє належне й оправдане місце". І розвиток наук у нових часах на Католицьких Університетах є грімкою відповіддю на закид, що буцім то Церква неспосібна до наукової творчості, що релігія — це противенство науки, обман, варварський пережиток та що лише незнайко може стати віруючим християнином. Коли Церква звернула в останнім десятилітті так сторожке око на університети й наукову творчість, то спонукує її до того щира дбайливість спинити в народах розклад і декаденцію, що йдуть з верхів і з наукових осередків, та зв'язати ціле культурне життя. Якщо людський ум, відвернений бід Бога, досліджує світ, то така наука мусить остаточно зійти на манівці, втратити зв'язки з реальним життям і обманути людство. Церква не могла переочити, що такий напрям прийняв теперішній науковий рух і що ціле людство стоїть на переломі великої доби. З верхів науки прийшло нещастя для людства і через світову війну розвал культури, і тому мусить на тих висотах наступити зворот. Конечна є школа, де з'єднуються віра й наука та становлять одність.

Може завважить дехто, що Церква віддалюється від традиції, що Апостоли були покликані проповідувати простолюддю. Так, але не треба забувати, що св. Іван і св. Павло працювали і над освіченими верствами та що Церква майже від самих починів виправлялася на підбиття не тільки простолюддя, але й освічених верств та старалася опанувати літературу й науку. Церква, знаючи добре звичайний хід культури, знає також, що загал з правила йде за провідниками, як про це свідчать і останні перевороти.

Християнська релігія є геніяльним виховником, як ніхто інший; вона сприяє розвиткові науки й будить гарячу любов до неї. Ідеал гуманності, до якого змагають і накликують усі модерні університети, не дасться ніколи здійснити без Христової віри. Також наукові досліди може робити кожний, хто здобув собі конечну підготову, без огляду на релігійні погляди. Він може збагатити науковий скарб великими цінностями, але найглибше метафізичне зрозуміння речі може добути лише на основі об'явлення при допомозі Католицької Церкви. Бо одиниця стає тим багатіша на глибоку наукову продукцію, чим сильніше опановує її ідея, що обнімає небо й землю, час і вічність, історію і сучасність, серце й ум. Тим вища наука, чим вищий її предмет і спосіб пізнання, чим певніші її висліди і чим більше її значення для людства. Предметом богослов'я — Бог і Його творіння, остання причина всіх речей. Тому богослов'я підносить ум до найвищих сфер. Певність богословських правд більша, ніж інших наук, тому, що опирається на слові і правдомовності Бога. Цілі, яким служить богослов'я, — це не матеріальні й тілесні користі, але пізнання Бога, Його царства на землі й останньої мети людини.

Здвиженням академій і університетів підносить Католицька Церква значення кожного народу. Бо нація, як сказав Фіхте, значить стільки, скільки значить її університет. Найвищі школи є об'явом глибини ума, вогнищем науки і двигуном народного життя. Вони є найсильнішим джерелом, з якого пливе умове життя нації і робітнею умових здобутків. Провідники народу дістають там умове вишколення і леліють ідеали, що стають сонцем у їх майбутній праці, — там твориться духовна аристократія народу.

Наша Богословська Академія є тому високою національною цінністю, бо відкриває найвищі правди народові, виховує йому провідників, дає йому тверезість і рівновагу духа, ширину думки і вчить, як у всіх умовах зберегти себе з честю і в достойний спосіб. Академія має стати виховницею народу в найкращім того слова значенні. Для нас постання Академії набирає тим більшої ваги, що ми, крім Могилянської Академії, опертої зрештою в своїх початках на католицьких основах, не мали досі власного визначнішого зорганізованого середовища й були звичайно науковою причепою та скиталися, шукаючи притулку по чужих сусідніх заведеннях, з яких назагал було для нашої Церкви й народу не дуже то багато хісна. Та треба підкреслити, що одиниці не раз з подивугідною саможертвою, не цінені оточенням, віддавалися науці.

Завданням Богословської Академії — стати об'єднуючим чинником цілого народу, з'єдинити нез'єдинених, створити для Унії наукове середовище на її терені, бути її заборолом і твердинею, повернути тих, що блукають по роздоріжжях модерних філософічних і соціологічних систем, до Божої правди та заспокоїти їх жажду знання. В Академії мають духовники перейматися одним і тим самим духом і тими самими ідеалами та спювати роз'єднану націю.

З Академії мають виходити оборонці віри, що стануть вирівнювати роздвоєння, яке позірно постає між розумом і об'явленням, і тим способом нададуть науці богословського полету, а богословію поставлять на науковій основі й переводитимуть синтезу філософічних, природних і надприродних правд. Нема пізнання без самовідречення. Безчисленні наукові праці треба виконати без вигляду на земську славу й матеріяльну користь, а сили до цього треба черпати з віри.

Академія має згуртувати біля себе й дати приют новим науковим силам і дати їм спромогу посвятитися науковій богословській праці, освободити їх від інших обов'язків і вможливити трактування богословії як головного життєвого, а не побічного зайняття. В цей спосіб збільшиться наукова продукція й виповниться бодай вчасти велика прогалина в католицькій богословії на Сході. Словом, вона має створити богословську наукову атмосферу і її підтримувати та бути — відповідно до наших духових сил — остоею для Церкви в нашім народі. Освіта стає нині нехристиянською. Коли ж Христова релігія ще має бути нормою нашого думання й основою нашого життя, то нема сумніву,

що її правди, дійсність і життєві засади домагаються наукового з'ясування. Тоді український нарід збереже свій католицький погляд на життя, який мав у часах своєї державности.

Тоді католицька думка заважить у громадським і народнім житті, видасть умово й морально високостоячі одиниці, до яких слова буде уважно прислухуватися загал.

З другого боку, як кожний університет, так і наша Академія мусить узгляднювати потреби народу та стояти в зв'язку з народом. Та це не значить, що вона має йти на угодову дорогу з кожночасними його настроями, коли іде про висказання якоїсь правди.

Крім інтелектуальної сили — бо наука — то потуга — Академія є і буде виховуючим чинником всенародного значення.

З занепадом богословської науки йшов інтелектуальний і моральний упадок та темнота й незнання духовенства, з чим боролися не раз, на жаль, без успіху, наші найзнаменитші Митрополити й Єпископи. Низько поставлені студії не змогли видати сильних провідників, але видавали мірноту і зводили часто знання до ремісництва. Наша Церква не так терпіла через брак, як через малоосвіченість духовенства. Зрештою цей об'яв зустрічається не лише в нашім народі, але і в історії цілої Католицької Церкви. В часах псевдореформації духовенство було дуже численне, але добре вихованого й освіченого духовенства було мало. Звідси така страшна катастрофа. Щойно молоде, освічене духовенство перевело Тридентські реформи.

Отже, найближчим завданням Академії — піднести науковий рівень духовенства. Не всі можуть студіювати за границею і загал духовенства мусить здобувати своє знання дома. Зрештою, поширити солідні студії прийдеться за границею далеко легше. Заходить теж і та причина, що ми завдяки нашому обрядові стоїмо до деякої міри осторонь. Східне канонічне право, літургіка, історія Унії, пасторальна, догматика нез'єдиненого Сходу, біблійні науки з церковно-слов'янським текстом — все те особливі речі, які наш студент богословії не легко присвоїть собі на чужих католицьких факультетах.

Духовенство для народу є джерелом щастя. Воно стоїть в осередку Церкви. Жертви й тайни, проповідь і управа Церквою — все це віддане в руки духовенства. На його рамена вложена теж і співпраця над культурою. Що Церква здобула і зробила, це досягнула через духовенство. Цю важну роль має духовенство головно через своє післанництво, але також через виховання й науку. Щоб священник сповнив своє завдання як слід, мусить належно підготувитися до вимог часу. Наука робить велетенські поступи, виринають нові релігійні й моральні питання, культура зміняє почасти свої основи й напрями, в суспільному житті священник стає перед іншими умовинами, до яких не вистачають старі методи. Коли не візьме цього до уваги, остане "голосом вопіючого в пустині", тим паче що всюди слідне змагання

обмежити сферу ділань і вдаремнити вплив Церкви, а антихристиянська техніка є дуже вироблена й метка.

Нове століття має на дні своєї душі антихристиянську буту і природне змагання до поступу, які треба розділити й на основі певних засад Католицької Церкви відрізнити правду від ложі, щоб могли сміло глянути новочасним змаганням у лице й не ставати до боротьби зі заржавленим оружжям. Треба пристосуватися до нової атмосфери, яку витворила новочасна культура, і прочищувати її новими засобами.

II.

Організація Академії переведена на зразок католицьких факультетів. На чолі стоїть Ректор, іменованій Митрополитом на три рски. Професорські Колегії складаються зі звичайних і надзвичайних професорів та доцентів, себто габілітованих докторів на основі друксваних праць. Їх іменування довершує Митрополит на предложення Ректорату і Професорських Колегій. Професорські Колегії вибирають Деканів на протяг одного року.

Отже, Академія гуртує одиниці, що хочать посвятитися науці, й дає їм до цього спромогу. Основне приготування до священничого стану вимагає опертя на наукових основах, а дорогу наукового пізнання може вказати лише той, що сам науково працює. Це причина тієї високої вимоги, яку ставить Академія до професорів. Доцент, надзвичайний і звичайний професор — це добра школа підготування й розвитку. Уміння наукової праці — то безумовна конечність, а педагогічна спосібність мусить бути бодай у зародках, щоб пізніше через практику могла розвинутися. Науковий дослідник мусить писати. Професор має всіма можливими способами тримати слухачів при предметі питаннями, наглядними образами, повторюванням і відсвіжуванням та пізнаванням літератури, вводити в наукові проблеми, займати становище до нових і старих питань.

Звичайним слухачем може бути тільки матурист із достатнім знанням грецької й латинської мови. Академія є для слухача середником виховання і знання, яке він набуває, та має перетворити й усовершити його індивідуальність. Слухач має набуті не тільки фахову богословську освіту, але й завершити та доповнити загальну. Академія є школою і мусить такою остати, вона мусить учити, а при тім і науково досліджувати. Отже, ціль Академії — плекати й набувати богословську науку. Викладова заля, затишна кімната, науковий семінар, бібліотека — все це верстат науки. Довші ферії мають на меті умовий відпочинок та наукову працю професора і слухача.

Академія має підготувити студента до самостійної наукової праці, пізнавати зв'язь і постання правд, виробити в ньому широкий погляд на цілість і поглибити знання в деяких ділянках. В той спосіб набере він основ, що дадуть йому спромогу в житті вчитися не від випадку, але пристосовувати своє загальне знання до поодиноких випадків.

Разом зі змаганням до самостійного думання мусить іти в науці й пошана для авторитету Церкви й учителя, що має більший досвід і дозріліший ум, бо інакше неможливий є духовий вплив. Тільки тоді навчиться слухач і строгого логічного думання і ясного вислову, що нині конечніше, ніж передше, та буде вміти протиставити з'ясоване поняття мрійності й сентиментам, пізнати конечне і правдиве та осягнути можливе. Бо ложні поняття й кличі притягають зверхньою приманчивістю, імпазантною підбудовою та блискучою новістю.

Тоді також буде могли вказати напрями розвитку, вибрати здорову думку з сучасного крутежу й піддержати творення нових духових цінностей. Церква потребує не лише святих, але й учених священників. Богословське знання є не тільки одною з умовин священничого покликання, але входить у його суть. Папа Лев XIII хвалив тих священників, що з самопожертвуванням плекають науку, щоб тим успішніше боронити правд віри.

Совісні й повні самовідречення студії свідчать про силу волі й самовиховання. Через більші наукові вимоги може буде менше, але зате більше освічених священників.

Для виявлення знання встановлені іспити, що з цілою серйозністю ставлять домагання до слухача і не є лише формальностями. Інакше змагання піднести рівень знання священника будуть даремні. На семінарах мають вчитися науково працювати, бо в нас так мало науково працюючих сил. В дискусіях відчувається великий брак солідних наукових праць, що садинокі можуть прояснити справу й закінчити літературні спори. Наша наукова продукція слаба, і ми мусіли послугуватися сусідською богословською літературою та тим убивали свою творчість. Під цим оглядом мусить настати зміна.

В Академії викладається всі богословські предмети. З огляду на наше становище до християнського Сходу, спосіб трактування мусить зберегти свої оригінальні прикмети й узгляднити свої потреби, а через те поширити католицьку богословію. Вправді богословська наука є одна, але кожний нарід надає їй свою закраску і вносить до неї частку свого духа.

Догматика й апологетика мають за завдання пізнати й пояснити правди Божі, втиснутися умом у найглибші таїнства, що містяться в св. Письмі й Переданні, боронити їх і доходити до нових правд, упорядкувати, виказати їх зв'язок із життям та уняти в систему. Коли людина завдає собі стільки труду, щоб пізнати правди природи, історії, мови, то тим більше повинно їй іти про те, що є основою світогляду, ціллю життя і предметом вічного оглядання. Зі смертю апостолів не буде більше прилюдного об'явлення для цілої Церкви (Гал. 1, 8). Об'явлення перестало розвиватися, а зачався розвиток догм і їх пізнання. В тим загальнім нарисі треба узгляднити цілий неперероблений ще матеріал церковно-слов'янської літератури й догматики нез'єдиненого Сходу.

Наука моральної, пасторальної й літургіки, що показують спосіб здійснювання об'явлених правд у житті й що, з огляду на суспільний лад, зробили великий поступ, мають при католицьких засадах узгляднити вимоги нашого обряду й наших особливих умовин.

Аскетиці й містици треба повернути східні властивості й пізнати їх розвиток та тим доповнити західню.

В гомілетичі маємо такі знамениті орієнтальні твори, що на них учився й Захід. Східні Отці гідні того, щоб стати для нас зразками дальшого розвитку. Проповіді стануть через те глибші. Колись читали в нас Хризостома, Григоріїв, Василя — тепер, на жаль, рідко, а прецінь — яка глибина думок у їхніх творах.

Канонічне право жде оброблення, а Папа Лев XIII. виразно заявив, що католицький Схід має зберегти не тільки свій обряд, але й свою дисципліну.

Історія Церкви і її помічні науки: патрологія, історія догм, церковна археологія й історія мистецтва, що представляють науку об'явлення в історичнім розвитку — це важні дисципліни. Історія Унії лежить ще облогом і та дуже важна праця, якої ніхто за нас не зробить, тяжить на Академії.

Біблійна наука, введення до книг Старого й Нового Завіту, ексегеза, пояснення св. Письма, історична критика, герменевтика — додають у нас ще церковно-слов'янський текст.

Добре обосновану традицію має на Сході схолястична філософія, яку підготували грецькі Отці, передусім Дамаскин, хоч і Платон набув горожанство на Сході й Заході.

Загалом кажучи, Академія має стати на сторожі своєї традиції та скріпляти знаменні прикмети нашої богословської науки. Розвиток богословської науки мусить поступати шляхами, які зарисували св. Отці. Очевидно, вона не може замикатися до історичного відтворення, але мусить займатися становище до сучасних напрямів і проблем та використовувати здобутки західньої богословії: розвинені теорії, з'ясовані терміни, найновіші наукові й педагогічні методи, які підняли західню богословію до високого лету. Може не одно, що більше цікавить Захід, у наших умовинах заслуговує тільки на згадку. Богословська наука мусить триматися життя, бо лише тоді збереже свої властивості. З нього буде черпати нові спонуки до дослідів, і богословська наука не буде теорією, але практикою, а практика опреться на богословському пізнанні. Тим плодовитіша буде богословія, чим добуде в житті глибшого змісту. Життя приносить все щось нового, і тоді наука набирає від нього властивого характеру. Коли нема тієї лучности, наука стає безплідною й нетворчою, а життя не має проводу. Робітня богословської науки має стати станицею, з якої богослов обсервує частину флюктуючого життя. Тоді в тих творах буде дух і життя, глибока віра й любов Бога.

Тоді будуть виходити з Академії молоді священники з розвиненим умом і розпаленою душею, що навчилися наукової методи і вміють передати іншим те, що самі набули, які доросли до всіх завдань і виповнили всі обов'язки, що на них вложені. Вони стануть душею в усіх наших виховуючих установах, щоб — як колись в часі княжих міжусобиць — усмирят людські пристрасті євангельським словом і хоронити українську землю від злиднів і горя.

Скромний початок, але починаємо з вірою і пересвіченням, що це крок вперед у змаганнях за наші найвищі школи, що Академія засвідчить життєвість Унії, не зважаючи на всі перепони, яких вона зазнавала, та що вона стане честю для Католицької Церкви на Україні, а геній українського народу принесе і свою жертву ума Господеві. Бо — як сказав Папа Пій XI, пишучи про католицький університет в Медіоляні — католицький університет є не лише живою апологією віри, але також формою богочитання". (179, стор. 426-33).

(Див. Телеграми, письмові привіти і голоси преси з нагоди заснування і святочного відкриття Богословської Академії, розділ XXIII).

о. ректор д-р Н. Сліпий.

Богословська Академія у Львові.

ІІІ. РОЗДІЛ

СТАТУТИ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Після свого рішення заснувати Богословську Академію Митрополит Андрей доручив о. ректорові Й. Сліпому опрацювати статuti. “Випрацьовані статuti передискутувала Комісія, в якій склад входили: О. Т. Мишковський, проф. д-р М. Чубатий і о. д-р Й. Сліпий. Опісля Митрополит затвердив предложені статuti 22 лютого 1928 р.”

Перші статuti, які появилися друком 1930 р. п. з. “Греко-Католицька Богословська Академія і її Статuti” були опрацьовані о. проф. д-ром Йосифом Сліпим у Львові на взір західніх Католицьких Університетів (4, стор. 9). Перші свої статuti організатор о. ректор Й. Сліпий обговорив на святочнім відкритті 6 жовтня 1929 р. в інавгураційній промові п. з. “Значення і устрій Богословської Академії у Львові”. В своїм слові він сказав в уступі I. параграф 1. Установа називається: Греко-католицька Богословська Академія і має свій осідок у Львові. В уступі II Управа Академії, пар. 19 А. Ректор сказав: На чолі Академії стоїть Ректорат, яким проводить Ректор, іменованій Митрополитом з-поміж звичайних професорів Академії на протяг трьох років. В склад Ректорату входить Ректор, Декан, Проректор і двох членів, делегованих на один рік Професорською Колегією.

Одначе з часом перші статuti Богословської Академії потребували доповнення і змін. Коли Академію відкрито, вона мала лише богословський виділ, а бажанням Основника було доповнити її і переорганізувати в католицький університет, тому оснував філософічний виділ грамотою:

Ч. 51/Орд.

Основа Філософічного

Факультету на Богословській Академії у Львові.

До

Ректорату Гр.-кат. Богословської Академії

у Львові.

Силою Нашої Влади прихилиємося до прохання Ректорату, з дня 18 червня 1932, ч. 348, і заряджуємо основа Філософічного Факультету при Гр.-Кат. Богословській Академії у Львові з днем 1 жовтня 1932 р. Організацію того Факультету доручуємо Отцеві д-рові Йосифові Сліпому.

Дано при нашому Архикатедральному Храмі

Св. Вмч. Георгія у Львові, дня 27 червня 1932 р.

Андрей, Митрополит

(печатка)

Іншими причинами, чому Академія вже в так скорому часі потребувала реорганізації і доповнення були, поступ природничих наук на університетах та Енцикліка Папи Пія XI з 24 травня 1931 р. До цих змін і вимог мусіла пристосуватися і Богословська Академія. Отець ректор Й. Сліпий ще раз опрацював та доповнює статuti й видає їх друком.

У вступнім слові каже: “Перше видання Статутів Академії з 1930 р. розійшлося, тому зайшла потреба приготувати друге видання. Воно тим конечніше, що з хвилиною відкриття осібногo філософічного факультету старі Статuti вимагали поширення і доповнення. Накінець у міжчасі зайшла незвичайно важлива подія в організації богословських студій, а саме дня 24 травня 1931 видав Папа Пії XI енцикліку “Deus scientiarum Dominus”, якою нормує богословські студії в цілій Католицькій Церкві. Всі католицькі університети й факультети мусіли перевести ревізію своїх статутів і пристосуватися до поставлених вимог. Таке саме завдання мусіла сповнити і Львівська Богословська Академія. Перероблені Статuti Високопреосв. Митрополит Андрей затвердив і предложив Апостольському Престолові. Дай Боже, щоби ті Статuti стали основою майбутньої світлої розбудови і сповненням високого завдання Академії”. (4, стор. 4).¹⁾

В доповненім статуті читаємо: Уступ I, параграф 4: Академія обнімає два Виділи, Філософічний і Теологічний. До них може бути долучений і Правничий Виділ. (4, стор. 14).

Ця точка дуже важна, бо віддзеркалює намір Основника в міру спроможности поширити і замінити Академію в Український Католицький Університет. Одначе, щоби ближче пізнати організацію і далекойдучі пляни Богословської Академії, треба докладно проаналізувати поширений і доповнений Статут Академії. (4, стор. 61-79).

---

¹⁾ Диви: Розділ “Голоси преси: о. д-р Йосиф Сліпий: “Реформа богословських студій”. Розділ XXIII/А/III.

СТАТУТ АКАДЕМІЇ

Status et constitutiones Academiae

I. НАЗВА Й ЦІЛЬ

§ 1. Згідно з нашою церковною традицією установа називається: Греко-католицька Богословська Академія; свій осідок має у Львові.

§ 2. Ціль Академії — науково підготовляти греко-католицьких кандидатів духовного стану, плекати богословську і споріднені з нею науки та загалом давати змогу набувати богословське знання.

§ 3. В Академії викладається всі предмети богословської науки та ведеться просемінарі й семінарі, щоби познайомити слухачів з джерелами й методом наукової праці та направити їх до вчительського звання.

§ 4. Академія обіймає два Виділи, Філософічний і Теологічний. До них може бути долучений і Правничий Виділ.

§ 5. Печать Академії звучить:
а) по-українськи: Греко-католицька Богословська Академія у Львові.

Крім того, кожний Виділ має свою печать.

I. NOMEN ET FINIS

§ 1. Institutum nomen "Graeco-catholica Academia Theologica" gerit; cuius sedis Leopoli est. Academia sane ideo vocatur, quia traditioni nostrae Ecclesiae optime respondit.

§ 2. In Academia candidati status clericalis instruuntur et conformantur, doctrina theologica et cum ea disciplinae connexae coluntur iisdemque acquirendis facultas praebetur.

§ 3. In Academia omnes disciplinae theologicae atque cum iisdem coniunctae traduntur proseminariis et seminariis adiunctis, quorum finis est auditores ad fontium cognitionem, ad investigationis laborisque scientifici usum atque ad magisterium exercendum instruere.

§ 4. Academia duas Facultates, Philosophicam et Theologicam, continet, quibus decursu temporis Facultas iuridica et aliae adiungendae sunt.

§ 5. Verba sigilli Academiae sunt: а) ucrainica: Греко-католицька Богословська Академія у Львові; b) latina: Graeco-catholica Academia Theologica Ucrainorum, Leopoli.

Unaquaeque Facultas sigillum proprium habet.

II. УПРАВА АКАДЕМІЇ

§ 6. На чолі Академії стоїть Митрополит, який на основі постанов Апостольського Престолу чуває над всіма справами, що належать до ведення і студій Академії.

§7. Академією управляє Ректор, іменований Митрополитом тільки з-поміж звичайних професорів Академії на час трьох років, а затверджений Апостольською Столицею. До помочі Ректорові є доданий Сенат, у якого склад входять: Декани, Продекани та один член, делегований Професорською Колегією на протяг одного року від кожного Виділу.

Ректор веде надзир над усім діловодством Академії та може здержати ухвали зборів Професорської Колегії з обов'язком одночасного відклику до Митрополита, перед яким відповідає за ведення каси й виконування заряджень, відбирає присягу від професорів і доцентів¹⁾, в заступстві Митрополита підписує дипломи Академії і переводить імагрикуляцію слухачів, підписує свідоцтва абсолюторії, проводить іспитовій Комісії, якщо входить у її склад, скликає і проводить зборами, у яких беруть участь всі викладаючі сили, щоби вислухати їхньої дум-

¹⁾ "Я Н. Н. (ім'я і прізвище) присягаю перед всевідучим Господом Богом, що поручений мені предмет з богословської науки буду викладати згідно з католицькою вірою, сповняти совісно всі вложені на мене професорські обов'язки і що в

II. AUCTORITAS ET REGIMEN ACADEMIAE

§6. Academiae Metropolita praeest, qui nomine S. Sedis secundum Apostolicam Constitutionem de universitatibus rebus omnibus, quae ad regimen ac studia pertinent invigilat, omnibus professoribus, doctentibus, professorum vices gerentibus missionem canonicam confert, a Rectore professionem fidei accipit et Apostolicae Sedi de Academia rationem reddit.

§ 7. Academia a Rectore regitur, qui a Metropolita solum ex ordinariis professoribus pro tribus annis nominatur et a S. Sede confirmatur. Rectori additur Senatus constans Prorectore, Decanis, Prodecanis et singulis delegatis Collegii professorum ex unaquaque Facultate ad unum annum electis.

Rector omnia negotia Academiae regit et omnia decreta Collegii professorum sistere provocatione ad Metropolitam simul facta potest, curae aerari et negotiorum rationem Metropolitae reddit, iusiurandum professoribus et doctentibus praeit¹⁾, diplomata Academiae secundo loco aut e delegatione Metropolitae primo loco subscribit, studiosos in album civium academicorum refert, absolutoria subscribit, consessus professorum convocat iisque praesidet, quibus omnes professores, doctentes et professorum vices gerentes ad sententiam eorum de rebus, quae

своїх осудах буду справедливим і безстороннім та дбатиму про розвиток Академії.

Так мені, Господи Боже, допоможи і це св. Євангеліє, яке своїми руками дотикаю".

ки в найважливіших справах наукової, адміністративної та економічної натури. Йому підлягає весь адміністраційний персонал. Ректор предкладає щорічно звіт Митрополитові з ведення Академії. Ректор має право установити три дні в році вільні від викладів. Він репрезентує з Деканами Академію на зовні. Ректор може дати професорові відпустку на один місяць, а довшу признає на його прохання Митрополит. На випадок перешкоди Ректора заступає його колишній Ректор, оскільки Митрополит не зарядить інакше.

§ 8. Ректор зі Сенатом рішає про справи Академії більшої ваги, про утворення нових катедр, про спізнені вписи, предкладає внесення про платню професорів і адміністраційного персоналу; полагає зовнішні справи Академії.

Зі засідань ведуться протоколи, які пише Секретар, хіба що Ректор зарядить інакше.

§ 9. Декани. Деканів вибирають щорічно Професорські Колегії Виділів при кінці академічного року. Нововибрані Декани перебирають урядування по феріях. До важности вибору треба більшости дійсно відданих голосів. В разі потрійного безуспішного голосування про вибір рішає жереб між двома кандидатами, на яких упало найбільше голосів. Деканами можуть бути звичайні професори. Декани провадять канцелярії при помочі Секретаря, провадять іспитами самі або че-

ad scientiam, administrationem ac oeconomiam pertinent, audiendam intersunt; Metropolitanae quotannis libellum de Academia administrata proponit. Examinibus, si intersit, praesidet. Omnes administri et officiales, qui Academiae administrandae inserviunt, ei subsunt et ab eo nominantur. Rectori tres dies in anno feriatos constituere licet. Idem una cum Decanis personam Academiae in foro externo gerit, professoribus muneris vacationem unius mensis indulget, quae longior commendatione eius a Metropolitana impetrari potest. Rectoris impediti partibus Rector anni superioris fungitur, nisi Metropolitana aliter statuerit.

§ 8. Rector cum Senatu de rebus maioris momenti ac inscriptionibus tempore statuto praeterlapso admittendis decernit, de solario professorum administratorumque cum Metropolitana agit, negotia externa expedit.

Acta consessuum a Secretario scribuntur, nisi Rector aliter statuerit.

§ 9. Decani. Decani a Collegio professorum pro Facultatibus singulis quotannis anno academico exeunte eliguntur; iidem munus suum feriarum tempore exacto ineunt. Ad electionem validam numerus suffragiorum dimidio maior nullis suffragiis demptis necessarius est. Suffragiis ter incassum latis electio sorti inter duos candidatos, quibus plurima suffragia data sunt, committitur. Decani professores ordinarii fieri possunt. Decani res cancellariae per Secretarium gerunt, examinibus ipsi vel per vicarios suos praesident, nisi Rector ipse

рез заступників, хіба що при іспиті присутній Ректор (§ 7), приймають вписи, потверджують семестри й абсолюторії, скликають і проводять конференціями Професорських Колегій і спільно з ректором репрезентують Академію назовні. Декан може дати в разі потреби відпустку професорові на 5 днів. На випадок перешкоди вступає Декана Продекан, себто уступивший Декан. Декан приймає оправдання неприсутности професорів.

§ 10. Професорські Колегії. Професорську Колегію становлять професори звичайні і надзвичайні та найбільше двох делегатів доцентів. Професорська Колегія предкладає до затвердження помічні сили, приготує розділ і програму викладів в ряцях назначених статутом, установає реченці іспитів та рішає в справі студій слухачів, що прийшли з інших університетів або заведень, полагає інші біжучі справи, переводить габілітації, предкладає іменування надзвичайних професорів і доцентів, назначає відпоручників з-поміж Професорської Колегії до іспитів і вибирає більшістю голосів Декана на протяг одного року. Щоб ухвали були важні, має бути приявна бодай половина членів Колегії. Зі засідань Професорської Колегії ведеться протоколи; їх підписує предсідник і секретар.

§ 11. Секретаріят. При Академії є Секретаріят, яким управляє Секретар. Секретаріят приймає прохання, веде переписку за вказівками Ректора чи Декана

intersit (§ 7), inscriptiones auditorum recipiunt, studia semestria et testimonia studiorum absolutorum confirmant, consessus Collegii professorum suae Facultatis convocant iisque praesident et una cum Rectore Academiae personam gerunt. Decanus professori ex gravi causa vacationem quinque dierum dare potest. Decanis impeditis Prodecani, qui Decani anni superioris erant, vices eorum implent. Decani excusationes professorum absentium recipiunt.

§ 10. Collegia professorum. Collegia professorum uniuscuiusque Facultatis e professoribus ordinariis atque extraordinariis et duobus legatis docentium constant. Collegia professorum adiutores, qui professoris vices gerunt, vocant et ad confirmandum proponunt, praelectiones secundum constitutiones Academiae distribuunt, studia peregrinorum auditorum diiudicant, dies examinum constituunt, negotia consueta peragunt, de candidatis ad lauream honoris causa proponendis, de professoribus extraordinariis et docentibus nominandis agunt, legatos in examina e Collegio professorum designant et Decanum in unum annum maiore parte suffragiorum eligunt. Ut decreta valida sint, saltem dimidia pars Collegii adesse debet. Acta consessuum consignantur eisque praeses atque secretarius nomina subscribunt.

§ 11. Secretariat. Academia Secretariatum habet, qui a Secretario dirigitur. In Secretariatu litterae petentium offeruntur, secundum dispositionem Rectoris vel Decani conscribuntur atque expediuntur et omnia documenta Acade-

та виготовляє всі документи Академії. Секретар провадить протоколи, хіба що Ректор зарядить інакше.

Справи грошевої натури полагаджує Квестура, підчинена Квесторові. В Квестурі платиться такси й оплати, виплачується платні, гонорари, набувається індекси і вписові карти, книжки і т. п. Секретаря і Квестора іменує Ректор.

Урядовою мовою Академії є мова українська. Зі заграничними установами полагаджується справа латинською мовою.

III. ПРОФЕСОРСЬКІ КОЛЕГІЇ

§ 12. Професорську Колегію Теологічного Виділу творять почесні професори, 12 звичайних і чотири надзвичайні професори та доценти.

Звичайні професори обіймають катедри: 1. біблійних студій Старого Завіту, 2. біблійних студій Нового Завіту, 3. догматики основної й апологетики, 4. догматики частної, 5. догматики нез'єдиненого Сходу, 6. історії Вселенської Церкви, 7. історії Унії, 8. патристики східньої й західньої та історії догм, 9. богословії моральної, 10. богословії пасторальної з гомілетикою і катехитикою, 11. літургії й церковного співу, 12. канонічного права.

§ 13. Професорська Колегія Філософічного Виділу складається із почесних, 6-и звичайних і 3-ох надзвичайних професорів та доцентів. Катедри звичайних професорів є: чотири (1, 2, 3, 4) для

miae exarantur. Secretarius negotia Academiae agit atque acta sessionum conscribit, nisi Rector aliter decreverit.

Omnes res oeconomicae naturae in Quaestura, cui Quaestor praest, peraguntur. Ibi pecunia, debita, taxae, honoraria, praemia, expensae solvuntur ibique indices scholarum, chartae inscriptionis, libri etc. veniunt. Secretarius, Quaestor atque omnes officiales a Rectore nominantur.

In omnibus actionibus ac negotiis lingua Academiae ucrainica est. Documenta pro externis officiis, lingua latina exarantur.

III. COLLEGIA PROFESSORUM

§ 12. Collegium professorum Facultatis Theologicae professoribus honoris causa, 12 professoribus ordinariis, quattuor extraordinariis et docentibus constat.

Professores ordinarii cathedras tenent: 1. studiorum biblicorum Veteris Testamenti, 2. eorundem studiorum Novi Testamenti, 3. dogmaticae fundamentalis et apologeticae, 4. dogmaticae specialis, 5. dogmaticae Orientis separati, 6. historiae Ecclesiae universalis, 7. historiae Unionis, 8. patristicae orientalis et occidentalis atque historiae dogmatum, 9. theologiae moralis, 10. theologiae pastoralis et catecheticae, 11. liturgicae et cantus ecclesiastici, 12. iuris canonici.

§ 13. Collegium professorum Facultatis Philosophiae professoribus honoris causa, sex professoribus ordinariis, tribus extraordinariis atque docentibus constat. Quattuor cathedrae professorum ordinario- rum destinatae sunt pro logica, cri-

логіки, критики, онтології, космології й соціології та історії філософії, (5) церковно-слов'янської, грецької і латинської мови, (6) археології та історії мистецтва.

§ 14. Надзвичайні професори обіймають доповнюючі катедри.

Доценти викладають ті предмети, з яких вони габілітовані.

§ 15. Звичайним професором може бути тільки габілітований доцент або надзвичайний професор, що в засаді має виказатися новою науковою працею, або — в виїмковім випадку — автор поважних наукових праць, якого на прохання Ректора і звичайних професорів Виділу іменує Митрополит. Звичайний професор обов'язаний викладати бодай вісім годин тижнево.

§ 16. Надзвичайним професором може бути науково працюючий габілітований доцент або в виїмковім випадку покликана Професорською Колегією Виділу наукова сила на полі правничих, філософічних або богословських наук.

§ 17. Доцентом може бути той священник або світський чоловік, що покінчив богословські, філософічні або правничі студії, досягнув ступінь доктора і зложив габілітаційний іспит.

§ 18. При старанні про посаду мають всі кандидати на доцентів, надзвичайних і звичайних професорів долучити до прохання: мет-

tica, ontologia, cosmologia, psychologia, theodicaea, ethica, sociologia historiaeque philosophiae, quinta pro lingua palaeoslavica, graeca, latina, sexta pro archaeologia christiana atque historia artium.

§ 14. *Professores extraordinarii cathedras disciplinarum secundaria- rum tenent.*

A docentibus disciplinae, quarum docendarum iura rite capessiverunt, examine sic dicto habilitatis superato, traduntur.

§15. *Professor ordinarius solum professor extraordinarius vel docens fieri potest, qui iura magistri publici rite capessivit opere scientifico publici iuris facto vel etiam per exceptionem modo extraordinario aliquis auctor operum scientificorum, qui a Rectore et a professoribus ordinariis propositus a Metropolita nominatur. Munus professoris ordinarii minimum octo horis singulis hebdomadibus expletur.*

§ 16. *Professor extraordinarius fieri potest docens, qui iura magistri publici nactus in scientia theologica aut philosophica aut iuridica laborat vel per exceptionem etiam sacerdos vel vir in studiis theologicis aut philosophicis aut iuridicis egregius a Collegio professorum Facultatis vocatus.*

§ 17. *Docens fieri potest, qui studiis theologicis vel philosophicis vel iuris canonici absolutis doctoris gradum adeptus est et iura magistri publici examine, quod habilitatis dicitur, superato rite capessivit.*

§ 18. *Omnes candidati muneris professorum ordinariorum et extraordinariorum nec non docentium ad libellos suos supplices testimonium nativitatis, baptismi et confirmatio-*

рику, опис життя з точним зазначенням відбутих студій та відповідні дипломи і праці.

§ 19. Звичайного професора іменується на доживіття. Посаду тратиться або через добровільне уступлення за однорічним виповідженням або внаслідок усунення на підставі присуду канонічного процесу за несповнювання своїх обов'язків або за вчинені провини. Професора звичайного і надзвичайного та доцента може дефінітивно усунути тільки Митрополит і то по переведенім церковним судом канонічним процесі. В склад суду буде все входити Ректор Академії або його заступник, один відпоручник Професорської Колегії і 3-ох членів, назначених Митрополитом з-поміж докторів богословії.

§20. Габілітаційний іспит переводить Професорська Колегія Виділу при помочі визначених нею на своїм засіданні професорів або запрошених знавців з-поза Професорської Колегії. Кандидат має предложити: 1. метрику, 2. докторський диплом, 3. три примірники печатаної бодай 3-аркушевої праці, 4. опис життя. Працю читає й оцінює двох професорів, а на випадок незгідности їх осудів, читає й оцінює третій. По прийнятті праці треба кандидата допустити до габілітаційної, найдовше одногодинної диспути і пробного викладу. Диспута ведеться в першу чергу над предложенною працею, а тему пробного викладу вибирає собі сам габілітант. Якщо кандидат є визначною науковою силою, тоді Професорська Колегія може в порозумінні з професорами-іспитува-

nis, curriculum vitae studiis peractis accurate nominatis nec non diplomata et opera, quae ad doctrinam theologicam vel philosophicam vel iuris spectant, adiungere debent.

§ 19. Munus professoris ordinarii perpetuum est, amittitur vero aut libera praevia renuntiatione annua aut amotione sententia damnatoria iudicii ecclesiastici ob officia neglecta vel crimina commissa lata. Professor ordinarius atque extraordinarius et docens solum a Metropolita amoveri possunt perfecto processu canonico, qui semper a Rectore Academiae vel vicario eiusdem, uno legato Collegii professorum et tribus doctoribus theologiae a Metropolita designatis constabit, peragetur.

§ 20. Examen, quod examen habilitatis dicitur et quo iura magistri publici acquiruntur, a Collegio professorum per professores in consilio eiusdem designatos vel per alios viros doctos a Collegio invitatos peragitur. Candidatus 1. testimonium baptismi et confirmationis 2. diploma doctoris, 3. tria exemplaria dissertationis minime trium chartarum typis impressae (48 pag.), 4. curriculum vitae proferre debet. Dissertatio a duobus professoribus legitur aestimaturque, quorum dissensio a tertio dirimitur. Dissertatione probata candidatus ad disputationem, quae unam horam excedere non potest nec non ad scholam facultatis docendi experientiae causa habendam admittitur. Disputatur de re in dissertatione proposita, quaestio autem scholae a candidato ipso eligitur. Si candidatus vir eximiae doctrinae est, a Collegio professorum examinatori-

телями звільнити його від диспути і пробного викладу. Праця має свідчити про самостійність у науковому досліді. Про остаточний вислід рішає Професорська Колегія тайним голосуванням. Доцент може викладати по одержанні місії від Митрополита і згоди Ректора щодо предмету викладу. Доцент мусить принайменше що п'ятого семестру викладати.

§ 21. Професорська Колегія може в потребі вибрати спосібного до викладів греко-католицького священника або світського чоловіка як помічну силу, а Ректор пропозити його Митрополитові до затвердження й уділення місії на означений протяг часу.

Запрошена на засідання помічна сила може брати в них участь, одначе без права голосу.

§ 22. Всі професори й доценти складають на руки Ректора Академії в прияві Декана Виділу присягу¹⁾, що будуть викладати науки згідно з католицькою вірою й виконувати совісно всі вложені на них обов'язки та що в своїх осядах будуть справедливими й безсторонніми. Від Ректора відбирає присягу Митрополит в прияві одного зі звичайних професорів.

Декани і всі професори, запрошені Ректором або Деканом на засідання, мають явитися, а в разі неявки оправдати свою несприсутність у Ректора або Декана.

---

¹⁾ Див. стор. 62.

bus disputationis ac scholae remissionem obtinere potest. Dissertatio facultatis candidati per se ac suo iudicio in studia inquirendi documentum perhibere debet. De eventu tandem a Collegio professorum suffragiis tacitis decernitur. Docens missione a Metropolita accepta cum Rectoris de re praelegenda consensu praelectiones tenere potest, quae ab eo saltem quinto quoque semestri habendae sunt.

§ 21. Collegium professorum, si necesse fuerit, etiam sacerdotem graeco-catholicum vel laicum ad scholas habendas idoneum adiutorem tamquam vices professoris gerentem eligere potest, qui a Rectore Metropolitae ad confirmandum et missionem in certum temporis spatium concedendam proponetur.

Consessibus Collegii professorum vices professoris gerens invitatus nonnisi sine iure suffragii interesse potest.

§ 22. Omnes professores apud Rectorem Academiae praesente Decano Facultatis iure iurando sese obstringunt¹⁾, se doctrinas fidei catholicae convenienter tradituros, officia sua diligenter exsecuturos atque in iudiciis suis iustos et aequos futuros esse. Iusiurandum Rectori a Metropolita praesente uno professore ordinario praeitur.

Decani et omnes professores a Rectore vel Decano in consessum invitati venire, nisi venerint, absentiam suam apud Rectorem vel Decanum excusare debent.

---

¹⁾ Vide pag.62.

IV. СЛУХАЧІ

§ 23. Звичайним слухачем Теологічного Виділу може бути кожний, що є канонічно спосібний прийняти важно Тайну священства, закінчив середні школи, зложив іспит зрілости, має необхідне достатнє знання латинської і грецької мови та вислухання бодай 4-х семестрів (2-х років) схолястичної філософії.

Звичайним слухачем Філософічного й інших Виділів може бути той, що закінчив середні школи з достатнім знанням латинської мови і зложив іспит зрілости, чи то закінчив рівнозначні студії. Заграничні слухачі мусять мати рівнозначні студії, осуд про це видає Професорська Колегія. Звичайний слухач дістає іматрикуляційну карту (на ній має бути зазначене: ім'я і прізвище слухача, день рік і місце його народження та має бути підписана Ректором і Деканом), по яку слухач має явитися особисто у Ректора. Звичайний слухач має право бути допущеним до всіх іспитів.

§ 24. Надзвичайним слухачем може бути той, що закінчив бодай 18 літ життя і має достатнє знання, щоб могли користати з викладів. Про це видає осуд Декан Виділу і проти його рішення прислуговує право відклику до Професорської Колегії, а від її рішення немає дальшого відклику.

Студент, що є в духовній зв'язі з іншою епархією, може бути вплисаний на Академію тільки по предложенні поручаючого письма від свого єпископа чи то настоятеля чина. Світський слухач має пред-

IV. STUDIOSI

§ 23. Studiosus vel auditor ordinarius Facultatis Theologicae fieri potest, quicumque ad Sacramentum sacerdotii suscipiendum canonice idoneus est, examini maturitatis satisfecit, id est studia media classica peregit et ut auditor ordinarius in universitatibus admittitur, ad minimum biennium philosophiae scholasticae superavit.

Auditor ordinarius Facultatis Philosophicae et aliarum Facultatum esse potest, qui studia media cum lingua latina inclusa peregit, examini maturitatis satisfecit vel studia aequivalentia absolvit. Studiosi extranei eiusdem eruditionis esse debent, quae res a Collegio professorum examinatur diiudicaturque. Studiosus ordinarius chartam inscriptionis accipit, in qua eius nomen et cognomen nec non dies, mensis et annus nativitatis scripta esse debent. Charta a Rectore et Decano subscripta studioso ab ipso Rectore traditur. Studiosus ita in album Academiae relatus omnia examina subeundi ius habet.

§ 24. Studiosus extraordinarius fieri potest, qui minimum annum duodevicesimum agens ita eruditus est, ut scholis cum fructu interesse possit, id quod a Decano Facultatis diiudicatur; a sententia Decani recursus ad Collegium professorum patet, a cuius iudicio iam nulla appellatio admittitur.

Studiosus clericus, qui alius est dioeceseos, in Academiam ascribi potest litteris commendatitiis a suo episcopo vel superiore acceptis porrestique, studiosus vero laicus porrectis litteris testimonialibus da-

ложити свідоцтво моральности, подтвержене церковною владою.

§ 25. В справі прийняття слухачів з-поза Духовної Семінарії треба узгляднити гадку Ректора тієї ж.

§ 26. Кожний слухач предкладає дві вписові карти (на них подано: ім'я й прізвище слухача, день, рік і місце народження та обставина, що дає йому право вписатися на дотичний семестер) з виповненими рубриками. Звичайні слухачі дістають книжечку на вписування викладів (індекс). На індексі дістають звичайні слухачі potwierдження вислуханих викладів і зложених іспитів. Надзвичайні слухачі дістають відмінні книжечки з виразним зазначенням, що є надзвичайними слухачами; вони не можуть одержати свідоцтва закінчення студій ані складати строгих іспитів, щоби одержати диплом.

§ 27. На вищий рік може слухач перейти по зложенні іспитів з попереднього року, і тільки з важних причин може Професорська Колегія дозволити на впис, коли слухач не зложив іспиту з одного предмету або коли прийшов з іншого богословського факультету з інакшим розкладом викладів — з тим, що мусить доповнити невислухані предмети. Potвердження слуханих викладів належить слухачеві, якщо він слухав їх бодай $\frac{3}{4}$ семестра, а дальшу неприявність оправдав у викладаючого професора.

§ 28. Всі слухачі мають вести себе так, як це личить їх будучому достоїнству. Приречення в цій справі складають на руки Ректора Академії при іматрикуляції, себто

tis de vita et moribus eius ab eius auctoritate ecclesiastica.

§ 25. Si de studiosis, qui extra Seminarium clericorum sunt, recipiendis agitur, sententia Rectoris Seminarii respicienda est.

§ 26. Unusquisque studiosus duas chartas inscriptionis proponit, in quibus nomen eius, dies, mensis, annus et locus nativitatis nec non inscriptionis titulus debitus scripta esse debent. Studiosi ordinarii libellos, qui indices scholarum dicuntur, accipiunt, in quibus scholae auditae atque examina subita confirmantur. Studiosi extraordinarii alios libellos accipiunt cum studiorum iure extraordinario expresso. Qua de causa ipsi testimonium absolutorii obtinere nec non ad examina rigorosa admitti nequeunt.

§ 27. In annum altiore studio non nisi in omnibus examinibus anni superioris probatus promoveri potest. Ob causas graves etiam studiosus in uno examine nondum probatus, vel qui ab alia facultate venit, in qua aliud curriculum studiorum statutum est, a Collegio professorum, ut recipiatur, veniam impetrare potest. Deficientes autem disciplinas supplere debet. Confirmatio scholarum auditarum tribus partibus semestris frequentatis studioso debetur; pars autem semestris neglecta apud professores excusanda est.

§ 28 Omnes studiosi ita se gerere debent, ut dignitati status eorum futuri convenit, idquid apud Rectorem Academiae, cum sollemniter nomina profitentur, spondent.

при торжественному прийнятті в ряди Академії.

За провини наложені такі кари: 1. догана від Декана, 2. догана перед Професорською Колегією, 3. цілковите видалення, що може наступити за згодою Митрополита.

§ 29. При відході з Академії дістає кожний слухач свідоцтво відходу, а звичайний слухач по скінченні студій і зложенні іспитів — абсолюторію.

§ 30. Слухач не може бути рівночасно вписаний на двох Виділах, щоб одержати докторат.

§ 31. Перехід з одного Виділу на другий може наступити тільки на початку семестра.

V. РОЗКЛАД ПРЕДМЕТІВ ТА ІСПИТІВ

§ 32. Філософічні студії

I рік

Філософія (логіка, онтологія, критика, психологія, історія філософії) — 12 год.

Церковно-слов'янська мова — 2 год.

Єврейська мова — 2 год.

Повторення грецької граматики*) — 2 год.

Повторення латинської граматики*) — 1 год.

Загальний просемінар — 1 год.

З богословських предметів можна слухати:

Історія літургії — 1 год.

Біблійна археологія — 2 год.

II рік

Філософія (теодицея, космологія, етика і природне право, соціологія, педагогіка) — 12 год.

*) Для тих, що потребують доповнення.

Delictis hae poenae irrogantur: 1. reprehensio Decani, 2. reprehensio coram Collegio professorum data, 3. relegatio a Metropolitae confirmata.

§ 29. Studiosi ex Academia abeuntes testimonium discessus, studiis autem absolutis examinibusque superatis testimonium, quod abso-lutorium dicitur, accipiunt.

§ 30 Nemo ad obtinendum gradum in pluribus Facultatibus simul inscriptus esse potest, sed nonnullas praelectiones alius Facultatis audire potest.

§ 31 Transitus de una Facultate in aliam non nisi initio semestris conceditur.

V. CURRICULUM STUDIORUM ET EXAMINA

§ 32. Studia philosophica

Annus I

Philosophia (logica, ontologia, critica, psychologia, historia philo-sophiae) — 12 hor.

Lingua ecclesiastico-slavica — 2 hor.

Lingua hebraea — 2 hor.

Repetitorium grammaticae lin-guae graecae*) — 2 hor.

Schola litterarum latinarum*) — 1 hor.

Proseminarium generale — 1 hor.

E disciplinis theologicis frequentari possunt:

Historia liturgicae — 1 hor.

Archaeologia biblica — 2 hor.

Annus II

Philosophia (theodicaea, cosmo-logia, ethica, ius naturale, sociologia, paedagogica) — 12 hor.

*) Pro iis, qui sufficienter in eis linguis versati sunt.

Церковно-слов'янська мова — 2 год.

Християнська археологія — 2 год.

З богословських предметів:

Історія Вселенської Церкви і патрологія — 5 год.

Історія літургії — 1 год.

III рік

Експериментальна психологія — 3 год.

Граничні питання хемії й філософії — 2 год.

Біологія — 2 год.

Фізика й вища математика — 3 год.

Астрономія — 1 год.

Читання й пояснення текстів Аристотеля, Платона і св. Томи — 2 год.

Естетика — 1 год.

Антропологія — 1 год.

Історія мистецтва — 2 год.

IV рік

Вибрані питання космології — 2 год.

Вибрані питання теодицеї — 2 год.

Вибрані питання з етики — 2 год.

Вибрані питання з логіки, критики, онтології — 4 год.

Новітні філософічні напрямки — 2 год.

Філософія релігії — 1 год.

Історія слов'янської та української філософії — 2 год.

Філософічні семінари при головних предметах — 2+2 год.

Семінар церковно-слов'янської мови — 2 год.

Lingua ecclesiastico-slavica — 2 hor.

Archaeologia christiana — 2 hor.

E disciplinis theologis:

Historia ecclesiastica et patrologia — 5 hor.

Historia liturgicae — 1 hor.

Annus III

Psychologia experimentalis — 3 hor.

Quaestiones chimiae cum philosophia coniunctae — 2 hor.

Biologia — 2 hor.

Physica et mathesis sup. — 3 hor.

Astronomia — 1 hor.

Lectiones et interpretationes textuum Aristotelis, Platonis, S. Thomae A. — 2 hor.

Aestetica — 1 hor.

Anthropologia — 1 hor.

Historia artis christianae — 2 hor.

Annus IV

Quaestiones selectae e cosmologia — 2 hor.

Quaestiones selectae e theodicaea — 2 hor.

Quaestiones sel. ex ethica — 2 hor.

Quaestiones selectae e logica, critica, ontologia — 4 hor.

Systemata philosophica novissimorum temporum — 2 hor.

Philosophia religionis — 1 hor.

Historia philosophiae slavicae et praecipue ucrain. — 2 hor.

Seminaria disciplinarum philosophicarum principal. — 2+2 hor.

Seminarium linguae palaeoslavicae — 2 hor.

Seminarium sociologiae — 2 hor.

Семинар соціології — 2 год.

Семинар мистецтва — 2 год.

§ 33. Теологічні студії

I рік

Догматика основна — 5 год.

Догматичні диспути — 1 год.

Біблійна наука Ст. Завіту (введення й ексегеза) — 5 год.

Історія Унії — 3 год.

Літургіка — 1 год.

Катехитика — 2 год.

Гомілетика — 2 год.

Герменевтика (один семестр) — 1 год.

II рік

Догматика частна — 7 год.

Догматичні диспути — 2 год.

Богословія моральна — 5 год.

Моральні случаї совісти — 1 год.

Біблійна наука Н. З. (введення і життя Христа) — 3 год.

Канонічне право — 3 год.

Літургіка — 1 год.

Гомілетичний семінар — 1 год.

III рік

Догматична частна — 7 год.

Догматичні диспути — 2 год.

Богословія пасторальна — 5 год.

Моральні случаї совісти — 1 год.

Канонічне право — 3 год.

Ексегеза св. Письма Н. З. — 3 год.

Гомілетичний семінар — 1 год.

Катехитичні вправи — 1 год.

Seminarium artis christian. — 2 hor.

§ 33. Studia theologica

Annus I

Dogmatica fundamentalis — 5 hor.

Disputationes dogmaticae — 1 hor.

Studia biblica V. T. (introductio, exegesis) — 5 hor.

Historia Unionis ecclesiast. — 3 hor.

Liturgica et cantus — 1 hor.

Catechetica — 2 hor.

Homiletica — 2 hor.

Hermeneutica (unum semestre) — 1 hor.

Annus II

Dogmatica specialis — 7 hor.

Disputationes dogmaticae — 2 hor.

Theologia moralis — 5 hor.

Casus conscientiae — 1 hor.

Studia biblica N. T. (introductio, vita Christi) — 3 hor.

Ius canonicum — 3 hor.

Liturgica — 1 hor.

Seminarium homileticum — 1 hor.

Annus III

Dogmatica specialis — 7 hor.

Disputationes dogmaticae — 2 hor.

Theologia pastoralis — 5 hor.

Casus conscientiae — 1 hor.

Ius canonicum — 3 hor.

Exegesis N. T. — 3 hor.

Seminarium homileticum — 1 hor.

Seminarium catecheticum — 1 hor.

IV рік

Догматика нез'єдиненого Сходу — 3 год.
Богословія аскетична й містична — 1 год.
Історія догм — 2 год.
Історія христ. мистецтва — 2
Екзегеза св. Письма Ст. З. (євр. текст — один сем.) — 2 год.
Екзегеза св. Письма Н. З. (гр. текст — один сем.) — 2 год.
Літургічні вправи — 2 год.
Джерела східнього канонічного права — 1 год.
Читання текстів й пояснення св. Отців, св. Томи й інших богословів — 2 год.

V рік

Вибрані питання з догматики — 2 год.
Вибрані питання з богословія моральної — 2 год.
Вибрані питання з соціології — 2 год.
Вибрані питання з історії Церкви — 2 год.
Вибрані питання з канонічного права — 2 год. — 2 год.
Вибрані питання з біблійної науки Н. і Ст. З. — 2 год.
Орієнтальні мови — 2 год.
Семинарі для всіх років довільно:
Семинар біблійний — 2 год.
Семинар догматичний — 2 год.
Семинар історії Церкви — 2 год.
Сем. канонічного права — 2 год.
Семинар гомілетичний, катехитичний і літургічний — як вище
Гігієна і вправи — 2 год.
Філософія (спекулятивні предмети), догматика й богословія мо-

Annus IV

Dogmatica Orientis separati — 3 hor.
Theologia ascetica et mystica — 1 hor.
Historia dogmatum — 2 hor.
Historia artis christianae — 2 hor.
Exegesis e textu hebraeo V. T. (unum sem.) — 2 hor.
Exegesis e textu graeco N. T. (unum sem.) — 2 hor.
Seminarium liturgicum — 2 hor.
Fontes iuris ecclesiastici orientalis — 1 hor.
Lectio et interpretatio textuum SS. Patrum, S. Thomae, aliorum theolog. — 2 hor.

Annus V

Quaestiones selectae e theologia dogmatica — 2 hor.
Quaestiones selectae e theologia morali — 2 hor.
Quaestiones selectae e sociologia — 2 hor.
Quaestiones selectae e historia ecclesiastica — 2 hor.
Quaestiones selectae e iure canonico — 2 hor.
Quaestiones selectae e studiis biblicis V. et N. T. — 2 hor.
Linguae orientales — 2 hor.
Seminarium pro omnibus annis ad libitum:
Seminarium biblicum — 2 hor.
Seminarium dogmaticum — 2 hor.
Seminarium histor. eccles. — 2 hor.
Seminarium iuris canonici — 2 hor.
Seminarium homileticum, catecheticum, liturgicum — ut supra.

ральна мають викладатися латинською, інші предмети — латинською або українською мовами.

Виклади, оголошені в українській мові, треба вписувати до книжечки також в латинським перекладі оголошеного предмету.

§ 34. Семестр важний, якщо слухач має потвердження професорів про вислухані приписані виклади й відимат Декана.

§ 35. Іспити відбуваються перед Комісією, що в її склад входить Декан як предсідник або його заступник, хіба що в Комісію входить Ректор (§ 7), іспитуючий професор і третій член, назначений Професорською Колегією з-поміж себе. Про вислід іспиту голосують всі на предложення іспитуючого професора.

Ступні нот такі: відзначаючий, добрий, достаточний і недостаточний — і то одноголосно або більшістю голосів.

§ 36. Реченці іспитів є при кінці літнього семестра або з початком зимового, а тільки в надзвичайнім випадку може Професорська Колегія назначити інший реченець. Іспит можна складати тільки два рази, а третій раз за дозволом Ректора Академії.

§ 37. З іспитів ведуться протоколи, в яких вписані імена кандидатів, іспитуючих і вислід. Підписують всі три члени Комісії, ноту в індексі або на осібнім свідоцтві вписує іспитуючий і підписує з предсідником.

Hygiena et exercitationes — 2 hor.

Philosophia, dogmatica et theologia moralis lingua latina, ceterae disciplinae latina vel ucrainica traduntur.

Disciplinae, quae lingua ucrainica traduntur, etiam in linguam latinam conversae in indicem referendae sunt.

§ 34. *Semestre validum est, si professores et Decanus disciplinas praescriptas a studioso frequentatas esse nominibus subscriptis testati sunt.*

§ 35. *Examina coram tribus professoribus peraguntur, quorum unus est Decanus vel professor vice eius fungens, qui praesidet, nisi Rector Commissioni intersit (§ 7), alter professor examinans, tertius a Collegio professorum e numero eiusdem designatus. Eventus examinis professore examinante proponente suffragiis omnium decernitur. Notae sunt: eminens, bona, sufficiens, insufficientis — suffragiis unanimes vel maioribus constitutae.*

§ 36. *Examina exeunte semestri aestivo vel ineunte hiberno peraguntur; extraordinario modo casibus extraordinariis etiam alia tempora a Collegio professorum dari possunt. Examen solum bis iterari, tertium non nisi venia a Rectore Academiae data subiri potest.*

§ 37. *Acta examinum in tabulas consignantur, in quibus nomina candidatorum, examinerum et eventus conscribuntur; actis ab omnibus examinis arbitris nomina subscribuntur, nota in indicem ab examinatore refertur et ab eodem et a praeside nomina subscribuntur.*

§ 38. Академія надає два академічні ступені — ліценціят і докторат — тим імастрикульованим звичайним слухачам, що з успіхом зложать приписані іспити.

§ 39. До ліценціяту філософії вимагається закінчення 6-ох семестрів і зложення приписаних іспитів, семінарійної праці і строго двогодинного іспиту з обсягу головних предметів схолястичної філософії. Матеріал є обнятий тезами.

§ 40. До докторату з філософії вимагається диплому ліценціяту й по закінченні 8-го семестра предложення напечатаної трьохаркушевої наукової праці з обсягу філософії та одногодинного іспиту на теми, зв'язані з працею.

Докторську дисертацію можна писати латинською, українською або іншою мовою за згодою Деканату. Її оцінює двох професорів, а, на випадок незгідної думки, третій; при тім один із них має бути професором відносного предмету, а другого зглядно третього назначує Професорська Колегія.

При усному іспиті ліценціяту питає 4-ох професорів по пів години, то є професори відносних предметів, назначені Професорською Колегією. При усному іспиті до докторату мусить бути приявним 5-ох професорів. Проводить їм Декан або його заступник, хіба що Ректор входить у Комісію (§ 7).

§ 38. Academia duos gradus academicos, licentiatum et doctoratum, studiosis ordinariis in album Academiae relatis confert, qui praescripta examina feliciter superaverint.

§ 39. Ad philosophiae licentiatum assequendum requiritur, ut candidatus sex semestribus expletis praescriptisque examinibus rite peractis scriptam scientificam dissertationem a professore approbatam proponat atque peculiare examen duarum horarum ex praecipuis philosophiae disciplinis superet. Materia examinis thesibus complectitur.

§ 40. Ad philosophiae doctoratum assequendum requiritur ut candidatus adepto licentiatu gradu expletisque octo semestribus philosophicam dissertationem trium libellorum (chartarum) typis impressam proponat atque peculiare examen saltem per unam horam subeat.

Materia huius examinis in definito numero thesium, quae arctius cum rebus in dissertatione tractatis connectuntur, versabitur.

Dissertatio lingua ucrainica vel latina vel alia consensu Decani scribi potest et a duobus professoribus examinatur aestimaturque, quorum dissensio a tertio dirimitur. Unus examinatur professor disciplinae est, quae dissertatione tractatur, alter et tertius a Collegio professorum designantur.

In rigorosis examinibus ad gradum licentiatu obtinendum institutis quattuor professores, unusquisque per dimidiam horam examinant; professores disciplinarum proprii a Collegio professorum designantur. In examine ad gradum

Професори мають бути весь час приявні на іспиті, а оголошення вислуду попереджає спільна нарада.

Ступені вислуду такі: відзначаючий, добрий і недостаточний. При оцінці є важна більшість голосів, а якщо іспитуючим є і Декан або Ректор, то в разі рівности голосів переважає осуд Декана або Ректора.

Повторювати можна незложений іспит аж по 3-ох місяцях. Незложений за третім разом іспит позбавлює кандидата права до диплому раз на все.

З перебігу іспиту списується протокол, який підписують члени Комісії. Диплом підписує Митрополит і Ректор, Декан і один звичайний професор, назначений Професорською Колегією.

Промоція відбувається в імені Апостольського Престолу.

§ 41. До ліценціату богословії може бути допущений звичайний слухач, що закінчив бодай два роки філософії, 8 семестрів богословії, зложив у тому часі всі приписані іспити та предложив семінарійну працю, прийняту відносним професором. Головний іспит ліценціату, що триває дві години, складає кандидат з догматики й моральної богословії. Матеріал є обнятий тезами. Крім того, має кандидат з успіхом зложити по трьохмісячній перерві один

doctoratus quinque professores adesse debent. Decanus vel professor vice eius fungens praesident, nisi Rector ipse intersit (§ 7).

Praesentia examinerum in colloquiis per omne examinis tempus continua esse debet. Pronuntiatiorem eventus deliberatio communis praecedat. Notae eventus sunt: eminens, bona, insufficiens, suffragiis maioribus constitutae; si Decanus vel Rector ipse etiam examiner est, suffragiis paribus eventus arbitrio eiusdem deceditur.

Candidato non probato examen non nisi tribus mensibus exactis repetere licitum est. Candidatus tertium non probatus ius diplomatis comparandi in omne tempus amittit.

Ordo examinis conscriptus ab omnibus examineribus subscriptis nominibus munitur. Diplomati Metropolitae, Rector, Decanus atque professor ordinarius, a Collegio professorum designatus, nomina subscribunt. Promotio fit nomine S. Patris.

§ 41. *Ad theologiae licentiatum assequendum requiritur, ut studiosus ordinarius quattuor semestribus (duobus annis) philosophiae octoque semestribus theologiae rite peractis omnibusque praecipis theologiae disciplinarum examibus eo tempore bene superatis, scientificam dissertationem seminarialem a professore approbatam proponat. Primarium examen, quod postea sequitur duasque horas durat, thesibus e theologia dogmatica et morali sumptis constat. Secundarium examen, quod deinde interstitio trium mensium interposito sequitur, ad disciplinas biblicas vel historico iuridicas spectabit, e qui-*

строгий іспит з біблійних або історично-правничих студій відповідно до того, з якого обсягу не предложив дваркушевої семінарійної праці.

§ 42. До докторату богословії може бути допущений кандидат, що одержав ліценціат, вислухав ще два семестри богословії, предложив щонайменше триаркушеву печатану працю з богословських наук та оборонив її на особньому одногородньому іспиті перед 5-и щонайменше професорами, що відтак голосують над вислідом оборони.

§ 43. Перед одержанням диплому має кандидат зложити ісповідання віри, приписане Папою Урбаном VIII. для Східніх.

§ 44. Всі письма професорів і слухачів, що стоять у зв'язку з Академією, звернені до церковної влади, мають бути подавані через Секретаріат і опініювані Ректором.

VI. Оплати

§ 45. Семестральна оплата за виклади виносить 5 долярів ам., вписове 2 доляри, абсолюторія 1 доляр; за кожний строгий іспит чи пак за оцінку дисертації по 5 долярів, за диплом 4 доляри.

§ 46. Канцелярія Академії не повідомляє нікого про іспити письмом, а дотичні розпорядки оголошуються на таблиці.

bus dissertatio scientifica non erascripta proposita.

§ 42. Ad theologiae doctoratum assequendum requiritur, ut candidatus licentiatu gradum adeptus insuper etiam duobus semestribus (quinti anni) theologiae auditis dissertationem trium libellorum typis impressam e theologicis disciplinae, ad quam dissertatio pertineat, de consensu Rectoris vel Decani selectam proponat. Approbata dissertatione a duobus professoribus candidatus ad peculiare examen, quod est saltem unius horae, admittitur atque coram quinque professoribus dissertationem palam defendit. Suffragiis a quinque professoribus latis saltem per vota maiora candidatus dignus gradu doctoratus iudicatur.

§ 43. Ante diploma acceptum candidatus professionem fidei, a Pontifice Urbano VIII pro Orientalibus praescriptam, exhibere debet.

§ 44. Omnia scripta professorum et auditorum ad Academiam spectantia, ad auctoritates ecclesiasticas directa non nisi per Secretariatum, ut opinio Rectoris eis addatur, offerenda sunt.

VI. PRAEMIA AC SOLUTIONES

§ 45. Tributa scholarum unius semestris 5 dolarorum americanorum est, pro inscriptione 2 dolari, pro testimonio studiorum absolutorum 1 dol., pro singulis examinibus rigorosis nec non censura dissertationis 5 dolari, pro diplomate 4 dolari solvuntur.

§ 46. A Secretario vel Quaestore Academiae nemo de subeundis examinibus per litteras certior fit; quae huc spectant, in tabula publicantur.

VII. Академічний рік і ферії

§ 47. Академічний рік починається 1 жовтня і кінчиться 1 липня — все святочним богослуженням. Зимовий семестр триває до 1 березня. Вписи відбуваються: в зимовому семестрі до 26 жовтня, в літньому до 25 березня. Поза тими реченнями може дозволити на впис в рідких випадках Професорська Колегія на протяз 10 днів по терміні, а Ректор зі Сенатом других 10 днів з дуже важних причин.

§ 48. Різдвяні ферії тривають від 24 грудня до 15 січня, а великодні — від Цвітної до Томиної, хіба що Митрополит зарядить інакше. Вільні від викладів є всі неділі і греко-католицькі свята.

§ 49. В випадках, не передбачених статутом, обов'язують Академію закони, видані Апостольським Престолом в енцикліці "Deus scientiarum Dominus" з року 1931 та правила і звичаї, прийняті на католицьких богословських виділах.

§ 50. Вивінування матеріальне і науковими середниками (платня професорів, бібліотека і т. д.) нормує Митрополит окремою постановою.

Ч. 19/Орд.

Друге видання Статутів Гр.-кат. Богословської Академії затверджується. Від гр.-кат. Митрополитичого Ординаріату у Львові, дня 21 березня 1933.

† АНДРЕЙ, Митрополит

VII. ANNUS ACADEMIAE ET FERIAE

§ 47. Annus academicus 1 die Octobris incipit et 1 die Julii sacris sollemnibus finitur. Semestre hibernum usque ad 1 diem Martii durat. Semestri hiberno nomina usque ad diem 25 Octobris, aestivo ad eundem diem mensis Martii recipiuntur, qui termini a Collegio professorum ob causas graves in decem dies, ob gravissimas a Rectore cum Senatu in totidem dies prorogari possunt.

§ 48. Feriae dierum festorum Nativitatis Christi inde ab 24 Decembris usque ad 15 Januarii, Paschae inde a Dominica Palmarum usque ad Dominicam Antipaschae, nisi a Metropolita aliter constitutum erit, durant. Omnes dies dominici ac festi secundum ritum graecocatholicum etiam scholis vacant.

§ 49. In eis casibus, quae in hac lege constitutionibus non praefinita sunt, Academia leges, in encyclica "Deus scientiarum Dominus" (a. 1931) promulgatas atque normas, mores, quae a catholicis facultatibus theologicis servantur sequitur.

§ 50. Copiae Academiae sustentandae ac subsidia doctrinae (solarium professorum, bibliotheca ceteraque) a Metropolita separata constitutione determinantur.

Nr. 19/Ord.

Qui status et constitutiones Gr.-cath. Academiae Theologicae Leopoliensis in editione secunda approbantur.

Ab Ordinariatu Metropolitano gr.-cath.
Leopoli, die 21 Martii 1933.

† ANDREAS, Metropolita

Як бачимо із статутів, уступ V, параграф 32, студії мали тривати 9 років: Філософічні студії 4 роки й охоплювали стисло філософічні предмети тільки з деякими богословськими, а теологічні студії 5 років. Одначе практично плян цей був скорочений до 5 років. Філософічні студії тривали 2 роки, а теологічні студії 3 роки. Цей плян був обумовлений тими обставинами, що Академія була ще в стадії організації і найважніше, мала виховати високоосвічених та ідейних священиків, які могли б працювати в цих невідрадних обставинах.

Статут докладно обговорює справу наукових ступенів. В параграфі 38 читаємо: “Академія надає два академічні ступені — ліценціят і докторат тим іматрикульованим звичайним слухачам, що з успіхом зложать приписані іспити”. Параграфи 39 і 40 говорять про умовини одержання наукових ступенів ліценціату і докторату з філософії, а параграфи 41 і 42 з богословії.

На жаль, академічних ступенів Богословська Академія не могла надавати, що було заслугою польського уряду, який в тому напрямі робив усі можливі заходи, щоб не допустити до розвою Академії. Польський уряд намагався кілька разів зліквідувати Академію, пропонуючи змогу студіювати українським богословам на польським місцевім університеті. Одначе таку оферту Митрополит Андрей відкинув. Академія стала такою всенародною цінністю, що її не можна було за щонебудь замінити. Передусім Академія сповняла таку ролю, якої урядові польські кола ніколи не надіялись, відмовляючи українській Церкві всіх прав на Львівському Університеті. Дозвіл на надавання академічних ступенів Академія одержала з Риму щойно за німецької окупації; але ніхто не міг з нього скористати, бо закороткий був час, щоб кандидати могли виповнити всі приписані вимоги. Свіжа окупація большевиками зліквідувала знову все. (9, стор. 14).

Статути докладно обговорюють також в осібних уступах Професорську Колегію, слухачів, розпис предметів та іспитів, оплати, академічний рік і ферії. Як бачимо із статутів, Богословська Академія не була далека від головної цілі основника її Митрополита Андрея та організатора о. Ректора Й. Сліпого: переорганізації її в Український Університет. Якщо час був би дозволив і війна не перекреслила їх далекойдучих плянів, це було б і сталося.

Ч. **1031**
Nr.

ПОСВІДКА ВИКЛАДІВ

INDEX LECTIONUM

Прізвище слухача
Studiosi nomen

Сенцив - Senyca

Імя
Praenomen

Павло - Paulus

Уроджений в
Oriundus e

Золотіві - Zolotiv

вписаний
inscriptus est

на Виділ
in Facultate

Філософії - Philosophica

Львів, дня
Leopoli, die

16 жовтня (октобрі) 1934 р.

Nr.

676/1031/34

NOS RECTOR ACADEMIAE

et

DECANUS FACULTATIS

philosophicae

in

GR. CATH. ACADEMIA THEOLOGICA LEOPOLENSI

Notum ac manifestum, esse volumus Dominum

Jensen Paulus

oriundum

Lapptis

in album Academiae rite relatam esse atque spon-
disse mores per omne tempus studiorum legibus aca-
demicis conformes exhibiturum se esse.

Leopoli, die *23* mensis *novembrii* anno 19*34*

h. l. Decanus

h. l. Rector

Facultatis

Иван Семичев

ГР. КАТ. БОГОСЛОВСЬКА АКАДЕМІЯ У ЛЬВОВІ
GR. CATH. ACADEMIA THEOLOGICA LEOPOLIENSIS

Виділ
Facultas *Філософ.-Philosophica*

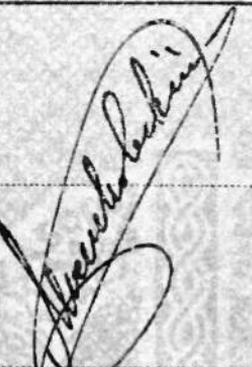
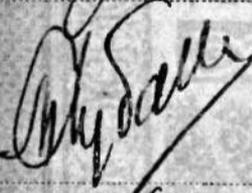
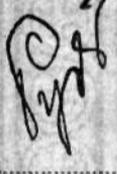
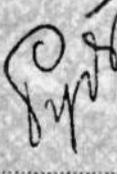
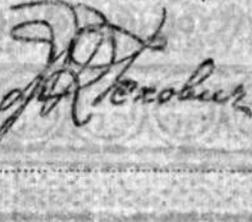
Півріч
Semestre *зимовий - hibernalis*

Прізвище викладаючого Nomen magistri	Назва викладів (вправ або семінарів) Index scholarum	Число годин Quot horas
<p>о. Мит Мисковський Др. звар. проф. (Prof. Dr. T. Myškovský)</p>	<p>Біблійна археологія Святого завіту з узагаль- ною біблійною історією (Archaeologia biblica I. T. cum historia sacra)</p>	3
<p>II</p>	<p>Грамматика єврей- ської мови. (Gram- matica lingue heb- raicae)</p>	2
<p>Микола Цубацій Др. звар. проф. (Prof. Dr. N. Czubaj)</p>	<p>Загальний курс мови організації каптової праці на академічній мові (Proseminarium generale organizatio laboris iceni- fici in scholis academicis)</p>	1
<p>о. Степан Руде (St. Rud)</p>	<p>Про храм De templo eiusque historica evo- lutione)</p>	1
<p>о. Микола Конрад Др. (Dr. N. Konrad)</p>	<p>Історія синагогальної філософії (Historia philosophiae antiquae)</p>	3
<p>Колесніченко Тихон Др. покл. магистр-унив. (Prof. e. o. doc. Dr. S. Kolesnyč)</p>	<p>Церковно-насловнича граматика: (Grammatica ecclesiastica: Theologia)</p>	2

Академічний рік
Annus scholasticus 19 34 / 35

Ч. Nr. 1031

Рік студій слухача
Annus scholasticus studiosi перший - primus

Потвердження згошення Nomen receptum	Посвідчення професора Scholas frequentatas esse	Одержаний поступ Notae acceptae
		
		
		
		
		

ГР. НАТ. БОГОСЛОВСЬКА АКАДЕМІЯ У ЛЬВОВІ
GR. CATH. ACADEMIA THEOLOGICA LEOPOLIENSIS

Виділ
Facultas *Теолог. - Theologica*

Парик
Semestre *Листо-аestivum*

Прізвище викладаючого Nomen magistri	Назва викладів (вправ або семинарів) Index scholarum	Число годин Quot. horae
<i>о. Гім Мущковський Др. зблиз. проф. (Prof. Dr. T. Myskowskyj)</i>	<i>Введення в окремі дв. книги Святого Завітця (Intro- ductio specialis in II. Libros V. T.)</i>	<i>2</i>
<i>о. Іван Цорняк Др. Dr. J. Corniak</i>	<i>Тлумачення кв. прор. Давида на основі меконну церк.-слав. звизно опубліковано /мраго/ (Exegesis libri David prophetae secundum lectionem palatolome- nsp. originalomkou tiuakel)</i>	<i>2</i>
<i>Dr. B. Lipskiyj</i>	<i>Theologia moralis specialis seu de praecipuis: De virtu- tibus theologiceis - fide, spe, car- itate et de virtutibus mora- libus (excepta iustitia et ca- ritate)</i>	<i>5</i>
<i> </i>	<i>Casistica moralis et pastorali: Benedictio, de peccata, com- munionem peccatorum et de mo- dis moderatis implendi pre- ceptum decemorinal. casus de peccatis: contra virtutem religionis et de materiaiudicij</i>	<i>4</i>
<i>Dr. H. Sampara</i>	<i>Pragmatica fundamentalis de Ecclesia Christi: de locis theologicis.</i>	<i>5</i>
<i> </i>	<i>Disputationes</i>	<i>1</i>

Академічний рік
Annus scholasticus 1936 / 37

Ч. 1037
№.

Рік студій слухача
Annus scholasticus studiosi третій - tertius

Потвердження зголошення Nomen receptum	Посвідчення професора Scholas frequentatas esse	Одержаний поступ Notae acceptae
<i>Миселькович</i>	<i>Миселькович</i>	з добра лаба <i>Миселькович</i>
<i>Горняк</i>	<i>Горняк</i>	визначено <i>Горняк</i> лаба
<i>Миселькович</i>	<i>Миселькович</i>	добрі дубо <i>Миселькович</i>
<i>Сайзра</i>	<i>Сайзра</i>	вене <i>Сайзра</i> <i>Сайзра</i>

Ч. №. 448/35-

МИ РЕНТОР І ДЕКАНИ NOS RECTOR et DECANI

ПРОФЕСОРСЬКОГО ЗБОРУ ТЕОЛОГІЧНОГО І ФІЛОСОФІЧНОГО ВИДІЛІВ
COLLEGIUM PROFESSORUM FACULTATUM THEOLOGICAE et PHILOSOPHICAE
ГР.-НАТ. БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ У ЛЬВОВІ
GR.-CATH. ACADEMIAE THEOLOGICAE LEOPOLIENSIS

СВІДЧИМО ОТСИМ, ШО
hac tabula declaramus

Пан *Михайло Євген Дмитрович*
Domiium *Sigismundus Michael Dmytruk*
уроджений *в Золочеві*
natum *12 жовтня 1909*

Іматрикулований дня *на основі предлошеного свідоцтва зрілості*
immatriculatum die *allato testimonio maturitatis*
з дня *4* гінзди в *Золочі* записаний в Альбомі
dato die *5. 11. 1929.* ad Nrum *31.* in gymnasio *in scriptum Albo*
під Ч. *264.* відбув студію від *жовтня* півроку акад. року *1930/31* до кінця *седин*
sub Nr. *264.* litteris studuisse a *жовтня* semestri anni acad. usque ad finem *seдин*
півроку акад. року *1930/31* на львівській Гр.-нат. Богословській Академії і покінчив їх по
semestris anni acad. *1930/31* in Gr.-cath. Academiae Theologicae Leopoliensis eaque perfecisse
думи статутів тої Академії.
secundum legem eiusdem Academiae.

Виваз студій:
Tabula studiorum

ПРИЗВИЩЕ ПРОФЕСОРА NOMEN PROFESSORIS	СПИС ВИКЛАДІВ CURSUS DISCIPLINARUM	Ч. ГОДИН ANNORUM	ПОТВЕРДЖЕННЯ ФАКОН- ТАМИ ПРОФЕСОРАМ CONFIRMATIONES	ІМЕНІ ІСТІНУ NOMEN AUCTORIS
<i>Д-р П. Кук</i> <i>Кушівський</i>	<i>Томія св. Писання</i> <i>Матрія перекладачів св. П. С.</i>	<i>5</i>	<i>Михайлович</i>	
<i>Д-р П. Тих</i> <i>Тухольський</i>	<i>Логика</i> <i>Філософія</i> <i>Св. Писання</i> <i>Св. Писання в перекладі</i> <i>Св. Писання в перекладі</i> <i>Св. Писання в перекладі</i>	<i>3</i>		
	<i>Грамматика</i> <i>Грамматика</i>	<i>2</i>		
<i>Д-р П. Сав</i> <i>Савва</i>	<i>Логика</i> <i>Філософія</i>	<i>1</i>	<i>Савва</i>	<i>Савва</i>
<i>Д-р П. Галуп</i>	<i>Логика</i> <i>Філософія</i>	<i>1</i>	<i>Галуп</i>	<i>Галуп</i>
<i>Д-р П. Кошар</i> <i>Д-р П. Кошар</i>	<i>Томія св. Писання</i> <i>Філософія</i> <i>Філософія</i>	<i>2</i>	<i>Кошар</i>	
<i>Д-р П. Карп</i> <i>Д-р П. Карп</i>	<i>Філософія</i> <i>Філософія</i>	<i>1</i>	<i>Карп</i>	
<i>Д-р П. Руп</i> <i>Д-р П. Руп</i>	<i>Філософія</i> <i>Філософія</i>	<i>1</i>	<i>Руп</i>	
<i>Д-р П. Луб</i> <i>Д-р П. Луб</i>	<i>Філософія</i> <i>Філософія</i>	<i>1</i>	<i>Луб</i>	
<i>Д-р П. Кал</i> <i>Д-р П. Кал</i>	<i>Філософія</i> <i>Філософія</i>	<i>1</i>	<i>Кал</i>	

На окремих сторінках бачимо зразки (фотокопії) деяких сторінок індексу. На особних сторінках студент вписував приписані виклади й години. Професор своїм підписом потверджував зголошення, а при кінці семестру довідку про вислухання даного викладу. По складенні іспиту професор вписував ноту, а члени іспитової комісії своїми підписами стверджували.

Кожний семестр потверджував декан даного факультету.

Величина індексу була приблизно 13.5×21.5 см.

На залучених сторінках бачимо (фотокопію) формуляр абсолюторії, яку одержував кожний абсолювент Богословської Академії по вислуханні приписаних викладів протягом п'ятьох років і по складенні обов'язкових іспитів.

Під рубрикою "Виказ студій" абсолювент вписував з свого індексу всі вислухані виклади і довідки про складення іспитів. По провірці ректоратом заповнені листки були зв'язані шнурочком, опечатані й підписані ректором і деканом Богословської Академії. Осібних дипломів на взір західніх університетів Богословська Академія не видавала, також не могла домогтися в Римі права надавати наукові титули-докторати, бо польський уряд на це не погоджувався. Розмір формуляра абсолюторії виносив приблизно 30×40 см.

IV. РОЗДІЛ

ВИКЛАДИ

Основник Богословської Академії, Великий Митрополит Андрей і Організатор її, о. ректор Йосиф Сліпий, реалізатор задумів Митрополита, поставили собі за мету виховати високоосвічених кандидатів на майбутніх священників-провідників народу, бо “З занепадом богословської науки йшов інтелектуальний і моральний упадок та темнота й незнання духовенства, з чим боролися не раз, на жаль, без успіху наші найвидатніші митрополити та єпископи. Отже, найближчим завданням Академії було піднести науковий рівень духовенства”, бо “Наука робить велетенські поступи, виринають нові релігійні й моральні питання, культура змінює по часті свої основи й напрям, в суспільному житті священник стає перед іншими умовами, до яких не вистачають старі методи. Коли не візьме цього на увагу, остане “голосом вопіючого в пустині”. Священик мусить “притосовуватися до нової атмосфери, яку витворила новочасна культура, і прочищувати її новими засобами”. (4, ст. 8-9).

“З другого боку, як кожний університет, так і наша Академія мусить узгляднювати потреби народу та стояти в зв'язку з народом... З Академії мають виходити оборонці віри, що стануть вирівнювати роздвоєння, яке позірно постає між розумом і об'явленням, і тим способом нададуть науці богословського полету, а богословію поставлять на науковій основі й переводитимуть синтезу філософічних, природних і надприродних правд”. (4, ст. 8).

Початок Академії був важкий, брак професорів розуміли і Основник і Організатор Богословської Академії, тому був оснований лише богословський факультет. Однак, коли простудіювати перший список викладів, то побачимо, що Богословська Академія досягнула своїх цілей і стояла на висоті свого завдання.

ПРОГРАМА ВИКЛАДІВ У ПЕРШІМ ТРИЛІТТІ

Академічний рік 1928/29 — 1930/31

Зимовий семестер

(1, стор. 72-77)

I. Рік

о. проф. д-р Т. Мишковський:
(Prof. Dr. T. Muškovskyj)

Історія біблійна Ст. Зав. (*Historia revelationis divinae V. T.*) — 5.

Пояснення вибраних частин св. Письма Ст. З. на основі церк.-слов. тексту (*Exegesis in partes selectas s. Scripturae V. T. e textu palaeoslavico*) — 3.

Грамматика єврейської мови (*Grammatica linguae hebraicae*) — 2.

о. д-р Василь Лаба:
(Dr. V. Laba)

Біблійна герменевтика (*Hermeneutica biblica*) — 1.

о. д-р Іван Бучко: *Ontologia* — 6.
(Dr. J. Bučko)

о. д-р Гавриїл Костельник: *Логіка (Logica)* — 4.
(Dr. G. Kostelnyk)

о. д-р Спиридон Кархут:
(Dr. Sp. Karchut)

Грамматика церковно-слов'янської мови (*Grammatica linguae palaeoslavicae*) — 1.

о. Степан Рудь: *Літургіка (Liturgica)* — 1.
(St. Ruď)

д-р Микола Чубатий:
(Dr. N. Čubatýj)

Загальний просемінар (*Proseminarium generale*) — 1.

II. Рік

о. проф. д-р Йосиф Сліпий:
(Prof. Dr. Jos. Slipyj)

Dogmatica specialis (De Deo uno et trino) — 3.

Exercitationes scholasticae — 1.

о. д-р Степан Сампара: *Dogmatica specialis (De gratia)* — 3.
(Dr. St. Sampara)

о. проф. д-р Т. Галущинський:
(Prof. Dr. T. Haluščynskyj)

Страсті Г. Н. Іс. Хр. Пояснення євангельських текстів на основі церк.-слов. мови (*Passio D. N. J. Chr. Exegesis textuum evangelicorum e versione palaeoslavica*) — 1.

Життя Г. Н. Іс. Хр. [часть 1] (*Vita D. N. J. Christi — pars 1*) — 2.
Пояснення паст. листів св. Ап. Павла до Тимотея на основі грецького тексту (*Exegesis in epistolas past. s. Pauli ad Timotheum e textu graeco*) — 1.

Біблійний семінар (*Seminarium biblicum*) — 1.

Граматика арамейсько-сирійської мови (*Grammatica linguae aramaico-syriacae*) [факультативно] — 2 hor.

о. д-р Василь Лаба
(Dr. V. Laba)

Біблійна герменевтика (*Hermeneutica biblica*) — 1 hor.

Введення до св. Книг Нов. Зав. (*Introductio in ss. Libros N. T.*)
— 2 hor.

Патрологія (*Patrologia*) — 2 hor.

о. д-р Гавриїл Костельник: Ноетика (*Noëtica*) — 1 hor.
(Dr. G. Kostelnyk)

о. д-р Спиридон Кархут:
(Dr. Sp. Karchut)

Граматика церковно-слов'янської мови (*Grammatica linguae palaeslavicae*) — 1 hor.

о. Степан Рудь:
(St. Rudʹ)

Літургіка: Начерк вечірні, повечерія й полунощниці (*Liturgica: Conspectus vesper., compl., noct.*) — 1 hor.

д-р Іларіон Свенціцький:
(Dr. H. Svejencickij)

Церковна археологія (*Archaeologia ecclesiastica*) — 1 hor.

III. Рік

о. д-р Ігнат Цегельський:
(Dr. Ign. Cehelskyj)

Theologia moralis (De principiis) — 5 hor.

Casus conscientiae — 1 hor.

о. проф. д-р Йосиф Сліпий:
(Prof. Dr. Jos. Slipyj)

Dogmatica specialis (De Deo uno et trino) — 3 hor.

Exercitationes scholasticae — 1 hor.

о. д-р Степан Сампара:
(Dr. St. Sampara)

Dogmatica specialis (De gratia) — 3 hor.

о. Леонид Лужницький:
(L. Lužnyckij)

Історія кат. Церкви від I-XVI. ст. (*Historia Ecclesiae cath. I-XVI. saec.*) — 3 hor.

о. Юліян Дзерович:
(Jul. Dzerovuč)

Катехитика (*Cathechetica*) — 2 hor.

Педагогіка (*Paedagogica*) — 2 hor.

о. д-р Спиридон Кархут:
(Dr. Sp. Karchut)

Граматика церковно-слов'янської мови (*Grammatica linguae praeslavicae*) — 1 hor.

о. Степан Рудь:
(St. Rud')

Літургіка: Церковний рік у його подвижній частині (*Liturgica: Annus ecclesiasticus; periodus paschalis*) — 1 hor.

о. д-р Ярослав Левицький: Гомілетика (*Homiletica*) — 1 hor.
(Dr. Jar. Levyskyj)

д-р Микола Чубатий:
(Dr. N. Čubatyj)

Історія Церкви на Україні до Берестейської Унії (*Historia Ecclesiae ucrainae usque ad Unionem Brestensem*) — 2 hor.

Історичний семінар (*Seminarium historiae eccl.*) — 2 hor.

о. проф. д-р Т. Галушчинський:
(Prof. Dr. T. Haluščynskyj)

Граматика арамейсько-сирійської мови (*Grammatica linguae aram.-syriacae*) [факультативно] — 2 hor.

IV. Рік

о. д-р Ярослав Левицький:
(Dr. Jar. Levyskyj)

Пастирська богословія: Про св. Тайни (*Theologia pastoralis: De Sacramentis*) — 2 hor.

Теорія душпастирства (*Hodegetica*) — 1 hor.

Гомілетичний семінар (*Seminarium homileticum*) — 1 hor.

о. д-р Ігнат Цегельський:
(Dr. Ign. Čehelskyj)

Casus conscientiae — 1 hor.

о. д-р Діон. Дорожинський:

Канонічне право (*Ius canonicum*) — 4 hor.

Супруже право (*Ius matrimoniale*) — 2 hor.

Джерела орієнтального церковного права (*Fontes Iuris eccl. orientalis*) — 1 hor.

о. Юліян Дзерович:
(Jul. Dzerovuč)

Катехитичні вправи (*Exercitia practica cathechetica*) — 2 hor.

о. д-р Спирідон Кархут:
(Dr. Sp. Karchut)

Грамати́ка церк.-слов'янської мови (*Grammatica linguae palaeoslavicae*) — 1 hor.

о. Степан Рудь:
(St. Rud')

Літургіка (*Liturgica*) — 1 hor.

о. д-р Андрій Ішчак:
(Dr. A. Iščak)

Dogmatica orientalis Ecclesiae dissidentis (Introductio generalis)
— 2 hor.

д-р Микола Чубатий:
(Dr. N. Čubatyj)

Історичний семінар (*Seminarium historiae ecclesiasticae*) — 2 hor.

д-р Іларіон Свенціцький:
(Dr. H. Svjencickuj)

Історія мистецтва (*Historia artis ecclesiasticae*) — 2 hor.

о. проф. д-р Т. Мишковський:
(Prof. Dr. T. Muškovskyj)

Exegesis sublimior ad textum hebraeum Osee prophetae (факультативно) — 2 hor.

о. проф. д-р Т. Галущинський
(Prof. Dr. T. Haluščynskyj)

Грамати́ка арамейсько-сирійської мови (*Grammatica linguae aramaico-syriacae*) [факультативно] — 2 hor.

Літній семестр

I. Рік

о. проф. д-р Т. Мишковський:
(Prof. Dr. T. Muškovskyj)

Історія біблійна Ст. Зав. (*Historia revelationis divinae V. T.*)
— 5 hor.

Пояснення вибраних частин св. Письма Ст. З. на основі церк.-слов. тексту (*Exegesis in partes selectas s. Scripturae V. T. e textu palaeoslavico*) — 3 hor.

Грамати́ка єврейської мови (*Grammatica linguae hebraicae*)
— 2 hor.

о. Йосиф Скрутенъ ЧСВВ:
(P. Jos. Skruten' OSBM)

Критика (*Critica*) — 3 hor.

Психологія I. ч. (*Psychologia p. I*) — 3 hor.

о. д-р Гавриїл Костельник:
(Dr. G. Kostelnik)

Історія грецької філософії (*Historia philosophiae graecae*) — 4 hor.

о. д-р Спирідон Кархут:
(Dr. Sp. Karchut)

Граматика церк.-слов'янської мови (*Grammatica linguae palaeoslavicae*) — 1 hor.

о. Степан Рудь:
(St. Rud')

Літургіка: Богослужбні книги й начерк вечірні (*Liturgica: De libris liturgicis et conspectus officii vesp.*) — 1 hor.

д-р Микола Чубатий:
(Dr. N. Čubatyj)

Загальний просемінар з практичними вправами (*Proseminarium generale cum exercitiis practicis*) — 1 hor.

II. Рік

о. проф. д-р Йосиф Сліпий:
(Prof. Dr. Jos. Slipyj)

Dogmatica specialis: De Deo creante et elevante. De proedestinatione — 3 hor.

Exercitationes scholasticae — 1 hor.

о. д-р Степан Сампара:
(Dr. St. Sampara)

Dogmatica specialis: De Verbo incarnato (Christologia, Soterologia, Mariologia). De cultu Sanctorum — 3 hor.

о. проф. д-р Т. Галущинський:
(Prof. Dr. T. Haluščynskij)

Життя Г. Н. І. Хр. (*Vita D. N. J. Christi*) — 2 hor.

Страсті Г. Н. І. Хр. — Екзегеза на основі церк.-слов. тексту (*Passio D. N. J. Chr. — Exegesis e textu palaeoslavico*) — 2 hor.

Послання св. Ап. Павла до Тита. Пояснення на основі грецького тексту (*Epistola s. Pauli ad Titum. Exegesis e textu graeco*) — 1 hor.

Біблійний просемінар: Вибрані питання з Апостольських Діянь (*Proseminarium biblicum: Selectae quaestiones e. Act. Apost.*) — 1 hor.

о. д-р Василь Лаба:
(Dr. V. Laba)

Введення до св. Книг Н. З. [частне] (*Introductio in ss. Libros N. T. [specialis]*) — 3 hor.

Патрологія (*Patrologia*) — 2 hor.

о. д-р Гавриїл Костельник:
(*Dr. G. Kostelnyk*)

Вибрані питання з психології (*Psychologia. Quaestione selectae*) — 2 hor.

о. д-р Спирідон Кархут:
(*Dr. Sp. Karchut*)

Грамматика церк.-слов'янської мови (*Grammatica linguae palaeoslavicae*) — 2 hor.

о. Степан Рудь:
(*St. Rud'*)

Літургіка: Начерк утрени й часів (*Liturgica: Conspectus officii mat. et hor.*) — 1 hor.

д-р Іларіон Свенціцький:
(*Dr. H. Svjencickuj*)

Вступ до історії церк. мистецтва ч. II. (*Introductio in historiam artis eccl.*) — 1 hor.

III. Рік

о. д-р Ігнат Цегельський:
(*Dr. Ign. Cehelskyj*)

Theologia moralis (De praecceptis) — 5 hor.
Casus conscientiae — 1 hor.

о. проф. д-р Йосиф Сліпий:
(*Prof. Dr. Jos. Slipuj*)

Dogmatica specialis: De Deo creante et elevante. De praedestinatione — 1 hor.

Exercitationes scholasticae — 1 hor.

о. д-р Степан Сампара:
(*Dr. St. Sampara*)

Dogmatica specialis: De Verbo incarnato (Christologia, Soterologia, Mariologia). De cultu Sanctorum — 3 hor.

о. Леонид Лужницький:
(*L. Lužnyckuj*)

Історія кат. Церкви від XVI-XX. ст. (*Historia Ecclesiae cath. a XVI. usque ad XX. saec.*) — 3 hor.

о. Юліян Дзерович:
(*Jul. Dzerovyč*)

Catechetica — 2 hor.

- Педагогіка (Paedagogica) — 2 hor.
- о. д-р Спирідон Кархут:
(Dr. S. Karchut)
Грамадика церк.-слов'янської мови (Grammatica linguae palaeoslavicae) — 1 hor.
- о. Степан Рудь:
(St. Rud')
Літургіка: Церк. рік у неподвижнім крузі (Liturgica: Annus ecclesiasticus. Proprium de Sanctis) — 1 hor.
- о. д-р Ярослав Левицький:
(Dr. Jar. Levyckyj)
Гомілетика (Homiletica) — 1 hor.
- д-р Микола Чубатий:
(Dr. N. Čubatyj)
Історія української з'єдиненої Церкви від Берестейської Унії до наших часів (Historia Ecclesiae ucrainae unitae ab Unione Brestensi usque ad tempora hodierna) — 2 hor.
- Семинар історії Церкви: Читання та оцінка праць (Seminarium historiae ecl.: Lectio atque recensio operum) — 2 hor.

IV. Рік

- о. д-р Ярослав Левицький:
(Dr. Jar. Levyckyj)
Пастирська богословія: Про св. Тайни (Theologia pastoralis: De Sacramentis) — 4 hor.
- Теорія душпастирства (Hodegetica) — 1 hor.
- Гомілетичний семінар (Seminarium homileticum) — 1 hor.
- о. д-р Ігнат Цегельський:
(Dr. Ign. Cehelskyj)
Causa conscientiae — 1 hor.
- о. д-р Діон. Дорожинський:
(Dr. D. Dorožynskyj)
Ius canonicum (Lib. IV et VI CIC.) — 4 hor.
De matrimonio — 2 hor.
Ius matrimoniale orientale — 1 hor.
- о. Юліян Дзерович:
(Jul. Dzerovyč)
Практичні вправи в навчанню релігії (Exercitationis catecheticae practicae) — 2 hor.
- о. д-р Спирідон Кархут:
(Dr. Sp. Karchut)

Граматика церк.-слов'янської мови (*Grammatica linguae palaeoslavicae*) — 2 hor.

о. Степан Рудь:
(St. Rud')

Літургіка: Пояснення требника (*Liturgica: Sacramenta et sacramentalia*) — 1 hor.

о. д-р Андрій Іщак:
(Dr. A. Išćak)

De Ecclesia Christi secundum doctrinam Orientalium dissidentium — 2 hor.

Д-р Микола Чубатий:
(Dr. N. Čubatyj)

Семинар історії Церкви: Читання та оцінка праць (*Seminarium historiae ecclesiasticae: Operum lectio et recensio*) — 2 hor.

Д-р Іларіон Свенціцький:
(Dr. H. Svjencickyj)

Історія церковного мистецтва України (*Historia artis eccl. Ucrainae*) — 2 hor.

В міру зростання Богословської Академії і кількості професорів та нових вимог, які поставив Папа Пій XI в своїй енцикліці, Основник Богословської Академії Митрополит Андрей відкриває окремий Філософічний факультет, доповняє колегію професорів, засновує нові кафедри й поступово здійснює заздалегідь укладені задуми. "Академія є школою і такою мусить остати, вона мусить учити, а при тім науково досліджувати". Ось слова Організатора, отця ректора Сліпого, про завдання Богословської Академії: "Академія має підготувати студента до самостійної наукової праці, пізнавати зв'язь і постання правд, виробити в ньому широкий погляд на цілість і поглибити знання в деяких ділянках. В той спосіб набере він основ, що дадуть йому спромогу в житті вчитися не від випадку до випадку, але пристосувати своє знання до поодиноких випадків" (4, стор. 10). Академія має згуртувати біля себе й дати приют новим науковим силам та дати їм спромогу посвятитися вповні науковій богословській праці, освободити їх від інших обов'язків і вможливити практикування богослов'я як головного життєвого, а не побічного заняття. В цей спосіб збагатиться наукова продукція і виповниться хоч почасти прогалина в католицькій богослов'ї на Сході. Словом, вона має створити богословську наукову атмосферу і її підтримувати та бути — відповідно до наших духових сил — остоею для Церкви в нашій народі... Тому "на Академії викладається усі богословські предмети. З огляду на наше становище до християнського Сходу спосіб трактування мусить зберегти свої оригінальні прикмети й узгляднити свої потреби, а через те поширити като-

лицьку богословію. Вправді богословська наука є одна, але кожний нарід надає їй свою закраску і вносить до неї частку свого духа”.

З цих кількох думок Організатора, отця ректора, Сліпого виразно бачимо, що метою Богословської Академії було виховати священика, який міг би науково працювати, а з другої сторони дати народові священика з високою освітою і практично приготувати його до душпастирської праці. Для перших статуту передбачили студії на 9 років (уступ V, параграфи 32 і 33) та нормували справу одержання наукових ступенів ліценціату і докторату філософії чи богословії § 38-42 (4, стор. 24-31), а також заснування третього факультету, правничого. (Уступ I, § 4, 4, стор. 14). Задумів цих не вдалося Організаторові Богословської Академії зреалізувати в році 1932, після реорганізації Академії. Покищо він мусів скоротити студії до 5 років (2 роки філософії і 3 роки теології), бо обставини вимагали дати народові передусім освіченого душпастиря. Пригляньмося ближче до списка викладів і викладачів в другім трилітті. Основних змін пізніше не було, хіба що о. ректор Сліпий доповнював професорську колегію свіжими професорами.

В другім трилітті наступили зміни в викладах Богословської Академії, бо Папа Пій XI 24 травня 1931 р. видав нову енцикліку п. з. “*Deus scientiarum Dominus*”, якою зреформував богословські студії в цілій католицькій Церкві. Рівночасно Конгрегація для студій і семінарій оголосила апробовані Папою “*Ordinationes*”, які ближче пояснили папські конституції. Організатор Богословської Академії, о. ректор Й. Сліпий, в статті п. з. “Реформа богословських студій” зреферував енцикліку Папи Пія XI:

“І теперішній Папа, ведений дбайливістю про науку, бажає піднести достоїнство церковних університетів і їх науковий рівень. В тій цілі видав він нові конституції, якими бажає точніше з’ясувати однастайність, зберігаючи при тім індивідуальні питоменності і заключені конкордати, та передусім спонукати молодь до вищих студій.

Ішлося, між іншим, і про те, щоб поставити однакові вимоги до докторату й оминуті різні “нострифікації”. З цим зв’язана також постанова, що лише університет або факультет і єдина Біблійна комісія може надавати ступені, а почесний докторат може бути уділений тільки за згодою Конгрегації студій на основі пропозиції канцлера і 2/3 професорської колегії.

З постанов звертає на себе увагу привернення уряду Великого канцлера з середньовічних часів, який, напр., у Паризькім Університеті (Герсон) і ін. відгравав тоді велику роллю. Пізніше уряд Великого канцлера виконував єпархіяльний єпископ, а в останні часи зійшов він до почеси. На основі енцикліки канцлер дістає право чувати над збереженням чистоти науки Католицької Церкви в університеті, предклатати до іменування ректора і відбирати від нього присягу, уділяти канонічну місію професорам, проводити *de iure*

докторськими іспитами і підписувати дипломи на першому місці. Великим канцером буде іменованій звичайно єпархіяльний єпископ, на якого території знаходиться університет, хіба що Апостольський Престол рішить інакше. Обов'язком Великого канцлера є також що три роки складати докладний звіт для Конгрегації студій і семінарій.

Ректор є другою владою в університеті. Він має нагляд за викладами, відбирає присягу від професорів і взагалі управляє університетом. Декан проводить факультетом. Крім вичисленіч осіб, можуть бути покликані до управи різні ради (наукові, економічні і т. д.). Щодо професорів, то ділиться їх на звичайних і надзвичайних та таких, що мають поручені виклади лиш на якийсь час. Щоб стати професором, вимагається знання і закінчених студій, второпности і бездоганного морального поведення, докторату, наукових праць, ісповіди віри, "nihil obstat" від Апостольського Престола й канонічної місії від Великого канцлера. Як обов'язок кладеться професорам, щоб не брали інших обов'язків, які стояли б на перешкоді їхньому званню, не змінювали предметів викладів та не займалися іншими справами.

Слухачі. Енцикліка ділить слухачів на тих, які хочуть осягнути докторат, і на тих, які на нього не рефлектують. Це менше більше відповідає поділові на звичайних і надзвичайних слухачів. Від звичайних слухачів вимагається середньої клясичної освіти, яка вистачає і для інших факультетів. Університет може вимагати вступного іспиту, якщо документ закінченої освіти не вистачальний. До прийняття на богословський виділ вимагається ще дволітнього філософічного курсу. Енцикліка присвячує також велику увагу самим студіям, передусім підкреслює дві методи: спекулятивну й позитивну, які мають на меті поглиблення правди при допомозі диспут і пізнання джерел на наукових семінарах. Св. Отець ставить як зразок спекулятивної методи методу св. Томи з Аквіну. Професор має перейти цілий курс предмету, а не читати лише вибрані питання.

Головними предметами на богословськім виділі є апологетика, догматика, моральна, біблійні науки, історія Церкви, канонічне право. Побічними предметами є: єврейська мова, біблійна грека, історія літургії, аскетика, теологія нез'єднаних і т. д. Знання арабської, халдейської і сирійської мови та вищої екзегези не є конечною умовиною допущення до докторату. На третьому місці згадує енцикліка спеціальні дисципліни, як вибрані партії з патрології, старовинні мови, маріологію, історію догм, історію мистецтва, історію місій, суспільне питання, історію літургії й ін. Ординація забороняє почислити семестр слухачеві, якщо він опустил своєвільно або й добровільно 1/3 викладів, додаючи всі поодинокі навіть мимовільно опущені години. Богословські студії тривають 5 літ, філософічні 4, канонічного права 3, біблійні 3.

В справі осягнення академічних ступенів є великі зміни в порівнанні з давніми австрійськими законами. Промоція відбувається в імені Св. Отця, а “*Sede vacante*” — в імені Апостольського Престола. Енцикліка розрізняє три ступені: бакалаврат, який можна скласти з філософії й теології перед кінцем II року. Складений іспит свідчить, що кандидата можна допустити до дальших стислих іспитів. Докторант не є обов'язаний його складати. Вищим ступенем є ліценціят, який дає право навчати в єпархіяльних закладах. Його можна скласти по IV р. теології, а з філософії по III-тім. Ліценціят охоплює іспит з апологетики, догматики, спекулятивної моральної і має тривати хоч одну годину. Ліценціят з філософії охоплює всі головні філософічні предмети. Крім того треба ще предложити семінарійну працю. При іспиті питають чотири професори.

До докторату може бути допущений абсолювент по V р. теології, IV р. філософії і т. д. I то по одержанні ліценціату і складенні всіх річних чи семестральних іспитів. Кандидат має предложити працю хоч почасті друковану. Щойно по її прийняттю допускається докторанта до її оборони в прияві 5-ох професорів. Працю треба післати Конгрегації студій і всім факультетам тої самої нації. До одержання права надавати докторат вимагає енцикліка ще відповідного приміщення університету, бібліотек, відповідних лябораторій і матеріального забезпечення персоналу.

Всі католицькі факультети мусять пристосуватися до розпорядків і вислати до 1932 р. проект статутів, якщо не хочуть втратити цього права. Постанови обов'язують від 1932/33 року. Також наша Богословська Академія поробила в тім напрямі відповідні старання. Арт. 4 папських постанов каже виразно, що заснування кат. університетів і надавання права докторату навіть для Східньої Церкви належить до Конгрегації студій: “*Canonica erectio et suprema moderatio cuiusvis Universitatis et Facultatis studiorum ecclesiasticorum in Liceis quoque et Institutis quae Sacris Congregationibus pro Ecclesia Orientali et de Propaganda Fide subiecta sunt... reservantur Sacrae Congregationi de Seminariis et Studiorum Universitatibus*”.

Енцикліка має велике значення, бо вона дає свідоцтво дбайливости Церкви про науку, підносить повагу докторату і вимагає основніших студій. До католицьких університетів поставлено вимоги такі самі, які поставлено і в світських, державних високих школах. Це, очевидно, причиниться і до поглиблення релігійних пересвідчень і до наукового утвердження віри. Енцикліка має на увазі, крім богословських, також і світські виділи та світські науки. Для вироблення і поширення релігійного світогляду серед безбожницького духа нинішніх часів та піднесення авторитету Церкви це, безумовно, сильна підпора і великий крок вперед. Тому й не диво, що вже нині загально надають їй переломового значення”.

ПРОГРАМА ВИКЛАДІВ В ДРУГІМ ТРИЛІТТІ

Академічний рік 1931/32 — 1933/34

Зимовий семестр

(2, стор. 72-83)

Філософічний Виділ:

I. Рік

Dr. Vladimir Maksymec':

Logica — 2 hor.

Ontologia — 3 hor.

Critica — 1 hor.

Psychologia — 2 hor.

Exercitationes — 1 hor.

о. д-р М. Конрад:

(Dr. N. Konrad)

Історія старовинної філософії (*Historia philosophiae antiquae*)
— 3 hor.

о. проф. д-р Т. Мишковський:

(Prof. Dr. T. Muškovskyj)

Археологія біблійна Ст. Завіту з істор. біблійною (*Archaeologia biblica V. T. cum histor. bibl.*) — 3 hor.

Граматика євр. мови (*Grammatica linguae hebr.*) — 2 hor.

Вправи євр. мови (*Lectio et versio linguae hebr.*) — 1 hor.

о. Степан Рудь:

(St. Rud')

Про храми і літургічні сосуди (*De aedificio atque vasis cultus*)
— 1 hor.

покл. н. проф. д-р К. Чехович:

(Prof. e. o. voc. Dr. S. Čechovuč)

Граматика церк.-слов. мови: Фонологія (*Grammatica linguae escl. slavicae: Phonologia*) — 2 hor.

проф. д-р М. Чубатий:

(Prof. Dr. N. Čubatyj)

Загальний просемінар: Організація наукової праці в школах академічних (*Proseminarium generale: De organisatione laboris scientifici in scholis academicis*) — 1 hor.

Дир. І. Бабій:

(J. Babij)

Морфологія грецької мови (*Morphologia linguae graecae*) — 2 hor.

Лектура вибраних місць із творів Ксенофонта (*Lectura locorum selectorum ex operibus Xenophontis*) — 1 hor.

о. проф. д-р Й. Сліпий:
(Prof. Dr. J. Slipuj)

Огляд історії Духовної Семінарії у Львові (*Historia Seminarii clericorum Leopoliensis*) — 1 hor.

II. Pík

Dr. St. Sampara:

Cosmologia: De mundo vitaeque plantarum et animalium — 3 hor.

Dr. V. Maksymec':

Theodicaea — 2 hor.

Dr. N. Konrad:

Ethica generalis — 2 hor.

Principia sociologiae — 2 hor.

о. н. проф. Ю. Дзерович:

(Prof. e. o. J. Dzerovyč)

Педагогіка: Христос як учитель і педагог (*Paedagogica: Christus magister et paedagogus*) — 2 hor.

о. Степан Рудь:

(St. Rud')

Начерк і історичний розвій вечірні, повечерія і полунощниці (*Ordo et historica evolutio officii vespetini, completorii et nocturni*) — 1 hor.

о. проф. д-р В. Лаба:

(Prof. Dr. V. Laba)

Патрологія (*Patrologia*) — 2 hor.

о. Л. Лужницький:

(L. Lužnyckyj)

Історія Вселенської Церкви від заснув. до XIV стол. (*Historia ecclesiastica: Ab Ecclesiae initiis usque ad XIV saeculum*) — 3 hor.

покл. н. проф. д-р К. Чехович:

(Prof. e. o. voc. Dr. S. Čechovyč)

Граматика церк.-слов. мови: Займенникова деклінація (*Grammatica linguae eccl.-slavicae: Declinatio pronominalis*) — 2 hor.

Prof. Dr. J. Slipuj:

Conspectus philosophiae scholasticae mediaevalis — 1 hor.

проф. д-р М. Чубатий:

(Prof. Dr. N. Čubatyj)

Просемінар церк. історії: Інтерпретація вибраних текстів Патерики київського (*Proseminarium historiae ecclesiasticae: Interpretatio textuum selectorum e Patherico Kijoviensi*) — 1 hor.

о. проф. д-р Й. Сліпий:
(Prof. Dr. J. Slipuj)

Огляд історії Духовної Семінарії у Львові (*Historia Seminarii clericorum Leopoliensis*) — 1 hor.

Д-р В. Залозецький
(Dr. V. Zalozeckyj)

Огляд історії старохристиянського мистецтва (*Conspectus artis antiquae christianae*) — 1 hor.

Семінар: Аналіза пам'ятників старохристиянського мистецтва (*Seminarium: Analysis documentorum artis antiquae christianae*) — 1 hor.

д-р Я. Пастернак:
(Dr. J. Pasternak)

Археологія Палестини (*Palaestinae archaeologia*) — 1 hor.

Теологічний Виділ:

III. Пік

Prof. e. o. Dr. A. Iščak:

Homiletica (regulae generales) — 2 hor.

о. н. проф. Ю. Дзерович:
(Prof. e. o. J. Dzerovyč)

Катехитика (Cathechetica) — 2 hor.

Dr. B. Lypskuj:

Theologia moralis fundamentalis: De principiis generalibus — 5 hor.

Casuistica mor. Selecti casus e materia tractata — 1 hor.

Dr. S. Sampara:

Dogmatica fundamentalis: De religione et Christo legato divino — 5 hor.

Disputationes dogmaticae — 1 hor.

о. проф. д-р В. Лаба:
(Prof. Dr. V. Laba)

Загальне введення до св. книг Нового Завіту (*Introductio generalis in SS. Libros N. Testamenti*) — 2 hor.

Життя Г. Н. І. Хр-а з поясненнями головних Господніх бесід в старо-слов. тексту (*Vita D. N. J. Chr-i cum commentario principalium sermonum Domini e textu palaeoslavico intertexta*) — 2 hor.

проф. д-р М. Чубатий:
(Prof. Dr. N. Čubatyj)

Історія Церкви на Україні по кінець XVI ст. (*Historia Ecclesiae in Ucraina usque ad finem saec. XVI*) — 3 hor.

Просемінар церк. історії: Інтерпретація вибраних текстів Патерики київського (*Proseminarium historiae ecclesiasticae: Interpretatio tex-*

tuum selectorum e Patherico Kijoviensi (Vide IV рік) — 1 hor.

о. Степан Рудь:

(St. Rudʹ)

Літургичний рік в його пасхальнім крузі (Annus liturgicus in periodo paschali) — 1 hor.

покл. н. проф. д-р К. Чехович:

(Prof. e. o. voc. C. Čechovyč)

Синтакса церков.-слов. мови (Syntaxis linguae eccl. slavicae) — 1 hor.

о. проф. д-р Й. Сліпий:

(Prof. Dr. J. Slipuj)

Огляд історії Духовної Семінарії у Львові (Historia Seminarii clericorum Leopoliensis) — 1 hor.

IV. Рік

Prof. Dr. J. Slipuj:

Dogmatica: De Deo uno — 2 hor.

Dogmatica: De SS. Trinitate — 2 hor.

Dogmatica: Repetitorium — 1 hor.

Огляд історії Духовної Семінарії у Львові (Historia Seminarii clericorum Leopoliensis) — 1 hor.

Prof. e. o. Dr. A. Iščak:

Fontes iuris can. Orientalis — 1 hor.

Seminarium homileticum — 1 hor.

о. проф. д-р В. Лаба:

(Prof. Dr. V. Laba)

Пояснення листа св. ап. Павла до Римлян в оригінальнім грецьким тексті (Exegesis epistolae B. Ap. Pauli ad Romanos e textu originali graeco) — 1 hor.

о. проф. д-р Я. Левицький:

(Prof. Dr. J. Levuckyj)

Про Тайни. (Про Тайни взагалі, про Т. Хрещення, Миропомазання і Евхаристії) (De Sacramentis in genere, Sacramentis Baptismi, Confirmationis et Eucharistiae) — 4 hor.

Теорія душпастирства (De Theologia pastorali) — 1 hor.

проф. д-р М. Чубатий:

(Prof. Dr. N. Čubatyj)

Семінар історії Церкви: Читання й оцінки праць (Seminarium historiae ecclesiasticae: Lectio atque recensio elaborationum (Також слух. III і V р.) — 1 hor.

о. н. проф. Ю. Дзерович:

(Prof. e. o. J. Dzerovyč)

Практичні вправи в навчанні релігії (*Exercitationes cathed. practicae*) — 1 hor.

Docens Dr. L. Hlynka :

Ius canonicum: Fontes, normae generales iuris canonici ac praescripta generalia de personis — 3 hor.

Docens Dr. Leo Hlynka :

Seminarium iuris canonici: Iudicia ecclesiastica in fontibus iuris canonici Orientalis primorum IX saeculorum — 1 hor.

Dr. B. Lypskyj :

Theologia dogmatica: De gratia divina — 3 hor.

Casuistica mor.: Selecti casus e materia tractata — 1 hor.

покл. н. проф. д-р К. Чехович:

(Prof. e. o. voc. Dr. C. Čechovuč)

Синтакса церков.-слов. мови (Syntaxis linguae eccl.-slavicae) — 1 hor.

о. Степан Рудь:

(St. Rud')

Про літургію і її історичний розвиток (Liturgia s. Joannis Chrysostomi eiusque historica evolutio) — 1 hor.

д-р В. Залозецький:

(Dr. V. Zalozeckij)

Вступ до методології історії мистецтва (Introductio in methodologiam historiae artis) — 1 hor.

V. Пік

Митрополит Андрей:

(Metr. Andreas)

Аскетика Східніх і Західніх Отців (Ascetica PP. occidentalium et orientalium) — 1 hor.

о. проф. д-р Т. Мишковський:

(Prof. Dr. T. Muškovskyj)

Толкування св. Письма Ст. Завіту після євр. тексту: Йоїль і Амос (Exegesis V. T. secundum textum hebraeum Ioël et Amos) — 1 hor.

о. проф. д-р Й. Сліпий:

(Prof. Dr. J. Slipuj)

Огляд історії Духовної Семінарії у Львові (Historia Seminarii clericorum Leopoliensis) — 1 hor.

Docens Dr. L. Hlynka :

Ius canonicum: Fontes, normae generales iuris canonici ac praescripta generalia de personis — 3 hor.

Seminarium iuris canonici: Iudicia ecclesiastica in fontibus iuris canonici Orientalis primorum IX saeculorum — 1 hor.

о. проф. д-р В. Лаба
(Prof. Dr. V. Laba)

Пояснення листа св. Ап. Павла до Римлян в оригінальним грецьким тексті (Exegesis epistolae B. Ap. Pauli ad Romanos e textu originali graeco) — 1 hor.

Prof. e. o. Dr. A. Išćak:

Dogmatica orientalium dissidentium — 3 hor.

Fontes iuris can. Orientalis — 1 hor.

Historia dogmatum — 1 hor.

Seminarium homileticum — 1 hor.

проф. д-р Микола Чубатий:

(Prof. Dr. N. Čubatyj)

Семинар історії: Читання й оцінки праць (Seminarium historiae ecclesiasticae: Lectio atque recensio elaborationum) (Також слухачі III і IV р.) — 1 hor.

Dr. V. Lypskyj:

Theologia moralis: De virtute iustitiae — 2 hor.

Casuistica iuridico-mor.: casus de iustitia — 1 hor.

Dr. N. Konrad:

Principia sociologiae — 2 hor.

о. Степан Рудь:

(St. Rudʹ)

Пояснення тексту церковного правила (Exegesis textus breviarum) — 1 hor.

п. н. проф. д-р К. Чехович:

(Prof. e. o. voc. Dr. S. Čechovuč)

Семинар церков.-слов. письма і мови: Аналіза текстів X-XI ст. (Seminarium eccl.-slavicum: Analysis textum saec. X-XI) — 1 hor.

д-р Ю. Полянський:

(Dr. J. Polanskyj)

Основи антропології (Principia anthropologiae) — 1 hor.

д-р О. Надрага:

(Dr. A. Nadraga)

Вибрані питання цив. і адм. права (Quaestiones selectae iuris civilis et administrativi) — 1 hor.

д-р Я. Пастернак:

(Dr. J. Pasternak)

Культура залізної доби на Україні (Ucrainae aetatis ferrei cultus) — 1 hor.

д-р В. Залозецький:

(Dr. V. Zalozeckij)

Огляд історії мистецтва на Україні з углядженням мистецтва східньо- і західньо-європейського (Conspectus historiae artis Ucrainae rationem habens artis Europae orientalis et occidentalis) — 3 hor.

Стилістична аналіза і проблема стилю (семінарійні вправи) (*Analysis stylistica et problema styli (exercitationes seminariales)*) — 1 hor.

ЛІТНІЙ СЕМЕСТР
Теологічний Виділ:

Біблійні студії

о. Тит Мишковський, д-р, звич. проф.:
(Prof. Dr. T. Muřkovskuj)

I рік

Біблійна археологія Старого Завіту (*Archaeologia biblica V. T.*)
4 h.

V рік

Толкування св. Письма Старого Завіту за єврейським текстом:
Йоїль і Амос (*Exegesis V. T. secundum textum hebraeum: Joël et Amos*)
1 h.

о. Василь Лаба, д-р, звич. проф.:
(Prof. Dr. B. Laba)

III рік

1) Частне введення до св. Книг Нового Завіту (*Introductio specialis in SS. Libros Novi Testamenti*) 2 h.

2) Життя Г. Н. І. Христа з поясненнями головних Господніх бесід у старослов'янському тексті (*Vita D. N. J. Christi cum commentario principalium sermonum Domini e textu palaeoslavico intertexta*) 2 h.

IV і V рр.

Пояснення листа св. Ап. Павла до Римлян в оригінальним грецьким тексті (*Exegesis epistolae B. Ap. Pauli ad Romanos e textu originali graeco*) 1 h.

Догматика й апологетика

IV рік

Prof. Dr. J. Slipuj:

Theologia dogmatica: De Deo creante et elevante 2 h.; *de peccato originali* 2 h.; *De voluntate salvifica* 2 h.

Exercitativa practica et disputationes 1 h.

Prof. e. o. Dr. A. Iščak:

V рік

Dogmatica Orientalium dissidentium: De Ecclesia Christi 3 h.;
Historia dogmatum 1 h.

Dr. B. Lypskuj:

IV рік

Theologia dogmatica: De Verbo incarnato (Christologia, Soteriologia, Mariologia) 3 h.

Dr. St. S a m p a r a :

III рік

Dogmatica fundamentalis: De Ecclesia Christi; de locis theologicis
5 h.

Disputationes theologicae 1 h.

Історія Церкви, патрологія і канонічне право

о. В а с и л ь Л а б а, д-р, звич. проф.:

(Prof. Dr. B. Laba)

II рік

Патрологія (Patrologia) 2 h.

М и к о л а Ч у б а т и й, д-р, звич. проф.:

(Prof. Dr. N. Čubatyj)

I рік

Загальний просемінар: Метода наукової праці (Proseminarium generale: Methodus laboris scientifici) 1 h.

II рік

Семинар історії Церкви (курс нижчий): Інтерпретація джерел до історії української Церкви XVI ст. (Seminarium historiae ecclesiasticae (cursus inferior): Interpretatio textuum historiam Ecclesiae ucrainae saec. XVI spectantium) 1 h.

III рік

Історія української та білоруської Церкви, об'єднаної з Римом, від Берестейської Унії до нинішніх часів (Historia Ecclesiae ucrainae atque alboruthenae cum Sede Apostolica unitae ab Unione Brestensi usque ad tempora hodierna) 3 h.

III, IV i V pp.

Семинар історії Церкви (курс вищий): Читання та оцінка праць (Seminarium historiae ecclesiasticae [cursus superior]: Lectio atque recensio elaborationum) 1 h.

о. Л е о н і д Л у ж н и ц ь к и й:

(L. Lužnyckyj)

II рік

Історія Вселенської Церкви від XV до XX ст. (Historia Ecclesiae a saec. XV usque ad saec. XX) 3 h.

Prof. e. o. Dr. A. I š č a k:

IV i V pp.

Iuris canonici orientalium quaestiones selectae 1 h.

Doc. Dr. L. H l y n k a:

IV i V pp.

Ius canonicum: De personis (contin.), de rebus 3 h.

Seminarium iuris canonici 1 h.

Олександр Надрага, д-р:
(Dr. A. Nadraga)

V рік

Вибрані питання цивільного й адміністративного права, ч. II
(*Quaestiones selectae iuris civilis et administrativi*, р. II) 1 h.

Теологія моральна й пасторальна

Митрополит Андрей:
(Metr. Andreas)

V рік

Аскетика східних і західних Отців (*Ascetica Patrum orientalium et occidentalium*) 1 h.

о. Ярослав Левицький, д-р, звич. проф.:
(Prof. Dr. J. Levuskyj)

IV рік

Про Тайну покаяння (*De poenitentia*) 4 h.

Про душпастирську медицину (*De medicina pastoralis*) 1 h.

о. Юліан Дзерович, надзв. проф.:
(Prof. e. o. J. Dzerovych)

III рік

Катехитика (*Cathechetica*) 2 h.

IV рік

Практичні вправи в навчання релігії (*Exercitationes catecheticae practicae*) 1 h.

Dr. B. Lypskyj:

III рік

Theologia moralis: De virtutibus theologicis et moralibus (excepta iustitia) seu de praeceptis decalogi et ecclesiasticis 5 h.

V рік

Theologia moralis: De iustitia (de contractibus) 2 h.

III. IV i V pp.

Casuistica: Casus pastorales 1 h.

Prof. e. o. Dr. A. Iščak:

III рік

Homiletica specialis 2 h.

IV i V pp.

Seminarium homileticum 1 h.

о. Степан Рудь:
(St. Rud')

I рік

Про літургічні книги (*De libris liturgicis*) 1 h.

II рік

Чин утрєні та його історичний розвиток (*De officio matutino eiusque historica evolutione*) 1 h.

III рік

Літургійний рік: Неподвижний круг (*Annus liturgicus: Festa immobilia*) 1 h.

IV рік

Спосіб відчитування церковного правила (*Modus recitandi breviarii*) 1 h.

V рік

Пояснення тексту в церковнім правилі (*Exegesis textus breviarii*) 1 h.

Філософічний Виділ:

Християнська філософія

Prof. Dr. J. Slipuj:

II рік

Conspectus historicus philosophiae scholasticae mediaevalis 1 h.
о. д-р Микола Конрад:

(Dr. N. Konrad)

I рік

Історія модерної філософії (*Historia philosophiae modernae*) 3 h.

II рік

Частна етика (*Ethica specialis*) 2 h.

II і V рік

Суспільне питання (*De quaestione sociali*) 2 h.

Dr. St. Sampra:

II рік

Cosmologia: De origine mundi; de origine organismorum et specierum 3 h.

Dr. V. Maksymec:

I рік

Logica 2 h.

Ontologia 3 h.

Critica 1 h.

Psychologia 2 h.

Exercitationes 1 h.

II рік

Theodicaea 2 h.

о. Юліян Дзерович, надзв. проф.:

(Prof. e. o. J. Dzerovyč)

II і III рр.

Педагогіка (*Paedagogica*) 2 h.

Філологія

о. д-р Тит Мишковський, звич. проф.
(Prof. Dr. T. Muškovskyj)

I рік

Вправи єврейської мови (*Lectio et versio linguae hebraicae*) 2 h.

Д-р Константин Чехович, покл. надзв. проф.:
(Prof. e. o. voc. Dr. S. Čechovyč)

I рік

Церковно-слов'янська мова: Деклінація імен (*Lingua ecclesiastico-slavica: Declinatio nominum*) 2 h.

II рік

Церковно-слов'янська мова: Конюгація (*Lingua ecclesiastico-slavica: Coniugatio*) 2 h.

III рік

Церковно-слов'янська мова: Синтакса I (*Lingua ecclesiastico-slavica: Syntaxis I*) 1 h.

IV рік

Церковно-слов'янська мова: Синтакса II (*Lingua ecclesiastico-slavica: Syntaxis II*) 1 h.

V рік

Семинар церковно-слов'янської мови: Аналіза текстів XI ст. (*Seminarium linguae ecclesiastico-slavicae: Analysis textuum saec. XI*) 1 h.

Іван Бабій, дир. гімн.
(J. Babių)

I рік

1) Конюгація грецьких дієслів і складання грецької мови; лектура вибраних місць із творів Ксенофонта (*Coniugatio verborum graecorum et syntaxis linguae graecae; lectura capitum selectorum e Xenophonte*) 2 h.

2) Повторення грецької граматики; лектура вибраних місць з творів Ксенофонта і св. Письма (*Repetitorium grammaticae graecae; lectura capitum selectorum e Xenophonte et S. Scriptura*) 1 h.

Історія мистецтва й археологія

Д-р Володимир Залозецький:
(Dr. V. Zalozeckyj)

II рік

Огляд історії старохристиянського мистецтва, ч. II (*Conspectus historiae artis christianae antiquae, p. II*) 1 h.

Семинар: Аналіза пам'ятників старохристиянського мистецтва, ч. II (*Seminarium: Analysis documentorum artis christianae antiquae, p. II*) 1 h.

IV рік

Вступ до методології історії мистецтва, ч. II (*Introductio in methodologiam historiae artis, p. II*) 1 h.

V рік

Огляд історії мистецтва на Україні з узглядненням мистецтва східноєвропейського (*Conspectus historiae artis Ucrainae rationem habens artis Europae orientalis et occidentalis*) 1 h.

Експерсії по музеях та церквах (*Excursionones per musea et ecclesias*) 1 h.

Д-р Ярослав Пастернак:

(Dr. J. Pasternak)

II рік

Археологія Палестини, ч. II (*Palastinae archaeologia, p. II*) 1 h.

V рік

Археологія України у першому тисячелітті по Хр. (*Ucrainae archaeologia primo millennio p. Chr. n.*) 1 h.

Д-р Юрій Полянський:

(Dr. G. Polanskyj)

V рік

Основи антропології (*Anthropologiae principia*) 1 h.

о. д-р Йосиф Сліпий, звич. проф.:

(Prof. Dr. J. Slipyj)

I, II, III, IV і V pp.

Огляд історії гр.-кат. Духовної Семінарії у Львові від pp. 1889 до 1910 (*Historia gr.-cath. Seminarii Leopoliensis ab anno 1889-1910*) 1 h.

ПРОГРАМА ВИКЛАДІВ У ТРЕТІМ І ЧЕТВЕРТІМ ТРИЛІТТІ

(Число годин тижнево)

1934—1939

PROGRAMMA PRAELECTIONUM

Facultas Theologica

Biblica:

Archaeologia biblica simul considerata historia sacra V. T. (ucrainice)	4 h.
Introductio generalis in SS. Libros V. T. (ucr.)	2 h.
Exegesis sublimior s. textum hebraeum Prof. Dr. T. Myškovs'kyj	1 h.
Introductio in SS. Libros N. T. (ucr.)	2 h.
Hermeneutica biblica (ucr.)	1 h.
Vita D. N. J. Christi e textu eccl.-slav. (ucr.)	2 h.
Exegesis s. textum originale graecum Prof. Dr. B. Laba	1 h.

Exegesis s. textum palaeoslavicum et hebraicum	2 h.
Seminarium biblicum V. T.	1 h.
Dr. J. Čorniak	
	16 h.

A p o l o g e t i c a e t d o g m a t i c a :

Dogmatica specialis (latine)	5 h.
Disputationes (lat.)	1 h.
Prof. Dr. J. Slipyj	
Dogmatica orientalium dissidentium (ucr.)	3 h.
Historia dogmatum (ucr.)	1 h.
Prof. e. o. Dr. A. Iščak	
Dogmatica fundament. (lat.)	5 h.
Disputationes (lat.)	1 h.
Dr. St. Sampara	
Dogmatica spec. (lat.)	3 h.
Dr. B. Lyps'kyj	
	19 h.

H i s t o r i a E c c l e s i a e , p a t r o l o g i a e t i u s c a n o n i c u m :

Historia Ecclesiae Ucrainorum (ucr.)	3 h.
Exercitia historico-eccl. (ucr.)	1 h.
Seminarium historiae eccles.	1 h.
Prof. Dr. N. Čubatyj	
Patrologia (ucr.)	2 h.
Prof. Dr. B. Laba	
Ius can. (De processibus) (ucr.-lat.)	1 h.
Prof. e. o. Dr. A. Iščak	
Ius civile spec. resp. Eccl. Ucrain. unitae (ucr.)	1 h.
Prof. e. o. v. Dr. A. Nadruga	
Ius can. (Ius matrimoniale) (ucr.-lat.)	2 h.
Ius can. (De rebus) (ucr.-lat.)	1 h.
Seminarium iuris canonici	2 h.
Doc. Dr. L. Hlynka	
Historia ecclesiastica (ucr.)	3 h.
L. Lužnyčkyj	
	17 h.

T h e o l o g i a m o r a l i s e t p a s t o r a l i s :

Ascetica Patrum orient. et occid. (ucr.)	1 h.
Metrop. Andreas	
De Sacramentis (lat.)	4 h.

Theologia pastoralis (ucr.-lat.)	1 h.
Hodegetica (ucr.)	1 h.
Prof. Dr. J. Levyčkyj	
Cathechetica (ucr.)	2 h.
Exercitationes cathech. practicae (ucr.)	2 h.
Homiletica (ucr.)	2 h.
Seminarium homileticum	1 h.
Prof. e. o. Dr. A. Iščak	
Theologia moralis (De principiis) (lat.)	5 h.
Casuistica moralis et pastoralis (lat.-ucr.)	1 h.
Theologia moralis (De praeceptis) (lat.)	2 h.
Casuistica iuridico-mor. (ucr.)	1 h.
Dr. B. Lyps'kyj	
Liturgica (ucr.)	5 h.
St. Ruď	
	28 h.

Facultas Philosophica
Philosophia christiana:

Historia philosophiae scholasticae (lat.)	1 h.
Prof. Dr. J. Slipyj	
Proseminarium generale	1 h.
Prof. Dr. N. Čubatyj	
Historia philosophiae antiquae (ucr.)	3 h.
Ethica (ucr.)	2 h.
Sociologia (ucr.)	2 h.
Prof. Dr. N. Konrad	
Paedagogica christiana (ucr.)	2 h.
Prof. e. o. J. Dzerovyč	
Psychologia rat. (ucr.-lat.)	1 h.
Psychologia experimentalis (ucr.-lat.)	1 h.
Cosmologia (lat.)	3 h.
Seminarium psychologicum	1 h.
Dr. J. Hrynioch	
Ontologia (lat.)	3 h.
Logica (ucr.-lat.)	2 h.
Critica (lat.)	2 h.
Theodicaea (lat.)	2 h.
Dr. V. Maksymeč	
	26 h.

Philologia:

Lingua eccl.-slavica	5 h.
----------------------	------

Proseminarium linguae eccl.-slav.	1 h.
Seminarium linguae eccl.-slav.	1 h.
Prof. e. o. Dr. C. Čechovyč	
Lingua hebraica	2 h.
Dr. J. Čorniak	
Lingua graeca	3 h.
Dr. M. Sonevyčkyj	
	12 h.

Historia artis christianae,
archaeologia et musica:

Historia artis christianae et Ecclesiae Ucr. (ucr.)	4 h.
Seminarium artis christianae	2 h.
Seminarium generale artis christianae	1 h.
Prof. e. o. Dr. V. Založečkyj	
Historia et cultura Ucrainorum (ucr.)	2 h.
Seminarium hist. Orientis	1 h.
Prof. e. o. v. Dr. Krypiakevyč	
Archaeologia (ucr.)	2 h.
Doc. voc. Dr. J. Pasternak	
Anthropologia (ucr.)	1 h.
Dr. G. Polans'kyj	
Historia musicae ecclesiasticae (ucr.)	1 h.
Dr. B. Kudryk	
	14 h.

Hygiene:

Hygiene (ucr.)	1 h.
Dr. M. Vachnianyn	
Exercitia corporalia	1 h.
P. Zymak	
	2 h.

Богословський Виділ

Біблійні Студії:

Біблійна археологія (по українськи)	4 г.
Введення до св. книг Старого Завіту (по українськи)	2 г.
Вища екзегеза за єврейським текстом	1 г.
о. проф. д-р Т. Мишковський	
Біблійна герменевтика (по українськи)	1 г.
Введення до св. книг Нового Завіту (по українськи)	2 г.
Життя Г. Н. Ісуса Христа (по українськи)	2 г.
о. проф. д-р В. Лаба	

Екзегеза за грецьким текстом	1 г.
Екзегеза за церк.-слов'янським і євр. текстом	2 г.
Біблійний Семінар Старого Завіту	1 г.
о. д-р І. Чорняк	
	16 г.

Апологетика й догматика:

Догматика спеціал. (по лат.)	5 г.
Диспутації	1 г.
о. проф. д-р Й. Сліпий	
Догматика нез'єд. Сходу (по українськи)	3 г.
Історія догм (по українськи)	1 г.
о. н. проф. д-р А. Ішак	
Догматика спеціальна (по лат.)	3 г.
о. д-р Б. Липський	
Догматика фундаментальна (по лат.)	5 г.
Диспутації	1 г.
о. д-р С. Сампара	
	19 г.

Історія Церкви, патрологія і канонічне право:

Патрологія (по українськи)	2 г.
о. проф. д-р В. Лаба	
Історія української з'єдин. Церкви (по українськи)	3 г.
Семінар історії Церкви	1 г.
Історичні Вправи	1 г.
Проф. д-р М. Чубатий	
Канонічне право (Процеси) (по укр.-лат.)	1 г.
о. н. проф. д-р А. Ішак	
Цивільне право з узглядн. гр.-кат. Церкви (по українськи)	1 г.
п. н. проф. д-р О. Надрага	
Канонічне право (Супруже) (по лат.-укр.)	2 г.
Канонічне право (Річеве) (по лат.-укр.)	1 г.
Семінар церковного права	2 г.
о. доц. д-р Л. Глинка	
Історія Вселенської Церкви	3 г.
о. Л. Лужницький	
	17 г.

Теологія моральна й пасторальна:

Аскетика східніх і західніх Отців (по укр.)	1 г.
Митрополит Андрей	

Пастирська богословія (Св. Тайни) (по лат.)	4 г.
Пастирська богословія (по укр.-лат.)	1 г.
Годегетика (по укр.)	1 г.
о. проф. д-р Я. Левицький	
Катехитика (по укр.)	2 г.
Практичні катех. вправи	2 г.
о. н. проф. Ю. Дзерович	
Гомілетика (по укр.)	2 г.
Гомілетичний Семінар	1 г.
о. н. проф. д-р А. Іщак	
Моральна богосл. Принципи (лат.)	5 г.
Моральна й пасторальна казуїстика (по укр.-лат.)	1 г.
Моральна богосл. Прецепти (по лат.)	2 г.
Правно-морал. казуїстика	1 г.
о. д-р Б. Липський	
Літургіка (по укр.)	5 г.
о. Ст. Рудь	
	28 г.

Філософічний Виділ

Християнська філософія:

Історія схолястичної філософії (по лат.)	1 г.
о. проф. д-р Й. Сліпий	
Історія старинної філософії (по укр.)	3 г.
Етика (по укр.)	2 г.
Соціологія (по укр.)	2 г.
о. проф. д-р М. Конрад	
Загальний просемінар	1 г.
Проф. д-р М. Чубатий	
Педагогіка (по укр.)	2 г.
о. н. проф. Ю. Дзерович	
Онтологія (по лат.)	3 г.
Логіка (по укр.-лат.)	2 г.
Критика (по лат.)	2 г.
Теодіцея (по лат.)	2 г.
о. д-р В. Максимець	
Раціональна психологія (по укр.-лат.)	1 г.
Експериментальна психологія (по укр.-лат.)	1 г.
Космологія (по лат.)	3 г.
Психологічний Семінар	1 г.
о. д-р І. Гриньох	
	26 г.

Філологія

Церковно-слов'янська мова	5 г.
Просемінар церковно-слов'янської мови	1 г.
Семінар церковно-слов'янської мови	1 г.
н. проф. д-р К. Чехович	
Єврейська мова	2 г.
о. д-р І. Чорняк	
Грецька мова	3 г.
Д-р М. Соневицький	
	12 г.

Історія, мистецтво, археологія і музика:

Історія християнського мистецтва (по укр.)	3 г.
Історія церковного мистецтва на Україні	1 г.
Семінар християнського мистецтва	2 г.
Загальний Семінар церковного мистецтва	1 г.
н. проф. д-р В. Залозецький	
Історія і культура Українців (по укр.)	2 г.
Семінар історії близького Сходу	1 г.
п. н. проф. д-р І. Крипякевич	
Археологія (по укр.)	2 г.
п. доц. д-р Я. Пастернак	
Антропологія (по укр.)	1 г.
Д-р Ю. Полянський	
Історія церковної музики (по укр.)	1 г.
Д-р Б. Кудрик	
	14 г.

Гігієна:

Гігієна (по укр.)	1 г.
Д-р М. Вахнянин	
Гімнастичні вправи	1 г.
П. Зимак	
	2 г.

(За, стор. 64-70)

Програма викладів. (243, стор. 4-30) на академічний рік 1936/37.

ЗИМОВИЙ СЕМЕСТЕР
Теологічний Виділ
FACULTAS THEOLOGICA
Біблійні студії

о. Тит Мишковський, д-р, звич. проф.:
(Prof. Dr. T. Muškovs'kuj)

I рік

Біблійна археологія на тлі історії Старого Завіту (*Archaeologia biblica simul considerata historia sacra V. T.*) 4 h.

III рік

Загальне введення в св. книги Старого Завіту (*Introductio generalis in SS. Libros V. T.*) 2 h.

V рік

Вища екзегеза пророків Авдія і Йони за єврейським текстом (*Exegesis sublimior prophetarum Abdiae et Jonae secundum textum hebraeum*) 1 h.

(Prof. Dr. B. Laba)

о. Василь Лаба, д-р, звич. проф.:

I рік

Біблійна герменевтика (*Hermeneutica biblica*) 1 h.

IV рік

Введення до св. книг Нового Завіту [загальне] (*Introductio in SS. Libros Novi Testamenti [generalis]*) 2 h.

Життя Г. Н. Ісуса Христа з принагідним поясненням еванг. притч на основі церковно-слов'янського тексту (*Vita D. N. Jesu Christi commentario parabolarum evang. e textu ecclesiastico-slavico intertexta*) 2 h.

V рік

Пояснення вибраних частин обох листів св. Ап. Павла до Коринтян на основі оригінального грецького тексту (*Exegesis partium selectarum utriusque epistolae S. Ap. Pauli ad Corinthios secundum textum originale graecum*) 1 h.

о. Іван Чорняк, д-р:

(Dr. J. Čorniak)

III рік

Пояснення книги прор. Даниїла на основі церковно-слов'янського і єврейського згл. грецького тексту (*Exegesis libri Daniel prophetae secundum textum palaeoslavicum et hebraicum resp. graecum*) 2 h.

III—V рік

Біблійний семінар Ст. Зав.: Книга прор. Ісаї гл. 36-48 (довільно) (*Seminarium biblicum Vet. Test.: Lib. Isaiae prophetae, cap. 36-48 [facultative]*) 1 h.

Апольогетика й догматика

Prof. Dr. Jos. Slipuĭ

IV i V рік

Dogmatica specialis:

De Sacramentis in genere 1 h.

De Eucharistia 2 h.

De poenitentia 2 h.

Repetitorium et disputationes 1 h.

о. Андрій Іщак, д-р, надзв. проф.:

(Prof. e. o. Dr. A. Iščak)

V рік

Догматика нез'єдиненого Сходу (Theologia dogmatica orientalium dissidentium) 3 h.

Історія догм [донікейська доба] (Historia dogmatum [periodus antenicaena]) 1 h.

Dr. B. Lups'kuj:

IV i V рік

Theologia dogmatica specialis: Charytologia seu de gratia, de necessitate, gratuitate et supernaturalitate, (distributione et efficatia gratiae) 2 h.

De virtutibus infusis: De fide (de natura, proprietatibus, praerequisitis, necessitate et analysi actus fidei; de habitu fidei) 1 h.

Dr. St. Sampara:

III рік

Dogmatica fundamentalis: Notiones praeviae de religione et revelatione; de Christo legato divino; de methodis apologeticis 5 h.

Disputationes 1 h.

Історія Церкви, патрологія й канонічне право

о. Василь Лабa, д-р, звич. проф.:

(Prof. Dr. B. Laba)

II рік

Патрологія: Донікейська доба (Patrologia: Aetas antenicaena) 2 h.

Микола Чубатий, д-р, звич. проф.:

(Prof. Dr. N. Čubatuj)

Історичні вправи: Інтерпретація вибраних папських документів у справах української Церкви XIII-XV ст. (Exercitia historico-ecclesiastica: Interpretatio documentorum selectorum Sedis Apostolicae res Ecclesiae Ucrainorum saec. XII-XV spectantium) 1 h.

III рік

Історія київської митрополії від початків по Берестейську унію [1596] (Historia Ecclesiae metropolitanae Kioviensis ab suo exortu usque ad unionem Brestensem [1596]) 3 h.

III, IV i V p.

Семинар історії Церкви: Читання й оцінка праць з історії української Церкви (*Seminarium historiae ecclesiasticae: Lectio atque recensio elaborationum e historia Ecclesiae Ucrainorum*) 1 h.

о. Леонід Лужницький:
(L. Lužnyč'kyj)

II рік

Історія вселенської Церкви від заснування до XIV ст. (*Historia ecclesiastica ab Ecclesiae initiis usque ad saec. XIV*) 3 h.

о. Андрій Ішак, д-р, надзв. проф.:
(Prof. e. o. Dr. A. Iščak)

IV рік

Процеси на канонічному кодексові (*De processibus secundum CIC*) 1 h.

о. Лев Глинка, д-р, доц.
(Doc. Dr. L. Hlynka)

IV i V рік

Супруже право (*Jus matrimoniale*) 2 h.

Річеве право (*De rebus*) 1 h.

IV рік

Семинар церковного права: Інтерпретація вибраних канонів давнього церковного законодавства про митрополитів (*Seminarium iuris canonici: Interpretatio canonum selectorum antique legislationis ecclesiasticae de metropolitibus*) 1 h.

V рік

Семинар церковного права: Інтерпретація постанов Замостського синоду 1720 р. (*Seminarium iuris canonici: Interpretatio decretorum synodi Zamostentis a. 1720 habitae*) 1 h.

Олександр Надрага, д-р, покл. надзв. проф.:
(Prof. e. o. voc. Dr. A. Nadraga)

V рік

Вибрані питання з цивільного права з особливим угляданням гр.-кат. Церкви (*Quaestiones selectae e iure civili speciali respectu Ecclesiae Ucrainorum unitae habitae*) 1 h.

Теологія моральна й пасторальна

Митрополит Андрей:
(Metropolita Andreas)

V рік

Аскетика східних і західних Отців (*Ascetica Patrum orientalium et occidentalium*) 1 h.

о. Ярослав Левицький, д-р, звич. проф.:
(Prof. Dr. J. Levyc'kyj)

IV рік

Тайни загалом: Тайни хрещення, миропомазання й Евхаристії (De Sacramentis in genere: de Sacramentis baptismi, confirmationis, Eucharistiae) 4 h.

Пастирська богословія: Душпастирська медицина (Theologia pastoralis: De medicina pastorali) 1 h.

о. Юліян Дзерович, надзв. проф.:
(Prof. e. o. J. Dzerovyč)

III рік

Катехитика (Catechetica) 2 h.

IV рік

Практичні вправи в навчанні релігії (Exercitationes catecheticae practicae) 2 h.

Dr. В. Лупс'куж:

III рік

Theologia moralis fundamentalis seu de principiis: Introductio in theol. mor., de homine (subiecto theol. mor.) eiusque fine ultimo, de actibus humanis, conscientia, legibus, habitibus et virtutibus in genere, peccatis 5 h.

III і IV рік

Casistica moralis et pastoralis: Quaestio de immutabilitate et relativitate doctrinae moralis catholicae. Casus de theologica, specifica et numerica distinctione peccatorum 1 h.

V рік

Theologia moralis specialis: De virtute iustitiae (iustitia commutativa) 2 h.

Casistica iuridico-moralis: Quaestiones et casus de huius aetatis cooperatione ad iniustitiam 1 h.

о. Андрій Іщак, д-р, надзв. проф.:
(Prof. e. o. Dr. A. Iščak)

III рік

Теорія гомілетики [частина загальна] (Homiletica [pars generalis]) 2 h.

IV і V рік

Гомілетичний семінар (Seminarium homileticum) 1 h.

о. Степан Рудь:
(St. Ruď)

I рік

Храм, літургичні посуду й одезі (De templo, vasis vestibisque liturgicis) 1 h.

II рік

Нарис, історичний розвиток і ексегетичне пояснення тексту вечірні (Ordo, historica evolutio atque exegesis textus Officii vespertini) 1 h.

III рік

Нарис, історичний розвиток і ексегетичне пояснення тексту Утрени (Ordo, historica evolutio et exegesis textus Officii matutini) 1 h.

IV рік

Церковний рік у подвижнім крузі (Annus liturgicus: Periodus paschalis) 1 h.

V рік

Літургія св. Івана Золотоустого і її історичний розвиток (Liturgia S. Joannis Chrysostomi eiusque historica evolutio) 1 h.

ФІЛОСОФІЧНИЙ ВИДІЛ
FACULTAS PHILOSOPHICA
Християнська філософія

Prof. Dr. Jos. Slipuj :

II рік

Conspectus historicus philosophiae scholasticae mediaevalis 1 h.

о. Микола Конрад, д-р, надзв. проф.:
(Prof. e. o. Dr. N. Konrad)

I рік

Історія старинної філософії (Historia philosophiae antiquae) 3 h.

II рік

Етика: Основи об'єктивної моралі (Ethica: De principiis moralitatis objectivae) 2 h.

Основи соціології (De principiis sociologiae) 2 h.

Dr. J. Hrynioch :

II рік

Psychologia rationalis: De sensibus, de intellectu, de appetitu hominis, de motu vitali et de habitu 1 h.

Psychologia experimentalis: De vita psychica elementari 1 h.

III рік

Cosmologia: De mundo, de principio vitali plantarum et animalium, de origine organismorum, de corpore 2 h. Exercitationes 1 h.

Психологічний семінар (факульт.) (Seminarium psychologicum [facultative]) 1 h.

Dr. V. Maksymec :

I рік

Ontologia 3 h.

Logica 2 h.

Critica 1 h.

Exercitationes 1 h.

II рік

Theodicaea: De existentia, essentia, attributis Dei 2 h.

о. Юліян Дзерович, надзв. проф.:
(Prof. e. o. J. Dzerovyč)

II рік

Християнська педагогіка (*Paedagogica christiana*) 2 h.

Микола Чубатий, д-р, звич. проф.:
(Prof. Dr. N. Čubatyj)

Загальний просемінар: Організація наукової праці в академічних школах (*Proseminarium generale: De organisatione laboris scientifici in scholis academicis*) 1 h.

Філологія

о. Іван Чорняк, д-р:
(Dr. J. Čorniak)

I рік

Граматика єврейської мови з вправами (*Grammatica linguae hebraicae cum lectione et versione*) 2 h.

Константин Чехович, д-р, надзв. проф.:
(Prof. e. o. Dr. C. Čechovyč)

I рік

Граматика церковно-словянської мови: Історія звуків (*Grammatica linguae eccl.-slavicae: Phonologia*) 2 h.

II рік

Граматика церковно-словянської мови: Деклінація займенникова (*Grammatica linguae eccl.-slavicae: Declinatio pronominalis*) 2 h.

III рік

Синтакса церковно-словянської мови (*Syntaxis linguae eccl.-slavicae*) 1 h.

IV рік

Просемінар церковно-словянської мови: Аналіза текстів XVII в. (*Proseminarium linguae eccl.-slavicae: Analysis textuum saec. XVII*) 1 h.

V рік

Семинар церковно-словянської мови: Аналіза текстів XI віку. Реферати (*Seminarium linguae eccl.-slavicae: Analysis textuum saec. XI. Elaborationes*) 1 h.

Михайло Соневицький, д-р:

I курс

Граматика грецької мови: Деклінація. Вправи на легших текстах (Dr. M. Sonevyčukj)
(*Grammatica linguae graecae: Declinatio. Lectio et versio facilliorum textuum*) 2 h.

II курс

Лектура вибраних місць із Метафізики Аристотеля (*Aristotelis Metaphysicorum capita selecta*) 1 h.

Історія, мистецтво, археологія й музика

І в а н К р и п'я к е в и ч, д-р, покл. надзв. проф.:

(Prof. e. o. voc. Dr. J. Krupjakevyč)

I рік

Головні питання з історії княжої доби (*Quaestiones principales e historia periodus principum*) 1 h.

II рік

З історії й культури України XV-XVII в. (*E historia et cultura Ucrainae saec. XV-XVII*) 1 h.

IV-V рік

Семинар: Джерела до історії галицького духовенства XV-XVIII в. (*Seminarium: De fontibus in historiam cleri Galiciae saec. XV-XVIII*) 1 h.

В о л о д и м и р З а л о з е ц ь к и й, д-р, надзв. проф.:

(Prof. e. o. Dr. V. Zalozeckij)

I рік

Введення в історію старохристиянського мистецтва (*Introductio in historiam artis christianae antiquae*) 1 h.

II рік

Питання стилів і короткий огляд стилів (*Quaestio et brevis historia styliorum*) 1 h.

IV рік

Історія византійського мистецтва ч. 1 (*Historia artis byzantinae p. 1*) 1 h.

Семинар: Стилістично-історична аналіза і її пристосування (*Seminarium: Analysis stylistico-historica eiusque accommodatio*) 1 h.

V рік

Історія церковного мистецтва на Україні в середньовічній добі (*Historia artis ecclesiasticae Ucrainae mediaevalis*) 1 h.

Семинар: Византійське й західне мистецтво [порівнююча стилістично-історична метода] (*Seminarium: Ars byzantina et occidentalis [metodus stylistico-historica comparativa]*) 1 h.

Загальний семінар: Вправи до історії церковного мистецтва на Україні (*Seminarium generale: Exercitationes in arte ecclesiastica Ucrainae*) 1 h.

Я р о с л а в П а с т е р н а к, д-р:

(Dr. J. Pasternak)

II рік

Доісторичні культури Палестини (*De Palaestinae temporibus praehistoricis*) 1 h.

V рік

Археологія Галичини до Хр. (*De Galiciae a. Chr. n. archeologia*) 1 h.

Юрій Полянський, д-р:
(Dr. G. Polans'kuj)

Введення в антропологію (*Introductio in antropologiam*) 1 h.

Борис Кудрик, д-р:
(Dr. B. Kudryk)

I-V рік

Історія церковної музики (*De historia musicae ecclesiasticae*) 1 h.
[довільно].

Гігієна

Мирон Вахнянин, д-р:
(Dr. M. Vachnianyn)

III-IV р.

Гігієна (*Hygiena*) 1 h.

Павло Зимаць:
(P. Zymak)

I-V р.

Гімнастичні вправи (*Exercita corporalia*) по 1 h.

Літній семестер

ТЕОЛОГІЧНИЙ ВИДІЛ FACULTAS THEOLOGICA

Біблійні студії

о. Тит Мишковський, д-р, звич. проф.:
(Prof. Dr. T. Muškovs'kuj)

I рік

Біблійна археологія на тлі біблійної історії Старого Завіту
(*Archaeologia biblica simul considerata historia sacra V. T.*) 4 h.

III рік

Введення в окремі св. книги Старого Завіту (*Introductio specialis
in SS. Libros V. T.*) 2 h.

V рік

Вища екзегеза пророка Міхея за єврейським текстом (*Exegesis
sublimior Michaeae prophetae secundum textum hebraeum*) 1 h.

о. Василь Лаба, д-р, звич. проф.:
(Prof. Dr. B. Laba)

IV рік

Введення до св. книг Нового Завіту [частне] (*Introductio in SS.
Libros N. T. [specialis]*) 2 h.

Життя Г. Н. Ісуса Христа з принагідним поясненням еванг. притч
на основі церковно-слов'янського тексту (*Vita D. N. Jesu Christi com-
mentario parabolarum evang. e textu eccl.-slav. intertexta*) 2 h.

V рік

Пояснення вибраних частин обох листів св. Ап. Павла до Коринтян на основі оригінального грецького тексту (*Exegesis partium selectarum utriusque epistolae S. Ap. Pauli ad Corinthios e textu originali graeco*) 1 h.

о. Іван Чорняк, д-р:
(Dr. J. Čorniak)

III рік

Пояснення книги прор. Даниїла на основі церковно-словянського і єврейського згл. грецького тексту [продовження] (*Exegesis libri Daniel prophetae secundum textum palaeoslavicum et hebraicum resp. graecum [continuatio]*) 2 h.

II-V рік

Біблійний семінар Ст. Зав.: Книга прор. Ісаї гл. 36-48 [довільно] (*Seminarium biblicum Vet. Test.: Lib. Isaiae prophetae cap. 36-48 [facultative]*) 1 h.

Догматика й апологетика

Prof. Dr. Jos. Slipuj:

IV i V рік

Dogmatica specialis:

De extrema unctione, de matrimonio 2 h.

De Sacramentis (baptismatis, confirmationis, ordinis) doctrina absolvitur 2 h.

Repetitorium et disputationes 1 h.

о. Андрій Ішак, д-р, надзв. проф.:
(Prof. e. o. Dr. A. Iščak)

V рік

Догматика нез'єдиненого Сходу (*Dogmatica orientalium dissidentium*) 3 h.

Історія догм [донікейський період] (*Historia dogmatum [periodus antenicaena]*) 1 h.

Dr. B. Lyps'kyj:

IV i V рік

Theologia dogmatica specialis: Charytologia seu de gratia (de dispositione ad iustificationem, de ipsa iustificatione, de natura gratiae habitualis et actualis, de merito) 2 h.

De virtutibus infusis (de spe et caritate). De virtutibus moralibus 1 h.

Dr. St. Sampara:

II рік

Dogmatica fundamentalis: De Ecclesia Christi; de locis theologicis 5 h.

Disputationes 1 h.

Історія Церкви, патрологія, канонічне право

о. Василь Лаба, д-р, звич. проф.:

(Prof. Dr. V. Laba)

II рік

Патрологія: Доба розцвіту й занепаду (Patrologia: Aetas florens et deflorescens) 2 h.

Микола Чубатий, д-р, звич. проф.:

(Prof. Dr. N. Čubaty)

II рік

Історичні вправи: Інтерпретація деяких реляцій нунціїв у Польщі XVII ст. (Exercitia historico-ecclesiastica: Interpretatio nonnullarum relationum nuntiorum Sedis Apostolicae saec. XVII in Polonia) 1 h.

III рік

Історія Київської Митрополичої Провінції об'єднаної з Римом від Берестейської унії [1596] по нинішній день (Historia provinciae metropolitanae Kioviensis cum Sede Romana unitae ab unione Brestensi [1596] usque ad tempora hodierna) 3 h.

III, IV і V р.

Семинар історії Церкви: Читання й оцінка праць з історії української Церкви (Seminarium historiae ecclesiasticae: Lectio atque recensio elaborationum e historia Ecclesiae Ucrainorum) 1 h.

о. Леонід Лужницький:

(L. Lužnyčukj)

II рік

Історія вселенської Церкви від XV до XX ст. (Historia Ecclesiae a saec. XV usque ad saec. XX) 3 h.

о. Андрій Ішак, д-р, надзв. проф.:

(Prof. e. o. Dr. A. Iščak)

IV рік

Церковні кари по канонічному кодексі (De poenis ecclesiasticis secundum CIC) 1 h.

о. Лев Глинка, д-р, доц.:

(Doc. Dr. L. Hlynka)

IV і V рік

Супруже право (Jus matrimoniale) 2 h.

Річеве право (De rebus) 1 h.

IV рік

Семинар церковного права: Інтерпретація вибраних канонів давнього церковного законодавства про митрополитів та реферати на роздані теми (Seminarium iuris canonici: Interpretatio canonum selectorum antiquae legislationis ecclesiasticae de metropolitibus necnon relationes super distributis argumentis) 1 h.

V рік

Семинар церковного права: Інтерпретація постанов Замостського синоду 1720 р. та праці на роздані теми (*Seminarium iuris canonici: Interpretatio decretorum synodi Zamostensis a. 1720 habitae necnon studia super distributis argumentis*) 1 h.

Олександр Надрага, д-р, покл. надзв. проф.:
(Prof. e. o. voc. Dr. A. Nadraga)

V рік

Правно-адміністративні й правно-скарбові проблеми конкордату з 1925 р. (*De problematibus iuridice administrativis et iuridice fiscalibus concordatus a. 1925*) 1 h.

Моральна й пасторальна теологія

Митрополит Андрей:
(Metropolita Andreas)

V рік

Аскетика східних і західних Отців (*Ascetica Patrum orientalium et occidentalium*) 1 h.

о. Ярослав Левицький, д-р, звич. проф.:
(Prof. Dr. J. Levyckij)

IV рік

Тайна покаяння і елеопомазання (*De poenitentia et extrema unctione*) 4 h.

Пасторальна богословія: Парохіяльна канцелярія; католицька акція (*Hodegetica: De cancellaria parochiali; de actione catholica*) 1 h.

о. Юліян Дзєрович, надзв. проф.:
(Prof. e. o. J. Dzerovyč)

III рік

Катехитика (*Catechetica*) 2 h.

IV рік

Практичні вправи в навчанні релігії (*Exercitationes catecheticae*) 2 h.

Dr. B. Lyp's'kyj:

III рік

Theologia moralis specialis seu de praeceptis: De virtutibus theologicis — fide, spe, caritate et de virtutibus moralibus (excepta iustitia et castitate) 5 h.

III i IV рік

Casuistica moralis et pastoralis: Quaestiones de prima communione puerorum et de modis modernis implendi praeceptum eleemosynae. Casus de peccatis contra virtutem religionis et de matrimonio 1 h.

V рік

Theologia moralis specialis: De virtute iustitiae (continuatio tractatus de iustitia commutativa; de contractibus, de iustitia legali et distributiva) 2 h.

Casuistica iuridico-moralis: Quaestiones et casus moderni de contractibus 1 h.

о. Андрій Іщак, д-р, надзв. проф.:

(Prof. e. o. Dr. A. Iščak)

III рік

Теорія гомілетики [частина спеціальна] (Homiletica [pars specialis]) 2 h.

IV і V рік

Гомілетичний семінар (Seminarium homileticum) 1 h.

о. Степан Рудь:

(St. Rudʹ)

I рік

Богослужбові книги (De libris liturgicis) 1 h.

II рік

Нарис, історичний розвиток і ексегетичне пояснення тексту повечеря й полунощниці (Ordo, historica evolutio atque exegesis textus Officii completorii et nocturni) 1 h.

III рік

Нарис, історичний розвиток і пояснення тексту часів. Літургічний рік у неподвижнім крузі (Ordo, historica evolutio et exegesis horarum. Annus liturgicus [periodus festorum immobilium]) 1 h.

IV рік

Церковне правило: Спосіб відчитування. Пояснення требника (De breviario recitando et de Euchologione) 1 h.

V рік

Літургія св. Василя Великого (De liturgia S. Basilii Magni) 1 h.

ФІЛОСОФІЧНИЙ ВИДІЛ
FACULTAS PHILOSOPHICA
Християнська філософія

Prof. Dr. Jos. Slipuj:

II рік

Conspectus historicus philosophiae scholasticae mediaevalis 1 h.

о. Микола Конрад, д-р, надзв. проф.:

(Prof. e. o. Dr. N. Konrad)

Sociologia: De quaestione sociali 2 h.

Dr. J. Hryniuch:

I рік

Psychologia rationalis: De anima humana 1 h.

Psychologia experimentalis: De actionibus psychis altioribus 1 h.

II рік

Cosmologia: De corporum proprietatibus quantitativis et qualitativis, de viribus et de natura corporum 3 h.

Психологічний семінар [факульт.] (Seminarium psychologicum [facultative]) 1 h.

Dr. V. M a k s y m e ś:

I рік

Ontologia 3 h.

Logica 1 h.

Critica 2 h.

Exercitationes 1 h.

II рік

Theodicaea: De attributis Dei continuatur. De vita et operatione Dei ad extra 2 h.

о. Юліян Дзерович, надзв. проф.:

(Prof. e. o. J. Dzerovyč)

II рік

Християнська педагогіка (Paedagogica christiana) 2 h.

Микола Чубатий, д-р, звич. проф.:

(Prof. Dr. N. Čubatyj)

I рік

Загальний просемінар: Основні вказівки до наукової праці (Seminarium generale: De instructionibus fundamentalibus ad laborem scientificum) 1 h.

Філологія

о. Іван Чорняк, д-р:

(Dr. J. Čorniak)

I рік

Граматика єврейської (докінчення) й арамейської мов з вправами (Grammatica linguae hebraicae [finis] et aramaicae cum lectione et versione) 2 h.

Константин Чехович, д-р, надзв. проф.

(Prof. e. o. Dr. S. Čechovyč)

I рік

Граматика церковно-словянської мови: Деклінація імен (Grammatica linguae eccl.-slavicae: Declinatio nominalis) 2 h.

II рік

Граматика церковно-словянської мови: Конюгація (Grammatica linguae eccl.-slavicae: Coniugatio) 2 h.

III рік

Синтакса церковно-словянської мови II (Syntaxis linguae eccl.-slavicae II) 1 h.

IV рік

Просемінар церковно-словянської мови: Аналіза Апостольських Діянь (Proseminarium linguae eccl.-slavicae: Analysis Actuum Apostolicorum) 1 h.

V рік

Семинар церковно-слов'янської мови: Аналіза текстів XII віку. Реферати (*Seminarium linguae eccl.-slavicae: Analysis textuum saec. XII. Elaborationes*) 1 h.

Михайло Соневицький, д-р:
(Dr. M. Sonevyskyj)

I курс

Граматика грецької мови: Конюгація. Вправи на легших текстах (*Grammatica linguae graecae: Coniugatio. Lectio et versio facilliorum textuum*) 2 h.

II курс

Зразки грецької церковної мови. Повторення грецької граматики (*Exempla linguae ecclesiasticae graecae. Repetitorium grammaticae graecae*) 1 h.

Історія, мистецтво, археологія і музика

Іван Крип'якевич, д-р, покл. надзв. проф.:
(Prof. e. o. voc. Dr. J. Krypjakevyč)

I рік

Галицько-Володимирська Держава (*De civitate Vladimiro-Volhyniensi*) 1 h.

II рік

З історії і культури України XVIII в. (*Ex historia et cultura Ucrainae saec. XVIII*) 1 h.

IV-V р.

Семинар: Досліди над історією галицького духовенства XV-XVIII в. (*Seminarium: Disquisitiones in historia cleri Galiciae saec. XV-XVIII*) 1 h.

Володимир Залозецький, д-р, надзв. проф.:
(Prof. e. o. Dr. V. Zalozečkyj)

I рік

Історія старохристиянського мистецтва (*Historia artis christiana antiquae*) 1 h.

II рік

Питання стилів і короткий огляд історії стилів (*Quaestio et brevis historia stylosum*) 1 h.

IV рік

Історія византійського мистецтва ч. II (*Historia artis byzantinae p. II*) 1 h.

Семинар: Стилiстично-історична аналіза та її пристосування (*Seminarium: Analysis stylistico-historica eiusque accommodatio*) 1 h.

V рік

Історія церковного мистецтва на Україні в новітній добі (*Historia artis ecclesiasticae Ucrainae temporis novissimi*) 1 h.

Семинар: Византійське й західне мистецтво [порівнююча стилістично-історична метода] (Seminarium: Ars byzantina et occidentalis [methodus stylistico-historica comparativa]) 1 h.

Загальний семінар: Вправи до історії церковного мистецтва на Україні (Seminarium generale: Exercitationes in arte ecclesiastica Ukraine) 1 h.

Ярослав Пастернак, д-р:
(Dr. J. Pasternak)

II рік

Палестина в залізній добі (De Palaestinae aetate ferrea) 1 h.

V рік

Ранне-історичні культури Галичини (De Galiciae temporibus protohistoricis) 1 h.

Юрій Полянський, д-р:
(Dr. G. Polans'kuj)

V рік

Духове й фізичне життя розумної людини в льодовій добі (De vita spirituali et physica hominis sapientis diluvialis) 1 h.

Борис Кудрик, д-р:
(Dr. B. Kudryk)

I-V рік

Історія музики (De historia musicae) 1 h. [довільно].

Гігієна

Мирон Вахнянин, д-р:
(Dr. M. Vachnianyn)

III і IV рік

Гігієна (Hygiene) 1 h.

Павло Зимацький:
(P. Zymak)

I-V рік

Гімнастичні вправи (Exercitia corporalia) по 1 h.

ІСПИТОВІ КОМІСІЇ

на академічний рік 1936/37

Біблійна Комісія (викладова зала I):

о. Тит Мишковський, д-р, звич. проф. і проректор (мешкав Хмільовського 2).

о. Василь Лаба, д-р, звич. проф. і декан Теолог. Віділу (мешкав св. Юра 5).

о. Іван Чорняк, д-р (мешкав Супінського 21).

Ярослав Пастернак, д-р (мешкав Богуславського 16).

Догматична Комісія (зала історичного семінара):

о. Йосиф Сліпий, д-р, звич. проф., ректор і декан Філософ.

Виділу (мешкав Коперника 36).

- о. Андрій Ішак, д-р, надзв. проф. (мешкав Сихів біля Львова).
- о. Степан Сампара, д-р (мешкав Коперника 36).
- о. Богдан Липський, д-р (мешкав Крашевського 25).

Пасторально-Моральна Комісія (викладова зала III):

о. Ярослав Левицький, д-р, звич. проф., продекан Теолог. Виділу мешкав Суховоля біля Львова).

- о. Юліян Дзєрович, надзв. проф. (мешкав Реймонта 1).
- о. Андрій Ішак, д-р, надзв. проф.
- о. Степан Рудь (мешкав Коперника 36).
- о. Богдан Липський, д-р.

Історично-Правнична Комісія (викладова зала V):

Микола Чубатий, д-р, звич. проф. (мешкав Глибока 4).

- о. Андрій Ішак, д-р, надзв. проф.
- о. Лев Глинка, д-р, доцент (мешкав Коперника 36).
- о. Леонід Лужницький (мешкав Листопада 32).
- Олександр Надрага, д-р, покл. надзв. проф. (мешкав Домініканська 11).

Філософічна Комісія (викладова зала II):

- о. Йосиф Сліпий, д-р, звич. проф.
- о. Юліян Дзєрович, надзв. проф.
- о. Микола Конрад, д-р, надзв. проф. (мешкав Острожських 5).
- о. Іван Гриньох, д-р (мешкав Супінського 21).
- о. Володимир Максимець, д-р (мешкав Потоцького 14).
- Іван Крип'якевич, д-р, надзв. проф. (мешкав Домагалевиців 9).
- Володимир Залозецький, д-р, надзв. проф. (мешкав Тарновського 27).

Ярослав Пастернак, д-р.

Юрій Полянський, д-р (мешкав Чарнецького 26).

Філологічна Комісія (викладова зала IV):

- о. Тит Мишковський, д-р, звич. проф.
- о. Іван Чорняк, д-р.
- Константин Чехович, д-р, надзв. проф. (мешкав Сапіги 29/II).
- Ярослав Пастернак, д-р.
- Юрій Полянський, д-р.
- Михайло Соневицький, д-р (мешкав Миколая 17).

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСОРСЬКОЇ КОЛЕГІЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ УПРАВА БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Статути Греко-Католицької Богословської Академії докладно з'ясовують ролі Управи Академії, її завдання і права. В параграфі 6 читаємо: "На чолі Академії стоїть Митрополит, який на основі постанов Апостольського Престолу чуває над всіма справами, що належать до

ведення і студій Академії, а “Академією управляє Ректор іменований Митрополитом тільки з-поміж звичайних професорів Академії на час трьох років, а затверджений Апостольською Столицею. До помочі Ректорові є доданий Сенат, у якого склад входять: Декани, Проректори та один член, делегований Професорською Колегією на протяз одного року від кожного Виділу” (пар. 7). Далі мова про обов’язки і права ректора (див. Статути, уступ II, пар. 7 і 8).

Деканів вибирала щорічно Професорська Колегія Виділів при кінці акад. року з-поміж звичайних професорів (пар. 9). Завданням деканів було вести канцелярію при помочі секретаря, проводити іспитами, приймати вписи, потверджувати семестри й абсолюторії, проводити наради Професорських Колегій та репрезентувати разом з Ректором Академію назовні.

Найважливішим органом Богословської Академії була Професорська Колегія. Професори і їх наукові праці свідчили про науковий рівень високої школи, тому статути Академії ставили високі вимоги до професорів, їх наукових кваліфікацій та праць. Що ці наукові вимоги не були лише паперові, свідчить наукова спадщина Академії протязом десятих літ: 21 томів праць, не враховуючи менших праць, друкованих по різних наукових журналах і часописах.

Статути Богословської Академії в параграфах 10-22 докладно з’ясовують науковий ступінь, кваліфікації, завдання та вимоги промоцій.

Професорську Колегію Теологічного Виділу становлять почесні професори, 12 звичайних і чотири надзвичайних професори і доценти, — каже параграф 12. Звичайні професори займають катедри: 1) біблійних студій Старого Завіту, 2) біблійних студій Нового Завіту, 3) догматики основної й апологетики, 4) догматики частної, 5) догматики нез’єдиного Сходу, 6) історії Вселенської Церкви, 7) історії Унії, патристики східньої та західньої, 8) історії догм, 9) богословії моральної, 10) богословії пасторальної з гомілетикою і катехитикою, 11) літургії і церковного співу, 12) канонічного права. Параграф 13 каже: Професорська Колегія Філософічного Виділу складається із почесних, 6-ох звичайних і 3-ох надзвичайних професорів та доцентів. Катедри звичайних професорів є чотири для логіки, критики, онтології, космології, соціології та історії філософії, п’ята для церковно-слов’янської, грецької і латинської мов, шоста для археології та історії мистецтва.

Зараз після заснування Академії Професорську Колегію становила невелика група професорів, здебільша катехитів середніх шкіл. По десятих літах оформився штаб висококваліфікованих викладачів: 8 звичайних професорів, 6 надзвичайних професорів, 6 доцентів і 18 заступників професорів, разом 39 сил.

З такою кількістю професорів Організатор Богословської Академії міг сміло відкривати третій факультет, правничий, і думати про Український Католицький Університет.

Ректорат

Всі справи Богословської Академії після її оснування аж до часу іменування ректора й вибору декана з доручення Високопреосвященого Митрополита провадив о. д-р Йосиф Сліпий, поки грамотою з дня 14. IV. 1929 р. не іменовано його ректором. На засіданні Професорської Колегії дня 12. III. 1929 вибрано деканом о. проф. д-ра Т. Галущинського ЧСВВ.

Митрополит Андрей що три роки іменував ректора Богословської Академії і ним був іменований о. д-р Йосиф Сліпий протягом 1928/29 аж до року 1938/39, а проректором о. проф. д-р Тит Мишковський.

Деканами Теологічного Виділу були щороку вибрані:

- о. проф. д-р Теодосій Тит Галущинський, ЧСВВ в р. 1928/29.
- о. проф. д-р Спиридон Кархут в р. 1929/30.
- о. проф. д-р Тит Мишковський в р. 1930/31 — 33/34.
- о. проф. д-р Ярослав Левицький в р. 1934/35—35/36.
- о. проф. д-р Василь Лаба в р. 1936/37—37/38.
- о. проф. д-р Ярослав Левицький в р. 1938/39—1941/44.

Деканами Філософічного Виділу були вибрані:

- о. проф. д-р Йосиф Сліпий в р. 1932/33—36/37, 1941-44.
- о. проф. д-р Микола Конрад в р. 1937/38—38/39.

Секретар:

- о. Петро Хомин в р. 1928/29 — 1938/39.

Квестори:

- о. Петро Хомин в р. 1928/29—1929/30.
- о. Василь Мармаш в р. 1930-31.
- Петро Козіцький 1932/33—38/39.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСОРСЬКОЇ КОЛЕГІЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В ПЕРШІМ ТРИЛІТТІ В РР. 1928-31

На основі проголошеного статуту розпочато негайно творення Професорської Колегії. Осібними грамотами з 1. X. 1928 р. іменував Високопреосв. Митрополит Кир Андрей таких викладачів:

Звичайні професори:

о. *Тит Мишковський*, д-р богосл., поч. крил. М. К., проф. унів., викладав біблійні студії Ст. Зав.

о. *Теодосій-Тит Галущинський*, д-р богосл., ігумен монастиря ОО. Василян, викладав бібл. історію Нов. Зав., граматику арамейської і сирійської мов.

о. *Йосиф Сліпий*, д-р богосл., ректор Дух. Сем., поч. крил. М. К., викладав спеціальну догматику, історію середньовічної філософії і богословії.

Такий був початок правно зорганізованої Професорської Колегії. Крім того, одержали доручення викладати:

о. поз. крил. д-р *Діон. Дорожинський* — канонічне право,
 о. д-р *Сп. Кархут* — церковно-слов'янську мову,
 о. д-р *Г. Костельник* — християнську філософію,
 о. д-р *Яр. Левцицький* — пастирську богословію,
 о. д-р *В. Лаба* — інтродуцію до св. книг Нового Завіту, герменевтику й патристику,
 о. поз. крил. *Л. Лужницький* — історію Вселенської Церкви,
 о. дир. *Юл. Дзеровиз* — катехитику й педагогіку,
 о. д-р *Ігн. Цегельський* — моральну богословію,
 о. д-р *І. Бугко* — християнську філософію,
 о. *Ст. Рудь* — літургіку,
 о. д-р *А. Іщак* — догматику нез'єданого Сходу,
 о. д-р *Ст. Сампара* — частну догматику,
 о. *Йос. Скрутень ЧСВВ* — християнську філософію,
Д-р Мик. Чубатий — історію Унії і истор. семінарі,
Д-р Іл. Свенціцький — археологію й історію церковного мистецтва.

Спочатку, до часу іменування ректора й вибору декана, провадив — з доручення Високопреосв. Митрополита й Професорської Колегії — о. д-р *Йосиф Сліпий* всі агенди Академії, поки грамотою з 14. IV. 1929 іменовано його ректором. На засіданні Професорської Колегії 12. III. 1929 обрано деканом о. проф. д-ра *Т. Галуцького ЧСВВ*.

Того самого року переведено габілітацію *о. д-ра Спирідона Кархута* на основі його книжки «Грамматика української церковно-слов'янської мови». Працю оцінювали о. проф. д-р *Т. Мишковський* і д-р *К. Студинський*, проф. церк.-слов. мови у Львівському Університеті за Австрії.

Академічний рік 1929/30 розпочався 6. X. 1929 інавгураційним богослуженням.

2. X. 1929 запропоновано до іменування звичайним професором церк.-слов. мови доцента *о. д-ра Спирідона Кархута*, по прийняттю його нової праці «Нове видання Службника», яку реферував о. проф. д-р *Т. Мишковський*. Грамотою з 31. XII. 1929 іменовано *о. Кархута* звич. професором.

На засіданню 28. II. 1930 запропоновано *д-ра Миколу Чубатого*, кол. доцента українського університету в Кам'янці на Поділлі, до іменування надзв. професором історії Унії. Реферували о. ректор д-р *И. Сліпий* і д-р *Мирон Кордуба*, надзв. професор Варшавського Університету.

17. VI 1930 запропоновано до іменування надзв. професором канонічного права *о. д-ра Діонісія Дорожинського*, на основі праці «Огляд джерел орієнтального церковного права» й інших праць. Працю реферував о. проф. д-р *Йосиф Сліпий*.

З нових сил одержали доручення викладати:
о. д-р *Іван Фіголь* — гомілетуку,
о. д-р *Микола Конрад* — соціологію,
д-р *Володимир Залозецький*, надзв. проф. Укр. Наук. Інституту
в Берліні — християнську археологію й історію церковного мистецтва.
Деканом був обраний (3. X. 1929) о. д-р *Спирідон Кархут*.

Третій рік існування Академії приніс, як узагалі і для цілого народу, великі втрати. 1. VII. 1930 помер нагло о. проф. д-р *Діонісій Дорожинський* в Мізуні, а 17. III. 1931 о. проф. д-р *Спирідон Кархут*.

Крім того, стались такі зміни:

На місце о. д-ра *Г. Костельника* й о. *И. Скрутеня* ЧСВВ одержав доручення викладати християнську філософію о. д-р *Володимир Максимець*.

Інавгураційне богослуження відбулося 5. X. 1930.

З черги запропоновано до іменування надзв. професором катехитики й педагогіки о. *Юліяна Дзеровица*, директора учительської семінарії, по вислуханню реферату о. проф. д-ра *Т. Галущинського* ЧСВВ на книжку о. *Дзеровича* п. з. «Катехитика». Також 9. II. 1931 переведено габілітації о. д-ра *Ярослава Левицького* й о. д-ра *Василя Лаби*. Працю о. д-ра *Левицького* п. з. «Перші проповідники і їх твори» оцінювали о. проф. д-р *Сп. Кархут* і проф. д-р *М. Чубатий*, а «Герменевтику» о. д-ра *В. Лаби* — о. проф. д-р *Т. Мишковський* і о. проф. д-р *Т. Галущинський*.

ПРОФЕСОРСЬКИЙ ЗБІР У РР. 1928-31 CORPUS DOCENTIIUM

Rectoratus

Rector:

Prof. Dr. Josephus Slipuj 1928-31.

Decani:

Prof. Dr. Theodosius Haluščynskij OSBM 1928/9.

Prof. Dr. Spyridon Karchut 1929/30.

Prof. Dr. Titus Myškovskij 1930/31.

Secretarius:

R. Petrus Chomyn (natus 1890, ord. 1923).

Quaestores:

R. Petrus Chomyn 1928-30.

R. Basilius Marmaš (natus 1903, ord. 1930) 1930/31.

Professores ordinarii:

1. R. Titus Myškovskij
2. R. P. Theodosius Haluščynskij
3. R. Josephus Slipyj
4. R. Spyridon Karchut

Professores extraordinarii:
ut supra

1. Nicolaus Čubatyj
2. R. Dionysius Dorožynskij
3. R. Julianus Dzerovyč

Docentes:

1. R. Jaroslaus Levyckyj
2. R. Basilius Laba

Professores extraord. auxiliarii (ad interim):

1. Vladimirus Zalozeckyj, Dr.phil., prof. Instituti scient. ucrain. Berolinensis (natus 10. VII. 1896, 1918 doct. phil. Vindobonae), legit archaeologiam christianam atque historiam artis ecclesiasticae.

2. Romanus Kovševyč, Dr. iur. (natus 1873, 1898 doct. iur. Leopoli), habet seminarium iuris canonici.

3. Hilarion Svjencickyj, Dr. phil. (natus 7. IV. 1876, 1902 doct. phil. Vindobonae), docens in c. r. Univ. Leopolitana, docet archaeologiam christianam et historiam artis ecclesiasticae.

Professores substituti:

1. R. Joannes Bučko, Dr. theol. (natus 1891, ord. 1915), docet ontologiam.

2. R. Gabriel Kostelnyk, Dr. phil. (natus 1886, ord. 1913), docet logicam.

3. R. Andreas Iščak, Dr. theol. (natus 1887, ord. 1914), docet dogmaticam orient. dissid. et ius canonicum.

4. R. Stephanus Rud', spiritualis Seminarii Clericorum (natus 1883, ord. 1909), docet liturgicam.

5. R. Nicolaus Konrad, Dr. theol. (natus 1876, ord. 1899), docet philosophiam et sociologiam.

6. R. Leonidas Lužnyckyj, canon. tit. (natus 1869, ord. 1893), docet historiam ecclesiasticam.

7. R. Vladimirus Maksymec', Dr. philos. (natus 1901, ord. 1930), docet philosophiam.

8. R. Stephanus Sampara, praefectus Seminarii, Dr. theol. (natus 1897, ord. 1926), docet philosophiam et dogmaticam.

9. R. Josaphat Skruten' OSBM (natus 1894, ord. 1918), docet philosophiam.

10. R. Ignatius Cehelskyj, Dr. theol. (natus 1886, ord. 1912), docet theologiam moralem.

11. R. Joannes Figol, Dr. theol. (natus 1881, ord. 1905), docet theologiam moralem et homileticam.

Ректорат

Ректорат:

о. проф д-р Йосиф Сліпий 1928-31.

Декани:

о. проф. д-р Теодосій-Тит Галущинський ЧСВВ 1928/29.

о. проф. д-р Спирідон Кархут 1929/30.

о. проф. д-р Тит Мишковський 1930/31.

Секретар:

о. Петро Хомин (род. 1890, орд. 1923).

Квестори:

о. Петро Хомин (я. в.) 1928-30.

о. Василь Мармаш (р. 1903, о. 1930) 1930/31.

Звичайні професори:

о. Тит Мишковський, д-р богосл., поч. крил. М. К., проф. унів., викладав біблійні студії Ст. Зав.

о. Теодосій-Тит Галущинський, д-р богосл., ігумен монастиря ОО. Василян, викладав бібл. історію Нов. Зав., граматику арамейської і сирійської мов.

о. Йосиф Сліпий, д-р богосл., ректор Дух. Сем., поч. крил. М. К., викладав спеціальну догматику, історію середньовічної філософії і богословії.

о. Спирідон Кархут, д-р філ., викладав церк.-слов'янську мову. Помер 17. III. 1931.

Надзвичайні професори:

Микола Чубатий, д-р філ., проф. учительської семінарії, абсолювент богословії, викладав історію Унії, вів історичний семінар і загальний просемінар.

о. Діонісій Дорожинський, д-р богосл., поч. крил. М. К., викладав церковне право. Помер 1. VII. 1930.

о. Юліян Дзерович, викладав катехитику й педагогіку.

Доценти:

о. Василь Лаба, д-р богосл., радн. і реф. М. К., викладав інтродукцію до Нов. Завіту, патрологію, герменевтику й подруже право.

о. Ярослав Левицький, д-р богосл., ем. гімназ. катехит, радн. і реф. М. К., викладав пастирську богословію і гомілетику.

Покликані надзвичайні професори:

проф. Володимир Залозецький, д-р філ., род. 10. VII. 1896, професор Українського Наукового Інституту в Берліні, викладав християнську археологію й історію церковного мистецтва.

Радник Роман Ковшевич, д-р прав, род. 1873, вів семінар східного канонічного права.

Іляріон Свенціцький, д-р філ., род. 7. IV. 1876 в Буську, кол. доцент Львівського ц. к. Університету, директор Нац. Музею, викладав церковну археологію й історію мистецтва.

Заступники професорів:

о. Іван Бучко, від 1929 Преосв. еп. помічн. львів., д-р богосл., р. 1891, о. 1915, ректор Інституту св. Йосафата як Малої Семінарії, викладав онтологію.

о. Гавриїл Костельник, д-р філ., р. 1886, о. 1913, радн. і реф. М. К., гімназ. катехит, редактор "Ниви", викладав логіку.

о. Степан Рудь, р. 1883, о. 1909, духовник Дух. Сем., викладав літургіку, церк. спів і церк.-слов'янську мову.

о. Андрій Ішак, д-р богосл., р. 1887, о. 1914, викладав канонічне право й догматику нез'єданого Сходу.

о. Микола Конрад, д-р богосл., р. 1876, о. 1899, ем. гімназ. катехит, викладав філософію й соціологію.

о. Леонід Лужницький, р. 1869, о. 1893, поч. прил. М. К., ем. гімназ. катехит, викладав історію Всел. Церкви.

о. Володимир Максимець, д-р філ., р. 1901, о. 1930, викладав філософію.

о. Степан Сампара, д-р богосл., р. 1897, о. 1926, префект Дух. Сем., викладав філософію й догматику.

о. Йосафат Скрутень, еромонах ЧСВВ, р. 1894, о. 1918, викладав філософію.

о. Ігнат Цегельський, д-р богосл., р. 1886, о. 1912, гімназ. катехит, викладав моральну богословію.

о. Іван Фіголь, д-р богосл., р. 1881, о. 1905, гімназ. катехит, викладав моральну богословію й гомілетіку.

Цілий професорський збір складався у минулому трилітті з 4 звич. професорів, 3 надзв. проф., 2 доцентів, 3 поклик. (тимчасових) надзв. проф. і 11 помічних сил. Разом викладали 23 особи.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСОРСЬКОЇ КОЛЕГІЇ

Богословської Академії в другім трилітті в рр. 1931-34 (2, стор. 42-52)

До успішного переведення нової реорганізації Академії, яка, побіч задовільно обладнаного Богословського Виділу, приступила до творення Філософічного Виділу, причинилося у першій мірі бажання Ексселенції Кир Андрея, який грамотою з 25 грудня 1931 р., ч. 85/Орд. іменував на протяг 3 років Ректором Академії — о. д-ра Йосифа Сліпого.

4 жовтня 1931 р. відбулася інавгурація акад. року 1931/32, на яку склалися: урочисте Богослуження, після якого хор студентів в авлі Академії відспівав псалом. Потім о. Ректор д-р Йосиф Сліпий склав звіт за минуле триліття Академії. Інавгураційні урочистості закінчив виклад н. проф. д-ра Миколи Чубатого на тему: “Українська Церква на роздоріжжі. Візантія, Рим і Київ в половині XI ст.”

В 1931/32 акад. році Професорська Колегія покликала:

о. д-ра Льва Глинку та доручила йому викладати канон. право;
о. д-ра Богдана Липського — до догм. богословії і моральної;

Д-ра Константина Чеховича, доцента празького Українського Університету — до церковно-слов'янської мови;

Д-ра Ярослава Пастернака — до передісторичної та історичної археології.

Рівночасно Професорська Колегія на засіданні 1 жовтня 1932 запропонувала о. доц. д-ра Василя Лабу, о. доц. д-ра Ярослава Левицького і надз. проф. д-ра Миколу Чубатого — до іменування звичайними професорами.

Справу о. д-ра В. Лаби реферував — о. декан д-р Тит Мишковський, справу о. д-ра Я. Левицького і д-ра М. Чубатого — о. Ректор д-р Йосиф Сліпий.

Також на засіданні 1 жовтня 1932 переведено габілітацію о. д-ра Андрія Іщака на основі його праці “De Zacharia Kopystenskyj eiusque Palinodia”. Працю оцінювали о. д-р Спачіль, ТІ (кол. професор Інсбруцького Університету, опісля професор Орієнтального Інституту в Римі) і о. Ректор д-р Йосиф Сліпий.

Деканом Богословського Виділу на 1931/32 рік обрано о. проф. д-ра Тита Мишковського.

В тім році сталися також зміни у професорському зборі. І так, у 1931/32 акад. році перестали викладати:

о. д-р Іван Бучко, Преосв. Поміч. львівський,
о. проф. д-р Теодосій-Тит Галущинський, ЧСВВ,
о. д-р Гавриїл Костельник,
Д-р Іларіон Свенціцький,
о. Йосафат Скрутень, ЧСВВ,
о. д-р Ігнатій Цегельський.

В тому ж самому році Провід Академії приступив до реорганізації Академії, яка успішно закінчилася, бо в кінці акад. року 1931/32, 27 червня 1932 р. грамотою ч. 51/Орд. Високопреосвящений Митрополит Кир Андрей покликав до життя Філософічний Виділ.

Для важности цієї події наводимо зміст цієї грамоти в цілості:
ч. 51/Орд.

Основання Філософічного Факультету
на Богословській Академії у Львові.

До
Ректорату Гр.-кат. Богословської Академії
у Львові.

Силою Нашої Влади прихилиємося до прохання Ректорату з дня 18 червня 1932, ч. 348 і заряджуємо основання осібного Філософічного Факультету при Гр.-Кат. Богословській Академії у Львові з днем 1 жовтня 1932 р. Організацію того Факультету доручуємо Отцеві Ректорові Д-рові Йосифові Сліпому.

Дано при нашому Архикатедральному Храмі
Св. Вмч. Георгія у Львові, дня 27 червня 1932 р.

(печатка)

АНДРЕЙ,
Митрополит

П'ятий академічний рік 1932/33 розпочався 9 жовтня 1932 р. інавгураційним Богослуженням.
1932 р. інавгураційним Богослуженням.

Інавгураційні урочистості почалися псалмом: "Хваліте Бога" в укладі Лірина. Співав хор студентів Академії. Опісля Ректор Академії о. д-р Йосиф Сліпий склав звіт за минулий рік, проголосив відкриття Філософічного Виділу та Музею Академії. Інавгураційний виклад на тему: "Фрескове малярство доби Палеологів на Україні" виголосив д-р Володимир Залозецький.

В цьому акад. році приступлено до створення Філософічного Виділу та Музею при Богословській Академії.

Устійнено професорську колегію та збільшено професорський збір.

Митрополичим Розпорядженням з 23 вересня 1932 р., отже, напередодні акад. року 1932/33, іменовано звичайними професорами Академії:

о. д-ра Василя Лабу,

о. д-ра Ярослава Левицького та

д-ра Миколу Чубатого, а

о. д-ра Андрія Іщака — надзвичайним професором.

В тому самому акад. році Митрополичим Рішенням з 12 червня 1932 року іменовано о. д-ра Льва Глинку — доцентом Академії

на основі габілітаційної праці “De potestate episcoporum necnon de praerogativis metropolitanae potestatis in bona ecclesiae temporalia in Oriente novem primis saeculis”.

Слід з радістю підкреслити, що в тому самому році здоров'я Ексселенції Митрополита настільки поправилося, що Він зволив викладати аскетичку, через що ця важна дисципліна богословії стала в Академії як не можна краще заступлена одним із найбільших знавців греко-української аскетички.

Рівночасно з початком того року переведено розрізнення особового складу професорського тіла Богословського і Філософічного Виділів.

Професорську Колегію Богословського Виділу устійнено у такому складі:

о. Проф. д-р Йосиф Сліпий — катедра догматики,

о. Проф. д-р Тит Мишковський — катедра бібл. наук. Ст. Завіту,

о. Проф. д-р Ярослав Левицький — катедра пастор. богосл.

о. Проф. д-р Василь Лаба — катедра патрології і бібл. наук Нового Завіту,

Проф. д-р Микола Чубатий — катедра історії Унії,

о. Надз. Проф. Юліян Дзерович — катедра катехитики і педагогіки,

о. Надз. Проф. д-р Андрій Ішак — катедра догматики Сходу й права,

о. Доц. д-р Лев Глинка — катедра права.

Крім того викладали:

о. поч. крил. Леонід Лужницький — історію Церкви,

о. Степан Рудь — літургіку,

о. д-р Степан Сампара — фундаментальну догматику,

о. д-р Богдан Липський — теологію моральну і догматику,

д-р Олександр Надрага — цивільне право.

Рівночасно Провід Академії перевів першу організацію Філософічного Виділу.

Перша організація професорського збору Філософічного Виділу устійнилась у такому складі:

о. Проф. д-р Йосиф Сліпий — історія схолястичної філософії,

о. д-р Микола Конрад — історія старовинної і новітньої філософії, етика і соціологія,

о. д-р Степан Сампара — космологія і теодіцея,

о. д-р Володимир Максимець — логіка, критика, онтологія, психологія,

д-р Константин Чехович — церковно-слов'янська мова,

дир. Іван Бабій — грецька мова,

д-р Володимир Залозецький — мистецтво,

д-р Ярослав Пастернак — археологія,

д-р Юрій Полянський — антропологія,

д-р Мирон Вахнянин — гігієна,
д-р Борис Кудрик — історія музики,
Павло Зимак — гімнастика.

В тому самому році приготовано габілітацію о. д-ра Івана Фіголя, та, на жаль, майже ненадійна смерть (13. VII. 1933) не дозволила йому здійснити цього задушевного заміру.

Багатий на події був для Академії акад. рік 1932/33. Побіч збільшення кафедр в Академії та придбання для них відповідного научного апарату, приступлено ще до заснування Музею при Академії.

Урочисте відкриття Музею відбулося 9 жовтня 1932 р., а опіку над ним доручено кустосові д-рові Михайлові Драганові.

Деканат Богословського Виділу спочивав у тому році в руках о. д-ра Тита Мишковського, а деканат Філософічного Виділу — тимчасово в руках о. Ректора д-ра Йосифа Сліпого.

Шостий з черги акад. рік 1933/34 закінчився під знаком жалоби. Ненадійно упав на шляху свого життя дир. Іван Бабій. 25 липня 1934 року він умер скоропостижно.

З огляду на ювілей 150-ліття існування Гр.-Кат. Духовної Семінарії, який припав на осінь 1933 р., Богословська Академія вирішила відкласти інавгураційні урочистості 1933/34 року до наступного року, обмежившись у цьому році лише Богослуженням.

Звіт із наукової діяльності за 1932-34 роки склав о. Ректор під час інавгурації в 1934/35 році. Звіт поміщено на іншому місці, з якого слідно, що наукова праця цього року пройшла під знаком закріплення здобутків попередніх років.

ПРОФЕСОРСЬКИЙ ЗБІР У РР. 1931-34 CORPUS DOCENTIUM

Rectoratus

Rector:

Prof. Dr. Josephus Slipyj 1931-34.

Decani:

Prof. Dr. Titus Myškovskyj 1931/32.

Prof. Dr. Josephus Slipyj 1933/33 — Facultas Theologica.

Prof. Dr. Titus Myškovskyj 1932/33 — Facultas Theologica.

Prof. Dr. Josephus Slipyj 1933/34 — Facultas Philosophica.

Prof. Dr. Titus Myškovskyj 1933/34 — Facultas Theologica.

Secretarius:

R. D. Petrus Chomyn (natus 1890, ord. 1923).

Quaestor:

R. D. Petrus Kozickyj (natus 1902, ord. 1933).

Professores ordinarii:

1. R. D. Titus Myškovskyj
2. R. D. Josephus Slipyj
3. R. D. Jaroslaus Levyckyj
4. R. D. Basilius Laba
5. D. Nicolaus Čubatyj

Professores extraordinarii:

1. R. D. Julianus Dzerovyč
2. R. D. Andreas Iščak

Docentes:

1. R. D. Leo Hlynka
- ut supra

Professores extraord. auxiliarii:

1. D. Vladimirus Zalozeckyj, Dr. phil., prof. Instituti scient. ucrain. Berolinensis, doc. Univ. Vindobonae (natus 10. VII. 1896, 1918 doct. phil. Vindobonae), legit historiam artis ecclesiasticae.
2. D. Romanus Kovševyč, Dr. iur. (natus 1873, 1898 doct. iur. Leopoli, mortuus 1932), habebat seminarium iuris canonici.
3. D. Alexander Nadruga, Dr. iur. (natus 15. X. 1885), docet ius civile.
4. D. Constantinus Čechovyč, Dr. phil., doc. Univ. ucrain. Pragmae (natus 21. V. 1896, 1926 doct. phil. (Pragmae), docet linguam eccl.-slavicam.

Professores substituti:

1. R. D. Leonidas Lužnyckyj, canon. tit. (natus 1869, ord. 1893), docet historiam ecclesiasticam.
1. R. D. Stephanus Rud', spiritualis Seminarii clericorum (natus 1883, ord. 1909), docet liturgicam.
3. R. D. Stephanus Sampara, praefectus Seminarii, Dr. theol. (natus 1897, ord. 1926), docet dogmaticam, cosmologiam et Theodicaeam.
4. R. D. Nicolaus Konrad, Dr. theol. (natus 1876, ord. 1899), docet philosophiam et sociologiam.
5. R. D. Joannes Figol, Dr. theol. (natus 1881, ord. 1905, mortuus 1933), docebat homileticam.
6. R. D. Vladimirus Maksymec', Dr. phil. (natus 1901, ord. 1930), docet logicam, criticam, ontologiam, psychologiam.
7. R. D. Bohdanus Lypskyj, Dr. theol. (natus 1903, ord. 1926), docet dogmaticam et theologiam moralem.
8. D. Yaroslaus Pasternak, Dr. phil. (natus 1892), docet archaeologiam.
9. D. Joannes Babij, dir. gym. (natus 1892, mortuus 1934), docebat linguam graecam.
10. D. Georgius Polanskyj, Dr. phil. (natus 1892), docet anthropologiam.
11. D. Myron Wachnianyn, Dr. med. (natus 1877), docet hygienam.

12. D. Michael Dragan, Dr. phil. (natus 1899), docet iconographiam.
13. D. Borys Kudryk, Dr. music. (natus 1897), docet musicologiam.

Ректорат

Ректор:

о. проф. д-р Йосиф Сліпий 1931-34.

Декани:

о. проф. д-р Тит Мишковський 1931/32.

о. проф. д-р Йосиф Сліпий 1932/33 — Філософічний Виділ.

о. проф. д-р Тит Мишковський 1932/33 — Богословський Виділ.

о. проф. д-р Йосиф Сліпий 1933/34 — Філософічний Виділ.

о. проф. д-р Тит Мишковський 1933/34 — Богословський Виділ.

Секретар:

о. Петро Хомин (род. 1890, орд. 1923).

Квестор:

о. Петро Козицький (род. 1902, орд. 1933).

Звичайні професори:

о. Тит Мишковський, д-р богосл., поч. крил. М. К., проф. унів., викладав біблійні студії Ст. Завіту.

о. Йосиф Сліпий, д-р богосл., ректор Дух. Сем., крил. М. К., голова Б. Наук. Т-ва, викладав спеціальну догматику, історію середньовічної філософії і богословії.

о. Ярослав Левицький, д-р богосл., ем. гімн. катехит, радн. і реф. М. К., викладав пастирську богословію і гомілетуку.

о. Василь Лаба, д-р богосл., крил. М. К., викладав інтродукцію до Нов. Зав., патрологію, герменевтику.

Микола Чубатий, д-р філ., проф. учительської семінарії, абсолювент богословії, викладав історію Унії, вів історичний семінар і загальний просемінар.

Надзвичайні професори:

о. Юліян Дзерович, ем. директор учительської семінарії, викладав катехитику й педагогіку.

о. Андрій Іщак, д-р богосл., викладав канонічне право і догматику нез'єданого Сходу, веде гомілетичний семінар.

Доценти:

о. Лев Глинка, д-р кан. права, віцепромотор справедливости і префект Дух. Сем., викладав канонічне право, веде правничий семінар.

Покликані надзвичайні професори:

Проф. Володимир Залозецький, д-р філ., родж. 10. VII. 1896 р., кол. проф. Українського Наукового Інституту в Берліні, доцент Віденського Унів., викладав історію церковного мистецтва.

Радник Роман Ковшевич, д-р прав, род. 1873, умер 1932, вів семінар східнього канонічного права.

Олександр Надрага, д-р прав, р. 15. X. 1885, проф. кол. Укр. Унів. у Львові, викладав цивільне право.

доц. Константин Чехович, д-р філ., родж. 21. V. 1896 р., кол. асист. Українського Наукового Інституту в Берліні, кол. доцент Українського Університету в Празі, викладав церковно-слов'янську мову, вів семінар слов'янської філології.

З а с т у п н и к и п р о ф е с о р і в :

о. Леонід Лужницький, р. 1869, о. 1893, поч. крил. М. К., ем. гімн. катехит, викладав історію Всел. Церкви.

о. Степан Рудь, р. 1883, о. 1909, духовник Дух. Сем., викладав літургіку і церк. спів.

о. Степан Сампара, д-р богосл., р. 1897, о. 1926, префект Дух. Сем., викладав догматику, космологію і теодицею.

о. Микола Конрад, д-р богосл., р. 1876, о. 1899, ем. гімн. катехит, викладав філософію і соціологію.

о. Іван Фіголь, д-р богосл., р. 1881, о. 1905, умер 1933, гімн. катехит, викладав гомілетіку, провадив гомілетичний семінар.

о. Володимир Максимець, д-р філ., р. 1901, о. 1930, викладав логіку, критику, онтологію, психологію.

о. Богдан Липський, д-р богосл., р. 1903, о. 1926, викладав догматику й моральну богословію.

Ярослав Пастернак, д-р філ., р. 1892, викладав археологію.

Іван Бабій, р. 1892, умер 1934, директор гімназії, викладав грецьку мову.

Юрій Полянський, д-р філ., р. 1892, викладав антропологію.

Мирон Вахнянин, д-р мед., р. 1877, лікар, викладав гігієну.

Михайло Драган, д-р філ., р. 1899, кустос Музею Академії, викладав іконографію.

Борис Кудрик, д-р муз., р. 1897, викладав історію музики.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСОРСЬКОЇ КОЛЕГІЇ

Богословської Академії в третім і четвертій трилітті в рр. 1934-1939

Інавгурація акад. року 1934/35 відбулася 7-го жовтня 1934 р. величавіше, ніж звичайно, бо це починалося третє з черги триліття існування Богословської Академії.

Архиерейську Богослужбу відправив у церкві Св. Духа Преосвящений Кир Никита при співлуженні ОО. Професорів Академії. На Службі Божій співав хор студентів Б. Академії. У Богослуженні взяли корпоративну участь Професорський Збір, студенти та численні представники духовних кругів, центральних наукових, освітніх та громадських установ, преси й делегати світського студентства.

Друга частина інавгураційних торжеств почалася о год. 11 в авлі Б. Академії. На перших місцях, підведених для запрошених гостей,

можна було бачити Преосв. Кир Никиту, Всв. О. Протоігумена Романа Решетила ЧСВВ, Всв. Отців Крилошан Митрополичої Капітули, членів Української Парл. Репрезентації, представників Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, "Просвіти", Рідної Школи та інших.

Інавгурація почалася псалмом: "Хваліте, діти, Господа" (музика д-ра Б. Кудрика) у виконанні хору студентів.

Опісля Ректор Б. Академії, о. д-р Йосиф Сліпий, склав звіт із діяльності Б. Академії за акад. рр. 1932/33 і 1933/34. Звіт цей тому, що заторкує діяльність другого триміття Б. Академії, надруковано у звідомленні про Б. Академію в 1935 р.

Інавгураційний виклад на тему: "Св. Теодор Студит, реформатор чернечого життя" виголосив о. проф. д-р Василь Лаба.

Відспіванням молитви: "Боже Великий" закінчилася офіційна частина інавгурації, після чого гості оглянули Музей Б. Академії з цінними іконографічними експонатами, з яких деякі сягають XIV ст.

Сама наукова праця в Б. Академії та по семінарах тієї ж Академії почалася 1 жовтня 1934 р.

З акад. роком 1934/35 Б. Академія одержала нові індекси з рівночасним уведенням нової практики: з початком кожного семестра професор обов'язаний умістити в індексах свій "помен", а при кінці семестра ствердити фреквенцію студента на данім викладі.

Рішенням Професорської Колегії Б. Академії з 24 вересня 1934 р. створено для справнішого переведення іспитів відповідні комісії, яких склад лишається по змозі постійним.

Усталено шість Іспитових Комісій:

Біблійну в такому складі: о. проф. д-р Т. Мишковський, о. проф. д-р В. Лаба, п. доц. Я. Пастернак і о. д-р І. Чорняк.

Догматичну: о. проф. д-р Й. Сліпий, о. н. проф. д-р А. Ішак, о. д-р Б. Липський і о. д-р С. Сампара.

Історично-правничу: проф. д-р М. Чубатий, о. н. проф. д-р А. Ішак, п. н. проф. д-р О. Надрага, о. доц. д-р Л. Глінка, о. Л. Лужницький.

Пасторальну і моральну: о. проф. д-р Я. Левицький, о. н. проф. Ю. Дзерович, о. н. проф. д-р А. Ішак, о. С. Рудь і о. д-р Б. Липський.

Філологічну: н. проф. д-р К. Чехович, п. доц. д-р Я. Пастернак, д-р Ю. Полянський і професор грецької мови.

Філософічну: о. проф. д-р Й. Сліпий, о. проф. д-р М. Конрад, о. н. проф. Ю. Дзерович, п. доц. д-р Я. Пастернак, о. д-р С. Сампара, о. д-р В. Максимець і д-р Ю. Полянський.

Кожній Іспитовій Комісії головує відповідний Декан Виділу. На випадок перешкоди Декана заступає його покликаний ним професор.

Із внутрішнього життя Професорської Колегії Б. Академії в акад. році 1934/35 треба підмітити такі важніші події:

Високопреосвящений Митрополит Кир Андрей своєю грамотою з 24 квітня 1935 р. іменував дотеперішнього Ректора Б. Академії, о. д-ра Й. Сліпого, удруге Ректором на протяг чергового триліття.

Приблизно у той сам час, бо 7 квітня і 10 травня 1935 р. Професорська Колегія на внесення о. проф. д-ра Й. Сліпого запропонувала ВПреоств. Митрополитові заіменувати о. д-ра М. Конрада надзвичайним професором Філософічного Виділу Б. Академії на основі його праці: “Нарис історії старинної філософії”. Справу цієї габілітації реферували професори о. д-р Й. Сліпий і о. д-р А. Іщак.

12 червня 1935 р. о. проф. д-р Й. Сліпий на засіданні Проф. Колегії поставив внесення запропонувати д-ра В. Залозецького до заіменування його надзвичайним професором Філософічного Виділу Б. Академії. Проф. Колегія повище внесення прийняла.

В академіч. році 1934/35 Професорська Колегія покликала о. д-ра Івана Чорняка та доручила йому виклади з біблійних наук, д-ра Івана Крип'якевича, доручаючи йому виклади з історії Близького Сходу, д-ра Бориса Кудрика — до історії музики й д-ра Михайла Соневицького — до грецької мови.

В тому ж акад. році Провід Деканату Богословського Виділу Академії спочивав у руках о. проф. д-р Тита Мишковського.

Провід Деканату Філософічного Виділу був у руках о. проф. д-ра Йосифа Сліпого.

Восьмий в існуванні Б. Академії академічний рік — 1935/36 — припав на особливо дорогу для тієї ж установи пору — ювілейний рік Основника Б. Академії, Високопреосвященого Митрополита Андрея Шептицького.

Інавгурація акад. року 1935/36 відбулася 13 жовтня 1935 р. Службу Богу відслужив враз із іншими ОО. Професорами Декан Богословського Виділу — о. проф. д-р Ярослав Левицький.

Сама інавгурація відбулася в авлі Б. Академії. На цю академічну урочистість авля була прикрашена чудовою іконою Христа-Учителя з XVI ст., портретами Св. Отця й Високопреосвященого Митрополита та монументальними образами О. Новаківського “Наука” й “Мистецтво”.

Інавгурацію започаткував академічний хор відспіванням пісні Е. Гріга: “Пізнання краю”.

Ректор Б. Академії, о. д-р Й. Сліпий, виголосив інавгураційну промову, з'ясовуючи діяльність Академії за минулий рік.

Потім відбувся науковий виклад о. надз. проф. д-ра М. Конрада на тему: “Закон історичного розвитку філософії”.

Інавгурація закінчилася відспіванням пісні Лірина: “Хваліте Бога”.

З-поміж учасників інавгураційних урочистостей слід відмітити Преосв. Кир Никиту, о. Протоігумена Климента Шептицького ЧСТС, о. Протоігумена В. Градюка ЧСВВ та представників Чину Ізбавителя.

Вже на першому в тому акад. році зборі Проф. Колегії, що відбувся 24 вересня 1935 р., Ректор Б. Академії підкреслив, що наукові осяги Академії за час від її заснування до нині є того роду, що ними ледве чи могла б почванитися яканебудь аналогічна установа в Європі, якщо взяти до уваги ті об'єктивні дані, якими розпоряджала Б. Академія.

Але, побіч цих ясних моментів, у житті й діяльності Б. Академії є одна сторінка, не позбавлена турбот і жури й самого Основника й всіх, кому дорога наша найвища наукова установа. Це ще як слід не поставлена справа матеріального вивінування Б. Академії. Лиш це одно не дозволяє Б. Академії розгорнути всю свою наукову діяльність до тієї міри, до якої вона своєю внутрішньою спромогою наставлена. І якраз ця матеріальна обмеженість була причиною, чому Високопреосвященний Митрополит не прихилився доволі довго до опінії Проф. Колегії, хоч уповні з нею погоджувався, і досі не заіменував запропонованих до професури о. д-ра М. Конрада і д-ра В. Залозецького.

Одначе наукові вимоги й внутрішня діяльність Б. Академії були сильніші за матеріальні недомагання та поставили нові вимоги, конечні до належного розвитку нашої установи.

І тому — рішенням з 24 грудня 1935 р. Професорська Колегія признала д-рові Іванові Крип'якевичеві титул покликаного надзвичайного Професора Б. Академії, беручи до розваги його іменування професором Кам'янецького Університету в 1918 р.

На тому самому засіданні проф. д-р М. Чубатий зreferував справу габілітації д-ра К. Чеховича, що вже передше габілітувався на доцента слов'янської філології на Українському Празькому Університеті. По вислуханні аргументів проф. д-ра М. Чубатого, Професорська Колегія вирішила запропонувати проф. д-ра К. Чеховича до іменування надзвичайним професором Філософічного Виділу Богословської Академії.

Із тих самих мотивів на тому самому засіданні (24. XII. 1935) Проф. Колегія признала д-рові Ярославові Пастернакові титул покликаного доцента Б. Академії, опираючи своє рішення на факті його габілітації на доцента на Українському Празькому Університеті.

2 червня 1936 р. на засіданні Проф. Колегії Ректор Академії о. д-р Йосиф Сліпий подав до відома, що Високопреосвященний Митрополит рескриптом з 5. V. 1936 р. іменував о. д-ра Миколу Конрада — надз. професором історії філософії, д-ра Володимира Залозецького надзвич. професором історії мистецтва і д-ра Константина Чеховича — надз. професором церковно-слов'янської мови.

На тому ж засіданні о. проф. д-р Я. Левицький прочитав свою рецензію на нову працю о. надз. проф. д-ра М. Конрада: "Основні напрями новітньої соціології" і поставив внесення запропонувати його до заіменування звичайним професором Б. Академії. Проф. Колегія внесення о. проф. д-ра Я. Левицького прийняла до відома й акцептувала.

В акад. році 1935/36 Б. Академія покликала о. д-ра Івана Гриньо-ха та доручила йому виклади з психології.

В акад. році 1935/36 деканом Богословського Виділу Б. Академії із вибору Проф. Колегії в дні 12 червня 1935 р. став о. проф. д-р Ярослав Левицький, деканом Філософічного залишився надалі о. проф. д-р Йосиф Сліпий.

Інавгурація дев'ятого в існуванні Б. Академії року 1936-37 відбулася 4 жовтня 1936 р. Декан Богословського Виділу о. проф. д-р В. Лаба, wraz з іншими ОО. Професорами відправив у наміренні Б. Академії та її членів св. Літургію, на якій співав академічний хор.

Сама інавгурація почалася виступом хору студентів Академії. Вони відспівали Ліріна: "Господи, Боже мій". Опісля Ректор о. д-р Й. Сліпий склав звіт з діяльності Академії за 1935/36 р.

З черги надз. проф. о. д-р Ю. Дзерович прочитав виклад п. з. "Огляд новіших педагогічних систем".

На засіданні Проф. Колегії 15 вересня 1936 р. Ректор Б. Академії підкреслив, що Академія вже вісім літ у своїх силах вповні вдовольно виконує свої завдання. Нині, якщо заіснували б відповідні умовини, Б. Академія зовсім легко, без якогось особливого труду, могла б приступити до творення самовистачальних чотирьох факультетів.

В поточному й наступних роках Б. Академія приступає до творення власної наукової літератури, яка має на меті назовні відтворити ті вартості, якими розпоряджає і в силі й надалі творити Б. Академія.

Ті внутрішні вартості Б. Академії, що творять наукове обличчя й душу Б. Академії, можна пізнати й оцінити по всіх тих, що студіювали тут. Дійсно, з усіх тих, що їх Б. Академія пустила в світ, видно ширший горизонт, більше знання.

Ці абсолюенти й література Б. Академії з різних ділянок науки роблять їй добре ім'я не лише серед нас, але й за границею. Б. Академія дійсно починає вже формувати свою думку в католицькій теології.

Якщо насувався б сумнів, у якому напрямку слід було б повернути всю енергію Б. Академії, значить, чи Б. Академія має стати якимсь Інститутом чисто дидактичним, чи виключно науково-дослідним, то відповідь наша ясна — сполучення одного й другого в одну гармонійну цілість. Доказом цього те, що впродовж несповна вісьмох років Б. Академія видала із себе 300 абсолювентів і 20 томів наукових праць.

На акад. рік 1936/37 припадає номінація о. д-ра М. Конрада на звич. професора історії філософії та соціології на основі Рескр. М. Орд. з 31. III. 1937.

Що торкається наукової організації Б. Академії, то в акад. році 1936/37 Ректором Б. Академії був і далі о. д-р Й. Сліпий. Проректор — о. проф. д-р Т. Мишковський. Декан Бог. Виділу — о. проф. д-р В. Лаба. Продекан Бог. Виділу — о. проф. д-р Я. Левицький. Декан Філ. Виділу у зимовому семестрі — о. проф. д-р Й. Сліпий; у літньому семестрі — о. проф. д-р М. Конрад.

ПРОФЕСОРСЬКИЙ ЗБІР У РР. 1934-37
CORPUS DOCENTIUM A. 1934-37

Rectoratus

Rector:

Prof. Dr. Josephus Slipyj, 1934-37.

Prorector:

Prof. Dr. Titus Myškovs'kyj, 1936/37.

Decani:

Prof. Dr. Titus Myškovs'kyj 1934/35 — *Facultas Theologica.*

Prof. Dr. Josephus Slipyj 1934/35 — *Facultas Philosophica.*

Prof. Dr. Jaroslaus Levyčkyj 1935/36 — *Facultas Theologica.*

Prof. Dr. Josephus Slipyj 1935/36 — *Facultas Philosophica.*

Prof. Dr. Basilius Laba 1936/37 — *Facultas Theologica.*

Prof. Dr. Josephus Slipyj pro I. S. 36/37 — *Facultas Philosophica.*

Prof. Dr. Nicolaus Konrad pro II. S. 36/37, *Facultas Philosophica.*

Prodecanus:

Prof. Dr. Jaroslaus Levyčkyj 1936/37 — *Facultas Theologica.*

Secretarius:

R. D. Petrus Chomyn (natus 1890, ord. 1923).

Quaestor:

R. D. Petrus Kozičkyj (natus 1902, ord. 1933).

COLLEGIUM PROFESSORUM

I. Professores ordinarii:

1. Excel. Andreas Sheptyčkyj, Divina Miseratione Metropolita Haliciensis, Archiepiscopus Leopoliensis, Episcopus Kamenecensis, Dr. S. Theol., iuris et philosophiae. Fundator Academiae Theol. Leopoli etc.

Natus 29. VII. 1865, studiosus iuris Cracoviae, iuris, theologiae et philosophiae Breslavi; A. 1888, doctor iuris Cracoviae. A. 1892 ordinatus. A. 1892 professus in Ordine S. Basilii M., 1899 praeconisatus in Episcopum Stanislavopolitanum. A. 1900 praeconisatus in Metropolitam Provinciae Haliciensis. Docet asceticam S. Patrum Orientalium et Occidentalium.

2. R. D. Dr. theol. Josephus Slipyj (natus 17. II. 1892, ordinatus 1917, studiosus Leopoli, Oeniponte, Romae), professor dogmaticae specialis (Rescript. 1. X. 1928), qui testimonium habilitatis a facultate theologica Universitatis Oenipontanae adeptus est pro dissertatione: "Die Trinitätslehre des byzantinischen Patriarchen Photios" atque deinceps Romae in Gregoriana Universitate pro dissertatione: "De principio spirationis in SS. Trinitate" lauream "magistri aggregati" accepit.

3. R. D. Dr. theol. Titus Myškovskyj (natus 4. X. 1861, ordinatus 1885, studiosus Leopoli et Vindobonae), qui tamquam professor ordinarius

in Universitate Leopolitana ab a. 1908 docebat, pro historia biblica V. Testamenti (Rescript. 31. XII. 1929).

4. R. D. Dr. theol. Jaroslaus Levyčkyj (natus 3. V. 1878, ordinatus 1901, studiosus theologiae Leopoli) pro theologia pastorali (Rescript. 23. IX. 1932 — professor ordinarius) dissertatione approbata, cui titulus: “Primi praedicatores Ucrainorum”.

5. R. D. Dr. theol. Basilius Laba (natus 1. IX. 1887, ordinatus 1912, studiosus theologiae Leopoli, Oeniponte, Friburgi, Vindobonae) pro studiis N. Testamenti (Rescr. 23. IX. 1932 — professor ordinarius), dissertatione approbata, cui titulus: “Hermeneutica biblica”.

6. D. Dr. phil. Nicolaus Čubatyj (natus 11. XII. 1889, absolvens theologiae Leopoli, studiosus deinde philosophiae et iuris in Universitate Leopolitana), pro historia Unionis (Rescript. 23. IX. 1932 — professor ordinarius). Pro fundamento nominationis inservivit eius vocatio a regime Het. Skoropads'kyj in novocreatam Universitatem in Kamjaneč Podil's'kyj a. 1919 facta eiusque functio professoris pro historia iuris ucrainici in Universitate Ucrainica Leopoli a. 1920-24.

7. R. D. Dr. phil. et theol. Nicolaus Konrad (natus 16. V. 1876, ordinatus 1899, studiosus philosophiae et theologiae in Collegio “De Propaganda Fide” et Academia S. Thomae A. Romae) pro historia philosophiae et sociologia (Rescript. 5. V. 1936 — professor extraordinarius; Rescript. 31. III. 1937 — professor ordinarius) dissertatione approbata, cui titulus: “Historiae philosophiae antiquae brevis conspectus”.

II. Professores extraordinarii:

8. R. D. Julianus Dzerovyč (natus 3. I. 1871, ordinatus 1894, studiosus theologiae Leopoli) nominatus est ab Ordinario Metropolitano professor extraordinarius catecheticae et paedagogicae dissertatione approbata sub tit.: “Catechetica” (Rescript. 25. XI. 1930).

9. R. D. Dr. theol. Andreas Iščak (natus 23. X. 1887, ordinatus 1914, studiosus theologiae Leopoli, Oeniponte) nominatus est ab Ordinario Metropolitano professor extraordinarius dogmaticae Orientis et iuris canonici dissertatione approbata, cui titulus “De Zacharia Kopystenskyj eiusque Palinodia” (Rescr. 23. IX. 1932).

10. D. Dr. phil. Vladimirus Zalozečkyj (natus 16. VII. 1896, studiosus philosophiae, historiae artis christianae, archaeologiae Vindobonae; 1918 doctor phil. Vindobonae; prof. Instituti Scient. Ucrain. Berolinensis, docens Univ. Berolinensis) nominatus est ab Ordinario Metropolitano professor extraordinarius pro artibus christianis dissertatione in Universitate Berolinensi approbata sub tit.: “De ecclesia S. Sophiae Constantino-poli” (Rescript. 5. V. 1936).

11. D. Dr. phil. Constantinus Čechovyč (natus 21. V. 1896, studiosus theologiae Leopoli, philosophiae et philologiae slavicae Praegae; 1928 doct. phil. Praegae; docens Univ. Ucr. Praegae) nominatus est ab Ordinario Metropolitano professor extraordinarius linguae ecl.-slavicae disserta-

tione in Universitate Pragae approbata sub titulo: "O. Potebnia sicuti philosophus et linguista Ucrainorum" (Rescr. 5. V. 1936).

III. Professores extraordinarii vocati:

12. D. Dr. iur. Alexander Nadruga (natus 15. X. 1885, studiosus iuris civ. in Universitate Leopolitana), pro iure civ. spec. respectu Ecclesiae. Pro fundamento nominationi inservivit eius functio professoris iuris civ. in Universitate Ucrainica Leopoli a. 1920-24.

13. D. Dr. phil. Joannes Krypjakovyč (natus 25. VI. 1886, studiosus philosophiae Leopoli; 1911 doctor phil.) pro historia Orientis. Pro fundamento nominationis inservivit eius vocatio a Republica Ucrainica in novocreatam Universitatem in Kamjaneč Podil's'kyj a. 1918 facta eiusque functio professoris pro historia Ucrainorum in Universitate Ucrainica Leopoli a. 1921-1923.

IV. Docentes:

14. R. D. Dr. iur. can. Leo Hlynka (natus 1. VIII. 1893, ordinatus 1928, studiosus theologiae Leopoli, iuris canonici Romae) nominatus ab Ordinario Metropolitano docens iuris canonici dissertatione approbata, cui titulus: "De potestate episcoporum necnon de praerogativis metropolitanae potestatis in bona ecclesiae temporalia in Oriente novem primis saeculis" (Rescr. 12. VI. 1933).

V. Docentes vocati:

15. D. Dr. Jaroslaus Pasternak (natus 2. I. 1892, studiosus philosophiae Leopoli, archaeologiae Pragae. 1925 doct. phil. Pragae; 1923-28 assistens Instituti Archaeologiae Pragae; 1935 docens Universitatis Ucrainorum Pragae. Director Musei Societatis Scientif. Ucrainorum Leopoli) vocatus est a Collegio Professorum Academiae die 24. XII. 1935 uti docens archaeologiae.

CORPUS DOCENTIUM

1. R. D. Leonidas Lužnyč'kyj, canon. tit. promotor vinc. matr., examinador prosynod., (natus 1869, ord. 1893), docet historiam ecclesiasticam.

2. R. D. Stephanus Rud', spiritualis Seminarii, consultor Metrop. Consistorii, examinador prosynod. (natus 1883, ord. 1909), docet liturgicam.

3. R. D. Stephanus Sampara, Dr. theol., praefectus Seminarii (natus 1897, ord. 1926), docet dogmaticam fundamentalem.

4. R. D. Vladimirus Maksymeč, Dr. phil. (natus 1903, ord. 1926), docet ontologiam, logicam, criticam.

5. R. D. Bohdanus Lypskyj, Dr. theol. (natus 1903, ord. 1926), docet psychologiam rationalem et experimentalem, cosmologiam.

6. R. D. Joannes Čorniak, Dr. theol., praefectus Seminarii (natus 1899, ord. 1925), docet exegesim S. L. V. T., linguam hebraicam.

7. R. D. Joannes Hrynioch, Dr. theol. (natus 1907, ord. 1932), docet psychologiam rationalem et experimentalem cosmologiam.

8. D. Georgius Polans'kyj, Dr. phil. (natus 1892), docet anthropologiam.

9. D. Michael Sonevyčkyj, Dr. phil. (natus 1892), docet linguam graecam.

10. D. Myron Wachnianyn, Dr. med. (natus 1877), docet hygienam.

11. D. Borys Kudryk, Dr. music. (natus 1897), docet musicologiam.

12. D. Paulus Zymak (natus 1892), peragit exercitia corporalia.

ORGANA ADMINISTRATIVA

Secretarius Academiae: R. D. Petrus Chomyn.

Quaestor Academiae: R. D. Petrus Kozičkyj.

Bibliothecarius Academiae: D. Jaroslaus čuma, Mag. phil

Custos Musei Academiae: D. Michael Dragan, Dr. phil.

Ректорат

Ректор:

о. проф. д-р Йосиф Сліпий, 1934-37.

Проректор:

о. проф. д-р Тит Мишковський, 1936/37.

Декани:

Богословський Виділ:

о. проф. д-р Т. Мишковський, 1934/35.

о. проф. д-р Я. Левицький, 1935/36.

о. проф. д-р В. Лаба, 1936/37.

Філософічний Виділ:

о. проф. д-р Й. Сліпий, 1934/35.

о. проф. д-р Й. Сліпий, 1935/36.

о. проф. д-р Й. Сліпий, 1936/37, за I сем.

о. проф. д-р М. Конрад, 1936/37, за II сем.

Продекан:

о. проф. д-р Я. Левицький, 1936/37.

Секретар:

о. Петро Хомин (род. 1890, ord. 1923).

Квестор:

о. Петро Козицький (род. 1902, ord. 1933).

ПРОФЕСОРСЬКА КОЛЕГІЯ

I. Звичайні професори:

1. Ексц. Високопреосвященний Кир Андрей Шептицький, ЧСВВ
2. о. д-р Йосиф Сліпий
3. о. д-р Тит Мишковський
4. о. д-р Ярослав Левицький
5. о. д-р Василь Лаба
6. д-р Микола Чубатий
7. о. д-р Микола Конрад

II. Надзвичайні професори:

8. о. Юліан Дзерович
9. о. д-р Андрій Ішак
10. д-р Володимир Залозецький
11. д-р Константин Чехович

III. Покликані надзвичайні професори:

12. д-р Олександр Надрага
13. д-р Іван Крип'якевич

IV. Доценти:

14. о. д-р Лев Глінка

V. Покликані доценти:

15. д-р Ярослав Пастернак

ПРОФЕСОРСЬКИЙ ЗБІР

1. о. Леонід Лужницький (род. 1869, орд. 1893), поч. Крил. М. К., Оборонець супр. зв'язи, висл. гімн. катехит, Просин. Испитуватель, Член-Основник Б. Н. Т., Дійсний Член-Основник Історично-правничої Секції Б. Н. Т. та її Голова. Викладав історію Всел. Церкви.

2. о. Степан Рудь (род. 1883, орд. 1909), Радник М. Конс., Просин. Испитуватель, Духовник Духовної Семінарії. Викладав літургіку й церковний спів.

3. о. Степан Сампара (род. 1897, орд. 1926), д-р бог., Просинод. Суддя, Префект Дух. Семінарії. Викладав фундаментальну догматику.

4. о. Володимир Максимець (род. 1901, орд. 1930), д-р філ. Викладав онтологію, логіку й критику.

5. о. Богдан Липський (род. 1903, орд. 1926), д-р бог., Капелян Кар. Зав. Викладав спец. догматику і моральну богословію.

6. о. Іван Чорняк (род. 1899, орд. 1925), д-р бог., Префект Дух. Семінарії. Викладав екзегезу Ст. Завіту і єврейську мову.

7. о. Іван Гриньох (род. 1907, орд. 1932), д-р бог. Викладав психологію і космологію.

8. п. Юрій Полянський (род. 1892), д-р філ., Візитатор Шкіл. Викладав антропологію.

9. п. Михайло Соневицький (род. 1892), д-р філ. Викладав грецьку мову.

10. п. Мирон Вахнянин (род. 1877), д-р мед. Викладав гігієну.

11. п. Борис Кудрик (род. 1897), д-р муз. Викладав історію музики.

12. п. Павло Зимак (род. 1892). Проводив гімнастичними вправами.

АДМІНІСТРАТИВНІ ОРГАНИ

Секретар Академії: о. Петро Хомин.

Квестор Академії: о. Петро Козіцький.

Бібліотекар Академії: п. Ярослав Чума, mgr. філ.

Кустос Музею Академії: п. Михайло Драган, д-р філ.

Професорський збір у рр. 1937/38-39

Професорська Колегія в четвертім трилітті (неповнім) в рр. 1937/38-39 небагато змінилася. Про це говорить звіт о. ректора Й. Сліпого, виголошений 9. X. 1938 р. з нагоди інавгурації академічного року. Докладніше про це розповідає в статті п. з. "Десять літ праці Богословської Академії" (24, стор. 388-389).

"Розбиті всесвітньою війною, ми не могли і не вільно нам було створити свою високу школу; лише Католицька Церква дала нам цю спромогу. Під її омофором zorganizував наш ВПреосв. Митрополит, на зразок існуючих уже на Заході католицьких університетів, Богословську Академію з двома віділами: філософічним і теологічним. У ній викладало впродовж десяти літ, крім. ВПреосв. Митрополита, 8 звичайних професорів, 6 надзвичайних, 6 доцентів і 18 заступників професорів, разом 39 сил.

В першу чергу мушу з вдячністю згадати тих, які сповнили свій обов'язок і відійшли від нас у вічність: о. д-р Діонісій Дорожинський (1930) і д-р Роман Ковшевич (1930), професори канон. права, о. д-р Спіридон Кархут (1931), проф. церк.-слов. мови, о. д-р Іван Фіголь (1933) проф. проповідництва, проф. Іван Бабій (1934) лектор грецької мови — і 8 студентів: Витвицький-Січка Степан, Снилик Лев, Барановський Августин, Кирилович Теодор, Мурій Борис, Мельник Омелян, Костів Володимир і Гринчук Ярослав. Вічна їм пам'ять!

Переведено іменування звичайних професорів: о. д-ра Теодосія-Тита Галушинського ЧСВВ, о. д-ра Йосифа Сліпого, о. д-ра Тита Мишковського (1928), о. д-ра Спіридона Кархута (1929), о. д-ра Ярослава Левицького, о. д-ра Василя Лаби, д-ра Миколи Чубатого (1932), о. д-ра Миколи Конрада (1936). Далі переведено іменування надзвичайних професорів: д-ра Миколи Чубатого (1929), о. д-ра Діонісія Дорожинського, о. Юліяна Дзеровича (1930), о. д-ра Андрія Ішака (1932), д-ра Володимира Залозецького (1936), д-ра Константина Чеховича (1935). Доцентами іменовано, по переведенні габілітацій: о. д-ра

Сп. Кархута (1928), о. д-ра Яр. Левицького, о. д-ра В. Лабу (1931), о. д-ра А. Іщака (1932), о. д-ра Льва Глинку (1933), о. д-ра М. Конрада. Покликаними надзвичайними професорами були: д-р Роман Ковшевич, д-р Іларіон Свенціцький, д-р Олександр Надрага, д-р Іван Крип'якевич. Покликано теж доцента українського університету в Празі д-ра Ярослава Пастернака. Заступниками професорів були: Преосв. д-р Іван Бучко, о. Леонід Лужницький, о. д-р Ігнат Цегельський, о. Степан Рудь, о. Йосафат Скрутень ЧСВВ, о. д-р Степан Сампара, о. д-р Іван Фіголь, о. д-р Володимир Максимець, о. д-р Богдан Липський, д-р Мирон Вахнянин, д-р Юрій Полянський, Павло Зимак, д-р Михайло Соневичський, д-р Борис Кудрик, о. д-р Іван Чорняк, о. д-р Іван Гриньох.

Ректором весь час був о. д-р Йосиф Сліпий, проректором о. проф. д-р Тит Мишковський, деканами: Теологічного Виділу о. д-р Т. Галушинський, о. д-р С. Кархут, о. д-р Т. Мишковський, потім о. д-р Яр. Левицький і о. д-р Василь Лаба; на Філософічному Виділі спочатку деканат провадив о. Ректор, а згодом був деканом о. д-р М. Конрад. Секретарем Академії був о. Петро Хомин, а квестуру провадив о. Петро Козицький.

Програму викладів оголошувано друком, тому про виклади ширше не згадуємо.

Зокрема треба підкреслити діяльність десяти семінарів: догматичного під проводом о. Ректора, біблійного (о. Галушинський і о. Чорняк), правничого (д-р Ковшевич і о. д-р Л. Глінка), історії Унії (д-р М. Чубатий), гомілетичного (о. д-р Ів. Фіголь і о. д-р А. Іщак), катехитичного (о. Юл. Дзерович), історії України (д-р Ів. Крип'якевич), мистецтва (д-р Вол. Залозецький), соціології (о. д-р М. Конрад) і церковно-слов'янського (д-р К. Чехович). На них виготовлено багато праць, з яких деякі були оголошені друком і нагороджені Ректоратом Академії. Також оголосив був Ректор конкурс на музичні твори. Крім того, дуже багато статей і розвідок поміщували студенти в часописах "Мета", "Діло", "Христос Наша Сила" і ін., та в місячниках "Нива", "Богословія", "Пресв. Богородице" та ін. Деякі семінари почали свої окремі видання, як історичний — "Архів семінара історії", церковно-слов'янський семінар — журнал "Слово".

Наукову діяльність, крім викладів, зазначила Академія 21 томом "Праць Гр.-Кат. Богосл. Академії у Львові". Про їх наукову вартість і нашу наукову зрілість та працездатність висловлювалися польські і заграничні вчені з найбільшим признанням...

Зокрема хочу доповнити ще звіт за 1937-8 рік. Ректором на 4-те триліття іменованій знов о. д-р Йосиф Сліпий, проректором с. д-р Т. Мишковський, деканом на Теологічному Факультеті о. д-р В. Лаба, на Філос. Фак. о. д-р М. Конрад. В Професорському Зборі не стались зрештою ніякі зміни. Підготовлено дві габілітації, які будуть переведені в наступнім році. Унормовано також справу іспитів і створено комісію для східнього права".

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСОРСЬКОЇ КОЛЕГІЇ В П'ЯТИМ ТРИЛІТТІ 1941-44

Ректорат:

Ректор:

Преосв. Кир Йосиф Сліпий.

Декани:

о. д-р Ярослав Левицький — декан Теологічного Виділу.

Преосв. Кир Йосиф Сліпий заступав декана Філософічного Виділу.

Продекан:

о. д-р Василь Лаба.

Секретар:

о. Петро Хомин.

Квестор:

о. Петро Козіцький.

Професорська Колегія:

Професорська Колегія Богословської Академії у воєнні роки 1941-44 була та сама, що перед 1939 р., за винятком тих професорів, що померли — як о. д-р Микола Конрад і о. д-р Андрій Ішак (замучені в червні 1941 р.) чи о. крилош. Юліян Дзерович (помер уліті 1943 р.), або тих професорів, що не вернулися з еміграції.

На їх місце іменував Митрополит Андрей таких викладачів:

Преосв. Кир Миколу Чарнецького — моральна богословія і філософія.

о. Йосифа Осташевського — катехитика.

о. Івана Миронюка — практичні обряди і церковний спів.

о. д-ра Євгена Кравчука — історія Української Церкви.

д-ра Івана Раковського — астрономія і антропологія.

д-ра Івана Старчука — мистецтво.

мгра Ярослава Чуму — педагогіка.

мгра Богдана Казимиру — соціологія.

д-ра Богдана Гординського — гігієна.

мгра Івана Ілечка — фізичні вправи.

о. д-ра Василя Лабу — німецька мова.

о. протоєрея П. Табінського — російська мова.

Професорський склад начислав 27 осіб.

Ректором Духовної Семінарії був іменований о. д-р Іван Чорняк, духовником — о. Лев Куленій, настоятелями — о. д-р Лев Глінка, о. д-р Степан Сампара, о. Антін Рижак, о. Йосиф Труш, о. Михайло Ратушинський і о. Микола Пристай.

V. РОЗДІЛ

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ

А) ЖИТТЯ РОМАНА ШЕПТИЦЬКОГО

Митрополит Андрей Роман-Марія-Олександр (3-ох ім.) уродився 26 липня 1865 р. в Прилбичах, яворівського повіту з батьків графа Івана Шептицького і графині Софії Фредро. Його батько, Іван граф

Шептицький, власник маєтку в Прилбичах, довгі роки був “маршалком” повітової ради яворівського повіту та послом до Галицького Союму. Його мати Софія була дочкою графа Олександра Фредра, визначного польського письменника XIX ст. Дитячі літа провів Роман у домі своїх батьків у Прилбичах. Уже в дитячі роки Роман відзначився пильністю та побожністю.

1) Студії і подорожі Романа Шептицького

У 1875 р. розпочав гімназійну науку. Матеріал перших чотирьох клас вивчав приватно, складаючи піврічні іспити в польській гімназії у Львові. До п'ятої класи перейшов 1879 р. у Кракові, де 11 червня 1883 р. склав з відзначенням іспит зрілості.

Після закінчення середньої освіти молодий абсолювент записався в 1883 р. до однорічної військової школи та на правничий факультет Краківського Університету. У половині року Роман тяжко захворував на шкарлатину, яка заатакувала йому суглоби ніг і рук. По деякім часі він вилікувався із цієї хвороби, однак, наслідки лишилися в нього на ціле життя. Після видужання не міг Роман далі служити у війську і 22 червня 1884 р. мусів його покинути. По скінченні двох семестрів у Кракові, Роман записався на 3-тій семестр правничих студій університету у Братиславі (Бресляв, Німеччина), де пильно студював не лише правничі предмети, але і деякі теологічні. По двох семестрах він вернувся знову до Кракова і імастрикулювався наново 15 вересня 1885 р. і тут склав I-ий державний правничий іспит 9 квітня 1886 р. Абсолюторію прав одержав 31 липня 1887 р. у Кракові, а 19 травня 1888 р. промувався на доктора прав.

Тепер д-р Роман міг присвятитися австрійській урядничій кар'єрі, як цього бажав собі його батько, та Боже Провидіння розпорядилось інакше. Роман ще студентом мріяв присвятитися Богові й українському народові, з якого походили його прадіди. Настанова почала дозрівати, коли молодий правник Роман став подорожувати.

У листопаді 1887 р. виїхав Роман Шептицький до Києва, щоб на місці зазнайомитися з історією, мистецтвом та культурою нашої давнини, Церкви й народу. Тут він познайомився з Володимиром Антоновичем, професором історії Київського Університету ім. св. Володимира. Антонович показав йому історичні пам'ятки мистецтва та культури, а при прощанні подарував йому свою книжку “Історичні пісні українського народу”. Ця зустріч мала великий вплив на те, що молодий правник порвав із польщиною і вернувся до прадідівської віри й Церкви та свого поневоленого народу.

Д-р Роман вирішив продовжувати подорож і пізнати ближче Москву як відмінний від українського осередок культури. Тут із цікавістю оглянув місцеві церкви й музеї, повні нагробованих українських пам'яток. У Москві познайомився також з відомим російським

філософом Володимиром Соловйовим, що був прихильником об'єднання Східньої Церкви з Римом і сам перейшов на католицизм.

Роман Шептицький не заспокоївся подорожами в Україну й Москву. Він поклав собі відвідати інші європейські країни, міста, пізнати їх історію, культуру і мистецтво від найдавніших до найновіших часів. Країною, яка його цікавила, була Італія. Тут він оглянув старовинні міста та їх пам'ятки, не поминувши Помпеїв, Геркулануму й Риму. У пізніші роки він відвідав майже всі країни Європи і в 1907 р. поїхав до св. Землі. Перебуваючи в Римі, Роман відвідав Папу Льва XIII, якому признався, що має намір присвятитися Богові, поступити до монастиря Отців Василіян і вернутися до прадідівської віри. Папа Лев XIII поблагословив намір молодого Романа словами “*Optimam partem eligisti, quae non auferetur a te*”.

2) Служба Богові: Перебування Ієромонаха Андрея в монастирі

Рішення вступити до монастиря Роман виявив своїм батькам, на що його батько не хотів погодитися. Одначе, Боже Провидіння і тверда постанова Романа перемогли спротив батька, і він погодився. Роман переступив монастирські пороги в Добромилі 28. 5. 1888 р. і був прийнятий до новіціату. Чин Отців Василіян реорганізували якраз тоді Отці Єзуїти. По закінченні новіціату 1889 р. Роман Шептицький склав дочасні чернечі обіти і одержав ім'я Андрей.

Молодий чернець із запалом віддався студіям богословія і виїхав до Кракова до Отців Єзуїтів, де в 1899 р. склав іспит “*ad gradum*”, що тоді було рівнозначне з осягненням наукового ступеня доктора. Повернувшись до монастиря, чернець Андрей склав 11 серпня 1892 р. урочисті обітниці в Христінополі, а 22 серпня 1892 р. одержав тайну священства з рук перемиського єпископа Юліяна Пелеша.

Ієромонах Роман займав у чині Отців Василіян різні відповідальні становища — провідника новіціату, учителя грецької та інших мов, заступника ігумена, а 1896 р. ігумена монастиря св. Онуфрія у Львові. Ігумен Андрей почав видавати місячник “Місіонар” і заснував друкарню Отців Василіян у Жовкві. Василіянські видання значно спричинилися до релігійного й національного піднесення українського народу. Крім того, о. ігумен Андрей улаштував численні реколекції для інтелігенції по містах та для селян по селах. Щоб пізнати життя і відносини в інших василіянських монастирях, о. ігумен Андрей відвідав монастир змадяризованих Василіян у Мукачеві та єпископа в Ужгороді. На довші подорожі не ставало йому часу, бо незабаром його покликано на посаду професора моральної і догматики в монастирі в Христінополі.

Б) ІЄРОМОНАХ АНДРЕЙ СТАНИСЛАВІВСЬКИЙ ЄПІСКОП

У чині Василіян ієромонах Андрей не був довго, бо 2 лютого 1899 р. Апостольський Престіл іменував його єпископом станіславів-

ської єпархії. Хіротонія 34-літнього єпископа відбулася 17 вересня 1899 р.

Від цього дня розпочалася архиерейська праця молодого Владика і тривала довше як 45 років. Першим тереном його архиерейської душпастирської праці була докраю занедбана Гуцульщина. Він мандрував із села до села, учив і сповідав, допомагав бідним та провіряв діяльність парохів. Своєю духовною працею у безпосередній зустрічі з народними масами тут, на Гуцульщині, і пізніше, коли вже був митрополитом, з'єднував собі гарячу любов кожного, кого він стрінув чи говорив з ним, та скріпляв у кожного релігійні почування і прив'язання до Церкви.

В) ПРЕОСВЯЩЕННИЙ КИР АНДРЕЙ — МИТРОПОЛИТ ГАЛИЦЬКИЙ

На становищі станиславівського єпископа Преосвященний Кир Андрей був коротко, бо через рік, по смерті митрополита Куїловського Апостольський Престіл призначив 31 жовтня 1900 р. Кир Андрея Галицьким Митрополитом. Інtronізація відбулась у Львові при великим здвизі народу 17 січня 1901 р. На основі свого духовного уряду Митрополит Андрей став 1899 р. як віриліст членом Галицького Союму у Львові, а в 1901 р. як віриліст — членом “Палати Вельмож” австрійської Державної Ради у Відні. В обох цих законодавчих установах Митрополит Андрей засідав аж до розвалу Австрії 1918 р. і не раз забирав слово у важливіших українських справах. (Див. розділ I/Б, 6).

Митрополит Андрей постійно перебував на Святоюрській горі, в тім Христовім човні, звідки правив, учив і кермував життям церковним і національним не лише в Галичині, але й поза її кордонами. Кілька разів на короткий час виїздив до Риму, Югославії, Німеччини, Бельгії, Данії чи Англії у справах своєї Церкви або відвідував своїх вірних, поселенців, що виїжджали до різних європейських країн на заробітки. Тричі Митрополит Андрей залишав свій митрополичий престіл на довший час. Уперше в 1910 р. вибрався за океан, до Канади й Америки, щоб особисто приглянутися до життя наших переселенців і пізнати їх потреби. Другий раз митрополит покинув своє Христове стадо після свого ув'язнення 19 вересня 1914 москалями; був в'язний у монастирській тюрмі в Суздалі, а опісля в Курську, звідки вернувся до Львова аж 10 вересня 1917 р. Третій раз Митрополит був примушений виїхати поза границі своєї єпархії після першої світової війни, щоб перевірити церковні справи за океаном і рятувати політичне невідрадне положення Галичини. У поїзді другий раз за океан Митрополит Андрей відвідав більші поселення своїх вірних у Канаді, ЗСА, Бразилії та Аргентині. Перебування Митрополита Андрея за океаном мало дуже велике значення для наших переселенців, бо Митрополит подбав про священиків і єпископів і цим урятував нашу еміграцію для Церкви й нації. На місцях своїх відвідин Митрополит

не забув про сиріт, інвалідів та вдів в Україні й перевів більші збірки для них.

Не менш важною справою в другій його поїздці були політично-дипломатичні заходи в державах антанті, щоб їх приєднати для української державної справи, від чого залежала доля Галичини. На жаль, ворожі впливи й наклепи були дужчі від слухних аргументів Митрополита і тодішні засліплені перемогою дипломати передали Галичину полякам, не передбачаючи фатальних наслідків своєї хибної політики. За ті дипломатичні заходи у другій половині 1923 р. поляки ув'язнили Митрополита в Познані, коли він вертався до Львова. Вернувшись до Львова, Митрополит присвятив усю свою енергію і сили знищеній війною країні, Церкві й народові. Передусім хотів поповнити проріджені ряди духовенства молодими священиками, тому відновив і зреорганізував навчання в Духовній Семінарії, також заснував Богословське Наукове Товариство, при ньому кварталник "Богословія". Призначив нових професорів, а коли назріла відповідна хвилина в 1928 р., заснував Богословську Академію із двома, філософічним і богословським, факультетами, маючи намір доповнити їх третім, правничим, і таким робом створити в будучині Український Католицький Університет. Митрополит відновляв чи закладав нові сиротинці, школи, бурси, братства й товариства, звертаючи увагу на студіюючу молодь і робітництво. Одним словом, він став душею і мозком церковного, національного й суспільного життя. Не було важливішої акції Церкви чи народу, де б він посередньо чи безпосередньо не брав участі. Він учив, допомагав, а де було треба, то й картав.

Праця Митрополита Андрея протягом його архиерейської діяльності не була легка. Багато зазнав прикростей напочатку від своїх священиків і політичних діячів, а велику чашу терпіння випив за панування трьох окупантів. Господь не щадив своєму обранцеві терпіння, бо, крім моральних, післав йому й фізичні терпіння. Хвороба суглобів розвивалась, і врешті у 30-их роках прикувала його до крісла, а рукою з трудом міг писати. Митрополит Андрей переносив ці всі страждання по-геройськи і не упадав духом. Дбав і пам'ятав про всіх, і не було випадку, щоб когось не вислухав, не порадив чи поміг без уваги на те, чи то були світової слави вчені дипломати, науковці, суспільні діячі чи студенти, учні та вбогі вдовиці або сироти. І не дармо він здобув собі любов своїх вірних, подив чужинців, а навіть пошану від ворогів. Коли була потреба, він не вагався виступити гостро проти окупантів рідної країни. Він виступив гостро проти жорстокої пацифікації українських теренів польською поліцією і військом у 1930 р., проти варварського нищення православних церков у 1938 р. (Дивись пастирський лист, Розділ XXIII, додаток ч. 4/6). Третій раз виступив проти большевицької заборони навчання релігії в школах і заборони видавати друком пресу й літературу релігійного змісту. Четвертий раз виступив проти німецьких окупантів, що ви-

возили робітників до Райху, розстрілювали невинне населення і вбивали жидів. Цей протест дав привід Гестапо зробити обшук у митрополичій палаті.

Окупанти, хоч як ненавиділи Митрополита Андрея, оборонця покривджених, але не зважувалися його арештувати чи вбити, бо знали дуже добре, яким авторитетом Митрополит утішався в світі та в українському народі. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 4/11).

Кали ж пролунала сумна вістка, що 1 листопада 1944 р. не стало в живих українського Мойсея і Апостола з'єднання Митрополита Андрея, усіх огорнув острах, що станеться із Церквою і народом у будучині.

Величний похорон Митрополита Андрея відбувся 5 листопада при великій здвизі народу, священників, усіх українських Владик та єпископів Латинської і Вірменської Церкви. , як на глум, большевицький режим прислав на похорон Митрополита своїх представників, самого Хрущова з вінком та кількох московських представників у митрах, — хоч за кілька місяців той же режим виарештував усіх галицьких Владик на чолі з Митрополитом Сліпим. Майже всіх їх знищено, а в 1946 р. розв'язано й загнано в катакомби українську католицьку Церкву.

Тлінні останки Митрополита Андрея поховано в підземеллях собору св. Юрія і там вони покищо перебувають донині. Із сумом у серці розходилися вірні по похороні, згадуючи останні пророчі слова Митрополита перед смертю. Найперше провістив цілковите знищення Католицької Церкви східнього обряду в українській митрополії, потім — великий розквіт і поширення Католицької Церкви в українським обряді на цілім Сході і закінчив словами: “А тепер не почуєте мого голосу, хіба аж на Страшнім Суді”. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 4/10).

У 1955 р. в Римським Вікаріяті розпочався беатифікаційний процес Митрополита Андрея. Завдяки приїздові його наступника, Митрополита-Ісповідника Кир Йосифа Сліпого до Риму, переборено чергові труднощі на шляху беатифікації Великого Митрополита-Свяця.

Г) ДІЯЛЬНІСТЬ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ

Високопреосвященний Кир Андрей, Галицький Митрополит і Князь української Церкви, розвинув таку широку діяльність, що записався золотими літерами в нашій історії та ввійшов до Пантеону безсмертних. “Широким руслом попливла його многогранна праця, що охоплювала всі ділянки нашого многогранного життя, праця невпинна, енергійна і плянова, назнаменована гарячою любов'ю до Української Католицької Церкви, батьківщини й народу. Величчю цієї праці викликав митрополит Шептицький загальний подив, навіть за кордоном. Був це робітник незвичайний, розум геніяльний, гадки були в нього вірліні,

погляд далекий і широкий, почуття відповідальності глибоке". (15, стор. 23-24).

Як тільки Кир Андрей зайняв митрополичий престіл, зараз таки в січні 1901 р. виголосив вступну проповідь, у якій, між іншим, сказав таке: "Приношу любов до своєї пастви й бажаю щирою працею й жертвенністю заслужити собі любов у цілого народу". Ці риси й характеризували всю діяльність Шептицького: любов до вірних, праця й велика відданість українському народові.

Не треба думати, що початки душпастирської праці Митрополита були легкі. Деякі провідники, москвофіли та радикали, поставилися до особи Митрополита з недовір'ям і резервою. Де тільки могли, за злосливими намовами поляків і москалів, безупинно цькували в пресі проти особи Митрополита і його праці у краю та за кордоном і не раз цими нерозумними інтригами перешкоджали його церковним і національним плянам. Та Митрополит цим не зневірювався — він знав, що йому доведеться випити не одну чашу горя заради Христа.

1) Опіка над духовенством, монашими чинами і реорганізація Духовної Семінарії

Зараз напочатку своєї діяльності він звернув головну увагу на духовенство й монаші чини, розуміючи досконало, яку важливу роль можуть відіграти свідомі священики у відродженні підупалої Церкви й народу. Уже після перших канонічних візитацій Митрополит Андрей зорієнтувався, де лежить корінь лиха, і 1902 року написав послання до духовенства про вагу канонічних візитацій. Владика бачив, що церковне життя підупало через внутрішню незгоду між самими священиками — москвофілами і народовцями — та через утручання до парохіяльних справ одні одним. Бистрим оком умів Митрополит доглянути найдрібніші справи, робив на їх підставі влучні висновки і давав духовенству відповідні вказівки. Коли помітив у священика якусь неправильність, то не докоряв з місця, але чекав не раз довго відповідної хвилини, щоб зробити зауваження, та робив це так, щоб не вразити, а допомогти.

Хоч завжди дуже вибачливий на людські хиби, не любив Владика Андрей, коли різниця поглядів на світські справи ділила священиків до того ступеня, що затрачувалася між ними сердечність взаємовідносин. Був тієї думки, що різниця політичних поглядів не сміє псувати солідарності й сердечних сусідських взаємин між духовенством. Соборчики є найчастішим, хоч і офіційним проявом товариського життя між священиками. Тому Митрополит дуже дбав про те, щоб бути на соборчику в кожному деканаті і дати духовенству відповідні вказівки. Коли треба було, бистрим оком слідкував за відправою богослужень та приписами обряду і, як знаходив помилки

чи непотрібні обрядові введення, звертав на них увагу. Дуже пильнував, щоб нові церкви, іконостаси чи образи були виконувані у східнім візантійським стилі. У посланні “Про часте святе Причастя” в 1909 р. Митрополит нагадував священикам, щоб закликали парохіян до щоденного святого Причастя, щоб священики ділилися з людьми тим, що дотепер було їхнім привілеєм. Особливо закликав Митрополит Андрей священиків учити в школі дітей катехизму, а коли буде потреба, то робити це в церкві. Така потреба справді прийшла з хвилиною приходу до Галичини большевиків.

Митрополит пильно старався піднести моральний та інтелектуальний рівень душпастирів. Часті соборчики, конференції, реколекції, друковане слово — це ті засоби, які підняли духовенство з упадку. Головну увагу звернув Митрополит на Духовну Семінарію, де вчилися молоді майбутні душпастирі. Здібніших богословів вислав на власний кошт за кордон до чужих високих богословських шкіл, щоб продовжували студії, здобували наукові звання, а по поверненні до рідного краю іменував їх професорами в Духовній Семінарії, катехитами у школах, провідниками товариств, братств чи референтами в консисторії.

Митрополит Андрей бачив, що зменька священиків не може задоволити духовні потреби вірних в ріднім краю і поза океаном, тому пильну увагу звернув на монаші чини. Він докладав усіх зусиль, щоб монаше життя в нас кріпшало і розвивалося. Чин Отців Василян після реорганізації гарно розвивався і дав численних місіонарів не лише для рідного краю, але також для українських переселенців в інших країнах Європи й поза океаном — у Канаді, Америці, Бразилії та Аргентині. Одначе, і їх було замало, тому Митрополит звернув увагу на наш давній чин з XI і XII ст. — чин Братів Студитів.

Перший монастир для Отців Студитів заснував Митрополит в 1901 р. на передмісті Львова, Скнилові, і склав для них типікон. У 1919 році переніс їх до Унева, перемишлянського повіту. Тут вони, крім управи ріллі, вели різні ремісничі робітні і друкарню, яку опісля розбудували у велику друкарю у Львові, “Студіон”. Чин Братів Студитів дуже гарно розвивавсь і дав численних місіонарів для Галичини, Югославії та Канади. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 4/4).

У 1913 р. Митрополит Андрей запросив бельгійських Отців Редемптористів на місійну працю до Галичини. Спочатку примістив їх в Уневі, а опісля в Збоїсках і Клепарові, де вони вже в 1922 р. мали свій ювенат і Малу Семінарію. Згодом Отці Редемптористи мали свої парохії і монастирі по інших містах Галичини і вели місійну працю. У 1926 р. відкрилося для Отців Редемптористів нове поле апостольської праці на Волині, де поселилося після війни багато галичан. 19 жовтня вони відкрили свій монастир у Костополі недалеко Рівного, а опісля перенесли його до Ковля. 16 січня 1931 р. Апостольська Столиця іменувала о. д-ра Николая Чарнецького Апостольським Візита-

тором для українців-католиків Волині, Полісся й Підляшшя та інших земель під польською окупацією. У Ковлі були також 3 Студити і 2 Василіяни.

По війні багато Отців Редemptористів перенеслося на місіюну працю до Канади й Америки, де мають свої монастирі і парохії. Не забув Митрополит і про жіночі монаші чини Сестер Василіянок, Сестер Служебниць, Сестер Мироносиць, Сестер Студиток, Сестер Йосифіток, які опікувалися школами, сиротинцями, садками чи робітницями-служницями. З монаших чинів вийшло багато добрих проповідників-місіонарів для Галичини, Америки, Канади, Бразилії та Аргентини. Ці чини нині дають добрих студентів-богословів на будучих священників.

Митрополит не тільки вимагав від духовенства праці й посвяти, але, де треба було, ставав у їх обороні чи то від чужих єпископів за океаном, чи в Галичині за часів польської займанщини. Він інтерв'ював перед адміністраційною владою, яка ставила під суд і карала священників за ведення кореспонденції і метрикальних книг українською мовою, обороняв їх від надмірних податків і протестував проти заборони навчання релігії у школах. Митрополит не забував про родини священників, головню про вдів і сиріт. Створив для них "Вдовичо-сиротинський фонд" і бодай малими лептами їм помагав.

Митрополит був добрий адміністратор власних і церковних дібр: де міг, купував поле від поляків і ділив між селян, а коли поляки хотіли провести парцеляцію ерекціональних ґрунтів, спротивився тому разом з єпископом Коциловським. Лише єпископ Хомишин не приєднався до них і провів у своїй єпархії таку парцеляцію.

"...У 1913 р. заснував Національний Музей у Львові, від 1914-1917 р. ув'язнений царським урядом і вивезений до Суздаля, в 1917 р. створив екзархат для католиків росіян, в 1921-1922 р. відвідав українців-емігрантів в Європі та обох Американх, у 1928 р. заснував Богословську Академію у Львові, в 1939 р. створив чотири екзархати: Волинь, Білорусь, Росія-Сибір і Велика Україна, в 1940 р. скликав Синод новоіменованих екзархів. Помер 1 листопада 1944 р. у Львові, в 1955 р. в Римськiм Вікаріяті почався його беатифікаційний процес. (256, 83).

Митрополит Андрей був засновником або меценатом-добродієм різних українських, церковних і національних, установ; він був теж меценатом-добродієм не тільки студентів богословії, що вчилися в заграничних університетах, але також студентів світських виділів, передусім малярів.

Заслуги Митрополита Андрея для науки й мистецтва дуже великі. З них з огляду на їх небуденне загальнонаціональне значення вибиваються передусім дві: 1) заснування в 1913 р. Національного Музею у Львові, та 2) заснування в 1928 р. Богословської Академії у Львові. До цих заслуг треба додати призбирання на становищі єпископа станиславівської єпархії 4,000 томів книжок та рукописів

і передачу їх до бібліотеки станиславівської Капітули; до них належить також уфундування бібліотеки ОО. Студитів, до якої передав 10,000 томів, переважно з візантійсько-слов'янської ділянки. Над започаткуванням і вивінуванням цих бібліотек працював Митр. Андрей, щоб створити огнище більше розвиненої наукової праці між українським клером. До цих заслуг треба зачислити створення в Римі 1921 р. української історично-церковної місії, якої завданням було повишукувати, скаталогувати та скопіювати збережені в римських архівах, як Ватиканським, Пропаганди, прилюдних, визначних родів, документи, що торкаються Київської Митрополії та престолів єпископів суфраганів аж до часу, найбільш зближеного до нашого. Зібраний матеріал мав бути опублікований п. з.: *Ecclesiae Ruthenae Monumenta Romana aliaque*. До 1921 р. скаталоговано поперх 6,000 документів і скопійовано та сколяціоновано поперх 3,000. Велику частину цієї праці доконав сам Митрополит, що мав звичай щороку їздити до Риму на один або два тижні та вишукувати в архівах названі документи. Митрополит сам переглянув архів Пропаганди і прибирав документи аж до XVII ст. до Митр. Веніямина Рутського.

Побіч численних та важких обов'язків управи львівською Архиепархією та галицькою Провінцією, Митрополит Андрей не залишав наукової праці". (81, стор. 49-51).

Митрополит Андрей викладав аскетичку для вихованців Богословської Академії. Одначе Митрополит Андрей не міг почати раніше викладання з причини недуги, аж щойно в 1933 р. О. ректор Й. Сліпий це підкреслив у своїй інавгураційній промові тими словами: "Слід з радістю підкреслити, що в тому самому році здоров'я Ексцеленції Митрополита настільки поправилося, що він зволив обняти виклади з аскетички, через що оця важна дисципліна богословії стала в Академії як не можна краще заступлена одним із найбільших знавців греко-української аскетички" (2, стор. 47).

Рамці цієї праці не дозволяють докладніше писати про діяльність Митрополита, ставлення до духовенства і монаших чинів, опіку над вірними-переселенцями за океаном, про організатора науки, мистецтва і виховання, про громадсько-політичну працю, про арештування і заслання на Сибір, про визволення і поворот до Львова в 1917 році, про працю під польською займанщиною, про оборону православних і їх церков на Холмщині, про працю під большевицькою і німецькою займанщиною. Читач знайде про ці справи в публікованих працях.¹⁾ Тут одначе, слід згадати про унійну працю Митрополита Андрея, яка була його провідною ідеєю цілого життя.

---

¹⁾ Див розділ XXIII, додаток ч.

Степан Варан: Митрополит Андрей Шептицький. Вид. "Вернигора", Мюнхен 1947.

Іван Воднарук: Великий Чернець і Народолюбець. Видав. ОО. Васялян, Прудентополіс, Бразилія.

Г) УНІЙНА ПРАЦЯ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ

Завданням цілого життя Митрополита Андрея від студентських часів і впродовж усієї єпископської та митрополичої діяльності було зближення і з'єднання двох Церков — Східної і Західної, щоб вони після близько тисячолітньої розлуки, спричиненої обопільними помилками, могли між собою порозумітись і в недалекій майбутності об'єднатися.

Митрополит Андрей на полі екуменізму випередив теперішні погляди й постанови II Ватиканського Собору більше як на 50 років. Велика шкода, що його писання про екуменізм українською та іншими мовами дотепер не опубліковані й не висвітлені, щоб ми могли побачити, як далеко Митрополит задивлявся на ці справи. Поки Митрополит виступив як Апостол Унії, він довго приготувався, вивчаючи історичні, догматичні та обрядові причини роз'єднання. Він уже як студент прав в 1887 р. відвідав Київ, оглянув його історичні, культурні та мистецькі пам'ятки та познайомився з визначними науковцями, м. ін., з Володимиром Антоновичем, який мав вплив на його дальші рішення працювати для свого народу. Цікавила його і Москва, осередок відмінної від української, московської культури. Поїхав і туди, оглянув церкви, музеї та історичні пам'ятки. Там познайомився з визначним російським філософом Володимиром Соловйовим, що був прихильником об'єднання Східної Церкви з Римом і сам перейшов на католицизм. Митрополит уже тоді досконало збагнув, що причиною розбрату між Сходом і Заходом були не лише деякі релігійні чи догматичні різниці, але ще більше політичні. Митрополит бачив ту штучну прірву між Сходом і Заходом і прагнув їх зближення. А воно було можливе лише через взаємне пізнання. Тому Митрополит Андрей ще перед першою світовою війною дав почин до влаштування щорічних Велеградських З'їздів. Там з'їжджалися щороку церковні діячі різних слов'янських народів обох Церков для взаємного ознайомлення та обговорення справ, що єднали обидві Церкви. Центральною особою Велеградських З'їздів був Митрополит Андрей.

Щоб улегшити це зближення з формального боку, Митрополит старався усунути з нашої Церкви й обряду всякі нововведення з латинсько-польської чи синодально-московської Церкви. Він завернув обрядові практики назад до 16 і 17 століття, до часів митрополитів В. Рутського і П. Могили. Митрополит публічно виступив перед світом з ідеєю об'єднання Східної Церкви, бажаючи зробити рідний нарід носієм того об'єднання. Щоб виступити з такими ідеями в ті часи, треба було не абиякої відваги, бо на наших землях схрещувалися не лише церковні, але й політичні інтереси Росії, Польщі, Австрії

Праці про Митрополита Андрея, видання видав. "ЛОГОС".
Софія з Фредрів Шептицька: Молодість і покликання о. Романа Шептицького. Вид. Дмитро Микитюк. Вінніпег 1965.

та сусідніх народів. Він, не зважаючи на небезпеку, з паспортом світської людини їздив 1902 р. потайки до Росії, відвідав Петербург, Вильно, Слуцьк та Мінськ, щоб між білорусами ширити католицьку віру в нашій обряді. Митрополит мав між білорусами гарячих прихильників своїх ідей. Один із них, Іван Луцкевич, часто відвідував Митрополита Андрея у Львові та обстоював думку, що тільки через унію може прийти до національного відродження Білоруси. Митрополит підтримував білоруські змагання не лише морально, але також матеріально, давав гроші на білоруські видавництва та на свій кошт посилав білоруських богословів на студії у Львові чи за кордоном. Білоруси бачили в Митрополитові Андрееві не лише свого мецената, але й духового батька. Під час перебування Митрополита в Петербурзі 1917 р. вітав його також білорус о. Гадлеускі, а опісля сказав: “Я цілим серцем задрив українцям і думав, чому то білоруси не мають такого батька. Щасливий ти, український народ, що маєш такого батька, а як же ж бездольні ми, білоруси, що дотепер не маємо свого єпископа” (6, стор. 59).

Щоб приготувати кадри місіонерів для східних земель, Митрополит відновив старі монаші чини в Галичині, напр., Студитів, та спровадив з Бельгії Отців Редемптористів, які під проводом Преосв. Кир Николая Чарнецького у 30-тих роках провадили місійну роботу на Волині, Поліссі, в Галичині, Канаді та Америці. До місійної праці над з'єднанням Церков Митрополит приготував також своє духовенство. Уже в перші роки митрополичої праці, у 1908 р. видав на цю тему окреме послання для священників, у якому писав: “Зближаються часи, в яких, без сумніву, будемо покликані до переважливої і трудної праці над з'єднанням східних Церков. Праця та є для нас правдивим ідеалом, вона відповідає найгарячішим нашим бажанням. Саме положення між Заходом і Сходом вимагає того від нас”. А далі писав: “Треба нам тепер приготуватися, щоб, коли прийде слушний час, ми наших братів не зраджували й не відпихали, а широким апостольським духом і щирою любов'ю притягали їх до з'єднання” (15, стор. 47). Митрополит закликав священників, щоб студіювали історію Східної Церкви, її право, обряди й богословію, бо в нас у той час спеціалістів-науковців тих дисциплін не було. Тому в програмі студій Богословської Академії Митрополит і о. ректор Йосиф Сліпий звертали пильну увагу професорів і студентів, щоб студіювали й писали наукові праці із цих питань Східної Церкви.

У липні 1939 р. в посланні з нагоди 500-ліття Фльорентійської Унії Шептицький заохочував наших студентів-істориків, щоб за предмет своїх дослідів брали собі Фльорентійський Собор. Пише там так: “Ця річниця пригадає нам обов'язок приготуватися до праці для нез'єднаних наших братів. Виглядає напевно, що скоріше або пізніше двері широко отворяться й дадуть нам змогу для цих наших братів працювати” (15, стор. 48).

Маючи на увазі Волинь, Полісся, Підляшшя і Холмщину, Митрополит потайки висвятив в 1914 р. о. д-ра Йосифа Боцяна на луцького єпископа, а по його смерті ввєднав у Римі, що Апостольська Столиця призначила єпископом для цих земель Николая Чарнецького.

Митрополит Андрей, повертаючись із царського ув'язнення, покористувався повноваженням, даним йому Папою Пієм X, і призначив для нашої Церкви в Росії екзарха о. Л. Фйодорова, ввєднав у революційнім Тимчасовім Уряді офіційне визнання гр.-кат. Церкви в межах Росії, а перебуваючи в 1917 р. в Києві, установив Апостольський Вікаріят для України і першим Вікарієм іменував о. Михайла Цегельського. У Києві Митрополит вибудував церкву для католиків східного обряду, де проповідували українською мовою, коли в усіх київських церквах проповідували по-російськи. Цей почин Митрополита дав заохоту українським місцевим патріотам домагатися богослужень і проповідей в українським дусі й тією ж мовою.

Ці всі старання Митрополита для добра української Церкви і громади без різниці релігійних поглядів так з'єднали йому українських державних представників, що навіть були голоси, щоб покликати Митрополита на пост Патріярха Української Церкви, "щоб відгородити Україну муром Унії від Москви раз на все" (15, стор. 46). На жаль, Митрополит не зміг зреалізувати цих усіх своїх плянів через воєнні дії та окупацію нашими сусідами. Поляки, хоч сповидно толерували місійну працю Преосв. Николая Чарнецького, але окремо проводили свою місійну працю заходами Єзуїтів, які ніколи не мали позитивних осягів між нашими православними братами, їх метою було — спольонізувати православних і перетягнути на латинський обряд. Коли це не вдавалося їм методом намовляння, то польський уряд на унійних теренах застосував вандальські методи — палення й валення православних храмів. В обороні православних став Митрополит Андрей. Він видав пастирський лист і вислав протест до Риму. Цей протест потайки в дорозі до Англії доручив Апостольському Нунцієві в Парижі (пізнішому Папі Іванові XXIII) о. ректор Йосиф Сліпий. Виступ Митрополита стрінувся з висловами вдячності і признання збоку православних, навіть готовість багатьох із них перейти до української католицької Церкви. Але якесь "душехапство", переманювання поодиноких православних на унію, було в засаді несприйнятливим для Митрополита. Воно бо перечило його благородній натурі й поглядам" (307).

Про ставлення Митрополита до православних свідчать слова Володимира Дорошенка. Він писав: "Для православних українців у Львові, та й не тільки у Львові, Митрополит був такий самий "свій", "наш", як і для греко-католиків" (307).

Прийшов 1941 рік, здавалося, найбільше сприятлива нагода до здійснення ідеї з'єднання роз'єднаних Церков. Православні бачили протягом довгих років ставлення Митрополита Андрея до них і знали

його ідею, яка просвічувала в його змаганнях з'єднання, та Москва й Польща викопали протягом віків занадто глибоку прірву між обома Церквами, щоб Митрополит міг своїми благородними ділами протягом свого священничого й митрополичого життя та праці її засипати. “Без сумніву, Москва зручно використовувала злощасну польську політику супроти України в церковно-національній ділянці, передовсім факт, що Польща робила це під плащійком католицизму. До створення цієї прірви на церковному полі в Україні та до утривалення неприхильних настроїв до Католицької Церкви серед українського православного громадянства спричинилися однаковою мірою і Москва і Польща, кожна з інших причин і під іншими аспектами. Загалу православних українців не переконав і той незаперечний факт, що саме греко-кат. Церква в Галичині не тільки врятувала від національної загибелі галицьких українців, але й зробила з них найбільше національно освідомлену й активну частину українського народу. Не переконала православних українців, мабуть, і всебічна, як ні одного в історії наших владик, позитивна національна діяльність самого Митрополита Андрея Шептицького” (14, стор. 119-120).

Митрополит із жалем переконався, що хвилина з'єднання ще не наспіла. Та він тим не зражувався і написав кілька послань до православних Владик та православної інтелігенції. Тут слід згадати:

1. Лист митрополита Андрея Шептицького до архієпископа Іларіона Огієнка датований: Львів, 21 жовтня 1941 р. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 4/7).

2. Послання митрополита Андрея до православних архиєреїв в Україні і на українських землях з датою: Львів, 30 грудня 1941 р., друковане у щоденнику “Краківські Вісті” в Кракові ч. 30/477 з 15 лютого 1942 р. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 4/).

3. Послання митрополита Андрея до української віруючої православної інтелігенції з датою: Львів, 3 березня 1942 р., друковане у щоденнику “Краківські Вісті”, у Кракові, ч. 70/517 з 5 квітня 1942 р. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 4/9).

“Ті, що відповіли, відповіли по суті відмовно, а єпископи Української Православної Автокефальної Церкви, яких було кільканадцять, не відповіли взагалі нічого. І ця їхня мовчанка саме найбільш вимовна і справді характеритична в часи, коли релігії і Церкві грозила повна ліквідація від безбожної большевицької Москви, проти якої борювся увесь католицький світ” (14, стор. 122).

“Митрополит Шептицький передбачував великі труднощі у своїх унійних заходах і, мабуть, теж їх невдачу, знаючи добре історію церковної унії і наставлення православних до неї. Про самі унійні завдання писав свого часу митрополит таке (цитуємо з праці д-ра Едварда Вінтера: “Візантія та Рим у боротьбі за Україну” 955-1939, сторінка 68 українського перекладу, Прага 1944):

“Найважливіше завдання всіх унійних заходів мусить полягати в тім, щоб зміцнити думку наших східніх відокремлених братів у тім напрямі, щоб вони самі вважали бажаним і прагнули знову з’єднання з осередком католицької Церкви. Те, що в цім напрямі могло б бути досягнуто, було б тисячу разів важніше, ніж будь-які індивідуальні навернення. Якщо й здобувається не абияке число індивідуально відокремлених, то це досягається часто такими способами, які відштовхують від церкви загал відокремлених. Кажу по щирості, це зовсім не перемога або занадто дорого куплена перемога”.

Митрополит Шептицький був найважливішим діячем Католицької Церкви нових часів на полі зближення й об’єднання східньої і західньої Церков, знаний як такий і в католицькому, і в православному світі. Про цю справу писав він у чужинецьких, зокрема в німецьких публікаціях. Німці-католики зверталися до нього головно, щоб дав від себе вступ до їхніх унійних публікацій зі своїм авторитетним підписом. Перед нами, напр., такі два вступні слова митрополита. Перше до брошури: “Україне унд ді кірхліхе Уніон” (Україна і церковна унія), Берлін 1929, написане у Львові в жовтні 1929 р. на прохання німецького римо-кат. єпископа в Гранську, графа Едварда О’Рурка (Eduard Graf O’Rourke), тоді голови папської допомогової акції православним. Друге — це широке вступне слово митрополита до публікації “Дер хрістліхе Остен” (Християнський Схід), Регенсбург, 1939, Ферляг Фр. Пустет.

У першому слові митрополит підкреслює велике культурне і церковне значення Києва не тільки для України, але і для Московщини та й усього православного Сходу взагалі, і лише побіжно торкається унійних умовин, бо про них говориться у самій згаданій брошурі.

Зате у другому широкому вступному слові митрополит торкається Соборів у Ліоні та у Фльоренції і укладеної там церковної унії та причин унійних невдач. Обговорює він також і Берестейську Унію та змальовує вороже наставлення Московщини і православних до неї та її ступневу ліквідацію Московщиною на землях, що їх вона забрала. Свої висновки, сперті на історії і психологічному наставленню православних до церковної унії, митрополит, обговоривши і найновіші унійні заходи Папи Пія XI, кінчає так:

“Досвіди католицької Церкви щодо унійної справи в загальному сумні. Можна б навіть закінчити песимістичною заввагою: усе, що робимо, наші православні брати сприймають так, що не тільки до нас не зближаються, але навіть не виказують найменшого бажання нас ближче пізнати. А якщо ми схотіли б узяти ще під увагу особисті досвіди поодиноких церковних провінцій і такі ж досвіди поодиноких унійних діячів, то ми могли б прийти до ще безнадійніших вислідів”.

“Але песимізм мусить бути виключений засадничо в католицькій Церкві. Ми чейже молимося щоденно за приєднання наших нез’єдинених братів. Тому мусимо не тільки надіятись, але теж вірити,

що наші молитви будуть вислухані та що хвилина великого руху до церковної єдності не така вже далека. Божі шляхи різняться дуже від шляхів людських. Всемогучий знає, як досягнути свої цілі причинами і шляхами, яких ми зовсім не розуміємо. Тому згори треба так казати, що це вважається можливим, що те, що за нашим переконанням приносить шкоду унії, власне і є найліпшим засобом, щоб довести до унії. Людство приходить чейже до правди найчастіше окружними шляхами і часто потребує воно довгого часу, щоб засвоїти собі якусь думку. А думки, що впливають з досвіду, є ті, що наймогутніше можуть кермувати масами. І досвіди східніх в останніх десятиліттях мусять чейже доводити до куди більш песимістичних досвідів, як наші власні. Ми стоїмо ще заблизько до російської революції. Тому важко нам — і нам, католикам, і також нашим православним братам, відцифрувати з історії науки революції і большевизму. Ті досвіди є для нас усіх ще нерозв'язаною загадкою. Не знаємо ще, який глузд матиме в історії філософії духовий переворот від світової війни. Але згори можемо догадуватися, що зрозуміння цієї загадки буде великої ваги для всіх унійних змагань. Це також цілком людська річ не піддаватися песимізму і щонайменше виждати, чи ми в житті народів, що жили в роз'єднанні не навчимося краще розуміти, що значить унія для Сходу. Що ми можемо зробити, це те, щоб самі молитвою і вирозумілою любов'ю приготувляли серця до того, щоб Святий Дух Божий зійшов на нас у часі нових зелених свят і застав нас готовими до діла з'єдинення" (14, стор. 135-136).

Наукові праці:

Побіч численних та важких обов'язків управи львівською Архiepархією та галицькою Провінцією, Митрополит Андрей не залишав наукової праці. Її плодом є:

1. З історії і проблем нашої штуки. "Діло" чч. 279, 280, 281 з 1913.
2. Божа сійба. Жовква 1913.
3. Аскетичні твори св. Отця Василя Великого. Переклад з грецького Митрополит Андрей Шептицький. Том IV-V Праць Бог. Наук. Т-ва. Львів.
4. Божа Мудрість. I часть. Львів 1932 (II часть підготовляється до друку).
5. Поверх 60 пастирських листів, у яких Митрополит обговорює не лише духові, але й дочасні справи клиру, народу та різних його верств.2); (81, стор. 49-51).

6. MONUMENTA UCRAINAE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Septyckyj,¹⁾ vol. I. Romae 1964, p. XXIV+350. Doll. 8.

7. MONUMENTA UCRAINAE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Septyckyj, vol. II. Romae 1965, p. XX+360. Doll. 8.

8. MONUMENTA UCRAINAE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Septyckyj, vol. III. Romae 1966, p. XVI+400. Doll. 8.

9. MONUMENTA UCRAINAE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Septyckyj, vol. IV. Romae 1967, p. XIX+380. Doll. 8.

10. MONUMENTA UCRAINAE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Septyckyj, vol. V. Romae 1968, p. XX+434. Doll. 8.

11. MONUMENTA UCRAINAE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Septyckyj, vol. VI. Romae 1968, p. XVI+392. Doll. 8.

12. MONUMENTA UCRAINAE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Septyckyj, vol. VII. Romae 1969, p. XVI+388. Doll. 10.

13. MONUMENTA UCRAINAE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Septyckyj, vol. VIII. Romae 1970, p. XV+284. Doll. 10.

Величезна кількість зібраних і переписаних матеріалів до історії Унії, складених в Нац. Музею і Архіві, що порядкувалися в Митрополичій Палаті, напевно тепер пропали (81, стор. 49-51).

---

¹⁾ Український Католицький Університет ім. св. Климентія Папи в Римі видав друком в рр. 1964-1970 вісім томів.

Катедра Св. Юра у Львові

**О. ПРОФ. Д-Р ЙОСИФ СЛІПИЙ,
ректор Богословської Академії**

Митрополит Андрей іменував о. д-ра Йосифа Сліпого звичайним професором Духовної Семінарії у Львові в році 1922 на основі свідоцтва прийнятої габілітаційної праці "Die Trinitaetslehre des byzantinischen Patriarchen Photios" на теологічному відділі Інсбруцького Університету з 6. V. 1923 р. і диплому "Magister aggregatus Universitatis Gregorianaе Romae" з 30. V. 1924 р. після прийняття його другої габілітаційної праці "De principio spirationis in SS. Trinitate" (I, ст. 59-60).

Про молоді роки Митрополита Йосифа не знаємо багато ні з написаної літератури, ні від живих свідків, його приятелів, які нині живуть розсіяні по світі, але й він сам не пише про це, так як нічого не пише про 18-літнє заслання на Сибірі. Про цей відтинок свого життєвого шляху мовчить Архипастир-Ісповідник. Мовчить і світ. А свідком його життєвої мандрівки є тільки Всезнаючий і Всевидючий Бог.

Верховний Архiepіскоп Митрополит Йосиф народився 17 лютого 1892 р. в селі Заздрість, Теробовельського повіту з батьків Івана та Анастасії. Батько Йосифа — Іван Коберницький, мати — з дому Дичковська. Батько, Іван Коберницький, осиротівши малим хлопцем, був адоптований родиною Дичковських і по прибраному батькові одержав ще друге прізвище Дичковський; звідсіля справжнє прізвище Йосифа — **Коберницький-Дичковський**. Діда Йосифа прозвано в народі, як це було часто в українському звичаї, “Сліпий” і під тим прозванням став відомим онук, Йосиф Коберницький-Дичковський. До народньої школи ходив Йосиф у рідному селі Заздрість та у Вишнівчику, біля відомого на Поділлі відпустового місця Зарваниці, де й знаходилася чудотворна ікона Пресвятої Богородиці. Нема найменшого сумніву, що великі релігійні подвиги і глибока побожність родини, довколишнього населення та прочан-паломників до Зарваниці залишили незатерті сліди на душі молодого юнака і вплинули на вибір звання священника. Середню школу закінчив у Тернополі іспитом зрілості із відзначенням у 1911 році.

Того ж року вступив до Духовної Семінарії і записався на богословський факультет Львівського Університету, чим започаткував свої філософічно-богословські студії.

Слуга Божий Митрополит Андрей бачив здібність і великі успіхи в студіях молодого богослова Йосифа, тож уже восени 1912 р. вислав його на дальші студії теології до світової слави університету в Інсбруці, в Австрії. По першому році студій богослов Йосиф захворів, на вакаціях у домі своїх батьків, однак у грудні 1913 р. він далі продовжував свої студії, які протягом 1-ої світової війни закінчив і досягнув ступінь доктора богословії у 1918 р., написавши вже в 1916 р. докторську працю на тему “Die Auffassung des Lebens nach dem Evangelium und I Briefe des Hl. Johannes” і склавши вимагані іспити ригорози. Вибір такої теми докторської праці, як і суворо наукове дослідження думок св. ев. Йоанна, який глибиною думки і летом у тайну Божого буття і троїчного життя, розкриває нам зацікавлення та скерування думки молодого адепта богословських наук.

Св. Тайну Священства одержав 30 вересня 1917 р. з рук Митрополита Андрея після його повернення із заслання в далекому Сибіру. Молодий о. д-р Йосиф розумів, що без поглиблення філософічних наук неможливі дальші студії богословії, бо “філософія — слуга теології” і тому вирішив далі продовжувати студії.

Восени 1918 р. виїхав на захід до Інсбруку, щоб там приготувати габілітаційну працю на професуру в українському університеті у Львові (обіцяному останнім австрійським цісарем Карлом I). Він записався на філософський факультет Інсбруцького Університету і протягом 4 семестрів (1918-1919 рр.) студював глибше стислу філософію, філологію і мистецтво, студюючи разом догматичне питання про Пресвяту Тройцю в східних богословів. 6-го травня 1923 р. на тому ж університеті в Інсбруці габілітувався на основі праці “Die Trinitaetslehre des Bizantinischen Patriarchen Photios”. Ця праця здобула молодому вченому заслужені похвали і признання в науковій богословській сфері.

Дальші свої богословські студії о. д-р Сліпий поглиблював і продовжував у Римі в папських університетах Грегоріанум, Анджелікум та Орієнтальнім Інституті. Після двохлітнього курсу магістерії догматики в 1924 р. здобув рідкий ступінь приватного доцента “Magister aggregatus” після того, як в університеті Грегоріанум прийняли його габілітаційну професорську працю “De principio spirationis in SS. Trinitate”. Учені богослови подивлялися глибину думок у цій спекулятивно-філософсько-догматичній праці, і в усіх працях світу про Пресвяту Тройцю богослови покликуються на працю о. д-ра Сліпого.

Крім стисло богословських предметів о. Йосиф Сліпий студював в Інсбруці і в Римі, крім клясичних мов, мови: німецьку, англійську, французьку та італійську. Пильно вивчав також церковне мистецтво, археологію, літургію та історію. Під час своїх студій зав’язав він дружні зв’язки із ученими науковцями різних національностей.

О. проф. д-р Йосиф Сліпий — професор Духовної Семінарії

Як бачимо, молодий учений богослов о. д-р Сліпий мав солідну підготовку в богословських студіях, здобуваючи право на катедру богословії в будь-якому університеті. Як тільки вернувся до Львова після своїх студій в Інсбруці та в Римі, Митрополит Андрей іменував його в 1922 р. на підставі його праць професором догматики Духовної Семінарії у Львові, а наприкінці 1925 р. — її ректором. У той час о. д-р Йосиф Сліпий почав свою науково-організаційну й видавничу працю спочатку у Духовній Семінарії, а від 1928 р. в Богословській Академії.

О. проф. д-р Йосиф Сліпий — ректор Духовної Семінарії

Про історію Духовної Семінарії у Львові, про її значення для нашої Церкви та історії, про знатніших її ректорів і професорів була згадка в Розділі I. Б/4.

Митрополитові Андреєві залежало протягом його єпископської і митрополичої праці, щоб усі семінарії в Галичині й поза її межами, а особливо Духовна Семінарія у Львові, стояли на високому моральному і науковому рівні. Вона ж була переємницею ідей Могиллянської Академії і мала стати в будучині Українським Католицьким Універ-

ситетом. Митрополит Андрей на початку своєї митрополичої праці клопотався про дозвіл надати наукові звання-докторати завансованим у студіях богословам, а коли це йому не вдалося, він домагався від австрійського уряду дозволу відкриття Українського Університету у Львові. Ті домагання були б увінчалися успіхом, бо цар Карло I згодився на заснування Українського Університету, однак перша світова війна ці пляни перекреслила. Митрополит цим не зневірився, він дивився далеко в будучину, надіючись, що прийде догідний час і він здійснить свої задуми. Тому посилав здібніших студентів на дальші богословські студії до Риму, Відня, Інсбруку, Швейцарії, Німеччини, Франції чи Бельгії, щоб мати пізніше науковців у своїй високій школі.

Після першої світової війни не було ніякої можливості одержати дозвіл від польської влади на відкриття Українського Університету (Тайний Український Університет, заснований в 1921 р. з трьома факультетами, філософічним, правничим і медичним і перетривав до 1925 р. і був закритий поляками), тому Слуга Божий Митрополит Андрей звернув увагу на Духовну Семінарію та її реорганізацію. Провід і опіку над Духовною Семінарією доручив на деякий час Отцям Василянам, а її першим ректором іменував знаного виховника богослова-бібліста о. д-ра Теодосія Тита Галушинського ЧСВВ. Нелегке було його завдання підняти з попелищ-руїни після першої світової війни і боїв за Львів таку будівлю та інституцію в тяжких матеріальних обставинах і при ворожій наставленні поляків.

Однак, перешкоди вдалося з часом побороти, бо крім ревних помічників, Отців Василян, Митрополит Андрей призначив до Семінарії в 1922 р. молодого 30-літнього науковця з двома габілітаційними працями о. д-ра Йосифа Сліпого.

З питомою собі пильністю й ревністю о. проф. Йосиф Сліпий узявся до праці, головню ж наукової. Уже в 1923 р. засновує Богословське Наукове Товариство, пише для нього статуту і гуртує перших науковців (Див. розділ XX).

Коли ж вигас час опіки Отців Василян над Духовною Семінарією і Боже Провидіння кликало їх до місійної праці в Галичині та поза її межами, а також поза океаном в далеких країнах Америки, Канади, Бразилії та Аргентини, Митрополит Андрей іменував в 1925/26 році о. д-ра Йосифа Сліпого її ректором, а опісля в 1928 р. ректором Богословської Академії. Під тими двома аспектами треба розглядати й оцінювати працю отця Ректора, а завдання його було нелегке, і слова, які він сказав про ректора Духовної Семінарії (будівничого нових мурів Духовної Семінарії в 1883 р.) о. митрата Олександра Бачинського, стосуються також до нього. "Боже Провидіння надало йому найтяжчу працю писати на карті вчені книги і писати на людських душах — виховувати майбутніх священників" (186, стор. 260).

О. проф. д-р Йосиф Сліпий, як ректор Богословської Академії

Про особу о. д-ра Йосифа Сліпого як ректора Богословської Академії говорять зміст цілої книги й місцеві та закордонні вчені й богослови (Розділ XXXII — Голоси преси про Богословську Академію). Тут бодай вкоротці треба згадати, яку головну ідею і які напрямні в праці поставив собі молодий 34-літній науковець-богослов в керівництві такою науковою установою, яка мала дати студентам відповідну богословську освіту і знання.

До обох завдань — і як ректора Духовної Семінарії, і як ректора Богословської Академії — о. Йосиф Сліпий мав вийняткові кваліфікації. Сам він з природи побожний, працьовитий був прикладом до наслідування і для студентів і для професорів. Його висока освіта, його наукові праці, визнані вченими знаних світової слави теологічних університетів, давали йому в науковому світі потрібний престиж. При тому о. Йосиф Сліпий як ректор обох установ міг використати досвід і корисні для нашої високої школи здобутки чужих високих богословських шкіл, які він досконало вивчив протягом своїх довголітніх студій і перебування в них, та подорожів по різних країнах.

О. Ректор Сліпий досконало бачив, що

“Без своїх рідних вогнищ науки, без університетів і академій годі було дотримати кроку розиткові знання і науки в інших європейських країнах. Щоправда, знання можна було здобувати на чужих високих школах, але це знання спиралося на чужих зразках, воно було відірване від наших рідних, східнохристиянських українських традицій, нашої рідної, від початків християнства на Русі-Україні плеканої власної філософічної і богословської мислі. Це набуте в чужих наукових осередках знання, доступне лише для невеликої кількості, давало, щоправда, високу освіту, але йому бракувало власної душі. Таку власну душу могла народити й виплекати тільки рідна висока школа, а виплекавши її у провідній верстві церкви, була в силі відродити й оновити душу самої Церкви і зробити її спроможною виконати своє євангельське післанництво. З такого ретроспективного погляду на минуле й тогочасне нашої помісної Української Церкви народилась в о. д-ра Йосифа Коберницького ясна візія її майбутнього відродження та шляхів, які до нього ведуть (253, стор. 9).

О. Ректор Йосиф Сліпий, богослов-науковець

Дороговказом його всього життя й науково-богословської праці були євангельські слова: “Пізнайте правду і правда визволить вас”.

Пізнання правди було його засадою упродовж його довгої професорської, ректорської та архипастирської діяльності. Любов до правди він прищеплював своїм вихованцям богословам, священикам і божому людові. За правду він терпів 18 літ каторжного заслання, за правду бореться і тепер на волі, бо правда в його понятті є одна і Божа.

Коли глянемо на його науковий дорібок, то побачимо, що він дуже великий і різноманітний. Він писав на догматично-богословські теми, літургично-обрядові, аскетичні, рецензії на різні твори, спомини з подорожів, давав огляди наукового життя і звіти, виголошував промови з нагоди різних академій, інавгурацій акад. шкільного року, незлічені проповіді-конференції для вихованців Духовної Семінарії і студентів Богословської Академії, опрацьовував реферати на унійні теми у Велеграді, Пинську чи у Львові в 1936 р. До цього наукового дорібку слід додати праці, видані Богословським Науковим Товариством, Богословською Академією, а тепер Українським Католицьким Університетом (Див. розділ XXIII), численні пастирські листи (хоч не всі появилися друком) і численні промови, виголошені протягом його відвідин у різних країнах, містах, парламентах, інституціях у 1968 р., всього того напевно буде до сотні. Великою стратою для української науки, Церкви й культури було його 18-літнє ув'язнення, протягом якого Митрополит-Ісповідник не міг писати, хіба доривочні листи, яких не збереглося багато.

Переглянувши всі його вичислені праці різними авторами-науковцями і найближчими співпрацівниками (див. розділ XXIII, додаток ч. 7/VI/5), побачимо, що його науковий дорібок величезний, і треба довгого часу, щоб їх простудіювати і проаналізувати, бо в усіх своїх наукових творах він не доторкався лише теперішніх пекучих справ нашої Церкви і народу, але дивився в будучину. Митрополит Сліпий, як і його попередник Митрополит Андрей — належав до тих науковців, що думкою і оком сягали далеко поза стіл і стіни своєї робітні.

В життєписі не слід займатися характеристикою його науково-богословської творчості, тут приглянемося лишень до його головних ідей у його працях.

О. д-р Йосиф Сліпий — організатор Богословського Наукового Т-ва

Докладніше про ідею заснування Богословського Наукового Товариства, наукові осяги та про дальшу долю товариства по війні див. Розділ XX.

Догматично-богословські праці о. проф. д-ра Йосифа Сліпого

О. д-р Йосиф Сліпий увійде в історію української Церкви не лише як один з найбільших митрополитів поруч з Вилямином Рутським, Петром Моголою та Андреем Шептицьким, але теж увійде в історію Вселенської Церкви як один з визначних богословів-знавців догматики взагалі, а Східньої Церкви зокрема. Від найдавніших часів у східньому християнському мисленні і в східній богословії найбільш нуртувало питання про Пресвяту Тройцю, "Таїнство в таїнстві".

У поясненнях цього найтруднішого питання в догматиці не один богослов доходив до хибних висновків, а це довело до непорозумінь і трагічних спорів між Сходом і Заходом, чого кульмінаційним пунктом був розрив 1054 р.

Питанням про Пресвяту Тройцю, особливо ж про походження Св. Духа, зацікавився уже молодий студент богословії о. Йосиф Сліпий. “Його думку бере в полон не так Божество у своїй природі як статично схоплена істота, а як велике і єдино Христом об’явлене таїнство, Пресвята Тройця, троїчноособове Боже єство в несхопній динаміці свого відвічного життя. Не саме відвічне Буття, але невичерпне персональне життя, родження, сходження, дихання любов, Отець, Син-Логос, Дух Святий — ось це незбагнені істини, які старається зглибити науковець-богослов Й. Коберницький-Сліпий. Це також ті істини, які в основному становили предмет дослідження великих східніх Отців і мислителів Церкви” (253, стор. 11-12).

“Першими науковими творами о. д-ра Йосифа Сліпого є його дві габілітаційні праці: *Die Trinitaetslehre des byzantinischen Patriarchen Photios* (Innsbruck 1921, стор. 90), предложена і прийнята на університеті в Інсбруку, *De principio spirationis in SS. Trinitate* (друкована у Львові 1926, стор. VIII-120), предложена і прийнята на Грегоріанум у Римі. Дуже субтільним догматичним питанням походження Св. Духа займається Митрополит Йосиф Сліпий теж у своїх двох дальших працях: *De amore mutuo et reflexo in processione Spiritus Sancti explicanda* (Видання “Богословії” ч. 1. Львів 1923, стор. 29) і *Num Spiritus Sanctus a Filio distinguatur, si ab eo non procederet?* (Видання “Богословії” ч. 6. Львів 1927, стор. 36). Тринітарне питання походження Св. Духа, одне з найтрудніших догматичних питань (“таїнство в таїнстві”), популярне під назвою “*Filioque*” (західня формула на походження Св. Духа від Отця і Сина як спільного джерела способом дихання; додаток до нікейсько-царгородського символу віри в Західній Церкві від початку 11 ст., у нас від Замоїського собору з 1720 р.), є від часу розподілу Церков одною з головних диференційних догматичних точок і предметом вікових контроверсій між обома Церквами, східньою і західньою”.

І тому Й. Сліпий (195, стор. 9) іде до джерел тих спорів, які завершив і радикально однобічно оформив Патріярх Фотій. Насвітливши саму проблему в різних аспектах — історичному, патристичному, культурно-психологічному, філологічному і богословському, — Й. Сліпий кидає наскрізь нове світло й доказує безпредметність самого спору між християнським Сходом і Заходом.

О. д-р Йосиф Сліпий старався з усією тонкістю спекуляції чи то вияснити питання, чи доказати, що східня формула “від Отця через Сина”, пояснювана без упереджень, не є противна західній формулі.

Богословські досліди і праці цього роду мають іще одну вартість — прямування до замирення і єдності між християнським Сходом і Заходом (253, стор. 11-12 і 195, стор. 9).

“У колах спеціалістів, догматиків і богословів-орієнталістів праці о. д-ра Йосифа Сліпого знайшли для себе високу оцінку. Про це свідчать дуже похвальні рецензії на всі чотири праці, як теж факт,

що нема новішого автора, який у своєму творі з тої ділянки не покликуювався б на оригінальні й бистрі думки Митрополита Йосифа Сліпого. Сміливо можна сказати, що ці чотири твори Митрополита Йосифа Сліпого, один німецькою, а три латинською мовою, увійшли в загальну церковну богословську літературу. Вартість тих творів подвоює можливість використання їх в унійній праці” (195, стор. 9).

До догматичних творів о. д-ра Й. Сліпого слід зачислити його апологетичну брошуру **“Віра і наука”** (Бібліотека “Дзвонів” ч. 12. Львів 1935 р., стор. 24) та його часті інавгураційні доповіді в Богословській Академії та на унійних з’їздах (у Велеграді, Пинську і Львові).

Наслідки його праць про Пресвяту Тройцю бачимо вже нині. Учені богослови побачили свої помилки у спорі між Сходом і Заходом з 1054 р. за Фотія і замирилися, Папа Павло VI і Патріярх Атанасгорас відкликали свої клятви і спільно в душі загального екуменізму співпрацюють.

Інший догматичний твір о. проф. д-ра Йосифа Сліпого, який частково появилася друком — це **“Догматика Вселенської Церкви”**, том III, про св. Тайни.

Упродовж довгих років, від 1922-1944 рр. з перервою, о. проф. Йосиф Сліпий викладав догматику для студентів-богословів у Духовній Семінарії, а потім у Богословській Академії. Сам Владика Йосиф у передмові **“Загальна наука про Св. Тайни”** написав: “Уже від початку професури на Богословській Академії задумував я написати підручник Догматичного Богословія для слухачів Академії та й загалом для священників і світських кіл, що бажають глибше познайомитися з богословською наукою, бо брак такого наукового підручника дається в нас помітно відчувати... На жаль, хоч забирався я до цієї роботи вже кілька разів, то однак перешкоджений організаційними, а опісля редакційними справами та меншими роботами, що їх вимагала не раз потреба часу та виринаючі пекучі питання, я не мав змоги перевести в діло мого бажання, хоч воно було водночас бажанням моїх сучасних і бувших слухачів” (Розділ XXIII, додаток ч. 7/VI/1).

Щойно воєнне лихоліття дозволило Преосв. Владиці приготувати скрипт до друку, однак брак паперу за німецької окупації знівечив його плян видати працю друком. Скрипт урятувався майже чудом. Митрополит Йосиф передав його в руки мгрові Богданові Казимири і той щасливо перевіз його до Канади. Впр. о. д-р М. Германюк допоміг видати його друком у видавництві Отців Редемптористів у Йорктоні, написавши до нього передмову латинською мовою в 1950 р. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 7/VI/1-3).

Автор старався схопити цілу науку в тези, як загально пишуться підручники догматики, щоб підручник був більш приступний для читача, однак при тім, крім доказів із Святого Письма і розумових, автор урахував науку східніх Отців і письменників, які загально були

відомі в нашій давній теологічній науці. Водночас він звертав пильну увагу на важніші питання й теологічні висновки нез'єданого Сходу та старався підійти до них критично, себто із врахуванням питань і проблем Православної Церкви. І — треба сказати — задум митрополита Йосифа про Святі Тайни виконаний повністю. Якщо б і інші томи “Догматичного Богословія”, над якими стільки років працював митрополит Йосиф, пережили наше сьогоднішнє лихоліття і колись таки побачили денне світло, тоді Автор увійде до української богословської літератури як новочасний Іван Дамаскин або Тома Аквінський Української Католицької Церкви (277, стор. 1040).

Праці о. проф. д-ра Йосифа Сліпого про “Тому з Аквіну” і його вплив на східню богословію

Крім названих уже праць богословського змісту, о. проф. д-р Й. Сліпий продовжує і далі свою дослідно-наукову роботу. Він поширює засяг її тематики та поглиблює її зміст. І так, рік за роком появляються його дальші студії, короткі наукові есеї, огляди та монографії, а їх тематика незвичайно багатогранна і всебічна. Але найбільш видатними залишаються таки праці, присвячені стислим богословським наукам.

Крім наукових праць із ділянки спекулятивно-догматичного богословія, Митрополит Йосиф написав кілька цінних розвідок на богословсько-історичні теми, в яких зокрема ставиться питання Сходу і Заходу в їх богословсько-ідеологічних подібностях і розходженнях. До цієї категорії писань Митрополита Йосифа належить найперш його розвідка про “Значення Св. Томи з Аквіну для справи з'єднання”.

Ця розвідка була призначена на 4-тий Унійний Конгрес у Велеграді (від 31 липня до 3-ого серпня 1924 р.).

Обрядово-літургічні проблеми у творах о. проф. Йосифа Сліпого

Обрядово-літургічні проблеми в нашій Церкві були і є ще нині актуальним питанням і пекучою справою до розв'язання. Цих проблем не розв'язали наші богослови-професори обряду в Духовних Семінаріях у Галичині і поза її межами і не видали більшої праці ні для богословів, ні для священників чи мирян. І власне незнання обряду в нашій Церкві доводило не раз до неприємних публічних дискусій та обопільних закидів не лише між богословами Західньої і Східньої Церков, але між самими богословами Східньої Церкви. Одні одним закидали польські нововведення Латинської Церкви, а іншим — московські синодальні. Немалу вагу відіграли тут і політичні непорозуміння. Поодинокі синоди, чи то Замойський 1720 р., чи Львівський 1891 р., не спинили чужих нашому обрядові впливів, а що ж можна говорити про введення обрядової одновидности. Цим болячим питанням в нашій Церкві займався Слуга Божий Митрополит Андрей та його наслідник о. проф. Йосиф Сліпий, потім Митрополит і Кардинал.

“Щодо обрядово-літургійних проблем, які також між двома світовими війнами були темою гарячих дискусій між т. зв. візантійцями і “западниками”, Митрополит Йосиф відстоював погляд, що пізніше був прийнятий самою Апостольською Столицею в Римі. Він був рішучим противником усіх тих, що на власну руку бралися до обрядової “чистки”, але також не схвалював тих, які деякі обрядові нововведення (під латинським впливом) уважали за ознаку кращого католицизму. Свої обрядово-літургійні погляди митрополит висловив у доповіді на Унійному З’їзді з нагоди 300-ліття смерті митрополита Рутського у Львові. Цей з’їзд відбувся під діловим проводом митрополита Йосифа; він його, на доручення митрополита Андрея Шептицького, пильно підготував і успішно провів” (1936 р.).

У доповіді на тему: **“Погляд на нез’єдинені і з’єдинені Церкви Сходу і догматичні різниці межі ними”**,¹⁾ а ще більше в дискусії над тією доповіддю, Митрополит подав докладно свої погляди в обрядово-літургійній справі, що знайшли загальне визнання між учасниками з’їзду та увійшли до резолюцій-постанов з’їзду.

Обрядово-літургійного питання торкнувся митрополит Йосиф ще в 1942 р. у своїй глибокій статті під заголовком: **“Обрядова однообразність”**.²⁾ Шкода, що цей — останній — том “Богословії”, який вийшов у розпалі другої світової війни, майже неприступний для ширшого загалу! Стаття про обрядову однообразність — як і всі інші попередні праці Автора — відзначається глибоким знанням справи, точною науковою методою, тверезим підходом до справи та виключенням із наукової дискусії всяких дрібничкових та емоційних чинників.

Праці о. проф. Йосифа Сліпого про церковне з’єднання

“У о. проф. Йосифа Сліпого зустрічаємо рідке вміння розрізняти істотне від того, що змінне, несуттєве. Завдяки цьому він у догматичних спорах між Сходом і Заходом та в інших суперечливих питаннях знаходив більше те, що єднає противників, ніж те, що їх роз’єднує. У богословських питаннях він пильно вмів відрізнявати навчання Церкви, засноване на Св. Письмі, Церковному Переданні та творах Св. Отців, себто догматичне навчання — від т. зв. теологуменів, себто опіній тих чи інших богословів, а в слід за тим умів належно оцінити не раз і вікові упередження, пересуди, безпідставні обвинувачення й закиди східних письменників проти західних, а також західних проти східних. Щодо цього він має дуже багато спільного з ментальністю Слуги Божого митрополита Андрея Шептицького, як теж багато подібного можна б віднайти між ним і знаменитим російським богословом, філософом та мислителем Соловйовим” (277, стор. 297).

---

1) Див. “Унійний З’їзд у Львові”. Праці Богословського Наукового Товариства у Львові, том XI-XII. Львів 1937. Стор. 45-77.

2) Див. “Богословія”, том. XVІІ-XX. Львів 1943. Стор. 100-110.

“Праця для церковного з’єднання для кожного богослова з’єднаної з Римським Апостольським Престолом Східної Церкви є чимось зобов’язуючим, навіть, можна сказати, своєрідним життєвим післанництвом. Тому й цьому питанню присвячував о. д-р Й. Сліпий багато уваги, насвітлюючи його і з богословського погляду і присвячуючи йому низку публіцистичних есеїв, а особливо беручи активну участь у конгресах у Велеграді й Пинську, а то й організуючи перший такий з’їзд для українців у 1936 р. Пам’яткою тих конгресів залишилася ціла низка доповідей, що їх виголосив о. д-р Й. Сліпий, напр., “De valore S. Thomae Aquinatis pro Unione eiusque influxu in theologiam orientalem” Велеград 1925, “De septenario numero Sacramentorum apud Orientales uti vinculo Unionis et conservationis fidei” Велеград 1933 р. “Візантизм як форма культури”, Пинськ 1934, “Погляд на з’єднені і нез’єднені Церкви Сходу і догматичні різниці межі ними” — Львів, 1937, “De cultu SS. Cyrilli et Methodii in Ucraina”, Велеград 1937.

Не від речі буде тут згадати, що всі ті унійні конгреси, зокрема велеградські, у яких брали участь також богослови нез’єднаних Церков, попередили часово та ідейно сучасний екуменічний рух, оживлений особливо після Вселенського II Ватиканського Собору. У численних діалогах, які ведуться між християнами різних віровизнань, далі розвивається тематика, яка була предметом цих небагатьох унійних конгресів.

Якщо говорити про наукову й публіцистичну діяльність о. д-ра Й. Сліпого в дусі християнського іренізму та екуменізму, то не можна не згадати названої вже його доповіді на VI Велеградському Конгресі в 1933 р. п. н. “De septenario numero Sacramentorum apud Orientales uti vinculo Unionis et conservationis fidei”. Автор доповіді і тут шукав спільних елементів у вселенській Христовій вірі, які, не дивлячись на віковий розбрат, наближують, еднають і промощують шлях до справжньої повноти єдності. У пізніші роки о. д-р Й. Сліпий, читаючи виклади на богословському факультеті Богословської Академії із sacramентальної догматики, поглибив і поширив цю тему так, що на підставі записаних лекцій виросла перша книга-підручник sacramентальної догматики” (Див. розділ XXIII, додаток ч. 7/VI/1-3).

Серед багатогранної наукової, організаційної і педагогічної праці, о. д-р Й. Сліпий написав кілька важливих так з точки погляду церковного з’єднання, як і зокрема для Української Католицької Церкви історичних монографій. Перший нарис присвятив мученикові за єдність Христової Церкви, св. Йосафатові; цей нарис п. н. “Богословське формування і письменська творчість св. Йосафата Кунцевича” увійшов в окремий збірник, що вийшов у серії Праць Богословського Наукового Товариства в 1925 р. з нагоди ювілею Святого.

Щороку на честь св. Йосафата відбувалися урочисті академії в Богословській Академії.

Про останню святкову академію на честь св. Йосафата, що відбулася 5 грудня 1943 р. з нагоди 300-ліття його беатифікації, слід згадати, бо тоді мав доповідь про Святого сам Пресвященний Йосиф, і вона була остання перед його ув'язненням.

“Академія на честь св. Йосафата. Останнім позацерковним виступом тоді вже Архієпископа Йосифа Сліпого перед широкою українською громадою, здебільша мирян, і останньою його лебединою піснею перед ув'язненням та засланням на честь унійної ідеї серед українського народу був його виступ на Святочній Академії на честь нашого святого свщм. Йосафата з нагоди 300-ліття його беатифікації. У тій академії взяло участь багато української інтелігенції з-над Дніпра православного віровизнання, що тоді — як емігранти — перебували у Львові й Галичині, а між нею найвидатніші представники наукового, літературно-мистецького і громадсько-культурного життя Східної України.

У своїй промові, яка, мабуть, ніде в ніякому часописі не появилася (академія відбулася 5 грудня 1943 р.), Митрополит-Ісповідник накреслив постать нашого святого, сперту на багатому і безспірному історичному матеріалі і змалював духову велич св. Йосафата та його безмежну відданість Христові і Його заповітові про “одно стадо й одного пастиря” на українській землі. Коли ж Владика закінчив свою промову тим, що витебська трагедія не була кінцем унії, але радше початком її зростання і сили, і що українське церковне з'єднання почало набирати щораз то більше українського національного характеру, ніж православіє, та поклало кінець дотеперішній тезі, що, мовляв, українець-католик — це ренегат, а православний — це патріот, зірвалася буря оплесків, особливо з тих рядів, де сиділи православні. Такого спокійного, речевого і переконливого слова про унію вони ще, мабуть, ніколи не чули і не могли чути” (281, стор. 279).

Видання “Аскетичної Бібліотеки”

Крім богословсько-наукових праць, о. ректор Йосиф Сліпий видав кілька праць, що мали служити вихованню богословів на будучих священиків. Кількість кандидатів на священиків з кожним роком збільшувалася. У 1925 р. прийнято на перший рік 60 вихованців, в році 1934/35 їх кількість перейшла 110, а всіх понад 360. Для такої спільноти треба було випрацювати правила, молитовники та інші книжки для щоденного ужитку. Це завдання сповняли видання “Аскетичної Бібліотеки”. Перші видання появилися на початку 1926 р. Перше видання, що вийшло друком, мало заголовок “Христос — моя сила”, молитовник для вихованців. Ця книжечка, крім щоденних молитов, частини катехизму й пісень, мала текст “Чин Тайни Священства” і розділ про міркування і роздуми, також важливу частину для духового удосконалювання богословів. Друга книжечка, що її видав о. ректор Сліпий, називається “Правила для питомців Греко-Католицької

Духовної Семінарії”, Львів 1929 р., стор. 52. Зміст її охоплює та нормує життя й побут вихованця в Духовній Семінарії. Тут він мав, за правилами Семінарії, “виробити і розвинути в собі чесноти і здобути знання, яких вимагає високий і святий духовний стан”. (Дивись Розділ XVI). Третьою книжечкою для щоденного вжитку вихованців о. Ректор Й. Сліпий перевидав “Наслідування Христа св. Томи Кемпійського”, яке переклав українською мовою Преосвященний Йосиф Боцян.

Крім вище згаданих праць, о. Ректор Й. Сліпий видав ще більше праць із серії “Аскетичної Бібліотеки”.

Подорожі о. Ректора Сліпого

“Християнському й особливо священничому вихованню мали служити “Видання аскетичної бібліотеки”, започатковані в 1926 р. Після довгої перерви теперішній Верховний Архієпископ-Кардинал Йосиф продовжує їх, почавши в 1966 р., і при цьому ці видання поширено на всіх вірних помісної Української Церкви. Вихованню й поширенню світогляду мали служити також подорожні записи о. Ректора Сліпого. Він подорожував по різних країнах світу, щоб самому збагатити своє знання та світогляд і іншим передати свої спостереження. З подорожей до св. Землі та європейських країн згадати б найважливіші подорожні записи: “Паломництво до св. Землі” і “Подорож до Англії”. Обидві подорожі, описані в окремих виданнях, мали насамперед наукову ціль — пізнати колиску християнства з її святими пам’ятками й місцями, пізнати християнські східні Церкви, пізнати також, якщо мова про Англію, т. зв. оксфордський унійний рух, якого надхненником був Кардинал Ньюмен. Але ці подорожні записи мали також освічувати й виховувати інших. Попри наукову ціль, подорожній запис “Паломництво до св. Землі” нав’язував до подібних в історії Української Церкви записів подорожей Данила Паломника або до звітлення про перше паломництво українців-католиків “Як то Русь ходила слідами Данила”. Цей останній запис присвячений збірному паломництву до св. Землі кількох тисяч українських католицьких паломників під проводом свого Митрополита Андрея в 1906 р. Всі такі записи служили розбудженню богомільности в українському народі” (253, стор. 13-14).

Історичні нариси

Слід згадати кілька інших праць о. проф. Йосифа Сліпого, які появились в “Богословії” 1926 р. Сюди належать монографія “Про молодечий вік Митрополита”, присвячений Митрополитові Галицькому Андрееві Шептицькому. З уваги на те, що о. д-р Йосиф Сліпий довгі роки працював дуже близько зі своїм Ієрархом і міг покористуватися матеріалами й розповіддю самого Митрополита, ця монографія має велике значення в започаткованому беатифікаційному процесі

цього Слуги Божого. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 4). З інших історичних монографій, треба ще згадати нарис про єпископа Луцького, Йосифа Боцяна, автора найкращого перекладу українською мовою “Наслідування Христа” св. Томи Кемпійського. Цей нарис п. н. “Кілька дат з першої половини життя Луцького єпископа Йосифа Боцяна” надруковано в “Богословії”, т. V за 1927 р., отже, коротко після смерті єп. Йосифа Боцяна, восени 1926 р. Ці історичні нариси мали за завдання не тільки зберегти для грядучих поколінь пам'ять про життя і творчість видніших постатей у нашій Церкві, але й бути засобом виховання кандидатів духовного звання. Продовжуючи низку цих історичних монографій, о. д-р Йосиф Сліпий, вийшовши на волю в 1963 р., вже в 1964 р. написав два короткі есеї; один присвячений Київському і всієї Русі Митрополитові, Кардиналові Ісидорові, другий — Царгородському Патріархові Григорієві III Мамме” (253, стор. 13).

Відзначення о. Ректора Сліпого і привіт Митрополита Андрея з нагоди 10-ліття існування Богословської Академії

Щоб відзначити наукову і священничу працю Ректора о. д-ра Йосифа Сліпого, Митрополит Андрей іменував його в 1935 р. крилошанином і архидияконом-митратом Митрополичої Капітули у Львові.

Нема змоги в короткій біографії перелічити всі праці і заслуги о. Ректора Сліпого для Богословської Академії. Як високо цінував Митрополит Андрей працю та наукові досягнення за час існування Богословської Академії під проводом о. Ректора Сліпого, видно з його слів привітання.

Ось слова Великого Митрополита Андрея до свого улюбленого помічника й реалізатора великих плянів у ділі виховання молоді зміни духовенства, його Магніфіценції Отця Ректора Митрополита д-ра Йосифа Сліпого:

“Від десяти літ серед незвичайно важких обставин Богословська Академія, ця одинока вища українська школа, сповняє одне з найважливіших завдань громадянства, себто держить високо прапор науки і знання і передає цей прапор многочисленным верствам української молоді, якій усі обставини утруднюють, а то й роблять неможливим доступ до осередків научної праці — університетів”.

“Наука і знання — це по християнській вірі і християнській обичайності найбільша сила народів, це наймогутніша підпора культури, поступу та національної самостійності. Цим заслужила собі Богословська Академія на велике признание не тільки Церкви, але й цілого українського громадянства”.

“Висловлюючи в імені Церкви це признание Вам, Високопреподобний Отче Митрате, цілому Професорському Зборові і нашій духовній молоді, що так численно горнеться до станиць знання і науки, згрупованих в Академії, висказуємо бажання, нехай Всевишній дасть нашій Богословській Академії, цій нашій славі і силі, діждатись і со-

того ювілею існування, а в будучому столітті виховати многих учених мужів, що просвічують цілому Народові на шляхах всестороннього розвитку до могутньої і славної будучини”.¹⁾

Академію вітало з її десятиліттям і наше духовенство з побажаннями, щоб вона незабаром перетворилась у повний університет; вітала її й наша преса: “На неї, — писала “Нива”, — як на нашу найвищу школу по цей бік Збруча і як зав’язок власного університету спрямовані очі всіх українців”.²⁾

І сам Високопреосвященний Митрополит Андрей Шептицький, і Отець Ректор Йосиф Сліпий, і звітуюча преса, підкреслюючи успіхи десятилітнього існування Богословської Академії, звертали зокрема увагу, що її досягнення та успіхи тим цінніші і більші, що вони були довершені в особливих, невідрадних обставинах. (Див. Розділ XXIII, документ ч. 13/Г).

Ось уривки із слова о. Ректора, який назвав Академію “звеном довгого ланцюга животворних діл Христової віри на українських землях та виявом творчого християнського духа в часах всенародньої скрути. Розбиті всесвітньою війною, ми не могли і не вільно нам було створити свою високу школу; лише Католицька Церква дала нам цю спромогу...”³⁾

І справді, тільки під омофором Церкви могла постати та розвиватись в тодішніх умовах така інституція, як Богословська Академія, хоч і Церква не могла дати всього того, що хотіла б дати. А висловом цього є таке сумне ствердження в інавгураційному звіті о Ректора Сліпого: “Безупинні старання в Римі про право надати докторати не увінчалися успіхом лише з огляду на політичні відносини”. Така була дійсність у польській державі (274, стор. 244-245).

Усім відомо, що польський уряд шукав претексту зліквідувати Богословську Академію і за деякі поступки на Львівському Університеті пропонував Слuzі Божому Андрееві перевести богословів на виклади в загальнім університеті. Митрополит Андрей не слухав лукавих обіцянок поляків, не зліквідував єдиної нашої високої школи в ті сумні часи, але навпаки — мав намір відкрити третій, правничий факультет і перетворити Богословську Академію в Український Католицький Університет. На жаль, вибух другої світової війни у вересні 1939 р. перекреслив усі його пляни.

---

1) З привіту Митрополита Андрея Шептицького з нагоди 10-ліття Богословської Академії. Місячник “Нива”. 1938. Стор. 386.

2) О. Ректор д-р Йосиф Сліпий. Десять літ праці Богословської Академії. “Нива”. 1938. Стор. 388.

3) Тамже, стор. 390.

Друга світова війна

Тим часом міцну і з великим зусиллям сплетену нитку творчої праці о. д-ра Й. Сліпого ненадібно перетинає друга світова війна, у висліді якої приходиться найперше до короткотривалої окупації західноукраїнських земель більшовиками, яким на зміну прийшла гітлерівська Німеччина, а врешті вліті 1944 р. всі українські землі із Закарпаттям і Буковиною включно займає переємниця колишньої імперії московських царів, нова за назвою, а стара за змістом, московська імперія більшовиків. Під владою професійних безбожників опинилася й Українська Католицька Церква, яка вже восени 1939 року переживала ударний безбожницький наступ. Таке положення зупинило нормальний розвиток її наукового й духового росту. Досягнення кількох міжвоєнних десятиліть раптово опинилися перед перспективою повної руїни. Загроженою була не тільки вільна християнська наука та її наукові вогнища, але й Христова Церква і, взагалі, християнська віра” (253, стор. 15).

Після вибуху другої світової війни о. Ректор Сліпий продовжував свою систематичну працю, а з ним Отці-професори й кілька студентів. Шикани війни не минули багатьох українців, які невинно згинули з рук поліції та війська, чи то на вулиці, чи в тюрмі, не минули вони також Богословської Академії та її студентів. Зараз у першім дні війни група польських вояків на чолі з старшиною вдерлася до середини будинку. Побачивши кількох студентів, вояки поставили їх під стіною до розстрілу, мовляв, “зловили диверсантів”, які стріляли до вояків. Боже Провидіння післало в цю критичну для невинних богословів хвилину о. Ректора, який вияснив старшині, що підозріння безпідставні, бо всі вікна від вулиці зачинені. Хто знає, чим ця історія була б скінчилася, якби не поява німецьких бомбовиків, які відстрашили напасників і звільнили студентів.

Та надійшов трагічний день для Богословської Академії, 14 вересня 1939 р., о год. 14.45 упало кілька німецьких бомб, що поцілили церкву Святого Духа та кімнати, де була приміщена бібліотека. Під руїнами стін згинув бл. п. Іван Ткачук з Черновець. Була це побожна, здібна людина і надійний майбутній священник Зеленої Буковини. (Диви, Розділ XXII/а).

Руїна церкви Святого Духа та бібліотеки

Німецькі бомби знищили старовинну церкву Святого Духа з її прегарним іконостасом (малює М. Устияновича), де довгі роки молилися численні богослови на чолі з о. Маркіяном Шашкевичем та іншими святцями нашої Церкви за ліпшу долю нашої батьківщини і народу. Залишилася тільки вежа.

“Під руїнами пропала велика частина архіву й бібліотеки Богословського Наукового Товариства, а також листування Преосв. Й. Бояцяна, що чекало свого опрацювання.

Про цю подію архієпископ Йосиф згодом писав так: “Дня 14 вересня 1939 р. у четвер сполудня о год. 14.45 упало кілька величезних бомб, що поцілили церкву Духовної Семінарії та останки старого будинку Духовної Семінарії поруч прегарної семінарсько-церковної вежі. Там приміщувались бібліотека, архів і магазин усіх видань Богословського Наукового Товариства. Чудовий семінарський храм ліг у руїнах, а звалища прикрили весь дорібок Наукового Богословського Товариства, зокрема цінну книгозбірню. Неймовірно могутня вибухова сила бомб перемішала не тільки самі книжки, але й подерті картки поодиноких томів усуміш із звалищами мурів. Також із цим взяв Господь найбільшу жертву, студента Богословської Академії, бл. п. Івана Ткачука з Черновець, що в цю пору там перебував. Була це побожна і здібна людина, справді надійний майбутній працівник Греко-католицької Церкви на Буковині” (52, стор. 101-102).

З приходом большевицького режиму до Львова завмерло українське життя. Припинили свою діяльність Богословська Академія, Духовна Семінарія, Богословське Наукове Товариство — духові діти о. д-ра Сліпого. Тоді в друкарні “Біблос” знищено 2-3 книжку квартильника “Богословія”, закінчене число місячника “Нива”, перший том праць соціологічного семінара п. з. “Корпоративний лад”, автором якого був Б. Казимира, том праць мистецько-історичного семінара про храм св. Юрія (заголовку докладно не пригадую), автором якого був Маріян Войновський, та інші видання. Здається, що БНТ зазнало найбільше втрат з усіх українських наукових установ, бо, крім книги протоколів, списку членів і кільканадцяти книжок, що ми їх пізніше виводили з руїн, нічого не залишилося.

Богословське Наукове Товариство за 17 років свого існування дуже добре розвивалось і мало багатий “дорібок незвичайно інтенсивної праці”, як стверджував архієпископ Йосиф. Сама лише бібліотека БНТ мала близько 12,000 томів, в тому числі 500 рукописів і стародруків та чималу кількість скомплектованих періодиків. Там були 71 українських, 22 польських, 10 російських, 8 німецьких, 3 італійських, 5 французьких, 2 англійських, 1 голландський, 8 латинських, 7 чеських, 8 сербо-хорватських і 4 білоруських журнали (52, стор. 101-102) і (278, стор. 255-256).

Перша окупація Галичини москалями

Большевицькі війська зайняли Галичину наприкінці вересня, позакривали монастирі і всі католицькі школи, із приходських церковних будинків повиганяли священників і завели публічні школи, гуртожитки чи колгоспи. Така сама доля стрінула і Духовну Семінарію. Спочатку в будинках Духовної Семінарії примістили утікачів-жидів з Польщі, а потім віддали їх до вжитку гуртожиткові студентів Університету ім. Івана Франка. Прегарну каплицю з малюками Петра Холодного замінили на руханкову залю, її мальовання забілили крейдою,

а іконостас перенесли до підвалу. Не ліпша доля стрінула пам'ятник Служі Божому Андрееві, — його розбили. Так само розбили статую Матері Божої на подвір'ї Богословської Академії. Рештки бібліотеки і музей перенесли до публічних приміщень, так що протягом короткого часу знищили всі надбання Духовної Семінарії і Богословської Академії. Що діялося в серці організатора Богословської Академії і її першого Ректора Йосифа Сліпого на вид цілковитої руїни, тяжко описати. Та він не упадав духом. Решта професорів, отців настоятелів і сам о. Ректор перенеслися до забудувань св. Юра. (Див. Розділ XXII/а).

О. Ректор Йосиф Сліпий Єпископ-Помічник Митрополита Андрея

Митрополит Андрей повністю усвідомляв наявну ситуацію та передбачав тяжкі часи для Української Церкви. Митрополит Андрей ужив заходів у Римі, щоб о. ректор Сліпий був призначений єпископом, а в разі смерті Митрополита — його наслідником. Папа Пій XII дав на це свою згоду й номінаційною грамотою 25. XI. 1939 р. призначив о. Йосифа Сліпого титулярним Архиепископом Серренським і Кoadьютором Митрополита з правом наслідства на митрополичому престолі. Рукоположення відбулося тайно 22. XII. 1939 р. в митрополичій приватній каплиці, а довершили його разом з Митрополитом Преосвященні Кир Никита Будка і Кир Микола Чарнецький у присутності членів Митрополичої Капітули. Владика Йосиф дістав, як сам писав у листі до Швейцарії, той самий жезл і ту саму палицю Митрополита, а також той самий перстень і гієратикон, які свого часу в подібних обставинах одержав у Києві єпископ Й. Боцян.

Сам Владика Преосвященний Кир Йосиф писав 1942 р. в листі до Швейцарії про свою єпископську хіротонію: “Я потайки був інстальований, як архиепископ у дні Непорочного Зачаття, 22 грудня, у митрополичій каплиці їх Ексцеленцією Митрополитом Андреем, Єпископом Никитою Будкою та Єпископом Николаєм Чарнецьким у приваті Митрополичої Капітули. Згодом моя хіротонія в єпископський сан була проголошена урядово. (Див. Розділ XXIII, додаток ч. 5/IV). Я не міг не прийняти хіротонії, бо в час релігійного переслідування така хіротонія не була почесною, але важким тягаром. Замість єпископського жезла, я одержав від Митрополита дерев'яну палицю, яку він перед тим дав був Єпископові Йосифові Боцянові в Києві як пастирський жезл, і я одержав той самий перстень і служебник. Ці речі в дивний спосіб збереглися в Духовній Семінарії перед большевицьким знищенням. Я добачав у цьому руку Божого Провидіння...” Митрополита Андрея російські війська арештували 19 вересня 1914 р. і вивезли в глиб Росії. На просьбу Митрополита губернатор дозволив їхати з ним ректорові Духовної Семінарії о. д-рові Йосифові Боцянові, братові Гродському та служі. Митрополит знав досконало, що ціллю його арештування і заслання є знищення української католиць-

кої Церкви і ерархії, тому постановив потайки висвятити о. д-ра Й. Боцяна на єпископа, щоб він управляв митрополією і висвячував священників у часі його несприятливості. Дня 23 вересня в часі хвиливого побуту в Києві в гостинниці Контіненталь Митрополит довідався, що мають його депортувати в глиб Росії, закликав о. д-ра Боцяна і сказав йому: "Готовіться, я Вас нині в часі Служби Божої висвячу на єпископа, бо мене повезуть далі". У часі читаної Служби Божої, відправленої в готелі, одержав о. Й. Боцяня священня на луцького єпископа. Замість жезла, Митрополит вручив о. Боцянові палицю, на якій вирізьбив Митрополит власноручно ножиком слова Д. І. сеп. Р. Б. ШДІ (на ручці) а нижче з одної сторони букви А. Ш., а з другої Й. Б. (Ці букви означають: "Дня 10 септембра 1914, Андрей Шептицький і Йосиф Боцяня"). Митрополит дав також о. Боцянові свій перстень. Цього ж дня вночі вивезли Митрополита Андрея до Нижнього Новгорода, а єпископ Боцяня і брат Гродський вернулися до Львова (258, стор. 23).

У той час почався новий період життя новопоставленого Владика. Наукова праця, часті відвідини його священниками й вихованцями, виклади для них і приготування до тайного синоду забирали йому весь час. Дні тривоги й непевності минули по відході большевиків, а час деякої полегшії для Церкви й вірних надійшов по приході німецьких військ. Архипастир Йосиф ніколи й нікому не згадував про свій архиєрейський сан протягом першої большевицької окупації Галичини.

Окупація Галичини німецькими військами і віднова праці в Богословській Академії

22 червня 1942 р. почалася німецько-большевицька війна. Большевицький відступ, повний невдач, був страшний, большевики вбивали невинних людей за найменше підозріння. Жертвою війни впали професори Богословської Академії о. д-р Микола Конрад та о. д-р Андрій Ішак. У перші дні війни мало що не впав жертвою сам Архiepіскоп Йосиф. Боже Провидіння врятувало і тепер Владика, бо на нім мали сповнитися нам не знані Божі пляни. Про відступ большевиків писав сам Преосвященний Владика Йосиф:

"Страшним був відворот большевиків. По полудні заїхав большевицький танк перед катедру. Нас витягнула поліція з помешкань і поставила під мур. Енкаведисти роздерли теж на мені рясу. Так стояли ми дві до трьох годин, а за плечима скоростріли, ручні гранати, танки й панцерні гармати. Ми розбудили в собі жаль за гріхи і очікували смерті. Від часу до часу нас ще слідили. Вкінці прийшов старшина й пустив нас на волю".

Архiepіскоп уповні використав тимчасове полегшення, щоб загоїти рани Церкви, завдані їй большевиками протягом двох останніх літ. Передусім відновив зруйнований будинок Богословської Ака-

демії, а на будову нової церкви розписав конкурс. (Див. Розділ XV/б, Церква Святого Духа).

Завдяки старанням Преосв. Владики Йосифа Богословська Академія вже в 1941/42 академічним році почала нормальну працю. Професорська Колегія була війною трохи проріджена, бо деякі професори згинули від ворожої руки, деякі повмирили, а інші були на відпустці. На їх місце прийшли інші, так що в рр. 1943/44 їх кількість сягала 27 осіб. Ректором Богословської Академії був ВПреосв. Кир Йосиф Сліпий, деканом богословського віділу — о. проф. Ярослав Левицький, а продеканом — о. проф. д-р Василь Лаба. Деканом філософічного віділу був тимчасово сам Ректор Академії. Хоч воєнні часи були дуже тяжкі й невідрадні, а проте не бракувало покликань. Молоді студенти горнулися до праці і студій. В зимовому семестрі 1941/42 було 75 студентів, а закінчило 27. У 1943/44 було 95 студентів (293).

Кілька світських студентів і абсолювентів Богословської Академії працювало над своїми дипломовими працями, щоб у близькій майбутності здобути академічні звання. Завдяки старанням Ректорату, Рим дозволив надавати наукові ступені абсолювентам Богословської Академії, якщо вони виконали приписані статутом усі вимоги.

Преосв. Кир Йосиф не забував за наукові видавництва. Сам приготував до друку догматику про св. Тайни, які пізніше видрукувало видавництво ЛОГОС у Канаді, завдяки д-рові Б. Казимирі, який туди перевіз рукопис. Друга його праця “Історія середньовічної філософії” через брак паперу не була видрукувана і не відомо, чи манускрипт зберігся. Владика Йосиф відновив БНТ-во і його журнал “Богословія”. На жаль, через нестачу паперу появилася лише одне число, яке нині є рідкістю. Кир Йосиф не забував про свої єпископські обов’язки. Під його проводом знов відбувалися синодальні наради, а наукова комісія продовжувала приготування друку Літургії українською мовою. (Див. Розділ XXII/а).

На жаль, другий прихід большевиків не дав можливості зреалізувати його задумів.

Д) ПРЕОСВЯЩЕННИЙ КИР ЙОСИФ СЛІПИЙ — МИТРОПОЛИТ ГАЛИЦЬКИЙ

Воєнні дії докочувалися до кінця і Страсний Тиждень для нашої Церкви й народу наближався.

Сили опускали Слугу Божого Митрополита Андрея, який бачив кінець своєї життєвої мандрівки й страшну руїну своєї улюбленої Церкви та вірних. Цей день прийшов 1 листопада 1944 р. Напередодні своєї смерті Слуга Божий Андрей провістив пророцтво, про що маємо таке свідчення: “По довгій молитві почав говорити, бажаючи залишити духовне завіщання. Найперше предсказав знищення католицької Церкви східнього обряду в українській митрополії, а потім

предсказав великий розквіт і поширення української католицької Церкви в українським обряді на цілім Сході і закінчив словами: “А тепер уже не почувте більше мого голосу аж на Страшнім Суді” (279, стор. 64). Ці слова чув Владика Йосиф, свідомий, що він буде свідком сповнення цього пророцтва.

Здавалося, що по смерті Митрополита Андрея положення Церкви буде безвиглядно-трагічне. Одначе, Боже Провидіння поставило на його місці безстрашного Божого Воїна, що поділив долю й недолю із своїми Владиками, священиками й вірними, найкращими синами й дочками свого народу, тюрми і заслання далекого Сибіру.

Нема сумніву, що Боже Провидіння керує нашою Церквою і Народом, у найтяжчі хвилини для них воно дало нам великих Митрополитів — Андрея, Митрополита З'єднання, та Митрополита Йосифа, Мученика-Ісповідника.

Друга окупація Галичини большевиками

Настав пам'ятний 1944 рік, трагічний для Церкви й Народу. Почався новий період у житті Владика Йосифа, повний терпінь та виявив незламності й вірності Церкві та ідеям, які він поширював у Богословській Академії.

Друга окупація України була жорстокіша від першої. За першої окупації советський режим був поміркований у ставленні до Української Католицької Церкви. Большевики знаціоналізували церковні добра-землі, обклали церкви і приходства високими податками, позамикали всі монастирі й Духовні Семінарії, одначе всі Владики залишилися на місцях. Священики здебільша залишилися також, але були такі, що виїхали задалегідь на Лемківщину й працювали під проводом Апостольського Адміністратора о. Олександра Малиновського. Одначе, частина священиків і тоді попала до тюрми або була заслана на Сибір.

За другої окупації політика Кремля стосовно нашої Церкви була відмінна, він поклав собі знищити Українську Католицьку Церкву, залишаючи Латинську Церкву в спокою, щоб перед світом і союзниками показати, що советський режим засадничо не переслідує Церкви. Режим дав свобідну руку московському патріярхові, який помітно причинився до перемоги у війні з німцями, бо цей дав Москві моральну підтримку, закликаючи своїх вірних боронити вітчизну. Патріярх Олексій повів політику “повернення до прадідівської віри”, “воз'єднання” з московською Церквою. Можна припускати, що совети робили натиск на Митрополита Йосифа й інших Владик, щоб вони пішли на з'єднання з московською патріярхією і порвали зв'язки з Апостольським Престолом. Коли ж усі Владики не далися на московські підшепти й обіцянки, їхня доля була приречена.

Ув'язнення Митрополита Йосифа

Наближалася хвилина, коли мали здійснитися слова пророка Ісаї: “Прийде час, коли вони зранку будуть з тугою ждати вечора, а ввечорі — ранку”.

Цей трагічний день прийшов 11 квітня 1945 р. Уночі заарештовано Митрополита Йосифа. Одночасно ув'язнено всіх українських католицьких єпископів Галичини, визначніших священників та громадян. Майже всі Владики згинули мученицькою смертю як Ісповідники віри.

Засуд Митрополита Йосифа і заслання на Сибір

Преосвященний Йосиф спочатку як Пастир-Помічник, а від 1 листопада 1944 р. як Митрополит перебрав важкий хрест терпіння на свої плечі в обороні Богом йому довіреного стада. Він досконало бачив, яка доля його Церкви, який шлях лежить перед ним.

“Кир Йосиф визначив цей шлях, казавши вмістити у своєму митрополичому гербі вимовні слова: “*Per aspera ad astra*”. Оце грізне “*asperra*” започаткував Митрополит Кир Йосиф уже з першим днем свого архиерейського рукоположення. Воно переобразило Кир Йосифа в Архипастиря-В'язня і Архипастиря-Ісповідника. Так минуло, якщо врахувати й роки т. зв. “волі в неволі”, повних двадцять три роки. “*Astra.*” — не довелося ще Митрополитові Кир Йосифові й побачити, хіба ті, що світили йому, “в'язневі Христа ради”, як каже ап. Павло, в далекій півночі, серед морозних ночей і голодних днів, недалеко полярного кола. Про цей життєвий шлях мовчить Архипастир-Ісповідник. **Мовчить і світ. А свідком його є тільки Всезнаючий і Всевидючий Бог.**” (253, стор. 16).

Митрополит Йосиф перебув на Сибіру майже вісімнадцять років каторги. Легко сказати ці три слова, але надзвичайно трудно збагнути мислею і серцем їх зміст, їх значення, а ще трудніше передати мовою всю безодню горя і всю моральну велич, що заховані в цих словах. Дотепер дуже мало знаємо про ув'язнення, засуд, заслання і місце перебування на Сибіру Митрополита-Ісповідника.

Можливо, що з часом будемо мати більше джерельних матеріалів про його 18-літню каторгу і зможемо життєпис доповнити.

У Спільному Пастирському Посланні Української Католицької Єрархії у Вільному Світі з нагоди 70-ліття Первоєрарха сказано: “Не знаємо докладно усіх тих страхіть, що їх пережив Митрополит Йосиф від дня засуду 1946 року на 8 років каторги і примусової праці по різних таборах на холодному Сибіру. Довгі роки взагалі не було ніякої вістки від нього ні про нього” (292, стор. 324).

Дотепер усе, що знаємо про його каторжне життя — це приватні листи його співжителів з таборів заслання, які писали до своїх рідних чи знайомих. Вони не подають докладніших даних про Митрополита, лише наздогад згадують про нього зі страху перед переслідуванням. Вісті, що появились у пресі, також не заслуговують на

увагу, бо вони підкрашені сенсацією, часто не відповідають правді, а не раз себе взаємно заперечують.

Знаємо, що Митрополита Йосифа судили три або чотири рази й кожного разу додавали йому в'язничної кари, особливо ж тоді, коли його намовляли відректися своєї Церкви та Апостольського Престола в Римі, а він відмовлявся. Знаємо також, що його переносили з табору до табору, бо боялися впливу Митрополита Йосифа на в'язнів.

Та найбільш достовірні джерела про заслання Митрополита Йосифа на Сибір це друковані спомини спів'язнів, автентичні листи і пастирське послання. Не подають вони вповні дат ні назов таборів праці, але деякі дати, спільні переживання і спостереження дають читачеві образ тернистого шляху, який перейшов наш Ісповідник Митрополит Йосиф.¹⁾

У пошані й обороні Митрополита-Ісповідника

“Українці у вільному світі з найглибшими почуваннями і найбільшою тривогою слідкували за кожною вісткою про долю свого Первоєрарха в большевицькій неволі. Ці почування й тривоги мали своє промовисте виявлення в акції на широку міжнародню скалю, що її проведено в половині лютого 1962-го року з нагоди 70-річчя з дня народження Митрополита-Ісповідника.

У суботу, 17-го лютого 1962 року, сповнилося 70 років з дня народження первоєрарха Української Католицької Церкви, львівського і галицького митрополита-ісповідника Йосифа. Українці у вільному світі, ідучи за покликком усіх своїх католицьких Владик, відзначили ці роковини врочистими Богослуженнями в церквах та численними імпрезами в осередках свого поселення.

---

1)

1. о. П'єтро Леоні: “Ватиканський шпигун”. Р. Pietro Leoni S. J.: “Spia del Vaticano”. Roma 1959 р. 255.

2. Станиславівський: “Митрополит у неволі”. Календар Світла на 1961 р. стор. 89-101. Видавництво ОО Василіян. Торонто.

3. Д-р Антін Княжинський: “Мої спогади про українських католицьких єрархів на засланні”. “Голос Спасителя”. Січень 1960, стор. 31-32.

4. Д-р Франц Гробауер: Зустріч з Архiepіскопом Сліпим в одному з таборів рабської праці північної тундри. Звіт очевидця, що повернувся недавно з полону. “Neues Oesterreich” 23. II. 1963. S. 3.

5. Йосиф Шварц: Спомини друковані в щоденнику “Свободі”, 1965 р.

6. Авраам Шіфрін: У советській катівні. Із свідчень політв'язня. Видав. “Свобода”. Джерзі Ситі - 1972 - Нью Йорк, стор. 41.

7. Лист Папи Пія XII до Митрополита-Ісповідника з нагоди 40-ліття священства. (304, стор. 301).

8. Лист писаний Митрополитом Йосифом з Маклакова до о. Михайла Лади до Відня з дня 14 березня 1956 р.

9. Послання Митрополита Йосифа із заслання до вірних. “Наша Мета” 14. 3. 1972. (295, стор. 1 і 5).

Де билося українське серце у вільному світі, всюди заносили гарячі молитви до Всевишнього, щоб скоротив терпіння Мученика-Ісповідника Йосифа, що карався в таборах сибірської тундри.

В усіх більших скупченнях українців відбулися того дня врочисті академії на його честь із протестами проти його ув'язнення.

Напередодні цих святкувань поведено найширшу акцію в американській і канадійській пресі, висилаючи відповідні пресові повідомлення, біографічні дані та фотознімки Митрополита-Ісповідника, протестаційного листа українських католицьких Владик у вільному світі проти його ув'язнення та подібні матеріали. Акція, як відомо, мала найширший відгомін в американській пресі, від великих крайових щоденників починаючи, а на малих місцевих газетах кінчаючи". (290).

Із цієї нагоди всі Владики Української Католицької Церкви видали спільне пастирське послання.

До протесту українців приєдналися всі прихильники поневоленої Церкви та ув'язненого їх Первоєрарха Митрополита. Варто згадати про промови бодай деяких визначних мужів, як от — мюнхенського кардинала Депфнера, американського достойника церковного, нещодавно померлого кардинала Кушінга, французьких інтелектуалістів і послів та акцію Українського Християнського Руху на пресовій конференції у Мюнхені. (Див. "Наукові записки УВУ 1967-68. Ч. 9-10. Мюнхен-Рим-Париж 1969).

МИТРОПОЛИТ-ІСПОВІДНИК НА ВОЛІ

Господь вислухав гарячі молитви вірних поневоленої України. 10 лютого 1963 року з Риму подано найрадіснішу вістку про те, що Митрополит-Ісповідник звільнений із советської каторги та прибув до Риму. У поданому в "Свободі" з 13-го лютого 1963 року повідомленні на цю тему м. ін. сказано:

Рим. — З Ватикану повідомили в неділю, 10-го лютого ц. р.: Папа Іван XXIII подав сьогодні до відома, що советські власті звільнили українського архієпископа-митрополита д-ра Йосифа Сліпого, який в 1946-му році був засуджений на примусові роботи на Сибіру. Цю вістку проголосив Папа особисто, який заявив: "Із Східної Європи наспіла минулої ночі надзвичайно відрадна вістка, за яку ми мусимо бути невимовно вдячні Господеві". Митрополит Йосиф прибув до Риму в суботу, а в неділю Папа прийняв його на довгій спеціальній аудієнції. Папа був очевидячки глибоко зворушений, коли обняв змарганого і вихудлого Митрополита. Однак ватиканські кола відмовились подати будь-які ближчі подробиці про звільнення Високопреосвященного Кир Йосифа, зокрема про те, чи те звільнення попередили будь-які переговори та про те, як він відбув далеку подорож з невідомого ближче місця свого заслання до Риму. Римський кореспондент "НІ Гералд Трибюн" і "Філядельфія Інквайрер" висловлює

здогад, що звільнення Митрополита Йосифа було започатковане збірним протестом усіх українських греко-католицьких Владик, присутніх на Вселенському Соборі, які запротестували проти участі в Соборі в характері обсерваторів двох представників підсоветської Російської Православної Церкви, тоді, коли Митрополит Йосиф перебуває у в'язниці. Цей протестаційний лист спричинив — читаємо — “ланцюгову реакцію”, яка довела до звільнення Митрополита. Той сам кореспондент звертає увагу, що “коли Папа Іван XXIII призначив трьох кардиналів “ін пекторе” (себто в тайні свого серця), то говорилося тоді, що всі вони три перебувають за залізною заслоною та що одним із них є архієпископ Йосиф”. Призначені “ін пекторе” кардинали не є на листі з іншими кардиналами, і тільки Папа знає, хто вони є”.

Від того часу повідомлення, статті й коментарі про звільнення Митрополита-Ісповідника та про його перебування в Римі не сходили із сторінок світової преси (290).

ПРАЦЯ МИТРОПОЛИТА ЙОСИФА НА ВОЛІ **Заснування Українського Католицького Університету** **ім. св. Климента Папи**

По 18 роках заслання Митрополит приїхав до Риму завдяки старанням Папи Івана XXIII. Його митрополія була зовсім знищена. Однак Митрополит Йосиф не заламався і тепер, не опустив безрадно рук. Він зараз узявся за діло відбудови. Посилив наукову і видавничу працю НБТ (див. Розділ XXIII, додаток ч. 17), відновленого в 1960 р., заснував Чин Студитів з осідком у Римі і, що найважливіше, вирішив продовжувати працю кол. Богословської Академії, засновуючи Український Католицький Університет. Грамоту його заснування підписав Митрополит 8. III. 1963 р. Завдяки його невичерпаній енергії будівля УКУ, майбутня кузня ідей Київської Могиллянської Академії та Львівської Богословської Академії, у 1966 р. була готова. Тут протягом короткого часу видано низку наукових праць. (Див. Розділ XXXIII, додаток ч. 6V 1-2).

Участь Митрополита Йосифа в нарадах II Ватиканського Собору

Митрополит Йосиф приїхав до Риму якраз під час нарад II Ватиканського Собору. Розуміючи його вагу, висунув на ньому перший справу Українського Патріархату та привернення прав Української Католицької Церкви. До його голосу прислухувалися не лише тисячі Отців Собору, але й сам Папа Павло VI. Уже 23. XII. 1963 р. прийшло від Свящ. Конгрегації Східних Церков вияснення, що Львівський Архієпископ має становище Верховного Архієпископа, а тим самим прислуговують йому, передбачені канонічним правом, повновласті, тожні з повновластями патріархів (61, ст. XXIII). Так само йому належить титул “Блаженніший”.

Іменування Митрополита Йосифа Кардиналом

Папа Павло VI високо цінував терпіння й заслуги Митрополита Йосифа для Вселенської Церкви та Української Церкви зокрема. 25 січня 1965 р. на тайній консисторії Папа найменував 27 кардиналів, а між ними також Українського Верховного Архієпископа Йосифа. Усі українці пам'ятають урочисті поставлення нових кардиналів, між ними й Кардинала Йосифа, і передання їм кардинальських інсигній. 25 лютого Папа прийняв українців-паломників і виголосив до них знаменну промову. Вивищення Владики Йосифа гідністю Кардинала відзначили урочистими сходами та академіями не лише наші товариства і громадяни по всіх країнах світу, але й чужинці. Вони його запрошували до участі в своїх святкуваннях та іменовали його дійсним членом їхніх товариств чи наукових інституцій. Між іншим, це зробила Тиберіянська Академія в Римі. У листопаді 1965 р. Папа Павло VI іменував Верховного Архієпископа Йосифа членом Понтифікальної Комісії для перегляду Кодексу Канонічного Права. Це має велике значення для правного оформлення Української Католицької Церкви, її прав і обов'язків.

Заходами Митрополита Йосифа мощі св. Йосафата, що були від довгих років в укритті, внесено урочисто до собору св. Петра, де вони спочили під престолом св. Василя.

Будова і посвячення церкви св. Софії

По закінченні Другого Ватиканського Собору і будови Українського Католицького Університету Верховний Архієпископ, Голова і Первоєрарх Української Помісної Церкви не відпочивав. Він задумав залишити для своєї Церкви і вірних пам'ятку і запланував будову храму св. Софії на взір величного храму св. Софії в Києві, яку збудував князь Ярослав Мудрий, бо "Свята Софія — це город нашої сили й давньої слави, це справді наш український Собор. Хоч він, цей Собор, сьогодні мовчить, то проте у своєму умаленні він свідчить, що він живе, як рідний Собор в душі кожного, чії батьки, діди і прадіди пов'язували свою віру і надію з ним, з княжим і митрополичим Собором Святої Софії. Неначе дитиною і відблиском цього Собору буде на чужині храм Святої Софії — Божої Премудрости в Римі, щоб нагадувати нам і свідчити перед світом, щоб надхнути і вказувати ясний, хоч такий важкий шлях у прийдешнє. Український Божий люд у Батьківщині і в розсіянні не має можливости сьогодні поклонитися своїй рідній святині на своїй землі, бо настало време люте. Тому для всіх, хто може вільно паломничати і на волі молитися Богу, здвигається оцей храм Божої Премудрости у Престольному гряді Первоапостола Петра" (297, 16-17).

І диво, коли будівля церков триває роками, прекрасна святиня св. Софії виросла на очах. 27-29 вересня 1969 р. в присутності Папи

Павла VI., Владик і численних паломників Блаженніший Верховний Архієпископ Йосиф посвятив храм.

Створення української парохії в Римі при церкві Святих Сергія і Вакха

Верховний Архієпископ Йосиф не забув і про другу історичну пам'ятку для української Церкви в Римі, яка мало що не пропала — про церкву святих Сергія і Вакха разом із приналежними до неї забудованнями. Ця історична церква зв'язана із заходами митрополитів В. Рутського, а потім Рафаїла Корсака (1637-1640) примістити в Римі Духовну Семінарію для богословів української Церкви та резиденцію свого представника (прокурора) при Римському Престолі. Тодішній Папа подарував нашій Церкві цей храм, де нині спочивають тлінні останки Митрополита Р. Корсака і зберігається чудотворна ікона Божої Матері Жировицької, яка появилася приблизно 500 літ тому в лісах Жировиці в Білорусі. Заходами Верховного Архієпископа*) Папа затвердив створення української парохії при церкві святих Сергія і Вакха декретом, який має дату 8 вересня 1970 р.

Посвячення відновленого храму відбулося 30-31 жовтня 1971 р. з нагоди 500-ліття появи чудотворної ікони Жировицької Богоматері, 375-ліття Берестейської та 325-ліття Ужгородської Уній. На врочистості прибуло 16 Владик та понад 150 священників і мирян з Європи, ЗСА, Канади, Південної Америки та Австралії.

IV і V-тий Синоди

IV-ий синод відбувся в днях 29 вересня — 4 жовтня 1969 р., а V-ий синод — від 31 жовтня до 5 листопада 1971 р. Одною з найважливіших постанов, що їх схвалили Владики, була Конституція Української Церкви з патріяршим устроєм та Постійний Синод (прибічна рада Верховного Архієпископа), який якраз у 4-8 червні 1972 р. почав радити в Римі під проводом Верховного Архієпископа Кир Йосифа. На відкритті V-го Синоду Блаженніший Верховний Архієпископ Кир Йосиф підкреслив, що “за два роки від останнього нашого Синоду назбиралося і назріло багато справ, яких рішення є невідложні. Духовенство і вірні занепокоєні деякими труднощами в поладжуванні церковних справ, а передусім зарисовуючимися розбіжностями серед нашої Єрархії відносно помісности Української Церкви. Так само щораз більше болючими стають умовини нашої Церкви на Україні і в сусідніх комуністичних державах, що із жалем піднесено і на Папському Синоді і що відбилось відгомоном по всьому світі.

“Умовини існування нашої Церкви стають всюди щораз то гірші, а навіть наповняють нас жахом, коли думаємо про майбутнє. Стає руба питання життя чи смерти, “бути чи не бути” Церкві в Україні через протирелігійну політику уряду та безбожницьку пропаганду,

---

*) Первоєрарх Помісної Української Католицької Церкви з нагоди посвячення церкви св. Софії і свв. Сергія і Вакха скликав 4-ий і 5-ий синоди. На них схвалено історичні постанови для нашої Церкви.

яка намагається викоринити в серцях молоді віру в Бога, Христа. На поселеннях на довшу мету загрожує українцям-католикам занепад обряду й почуття української особовости. Значить, неблаганна смерть заглядає в очі в недалекому майбутньому!" (300, стор. 19). Усі рішення Синодів Владики прийняли однодушно, зміцнюючи цим престиж Церкви ізсередини і назовні.

Рішення Синоду Блаженніший подав на затвердження Папі. Хоч ці рішення і патріярхат нашої поневоленої, але нескореної Церкви донині не затвержені й не проголошені, то Верховний Архиепископ Кир Йосиф кличе, як колись кликав із сибірської тайги: "Не упадайте на дусі, але живіть у ваших серцях глибоку і непоборну віру, що встане і воскресне наша Церква!"

Верховний Архиепископ Йосиф відвідує українських поселенців за океаном і в Європі

Протягом 18-літнього заслання Митрополит-Страдник ніколи не дбав про свою особу, а вся журба його була про Церкву і нарід — своє стадо, бо "пастир добрий кладе і душу свою за стадо своє", Йо. 10:11. Владика вирішив улітку 1968 р. відвідати своїх вірних, розсіяних по цілому світі поселенців, і підтримати їх на дусі в таких тяжких хвилинах їхнього життя на чужині. В усіх країнах представники урядів вітали Владика як князя Церкви з усіма почестями, але куди тепліше і зі щирим дитячим серцем вітали свого Духовного Батька та Ісповідника-Мученика Української Церкви й народу сини й дочки України, які так гаряче благали Господа протягом 18-літнього ув'язнення цього новітнього Мойсея скоротити йому муки, визволити з ледяних оков далекого Сибіру й повернути до них. Господь уволів їх волю і післав їм його, а він тішився їх радощами і сумував їх смутками. Добрий Пастир Кир Йосиф загостив найперше до Торонта в Канаді, до свого кол. вихованця-студента Богословської Академії, Преосвященного Кир Ізидора. Тут привітали його по-синівськи з тріумфом усі Владики Канади й Америки та вірні з усіх закутків Америки. У Канаді від 14 червня до 20 липня, а в ЗСА від 20 липня до 20 серпня відвідав важливіші осередки-скупчення поселенців-українців. Після Евхаристійного Конгресу в Боготі (18-25 серпня), де брав участь також Папа Павло VI, Блаженніший Кир Йосиф продовжував свою довгу душпастирську подорож. Разом із митрополитом Максимом та єпископами Кир Нілем і Кир Ізидором він відвідав 26 серпня столицю Венесуелі Каракас, у днях 27 серпня до 5 вересня — Бразилію, а від 6 вересня до 16 вересня — Аргентину (треба пригадати, що аргентинський уряд видав окремий поштовий штамп для відзначення перебування Блаженнішого Кир Йосифа в цій країні. Цей штамп Аргентина уживала 7 і 8 вересня 1968 р.), 17-го вересня — Парагвай, а 20-го — Урагвай. 30 вересня Верховний Архиепископ прибув до Льос Анджелес, звідки через Сан Франціско подався до Австралії. Тут відвідав поселенців по різних містах разом із другим

вихованцем львівської Богословської Академії, Пресвященним Іваном Прашком. Наприкінці цієї історичної кругосвітньої мандрівки Блаженніший Архієпископ Йосиф відвідав 21 жовтня і Нову Зеландію в асисті єпископів. 23-го жовтня вернувся Владика до Сіднею, а звідси відлетів до Риму. 24 жовтня Верховний Архієпископ був уже в Римі. За рік Верховний Архієпископ відвідав також Австрію, Німеччину, Іспанію, Португалію, Францію і Велику Британію.

У цих довгих подорожах по багатьох країнах світу Верховного Архієпископа супроводив його секретар крилошанин о. д-р Мирослав Марусин.

Хоч ця томлива дорога, змінливе підсоння, численні богослуження, академії, відвідини урядів, університетів і в'язниць фізично змучили 76-літнього Архієпископа, проте духово він зміцнів. Він побачив своїх вірних ближче в нових обставинах життя, пізнав їх духові, національні й життєві обставини, труднощі і проблеми та їх надбання. Він збагнув, що вони потребують його батьківської опіки й оборони під кожним оглядом.

Блаженніший Верховний Архієпископ Йосиф під час своєї подорожі і відвідин збуджував подив, пошану і прихильність усіх Єпископів світу, представників урядів і мирян-науковців, на доказ чого його наділили численними почесними докторатами за наукову діяльність. Такі відзначення він одержав в університеті св. Павла в Оттаві, в університеті св. Ляйолі в Чикаго, в університеті Сітон Галл в Нью-Йорку, в Католицькому Університеті у Вашингтоні, в університеті в Інсбруці та в Українськiм Вільнім Університеті у Мюнхені.

80-ліття народин та 55-ліття священства Верховного Архієпископа

Верховний Архієпископ Йосиф не припиняє своєї праці й тепер, коли світ урочисто відзначає його 80-ліття народин та 55-ліття священства. Його справді мойсейська постать на тлі гіркого стану Церкви і народу не знає ні відпочинку, ані спокою. Терпіння в нього — це наша одежа, в яку одягаємося, чаша страждань постійно в його руках. Він молиться, страждає і жертвує себе своїй Церкві і своєму народові. Він уже нині Символ незламності й вірності найвищим ідеалам. Таким він уже переходить в аннали історії. Життєвий шлях Митрополита Йосифа — це тернистий шлях Ісповідника віри, що веде “пер аспера ад астра” (282).

I. НАУКОВІ ПРАЦІ ТА СТУДІЇ (61, ст. XXV-XXXII)

A. Богословські теми:

1. Die Trinitätslehre des byzantinischen Patriarchen Photios. (In: Zeitschrift für katholische Theologie. Bd. XLIV/1920 und XLV/1921). Innsbruck. Separatum: Innsbruck 1921 (im Selbstverlag). Ss. 90.
2. De amore mutuo et reflexo in processione Spiritus Sancti explicanda. (In: Bohoslovia, vol. I) Leopoli 1923. Pp. 3-16 et 97-113.

Separatum in: Series "Editiones 'Bohoslovia'", N. I. Leopoli 1923. Pp. III+29.

3. Фотій і Філоке. (В місячнику: Нива, річник XVIII). Львів 1923. Стор. 83-90 та 130-134.

4. Св. Тома і теологія Сходу. (Нива, XIX). Львів 1924. Стор. 391-393.

5. De valore S. Thomae Aquinatis pro Unione eiusque influxu in theologiam orientalem. (In: Acta IV. Congressus Velehradensis anno MCMXXIV) Olomucii 1925. Pp. 254-270.

5a. Idem. (In: Bohoslovia, vol. III). Leopoli 1925. Pp. 1-18.

6. Св. Тома з Аквіну і схолястика. (В кварталнику: Богословія, т. III). Львів 1925. Стор. 91-116, 226-229 та 277-308. ВІДБИТКА в серії "Видання Богословії" ч. 4. Львів 1925. Стор. 76.

7. Іще на схолястично-догматичні теми. (Богословія, т. IV — продовження дискусії з о. д-ром Г. Костельником). Львів 1926. Стор. 306-317.

8. De principio spirationis in SS. Trinitate. Series: Opera Theologicae Societatis Ucrainorum, vol. II. Leopoli 1926. Pp. VIII+120.

9. Num Spiritus Sanctus a Filio distinguatur, si ab eo non procederet. (In: Bohoslovia, vol. V/1927 et vol. VI/1928). **Separatum in: Series "Editiones 'Bohoslovia'" N. 6. Leopoli 1927. Pp. 36.**

10. De septenario numero Sacramentorum apud Orientales uti vinculo Unionis et conservationis fidei. (In: Acta VI. Conventus Velehradensis anno MCMXXXII). Olomucii 1933. Pp. 214-233.

10a. Idem. (In: Bohoslovia, vol. XI). Leopoli 1933. Pp. 177-185.

11. Wyzantynizm jak forma kultury. (In: Pamiętnik IV-ej Piskiej Konferencji kaplanskiej w sprawie Uniji koscielnej; 7-9. IX. 1933). Pinsk 1934. Stor. 57-78. **Separatum. 1934. Stor. 22.**

12. Погляд на з'єдинені і нез'єдинені Церкви Сходу і догматичні різниці межи ними. (У Збірнику: Унійний З'їзд у Львові. Праці Богословського Наукового Товариства; т. XI-XII. Львів 1937. Стор. 45-77.

13. Обрядова однообразність. (Богословія, т. XVII-XX). Львів 1939-42. Стор. 100-110.

14. Загальна наука про св. Тайни. Серія: Бібліотека Логосу, т. II. Йорктон, Саскачеван, Канада, 1953. Стор. 91.

15. Тайна хрещення й миропомазання. Серія: Бібліотека Логосу, т. VII. Йорктон 1955. Стор. 94.

16. Тайна Пресв. Евхаристії. Серія: Бібліотека Логосу, томи XIII, XXI та XXII. Йорктон.

Частина I, 1957. Стор. 63.

Частина II, 1959. Стор. 54.

Частина III, 1960. Стор. 62.

Праці під 13-16 творять ціле, і вони насамперед з'явилися під спільним наголовком: "Догматика Вселенської Церкви" у кварталнику

Логос (Йорктон, Саскачеван, Канада), починаючи з т. I (рік 1950) і кінчаючи на т. X (1959).

17. *Die Auffassung des "Lebens" nach dem Evangelium und I Briefe des hl. Johannes.* (In: *Bohoslovia*, vol. XXIX). Romae 1965. Pp. 3-62.

18. Богословське образование і письменська творчість св. Йосафата Кунцевича. (В збірнику: Св. свмщ. Йосафат Кунцевич — Матеріяли і розвідки з нагоди ювілею зібрав о. д-р Йосиф Сліпий, проф. теології. В серії: Праці Богословського Наукового Товариства, т. I). Львів 1925. Стор. 233-252.

В цьому ж Збірнику Автор написав, як редактор, ще:

18а. Передмову. Стор. 7-8.

19. Про молодечий вік нашого Митрополита. (Богословія, т. IV). Львів 1926. Стор. 6-26.

20. Кілька дат з першої половини життя луцького єпископа Йосифа Боцяна. (Богословія, т. V). Львів 1927. Стор. 65-77.

21. Петроградський синод 1917 р. (Богословія, т. IX). Львів 1931. Стор. 289-297.

22. Зі стор'ятдесятилітньої перспективи. (Нива, XXVIII; Промова, виголошена на академії з нагоди 150-літнього ювілею Духовної Семінарії). Львів 1933. Стор. 406-412.

23. Історичний огляд виховання Духовенства в католицькій Церкві загалом і зокрема на Україні. (У Збірнику: Греко-католицька Духовна Семінарія у Львові. Матеріяли і розвідки зібрав о. проф. Йосиф Сліпий. В серії: Праці Греко-Католицької Богословської Академії у Львові, т. I-II). Львів 1935. Стор. 7-39.

В цьому ж Збірнику Автор написав, як редактор, ще:

23а. Вступне Слово. Стор. 5-6.

24. Святочне обняття в посідання храму й забудовань гр.-кат. Духовної Семінарії дня 13. XII. 1788 р. (В III-ому томі цього ж самого Збірника). Львів 1939. Стор. 9-12. Крім цього, і до третього тому було від Редактора:

24а. Вступне слово. — 24 б. Св. Священномученик Йосафат Кунцевич — Матеріяли і розвідки з нагоди ювілею (1623-1923), (зібрав о. д-р Йосиф Сліпий), Львів 1925. (226, стор. 453).

25. † Йосиф — архиеп.-митр. Творче обличчя і гріб київського митрополита і Царгородського Патріярха кард. Ізидора. "Богословія", Т. XXV-XXVIII, Кн. 1-4, 1964, Рим 1964.

26. *De cultu SS. Cyrilli et Methodii in Ucraina.* (In: *Acta VII. Conventus Velehradensis anno MCMXXXVI*). Olomucii. Pp. 147-152.

27. *Idem. Conspectus historicus venerationis SS. Cyrilli et Methodii in Ucraina.* (In: *Bohoslovia*, vol. XIV). Leopoli 1938. Pp. 203-208.

28. *Unijni zmahannia w ostannim piwstolittiu.* (In: *Pamietnik VI-ej Pinskij Konferencji kapłanskij w sprawie Unji koscielnej*; 1-3. 1X. 1937). Pinsk 1939. Stor. 129-141.

Б. Огляди наукового життя й звіти:

29. На Велеграді. (Нива, XVII). Львів 1922. Стор. 337-345 та 392-402.

30. Богословське Наукове Товариство і його статuti. Львів 1924. Стор. 19.

31. *Directiones quaedam progressum theologicum in Oriente spectantes.* (Bohoslovia, vol. VII). Leopoli 1929. Pp. 209-226.

32. Значіння і устрій гр.-кат. Богословської Академії. (Нива, XXIV; доповідь на святочнім відкритті Академії в дні 5 жовтня 1929). Львів 1929. Стор. 426-433.

33. Греко-католицька Богословська Академія і її статuti. Львів 1930; стор. 30. Друге видання: Львів 1933, стор. 32.

34. Митрополит-Ювілят і Духовна Семінарія у Львові. (Нива, XXV). Львів 1930. Стор. 452-455.

35. Греко-католицька Богословська Академія у першій трьохлітній своїй існування (1928-31). Львів 1932. Стор. 109.

36. Реформа богословських студій. (Богословія, том. X). Львів 1932. Стор. 97-100.

37. "Ростемо!" (Нива, XXVII; Промова о. Ректора Йосифа Сліпого на святочній інавгурації академічного року 1932/33 на Богословській Академії у Львові, дня 9. X. 1932). Львів 1932. Стор. 347-351.

38. Греко-католицька Богословська Академія у Львові в другій трьохлітній своїй існування (1932-34). Львів 1935. Стор. 173.

39. Греко-католицька Богословська Академія в третьому трьохлітній своїй існування (1934-37). Друге видання. Львів 1941. Стор. 192.

40. Десять літ праці Богословської Академії. (Нива, XXXIII; Промова, виголошена на інавгурації Академічного року, дня 9. X. 1938 р.). Львів 1938. Стор. 387-390.

40а. Правила для питомців Греко-Католицької Духовної Семінарії у Львові. Львів 1929.

II. ІДЕОЛОГІЧНІ ТВОРИ, ПОДОРОЖІ:

41. Шляхом Обнови. Львів 1928. Накладом автора. Стор. 106.

42. Паломництво до Святої землі. Серія: Аскетична бібліотека Греко-католицької Духовної Академії у Львові, т. VI. Львів 1935. Ст. 200.

43. Віра і наука. (В місячнику: Дзвони, річник V). Львів 1935. Стор. 125-134 та 199-210. ВІДБИТКА у серії: Бібліотека Дзвонів ч. 12. Львів 1935. Стор. 24.

44. Кембрідж і Оксфорд. (Дзвони, VI). Львів 1936. Стор. 189-197.

45. Подорож по Англії. Серія: Бібліотека Дзвонів ч. 15. Львів 1936. Стор. 128.

46. Гордоці Архімедового города. (Дзвони, VIII). Львів 1938. Стор. 517-519.

III. РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ ТВОРІВ:

47. З новійшої дискусії над Тайною Покаяння. I, 1923. Стор. 75-80 та 150-155.

48. Dr. Martin Grabmann: "Die Idee des Lebens in der Theologie des hl. Thomas von Aquin". II, 1924; pp. 65-66.

49. Prof. Dr. Johannes Stufler: "Divi Thomae Aquinatis doctrina de Deo operante". II, 1924; pp. 213-217.

50. Dr. Martin Grabmann: "Das Seelenleben des heiligen Thomas von Aquin". II, 1924; pp. 335-336.

51. Prälat Dr. M. Grabmann: "Hilfsmittel des Thomasstudiums aus alter Zeit". III, 1925; p. 128.

52. Engelbert Krebs: "Die Kirche und das neue Europa". III, 1925; pp. 141-143.

53. Dr. Martin Grabmann: "Der göttliche Grund menschlicher Wahrheitserkenntnis nach Augustinus und Thomas von Aquin". III, 1925; pp. 242-243.

54. Збірна рецензія трьох книжок:

a) "Der Katholizismus als Lösung grosser Menschheitsfragen". Herausgegeben von Akademischen Verein "Logos". Innsbruck-Wien-München.

b) "Katholizismus und moderne Politik". "Logos".

c) "Der Katholizismus als Kulturfaktor". "Logos". III, 1925; pp. 339-340.

55. Dr. theol. Anton Michel: "Humbert und Kerullarios". IV, 1926; pp. 369-371.

56. P. Theophil Spačil S. J.: "Doctrina theologiae Orientis separati de sacramento baptismi". V, 1927 pp. 39-40.

57. Prälat Dr. Aem. Schoepfer: "Der heilige Thomas von Aquin als Bahnbrecher der Wissenschaft". V, 1927; p. 45.

58. Dr. Josef Lechner: "Die Sakramentenlehre des Richard von Mediavilla". V, 1927; pp. 162-164.

59. Rupert Wickl S. J.: "Ein Büchlein vom Heiligen Geiste". V, 1927; p. 170.

60. Max Huber S.J.: "Die Nachahmung der Heiligen in Theorie und Praxis". V, 1927; pp. 244-245.

61. Leopold Engelhart: "Neue Wege der Seelsorge im Ringen um die Grossstadt". VI, 1928; pp. 42-44.

62. Anton Worlitschek: "Persönlichkeitspflege". VI, 1928; pp. 44-45.

63. Henri Denzinger et Clem. Bannwart S.J.: "Enchiridion symbolorum". VII, 1929; p. 117.

64. Ks. Dr. M. Sieniatycki: "Zarys dogmatyki katolickiej". VIII, 1930; pp. 50-52.

65. J. Müller: "Der heilige Joseph". XVI, 1938; p. 54.

66. Dr. Michael Gomes de Castro O.F.M.: "Die Trinitätslehre des hl. Gregor von Nyssa". XVII-XX, 1939-42; pp. 214-216.

67. Gogol Nikolaus: "Betrachtungen über die göttliche Liturgie". XVII-XX, 1939-42; pp. 222-223.

68. Mgr. Igin Cardinal (Chef de Protocole de la Secrétairerie d'Etat de Sa Sainteté): "Le Saint-Siège et la Diplomatie". XXI-XXIV, 1963; pp. 121-126.

IV. РІЗНІ СТАТТІ, ПРОМОВИ, НЕКРОЛОГИ:

69. Рудолф Айкен та його погляд на християнство. (Нива, XII). Львів 1916. Стор. 471-477 та 542-549.

70. Св. Єфрем Сирійський — учитель Вселенської Церкви. (Нива, XVI). Львів 1921. Стор. 353-356.

71. Папа Пій XI. (1879-1929). (Богословія, т. VII). Львів 1929. Стор. 205-208.

72. Вступ за підписом "Видавець" до українського перекладу "Наслідкування Христа" св. Томи Кемпійського. (В серії видань "Аскетична бібліотека" Греко-католицької Духовної Семінарії. Львів 1930. Видавець: о. д-р Йосиф Сліпий).

73. На унійні теми. (Нива, XXV). Львів 1930. Стор. 81-92.

74. Священнича санаторія в Гребеніві. (Нива, XXV). Львів 1930. Стор. 321-324.

75. Ювілей генія. (Нива, XXV). Львів 1930. Стор. 410-417.

76. З життя російської еміграції. (Нива, XXVI). Львів 1931. Стор. 176-178.

77. Роман Ковшевич. (Некролог. Богословія, т. X). Львів 1932. Стор. 91-92.

78. Тим, що відійшли від нас. Промова біля церкви Духовної Семінарії на похоронах о. мітр. Александра Лешковича-Бачинського. (Нива, XXVIII). Львів 1933. Стор. 259-263.

79. О. д-р Іван Фіголь. (Слово о. Ректора д-ра Йосифа Сліпого над могилою. Богословія, т. XI). Львів 1933. Стор. 288-289.

80. Митрополит Йосиф Велямин Рутський і його доба. (Промова, виголошена на Академії, 21. III. 1937 р.). Бібліотека Українського Католицького Союзу ч. 3. Львів 1937. Стор. 15.

81. Кардинал Євген Пачеллі — Папа Пій XII. (Богословія, т. XVII). Львів 1939. Стор. I-II.

82. По дволітній перерві. (Богословія, т. XVII-XX). Львів 1939-42. Стор. 91-93.

83. Проповідь з нагоди поминок о. М. Шашкевича на Личаківському цвинтарі (1943). (Календар "Українських Вістей"). Едмонтон 1961. Стор. 35-42.

О. проф. д-р Іван Бучко, уродився 1 жовтня 1891 р. в Германові, Львівського повіту, в селянській родині, з батьків Григорія й Агрипини з дому Бучко. Народну школу почав у Германові, а середню освіту здобув в Академічній Гімназії у Львові, де і склав матуру в 1910 р. Філософічно - богословські студії відбув у Римі від 25. XII. 1911 р. Тут його застала перша світова війна. Свячення одержав 21. II. 1915 р. Після вибуху війни між Австрією та Італією, як австрійський громадянин, мусів залишити Рим 9. V. 1915 р. Разом з іншими богословами перебув о. Іван Бучко як настоятель тодішньої української духовної се-

мінарії на скитальщині в Кромєрижі, на Моравії. Після звільнення Львова від москалів під осінь 1916 приїхав сюди. Його призначено сотрудником катедри св. Юра, віцєректором Духовної Семінарії та опікуном і ректором бурси Інституту св. Йосафата. По війні восени 1921 р. о. Іван удруге виїхав до Риму, де продовжував свої студії. В Папському Григоріянському Університеті одержав звання доктора богословії 24. VI. 1922 р. Повернувшись до Львова 7. VII. 1922 р., був викладачем у Духовній Семінарії, а опісля в Богословській Академії викладав основну догматику аж до часу його номінації Апостольським Престолом на єпископа 16. IX. 1929 р. В той час опікувався також Малою Семінарією. Єпископські свячення Кир Іван одержав 20. X. 1929 р. в Римі. Повернувшись до Львова, був правою рукою Митрополита Андрея. Владика Іван виконував свою єпископську працю в час нагінки й переслідування нашої Церкви й народу польською державою. Він їздив навіть у найдальші закутини Галичини й ніс слово розради своїм вірним. Перебуваючи у Львові, Владика зорганізував п'ять паломництв, три до Риму в 1925, 1929 і 1930, одно до Лурду в 1930 р. і одно на Евхаристійний Конгрес до Будапешту в 1938 р. Та найбільше свято, якого ініціатором був і зразково перевів Преосвященний Іван, було "Свято Молоді" під кличем "Українська Молодь Христові" 1933 р. в пам'ять 1900-их роковин смерті і воскресення нашого Спасителя.

В часі своєї єпископської діяльності Кир Іван віддавався науковій праці. Від 1930-35 року очолював міжєпархіальну літургічну комісію для перевірки літургічних книг. Завдяки його праці Апостольський Престіл затвердив нове видання літургічних книг для нашої Церкви. Кир Іван очолював також комісію для видання катехизму, що появився п. з. "Божа Наука". З уваги на його працю і знання обставин Апостольський Престіл призначив Владика Івана заступником Нунція у Варшаві і особистим секретарем Апостольського Візитатора о. Дженокі. В той час він полагодив багато поважних, пильних і прикрих справ для нашої Церкви. В 1939 почалося друге десятиліття святительської праці Владика Кир Івана. В тім році Папа Пій XII найменував його Візитатором українських місійних станиць у країнах Південної Америки. 14. VIII. 1939 р. Владика Кир Іван прибув до Бразилії. Всюди з ентузіазмом вітали Гостя з родинного краю, Князя Церкви. Тут застала його і друга світова війна. В половині грудня відвідав він також парохії в Аргентині, а в січні по дорозі назад докінчив відвідини парохій у Бразилії. 29. IV. 1940 р. прибув до ЗСА. Тут Владика працював короткий час на становищі Генерального Вікарія і пароха св. Юра в Нью-Йорку, але вже 6. XI. 1941 р. покинув Америку і під кінець листопада 1941 р. прибув до Риму.

Воєнне лихоліття заставило Владика заопікуватися жертвами війни, скитальцями. Були їх сотні тисяч. "Архипастир скитальців" заснував 31. V. 1945 р. Український Допомоговий Комітет у Римі для рятування хворих, інвалідів, бездомних утікачів, студіюючої молоді і полонених вояків Першої Дивізії Галичина в Ріміні. Апостольська Столиця віддала Преосвященному під опіку цілу католицьку еміграцію в Західній Європі. Звідси в роках 1946-49 Владика Іван відбув п'ять більших подорожей по країнах, знищених війною, і де були більші скупчення утікачів-українців, закладав нові душпастирства, виеднував стипендії для студіюючої молоді, афідавіти на виїзд до різних країн світу і виеднав мільйонові допомоги від Апостольської Столиці. Завдяки своїм дипломатичним зв'язкам урятував полонених Першої Дивізії від видачі їх большевикам. У таборі заснував для полонених гімназію, де заавансовані учні могли скінчити студії та продовжувати їх у західних університетах. Не забув також за наші видавництва, високі школи УВУ, УТГІ, НТШ та учених. Як міг, їм помагав. Особливою опікою наділив Духовну Семінарію в Гіршберзі, Баварія, а опісля Куленборзі, на терені Утрехтської Архиепархії в Голляндії. Виеднав для неї матеріальну допомогу, відвідав їх тричі та висвятив нових священиків, а іншим уможливив виїзд на поселення до інших країн світу. Завдяки Владиці Іванові вдалося українській еміграції розв'язати багато пекучих проблем. Тяжко в цих кількох словах сказати все про Владика Івана, що був не лише архиереєм-душпастирем, виховником-професором, меценатом-добродієм, але й великим громадянином-українцем, який тепер також пильно слідкує за тим, що діється, радіє успіхами і боліє невдачами нашої Церкви і народу (74).

О. проф. д-р Теодосій Тит Галушинський, ЧСВВ, член-основник БНТ, голова БНТ до 1926 р., дійсний член-основник і заступник голови біблійної Секції від 1923 р.

Уродився в Бучачі 13 квітня 1880 р. з батьків о. Миколи й Станислави з Шолянських. Середню освіту почав у Бучачі в 1889 р., в гімназії ОО. Василян, а іспит зрілости склав у Тернополі 1898 р. Філософічні і богословські науки студіював в університетах у Львові й Відні. Св. Тайну Священства прийняв з рук станиславівського єпископа Кир Григорія Хомишина 4 серпня 1904 р. Від 1905 р. продовжував студії в університетах у Фрибурзі, в Швейцарії, опісля знов у Відні та Інсбруці. Звання доктора богословії осягнув в університеті у Відні. 1906 р. Єпископ Григорій Хомишин поручив йому працю катехита в Коломиї, а потім професора в Духовній Семінарії в Станиславові. Вступивши в 1908 р. до Чину ОО. Василян, по новіціяті два роки навчав морального богословія, а від 1912-1915 рр. займав уряд духовного провідника в Українській Папській Колегії в Римі, одночасно і спеціалізувався в біблійних науках у Папським Біблійним Інституті. В наслідок воєнних подій, у 1915 р. повернувся до Галичини й працював у Львівському Університеті, найперше як заступник професора, а опісля як адюнкт. В 1919 р. прийнято його габілітаційну працю: "De urbis Babel exordiis ac de primo in terra Sinear regno". Від 1920-1925 р. займав становище ректора Духовної Семінарії у Львові, а в 1927 р. став ігуменом монастиря Св. Онуфрія у Львові. Від 1920-1928 р. викладав Св. Письмо Нового Завіту на богословському відділі Духовної Семінарії. В 1928 р. призначив його Митрополичий Ординаріят звичайним професором Богословської Академії, де викладав Св. Письмо Нового Завіту аж до 1931 р. включно. Причинився до заснування часописів і журналів "Нова Зоря", "Правда", "Бескид" та "Добрий Пастир". Від 1931-1949 р. знову був духовником в Українській Папській Семінарії св. свящмуч. Йосафата. В 1936 р., з доручення Кодифікаційної Комісії східнього права, почав збирати документи Папи Інокентія III (1198-1216), які відносяться до Східніх Церков, ці зібрані документи були видані в 1944 р. Одночасно збирав він і листи київського митрополита Йосифа Велямина Рутського. Листи були видані друком в 1956 р. В 1949 р. був вибраний Архимандритом Отців Василян, а Свящ. Конгрегація для Східної Церкви іменувала його своїм Консультором.

Помер 31 серпня 1952 р. в Мондері (Канада) під час візитації Василянських монастирів.

Наукові праці:

I. Праці з Св. Письма. а) біблійно-історичні.

1. *Dialectorum orientalium tabulae grammaticae ad usum auditorum*. Leopoli 1916.

2. *De urbis Babel exordiis ac de primo in terra Sin'ar regno*. Leopoli 1917.

3. *De ucrainis S. Scripturae versionibus*. Львів 1925. Відбитка

4. Історія біблійна Старого Завіта. Т. I-II, Жовква 1914-1924.

Т. III, Жовква 1934.

5. Сирийські тексти з св. Письма. Жовква 1921.

6. Значіння св. Письма в проповідництві. "Нива", Львів 1921-22.

7. Послання св. Апостола Павла. "Нива", Львів 1923-24.

8. Рік народження Ісуса Христа і перепис людности за цісаря Августа. "Нова Зоря", 1930, ч. 301.

9. Чому жидівська товпа пішла проти Ісуса Христа. "Нова Зоря", 1930, ч. 328.

10. Понтій Пилат. "Нова Зоря", 1933, ч. 624-5.

11. Найдення найстарших грецьких рукописів св. Письма. "Добрий Пастир", 1934, IV, 1.

12. Чи дійсно "нове" євангеліє? "Добрий Пастир", 1935, V, 1.

13. Шестиднев. Жовква 1935.

14. Книга Юдити. "Добрий Пастир", 1936, VI, 1.

15. Найдавніші фрагменти св. Письма Старого Завіта в грецькому перекладі 70-ти. "Добрий Пастир", 1937, VII, 1.

б) біблійно-екзегетичні:

16. Во дни Ірода царя. "Нова Зоря", 1931, ч. 401.

17. Апостольські покликання в євангеліях. "Добрий Пастир", Т. I, II, III, 1934.

18. За днів Ірода царя юдейського. "Нова Зоря", 1933, ч. 599-600.

19. Мудрці зі Сходу. "Добрий Пастир", 1933, III, 4.

20. Свята Євангелія Господа Нашого Ісуса Христа, Рим 1946.

21. Діяння св. Апостолів. "Світло", Мондер, 1947-49.

II. Праці історіографічні:

22. Friedrich Delitzsch.

23. *Die gegenwaertige Lage der katolischen Kirche*. "Ex Oriente", vol. I, Berg-Mainz 1927.

24. *Reflexions sur l'Uniatisme (du P. C. Korolevskyj) in Irenikon* 1929, VI, 2.

25. Договір між Ватиканом і Квіриналом. "Поступ", 1929, IX, 4.

26. 30 літ на митрополичім престолі. "Нова Зоря", 1930, ч. 306.

27. Кодифікація Східнього Права. "Нова Зоря", 1930, ч. 354.

28. Жировиці. Осередок, а потім могила св. Унії в Білорусі. "Нова Зоря", 1930, ч. 376.
29. Унійні стремління св. Отця Пія XI. "Добрий Пастир", 1932, II, 1.
30. Різдвяна легенда про початок церкви. "Нова Зоря", 1932, ч. 499.
31. Ісаяс Панадопулос. "Нова Зоря", ч. 504.
32. Св. Отець Пій XI у відношенні до руско-католицької Церкви і українського народу. "Нова Зоря", 1932, ч. 509.
33. Великдень в Галичині 1916 р. "Нова Зоря", 1932, ч. 530.
34. Як то було зі сповіддю Івана Франка? "Нова Зоря", 1932, ч. 556.
35. З вічного міста. Наради Єпископату. "Нова Зоря", 1932, ч. 589.
36. Великдень в Римі. "Нова Зоря", 1933, ч. 628.
37. Нарис історії станиславівської дієцезії: Перший єпископ Ю. Пелеш. "Нова Зоря", 1935, ч. 829.
38. Наша римська Колегія у св. Отця. "Нова Зоря", 1934, ч. 762.
39. Митрополит Йосиф Велямин Рутський. "Добрий Пастир", 1938, VIII, 4.
40. Василіянські документи у архіві Віденської Апост. Нунціятури від 1764-1783. Сер. I, т. VI, 3-4. "Analecta OSBM".
41. Acta Innocentii PP. III (1198-1216) e Registris Vaticanis, Vaticani 1944.
42. Il Pontificio Collegio di S. Giosafat, in "Analecta OSBM" Ser. II, sec. II, vol. I, 1.
43. Andreas Szeptycky OSBM, Metropolita Haliciensis, in "Analecta OSBM", Ser. II, vol. I, 2-3.
- III. Праці загального характеру: а) догматичні, моральні, аскетичні:
44. Воскресення. "Нова Зоря", 1927, ч. 67-8, 1928, ч. 129-30. Знаменіє прорекаємое. "Нова Зоря", 1929, ч. 204-5.
46. Смертю смерть поконав. Там же, ч. 236-7.
47. Думка і наука Церкви в питаннях літургічної мови. Ібід. ч. 208-210.
48. Царство сатани наступає на нас. Львів.
49. Модерне поганство. "Нова Зоря", 1930, ч. 363.
50. "Pastor bonus". "Добрий Пастир", 1931, I, 1.
51. Найвищий пастирський уряд у Христовій Церкві. Львів.
52. Недільний дзвін. Розважання і науки на євангелії і неділі цілого року. Львів 1933.
53. Надзвичайний св. Рік. "Нова Зоря", 1933, ч. 633.
54. Внутренняя молитва, або розважання у житті священика. "Добрий Пастир", 1934, IV, 3.
55. Рік у житті Папської Семінарії св. Йосафата в Римі. "Нова Зоря", 1938, ч. 1187.
- б) праці філософічні, соціологічні, педагогічні:

56. Модернізм — його генеза, засади та заключення. “Нива”, 1911, VIII, 6.
57. Виступ Д. Палієва в американській “Свободі”. “Нова Зоря”, 1932, ч. 546.
58. Голос перестороги (Енцикліка “Caritate Christi”). “Нова Зоря”, 1932, ч. 546.
59. Енцикліка “Acerba animi”. “Нова Зоря”, ч. 578-580.
60. Критика большевизму. “Нова Зоря”, 1932, ч. 551.
61. Поняття людини і змісту людського життя у большевицьким світогляді. “Нова Зоря”, 1932, ч. 551.
62. Від утопії до тиранії. Критика большевизму. “Нова Зоря”, 1932, ч. 559.
63. Повна невдача большевицького суспільного ладу. Там же, ч. 563, 566.
64. Націоналістична ідеологія “Нового Часу”. “Нова Зоря”, 1933, ч. 636, 638, 643, 645, 650, 662, 663.
65. Нація і держава та їх взаємні відношення. Там же, 1933, ч. 690, 691.
66. Політичний католицизм в світлі націоналістичної ідеології. Там же, 1934, ч. 710.
67. Найвищі признання жінки в суспільності. Там же, 1934, ч. 744, 745, 748.
68. Тип модерної людини. Там же, 1938, ч. 1130.
69. De encyclicis Pontificum de Statu eiusque relatione ad Ecclesiam. “Нова Зоря”, 1933, ч. 666, 667, 670, 676, 677.
- в) спомини:
70. Мої спомини про Томашівського. “Нова Зоря”, ч. 497, 1931.
71. Вифлеєм. Вражіння і спомини з подорожі до св. Землі. Там же, 1934, ч. 699-70.
72. По дорозі до св. Землі. Там же, 1936, ч. 926.
73. Церква св. Христового гробу в Єрусалимі. Там же, 1934-35, ч. 727, 827, 828; 1937, ч. 1032.
74. Основання і початки “Нової Зорі”. “Нова Зоря”, 1936, ч. 799.
75. Обхід 300-ліття смерті митрополита Веляміна Рутського. “Нова Зоря”, 1937, ч. 1022.
- IV. Рецензії книжок були поміщені в “Записках ЧСВВ”, у виданні “Добрий Пастир” та інших публікаціях. (63, ст. 494-96).

Доц. о. д-р Лев Глинка, уродився 1. VIII. 1893 р. в Осмолоді-Перегінсько, Долинського повіту, з родичів Юрка й Анни з Романчукевичів. Іспит зрілості зложив у Відні 1915 р. Від 1914-1920 рр. брав участь у світовій військовій кампанії та українсько-польській війні, як австрійський і український старшина. Від 1921-1924 р. студіював право на правничім відділі тайного українського університету у Львові, де одержав науковий ступінь доктора.

Від 1925 студіював богословію на богословським відділі при Гр.-кат. Духовній Семінарії у Львові. В 1928 р. рукоположений на священника завершував свої богословські студії у Римі, спеціалізуючися в канонічному праві на папським Григоріанським Університеті, де в 1930 році досягнув ступінь доктора канонічного права. Під час студій у Римі відбув в 1929/30 р. однорічну практику адміністративного церковного права в "Studio del diritto ecclesiastico amministrativo" при Св. Конгрегації Собору та процесового права при "Sacra Rota Romana". — В 1930/31 студіював у Римі східне церковне право в бібліотеках Ватикану та папського Орієнтального Інституту.

Вернувшись з Риму, працював як ректор Малої Семінарії у Львові. З реорганізацією Богословської Академії Митрополит Андрей покликав його в 1931 р. викладати канонічне право. Тут в 1933 р. габілітувався на доцента на основі габілітаційної праці: "De potestate episcoporum necnon de praerogativis metropolitanae potestatis in bona ecclesiae temporalia in Oriente novem primis saeculis".

О. д-р Глинка працював аж до вересня 1939 р. як професор і настоятель. Він також був членом Митрополичого Церковного Суду. В час першої окупації більшовиками Галичини за дозволом Митрополита виїхав до Кракова і тут працював в УЦК до 1941 р. В цім році вернувся до Львова і займався науковою працею в Академії аж до 1945 року, коли НКВД заарештувало його разом з іншими професорами і засудило на 10 років заслання. Відбувши "кару", вернувся з надщербленим здоров'ям до Брошнева, до своєї сестри Олі. І тут ворог не дав йому спокою, ні свободи, але держав його під домашнім арештом. Приватними лекціями заробляв на кусок хліба. 1-го квітня 1960 р. помер як ще один Ісповідник Церкви. Похований у священничих ризах у Брошневі.

О. д-р Лев Глинка — дійсний член історично-правничої Секції від 1932 р. та скарбник БНТ від 1931 р.

Наукові праці:

1. Становище Католицької Церкви до цивільних супруж і розводів та новий проект польської кодифікаційної Комісії. "Богословія", 1932, кн. 1.

2. De potestate episcoporum necnon de praerogativis metropolitanae potestatis in bona ecclesiae temporalia in Oriente novem primis saeculis. Львів 1933 (відбитка "Богословії").

3. Проблема релігійного мистецтва під сучасну хвилю. "Нива", 1934, стор. 309-316.

4. Богословське Наукове Товариство у Львові в першому десятилітті свого існування (1923-1933). Львів 1934.

5. Єдність католицької Церкви та різноманітність обрядів. Львів 1935.

6. Супруже Право. (Jus canonicum matrimoniale). Muenchen 1947, р. 345.

7. Відправа читаної Служби Божої. "Богословія". Т. XI. Львів 1933. Стор. 126-131. 8°.

8. Складна супружа квестія — уникання потомства. "Богословія". Т. XI. Львів 1933. Стор. 131-137. 8°.

Статті та рецензії в "Ниві" та "Богословії". Свою увагу присвячував церковному законодавству греко-католицької Церкви та української Церкви взагалі.

О. проф. д-р Іван Гриньох, уродився 28 грудня 1907 р. в Павлові, пов. Радехів, з батьків Михайла й Анастазії з д. Чесак. Народню школу закінчив у Павлові, а середню у Львові, в Українській Акад. Гімназії. Богословські студії почав в Богословській Академії в рр. 1926-30. Після одержання абсолюторії виїхав на дальші студії до Інсбруку, в 1930 р. Тут записався на богословський факультет в рр. 1930-32. Після захисту дисертаційної праці та складення докторських іспитів одержав наукове звання доктора богословії. Праця була написана латинською мовою п. з. "De ultima

Metropoliae Haliciensis restauratione 1806-1809". (Останнє відновлення Галицької Митрополії в рр. 1806-1809).

Був рукоположений на священика в 1932 р.

В рр. 1932/33 студіював на філософічному факультеті Інсбруцького Університету християнську філософію, психологію та соціологію.

Свої студії він продовжував також у роках 1933/34 в університеті у Мюнхені (філософічний факультет), спеціалізуючись у науках

психології, педагогії, історії філософії і працюючи на Психологічному Інституті цього факультету. Рівночасно поглиблював своє теологічне знання у професора Богословського факультету проф. Грабмана, відвідуючи його виклади та семінарі, присвячені досліддам історії догм. У Психологічному Інституті предложив працю в німецькій мові у проф. А. Бенцль-а п. з. “Psychologie der Fehler in fremdsprachlichen Schularbeiten”. (“Психологія помилок у чужомовних шкільних задачах”, з ділянки експериментальної психології).

Для порівняння студійних метод праці записався в 1934 р. на філософічний факультет у Парижі в Католицькому Університеті “L’Institut Catholique” і студіював експериментальну психологію під керівництвом професора психології Двельсговера. Повернувшись до Галичини, душпастирював як адміністратор в Галичі в 1934-35 р. Митрополит Андрей запросив його викладати космологію і психологію в Богословській Академії. Тут він працював аж до другої світової війни. Рівночасно був духовником для питомців, що мешкали в Академічному Домі, архикафедральним сотрудником св. Юрія, референтом Митрополічної Консисторії (обрядовий реферат), духовником студ. товариства “Обнова” та академічним душпастирем студентів у Польщі. В роках 1942-45 працював як духовник українських вояків, що брали участь у визвольних змаганнях і заразом працював у секторі інформаційному і видавничому, публікуючи свої праці в підпільних виданнях.

Після другої світової війни був професором Духовної Семінарії в Гіршберзі (Німеччина) і в Куленборзі (Голляндія) в рр. 1945-50. Від 1950 душпастирює в Мюнхені. Від 1960 р. є заступником УБНТ.

Наукові праці:

1. Пій XII — Великий Учитель. Ювілейний збірник УВУ, Мюнхен 1956.
2. Слуга Божий Андрей — Благовісник Єдності. НБТ, Рим 1961.
3. Знищення Української Католицької Церкви в рр. 1944-46. (“Пролог”, 1956 в англ. мові. В перекладі на нім. мову праця була друкована в журналі “Осткірхліхе Студіен”, Августінерферляг, Вюрцбург, 1961). Там же окрема відбитка.

Крім того опублікував ряд менших публіцистичних есеїв — у довоєнний час як співредактор журналу “Юнацтво” і головний редактор популярного Марійського журналу “Лицарство Пресвятої Богородиці”.

У воєнний час публікував статті під псевдонімами в журналі українського визвольного руху “Ідея і Чин”. Між підпільними виданнями опубліковано також документарну аналітичну працю п. н. “Цілі і методи німецької політики в окупованих краях Європи”, 1943.

Після війни публікував ряд статей у часописах “Українська Трибуна”, “До зброї”, “Християнський Голос” та в журналі “Сучасність”. В “Сучасності” статті були присвячені II. Ватиканському Соборові.

Статті появилися особною відбиткою п. н. Вселенський Собор Ватиканський II", 1963 р. в Мюнхені. Пресове бюро уряду ЗДА у Вашингтоні видало ці статті окремим виданням по англійськи в 1963 р. (78).

о. Юліян Корнило Дзерович. На інавгураційнім святі, що відбулося 5. X. 1930, запрошено до іменування надзвичайним професором катехитики й педагогіки о. Юліана Дзеровича, директора учительської семінарії, по вислуханні реферату о. проф. д-ра Т. Галущинського ЧСВВ на книжку о. Дзеровича п. з. "Катехитика". (1, стор. 64).

о. Юліян Корнило Дзерович уродився 3 січня 1871 р. у Смільні з батьків о. Ігнатія й Олександри з Шараневичів. Освіту дістав у народній школі в Товмачі та в II. "німецькій" гімназії у Львові, де склав іспит зрілости у 1889 р. Богословію студював на Львівському Університеті в рр. 1889 до 1893. Рукоположений на священника 1894, склав у тому ж році іспит на катехита виділових шкіл, а 3. VI. 1900 на катехита середніх шкіл. Посади займав такі: від 1895-1897 — сотрудника в Миколаєві н/Дн., від 1897-1907 — катехита жіночої школи в Бродах, від 1907-1908 — заступника катехита при гімназії в Бережанах, від 1908-1913 — катехита гімназії в Стрию, від 1913-1919 — катехита чоловічої учительської семінарії, від 1919-1926 — управителя, а потім до 1930 — директора III. державної учительської жіночої семінарії у Львові. Крім того, викладав катехитику в університеті Франц-Йосифа у Львові в 1917 р. і з початком акад. 1917/18 р., а згодом катехитику й педагогіку на богословському факультеті гр.-кат. Духовної Семінарії і в Богословській Академії у Львові. Помер літом 1943 р.

Попри педагогічну працю о. Дзерович був діяльний у таких товариствах: головував у Т-ві св. Ап. Павла 3 роки (1921-24), а в р. 1927 обрано його головою священничого Т-ва "Єдність". Був головою філії "Учительської Громади" у Львові, головою філії "Т-ва Опіки над молоддю" у Львові, головою "Т-ва катехитів".

Оголосив друком такі книжки:

1. "Катехитичні проповіді" (Вид. Руський Амвон у Перемишлі) I. ч. Про віру, 1906, ст. 268.
2. "Як у світі жити, або правила доброго виховання". Тернопіль 1906, ст. 180.
3. "Як то Русь ходила слідами Данила". Пропам'ятна книга першого руського паломництва у св. Землю. Львів 1907, ст. 362.
4. "Цариця мая Марія". 31 наук на місяць май. Жовква 1908, ст. 264.

5. "Ціла правда про радикалів". Видавництво христ. бібліотеки. Львів 1910, ст. 258.

6. "За всіх молишися, Благая". 31 наук на місяць май. Жовква 1910, ст. 258.

7. "Спомини з терневої дороги". Вид. Т-ва св. Ап. Павла. Львів 1918, ст. 78.

8. "Катехитика". Накладом гр.-кат. Богослєвської Академії у Львові 1930, ст. 184.

Опріч цього написав багато розвідок та статей і рецензій на книжки, що їх поміщував у часописах "Посланник", "Нива", "Богословія" й інших.

9. Довоєнна праця нашого духовенства. "Нива" 1928 і 1929.

10. Оживлення науки релігії. Там же.

11. Оцінки в "Богословії" і "Ниві".

О. надзв. проф. д-р Діонісій Дорожинський, уродився 31 липня 1866 в Галичі, з батьків Володислава й Марії з Авдиковських. Гімназійні науки закінчив в академічній гімназії у Львові, де 1885 р. склав іспит зрілості з відзначенням. Прийнятий до Духовної Семінарії, т. зв. "Barbareum" у Відні, закінчив у тамошнім університеті богословські і філософічні студії. На четвертім році богословських студій у 1889 р. склав перший ригороз з біблійних наук, а в 1890 другий ригороз з церковного права й історії Церкви. Рукоположений в 1891 р., одержав посаду сотрудника при архикат. храмі св. Юрія у Львові, а по складенні

іспиту на середні школи — посаду суплєнта при гімназії в Тернополі. Іменований пізніше учителем при учительській семінарії в Тернополі, виконував там протягом 3-ох літ обов'язки катехита. В 1896 р. одержав посаду професора при акад. гімназії у Львові, де перебув до 1. II. 1906 р., а потім при II т. зв. "німецькій" гімназії до 1922 р., тоді по вислуженні приписаних літ пішов на емеритуру й перенісся на парохію до Мізуня. Вже за гімназійної служби, по складенні ще двох ригорозів у Віденському Університеті промувався в 1903 р. на доктора богословії. В 1906 р. викладав в заступстві о. проф. д-ра Бартошевського пастирську богословію у Львівськїм Університеті, а в 1907 р. — спеціальну догматику. Коли 1920 р. зорганізовано богословські студії у Львівській Духовній Семінарії, запрошено його викладати церковне право. По основанні Богословської Академії, крім загального церковного права, викладав також джерела орієнтального церковного права й східне супруже право.

1. VI. 1930 р. запропоновано до іменування надзв. професором канонічного права о. д-ра Діонісія Дорожинського на основі праці “Огляд джерел орієнтального церковного права” й інших праць. Працю реферував о. проф. д-р Й. Сліпий.

О. проф. д-р Д. Дорожинський був членом-основником БНТ, і дійсним членом і першим головою історично-правничої Секції від 1923 р.

Помер 2 липня 1930 р. в Мізуні.

Наукові праці:

1. “Історія Унії нашої гр.-кат. Церкви” (Вид. Ювіл. Комітету в 1895 р.).
2. “Етика” (за д-ром Щекліком) для гімназії (1903).
3. “Празничні картини гр.-кат. Церкви” (1908).
4. “Про священство” — св. Й. Золотоустого.
5. “Св. Письмо про священника”.
6. “Катехизм” св. Йосафата.
7. “Регула” св. Йосафата.
8. “Зізнання свідків при каноніз. процесі св. Йосафата” (“Богословія” 1923).
9. “Про процеси по новому кодексі кан. права”. (Церковне судівництво — процесове право) (1923).
10. В справі кодифікації церковного права для гр.-кат Церкви (“Богословія” 1925).
11. Огляд джерел церковного права на Сході в I періоді до Медіолянського едикту 313 р. (*Conspectus fontium iuris canonici in primaeva Ecclesia usque ad edictum Mediol. 313 a*) “Богословія” (Bohoslovia) 1931.
12. Рецензії в “Богословії”.

Коли наприкінці минулого століття наше духовенство довший час не мало богословського часопису й настав повний застій на науковім полі, о. Дорожинський почав видавати власним коштом “Богословський Вістник”. (1, ст. 63-64), (81, ст. 74-75), (84, ст. 271-72).

Покл. надзв. проф. д-р Володимир Сас-Залозецький, уродився 10 липня 1896 р. у Львові з батьків Романа, доцента Львівської Політехніки, та Йосифи з Гулевичів. Народню і середню школу закінчив у Львові в Українській Академічній Гімназії, де і склав матуру з відзначенням в 1914 р. На філософічні студії записався у Віденському Університеті, там студював історію мистецтва й археологію у видатного мистецтвознавця проф. Макса Двожака. Закінчив студії з науковим ступенем доктора філософії після написання докторської праці п. н. "Zur Geschichte der Renaissance — Architektur und Plastik in Krakau".

Працюючи далі науково у Віденському Університеті, рівночасно був урядовцем посольства УНР у Відні. Ціле своє життя присвятив студіям історії мистецтва в різних країнах світу, а передусім впливам східного візантійського мистецтва на західне і наше, українське. В роках 1922-24 працював в Ужгороді в уряді збереження культурних пам'яток. Завдяки йому маємо докладні описи наших мистецьких пам'яток у Закарпатській Україні. В 1924 р. габілітувався на доцента історії мистецтва в Українським Вільнім Університеті в Празі у проф. Антоновича, на основі габілітаційної праці п. н. "Горнянська замкова каплиця". В той час появилася більша його праця: "Готицькі і барокові церкви на Підкарпатській Україні". В 1926 р. Український Науковий Інститут в Берліні запросив його на катедру історії мистецтва. Тут він працював до 1939 р.

Після заснування Львівської Богословської Академії Митрополит Андрей запросив д-ра Володимира Сас-Залозецького викладати історію мистецтва в Академії. Спочатку В. Залозецький приїжджав викладати з Берліна, а опісля переселився до Львова, де й одружився з Ольгою з Базилевичів, вдовою по адвокатові Кміцикевичеві. Їх гостинний дім був місцем частих зустрічей і нарад відомих українських науковців, політичних діячів та мистців. Проф. Залозецький часто виїжджав до різних країн, де студював мистецькі твори. І так, в році 1933-34 науково досліджував мистецькі твори в Равенні, Константинополі й Малій Азії. Їх вислідом була наукова праця п. з. "Die Sophienkirche in Konstantinopel und ihre Stellung in der abendlaendischen Architektur" Rom/Freiburg i. Br. 1936.

Виклади проф. Залозецького викликали велике заінтересування в Богословській Академії. Молоді студенти з запалом слідували за

думками та вказівками свого професора на викладах і наукових семінарах і майже перед самим вибухом другої світової війни видали друком перше число наукового журналу "Мистецтво й Культура". де помістили перші свої наукові праці. Хоч проф. Залозецький діставав від інших чужинецьких університетів запрошення викладати історію мистецтва, напр., в 1937 р. від Католицького Університету в Зальцбурзі, то все таки волів працювати у Львові між своїми і для своїх. В 1939 р. переїхав він на постійне перебування до Відня, де був призначений доцентом тамошнього університету, а в 1947 р. надзвичайним професором історії мистецтва. Через рік, в 1948 р., був іменований звичайним професором мистецтва університету у Граці, де перебував аж до своєї смерті 12 жовтня 1959 р.

Крім наукової праці, проф. Залозецький брав активну участь в українських і німецьких товариствах. В 1945 р. заснував: "Oesterreichisch-Byzantinische Gesellschaft und das Jahrbuch der Oester.-Byzantin. Gesellschaft in Wien". В 1956 р. заснував журнал "Fundamente". Був членом Католицької Академії у Відні, в Граці головою Культурно-наукового Інституту "Данте Алігієрі". Він був також головою заснованого ним Товариства Історії Мистецтва. Був також членом управи "Йоганнеум", найбільшого наукового закладу у Стирії. Так само поза межами Стирії та Австрії проф. Залозецький здобув собі признання і славу. Про це свідчить запрошення його викладати історію мистецтва університетом в Константинополі в 1952 р., якого одначе не прийняв. Також про це свідчить його членство у Міжнародній Візантійській Комісії в Парижі та в Швейцарськiм Інституті для науки в Цюріху. В роках 1947-49 брав активну участь у наукових візитах в Парижі, Брюсселі, Венеції, Римі, Неаполі й на Сицилії. Від вересня до грудня 1954 р. як професор-гість Колюмбійського Університету виголосив низку докладів, а під час відзначення 200-ліття Колюмбійського Університету був офіційним представником університетів Відня і Грацу.

Наукова спадщина проф. Залозецького велика й потребує окремої наукової розвідки історика мистецтва. Тут слід згадати, що його заслуга полягає передусім в тім, що він показав вплив східнього візантійського мистецтва на західне, а зокрема на наше українське мистецтво.

Свої праці проф. Залозецький друкував українською, німецькою, французькою, чеською, італійською та іншими мовами.

Наукові праці:

а) українською мовою:

1. Романскѣ и готицкѣ будовлѣ на территории Подкарпатскоѣ Руси. "Науковий Зборник Тов. "Просвѣта", Ужгород 1923.
2. Горянська замкова каплиця.
3. Софійський Собор у Києві і його відношення до візантійської архітектури в "Записках ЧСВВ". III. 1929.

4. Візантійський ренесанс у світлі новіших дослідів. "Богословія" 1932, кн. 1.

5. Огляд історії старохристиянського мистецтва. Львів 1934, ст. 112.

6. Рефлексії з посмертної виставки Олекси Новаківського. Львів 1936, ст. 22

7. Монографія про Олексу Новаківського. Львів 1934. Т-во прихильників мистецтва.

8. Українська наука перед новими завданнями. Львів 1938, ст. 12, Бібліотека Дзвонів.

9. Доба Палеологів і її мистецтво: Інавгурац. виклад виголошений на інавгурації акад. року 1932/33 Богословської Академії 9 жовтня 1932 р.

10. У Міжнарод. Конгресі Візантійських Студій у Римі. "Богословія", 1936, кн. 1-4.

11. Мистецтво і Культура. Орган призначений для дослідів над українським мистецтвом і культурою. Видання мистецько-історичного семінара при філософ. факультеті Богословської Академії у Львові 1939 р., ч. 1.

б) в німецькій мові:

1. Die altchristliche und byzantinische Kunst; Staufacher Illustrierte Kunstgeschichte, Zuerich 1959.

2. Die Barockarchitektur Osteuropas mit besonderer Berichtigung der Ukraine, Berlin 1930.

3. Gotische und barocke Holzkirchen in den Karpathenländern. Wien 1926.

4. Die Sophienkirche in Konstantinopel und ihre Stellung in der abendländischen Architektur. Rom/Freiburg i. Br. 1936.

5. Byzanz und Abendland im Spiegel ihrer Kunsterscheinungen. Salzburg/Leipzig 1936.

6. Geschichte der altchristlichen Kunst. Lemberg 1936.

7. Die byzantinische Baukunst in den Balkanländern und ihre Differenzierung unter abendländischen und islamischen Einwirkungen. (Studien zur Kunstgeschichte der Balkanländer). München 1955.

Beiträge zu Sammelwerken und Lexikas:

1. Agia Sophia in Konstantinopel. Wasmuths Lexikon der Baukunst, Bd. 1, Berlin 1929.

2. Byzantinische Baukunst. Wasmuths Lexikon der Baukunst, Bd. 1, Berlin 1929.

3. Isidoros von Milet. Wasmuths Lexikon der Baukunst, Bd. 3, Berlin 1931.

4. Kasr ibn Wardan. Wasmuths Lexikon der Baukunst, Bd. 3, Berlin 1931.

5. Konstantinopel. Wasmuths Lexikon der Baukunst, B. 3, Berlin 1931.

6. Kreuzkuppelkirche (Basilika) und Kuppelbasilica. Wasmuths Lexikon der Baukunst, Bd. 3, Berlin 1931.

7. Moskau. Wasmuths Lexikon der Baukunst, Bd. 3, Berlin 1931.

8. Das byzantinische Kunstgewerbe in der mittelalterlichen und spätmittelalterlichen Periode. Kunstgewerbe aller Zeiten und Völker, Bd. 5, 1932, hrsggb. v. H. Th. Bossert, Verlag Wasmuth Berlin.

9. Russische Kunst. Lexikon für Theologie und Kirche, 2 Aufl., 1937, Bd. 9.

Aufsätze in Zeitschriften und Sonderdrucke:

1. Studien zur figuralen Ausschmückung der Jagellonenkapelle in Krakau. Belvedere, Wien 1924.

2. Die Burgkapelle in Horjany. Belvedere, Wien 1924.

3. Drevene cerkve v Podkarpacie Rusi. Katalog Vystavy, Zivot a Umeni Podkarpacie Rusi, Prag 1924.

4. Ostkarpathische Holzkirchen. Wasmuths Monatshefte der Baukunst, Berlin 1925.

5. Hradni Kaple v Horjanech. (I. Architektura, II. Fresky) Památky Archeologické, Prag 1925.

6. Byzantinische Provenienz der Sophienkirche in Kiew und der Erlöserkathedrale in Tschernihov. Belvedere, Wien 1926.

7. Die byzantinischen Baudenkmäler auf dem Gebiet der Ukraine. Jahrbuch für Kultur und Geschichte der Slaven, N. F. Breslau 1926/27.

8. Die Kirche des hl. Pantelejmon in Halic. Ex Oriente 1927.

9. Georgsstandbild im Pragen Schlossohof. Sitzungsber. d. kunsthist. Ges. in Berlin 1927/28.

10. Stilhistorische Untersuchung der Monomachkappe. Berlin 1927/28.

11. Zur Frage des byzantinischen Ursprungs der fünfschiffigen Kreuzkuppelkirche. Byzantinische Zeitschrift, Bd. 18, 1929.

12. L'arte italiana in Polonia nello scorcio del Medioevo e nel Rinascimento. Le vie d'Italia, Juli 1929.

13. L'arte italiana in Polonia dal Barocco al Classismo. Le vie d'Italia, April 1930.

14. Niederländischer Einfluss auf eine Altarwand der osteuropäischen Barockmalerei. Forschungen und Fortschritte No. 35/36, Berlin 1930.

15. Geschichte der osteuropäischen christlichen Baukunst und ihrer Abhängigkeit von Ost- und Westrom. Berlin 1930.

16. Das Problem der byzantinischen Renaissance und ihr Verhältnis zur abendländischen. Forschungen und Fortschritte, Berlin 1931.

17. Gotische Baukunst in Osteuropa. Volkstum und Kulturpolitik, 1932.

18. Einige Streiflichter auf die künstlerischen Voraussetzungen der Bildwerke Veit Stoss. Forschungen und Fortschritte, Nr. 16, 1933.
19. Der neue Ikonensaal des Kaiser Friedrich Museums. Christliche Kunst, München 1933/34.
20. Ikonensammlung an der griechisch-katholischen theologischen Akademie in Lemberg. Byzantinische Zeitschrift, Bd. 35, 1935.
21. Rom und Byzanz auf dem Gebiet der Kunst. Salzburger Hochschulwochen 1935.
22. Ost und West in der bildenden Kunst. Profil 5, Mai 1935.
23. Der neue Freskenschmuck in der Kapelle des griechisch-katholischen Seminars in Lemberg. Christliche Kunst, München 1935/36.
24. Eine englische Geschichte der byzantinischen Kunst. Neugriechisch-byzantinische Jahrbücher, 1938.
25. Problem der byzantinischen Renaissance und ihr Verhältnis zur abendländischen Geistige Arbeit, N. F. von Minerva, V, 1939.
26. Ein stilgeschichtlicher Vergleich der Sergius- und Bacchuskirche in Konstantinopel und S. Vitale in Ravenna. Atti del V. Congresso intern. die Studi bizantini, Bd. 2, Rom 1940.
27. Byzanz und Okzident in der bildenden Kunst des Mittelalters. Ein stilvergleichender Versuch. Atti del V. Congresso intern. die Studi bizantini, Bd. 2, Rom 1940.
28. Mittelalterliche Kunst in Griechenland (mit Berücksichtigung der byzantinischen und abendländischen Einflüsse). Mitteilungen für Mitglieder der deutsch-griechischen Gesellschaft, Februar 1943.
29. Oskar Wulff. Wissenschaftliche Würdigung. Zeitschrift für slavische Philologie, 1945.
30. Max Dvorak und die Wiener kuthistorische Schule. Furche, 1. Jg. Nr. 1, Wien 1945.
31. Wesenszüge der byzantinischen Ikonenmalerei. Wort und Wahrheit, Heft 8, 1946.
32. Österreich und Byzanz in der Babenbergerzeit. Almanach der Furche, Wien 1947.
33. Der christliche Humanismus und seine universelle Bedeutung. Wien 1948.
34. Die walachische Kirche in Lemberg, ein Denkmal osteuropäischen Renaissance-Architektur. Wiener Jahrbuch f. Kustgeschichte, Bd. 12/13, Wien 1949.
35. L'importanza della decorazione musiva nell'architettura ravennate è il suo posto nella pittura tardo romana. Felix Ravenna, 1950.
36. Die Gegenwartsprobleme der Kunstgeschichte und die Krise der Geschichtswissenschaft. Mitteilungen des Inst. f. österr. Geschichtsforschung, Bd. 58, 1950.
37. Das Gnadenmuttergottesbild der Michaelerkirche in Wien. Ein Denkmal der italo-byzantinischen Schule. Jahrbuch der österr.-byzantinischen Gesellschaft, Bd. 1, Wien 1951.

38. Monuments de l'art byzantin en Autriche. Actes du VIe congrès international d'Etudes byzantines, Tom II, Paris 1951.

39. El Greco y sus relaciones con el arte occidental y bizantino. Clavileno, Madrid 1952.

40. Die Kunst Ost- und Westroms im frühen Mittelalter. Das Münster, 5. Jg., München 1952.

41. Westrom oder Ostrom. Revisionistische Ansichten über das Verhältnis der bildenden Kunst Byzanz' zu Rom und Orient. Jahrbuch der österr.-byzantin. Gesellschaft, Bd. 2, Wien 1952.

42. Bild und Sinnbild in der Kunst. Folia Salisburgensia Bd. 3, Salzburg 1953.

43. Der universale Gedanke und die katholische Universität. Mitteilungen des katholischen Universitätsvereins Salzburg, N. F. 1. Jg., Heft 3, Salzburg 1953.

44. Wandlungen in der monumentalen Wandmalerei Serbiens vom 13-14 Jh. Zeitschrift f. slav. Philologie. Bd. 25, 1956.

45. Giotto zwischen zwei Epochen. Festschrift A. Weissenhofer, Wien 1954.

46. Die Folgen des Falles von Konstantinopel. Festschrift Tschizewsky, Berlin 1954.

47. Probleme der Wiederentstehung einer sacralen Kunst. Christliche Kunstblätter, Linz a. d. D. 1953.

48. Die Kunst der Gegenwart und Krisenerscheinungen in der Geschichte der bildenden Kunst. Bericht über die Kärntner Hochschulwochen 1954, Graz 1956.

49. Les relations entre l'art vénitien ravennat et tardo-romain. XVIIIe Congrès International d'Histoire de l'Art 1956 a Venice.

50. Österreich und Abendland. Fundamente 1. Jg., Heft 1, Graz 1956.

Besprechungen:

1. V. Birnbaum: Romanische Renaissance am Ausgang des Mittelalters, Belvedere, Wien 1924.

2. M. Winkler: Wesen der altrussischen Kunst und Wiederentdeckung und Wandlung der russischen Kunst. Zeitschrift f. slav. Philologie, Leipzig 1928.

3. M. Walicki: Die Fresken der Dreieinigkeitskapelle im Lubliner Schloss. Byzantinische Zeitschrift 1928.

4. W. Sicynsky: Die Architektur der altfürstlichen Periode. Byzantinische Zeitschrift Bd. XXVIII, 1929.

5. Worringer: Griechentum und Gotik. Abhandlungen d. slav. wissenschaftlichen Institutes in Berlin, Bd. 2, 1929.

6. J. Strzygowski: Die altslavische Kunst. Jahrb. f. Kultur und Geschichte der Slaven, N. F. 1931.

7. Ph. Schweinfurth: Geschichte der russischen Malerei im Mittelalter. Zeitschrift f. slav. Philologie, Bd. 11, Leipzig 1934.

8. Ph. Schweinfurth: Die Wandbilder der Kirche von Bojana b. Sofia, ein Meisterwerk d. monumentalen Kunst d. 13. Jahrh. Zeitschrift f. slav. Philologie 1945/46.

9. E. Schaffran: Österreichische Kunstgeschichte. Wissenschaft und Weltbild, Wien 1949.

10. P. Meyer u. M. Hürlimann: Schweizerische Münster und Kathedralen des Mittelalters. Erasmus, Bd. 2, Nr. 13/14, 1949.

11. Felix Ravenna III, Fasc. 1 und 2 Jahrbuch der österr.-byzantinischen Gesellschaft, Bd. 1, Wien 1951.

12. P. H. Michel: Fresques Romanes des églises de France. Jahrbuch der österr.-byzantin. Gesellschaft, Bd. 2, Wien 1952.

13. M. Uhlirz: Krone des hl. Stephan, des ersten Königs von Ungarn, Jahrbuch der österr.-byzantin. Gesellschaft, Bd. 2, Wien 1952.

15. G. Bochkovitch: L'art médiéval en Serbie et en Macédoine, Architecture et Sculpture religieuse. Zeitschrift f. slav. Philologie, Bd. 22, 1953.

16. P. Urban Rapp O. S. B.: Das Mysterienbild, München Jg. 7.

О. надzv. проф. д-р Андрій Ішак, народився 23 жовтня 1887 р. в Миколаєві над Дністром. Іспит зрілості склав у гімназії в Стрию 1907 р. Богословію студював в університетах у Львові та Інсбруці. В 1914 р. осягнув ступінь доктора богословії на університеті в Інсбруці. В тому ж році рукоположений на священника, займав різні душпастирські посади. Під час світової війни був військовим душпастирем. В 1918 році звільнений з війська, став префектом Гр.-Кат. Духовної Семінарії у Львові. Від 1919 р. займав знову різні душпастирські посади, а в 1923 став парохом у Мільні. В 1928 р. покликаний до Богословської Академії, викладав догматику нез'єданого Сходу й канонічне право. В 1930 р. студював короткий час у Орієнтальнім Інституті в Римі і працював рівночасно над "Палінодією" Захарії Копистенського.

Митрополит Андрей рескриптом Митр. Орд. 23 вересня 1932 р. іменував його надзвичайним професором.

Свої професорські обов'язки о. д-р Ішак виконував рівночасно з душпастирськими, працюючи у підльвівському селі Сихові. Тут постигла його смерть з рук большевицьких військових летунів, згинув розстріляний 26 червня 1941 р.

О. д-р Ішак був дійсним членом БНТ та НТШ у Львові.

Наукові праці:

1. Унійні і автокефальні змагання на українських землях від Данила до Ізидора. "Богословія", тт. I, II, V. (1923, 1924, 1927).
2. Погляд на дві найстарші томістичні школи. "Богословія", т. VII. 1929 р.
3. De Zacharia Kopystenskyj eiusque Palinodia. "Богословія", тт. VIII і IX. 1930-31.
4. Св. Августин і Схід. "Богословія", т. IX. 1931 р.
5. Почитання Найсв. Евхаристії на Сході. Pamiętnik II. Konf. Karplanskiej w Pinsku. Пінськ 1932.
6. Filioque у Фотія і його наслідників. Pamiętnik III. Konferencji Karplanskiej w Pinsku. Пінськ 1932.
7. Рим і Візантія. "Мета" 1934, ч. 6.
8. Wychowanie kleru w gr.-kat. Seminarjum duch. we Lwowie. "Oriens". Краків 1934.
9. Українська автокефалія та синтетичне християнство. "Мета" 1934, чч. 42-43, 5-47.
10. Догматика нез'єдиненого Сходу. Том I. "Праці Гр.-Кат Богословської Академії у Львові". Том XV.-XVI. Львів 1936, стор. 284.
11. De editione slavorum librorum liturgicorum. Acta VI. Conventus Velehradensis. Olomouc 1937.
12. Рецензії з обсягу історичної, догматичної, схолястичної і патристичної літератур в "Ниві", "Богословії" і ін. Публіцистичні статті в "Ниві": "Йосиф Кляйтген" і "Чи жив Христос" своїм рівнем перевищають звичайні статті того роду та мають характер наукових розвідок. Замітні є теж дві його полемічні статті з приводу брошури Rädltza: "Unter uns ohne Mascke", а то: 1) "Знов на історичнім становищі" і 2) "Пришпилім" — обидві друквані в "Ниві" під псевдонімом "Бен-Хефез", а також: "Війна і мир", "Бойкот і його допускаємість", "З історії релігійної думки на Україні, Грушевського", "Баптисти, адвентисти, методисти". Також співпрацював у "Дзвонах" рецензіями і статтями, з яких замітношою є: "Релігійний світогляд В. Липинського" (1931), (2, стор. 45-46), (3а, стор. 97-98), (3а, стор. 60), (81, стор. 64-65), (109, стор. 108-109).

О. проф. д-р Спирідон Кархут, уродився 30 вересня 1869 р. в Новосілці Костюковій, Борщівського повіту, з батьків о. Василя і Валерії з Курбасів. Після іспиту зрілости в Українській Академічній Гімназії 1887 р. записався на богословський виділ Львівського Університету і вчився там у рр. 1887-1891. 1892 р. був рукоположений на священника й душпастирював у кількох місцевостях Станіславівської Епархії. Після складення катехитичного іспиту для виділових і середніх шкіл перенісся до Львова й продовжував вивчати класичну філологію на філософічному факультеті Львівського Університету в рр. 1899-

1902/3. В червні того ж року склав кваліфікаційний іспит на вчителя класичної філології і вчив ці предмети в Українській Академічній Гімназії аж до 1928 р. Рівночасно з учительською працею продовжував науково працювати і 1914 р. отримав докторат у Львівському Університеті. Крім своїх професійних зайнять, близько цікавився церковно-слов'янською філологією і, коли після війни праця в Духовній Семінарії була налагоджена, Митрополит Андрей запросив його викладати церковно-слов'янську мову. З заснування Богословської Академії він, як і досі, викладав свій предмет і приготував до друку габілітаційну працю "Граматику української церковно-слов'янської мови".

Митрополит Андрей іменував його 20 березня доцентом, а після опрацювання нового службника 2 жовтня т. р. звичайним професором. В р. 1930 новий службник був затверджений усіма єпископами. До останку свого трудолюбного життя о. д-р Кархут працював науково і працював над т. зв. "Євангелієм-Апракос", як другою частиною службника. Помер 14 березня 1931 р. Був членом комісії Львівської Епархії і міжепархіяльної комісії для справлення богослужбових книг, членом основником БНТ та дійсним членом Практично-богословської Секції від 1923 р.

Наукові праці:

1. Граматика української церковно-слов'янської мови. Стор. XIX-284.
2. Нове видання Службника. Ст. 34, "Богословія" 1929. (81, ст. 82-83), (1, ст. 61 і 104), (85, ст. 400-1) і (86, ст. 112-13).

Покл. надзв. проф. д-р Роман Ковшевич, уродився 22 травня 1873 р. в Ярославі, в сім'ї начальника пошти Володимира і Йосифи з Ходзинських. Народну школу й німецьку гімназію скінчив у Львові 1891 р. По maturі студював історію на філософічному факультеті Львівського Університету, а потім Віденського Університету і брав живу участь в семінарах проф. Шараневича, Фінкля, а потім Ягіча у Відні. По скінченні навчання вернувся до Львова і тут записався на правничі студії, які закінчив з ступенем доктора прав в 1898 р. Свої правничі студії з ділянки церковного права продовжував у проф. Абрагама, а рівночасно працював в суді. Суддейські обов'язки виконував у Мостиськах і Станиславові аж до 1912 р. В тім році був іменований радником суду і вернувся до Львова. Наукові пляни молодого правника стали здійснюватися, коли він 1910 р. одержав від австрійського міністерства стипендію та 1912 р. виїхав до Риму для поглиблення студій церковного права. У Ватиканській бібліотеці працював над своєю габілітаційною працею п. з.: "*De primis litibus ex antiquae Poloniae dioecesisibus apud Romanam Rotam iudicatis*".

Перша світова війна застала його у Львові. Як доброволець зголосився до УСС. Під час виконування військової служби працював у військовім полевім суді в Сараєві і Перемишлі, де застав його Листопадовий Зрив, 1918 р. З Перемишля переїхав до Львова й працював в українськім посольстві. Звідси виїхав на Україну, і тут зголосився до праці в університеті в Кам'янці, але дальші події не дали йому працювати на тому ж університеті. Повернувшись до Львова, працював знов у суді, а рівночасно викладав церковне право в Українськім Тайнім Університеті, як професор, а опісля декан Правничого Виділу. По закритті УТУ поляками пішов на примусову емеритуру. Одначе не зневірився польськими "шिकанами", дальше працював науково й брав участь в БНТ та вів свою адвокатську канцелярію в Богородчанах. На запрошення Митрополита Андрея Шептицького в 1930 р. викладав канонічне право в Богословській Академії аж до смерти, 3 березня 1932 р.

Наукові праці:

1. *De primis litibus ex antiquae Poloniae dioecesisibus apud Romanam Rotam iudicatis*. "Богословія" VII, 3.
2. Індуктивний метод в юриспруденції: Збірник Правн. Комісії НТШ, т. I-II.
3. Погляд на українську канонічну літературу: "Богословія" VI, 1-4; VII, 1.

Інші статті були надруковані в "Ниві", "Богословії" і інш. (59, ст. 91-92 і 39).

О. проф. д-р Микола Конрад, уродився 16 травня 1876 р. в Струсові з батьків Йосифа і Марії з Житковських. Перші дві гімназійні класи скінчив у Львові в середній школі Воскресенців у роках 1887-1889, а вищі класи завершив матуральним іспитом у Римі. Філософічні й богословські студії продовжував у Римі в Колегії "De Propaganda Fide". Там 9 грудня 1895 р. промудався на доктора філософії, а 8 травня 1899 р. на доктора св. Богословії. В 1896-97 рр. скінчив "Академію вищих філософічних студій св. Томи" в Римі. Був рукоположений на священника 1899 р. Від 1900 р. виконував обов'язки заступника учителя релігії у т. зв. виділових школах Золочева. В 1902 р. був призначений сталим катехитом виділової школи в Теребовлі, а в 1907 р. — заступником учителя релігії в українській гімназії ім. Франца Йосифа в Тернополі, де опісля став дійсним учителем релігії. Під час першої світової війни душпастирював в угорському Градеці та в таборі українських біженців у Гмінді, був там також катехитом і управителем гімназійних курсів до 1918 р. Від 1920-29 р. учив у гімназіях в Березжанах і Тернополі. В 1930 р. Митрополит Андрей запросив його викладати соціологію та старовинну й новітню філософію в Богословській Академії. Професорська Колегія БА 7 квітня і 10 травня 1935 р. на внесення о. ректора Й. Сліпого запропонувала ВПреосв. Митрополитові займенувати о. д-ра М. Конрада надзвичайним професором Філософічного Виділу на основі його праці: "Нарис історії старовинної філософії". Справу цієї габілітації реферували о. д-р Й. Сліпий і о. д-р А. Іщак. (За, ст. 41). Це призначення Митрополит Андрей затвердив рескриптом з 5 травня 1936 р. (За, ст. 50). На засіданні Професорської Колегії 2 червня 1936 р. о. проф. д-р Я. Левицький прочитав рецензію на нову працю о. д-ра Конрада: "Основні напрями новітньої соціології" і поставив внесення запропонувати до займенування о. д-ра Конрада звичайним професором. Професорська Колегія прийняла внесення о. проф. Я. Левицького і Митрополит Андрей рескриптом М. Орд. 31 березня 1937 р. затвердив номінацію о. д-ра М. Конрада звичайним професором історії філософії та соціології.

В Богословській Академії о. проф. М. Конрад працював аж до вибуху війни як професор, а потім як декан Філософічного Виділу аж до другої світової війни. Рівночасно був опікуном студентської молоді "Обнова". По приході большевиків у 1939 р. Митрополит Андрей призначив його парехом у селі Страдче коло Янова. Там його, ревного виховника, професора і всіма любленого душпастиря, постигла мученицька смерть. Коли большевики відступали перед німецькою

армією в червні 1941 р., о. Конрада покликано до хворої жінки, що мешкала по другій стороні головного шляху з Янова до Львова. Коли панотець вертався разом з дяком Приймою після уділення хворій Найсвятіших Тайн, шляхом надїхало авто з трьома енкаведистами. Побачивши священника в ризах, енкаведисти вискочили з авта, здерли фелон, вирвали чашу, заволокли обох у недалекий ліс і там, завдавши їм кілька важких ударів, правдоподібно прикладом рушниці та по-коловши о. Конрада багнетом, врешті кількома стрілами з револьвера відібрали їм життя. Це сталося 26 червня 1941 р. Тіло о. Конрада, що не розкладалося, похоронено в Страдчі за два дні після похорону дяка. Син священника-мученика Степан в листі пише: “А навіть у рік пізніше, коли ми перекладали тіло Батька з первісної труни в металеву після ексгумації, ми переклали тіло з одної в другу труну на руках, а тіло було наче зсохле, воно не розложилося”. (40 і 36). (За, ст. 42).

Важніші праці оголошені друком:

1. Д-ра І. Франка: “Поема про сотворення світа”, Львів 1905.
2. Модерна ментальність і католицизм. Академічний виклад. “Мета”. Львів 1934.
3. Націоналізм і католицизм. Акад. виклад. “Мета”. Львів 1934.
4. Нарис історії старовинної філософії. I. частина. Видання “Богословії”. Ч. 15. Львів 1934.
5. Нарис історії старовинної філософії. I. частина. Видання “Богословії”. Ч. 16-17. Львів 1934.
6. Корпоративний устрій громадянства. Акад. виклад. “Мета”. Львів 1935.
7. Нарис історії старовинної філософії. III. частина. Видання “Богословії”. Ч. 19. Львів 1935.
8. Основні напрямки новітньої соціології: Лібералізм. Видання “Богословії”. Ч. 21. Львів 1936.
9. У Тернополі співредагував “Подільський Голос”, де поміщував різні статті. Співпрацював у видавництвах Марійського Т-ва Молоді: “Наш Приятель” і “Правда”. Писав статті і рецензії в “Ниві”, “Меті” і “Богословії”. (За, ст. 42-43), (109, ст. 97-8).

О. д-р Гавриіл Костельник, уродився 1886 р. в Руському Керестурі в Югославії (перед світовою війною Р. Керестур мав назву Бач-Керестур і належав до Угорщини), з батьків Теодора й Анни Макаї, середньо-заможних селян. Гімназійну науку побирав у перших двох клясах у гімназії в Вінковцях (Славонія), а в інших клясах — у гімназії в Загребі, де склав іспит зрілости. Богословію студював перші два семестри в університеті в Загребі, а опісля у Львові, філософію студював один семестр в університеті у Львові, а опісля в університеті в Фрибурзі в Швейцарії, де осягнув ступінь доктора із систематичної філософії як головного предмету, а з історії філософії та славістики як побічних предметів. У 1915 р. нострифікував докторат у Львівському Університеті. Рукоположений 1913 р. на священника, займав пост катехита середніх шкіл у Львові. Від 1920-1928 р. викладав філософію на богословському відділі при Гр.-Кат. Духовній Семінарії у Львові, а від 1928-1930 р. — на Богословській Академії. У повоєнний період, до 1930 р. був головним редактором "Ниви".

Помер 1948 р.

О. д-р Г. Костельник був членом основником БНТ та дійсним членом філософічно-догматичної Секції від 1923 р.

Наукові праці:

1. Шевченко з етично-релігійного становища. Львів 1910.
2. Книга проповідника. (Кохелет). "Нива" 1912.
3. Поняття негачії і нічого. "Альманах українських богословів". Львів 1914.
4. Християнство й демократизм. "Нива" 1918.
5. Границі демократизму. Львів 1919.
6. Теорія Айнштайна. "Богословія" 1923.
7. Границі вселенної. Львів 1924.
8. Сотворення. "Нива" 1923-1924.
9. Три розправи про пізнання. Жовква 1925.
10. Християнська апологетика. Львів 1925.
11. Психологія віри. "Нива" 1926-1927.
12. Спір про епіклезу між Сходом і Заходом. Львів 1928.
13. Das Prinzip der Identität. Grundlage aller Schlüsse. "Богословія" VII, 1929.
14. Ordo logicus. Львів 1931.
15. Зародкова душа. Львів 1931.
16. Поняття матерії в старовинних атомістів і в нинішній фізиці. "Богословія" 1932.

17. Граматика бачвансько-русской бешиди. 1923.

18. Становище і походження людини. 1936.

Крім того, писав ще поезії, драми, оповідання, літературну критику, рецензії та публіцистичні статті бачманським діалектом, хорватською і українською мовами, видаючи їх то окремими книжками, то поміщуючи в різних журналах та часописах, як напр., "Luč", "Hrvatska Smotra", "Prosvjeta", "Naše Kolo", "Hrvatska Duša", "Нива", "Богословія", "Дзвони", "Мета", "Діло". (81, ст. 54-55).

Покл. надзв. проф. д-р Іван Крип'якевич, уродився 25 червня 1886 р. у Львові. Його батько о. Петро був катехитом у львівських гімназіях. По скінченні народньої і середньої школи у Львові студював історію на філософичному факультеті Львівського університету у проф. Михайла Грушевського. По завершенні студій і по одержанні наукового звання доктора філософії 1911 р. він учителював у гімназіях Рогатина, Львова і Жовкви від рр. 1909-1939. В 1919 р. був призначений прив. доцентом Кам'янець-Подільського Університету, а опісля професором Українського Тайного Університету у Львові в рр. 1921-23. На запрошення Митрополита Андрея викладав у Богословській Академії історію України від 1934/35 р. аж до другої світової війни. Проф. Крип'якевич підчас окупації Галичини більшовиками був керівником катедри історії Львівського Державного Університету та директором Інституту Суспільних Наук Академії Наук у Львові. Помер 21 квітня 1967 р. у Львові.

Свою наукову працю почав під проводом проф. М. Грушевського ще в університетській лавці і досліджував спочатку. соц.-економ. культур. історію Галичини 16-17 ст., а потім вивчав козацьку добу України.

Проф. Крип'якевич був дійсним членом НТШ від 1911 р. і довголітнім директором Історично-філософичної Секції, а від 1958 р. дійсним членом Академії Наук.

Проф. Крип'якевич був членом БНТ та дійсним членом історично-правничої Секції.

Наукові праці:

1. Давня топографія Гр.-кат. Духовної Семінарії у Львові. "Праці Гр.-кат. Богословської Академії у Львові". Т. I-II. Львів 1935. Стор. 215-230. 8°.

2. З історії міста Жовкви. "Записки Чина С. Василя В." Т. VI. Вип. I. Жовква 1935. Стор. 40-69. 8°.

3. Михайло Грушевський. Життя і діяльність. Львів 1935. Стр. 57.

4. Історія Українського Війська. Ч. I: Військо княжих часів. Ч. II. Запорозьке військо. Видання Івана Тиктора. Львів 1936. Стор. 290. 8°.
5. Рейд полковника Ждановича. Календар "Червоної Калини". Львів 1936. Стр. 42-48. 8°.
6. 350-ліття середньої школи у Львові. "Життя і Знання". Львів 1936. Стр. 281-282. 8°.
7. Мазепа й українська фльота. "Життя і Знання". Львів 1937. Стр. 103. 8°.
8. Історія української культури. Ч. I: Побут. Видання Івана Тиктора. Львів 1937. Стр. 190. 8°.
9. Князь Ярослав Осмомисл. Видання Т-ва "Просвіта". Ч. 845. Львів 1937. Стр. 48. 16°.
10. Українські землі 1914-23 [карта]. "Атлас України і сумежних країв". Львів 1937. Карта 58.
11. Каталог бібліотеки львівської Ставропігії в 1619 р. "Українська Книга". Львів 1937. Стр. 157-166. 8°.
12. Замітки до історії війська княжих часів. "Записки Наук. Т-ва ім. Т. Шевченка". Т. 154. Львів 1937. 8°.
13. Український екслібрис XVIII ст. "Українська Книга". Львів 1937. Стр. 110-111. 8°.
14. Матеріяли до історії торгівлі Львова. ЗНТШ, 65, 1905.
15. Львівська Русь в першій пол. XVI ст. ЗНТШ, 77-79, 1907.
16. Козаччина і Баторієві вольності. (Вступня стаття до VIII т. "Жерел до іст. України-Руси").
17. Козаччина в політичних комбінаціях 1620-30 рр. ЗНТШ, СХVII-СХVIII, 1914.
18. Студії над державою Богдана Хмельницького. ЗНТШ, СXXXVIII-СXL, СXLIV-СXLV, СXLVII, 1925-31.
19. Богдан Хмельницький, 1954.

Проф. д-р І. Крип'якевич опублікував около 180 інших праць, присвячених історіографії (зокрема "Українська історіографія", 1923), іст. географії, сфрагістиці, історії культури (зокрема "Історія української культури", 1937), численні наукові й популярні огляди та нариси з історії України (зокрема "Велика історія України" 1935, "Історія Українського Війська" 1936 — разом з іншими авторами), де він виявив себе блискучим популяризатором. Автор історичних оповідань для дітей (під псевд. Іван Петренко) у "Дзвінку" (був його редактором в 1911-14 рр.) та в інших виданнях.

Він поміщував менші статті й замітки в "Українській Книзі", "Життю і Знанню", "Нашій Батьківщині" та інших.

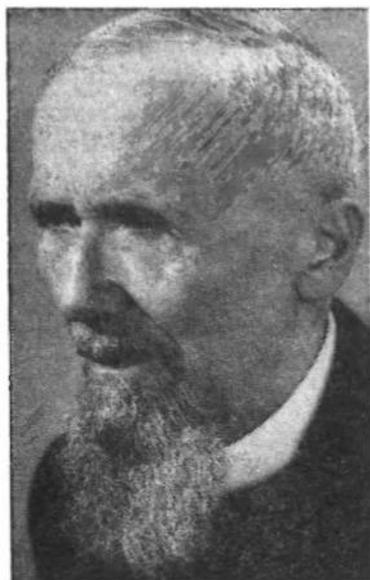
Д-р Борис Кудрик, уродився 1897 р. в Рогатині з батьків о. Павла (катехита місцевої української приватної гімназії) і Марії Герасимович. Народню школу й гімназію закінчив у Рогатині, а іспит зрілості склав у Відні 1915 р. Музичні студії (фортепіан і теоретичні предмети) почав у Віденському Університеті у проф. Евсевія Мандичевського, а після війни продовжував їх у Львівському Університеті у проф. Хибінського. Тут одержав наукове звання доктора, захистивши докторську працю на тему: "Творчість композиторів т. зв. Перемиської школи -- Михайла Вербицького і Івана Лаврівського". Після закінчення студій віддав педагогічній та композиторській праці. Від 1926 до 1939 р. викладав історію та теорію музики, композицію і гармонію в Музичному Інституті ім. Миколи Лисенка. На запрошення Митрополита Андрея викладав історію церковної музики в Богословській Академії від 1933/34 до 1939 р. Під час першої окупації Галичини більшовиками учив в Державній Консерваторії у Львові до р. 1941. У наступних трьох роках працював в оперному театрі та komponував пісні й музику для театру "Веселий Львів". Наприкінці 1944 р. виїхав до Відня, там у 1945 р. його заарештували більшовики й заслали на Сибір. За достовірними вістками, помер у 1950 р. в однім з концентраційних таборів Мордовської області.

Професор Борис Кудрик це визначний музик, знавець загальної історії музики, зокрема церковної; композитор численних праць для фортепіану, сольоспівів, камерної музики, хорових творів, обробок народніх пісень та музики до церковних псалмів і Служби Божої. Залишив велику наукову і музичну спадщину, на жаль, дотепер не опрацьовану. Багато його цінних творів пропало назавжди у Відні під час воєнних дій та після його арештування.

Наукові праці:

1. Огляд історії музики. Праці Гр.-Кат. Богословської Академії у Львові. Т. XIX, Львів 1937, ст. 144.
2. Доба старшого українського т. зв. "партесного співу". "Богословія". Т. XV. Кн. 1. Львів 1937, ст. 1-18.
3. Михайло Вербицький. "Богословія". Т. XV. Кн. 4, Львів 1937, ст. 211-222.
4. Українська народня пісня і всесвітня музика. Видання Т-ва "Просвіта" у Львові 1927, ст. 29.
5. Чужі впливи в українській музичній культурі. Журнал "Українська музика", Стрий 1937.
6. Рецензії, поміщені в "Богословії", "Меті", "Дзвонах", "Ниві", "Новій Зорі", "Ділі", "Америці", "Житті і Знанні", в хорватському журналі у Загребі. (За, ст. 101, 122, 123, 124, 125).

О. проф. д-р Василь Лаба, уродився 1. IX. 1887 р. в Бертешові, пов. Бібрка, з батьків Михайла й Анни з Диких. Народню й середню освіту дістав у Львові в школі вправ і в Академічній гімназії. Після зложення іспиту зрілості з відзначенням у 1906 р. відбув богословські студії у Львові (4 курси), в Інсбруці (4 курси) і в Відні (2 курси) та філософічні в Фрибурзі швайц. (3 курси) і промувався на доктора богословії в університеті у Відні 21 січня 1914 р. на основі дисертації *“Der Prozess Jesu Christi vor dem jüdischen Synhedrium”* і стислих іспитів в університеті в Інсбруці з моральної богословії, історії Церкви й канонічного права, та в університеті у Відні з догматики. Восени 1912 р. висвячений на священника, займав такі душпастирські й виховно-учительські посади: завідувача парохії у Бібріці і Стрільках в час російської окупації (1914-1915); завідував парохією Чагрів (1920-1921); сотрудника на Виспі (1920), сотрудника архикатедрального (1921-1923) та сотрудника при Преображенській церкві у Львові (1923-1924); в рр. 1914-18 полевий духовник австрійської армії, (1918-19) в італійським полоні. В рр. 1919-20 начальний духовник УГА і генеральний вікарій Кам'янецьподільської Епархії. Протягом своєї душпастирської і наукової праці працював також у Духовній Семінарії, від 1912-14 як префект, а від 1920 р. як професор на богословському виділі викладав протягом року основну догматику, а опісля у Гр.-кат. Богословській Академії введення до св. Книг Нового Завіту, біблійну герменевтику і патрологію. Від 1926 р. о. Лаба був віцеректором Духовної Семінарії. В 1928 р. габілітувався на приватного доцента Богословської Академії, після предложення габілітаційної праці *“Біблійне питання”* (частина виданої Біблійної Герменевтики). На інавгураційнім святі 5. X. 1930 р. проголошено його іменування на надзвичайного професора. Працю п. з. *“Герменевтика”* реферували о. проф. д-р Тит Мишковський і о. проф. д-р Т. Галушинський. (1, стор. 64). Професорська Колегія на засіданні 1 жовтня 1932 р. запропонувала його до іменування звичайним професором, що затвердив Митрополит Андрей у Митрополічій Розпорядженні з 23 вересня 1932 р. (2, стор. 43 і 45). О. Лаба вчив як катехит в Академічній гімназії у Львові, приватній дівочій гімназії СС. Василянок і III державній дівочій учительській семінарії.

В 1932 був призначений греміяльним крилошанином Митрополічої Капітули у Львові. В роках 1943-45 начальний духовник 1-ої Стрільцької Дивізії *“Галичина”* і українських частин в складі німецької армії.

В роках 1945-48 ректор Української Католицької Духовної Семінарії на чужині в замку Гіршберг, Баварія, а в 1948-50 в Кулемборзі, Голяндія.

Від 1950 р. генеральний і судовий вікарій Української Католицької Едмонтонської Епархії, Канада.

В р. 1964 іменованій проректором Українського Католицького Університету в Римі.

В році 1968 іменованій генералом-хорунжим УН Армії.

Наукові праці:

1. *Process Jesu*, Відень, 1914, Докторська дисертація. Не була публікована.
2. *Quaestio biblica*, Львів, 1928. Габілітаційна праця.
3. Біблійна герменевтика. Львів 1929, стор. 148. В-во Богословська Академія.
4. Патрологія, Т. I. Початкова донікейська доба. Львів 1931, стор. 164.
5. Патрологія, Т. II. Розцвітна доба. Львів 1932, стор. 217.
6. Патрологія, Т. III. Кінцева доба, "сумерк" патристичної літератури. Церковна література в добі Отців у східних народніх мовах. Львів 1934, стор. 148. В-во Богослов. Академія.
7. Св. Теодор Студит. "Богословія".
8. Подружнє право Східньої Церкви. Мюнхен 1950, стор. 52. Накладом Апостол. Візитатури.
9. Книга Об'явлення св. Апостола Івана. Едмонтон 1952, стор. 72.
10. Св. Іван Дамаскин. "Логос" 1, 1950, стор. 269-280.
11. Заслуги Митрополита Андрея перед українською богословською наукою. "Логос" 1955, стор. 151-158.
12. Митрополит Йосиф Сліпий як науковець і науковий організатор. "Логос" 1958, стор. 7-12.
13. Євангельські крушини, Едмонтон 1960.
14. Духовні священичі вправи, Париж 1964.
15. Великий Митрополит Андрей, Його життя і заслуги. УКУ Рим 1965, стор. 71. Численні статті в "Богословії", "Ниві", "Українських Вістях" (Едмонтон, більша як 200 статей) та в інших журналах і часописах. (1, стор. 67, За, стор. 89; 81, стор. 52, 193, 194, стор. 141).

О. проф. д-р Ярослав Юрій Левицький, уродився 3. V. 1878 р. в Пістині, Станиславівської Епархії, з батьків Іполита й Ванди з Яремецьких. Народні школи скінчив у Пістині, Кулачківцях і Коломиї, а гімназію — в Коломиї, де й склав іспит зрілості у 1896 р. Один рік студював право в університеті в Чернівцях, а опісля записався на богословський факультет Львівського Університету. Богословські студії скінчив у 1901.

Рукоположений того ж року, сповняв зразу обов'язки сотрудника в Кошилівцях (пов. Заліщики), а опісля до березня 1904 р. у Чернівцях.

З Чернівець перейшов до Львова на катехитиру при виділових міських і приватних школах, рівночасно був також сотрудником (проповідником) при архикатедральнім храмі св. Юрія, а опісля при церкві св. Петра й Павла, регістрантом Митр. Консисторії і завідувачем карного закладу у Львові. У 1907 р. дістав зразу тимчасову, а потім стали посаду катехита в гімназії (польській, опісля українській). На цій посаді перебув до 1930 р., коли то перейшов на емеритуру. В 1907 р. склав конкурсовий і катехитичний іспит на вчителя середніх шкіл. Був один місяць на місії серед українських емігрантів у Німеччині, а в часі російської інвазії сповняв душпастирські обов'язки в Лисиничах і в Городку к. Львова. У 1915 р. був арештований москалями. В 1917 р. склав докторат богословії в університеті у Львові. Від 1921 р. викладав на українським богословським факультеті у Львові спочатку один рік історію Церкви, згодом пасторальну. Один рік заступав у викладах професора моральної.

На інавгураційнім святі 5. X. 1930 р. проголошено іменування його доцентом. Працю п. з. "Перші проповідники і їх твори" оцінювали о. проф. д-р Сп. Кархут і проф. д-р М. Чубатий. (1, ст. 64).

Професорська Колегія на засіданні 1 жовтня 1932 р. запропонувала його до іменування звичайним професором. Пропозицію затвердив Митрополит Андрей в Митрополичім Розпорядженні з 23 вересня 1932 р. (2, ст. 43 і 45).

Досі оголосив друком такі важніші праці:

1. Енцикліка Папи Льва XIII про робітниче питання. Львів 1901.
2. Слава Непорочної Діви. Львів 1904.
3. Віра і наука. Львів 1905.
4. Наукова апологія віри (переклад). Львів 1905.
5. Перші основи економії (переклад). Львів 1905.
6. Хто є Христос? Львів 1906.
7. Дещо про суспільне питання. Львів 1907.
8. Боротьба Дрепера з вірою. Львів 1908.
9. Значення праці в світлі віри. Львів 1909.
10. Чи наука противиться вірі?
11. Життя св. Йосафата. Львів 1912.
12. Католицький народній катехизм ч. I. Жовква 1913.
13. Католицький народній катехизм ч. II. Жовква 1913.
14. Католицький народній катехизм ч. III. Жовква 1914.
15. Головні умови успішности проповіді. Львів 1917.
16. Галятовський як гомілет. Львів 1920.
17. Св. Письмо Нов. Зав. (переклад). Жовква 1921.
18. Біблійна історія Ст. Завіта. Львів 1923.
19. Біблійна історія Нов. Завіта. Львів 1923.
20. Св. Свящмч. Йосафат Кунцевич в світлі проповідей XVII і XVIII ст. "(Св. свящ. Йосафат Кунцевич — Матеріяли і розвідки

з нагоди Ювілею (1623-1923)", зібрав о. д-р Й. Сліпий, стор. 86-110). Львів 1924. Львів 1925 (226, стор. 451).

21. Життя апостола Унії св. свмуч. Йосафата. Львів 1924.
  22. Історія Церкви. Львів 1924. Львів 1928.
  23. Євангеліє, основа життя (переклад). Львів 1925.
  24. Гомілетика. Львів 1925.
  25. Книга псалмів (переклад). Львів 1925.
  26. Катехитичні проповіді (переклад). Часть I. Ужгород 1926.
  27. Катехитичні проповіді (переклад). Часть II. Ужгород 1927.
  28. Служба Божа св. Йоана Золотоустого (переклад). Львів 1927.
  29. Спіритизм. Львів 1927.
  30. Про секти й сектантів. Львів 1927.
  31. Годегетика. Львів 1928.
  32. Надгробні проповіді. Ужгород 1929.
  33. Перші українські проповідники і їх твори (*De exordiis praedicationis Ucrainorum*). Стор. 137. 8^о.
  34. Теорія церковної вимови (*Dr. Jaroslaus Levyckuj: De arte praedicandi*). Львів 1932. Стор. 137. 8^о.
  35. Єрейський молитослов. Переклад. Львів 1933.
  36. Св. Письмо Ст. Завіту. I ч. Переклад. Львів 1933.
- Оцінки й менші статті в "Богословії", "Ниви" й ін.

Крім того, заснував і редагував через десять років "Ниву", через сім років "Основу", один рік "Товариша" і один рік "Нову Раду". Кілька років видавав бібліотеку "Ниви", бібліотеку "Основи" й бібліотеку Т-ва св. Ап. Павла. Був довгі роки співробітником часописів "Буковина", "Руслан", "Народне Слово", "Українське Слово", "Діло", а в останніх двох роках — "Нова Зоря" й "Правда". Дописував до "Молодої України", "Богословського Вістника", "Поступу" й "Ниви" (в часі, коли не був її редактором). Був співредактором "Божого Слова". Дописував у "Богословії" і "Записках ОО. Василян". Також у "Буковині", "Руслані" й "Ділі" поміщував часто між 1901-1914 рр. свої новелі. Оцінки й менші статті в "Богословії", "Ниви" й ін.

О. д-р Богдан Липський, СТД, син Михайла й Катерини з Петрусенків, уродився 9 квітня 1903 р. у Львові. Народню і середню школу скінчив у Перемишлі. Філософські студії відбув у рр. 1921-1923 в Орієнтальнім Інституті в Римі в рр. 1923-1927. В 1927 р. промувався на доктора богословії, захистивши дисертацію п. з. "Про дійсність Воскресення, як доказ Божества Ісуса Христа". Був рукоположений на священника 7 листопада 1926 р. в церкві св. Мучеників Сергія і Вакха в Римі. Його святителем був Преосвященний Ісая Пападопулос, Архієпископ, Асесор Священної Конгрегації для Східньої Церкви. По скінченні студій був професором теології у Василянській Богословській Студії в Христинополі в роках 1927/28-1929. Від 1 вересня 1930 до 31 серпня 1931 працював сотрудником у парохії Різдва Христового в Тернополі.

У вересні 1932 р. Митрополит Андрей запросив його на становище професора моральної і догматики в Богословській Академії. Тут працював до 1939 р., крім того був капеляном політичних в'язнів у Львові. Від осені 1939 р. до серпня 1944 р. перебув в Сяноці як канцлер Апостольської Адміністрації Лемківщини. Від вересня 1944 р. до серпня 1946 р. душпастирював у церкві св. Варвари у Відні. Від вересня 1946 р. до квітня 1948 р. був професором теології в Українській Католицькій Семінарії в Гіршбергу, Баварія, від квітня 1948 р. до червня 1951 р. продовжував ту саму працю в тій же Семінарії в Кулемборгу, Голляндія.

У 1959 р. був прийнятий до Торонтонської Епархії в Канаді. До Канади приїхав у грудні 1951 р. і тут працював як Епархіяльний Радник, референт подружних справ, цензор релігійних книжок і інше. 1 грудня 1952 р. став парохом церкви св. Отця Миколая в Торонті. Поставлений Протопресвітером Торонтського Протопресвітерату 15 вересня 1958 р. Назначений Предсідником Кураторії Українських Католицьких Шкіл Торонтонської Епархії у вересні 1959 р. Папа Павло VI декретом з 14 листопада 1963 р. іменував його своїм Прелатом. (37). Помер у Торонті 22. X. 1969 р.

Свої наукові праці друкував у "Богословії", "Меті" й інших журналах та часописах у Галичині, Німеччині та Канаді.

О. Леонід Лужницький, уродився 25 квітня 1869 р. в Сороцьку, Скалатського повіту з батьків о. Миколи, пароха Сороцька, та матері Юлії з Рейтеровських. Іспит зрілості склав у Тернополі 1897 р. Богословію студіював два роки у Львові, а в рр. 1889-1891 — у Відні. Крім богословії цікавився історією української літератури і слухав у Львові викладів о. проф. Омеляна Огоновського — та історією, слухаючи у Відні викладів проф. Макса Бідінгера. Рукоположений 1893 р. на священника, працював як катехит спочатку в народній, а опісля виділовій школі в Тернополі, а від 1894-1929 р. в українській Академічній гімназії у Львові. В 1924 р. іменованим почесним крилошанином Митрополичої Капітули у Львові. В 1921 році покликаний Митрополичим Ординаріатом на катедру історії вселенської Церкви викладав цей предмет спочатку на богословському факультеті при Гр.-Кат. Духовній Семінарії у Львові, а від 1928 р. на Богословській Академії.

Помер 16 жовтня 1951 р. у місті Гекстер (Вестфалія, Німеччина). О. Леонід Лужницький був членом-основником БНТ, дійсним членом-основником історично-правничої Секції від 1923 р. та її головою від 1930 р.

Наукові праці:

1. Нарис історії Церкви, 1898 р.
2. Оставьте дѣтей приходити къ Мнѣ — V частин (1900-1914) з окремою відбиткою в двох виданнях "І рік науки релігії" (1900, 1909).
3. Малий Катехизм на основі церковного року, 1921 р.
4. Літургіка. Учебник для середніх шкіл, 1922 р.
5. Мала Літургіка. Учебник для виділових шкіл, 1922 р.
6. Догматика Католицької Церкви. Учебник для середніх шкіл, 1924 р.
7. Христ.-кат. Етика. Учебник для середніх шкіл, 1922 р. (81, ст. 66-67), (42, ст. 237), (36, ст. 1383) і (55).

О. д-р Володимир Максимець, уродився 2. 7. 1901 р. в Перегінську, пов. Долина. Богословські студії почав у Духовній Семінарії у Львові, де закінчив 6 семестрів, продовжував їх в Інсбруці в Канізіяnum від 5. 10. 1923 до липня 1925 р., де одержав ступінь доктора філософії 20. 7. 1926 р. (Архів Канізіяnum. Персоналія ч. 2479). Рукоположений на священника в 1930 р. Був іменований 1931 р. професором стислої філософії, логіки, критики, онтології і психології. Працював у Богословській Академії до останніх днів її існування. Про теперішнє його перебування невідомо.

О. проф. д-р Тит Мишковський, уродився 4 жовтня 1861 р. в Перегримці на княжій Лемківщині, Перемиської Епархії, з батьків о. Івана й Івонни з Дуркотів. Початкову та середню освіту здобув у Перемишлі, де 1880 р. склав з відзначенням іспит зрілості. Богословію студіював у Відні в гр.-кат. Центральному Закладі при церкві св. Варвари (1880-84) а в “K. k. Höheres Priesterbildungsinstitut-i” при церкві св. Августина (1885-89), де й промувався на доктора богословії (1889). Під час студій у гр.-кат. Центральному Закладі слухав впродовж 8-ох семестрів викладів на філософічному відділі Віденського Університету. Рукоположений на священника в 1885 р. у Перемишлі, займав посаду (по остаточному закінченні богословських студій) префекта наук в гр.-кат. Генеральній Духовній Семінарії у Львові (1889-1894), катехита вищої реальної школи у Львові (1891-1903), регістранта Митрополичої Консисторії (1894-1903) [радником Митрополичого Суду для подружних справ та Інстанційного Суду, іменований ще 1891 р.]. Під час виконання цих обов'язків займався теж науковою працею: в літах 1889-1895 заступав різних оо. професорів як ад'юнкт богословського відділу Львівського Університету; 1894 р. був іменований звич. професором пастирської богословії у перемиській Духовній Семінарії. Цей номінації галицьке міністерство не затвердило, а в 1895 р. навіть відібрано йому ад'юнктуру в університеті, яку знов одержав щойно в 1898 р. У 1892 р. надрукував працю: “Chronologico-historica introductio in Nov. Testamentum”, яка і була прийнята як габілітаційна праця на доцентуру біблійних наук Нов. Зав. на богословському відділі Львівського Універ-

ситету, але доцентуру бібл. наук Нов. Завіту дістав щойно у 1899 р., а в 1902 р. ще й доцентуру бібл. наук Ст. Завіту. В 1901/2 акад. році викладав у заступстві хворого о. проф. Клем. Сарницького бібл. науки Ст. Завіту з семітськими мовами, в 1902/3 акад. році викладав ті самі науки як самостійний заступник професора. В 1903 р. був іменованій надзвичайним, а в 1908 р. звичайним професором тих самих наук богословського віділу Львівського Університету. Обов'язки професора Львівського Університету сповняв до розвалу Австрії (з півторирічною перервою [лютий 1915 — квітень 1916 р.]), коли то австрійська влада його конфінувала у сольногородських Альпах). Коли вирішалася доля Східної Галичини і польська влада вимагала від нього присяги вірності, відмовився і для того був усунений з професури, а вслід за тим (від 1931 р.) позбавлений належної йому вислуженини.

У 1920 р., при творенні богословського факультету при Львівській гр.-кат. Духовній Семінарії Митрополичий Ординаріят поручив йому викладати біблійні науки Ст. Завіту. У першому році він був і деканом цього факультету. У гр.-кат. Богословській Академії він остався на тому самому становищі з правами звичайного професора від 1928 р.

Довгі роки сповняв уряд декана і проректора Богословської Академії. Помер 4 лютого 1939 р.

О. проф. д-р Тит Мишковський був почесним крилошанином Львівської Митроп. Консисторії, членом-основником БНТ-ва, дійсним членом-основником і головою Біблійної Секції БНТ.

Наукові праці:

1. *Chronologico-historica introductio in Novum Testamentum.* Leopoli 1892.

2. *De ratione litterarum A. T. in Cantico Mariae conspicua.* Leopoli 1901.

3. Двѣ науки — истина едина. Въ отвѣтъ на статію: “Двѣ науки” з журналу “Живая мысль”. Львовъ 1904.

4. *Isaiae liber in versionibus Graeca LXX et Latina Vulgata et Palaeoslavica exhibitus et explicatus.* Leopoli 1907.

5. Нашъ обрядъ и облатиненіе его. Съ добавленіемъ: Жалкая защита облатиненія. Відбитка із “Церковного Востока”. Львовъ 1913.

6. Изложеніе цареградской литургіи (св. Василя Великого и св. Йоана Златоустаго) по Ея древному смыслу у духу. Львовъ 1926.

Крім цього писав ще статті та записки в журналах “Богословскій Вѣстникъ” (1900-1902) і “Церковний Восток” (1911-1914).

(1, ст. 60-61), (81, ст. 53-54), (82, ст. 73-74), (83, ст. 77-78).

Покл. надзв. проф. д-р Олександр Надрага, уродився 15 жовтня 1885 р. в Бережанах. Після матурального іспиту в гімназії у Львові записався у Львівському Університеті на правничі студії. Тут закінчив романістичні семінари проф. Шаховського, Лисковського і Хлямтача та цивілістичний — проф. Дністрянського. Тут промувався на доктора прав і політичних наук в 1911 р. Опісля працював урядовцем австрійської державної адміністрації в Станиславові. Зараз на початку українських визвольних змагань став на службу рідній державі, працюючи як комісар староства в Станиславові. По війні переїхав до Львова і відкрив приватну адвокатську канцелярію. В 1920-24 р. викладав у Тайному Українському Університеті у Львові римське право. Після заснування Митрополитом Андреем Українського Католицького Союзу став його активним членом. В 1932/33 основник Богословської Академії Митрополит Андрей запросив його викладати процесове право. Тут він працював аж до приходу большевиків. В 1944 р. большевики заарештували його і разом з родиною — дружиною, д-ром медицини Теодозією, та двоїма дітьми, Богданом і Оленкою, вивезли на Сибір, де вони на засланні перебули 14 років. В 1960 році д-р О. Надрага разом з родиною вернувся до Галичини, але без права перебування у Львові. Поселився в Самборі і тут доживав віку. Помер 3 квітня 1962 р. (38). Проф. д-р О. Надрага був дійсним членом Богословського Наукового Товариства та дійсним членом Історично-правничої Секції БНТ. Він був також дійсним членом Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка у Львові та членом Союзу Українських Адвокатів.

Наукові праці:

1. Die Rechtslage der unierten Kirchen und der Union im jetzigen Polen. "Zeitschrift für Ostrecht". Heft 8-9 August-September. Berlin 1933, S. 737-755.

2. Товариство українсько-руських правників у Львові (1909-1933). "Ювілейний Альманах Союзу Українських Адвокатів". Львів 1934. Стор. 13-29.

3. Правна доля реальности Гр.-Кат. Духовної Семінарії у Львові. "Праці Гр.-Кат. Богословської Академії у Львові". Т. I-II. Львів 1935, стор. 233-43.

Доц. д-р Ярослав Пастернак, уродився 2 січня 1892 р. в Хирові, пов. Старий Самбір, з батьків о. Івана і Ольги з Мацюраків. Середню освіту почав у Перемишлі в 1902 р. і тут в році 1910 склав іспит зрілості. Університетські студії почав у Львові в роках 1910-14, а опісля продовжував у Празі в Карловому Університеті в роках 1922-26, де одержав науковий ступінь доктора з археології в році 1926. На доцента габілітувався в році 1935 в Українському Вільнім Університеті. Вже в роках 1913-14 працював як асистент Українського Національного Музею у Львові, а по першій світовій війні в роках 1923-28 — як асистент Державного Археологічного Інституту в Празі. По поверненні до Львова працював як директор культурно-історичного музею НТШ від 1928 до 1939 року. В той час Митрополит Андрей запросив молодого вченого на становище професора Греко-Католицької Богословської Академії у Львові. Тут д-р Пастернак викладав археологію від року 1932 до 1939, а опісля від 1941-44 р. Під час большевицької окупації Галичини працював як професор Державного Університету ім. Івана Франка у Львові (1939-41). По другій окупації Галичини виїхав до Німеччини (Мюнхен) і тут працював як професор археології в УВУ (в 1946 р.). З моментом заснування Українського Католицького Університету в Римі Верховний Архиєпископ Кардинал Йосиф Сліпий покликав його в 1965 р. на становище професора археології. Професор Я. Пастернак жив в Торонті, Канада, тут він і помер 30. XI. 1969 року.

Професор Я. Пастернак перевів археологічні розкопи в 60 місцевостях Чехословаччини, Карпатської України й Галичини в роках 1923-42. З них найважливіші на королівському замку "Градчани" в Празі (1925-28) та в княжому Галичі — Крилосі (1934-41).

Він був учасником міжнародних наукових з'їздів (з доповідями) у Варшаві 1932 р., Львові 1934 р., Берліні 1939 р., Києві 1940 р., Ленінграді 1941 р. та Торонті 1951 р.

Він був учасником також у **з'їздах українських музеологів Галичини**: у Львові, Перемишлі, Коломиї, Самборі та Стрию в рр. 1934-1939.

Брав участь у з'їздах музеологів Польщі: у Варшаві (1933, 1936) і Гданську (1938).

Відбув студійні наукові поїздки: до Відня (1934), Кракова (1933), Варшави (1935), Черновець, Букарешту, Будапешту, Братислави, Ужго-

роду, Мукачева (1936), Бреславу, Берліна, Дрезна (1938) та Луцька, Пинська й Давидгородка (1938).

Доповіді на археологічні теми: в кількадесяти місцевостях Галичини й Канади.

Професор д-р Я. Пастернак був дійсним членом:

Істор.-філософ. Наукового Т-ва УВУ у Празі (1926-1930),
Чеського Археологічного Товариства в Празі (1926-1928),
Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові (з 1929 р.),
Львівського Археологічного Товариства (1931-1939),
Гр.-кат. Богослов. Наукового Т-ва у Львові (1935-1944),
Віденського Археологічного Товариства (1943-1944),
Української Вільної Академії Наук (Канада) (з 1950 р.),
Міжнародної Вільної Академії Наук у Парижі (з 1954 р.),
Гр.-кат. Богословського Наукового Т-ва в Канаді (з 1961 р.),
Інституту Дослідів Волині (Вінніпер) (з 1963 р.).

Важливіші друковані праці:

Антропометричні дослідження в Жовківщині (НТШ, Матер. до української етнології і антропології XIX-XX, Львів 1919).

Звичаї та вірування в с. Зіболках, Жовківського повіту (як попереднє, XXI-XXII, Львів 1929).

Гальштатська культура Закарпаття (Записки НТШ, 100, Львів 1931).

Нововідкриті римські пам'ятки Галичини й Волині (Зап. НТШ, 151, Львів 1931).

Коротка археологія західньо-українських земель (відбитка з "Богословії", X, кн. 3-5, Львів 1932).

Звіт з археологічних дослідів 1932 р. в підземеллях Катедри св. Юрія у Львові ("Богословія" X, кн. 4, Львів 1932).

Перша бронзова доба в Галичині в світлі нових розкопів (Зап. НТШ, 152, Львів 1932).

Гетити та їхня культура ("Богословія" XIII, Львів 1935).

Готський гріб з Терпилівки ("Богословія" XV, Львів 1937).

Галицька катедра в Крилосі (Зап. НТШ, 154, Львів 1937).

Крипта під церквою Св. Духа Гр.-кат. Богословської Академії у Львові ("Богословія" XVI, Львів 1938).

Перші розкопи на "Золотому Току" в Крилосі (НТШ, "Сьогодні й Минуле", I, Львів 1939).

Найстарші часи Карпатської України (збірник "Карпатська Україна", Львів 1939).

Старий Галич, монографія (Львів-Краків 1944).

Привісні печатки княжої доби в Україні ("Рід і Знамено", ч. 4, Німеччина 1947).

До проблеми поширення й хронології лінійно-стрічкової кераміки в Європі (УВАН, Трипільський Збірник 2, ч. I, Авгсбург 1948).

Літописний город Пліснеськ і проблема варягів у Галичині (Науковий Збірник УВУ, V, Мюнхен 1948).

Археологія України (Зах. українські землі), Енциклопедія Українознавства, Мюнхен 1950).

Питання позагробового життя в світлі археології й етнології ("Логос" I, кн. 3, Вотерфорд 1950).

Найстарші християнські пам'ятки в Україні ("Логос" II, кн. I, Вотерфорд 1951).

Найстарші часи Волині ("Волинь у боротьбі за волю України", I, Вінніпег 1952).

Княжий город Львів (збірник "Наш Львів", Нью Йорк 1953).

Вадим Щербаківський, археолог-дослідник (журнал "Київ", ч. I, Філядельфія 1957).

Пам'ятки старовини с. Городниці на Поділлі (Пропам'ятна книга "Городниця", Торонто 1958).

Княжий город Перемишль (збірник "Перемишль, західний бастион України", Філядельфія 1961).

Угнівщина у безодні віків (збірник "Угнів та Угнівщина", НТШ, Український Архів XVI, Нью Йорк 1961).

Етногенеза слов'ян у новій археологічній літературі (НТШ, збірник 3. Кузели, Мюнхен 1962).

Археологія України (НТШ, Торонто 1961).

Unetické sídliště ve Vysočanech (Pamatky Archeologicke XXXIII, Praha 1923).

Neolitické sídliště v Hnidousich (Pamatky Archeologicke XXXIV, Praha 1925).

Hrob razu durynského v Hrobcich (Pamatky Archeologicke XXXIV, Praha 1925).

Podkarpatska Rus v mladši kamenné (Niederlufv Sbornik, Praha 1925).

Ruske Karpaty v archeologii (Prace z vedeckych ustavu XVIII, Praha 1928).

Der Stand der ukrainischen archäologischen Forschung in Ostgalizien während der letzten 10 Jahre (Slavische Rundschau I, 7, Prag 1929).

Prehistoricka archeologie na sovětské Ukrajině v letech 1925-1926 (Obzor Prehistoricky VII-VIII, Praha 1930).

Östliche Peripherien der Aunjetitzer Kultur (Contributions a l'histoire l'Ukraine au VII Congres Internat. des sciences historiques a Varsovie 1933, Leopold 1933, NTS).

Praveké styky Podkarpatské Rusi a Haliče (sbornik, Bratislava 1936).

Die ersten altungarischen Grabfunde nördlich der Karpaten (Archaeologia Hungarica XXI, Budapest 1937).

Katedra halicka w Krylosie (Biuletyn historii sztuki i kultury VI, 1, Warszawa 1938).

Moje badania terenowe w 1937 r. (Z otchłani wieków XIII, Poznan 1938).

Brązowy skarb halszacki z Kiełczewa (Światowit XVII, Warszawa 1938).

Die neuentdeckte mittelalterliche Kathedrale in Krylos (Jahrbücher für Zeitgeschichte Osteuropas III, Berlin 1938, 43. Die West germanischen Kronenhalsringe im Osten (Jahrbuch für Vorgeschichte I, Posen 1943).

Die Ostausbreitung der linearkeramischen Kultur (Wiener Prähistorische Zeitschrift XXXI, Wien 1945).

The Trypillian Culture in Ukraine (The Ukrainian Quarterly VI, 2, New York 1950).

Peremyshl of the Chronicles and the Territory of White Croats (Proceedings of the Historical-Philosophical Section of Sevčenko Scientific Society II, Paris 1957).

Крім того: коло 200 популярно-наукових статей, рецензій та звідомлень з ділянки археології, етнографії та музейництва в журналах та щоденній пресі.

Покл. надзв. проф. д-р Юрій Полянський, уродився 6 березня 1892 р. в Жовтанцях, пов. Жовква, з батьків о. Івана й Ольги Ямінської. Середню школу закінчив у Ярославі в 1910 р. По іспиті зрілості записався на Філософічний факультет (математично-природничий Відділ) Віденського, а опісля Львівського Університету і закінчив його в 1914 р. За першої світової війни служив у гарматному полку в 1914-1920 рр.

Повернувшись до Львова, вчителював в Українській Академічній Гімназії від 1920 до 1930 р. Крім того, працював у роках 1927-28 як геолог в Державнім Геологічному Інституті. На доктора філософії промувався в 1930 р., оборонивши дисертаційну працю п. з. "Подільські Етюди".

На запрошення Митрополита Андрія викладав антропологію в Богословській Академії від 1931 р. аж до вибуху світової війни. В роках 1939-41 викладав в Університеті ім. Івана Франка у Львові геологію та географію. Рівночасно до 1944 був директором Природничого Музею Академії Наук України. В 1944 році виїхав до Німеччини і тут в Університеті УНРА в Мюнхені викладав геологію в 1945-47. В 1947 р. виїхав з родиною до Аргентини, де включився в наукову працю геологів і працював у різних наукових інституціях: в рр. 1948-50 як геолог провінції Мендоза, в рр. 1958-67 як професор звичайний, потім пленарний

і консультор геології на математично-природничім факультеті Державного Університету в Буенос Айресі.

Проф. д-р Ю. Полянський є дійсним членом НТШ (Секретар Мат.-Прир. Секції) та членом таких аргентинських товариств: *Miembro Honorario de la de Mendoza Asociación Geología Argentina*. *Miembro Correspondiente de la Soc. Geol.* Уряд Аргентини в 1964 р. відзначив його за визначні геологічні праці нагородою: *Premio Dr. A. Mibashan en Homenaje del Sesquicentenario de la Revolucion de Mayo*.

Наукові праці. (2, ст. 97 і 60):

Геологічні і морфологічні помічання в районі Новосілки Костюкової (Заліщики): Збірник Фізіограф. комісії НТШ, випуск 1, 1925, Львів.

2. Підплитовий гріб: Літер. Наук. Вісник, т. 89, 1926, Львів.
3. Нові праці про плейстоцен Бессарабії: Збірник Фізіограф. комісії НТШ, т. II, Львів 1927.
4. М'якуни дріясових глин у Валяві над Сяном: Збірник Фізіограф. комісії НТШ. Том II, 1934.
5. Нові археологічні знахідки в Галичині: Записки НТШ, т. 149, 1928, Львів.
6. *Homo sapiens fosilis aus Walawa*; *Sitzungsber. Schev. Gesel. d. Wiss. Heft V. I.* 1927.
7. *Loess en Podolie et sa valeur pour la stratigrafie*. *Pamiętnik drugiego zjazdu słowianskich geografow*, 1927.
8. Неолітичні обсидіяни Східньої Галичини: Збірник Мат.-прир. секції НТШ, т. 24, Львів.
9. Подільські етюди: Тераси, леси у морфології Галицького Поділля над Дністром: Збірник Мат.-прир. секції НТШ, т. XX, ст. 1-190, 1929, Львів.
10. *Lessy warstwowane w swietle badan archeologicznych L. Sawickiego*; *Wiadomosci Archeolog. T. X. Warszawa* 1928.
11. *Posttertiare Krustenbewegungen Podoliens*. *Sitzungsber. Schev. Gesel. d. Wiss. Heft X*, 1929.
12. Завваги до хронології палеолітичної стоянки в Журавці та молодоплейстоценьських терас Дністра: Фізіографічний Збірник НТШ, т. IV-V, Львів 1932.
13. Матеріяли до пізнання малякофавни західнього Полісся: Фізіографічний Збірник НТШ, т. IV-V, Львів 1932.
14. *Pawel Tutkowski: Przegląd Geograficzny, T. XII. Warszawa* 1932.
15. *Starodyluwialny taras Polesia i jego stanowisko w zatorfieniu Polesia: "Postępy prac Biura Melj. Polesia"*. *Brzesć* 1933.
16. *Stratygrafia dyluwjum i tarasy centralnego Polesia; "Postępy prac Biura Melj. Polesia"*. *Brzesć* 1933.

17. Carte geologique de la Polesie du Sud. 1:350,000 dresse par Lencewicz d'apres Karaszewicz et Polanski; Congr. Intern. de Geogr. 1934.
18. Геологія України: Український Видавн. Інститут, ст. 1-37, 1937.
19. Геологія України: Українська Загальна Енциклопедія 1938.
20. Позаєвропейські краї та моря. Підручник для гімназії, ст. 212, 1938.
21. Die erste Paliaolithstation in Nowosilka Kostiukowa. (coautor S. Krukowski). Збірник Мат.-прир. секції НТШ, 1935.
22. Jaskinia niedzwiedzi i hien w Siemakowej. Znicz Podola, Nr. I, 1937.
23. Rekonstruktion der geographischen Verhaeltnisse der podolisch-bessarabischen Provinz im Jungpalaeolithikum; Abhandlungen der Geogr. Komm. Schev. Gesel. d. Wiss. T. I. 1935.
24. Sprawozdanie z badan geologicznych utworow posarmackich na arkuszu Jagielnica-Czernelica. "Posiedz. nauk. Panstw. Inst. Geol. Warszawa 1931.
25. Urheimat des Aurignaciens; Sitzungsber. Schev. Ges. d. Wissen. Heft XXV, 1939.
26. Геологічна мапа України: "Українська Заг. Енциклопедія". Т. III. Львів 1934.
27. Нарис геології України. "Українська Заг. Енциклопедія". Т. III. Львів 1934.
28. Геологічна карта Полісся, 1:100,000, планшет: Ветлин, Любешів, Бересть Литов. (Карти з текстом в Бюрі Меліорації Полісся в Бересті, неопубліковані).
29. Mallakzoologische Notitzen; "Sitzungsber. math.-naturw. Sek. Schev. Ges. d. Wiss". Heft XIX. Lemberg 1934.
30. Relevamiento geologico de la Alta Cordillera de Mendoza. Industria Minera Nr. II, 1951.
31. Calderas del Cerro El Pozzo; Revista Asc. Geologica Argentina, T. VIII, Nr. I.
32. Supuestos englazamientos en la llanura pendemontana de Mendoza/Ibidem, T. VIII. 4.
33. Contribution al conocimiento y a la sitematica del englazamiento actual de la Alta Cordillera de Mendoza./Ibidem T. IX. 4, 1954.
34. Rasgos geomorfologicos del Territorio de la Provincia de Mendoza. Instituto de Investigaciones Economicas y Tecnologicas. Cuaderno, Nr. 4, 1954.
35. Prolegomeno a la estratigrafia y tectonica del Terciario de la Depresion Intermontanea del Alta Tunuyan. Universidad de Buenos Aires. Contribuciones Cient. Serie Geologia. Vol I. Nr. I, 1957.
36. Sobre algunos metodos paleogeograficos de la investigacion del Cuartario Pedemontano de Mendoza. Rev. Asoc. Geol. Argentina. T. XII, 4, 1954.

37. El bloque variscico de la Cordillera Frontal de Mendoza. *Ibidem* T. XII, 3, 1957.

38. Cenoglomerado del Quemado./*Ibidem* T. XV, 3-4, 1961.

39. Interpretacion Tectonica de la geomorfologia del borde oriental de la Cordillera Frontal de Mendoza. *Anales de le Primera Jordana Geologica Argentina*. T. II. 1962.

40. Estratigrafia, Neotectonica y Geomorfologia del Pleistoceno Pedemontano entre los rios Diamante y Mendoza. *Rev. Asoc. Geol. Argentina*. T. XVII. 3-4, 1962.

42. Descripcion Geologica de la Hoja 25 a Volcan San José. *Dir. Nac. de Geologia y Minería*. Bol. Nr. 98, 1964.

43. Description Geologica de la Hoja 26 c-La Tosca./*Ibidem*, *Boletin* Nr. 101, 1964.

44. The Maximum Glaciation in the Argentine Cordillera. *Geological Society of America*. Special Paper 84, 1965.

45. Flujos rapidos de escombros rocosos en zonas aridas y volcanicas. *Editorial Universitaria de Buenos Aires, Manuales*, 1966.

46. Edades de eruptivas suprapaleozoicas asociadas con el diastrofismo variscico. *Rev. Asoc. Geol. Argentina*. T. XXI. I, 1966.

47. Descripcion Geologica de la Hoja 24 a Cerro Juncal y 24 b-Cerro Tupangato en imprenta. *Instituto Nacional de Geologia y Minería*, 1967.

48. *Lexique Stratigraphique International*. *America Latina — Argentina* (coautor) en imprenta en Paris.

49. *Geology of Ukraine by Polanskyj and Drashevská*. *Ukraine of Concise Encyclopedia*. *University of Toronto Press*, 1963, p. 52-62.

О. Степан Рудь, духовник і професор літургії Духовної Семінарії, а опісля Богословської Академії, уродився 1883 р. в селі Павлові, Радехівського повіту, в селянській родині.

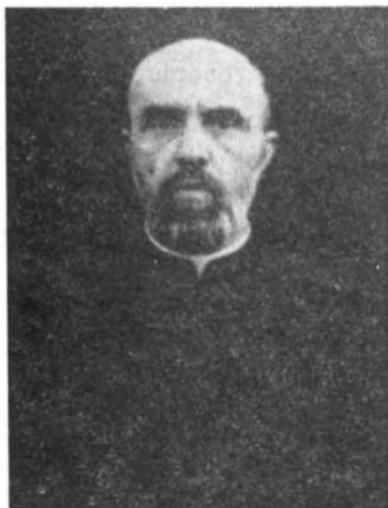
Народню школу закінчив у Павлові, а гімназію в українській Академічній Гімназії у Львові, де склав іспит зрілості з відзначенням. Богословські студії закінчив у Львівському Університеті. Був рукоположений на священника 1909 р. В рр. 1917-23 душпастирював як сотрудник о. проф. д-ра Д. Дорожинського в Мізуні, Долинського повіту, а в рр. 1923-25 як завідател в Закомарі, Золочівського повіту.

По смерті о. проф. І. Дольницького на запрошення Митрополита Андрея викладав у Духовній Семінарії літургіку й учив співу, а опісля вчителював у Богословській Академії аж до останніх днів 1944/45.

Рівночасно був духовником у Духовній Семінарії і референтом літургичних справ у Митрополичій Консисторії. В 1940 р. Митрополит Андрей іменував його греміяльним крилошанином своєї капітули. На Святоюрській Горі о. Рудь прожив тільки воєнні рски. Віддав ще останню прислугу своєму покровителєві Митрополитові, а опісля поділився долею й недолею з іншими професорами Богословської Академії та її ректором о. д-ром Й. Сліпим на сибірським десятилітнім засланні, після того, як у 1946 р. спротивився т. зв. возз'єднанню нашої Церкви з московською патріархією. По десятилітнім засланні вернувся німечним старцем до Львова і проживав у своїх приятелів. Останки свого життя провів у ріднім селі Павлові під опікою брата і сестри. Тут потайки душпастирював і вчив дітей катехизму.

Помер у празник Богоявлення 19 січня 1963 р. Зранку ще відслужив св. Літургію в селянській хаті свого брата, одначе води не міг посвятити. Умирав при цілковитій свідомості і, коли не міг говорити, показував рукою на небо й шепотом просив, щоб молилися. Так скінчив життя ще один Ісповідник. Похорон відслужили українські католицькі священники в хаті, бо церква була в розпорядженні режимового православного священника. Тіло похоронили побіч могили довголітнього пароха о. Матвія Поповича. Своїх наукових праць о. С. Рудь не друкував, хоч носився з цією думкою, бо мав готові матеріяли до друку, зібрані в час, коли був довший час професором літургії й церковного співу. Це велика страта для науки про літургіку нашої Церкви. (111 і 112).

О. д-р Степан Сампара, уродився 1897 р. Богословські студії почав у Духовній Семінарії у Львові, продовжував їх у Римі, де здобув ступінь доктора богословії. Рукоположений на священника 1926 р. Митрополит Андрей грамотою з 1. X. 1928 р. доручив йому викладати догматику й деякі предмети з філософії, космологію і теодицею. О. д-р С. Сампара працював як префект Духовної Семінарії від початку існування Богословської Академії аж до останніх днів перед польською окупацією у 1944 р. Доля його, як і інших отців-префектів, була однакова — заслання на Сибір. Дальша його доля не знана.

Наукові праці:

1. Прачоловік і праоб'явлення. "Богословія". Львів 1936. Т. XIV: стор. 89-120, 209-236; Т. XV, 1937: стор. 19-34, 106-151, 223-242; Т. XVI, 1938: стор. 10-30, 103-136. 8°.

2. У століття народин М. О. Шебена. "Богословія". Т. XIV. Кн. 1. Львів 1936. Стор. 51-58. 8°.

3. Численні рецензії, поміщені в "Богословії" та інших виданнях. (1, стор. 58-61 і За, стор. 101).

Покл. надзв. проф. Іларіон Свенціцький, уродився 7 квітня 1876 р. в Буську, в родині учителя. Народну школу закінчив у Буську. Після закінчення гімназії записався на філософічний факультет Львівського Університету та студіював слов'янську філологію. По закінченні університету 1899 р. продовжував студії в Петербурзі. По заснуванні Митрополитом Андреем 1905 р. Українського Національного Музею у Львові став його організатором і кустосом до 1945 р. В 1913 р. був іменований доцентом слов'янської філології Львівського Університету. Після війни на запрошення Митрополита Андрея викладав мистецтво й археологію в Богословській Академії від її заснування аж до 1930 р. Був дійсним членом НТШ, БНТ та інших установ. Наукові праці друкував у "Богословії", "Ниві" та в поважніших часописах.

Наукові праці:

(73, ст. 559) і (1, ст. 106 і 107)

1. Спроба порівняльного словника руських говорів (галицько-бойківський говір). 1889.
2. Бучацьке євангеліє XIII ст., 1913.
3. Лавришевське євангеліє XIV ст., 1913.
4. Основи науки про мову українську, 1917.
5. Нариси про мову пам'яток староруського письменства XI в., 1948.
6. Мова Галицько-Волинського літопису, 1949.
7. Опис рукописів Народного дому (1906-11).
8. Опис рукописів Національного музею XII-XV ст., 1933.
9. Про музей і музейництво, 1920.
10. Прикраси рукописів Галицької України XVI ст., 1922.
11. Початки книгодрукування на землях України. 1924.
12. Розвиток українського мистецтва в Західній Україні. 1944.
13. Похоронні голосіння. 1912.
14. Нариси з історії болгарської літератури. 1957.
15. Іконопись Галицької України XV-XVI вв., Жовква 1928.
16. Die Ikonenmalerei der galiz. Ukraine d. XV-XVI Jh.

17. Національне й інтернаціональне в письменстві і мистецтві давньої України. Київ 1928.

18. Розвій культурно-національного життя Східної Білоруси. Львів 1928.

19. Душа дитини. Жовква 1929.

20. Ікони Галицької України XV-XVI вв. Жовква 1929.

21. Die Ikonenbilder der gal. Ukraine d. XV-XVI Jh.

22. Indications sur la division historique de l'Art populaire ukrainien (Le I-re Congres International d'Art populaire. Praha 1929).

23. Les fondements communs du developpement de la Littérature et de l'Art ukrainien (I-ий з'їзд слов'янознавців у Празі 1929).

24. Перший міжнародний конгрес книгозбірень і бібліографії в Римі — Перша світова вистава бібліотекономії в Римі і Неаполі. — Книжка й життя, вплив культурної творчості на відродження і розвиток народів (про вистави книжки у Фіренце і Венеції. "Діло" 1929). (1, ст. 106-107).

О. Йосафат Іван Скрутень, уродився 24 лютого 1894 р. в Пархачі, пов. Сокаль, з батьків Степана й Параскевії Малицької. Народню школу закінчив у Пархачі, а середню у Львові й Бучачі та новіціяті в Христінополі і Крехові. Богословію студював у Римі на Папському Григоріянському Університеті та в Ст. Габріель коло Відня. Після закінчення студій даліше продовжував свою наукову працю на Львівському Університеті і здобув наукове звання магістра теології. Під час університетських студій слухав викладів проф. Студинського в рр. 1917-18.

Був рукоположений на священика 20 жовтня 1918 р. Після закінчення воєнних дій молодий єромонах Йосафат редагував журнал "Поступ" для студентів у роках 1921-24. В 1921-28 р. співпрацював у редагуванні журналів "Нива" та "Богословія", однак найважливішою його працею це опрацювання "Записок ЧСВВ". О. Скрутень був ініціатором і членом колегії, а також редактором в 1923-39.

На запрошення Митрополита Андрея викладав філософію в Богословській Академії в 1928/29 і 1929/30 рр. Як редактор "Записок ЧСВВ", брав участь у міжнародних наукових конгресах істориків у Варшаві в 1932 р., візантологів у Софії в 1934 р., бібліотекарів та архіварів у Варшаві в 1936 р., музеологів у Коломиї в 1931 р. та унійних конференціях-з'їздах у Пинську та Альтрайху (Баварія). В 1939-45 перебував у монастирі в Альтрайху в Баварії, де опікувався матеріалами "Записки ЧСВВ" і даліше їх опрацював. В 1945-49 продовжував

наукову працю і рівночасно душпастирював, а в 1947 сповняв обов'язки Церковно-археологічної Комісії Апостольської Візитатури у Мюнхені. В 1949 р. на заклик Чина СВВ переїхав до Риму, де працював як духовник Української Папської Семінарії. Помер 12 жовтня 1951 р.

Отець Йосафат Скрутень був дійсним членом НТШ від 1930 р., а в роках 1947-51 директором Історично-філологічної Секції. Був членом БНТ та його першим секретарем. О. Йосафат Скрутень був дійсним членом історично-правничої Секції від 1927 р. Він дописував до "Діла", "Нового Часу", "Нової Зорі", "Українського Голосу", "Краківських Вістей", а також друкував свої наукові праці в чужомовних виданнях: "Polski Słownik Biograficzny", "Lexicon fuer Theologie und Kirche", "Nuntio Congregationum Marianarum" і в "Suedost-Forschungen" (1941-1945).

Свої літературні оповідання поміщував о. Й. Скрутень під псевдонімом Й. Пархацький та Й. Стефанів.

Наукові праці:

1. Ісус Христос у житті і працях св. Григорія Назіянського. "Нива", XVII, 1922.
2. Філософічна система католицьких шкіл. 1921 р.
3. Жіноче питання. 1921 р.
4. Від природи до Бога. 1922 р.
5. Апостол Унії. 1924 р. "Альманах українських богословів", Львів 1923.
6. В монашій келії. (Про Митрополита Шептицького). 1926 р. "Богословія".
7. Основи Марійського почитання. 1923 р.
8. Monumentum psychologicum exercitiorum spiritualium S. Ignatii. 1923 р.
9. Перший життєпис св. Йосафата. "Записки ЧСВВ", том I, стор. 314-363, Жовква 1924.
10. Два життєписи св. Йосафата. "Записки ЧСВВ", том I, стор. 569-575.
11. Рецензія на розвідку-статтю еп. д-ра О. Боцяна: Віднайдення і розпізнання мощів св. свящ. Йосафата Кунцевича, 1915-1917 ("Богословія", I, 284-318), у "Записки ЧСВВ", том. I (1924), стор. 157-159.
12. Рукописний збірник о. Павла Шиманського про св. Йосафата. "Записки ЧСВВ", том. I (1924), стор. 145-149, 604-627).
13. Точки до розважання на день св. Йосафата. ("Записки ЧСВВ", том I (1924), стор. 143-145).
14. Рідка пам'ятка по св. Йосафаті. ("Записки ЧСВВ", том I (1924), стор. 140-143).
15. Причинки до актів розпізнання мощів св. Йосафата ("Записки ЧСВВ", том I (1924), стор. 73-91).

16. Знаменні черти св. Йосафата. ("Календар Місіонаря на 1932 рік", стор. 82).

17. Життєписи Василян. (Виїмок з рукописного збірника митр. Льва Кишки), ("Записки ЧСВВ", т. I (1924), стор. 106-130).

18. Рецензія на книжку про св. Йосафата: *Der erschlagene Heilige zu St. Barbara in der Postgasse, Griechisch-katholischer Erzbischof und Martyrer Josaphat Kuncewytsch. Skizze von P. Adolf Innerkofler*, Wien 1933.

("Записки ЧСВВ", том VI, 1-2, стор. 400-403).

19. Рецензія на книжку про св. Йосафата: P. Georg Hofmann, S. J., *Der heilige Josaphat-Ruthenica*.

("Записки ЧСВВ", том I (1924), стор. 364-368).

20. *Un demisiecle d'histoire del l'Ordre des Basiliens (1882-1932)*.

21. "Apologia" des Moenchspriesters JOB gegen die Argumente zugunsten der Lateiner" 1935 (77, стор. 498-501).

Бібліотека львівських Василян ("Записки ЧСВВ", III, 65).

22. "Синописъ" плісненсько-підгорецького монастиря ("Записки ЧСВВ", III, 156).

23. "Царські ворота" з соломи [XVIII ст.] ("Записки ЧСВВ", III, 244).

24. "Relacia o zamordowaniu bl. Jozafata" ("Записки ЧСВВ", III, 403).

25. Життєписи Василян ("Записки ЧСВВ", III, 496; IV, 260).

Менші причинки й оцінки книжок в "Записках ЧСВВ". (1, ст. 106), (62, ст. 498-501), (81, ст. 71-72), (226, ст. 452-453).

Д-р Михайло Соневицький, уродився 22 квітня 1892 р. в Гадинківцях, Гусятинського повіту, з батьків о. Климента і Марії з Авдиковських. По завершенні студій класичної філології в рр. 1910-14 на філософічному факультеті Віденського Університету й по одержанні наукового звання доктора філософії на підставі дисертації "De constructionis ad sensum apud Ciceronem usu" 18 липня 1923 р. в університеті у Відні, нострифікував свій диплом у Краківському Університеті 30 грудня 1926 р. В той час написав другу працю п. з. "De coniunctivi usu apud Novatianum".

Учителював від 1916 р. в українських гімназіях в Чорткові, Станіславові, Тернополі та Львові. На запрошення Митрополита Андрея викладав грецьку мову в Богословській Академії в рр. 1934-44 з дворічною перервою 1939-41. У той час викладав античну літературу й мови в університеті ім. Івана Франка та працював старшим науковим робітником в Інституті літератури Академії Наук у Львові.

Проф. д-р М. Соневицький є дійсним членом НТШ та надзв. професором Українського Католицького Університету в Римі.

Наукові праці:

1. До джерел сучасної культури. "Життя і Знання". Р. IX. Ч. 11. Львів 1936. стр. 328-330. 8°.
2. Слідами Олімпіади. Там же, IX, 12. Львів 1936. Стр. 345-347. 8°.
3. Горацій. З нагоди двотисячеліття народин великого римського поета. Там же, IX, 6. Львів 1936. Стр. 169-171. 8°.
4. Мирмідонський Лицар. Частина перша. Накладом "Рідної Школи". Львів 1936. Стр. 80. 16°.
6. Чому Греція стала колыскою нашої культури. "Життя і Знання". X, 3. Львів 1937. Стр. 82-85. 8°.
7. Історичне післанництво Риму. Тамже, X, 5. Львів 1937. Стр. 144-146. 8°.
8. Початки театрального мистецтва. Тамже, X, 7-8, Львів 1937. Стр. 216-218. 8°.
9. Театральна справа в старовині. Тамже, X, 9. Львів 1937. Стр. 259-261. 8°.
10. Цісар Август. З приводу двотисячеріччя його народин. Тамже, X, 11. Львів 1937. Стр. 313-315. 8°.
11. Пригоди Одиссея. 1918.
12. Гомін давноминулих днів. 1938.

В журналах "Українська школа" і "Життя і Знання" писав статті на педагогічні теми: "Як народжувалася наука", "У змаганні до історичної правди", "Перший лікар-науковець і його довкілля", "Розвиток медицини в Олександрійській добі", "Медицина за римського царства", "Сціпіон африканський". В "Записках Наукового Товариства ім. Шевченка" друкував наукову працю "Франкові переклади з античних літератур" (Том 161) і рецензії на праці Вентріса-Чедвіка (Том 165).

Недруковані праці:

13. Історія грецької літератури (рання доба), том 1. (227; За, За, стор. 101).

1. Переклади українською мовою, Геродота і Платона.

Надзв. проф. д-р Константин Чехович, уродився 21 травня 1896 р. в селі Туринка, Перемиського повіту, з батьків о. Володимира та Марії із Згорлякевичів. Іспит зрілости склав в українській гімназії в Перемишлі 1914 р. В акад. роках 1915/16-1917/18 студював богословію у Львівському Університеті. В рр. 1918-1920 служив як хорунжий в Українській Галицькій Армії. Від 1921-1926 р. студював філософію і слов'янську філологію в Чеському Університеті та українську філологію і філософію в Українському Університеті в Празі. В Чеському Університеті склав педагогічний іспит і досягнув ступінь доктора філософії та слов'янської філології. В рр. 1926-1929 працював як асистент в Українським Науковим Інституті в Берліні, а в 1931 р. на основі праці

про Олександра Потебню габілітувався на доцента слов'янської філології на філософичнім факультеті Українського Університету в Празі.

Від акад. року 1931/32 викладав церковно-слов'янську мову та вів семінар слов'янської філології на філософичному відділі Богословської Академії у Львові. Від 1936 р. редагував науковий журнал слов'янської філології "Слово".

На засіданні Професорської Колегії 24 грудня 1935 р. проф. М. Чубатий зreferував справу габілітації д-ра К. Чеховича, що, як вище сказано, габілітувався на доцента слов'янської філології в Українському Празькому Університеті.

По вислуханні заяви проф. д-ра М. Чубатого Професорська Колегія вирішила запропонувати д-ра К. Чеховича до іменування надзвичайним професором філософичного віділу Богословської Академії. Це іменування Митрополит Андрей затвердив рескриптом з 5 травня 1936 р.

Проф. д-р К. Чехович був дійсним членом практично-богословської Секції від 1932 р. та секретарем БНТ від 1931 р. Він був також дійсним членом НТШ.

I. Наукові праці:

1. *Filozofia mowy u Aleksandra Potebni*. "Ksiega pamiatkowa drugiego polskiego zjazdu filozoficznego". Warszawa 1927.
2. Філософія мови у Олександра Потебні. "Науковий Збірник Українського Університету в Празі", т. II. 1929.
3. *La philosophie du langage chez Alexandre Potebnia*. "Second Congres polonais de philosophie". Varsovie 1930.
4. Йосиф Добровський і українська мова. "Slavia", IX. 4. Praha 1930.
5. Думки Олександра Потебні про національність. "Поступ", VI-X, XI-XII, Львів 1930.
6. Олександр Потебня, український мислитель-лінгвіст. "Праці Українського Наукового Інституту", т. IV. Серія філологічна, кн. 1. Варшава 1931.
7. Іван Могильницький та Йосиф Добровський. "Богословія", XI, 1. Львів 1933.
8. Мелетій Смотрицький як граматик. Львів 1935.
9. До проблеми народніх ритмів у Шевченка. Львів 1935.
10. Постаць Мойсея в творчості І. Франка. "Дзвони" V; VI-VII: Львів 1936.
11. До проблеми східнослов'янської прамови. "Слово", 1. Львів 1936.
12. Омелян Огоновський як історик української літератури. "Слово" 2. Львів 1937.
13. Ана р'ина. Підпис з 1063 р. "Слово" 3. Львів 1937.
14. Стріп-стропъ в українській мові. "Слово" 3, Львів 1937.

15. Aus dem Irrgarten der Slavistik. "Ukrainische Kulturberichte" V, 33/34. Berlin 1937.

16. Чеські впливи на Франкового "Мойсея" та "Івана Вишенського". "Збірник Українського Історично-Філологічного Товариства в Празі на пошану проф. Дмитра Антоновича". Прага 1937.

II. Науково-популярні праці і статті:

1. Чеське русофільство. "Національна Думка". Прага 1925-1926.
2. Католицька філософія. "Поступ", VI-VII, XI-XII. Львів 1929.
3. Перший з'їзд слов'янських філологів в Празі. "Літературно-Науковий Вістник", XI. Львів 1929.

4. Ян Бодуен де Куртене. "Студентський Вісник", XI-XII, 1929; I-IV, 1930. Прага.

5. Альоїс Ірасек: "Студентський Вісник", I-IV. Прага 1930.

6. Початки української нації. "Літ.-Наук. Вістник", IV. Львів 1931.

7. Про ритмічне мистецтво Шевченкової поезії. "Літ.-Наук. Вістник", IV. Львів 1931.

8. "Розрита могила". "Український Голос", XIII, 14. Перемишль 1931.

9. В'ячеслав Липинський як історик. "Літ.-Наук. Вістник", X. Львів 1931.

10. Літературознавство д-ра Михайла Рудницького. "Мета", 44. Львів 1935.

11. Апостроф. "Діло", 68 і 69. Львів 1935.

12. Українські колядки про церкви. "Мета", 1. Львів 1936.

13. М. Драгоманов і сучасність. "Мета", 5. Львів 1936.

14. Ідейні основи російського комунізму. "Католицька Акція", IV, 1-3. Львів 1937.

III. Наукові рецензії і замітки про такі праці:

1. Д-р Ст. Смаль-Стоцький: Ритмика Шевченкової поезії. Прага 1926. — "Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven", B. IV. H. I. Breslau 1928.

2. І. Мірчук: Г. С. Сковорода (1926). — Ibid., IV. H. I. 1928.

3. Степан Гаєвський: Ольга Кобилянська і її літературна діяльність. — Ibidem, Bd. IV. H. III. 1928.

4. Д-р Лука Луців: О. Кобилянська і Ф. Ніцце (1928). — Ibidem, Bd. IV. H. III. 1928.

5. Д-р Ст. Смаль-Стоцький: Розвиток поглядів про семью слов'янських мов і їх взаємне споріднення. Прага 1927. — Ibidem, V. H. III. 1929.

6. Dr. Hans Koch: Die Ukraine (1929). — Ibid. Bd. V. H. III. 1929.

7. Stefan Smal-Stockuj: Der fundamentale Anteil des Ukrainischen an der Slavistik (1929). — "Літературно-Науковий Вістник", I. Львів 1930.

8. Чотири праці про Добровського і українців (Брика, Ляпунова і Тішого). — ЛНБ, VII-VIII. Львів 1930.

9. Prof. Dr. J. Mirčuk: Tolstoj und Skovoroda, zwei nationale Typen (1929). — "J. f. K. u. K. d. S." Bd. VI. H. II-III. 1930.

10. О. І. Бочковський: Т. Г. Масарик, національна проблема та українське питання. Подебради 1930. — "Дзвони", II. Львів 1930.

11. Сава Никифоряк: Рим і ритм у Шевченка (ЗНТШ, 99). — ЛНБ, V. Львів 1931.

12. J. Falkowski — В. Pasznycki: Na pograniczu lemkowski-bojkowskiem. Lwów 1935. — "Дзвони", XI. Львів 1935.

13. А. В. Флоровський: Чехи и восточные славяне. Т. I. Прага 1935. — "Богословія", XIV, к. 1. Львів 1936.

14. Роман Смаль-Стоцький: Українська мова в Советській Україні. Варшава 1936. — "Дзвони", IV. Львів 1936.

15. K. Weber: Missale Romanum slavonico idiomate... — "Слово", 1. Львів 1936.

16. M. Weingart: O najstaršich jazykovych pamatkach slovenskych. Praha 1935. — "Слово", 1. Львів 1936.

17. Б. Манжос: Вірування та забобони нашого села (1926). — "Слово", ч. 1. Львів 1936.

18. Arkadij Zvyotko: Z ukrajinskeho vedeckeho života v minulem petileti. Praha 1936. — "Слово", 1. Львів 1936.

19. Д. В. Айналов, В. Ф. Ржига і В. В. Арендт (пояснення тексту Слова о полку Ігоревім). Ленінград 1934. — "Слово", ч. 2. Львів 1937.

20. Степан Смаль-Стоцький: Питання про східно-слов'янську прамову. Львів 1937. — "Слово", 3. Львів 1937. (За, стор. 47-50) і (81, стор. 79).

О. д-р Іван Чорняк, уродився 17. 12. 1899 р. в Журавиці, пов. Перемишль. Народну школу закінчив у Журавиці, а гімназійні студії з матурою в Перемиській гімназії. Богословські студії зачав у Духовній Семінарії у Львові, де закінчив 6 семестрів, продовжував їх в Інсбруці, Канізіяnum від 13. 11. 1925 р. до липня 1928 р., де промувався на доктора богословія з біблійних наук 28. 6. 1931 р. Від 1932 р. продовжував свої студії в Римі. Рукоположений на священника 1925 р. (Архів Канізіяnum, Персоналія ч. 2669). На запрошення Митрополита Андрея почав викладати біблійні науки в Богословській Академії в 1934/35 і заразом був префектом Духовної Семінарії, в роках 1941-44 її ректором. Після другої світової війни був заарештований і вивезений большевиками на Сибір. Дальша його доля невідома.

Проф. д-р Микола Чубатий, уродився 11. XII. 1889 р. в Тернополі з батьків Дмитра й Параскевії з Зарихтів. Народню школу й гімназію закінчив у Тернополі, тут і склав з відзначенням іспит зрілости в 1909 році. В тому році вступив до Львівської Духовної Семінарії і до 1913 р. закінчив усіма приписаними іспитами богословський факультет Львівського Університету. За війни продовжував філософічні студії у Львові й Відні. Філософічний факультет скінчив в 1917 р. у Львові і тут одержав науковий ступінь доктора філософії. Вписавшись ще на правничий факультет Львівського Університету, підготовлявся в професора Освальда Бальцера до габілітації на професора історії українського права. (Обидві праці друковані в записках НТШ). Під час визвольних змагань працював, як експерт історії українського права і з Галицькою Делегацією брав участь у січні 1919 р. в Києві у відзначенні акту з'єдинення українських земель. По окупації Галичини поляками працював у Львові як помічник головного редактора щоденника "Нова Рада". Незабаром засновано тижневик "Правда" і д-р М. Чубатий став редактором на короткий час, бо польська влада за непримиренні статті закрила видання. У вересні 1919 р. дістав запрошення від ректорату Українського Державного Університету в Кам'янці Подільській перебрати катедру історії українського права. Цього задуму він не міг зреалізувати, бо большевики зайняли Кам'янець. У той час відкрито Український Тайний Університет у Львові, М. Чубатий в зимі 1920 року викладав історію українського права. По признанні Галичини Польщі в 1923 році польська влада зліквідувала Український Тайний Університет, а д-р М. Чубатий на запрошення СС. Василіянок перебрав управу приватної жіночої учительської семінарії, де працював до 1928 року. Вже восени 1925 року на запрошення Митрополита Андрея викладав у Духовній Семінарії історію Церкви Руси-України. В 1928 році, коли Митрополит Андрей вирішив заснувати Богословську Академію, д-р М. Чубатий брав участь у комісії для приготування статутів. На засіданні 28. II. 1930 р. запропоновано д-ра Миколу Чубатого до іменування надзв. професором історії Унії. Реферували о. ректор д-р Й. Сліпий і д-р Мирон Кордуба, надзв. професор Варшавського Університету. Професорська Колегія на засіданні 1 жовтня 1932 р. запропонувала призначити надзв. проф. М. Чубатого звичайним професором, що й потвердив Митрополит Андрей. (Митрополиче Розпорядження з 23 вересня 1932 року. (2, ст. 45).

В році 1923 брав участь у міжнародних наукових та культурних конгресах у Варшаві. В тому ж році опікувався Українською Академіч-

ною Молоддю — Т-вом “Обнова”, що за його старанням стало членом “Пакс Романа”. Брав участь у нарадах в Югославії, Парижі й Відні. За його активну працю члени “Пакс Романа” вибрали його в році 1937 директором Комісії для Сходу. В серпні 1939 р. він вибрався з дружиною на з’їзд “Пакс Романа” до ЗСА. З’їзд відбувся наприкінці серпня і з початком вересня в Нью-Йорку. Тут захопила його війна, тут він і лишився на постійне перебування. В ЗСА брав активну участь у суспільно-політично-науковому житті, дописував до “Свободи”, “Америку” та інших часописів і журналів, а в 1944 році заснував “Український Квартальник” англійською мовою і був його головним редактором до 1957 року. Звідси виїжджав на міжнародні історичні конгреси до Риму 1955 р., Стокгольму 1960 та Кирило-Методіївський в Зальцбурзі в 1963. Після заснування Українського Католицького Університету в Римі Верховний Архієпископ Митрополит Кардинал Йосиф Сліпий запросив його і призначив деканом факультету права та суспільних наук.

Д-р М. Чубатий є дійсним членом НТШ від 1928 р. і БНТ (1, ст. 62-63; 20).

Наукові праці: (1, ст. 104; 2, ст. 95; 20)

Автор 20 більших наукових праць, 100 менших і коло тисячі популярних наукових статей. (20).

1. Митрополит Іпатій Потій, Апостол церковної єдності, Львів 1914.

2. Західна Україна і Рим в XIII стол. у своїх змаганнях до релігійної унії. Записки НТШ, том 123 та окремо у Львові 1917.

3. Державний лад на Західній Области Української Народної Республіки. Львів 1917.

4. Огляд Історії Українського Права, Вип. I-II, Львів 1922, Мюнхен 1947. (Перші виклади науки Історії Українського Права взагалі).

5. Державно-правне становище Українських Земель Литовської Держави під кінець XIV стол. Зап. НТШ, том 134 (135, 144) 145 і окремо 1925.

6. Правне положення Церкви в Козацькій Державі, Богословія, Львів 1925 (I-II).

7. *Literatur der ukrainischen Rechtsgeschichte in J. 1919-1929*, в “Przewodnik-у Historyczno-Prawn-im”. 1930/II-IV, і окремою відбиткою. Львів 1931.

8. Опрацював відділ історії українського права і церковного права в “Українській Загальній Енциклопедії — Книзі Знання”.

9. Посмертні спомини наукової праці проф. Лашенка і Томашівського в “Przedownik-у Historyczno-Prawn-im 1930 і 1931.

10. До питання про початки української нації. “Діло” 1931, ч. 15-19. (Ця розвідка викликала дуже живу наукову дискусію проф. Кордуби, д-ра Чехівського, Заїкина й ін.).

11. Дрібні рецензії та некрологи в "Богословії", том VIII, 1, 3-4; IX, т. 3. "Дзвонах", "Меті", "Ділі" й інших.
12. Українська Церква в пол. XI ст. на роздоріжжі. Львів 1931.
13. Цілий відділ історії українського права та історії церковного права в 3 томах "Української Загальної Енциклопедії". Львів 1930-1934.
14. *Literatur der ukrainischen Rechtsgeschichte in den J. 1919-1929*. Lemberg 1931. То само "Przedownik Historyczno-Prawny". Т. II-IV. Lwow 1930.
15. *Gegenstand der Geschichte des ukrainischen Rechtes. Contributions a l'histoire l'Ukraine au VII congrès international des sciences historiques*. Varsovie aout 1933. Leopold 1933. Основний зміст та тези цієї праці напечатані в офіційнім видавництві Конгресу: "Résumés des communications présentées au Congrès Varsovie 1933". Т. I. Warszawa 1933.
16. До історії адвокатури на Україні. "Ювілейний Альманах Союзу Українських Адвокатів". Львів 1934.
17. Суспільно-національна роля Унії в житті українського народу. Львів 1934.
18. Слово про Мелетія Смотрицького. Архів Семінара Історії Церкви при Греко-католическій Богословській Академії. Т. I, 1. Львів 1934.
19. Історія Католицької Церкви на Україні. Відділ "Україна" в "Українській Загальній Енциклопедії". Львів 1934.
20. Княжа Русь-Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй, ст. 159, Зап. НТШ, Нью Йорк-Париж 1964.
21. Історія християнства на Русі-Україні, том I, до 1353. Український Католицький Університет, Рим-Нью Йорк 1965.

О. д-р Іван Фіголь, уродився 4 травня 1881 в Книгинині, передмісті Станиславова, з батьків Юрія й Анни з Блендюків. Народну школу й гімназію закінчив у Станиславові. Богословію студював у Львівському Університеті, а потім у Відні, де досягнув наукове звання доктора богословії в 1908 р. Рукоположений на священника в 1905 р. Спочатку працював як сотрудник у Ляцькім Шляхетськім, а опісля в Коломиї як катехит в українській гімназії в рр. 1907-12. По переїзді до Станиславова працював також катехитом в українській державній гімназії, а також у жіночій гімназії Рідної Школи (УПТ) до 1929 р. В цім же році на запрошення Митрополита Андрея викладав у Богословській Академії гомілетуку аж до своєї смерті 3 серпня 1933 р.

О. д-р Іван Фіголь був членом БНТ-ва від 1925 р.

Наукові праці:

1. Ексорти на неділі і свята шкільного року. I. часть. Львів 1928, ст. 152. 8^о.
2. Ексорти на неділі і свята шкільного року. II. часть. Львів 1929. ст. 198. 8^о.
3. Про теми ексорт "Боголовія". Т. XIV. 1936 (1, стор. 106), 2 (110, стор. 288-89).
4. Оцінки в "Богословії".

О. д-р Володимир Фіголь, уродився 3. 8. 1911 р. в Коломиї з батьків о. Івана (професора Богословської Академії) і Степанії Анни з Галушинських. Народню і гімназійну освіту здобув у Станиславові, де склав іспит зрілости в 1929 р. Богословські студії почав у Богословській Академії у Львові в рр. 1929-32, де закінчив вісім семестрів. Свої студії продовжував на університеті в Інсбруці Канізіяnum від 2. 10. 1933 до 6. 7. 1936 р., де одержав ступінь доктора богословії 27. 6. 1936 р. Єпископ Микола Чарнецький рукоположив його на священника 22. 7. 1934 р. (Архів Канізіяnum, Персоналія ч. 3444). На запрошення Митрополита Андрея викладав у Богословській Академії гомілетіку та догматику нез'єданого Сходу до 1939 р., а опісля по дворічній перерві, від 1941/42 аж до другої окупації Львова советськими військами в 1944 р.

Наукові праці: Церковні братства Галицької гр.-кат. провінції в XVIII ст. "Богословія". Т. XV. 1936; Т. XVI. 1938.

Учительне Євангеліє Кирила Транквіліона Ставровецького. "Богословія". Т. XXVII. 1939; Т. XVII-XX. 1939-42.

Інші професори: (Ближчих даних про їх життя і наукові праці авторові не вдалося дістати.

Іван Бабій, директор Філії Української Академічної Гімназії у Львові, уродився 1892 р. На запрошення Митрополита Андрея вчив грецької мови від 1932 р. Помер трагічно 25. VII. 1934 р. (2, стор. 18).

Др Мирон Вахнянин, лікар. Уродився 1877 р. Викладав гігієну від 1932/33 р.

Д-р Михайло Драган, уродився 1899 р. Від 1932/33 р. був кустосом музею Богословської Академії і викладав іконографію. Помер 1950 р. Його наукова праця появилася друком у видавництві "Наукова Думка". Київ 1970 р. Сторін 200, п. з. "Українська декоративна різьба".

Павло Зимак, учитель руханки в Українській Академічній Гімназії у Львові, від 1932/33 р. сповняв ту саму функцію і в Богословській Академії.

В роках 1941-44 викладали в Богословській Академії професори: (Ближчих даних про їх життя і наукові праці авторів не вдалося також дістати).

Іван Ілечко — учитель руханки.

Д-р Євген Кравчук викладав Історію української Церкви.

Д-р Іван Старчук викладав мистецтво.

Протоерей о. Петро Табінський викладав російську мову.

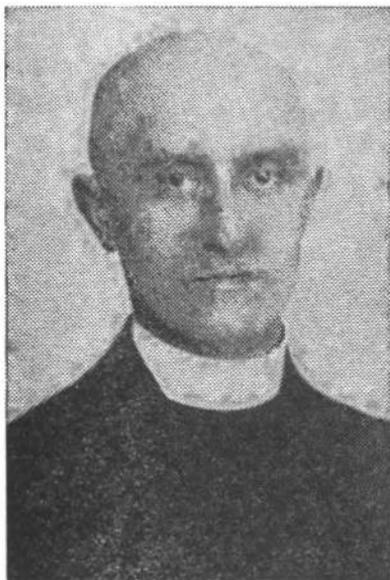

О. Митрат Олександр Малиновський, звичайний член БНТ, уродився 12 січня 1889 р. в Жукові, Золочівського повіту. Гімназійні студії закінчив в Перемишлі, а правничі у Львові. Від 1911-1920 р. був при війську, а від 1921 до 1924 р. студіював богословію у Львові. В 1925 р. одержав ерейські свячення і став сотрудником у катедрі св. Юра. Від 1926-1937 р. був префектом і віцеректором Духовної Семінарії, а опісля Богословської Академії у Львові. Коли ж через недостачу місця в приміщеннях Богословської Академії при вул. Коперника 36 Ректорат винайняв кол. "Академічний дім" при вул. 21 Супінського для питомців, о. Митрат опікувався ними аж до приходу большевиків.

У 1940 р. сповняв обов'язки в заступстві Ген. Вікарія Апостольського Адміністратора о. Якова Медвецького для Лемківщини з осідком у Сяноці, а по його смерті (27 січня 1941 р.) став Апостольським Адміністратором Лемківщини. В грудні 1945 р. виїхав до Німеччини і від 1946-50 р. був ректором Української Духовної Семінарії в Гіршбергу (Німеччина) та в Куленборгу (Голляндія). В 1950 р. був іменований Генеральним Вікарієм Апостольського Візитатора на Англію, Шкотію й Ірляндію. Помер 18 листопада 1957 р. у Бредфордї (Англія).

О. д-р Володимир Стецюк, уродився 23. 6. 1910 в Козярах, пов. Збараж. Богословські студії почав на Богословській Академії у Львові, а продовжував їх в Інсбруці, Канізіяnum від 4. 10. 1932 р. до 30. 1. 1938 р., де здобув докторат з богословії. 29. 1. 1938 р. Єпископ Микола Чарнецький рукоположив його на священника 22. 7. 1934 р. (Архів Канізіяnum-Персоналія ч. 3394). В 1939 р. Митрополит Андрей покликав його як професора богословії і префекта Духовної Семінарії.

В 1943/44 був іменований Митрополитом Андреем полевым духовником для стрільців Української Дивізії Галичина, де ділив їх долю в боях під Бродами. В обороні прав українських вояків був розстріляний німцями 24. 7. 1944 р. під Бродами.

О. проф. Петро Хомин, секретар Богословської Академії, уродився 12 липня 1890 р. в Підністриянах, пов. Бібрка. Народню школу закінчив у Ходорові, а середню Українську Академічну Гімназію у Львові, де склав іспит зрілості в 1912 р. Богословію студіював в університетах Львова, Відня та в Духовній Семінарії в Кромерижі на Моравії, у Берні студіював право на університеті ім. Т. Масарика. Був активним учасником Листопадового Зриву. Після невдачі Визвольниці Змагань опинився на Чехословаччині, а згодом на Карпатській Україні, де, як студент прав університету в Берні, дістав посаду в суді у Хусті. Крім того, працював там на національно-громадській ниві, організуючи українські хори, концерти й театральні ви-

стави. У 1921 р. брав участь у першій повоєнній Унійній Конференції на Велеграді, про яку помістив докладну статтю у львівській "Ниві". В 1923 р. рукоположений на священника Преосв. Йосифом Боцяном в церкві Св. Духа у Львові. Душпастирював спочатку в парохії Виспа, Стрілиського деканату (від кінця лютого 1923 до кінця червня 1924 р.), а від 1 липня 1924 р. у Львові при церкві Преображення св. Спаса, сповняючи рівночасно обов'язки катехита в середніх школах — Українській Академічній Гімназії та в Дівочій Гімназії Сестер Василіянок у Львові.

Від 1924-1930 р. працював у редакції "Богословії", а від 1929 р. був відповідальним редактором професійного журналу духовенства "Нива" і залишився на тому становищі аж до війни у 1939 р. У "Ниві", крім матеріалів, які входили в обсяг звичайної редакційної праці, помістив кілька більших і більш наукового характеру статей.

З заснуванням Богословської Академії в 1928 р. був покликаний на становище її секретаря та сповняв ці обов'язки аж до війни. Як секретар їздив на унійні конференції в Пінську та брав участь в Католицькому Конгресі в Празі у 1936 р. і в Евхаристійнім Конгресі в Будапешті в 1938 р.

У кінці 1950 р. приїхав до Канади, до Торонта. Владика Преосв. Ісидор Борецький поручив йому ведення тижневика "Наша Мета", де він працює дотепер.

Відзначення: У 1931 р. о. П. Хомин дістав т. зв. крилошанські відзнаки, у 1934 р. був іменований Дійсним Радним Митрополичої Консисто́рії у Львові і помічником референта шкільних справ, а згодом членом церковного Суду. Митрополит Кир Йосиф, по приїзді до Риму, іменував його, грамотою з 12 квітня 1963 р., почесним Крилошанином Митрополичої Капітули у Львові. Торонтонський Владика Кир Ісидор іменував його ще в 1952 р. предсідником Літургічної Комісії і Радником Консисто́рії. 2 лютого 1969-го року о. крилош. Петра Хомина Блаженніший Верховний Архиепископ Кард. Йосиф іменував “митрофонним протоєреєм з правом носити мітру в часі відправи торжественних Богослужб”.

О. П. Хомин був секретарем БНТ від 16. III. 1928 р. до 25. XII. 1931 р.

Наукові праці:

1. Церковне питання на Підкарпатській Русі. Релігійно-суспільна студія. “Нива”, 1922 р.
2. Митрополит Йосиф Велямин Рутський і його освітні змагання. “Богословія”, 1923 р.
3. Слов’янські Апостоли св. Кирило і Методій. “Богословія”.
4. Відвідини Митрополита Андрея у Південній Америці. “Богословія”, 1925 р.
5. Каплиця Духовної Семінарії у Львові. “Нива”, 1929 і 1930 р.
6. Церква Успення Пресв. Богородиці у Львові. “Нива”, 1930 р.
7. Die unierte Kirche in Osteuropa. Науковий збірник Тирольських Німців, п. з. Ohne Gott — ohne Glueck, 1950.
8. Переклад з лат. мови “Устав богослужень”, 1946 р.
9. Вічне Місто — Рим.

Крім того поміщував ще статті на теми історичні, літературні, церковно-суспільні, унійні, мистецькі, в “Ниві”, “Богословії” і інших часописах і журналах, та дуже численні рецензії (театральні й музично-концертові) і репортажі.

Проф. Амвросій Наленч-Андрухович*, уродився 5. X. 1879 в містечку Лисці, богородчанського повіту, з батька Антона, пароха Лисця, та матері Марії з Глинських. Іспит зрілости склав у польській гімназії в Станиславові 1898 р. В рр. 1898-1902 студіював право на університетах у Львові та Кракові, цікавлячись рівночасно викладами з української та польської літератури; з права склав три державні іспити. В рр. 1904-1908 студіював філологію на філософічному факультеті у Львові; свої студії завершив іспитом на вчителя середніх шкіл з української мови та класичної філології. По скінченні університетських студій учителював в середніх школах — в українській гімназії в Коломиї, Академічній гімназії у Львові, в польській гімназії в Тереховлі і українській гімназії в Перемишлі; від 1913 до 1927/8 р. учив української мови в чоловічій державній учительській семінарії та польській державній жіночій учительській семінарії в Станиславові. Від 1928-1931 р. був директором державної учительської семінарії в Сокалі, а від 1931 р. займав становище директора II держ. вчительської жіночої семінарії у Львові аж до року 1934. Опісля перейшов на емеритуру й перенісся з ріднею до Станиславова, де учителював у дівочій Семінарії Сестер Василянок до року 1939. В тім році переїхав до села Горохолини, де працював далше науково. Головну свою увагу присвятив дослідям над історією середнього шкільництва в Галичині (XVIII-XIX ст.), над історією Української Академічної Гімназії у Львові та над історією вищого уніятського духовного шкільництва. Чи ці праці появилися друком, незнати. В 1939/40 він перенісся до Львова; по відновленні праці Богословської Академії на запрошення Преосв. Кир Йосифа викладав Історію Семінарії від 1941 аж до своєї смерті 1942 р.

Його наукові праці:

1. Іван Лаврівський. Один з піонерів українського відродження в Галичині (1773-1820). Зап. НТШ, т. СХХVІІІ.
2. Іван Горбачевський (1743-1806). Збірник львів. Ставропігії т. I. Львів 1920.
3. Львівське "Studium ruthenum". Зап. НТШ т. СХХХІ, СХХХІІ, СХХХVІ, СХХХVІІ, СХLVI, CL.
4. Із минулого академічної гімназії у Львові "Українська Школа" Р. 1, т. III, сш. 7-9. Львів 1925.

* Деякі джерела подають його ім'я і прізвище: Амвросій Авреліан де Наленч-Андрухович.

5. Іллірська друкарня О. Л. Курцбека у Відні. Причинки до історії кириличного друкарства у Відні. Зап. НТШ т. СЛ.

6. Образки з історії середнього шкільництва в Галичині в XVIII і XIX ст. Зап. НТШ т. С.

7. Рецензії на шкільні підручники. "Наша Школа", Р. ІХ, сш. 3-4. Львів 1918.

8. Готова праця "Віденське Барбареум" (1774-1784) через недостачу фондів ще в рукописі.

9. Папська Колегія Театинів.

Від 1923 р. був дійсним членом філософічної Секції Наук. Т-ва ім. Шевченка, і членом Богословського Наукового Товариства від 1932.

Про особу-науковця проф. Андруховича і його наукові заслуги для Богословської Академії свідчать слова Високопреосвященного Архієпископа Митрополита Йосифа при посвяченні надгробника бл. п. професора Амвросія Андруховича 20. 6. 1943 р.

"Він відтворив перед нашими очима життя і дії нашої найважливішої церковної і національної установи, Духовної Семінарії. Вже те, що походив він зі священничої родини та виріс і виховався в ній, споріднений з багатьма іншими священничими родинами, улегшувало йому широкий погляд не тільки на нашу церковну, а також і на народню традицію. Як матурист — хотів він навіть посвятитися духовному званню, однак якось так склалося, що він записався на правничий факультет. І хоч склав навіть іспити, то не знаходив у тій ділянці задоволення. Тому перейшов на філософічний факультет і став вглиблюватися в історію нашої Церкви, нашої культури, і то в добу здавалося б не дуже давню, однак майже зовсім незнану. В той спосіб хотів він заспокоїти своє бажання стати священником, як нераз заявляв, та сплатити довг для Церкви, бо священничі традиції глибоко залягли йому в душу. Перші підготовчі студії про Лаврівського, Горбачевського, Студію Рутенум, друкарню Курцбека та інші доправили його до нашої найважливішої установи, в якій сходилися всі нитки нашого духовного і національного життя, до історії Духовної Семінарії. Якось так, на жаль, склалося, що ніхто з наших духовників не взявся написати ту історію, на що вже нарікав покійний єпископ Юліян Пелеш, в століття існування Духовної Семінарії.

Покійний Андрухович старався схопити цілість, нав'язуючи до історії віденського **Барбареум**, історії Генеральної Семінарії, починаючи від її заснування 1783 року, то й тим піднісся він понад принагідні і неповні причини, що лише фрагментарно і доривочно видвигали якусь дію, густо-часто не зв'язану зі своїм материком.

З його зображення бачимо, що наша Духовна Семінарія зразу стала на ноги і з великим розмахом обняла виховання не тільки галицького, але також і закарпатського, югославського та румунського греко-католицького духовенства. З неї виходив у буквальному змислі слова, провід народу, церковний і світський, архиєреї, священники,

професори, політики, культурники і суспільники, поети, науковці та письменники.

Андрухович обняв не лише внутрішню історію Семінарії, її духовну, виховну і наукову сторону, але заторкнув також зовнішні впливи, даючи повну генетичну і прагматичну будову духового, нераз і бурхливого життя з його змаганнями, спорами та кінцевими осягами. Саме у зображенні флюктуації життя збережена суть історії, бо де нема зміни, там нема історії.

Другою ознакою його праці є джерельний і критичний підхід. Він старався оперти історію в головній мірі на архіві. Акти, факти і дати — безсторонний, справедливий і безпристрасний осуд — це основа історії.

І так покійний Андрухович вірно і рельєфно відтворив ту дійсність семінарського життя з його провідними діячами — Ангеловичем, Скородинським, Лаврівським та іншими. І вони заговорили до нас, немов сучасники.

На жаль, не встиг він сам докінчити великого діла. Смерть перервала його життя, коли він у своїх дослідях доходив до 1820 року. З нинішніми молитвами за душу покійного, лине разом і гаряче прохання, щоб Господь покликав гідних наслідників скінчити розпочату історію Духовної Семінарії.

На одній старинній грецькій святині виднів змістовний напис: “Минуле майбутньому”. Те, що було, хай буде підбудовою, наукою, зовом і вказівкою грядучим.

Нехай цей принцип і цей нагробник покійника будуть визовом для наших поколінь — *defuncti loguntur* — докінчити розпочате діло, за яке, без сумніву, заплатив Господь покійному вінцем нетлінним, і заплатить теж кожному, хто причиниться до прославлення Його Церкви. Амінь”.

Д-р Богдан Зиновій Гординський, уродився 19 лютого 1911 р. в Коломиї з батька д-ра медицини Ярослава і мами Олени Бирчак. Народню школу й гімназію закінчив іспитом зрілості в роках 1929 у Львові. Університетські студії на медичнім факультеті почав в р. 1929 у Львові і закінчив їх 18 серпня 1935 р. званням лікаря. Дальші студії продовжував в університеті у Львові, де здобув науковий ступінь доктора медичних наук в 1937 р., захистивши дисертаційну працю "В'язання комплементу в сироватці морщаків заражених грибками, при застосуванні трихофітину і грибкових полісахаридів як антигену". Після закінчення медичних студій у Львові він виїхав до Берліну на дальшу спеціалізацію в ділянці внутріш-

ньої медицини. В р. 1938 він виїхав до Відня і продовжував свою спеціалізацію у проф. Еппінгера. З Відня вернувся до Львова на кілька днів перед вибухом другої світової війни і працював як асистент проф. Маріяна Панчишина. Проф. Панчишин довгі роки був домашнім лікарем Слуги Божого Митрополита Андрея. Коли ж проф. Панчишин у р. 1939 був обраний депутатом до Верховного совета й його обов'язки не дозволяли йому займатися лікарською практикою, д-р Гординський перебрав лікарську опіку над Митрополитом Андреем, який в той час часто занепадав на здоров'ї, гарячував і хворів на запалення легенів. (Митрополит Андрей хворував на ревмат. артрит). Звичайно він відвідував хворого Митрополита Андрея два рази на тиждень, а в наглих випадках сам Владика Йосиф приходив до нього, бо телефони не завжди діяли. Владика Йосиф спостерігав протягом двох років здібність і ревність молодого лікаря, тож по відкритті Богословської Академії в 1941 р. запросив д-ра Гординського на викладача гігієни й домашнього лікаря для питомців. Він був також домашнім лікарем Владика Йосифа. Два рази на тиждень д-р Гординський відвідував Богословську Академію і викладав по годині на тему гігієни, крім того обговорював деякі питання інфекційних і інших недуг, поради в наглих випадках — одним словом про все, що було потрібне молодому священикові в його взаєминах з парохіянами, де він мусів бути дорадником і помічником у справах здоров'я. По викладах оглядав хворих студентів. Стан здоров'я питомців у ті тяжкі часи 1941-44 рр. був задовільний, хоч пайки харчів були дуже скупі, але завдяки піклуванню Преосв. Кир Йосифа, богослови не терпіли голоду, а з тим і не було хворіб. Д-р Гординський як лікар-викладач в скорому

часі здобув собі приятель і довір'я не лише питомців, але також професорів і все брав участь у їх засіданнях та нарадах. По смерті проф. д-ра Панчишина д-р Гординський був іменованим викладачем внутрішніх недуг на медичнім факультеті Львівського університету і там працював аж до 1944 р. В тім році виїхав до Відня і працював у шпиталі. Коли ж большевики зайняли Відень, він переїхав до Веєр над Енс у Горішній Австрії, де практикував до 1945 р. В січні 1946 р. перебрав становище головного лікаря шпиталю УНРРА в Зальцбурзі і там працював аж до 1947 р. У грудні 1947 р. переїхав до ЗСА і тут поселився Ньюарку, Н. Дж. В 1950 р. перенісся на постійне перебування до Північної Дакоти, до місцевости Драке. З подружжя з п-нею Іриною Тисовською, дочкою о. Володимира Тисовського, пароха Калуша, мають панство Гординські синів Володимира, Ярослава і доню Марію. Всі вони закінчили вищі студії.

Наукові праці:

1. *Agrimonia eupatorio i chimaphila umbellata w leczeniu chorób wątroby.* Warszawa 1938.
2. В'язання комплементу в сироватці морщаків заражених грибами, при застосуванні трихофітину і грибкових полісахаридів як антигену". Збірник мат.-пр.-лік. секції Наук. Тов. ім. Шевченка. Том XXXII (Відбитка). Львів 1939.
3. *Leber- und Wasserstoffwechel.* Salzburg 1946.
4. *Das vegetative Nervensystem und die endokrinen Druesen.* Salzburg 1947.
5. *Western Equine Encephalitis in North Dakota.* Proceedings of Shevchenko Scientific Society. New York 1955.
6. *Terpenes in the treatment of cholelithiasis and hypercholesterolemia.* Shevchenko Scientific Society. Paper No. 27 (1968).

Проф. Йосиф Осташевський, уродився в серпні 1890 р. в селі Лешнів, повіт Броди в родині бідних ремісників. Там провів дитячі роки й закінчив народню школу в ріднім селі. Про дальші студії-науку в гімназії не було мови, бо матеріальні обставини батьків не дозволяли на це. Місцевий парох бачив великі здібності малого хлопця і на свій кошт вислав його до гімназії в Бродях. Тяжка була перша кляса малого Йосифа, бо мешкав у жидів, мусів терпіти поневір'яння та тяжко працювати. Та хлопчина не зневірювався, бо щиро хотів далі вчитися. Коли ж місцевий катехит побачив, у яких обставинах Йосиф живе і вчиться, прийняв його до бурси. Та не довго тішився молодий учень перебуванням у бурсі. Коли був у четвертій клясі, втратив свого опікуна-пароха, який помер, Йосиф опинився в тяжких обставинах, бо батько не міг посилати його далі до школи. Та Всевишній не залишав ніколи свого обранця в його найтяжчих хвилиах життя. Вже від п'ятої кляси 15-літній учень заробляв на життя приватними лекціями й так продовжав науку в гімназії, яку закінчив матурою в 1910 р. Того ж року записався він на богословські студії у Львові. І тут знов лекціями у вільні хвилини заробляв на оплату і прожиток. Все таки на третьому році студій через недостачу фондів мусів покидати семінарські мури. Та сильна воля стати священиком була сильніша від матеріальних злиднів. Мешкав у шопі на дрова, в холоді й голоді далі вчився і складав іспити. Наприкінці ферій того ж року хворий батько покликав його, найстаршого сина, й прочуваючи близьку смерть, доручив його опіці маму й численну сім'ю і розповів йому свій віщий сон, "що бачив його, як колюмну в нашій церкві". По кількох тижнях батько помер. На молоді плечі богослова впав ще один тягар: опікуватися ріднею. І цей обов'язок Йосиф прийняв з покорою без нарікання і його виконав при Божій допомозі. В 1916 р. став священиком і то ревним, тою "колюмною" в нашій Церкві аж до хвилини своєї мученицької смерті.

Отець Осташевський відзначався працьовитістю й ревністю не лише в душпастирській праці, але вже під час богословських студій. Ніяке свято в Семінарії не могло відбутися без нього. Дуже часто писав реферати від літературного гуртка й з ними ходив по читальнях "Просвіти" довколишніх сіл Львова. Не раз доводилось йому втікати від боївок ворогів нашої Церкви і народу, як сам описав ув Альманяху Українських Богословів (Львів 1914, стор. 193-271). Першою парохією

в його душпастирській праці було село Завидовичі недалеко Городка, на Львівщині. Війна відбилася дуже від'ємно на його парохіянах. Молодий священик взявся ревно до праці. При кожній нагоді старався завернути молодь і парохіян на дорогу правди, з якої так легко звели її солдати Москви й Австрії. Нелегко доводилось йому працювати й не раз під терором палиць полов кукіль, засіяний дияволом. Незабаром молодь і старші пізнали в нім душпастиря-дорадника й патріота-громадянина. В 1921 р. в Городку під час здвигу народу він виступив гостро проти польського режиму і знущань поліції. З наказу команданта поліцаї принесли проповідь і хотіли його арештувати. Та громадяни заступили їм дорогу і не допустили поліції до нього, наражаючи своє життя в обороні улюбленого душпастиря. То була найбільша для нього нагорода за попередні заподіяні ними йому кривди.

В 1923 р. молодий душпастир перейшов на парохію Куники, Яворівського повіту. Нелегка була і тут його праця, бо, хоч село було бідне, то порок пияцтва запустив глибоко своє коріння. Одначе і тут своїм тактом, любов'ю і ревністю за короткий час о. Йосиф викоринив пияцтво, заснував різні товариства й кооперативу, а своїми гутірками вчив йому повірене стадо, чиї вони сини й діти.

По чотирьох роках бачимо його на новій парохії в селі Підберізці недалеко Львова. Тут о. Осташевський міг розвинути свій проповідницький, науковий та організаційний хист. Село Підберізіці було одно з найсвідоміших сіл на околицях Львова. З нього вийшло понад 60 студентів і не було річниці, якої б не відсвяткували громадяни села в своїх товариствах. В 1936 р. ненадійна хвороба серця підірвала здоров'я о. Йосифа, одначе не підірвала його ревности в праці, в церкві, школі й товариствах.

В такім стані здоров'я застала його хуртовина другої світової війни і большевицька окупація Галичини. Хоч йому заборонили приходити до школи й товариств, та він не зневірювався і далі продовжував свою душпастирську працю. Не легші для нього були і часи німецької окупації. Пошесть тифу в селі, арешти й дошкуляння змушували хворого пароха до тяжкої з нараженням життя праці. Та він і тепер не піддавався, ніс поміч усім, хто тої помочі потребував, словом і ділом.

Бачив Митрополит Андрей працю цього ревного священика-душпастиря, проповідника, науковця і суспільника і в 25-ліття його свячень наділив його крилошанськими відзнаками, а по смерті о. проф. Дзеровича в 1943 р. покликав його на становище професора Богословської Академії викладати катехитику й педагогіку. Здається, обов'язки пароха й декана винницького деканату та рівночасно професора були понад його сили. Та він не відмовлявся. Не раз пізно вночі заставляли його над працюю. Він підготував підручник педагогіки для високих шікл, та видати його вже не міг.

Знову прийшла воєнна завірюха 1944 р. і нова большевицька окупація. Отець Осташевський не залишив собі дорученого стада і, хоч

утратив двох синів, залишився на своїм пості, приготований на терпіння і смерть. Хоч викинули його з села, він усе таки потайки приходив зі Львова, тайно вчив дітей та уділював св. Тайн. Та ворог не спав, 18 березня 1946 р. його заарештовано й засуджено на 8 років тюрми. Спочатку деякий час пересидів він у Львівській тюрмі, а наприкінці 1947 р. перевезли його до Харкова, де і помер в тюрмі 2 жовтня 1948 р. смертю мученика-ісповідника, вірний своїй Церкві й Народові.

Наукові праці:

Статті в “Меті”:

1933 — 19. II., ч. 8 “Білянс громадської праці невеликого галицького села за 1932 р.” 14. V., ч. 19 “Католицька Акція як основа організації селянської молоді”. 29. X., ч. 43 “Невміруща Хвиля” (спогад з-перед 15 літ).

1934 — 7. I., ч. 1 “Моральні наслідки матеріальної нужди на селі” (Розважання для священиків під Різдво). 14. I., ч. 2 “Шляхами рятунку українського села”. 18. II., ч. 7, 25. II., ч. 8 “До питань громадської діяльності українського духовенства”.

1936 — 2. VIII., ч. 31 “За культурний відпочинок для сільської молоді”. 1. IX., ч. 44 “Ш VI річницю оснування УКС” (Українського Католицького Союзу). 8. XI., ч. 45 “Чинники, які рішають у боротьбі між народами”. 6. XII., ч. 49 “УКС і будова нового життя”. 13. XII., ч. 50 “Божа кара”. 20. XII., ч. 51 “Сила Христової Церкви”. 27. XII., ч. 52 “Шлях до відродження батьківщини”.

1937 — 7. II., ч. 5, 14. II., ч. 6 “Український Католицький Союз школою католицького освідомлення”. 18. IV., ч. 15 “Націоналізм католиків”. 20. VI., ч. 23 “Проблеми сільської молоді”. 25. VII., ч. 28 “УКС — і консолідація українців-католиків”. 1. VIII., ч. 29 “Харитативна діяльність осередком програми і праці УКС-а”. 8. VIII., ч. 30, 15. VIII., ч. 31 “Харитативна діяльність Католицької Церкви”. 22. VIII., ч. 32 “За докладну віроісповідну статистику”. 29. VIII., ч. 33 “Харитативна діяльність Католицької Церкви і УКС”.

1938 — 6. II., ч. 5 “Церковні Братства”. 20. II., ч. 7 “Подружжя як св. Тайна”. 27. II., ч. 8 “Подружжя як виховний чинник”. 17. IV., ч. 15 “Церковні Братства”. 24. IV., ч. 16 “Як піднести рівень українського села”. 22. V., ч. 19 “Церковні Братства”. 29. V., ч. 20 “Державний устрій”. 3. VII., ч. 25 “УКС і наша кооперація”. 10. VII., ч. 26 “За християнського духа в кооперації”. 17. VII., ч. 27 “Співпраця УКС-а з кооперацією”. 31. VII., ч. 29 “УКС і тіловиховні організації”. 7. VIII., ч. 30 “Католицькі пера”. 11. IX., ч. 35 “Обов’язок суспільної праці”. 6. XI. ч. 43 “Практична праця УКС по парохіях”.

1939 — 7. I., ч. 1 “Різдвяні зорі вже палають”. 23. IV., ч. 16 “Праця в місцевих кружках УКС”.

Статті в “Ниві”:

1930 — ст. 106-114 “Загальні збори вдов.-сирітського Фонду у Львові”. Ст. 123-130 “Занедбані обов’язки”.

Проповіді в “Ниві” в Додатках:

Ч. 11, 1929, ст. 152-156 “На св. Арх. Михаїла”. Ч. 11, 1929, ст. 157-160 “На св. Отця Николая, Мир Ликійських Чудотворця”. Ч. 5, 1931, ст. 67-74 “Проповідь на першій Службі Божій”. Ч. 5, ст. 75-79 “Про любов до свого народу”. Ч. 11, 1933, ст. 148-155 “Богородична проповідь”. Ч. 1, 1934, ст. 1-51, 5-112, 12-163 “Людське терпіння — Боже милосердя”. Ч. 3, 4-5, ст. 47-53 “Блаженні лагідні”. Ч. 11, 1935, ст. 157-160 “Розважання на день Матері-Селянки”.

З історії духового життя львівських богословів в літах 1900-1913, в “Альманасі Українських Богословів, Львів 1914”, стор. 271-193.

Д-р Богдан Казимира, надзвичайний професор УКУ в Римі, ур. 19. X. 1913 р. в селі Чернівці, пов. Станиславів, з батьків Дмитра і Ольги (з дому Вільчек). Народню школу закінчив у родинному селі, а гімназійну матуру склав в українській гімназії УПТ “Рідна Школа” (Золочів, 1931/32). Магістер суспільно-політичних наук (Лювен, 1935), абсолювент Богословської Академії (Львів, 1939-41), доктор історії (Богословський факультет у Відні, 1948-54), бакалавр бібліотекарства (МкГіл, Монреаль, 1956). Закінчив теж в Американському Університеті, Школа Державної і Комунальної Адміністрації. курс завідування архівами (Вашінгтон, травень 1963) і курс проблем людських взаємовідносин (Human Relations Training), спонзорований Саскачеванським міністерством освіти (Форт К’Апел, червень 1964). Дійсний член НТШ (30. VI. 1965), член-співробітник УВАН, член УБНТ, Канадійської Асоціації Бібліотекарів, Канадійської Асоціації Істориків, Комітету Українців Канади, Українського Клубу Професіоналістів і Бизнесменів, парохії св. Василя в Ріджайні та інших установ.

Колишній асистент о. д-ра Миколи Конрада, професора соціології і філософії в Богословській Академії (Львів, 1936-39), пізніше викладач у тій же Академії (соціологія, 1942-44) і в Духовній Семінарії в Голляндії (Кулемборг, історія Церкви, 1948/49-50), а з 1. X. 1963 надзвичайний професор соціології на правничому Виділі Українського Католицького Університету ім. св. Климентія Папи.

По громадській лінії працював у Суспільній Опіці Управи міста Львова (1941), пізніше в системі УЦК (Львів, Сянік, Відень, 1942-45), в Душпастирському Інституті (Відень, 1945-48), заступник керівника

українського студентського дому (Лювен, 1948-49), член Головної Управи Українського Допомогового Комітету в Бельгії (Брюссель, 1948-49), учасник міжнародного з'їзду молоді Католицької Акції в Іспанії (Сант Яго де Компостеля, серпень 1948), співзасновник Пресового Бюро УНОТ (Лювен, 1948-49), співзасновник Міжнародної Унії Інтелектуалів-Скитальців "Про Європа" (Брюссель, 1949), керівник Українського Пресового Бюро в Бельгії (Bureau de Press "Pro Ucraina", Bruxelles, 1949-50) і Українського Пресового Бюро в Канаді (Едмонтон, 1950-55), директор Католицької Акції Західного Екзархату Канади (Едмонтон, 1950-55), редактор місячника "Католицької Акції" (Едмонтон, 1950-55), ініціатор серії доповідей п. з. Соціальні Дні (Едмонтон, 1950-55) і серії видань бібліотеки "Католицької Акції" (Едмонтон, 1951-55), керівник постійних радіомовлень Епархіяльної Управи Братства Українців Католиків Західного Екзархату (Едмонтон, 1952-55), співробітник Міжнародної Служби Канадійської Радіомережі — СБС (Монтреаль, 1952-55), генеральний секретар Централі Українців Католиків Канади (Едмонтон, 1953-55), співзасновник осередку праці НТШ в Оттаві та його перший секретар (1957-59), учасник річної конвенції Канадійської Католицької Асоціації Істориків, на якій доповідав про митр. Андрея Шептицького (Монтреаль, вересень 1957), співзасновник Клубу Українських Професіоналістів і Бизнесменів у Ріджайні (1960) і кількالكітній член його управи, заступник голови Відділу КУК (Ріджайна, 1960-61), з 1965 голова Пластової Групи в Ріджайні, учасник першої Національної Конференції Канадійських Слов'ян, на якій читав кореферат про економічну і соціальну інтеграцію канадійських українців (Бенф, червень 1965), з 1966 член Епархіяльної Ради Світських Саскатунської Епархії та учасник симпозіа п. н. "Мови і культури в різно-етнічній спільноті", на якому прочитав доповідь н. т. Українська Католицька Церква як національна установа (Оттава, травень 1971). Член Крайового Пластового Суду (1971). Бібліотекар у федеральному міністерстві хліборобства (Оттава, 1956-59), бібліотекар-архівар у Саскачеванській Корпорації Електросилових Станцій (Ріджайна, 1959-67), бібліотекар у Саскачеванському Університеті — осередок у Ріджайні (з 1967), а з 1970 на запрошення історичного факультету того ж університету викладає там історію поселення Степової Канади.

Починаючи з 1934 співпрацював з такими видавництвами, в яких містив довші або коротші статті, розвідки чи студії:

Роки 1934-39, Львів: "Діло", "Мета", "Українське Юнацтво", "Дзвони" і "Нива";

1942-44, Краків: "Краківські Вісті";

1948-50: Брюссель: "Церква і Життя", Інсбрук: "Життя і Слово", Лювен: "Голос Христа Чоловіколюбця", Йорктон: "Будучність Нації", Мюнхен: "Християнський Голос", Нюрнберг: "Час" і Париж: "Українець";

1951-, Едмонтон: Українські Вісті”, Вінніпег: “Новий Шлях” і “Поступ”, Джерзі Ситі: “Свобода”, Торонто: “Наша Мета” і “Світло”, Філадельфія: “Америка”.

Крім того, довгі наукові праці друкував у “Логос”-і (Йорктон) і “Богословії” (Рим).

Список вибраних праць з ділянки історії і соціології:

1. “Cooperatives rurales en Ukraine Occidentale” (магістерська недрукована праця, Лювен, 1934/35).
2. Спроба суспільної обнови. Львів, “Дзвони”, 1937 (надбитка).
3. Станово-корпоративний лад; *De ordine corporativo*. Львів, Богословська Академія, 1939. Бібліотека Соціологічного Семінара, ч. I (знищене більшовиками).
4. Наслідник св. Петра; біографія Папи Пія XII. Мондер, В-во ОО. Василян, 1949.
5. *Die Anfänge der kath. Ukrainischen Hierarchie in Kanada* (докторська теза, Відень-Едмонтон, 1949-54).
6. Призабутий ювілей — З приводу 20-ліття Богословської Академії у Львові. “Будучність Нації”, ч. 2-3, Йорктон, 1950.
7. Монсіньор А. Лянжевен і українці. Едмонтон, Бібліотека Католицької Акції, 1952.
8. Корпоративна думка у світі й у нас. Йорктон, “Логос”, 1952.
9. *Canadian Ukrainians, The Light*, Торонто, ч. 9, 1951, і ч. 1-3,
10. *A bibliography of the Prairie Provinces to 1953, compiled by Bruce V. Peel*. Toronto, Univ. of Toronto Press, 1956 (співробітник частин, в яких мова про українських авторів і їхні твори).
11. Українці в Канаді. Українці у вільному світі — Ювілейна книга УНСоюзу, 1894-1954. Джерзі Ситі, 1954.
13. Ювілейна Книга Українців Католиків Саскачевану, 1905-1955 (зібрав і впорядкував матеріали). Саскатун, ЦУК Саскачевану, 1955.
14. Перші осяги; духовна опіка над українцями в Канаді. Йорктон, В-во ОО. Редемптористів, 1956.
15. Українські Єрархи й Запомогове Братство св. Николая. Оттава-Вінніпег, Братство, 1957.
16. *Metropolitan Andrew Sheptyckyj and the Ukrainians in Canada*. Canadian Catholic Historical Association. Report, 1957.
17. Перший Василянин у Канаді. Торонто, Добра книжка, 1961.
18. Від “говмстеду” до митрополії. Ювілейний збірник з приводу створення української католицької єрархії в Канаді, 1912-1962; альманах “Поступу” на 1962 р. Вінніпег, 1962.
19. Митрополит Йосиф; Мої спогади із воєнних років, 1939-44. Наукова конференція НТШ, Нью Йорк, 17 лютого 1962. Друковане у В-ві Український Вільний Університет. Наукові записки, ч. 9-10, 1967-68. Мюнхен-Рим-Париж, 1969.

20. Українська Католицька Церква та питання релігійної самобутності українців у Канаді. Наукова Конференція НТШ, УВУ, УВАН та УБНТ, Рокка ді Папа, 18-20 жовтня 1963. Друковане в В-ві Український Вільний Університет. Наукові записки, ч. 9-10, 1967-68. Мюнхен-Рим-Париж, 1969.

21. Осип Олеськів і поселення українців у Канаді. Альманах "Українських Вістей". Едмонтон, 1964.

2. Релігійно-громадське життя в Українській Католицькій Митрополії в Канаді. Торонто, ОО. Василяни, 1965.

23. Успіхи і труднощі у великому замірі; два пляни митр. А. Шептицького в справі українського поселення в Канаді та оснування Студитів. Рим, 1969. (Видання "Богословії", ч. 40).

24. Співробітник ЕУ/2 та англомовного видання ЕУ.

Преосв. Кир Миколай Чарнецький
ЧНІ. Єпископський Візитатор. Владика Кир Миколай уродився в Семаківцях, городенського повіту, в селянській убогій хаті з батьків Олексія й Параски Притоцької. Малий Микола був здібний хлопчина і ним зацікавився місцевий парох, о. Йосиф Каратницький. Тому, що в Семаківцях не було школи, о. Каратницький післав його на науку до народньої школи в Товмачі. Батьки Миколи не були спроможні удержувати сина в школі, бо мали численну родину з дев'ятьох дітей. Ним заопікувався сестрінець пані Каратницької, о. Порфірій Ступницький, що був деканом у Товмачі. По скінченні народньої школи Микола продовжував науку в польській гімназії в Станиславові, починаючи від 1896 р. Мешкав у бурсі безплатно. Гімназію закінчив іспитом зрілості в січні 1904 р.

Богословські студії почав уліті 1904 р. в станиславівській Духовній Семінарії. Єпископ звернув увагу на ревного і здібного богослова й вислав його на дальші студії до Риму, де він замешкав в українській колегії при площі "Мадонна деї Монті" 3, яку заснував Папа Лев XIII для українських богословів. Управляли нею Отці Василяни. Молодий богослов молився до Жировицької Богородиці в церкві, яку недавно відкупив від чужинців Верховний Архієпископ Кардинал Йосиф, і нині знов можуть українські паломники заносити там гарячі молитви за кращу долю нашої Церкви й народу. Микола студював у Університеті "Де Пропаганда Фіде" шість років, і там досягнув звання доктора

богословії. 2 жовтня 1909 р. єпископ Хомишин рукоположив Миколу на священника в Станиславові. Під час студій о. Микола познайомився з визначними особами, які відіграли важну роль в латинській чи українській Церкві. Між іншими, його товаришем студій був Леонід Фйодоров, призначений в 1917 р. Митрополитом Андреем на становище Екзарха Росії. (Екзарха Леоніда большевики заарештували в 1935 р. і вивезли на Сибір, де він у Вятці помер як ісповідник віри). Восени 1910 р. єпископ Хомишин іменував о. Миколу професором філософії, догматики та духовником Духовної Семінарії. Він скоро здобув собі своєю ревністю любов і довір'я не лише питомців, але й вірних у Станиславові. Під час першої світової війни помагав усім, не зважаючи на епідемію тифу, якого і сам набрався.

У кінці першої світової війни сталися події, що перерішили дальшу долю о. Чарнецького. Митрополит Андрей запросив бельгійських Отців Редемптористів на місійну працю до Галичини. Перед самою війною вони відкрили монастир в Уневі коло Перемишлян. В 1917/18 рр. два монахи цього Чину, о. Йосиф Схрейверс і о. Йосиф Бала (перший секретар єпископа Будки), відвідали станиславівську Духовну Семінарію. Хоч о. Чарнецький знав про Чин ЧНІ, однак тепер мав нагоду познайомитися з ним ближче. Праця в Семінарії не задоволити молодого професора, він мріяв про вищу досконалість, про посвяту свого життя Богові, тому в серпні 1919 р. розпрощався з Духовною Семінарією і вступив до монастиря ЧНІ в Уневі, щоб тут розпочати новіціят. В Уневі о. Миколай не був довго, бо 1 вересня 1918 р. ОО. Редемптористи перенеслися на постійне перебування до Збоїск коло Львова. Митрополит Андрей подарував ОО. Редемптористам у Збоїсках чотирнадцятиакрову посілість на монастир. Тут о. Чарнецький відбудував приписаний реченець новіціяту і 16 жовтня 1920 р. склав монаші обіти. По монаших обітах працював деякий час у монастирі в Станиславові, а восени 1922 р. переїхав знову до Збоїск, де ОО. Редемптористи заснували Ювенат, Малу Семінарію. Тут він провів кілька років як професор у гімназії, соцій новаків, а опісля їх магістер. В тім часі він видав ряд наукових праць.

В 1926 р. відкрилося для ОО. Редемптористів нове поле апостольської праці на Волині. По першій світовій війні багато галичан-католиків поселилося в північно-західній частині України, що опинилося під Польщею. Вони й деякі православні, яких Церква перебувала в невідрадних обставинах, просили Митрополита Шептицького, щоб прислати їм душпастирів і свого єпископа, бо єпископ для них, Йосиф Боцян, у той час помер у Львові. Ідучи назустріч тим усім потребам, восени 1926 р. о. Чарнецький, Григорій Шишко та інші їдуть на Волинь, щоб нести духовну поміч галицьким поселенцям, а також щоб обслуговувати ті місцевості, що бажали вернутися до унії. Праця їх була нелегка, але о. Чарнецький не падав духом, і в однім листі до о. Бахталовського писав: "Ми у своїх труднощах на Волині маємо надію, що поліпшиться

наша доля. Ось-ось будемо мати в Ковлі свою церковцю і монастир, і єпископа свого Рим хоче дати на Волинь. Труднощі є лише з урядом і опінією... Дякую Господеві, що дозволив мені хоч трішки подивитися на місця давньої унії: Вільно, Жировичі, Супрасль, Білу і т. д.”

19 жовтня 1926 р. ігумен о. Й. Схрейверс іменував о. Чарнецького настоятелем нововідкритого монастиря в Костополі на Волині (20 км. від Рівного), звідки він продовжував унійну працю. Однак Костопіль не був зручним осередком місійної праці, тому Отці Редемптористи перенесли свій монастир до Ковля. По двох подорожах по Волині о. Чарнецький вислав звіт до Конгрегації кард. Сінчерові про працю свою та Отців Редемптористів. В міру розвитку й поширення праці на Волині відчувалася потреба призначення єпископа для Волині й інших українських земель. 16 січня 1931 р. Папа Пій XI іменував о. Миколая “Апостольським Візитатором для слов’ян візантійського обряду в Польщі” (264, стор. 182). Єпископська хіротонія відбулася в церкві Матері Божої Неустаючої Помочі ОО. Редемптористів у Римі 8 лютого 1931 р. Головним святителем був єпископ Преосв. Кир Г. Хомишин. Владика Миколай вповні здавав собі справу, який тягар спав на його плечі та які труднощі чекали його в місійній праці. Заповіджені труднощі і турботи почалися дуже скоро. Польська влада не хотіла визнати уряду нового Владика Миколая, а варшавський міністер віровизнання навіть не прийняв єпископа на авдієнцію, заявляючи: “Знам ксендза Чарнецького, але не знам такого біскупа”. Владика не зражувався таким ставленням влади, але інтенсивно далі працював. Незабаром удалося йому відкупити від війська спорожнілу прегарну дерев’яну церкву східнього стилю в Ковлі зі старою назвою “Пехотная”. Використавши різні пожертви в тому і від Ватикану, Преосв. Кир Миколай в скорім часі пристосував церкву і монастир до ролі осередка місійної праці. Населення й інтелігенція Волині дуже прихильно ставилися до Владика Миколая і Отців, хоч урядові чинники, де могли, робили труднощі. Кількість вірних постійно зростала, а Владика не мав досить священників, щоб задовольнити парохіян, які просили прислати їм парохів. Новопостала Духовна Семінарія в Дубні мала постачати священників для з’єднаних парохій, хоч Семінарія мала місце тільки для 18 семінаристів. У той час було вже 28 католицьких парохій східнього обряду з-поміж новоз’єднаних, які мали разом 18,000 душ, а обслуговувало їх 39 священників. Крім ОО. Редемптористів та Ісусовців, між священниками були два Отці Василіяни і три Студити. Там було теж 30 черниць, що допомагали в місійній праці. Крім того, 2 священники регулярно обслуговували яких 20,000 українців-католиків, що поселилися з Галичини на Волині. З цим усім можна легко було створити католицьку єпархію на Волині та передати Преосв. Миколаєві повну юрисдикцію над католиками східнього обряду. Рим натискав на польський уряд, щоб піти на поступки, однак поляки мали свою політику на цих землях (сполыщити і златинізувати населення) і не дозволяли

Преосв. Владиці провадити місійну працю на Холмщині й Підляшші. (264, ст. 185). Немало труднощів робили змосковщені православні з юрисдикції митрополита Діонізія, друкуючи різні пасквілі у своїх органах "СЛОВО". Жахливу шкоду унійній праці заподіяв польський уряд нищенням церков на Холмщині в 1938 р., бо населення утотожнювало цей вандалізм польської влади з політикою Риму. Преосвященний дуже болів над цим, однак був безрадий, і такий стан тривав до 1939 р.

В 1939 р. розшалілася друга світова війна. 27 вересня ц. р. большевики окупували всі українські західні землі і Владиці Миколаєві заборонили перебувати на Волині, так що він перенісся до Львова. Не кращі умовини були і за німецької окупації. На прохання ректорату Богословської Академії Преосв. Миколай викладав історію філософії, етику, психологію і моральну аж до другого приходу большевиків. Своєю добротою Преосв. Миколай всюди з'єднував собі прихильників, а молоді богослови звали його "Дзядзьом" (268, стор. 20). 11 квітня 1945 р. стрінула його та сама доля, яка стрінула Митрополита Йосифа й інших єпископів. Їх заарештували і під претекстом "зради народу" і "агентів Ватикану" засудили й заслали на довгі роки на каторжні роботи. Після 10 років Кир Миколай по мандрівці по різних лагерьх далекої півночі вернувся з підірваним здоров'ям до Львова; тут перебував у домі для старих людей з заборонаю душпастирської праці. Помер 2 квітня 1959 р. після операції пістряка шлунка. При великому здвизі народу поховали його на Кульпарківськiм цвинтарі 4 квітня, якраз у навечер'я Хрестопоклонної неділі, бо справді цей святець-Ісповідник перейшов свій шлях з хрестом терпіння з любови до своєї Церкви і народу. Поховав його священник латинської катедрі кс. Ястшембський.

Наукові праці:

Переклади на українську мову творів Учителя Церкви св. Альфонса: "Відвідини Найсв. Тайн", "Розважання про правди вічні", "Молитви на кожний день тижня", "Розважання про Пречисту Діву Марію", "Хрестну дорогу", "Розважання про Пресв. Евхаристію", "Короткі розважання про Страсті Ісуса Христа на кожний день тижня". Всі ці праці були видрукувані в молитовнику, що мав назву "Пам'ятка з св. Місії", виданому в Жовкві, 1923 р. Друге видання цього молитовника появилося в 1930 р.

Мгр. Ярослав Чума-Чумак, уродився 27 березня 1905 р. в селі Мільно, зборівського повіту, в родині учителя народної школи Лонгіна і Марії з дому Пйотровських. Початкову освіту одержав у селі Корсові, а середню — в державній польській гімназії в Бродах, де склав іспит зрілості в 1924 р. Того ж року записався на правничий факультет Українського Тайного Університету. Після закриття Українського Тайного Університету в 1924/25 рр. польською владою продовжував студії в Торговельній Школі і закінчив їх у 1925 р. Праця книговода не задовольняла молодого абсолювента, тож у 1927 р. записався на студії у львівській Богословській Академії.

По двох роках богословських студій записався на учительські курси в 1929 р., щоб опісля могли допомогти родині, однак через вороже ставлення польської шкільної влади працював у школі дуже коротко, всього 2 роки. Шукаючи допомоги, звернувся до о. Йосифа Сліпого, ректора Богословської Академії, який восени 1930 р. прийняв його на працю бібліотекаря Богословської Академії. Праця бібліотекаря зацікавила Ярослава, хоч ця професія в той час була йому незнана. Однак з допомогою знаних наших бібліотекарів, Івана Кривецького та Володимира Дорошенка, скоро опанував бібліотечарське знання, так що в 1935 р. брав участь у міжнароднім з'їзді бібліотекарів у Варшаві, де мав нагоду пізнати складну проблематику тодішнього бібліотечарства, його завдання й методи праці. На з'їзді мав нагоду познайомитися з бібліотекарями інших країн.

Під час праці Ярослава в Богословській Академії о. ректор Й. Сліпий уможливив йому продовжування студій в університеті. Ярослав записався на філософічний факультет Львівського Університету, студіюючи українську літературу й педагогіку. В 1936 р. після складення іспитів і захисту магістерської праці п. з. "Світла і тіні інституціонального виховання" в проф. Твардовського одержав диплом. Крім бібліотечарської праці, мгр. Чума працював керівником Ремісничої Бурси, яку заснував Митрополит Андрей.

Після смерті о. проф. крилошанина Юліяна Дзеровича Преосв. Кир Йосиф Сліпий покликав в 1943 р. Ярослава викладати педагогіку й методику навчання релігії в Богословській Академії. Тут він працював до 1944 р., себто до другого приходу большевиків. 1944 р. мгр. Чума переїхав до Австрії, а звідси до Канади, де працює, як *Social Worker* у суді для нелітних і провадить інститут для недорозвинених дітей.

Наукові праці:

1. Світла і тіні інституціонального виховання (магістерська праця).
2. За душу дитини. Накл. Української Католицької Акції в 1939 р. (Наклад знищений більшовиками).
3. Олександр Мишуга, добродій ремісничої молоді. Накладом Ремісничої Промислової Бурси у Львові, 1936 р.

Переклади:

1. Ф. В. Ферстер: Старе і нове виховання. (Переклад на українську мову. Передмова автора). Накл. УБН Т-ва в 1939 р. (Наклад знищений більшовиками).
2. Ст. Вітвіцький: Розмова з песимістом. Накл. "Учительське Слово", Львів 1937 р.
3. Іван Добрачинський: Листи Нікодима. Видавн. Отців Василіян у Торонті. 1966 р.
4. Роналд Метюс: Заграва серед темряви ночі. Видавн. Отців Василіян у Торонті, "Світло" 1972 р.

Мгр. Чума співпрацює з журналами "Правда", "Світло".

Крім цього працює над приготуванням до друку таких книжок:

1. Найкращі байки всього світу.
2. Посібник для виховниць дитячих садків.
3. Виховання батьків.

Проф. д-р Іван Раковський, уродився 24 серпня 1874 р. в селі Протесах, роґатинського повіту, з батьків о. Альбіна і Магдалини Головацької. Народню школу закінчив у Чагрові, де його батько був парохом, а середню — у Львові, в Українській Академічній Гімназії, де 22 червня 1892 р. склав іспит зрілості. Природничі студії почав на філософічнім факультеті Львівського Університету в рр. 1892-1896. Молодий студент своїми здібностями звернув на себе увагу проф. Дибовського, який за цінну працю Івана п. з. *Astacus Dybowskii* та інші праці хотів прийняти його на становище асистента, але коли довідався, що він українець, відкликав своє рішення. Ця перша невдача не зрадила молодого студента, він далі віддався не лише науці, але і громадській праці. Його головною заслугою було те, що 1896 р. він об'єднав студентське товариство "Ватра" (народовецьке) з "Академічним Братством" (радикальне) в одну сту-

дентську організацію “Академічна Громада” і став першим головою цього студентського товариства.

На третьому році студій Раковський захворів і на один рік мусів їх припинити. На четвертому році студій Шкільна Рада покликала його, одного з найздібніших студентів, на учителя-помічника в Українській Акад. Гімназії. В 1898 р. Шкільна Рада перенесла його до Коломиї, де він учительював протягом десятиох років. 16 грудня 1899 р. він склав учительський іспит з природи-зоології (головний предмет) та фізики й математики (побічні предмети). В 1903 р. виїхав до Відня на дальші студії зоології в тамошньому університеті у проф. Гробена, а восени після захисту дисертаційної праці та складення докторських іспитів одержав наукове звання доктора природничих наук зоології у Львівському Університеті.

Під час свого перебування в Коломиї проф. Раковський не лише віддавався науковій праці, але також і громадській, засновував по селах товариства “Просвіта” та “Відродження” і протидіяв москвофільським впливам місцевого адвоката Дудикевича, редактора “Прикарпатської Руси”, що своїми наклепами на українську Церку і Митрополита Андрея причинився 1914 р. до його ув'язнення московською владою і заслання на Сибір.

В 1903 р. проф. Іван Раковський мав нагоду познайомитися з українським антропологом Хведором Вовком, який приїхав з доручення Антропологічного Товариства в Парижі до Галичини переводити антропологічні студії над українським населенням. Обидва вони об'їхали в рр. 1903-1905 Лемківщину, Бойківщину, Гуцульщину та Поділля й перевели по селах поміри.

В 1908 р. Іван Раковський перенісся до Львова, де була куди більша можливість посвятитися науці. Тут познайомився з проф. Михайлом Грушевським, головою НТШ і став його секретарем, бо був членом НТШ вже від 1903 р. В той час заснував “Учительську Громаду” і був її секретарем. Вже від довшого часу він спостерігав кривди, які робила Шкільна Рада нашим учителям і українському шкільництву, тож разом з Грушевським підняв протест і став в обороні нашого середнього шкільництва. Шкільній Раді, що практично була в польських руках, не подобалися ті старання і протести Раковського, державного урядовця, тож не раз він мусів терпіти різні прикrostі від неї. Крім “Учительської Громади” він присвячував багато часу праці в “Просвіті” і в “Відродженні” та писав для них популярні книжечки.

В 1910 р. проф. Раковський захворів на запалення голосових струн, мусів виїхати на лікування на Французьку Рів'єру. Цю відпустку він повністю використав не лише на поряткування здоров'я, але також для наукової праці. Вільний свій час присвятив він науковим океанографічним студіям з доручення *Institute Oceanographique of Monaco* та студіям морської фауни з доручення *Laboratoire Zoologique in Villefranche-sur-mer*.

В рр. 1912-1914 Раковський дістав відпустку для поглиблення своїх студій і габілітаційної праці. Перший рік він студіював у Петербурзькому Університеті у проф. Вовка, а другий рік студіював анатомічну й фізіологічну антрополоцію та порівняльну етнографію в Ecole d'Anthropologie de Paris. Крім того, працював в Laboratoire d'Anthropologie de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes під проводом професора антропології д-ра Leonce Manouvrier та в Laboratoire d'Anatomie Comparee при Musee National d'Histoire Naturelle у проф. Antony.

Перед самим початком першої світової війни вернувся до Львова. Привіз з собою велику кількість матеріалів з порівняльної анатомії для габілітаційної праці, але війна та упадок Австрії перешкодили в реалізації цього задуму.

У вересні 1914 р. Раковський з родиною виїхав до Відня, де з проф. Степаном Рудницьким працював у Віденському Антропологічному Інституті у проф. д-ра Пиха (Pösch) та в українських емігрантських школах. В 1917 р. вернувся до Львова і тут учителював.

Під час визвольних змагань Український Університет у Кам'янці Подільському покликав його на катедру зоології, але знову воєнні події в Україні не дозволили йому туди поїхати.

Коли ж Галичина опинилася під польською окупацією, проф. Раковський став душею й організатором Українського Тайного Університету, де викладав зоологію аж до його ліквідації.

В рр. 1924 і 1927 проф. Раковський брав участь у двох наукових з'їздах етнографів і географів у Празі й Варшаві і там виголосив доповіді про антропологічні прикмети українського народу.

31 жовтня 1928 р. він закінчив учительську працю й перейшов на емеритуру. Маючи більше часу зайнявся виданням української енциклопедії "Книга знання", яка вийшла друком 1935 р.

В 1935 р. проф. Іван Раковський став головою НТШ й очолював його до першого приходу большевиків. Коли почалася нагінка на нього, він потайки покинув Львів, хоч йому пропонували катедру зоології і звання члена київської Академії Наук. У кінці лютого 1940 р. він був іменованій головою культурної секції при Українським Допомоговим Комітеті у Кракові. Одначе тут скоро розчарувався, бо під гітлерівською окупацією не міг розгорнути бажаної діяльності. 1942 р. переїхав до Львова, де Преосв. Кир Йосиф Сліпий, ректор Богословської Академії, запросив його викладати антропологію та астрономію. Рівночасно працював як учитель у державній хемічній школі.

Перед другим приходом большевиків проф. Раковський виїхав до Кракова, а звідси в 1944 р. до Відня. В 1946 р. переселився до свого сина в Цель ам Зее, де написав свою останню працю "Новітній світогляд сьогочасної науки", що вийшла накладом Братства св. Андрея в Зальцбургу в 1947 р.

Коли відновлено в Німеччині Наукове Товариство ім. Т. Шевченка, проф. Раковський став його головою, а Український Вільний Уні-

верситет покликав його на становище професора антропології в літньому семестрі 1947 р. На жаль, професор не міг переїхати до Мюнхену, тож лише кореспонденційним шляхом допомагав нашим науковцям. Вислідом цих заходів була м. і. допомога Преосв. Івана Бучка та ЗУДАК-у для НТШ.

У грудні 1948 р. проф. Іван Раковський з родиною переїхав до Америки, але незабаром, 28 лютого 1949 р. помер і був похоронений на цвинтарі Евергрін в Ньюарку.

Наукові праці:

1. Причинки до анатомії п'явки. Симпозіум Мат.-прир.-лікар. Секції НТШ. Львів 1898.
2. Ueber das Herzkoerperchen bei den Enchytriden. Biologisches Zentralblatt, Berlin, 1897.
3. Причинки до порівнюючої анатомії хробаків. Симпозіум Мат.-природ.-лікар. Секції НТШ. Львів 1898.
4. Bronislavia Radziszewskii. Космос, Львів 1901.
5. *Astacus Dybowskii* (Species nova) дисертац. докторська праця. Львів 1901.
6. Антропологічні прикмети Волиняків. Симпозіум Мат.-природ.-лікар. Секції НТШ. Львів 1910.
7. Амфіподи з морського заливу в Villefranche-sur-mer. Reports of the Zoological Station in Villefranche-sur-mer. 191 .
8. Homo sapiens. Антропологічний журнал. Петербург 1912.
9. Caractère anthropologique des Finoises. Bulletin de l'Ecole d'Anthropologie, Paris, 1914.
10. Ein Beitrag zur Anthropologie der Tschermissen. Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft, Wien 1916.
11. Хеміси. Симпозіум етнограф. комітету НТШ, Львів 1918.
12. Расовість Слав'ян. Симпозіум Мат.-прир.-лікар. Секції НТШ. Львів 1919.
13. Передісторичні мотиви в українському народньому мистецтві. Симпозіум НТШ. Львів 1922.
14. Гете як природник. Симпозіум НТШ. Львів 1923.
15. Les caractères anthropologique du peuple ukrainien. Sbornik I. Sjezdu slovanskych geografu a etnografu v Praze 1924. Симпозіум першого Слав. конгресу географів і етнографів в Празі (1923). Прага 1926.
16. Погляди Хведора Вовка на расовість українського народу. Ювіл. Симпозіум НТШ. Львів 1925.
17. Іван Раковський і Сергій Руденко: Погляд на антропологічні відносини українського народу. Симпозіум НТШ. 1927.
18. Compte rendu de II. Congress des Ethnographes Slaves, Warsaw, 1927.
19. Anthropological Features of the Ukrainians of Polissya (Продієнс Мат.-прир.-лікар. Секції НТШ. Нью Йорк 1959-61.

Популярно-наукові підручники:

20. Про землю, сонце і звізди. Просвіта, Львів.
21. Психологія. Накл. Оренштайна. Коломия.
22. Зоологія для вищих початкових шкіл та гімназій. Накл. "Вернигора". Київ-Львів-Відень 1919.
23. Вселенна, начерк астрономії. Ч. 1. Загальна Книгозбірня, Коломия 1922.
24. Наша земля. "Учітеся". Львів.
25. Рослини. "Учітеся". Львів.
26. Загальна енциклопедія. Львів-Коломия 1930-1935.
27. Людина. Українське Видавництво. Краків-Львів 1942.
28. Новий світогляд сьогочасної науки. Братство св. Андрея, Зальцбург 1947.

Статті в часописах і журналах (в останніх 10-ох роках):

29. Антропологічні прикмети Шевченка. "Діло", Львів, березень 1-, 1939.
30. Львів перед 50 роками. "Краківські Вісті". Ч. 46, 47, 48, 49, 1945.
31. Перші виклади проф. М. Грушевського у Львові. 1945, "Краківські Вісті".
32. Митрополит Кир Андрей і українська наука, тамже 1945.
33. Князь Церкви і Народу. "Нові Дні", Зальцбург, листопад 1947.
34. Богдан Лепкий. "Краківські Вісті", липень 1941.
35. Пам'яті великого громадянина Івана Боберського. "Нові Дні", Зальцбург, січень 7, 1948.
36. Свен Гедін. "Краківські Вісті", лютий 21, 1945.
37. Світогляд сьогочасної науки. "Дорога". Краків, грудень 1941.
38. Бог предвічний народився. "Новий Шлях", Вінніпег, січень 22 1947.
39. Наша Земля. "Український Голос", Вінніпег, листопад 6, 1946.
40. Війна в природі. "Нові Дні", Зальцбург, 1947.
41. Як люди воювали. "Наш Шлях", Зальцбург, 16, 21, 22, 1947.
42. На слідах вічної правди. "Краківські Вісті", ч. 4-160.
43. Нехай згине життя, тамже.
44. Значення книжки для культури, тамже, ч. 104.
45. Людина і всесвіт, тамже.

VI. РОЗДІЛ

ЗВІТ З ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ПРАЦІ ТА ОСЯГІВ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Щоби зрозуміти, яку відповідальність узяв на себе о. ректор Й. Сліпий, гляньмо на час і обставини, в яких Богословська Академія постала, працювала і розвивалася. Тоді зрозуміємо вагу його праці, як організатора. Послухаймо, що сказав сам організатор: “Ми не мали своєї власної високошкільної університетської традиції і тому до найменших подробиць треба було її самим виробляти”. (2, ст. 20).

Коли Академія ставила свої перші кроки, не було своїх професорів. В той час було лише трьох професорів звичайних, а решта членів Професорської Колегії — це катехити середніх шкіл. І тут знову Ректор мусів дати їм вказівки й напрям, обсяг научного матеріалу й програму навчання. Та цю проблему отець Ректор міг легко розв'язати, коли мав до диспозиції високоідейних і працюючих професорів. Трохи складніша проблема назрівала із зростом Академії. То був час інфляції і безробіття. У першому і другому трьохлітті існування Богословської Академії матеріальна скрута далася сильно відчути батькам питомців. Батьки в більшості були селяни, міщани, нижчі урядовці й священники. Вони не могли платити навіть цих мінімальних коштів на удержання і навчання. Кожний, хто студіював у той час, досконало знає, з якими клопатами стрічались Ректорат і питомці, щоб виповнити свої завдання удержати при житті високу школу й дати молоді можливість продовжувати студії. Тут єдиним свідком є отець Ректор, який досконало знає, що щедра рука Основника Митрополита Андрея приходила завжди в час з допомогою. Однак здається найбільші труднощі, які треба було побороти, користуючись дипломатичним хистом, це були невідрадні політичні обставини, які витворила хвороблива психоза провідників польської держави. Це була доба пацифікації, арештувань, терору, переслідування та ліквідації шкільництва, розв'язання освітніх і господарсько-торговельних установ, руйнування православних церков на Холмщині і Підляшші, вуличні бешкети польського студентства, погроми, а врешті нагінка преси і непочитальних державних мужів, як Войцеховський, на недужого самого Митрополита Андрея, єпископів, священників і взагалі на все, що було українське. Ця акція автоматично викликала реакцію всього українського громадянства, особливо студентства, і мала провокація польської вулиці могла довести до розв'язання Академії. У ще гірших обставинах опинилася

Академія в часі другої світової війни. Голод і холод, безнастанні бої, пошкодження німецькою і большевицькою бомбами церкви і будинку, нагінка окупантів на професорів і студентів, виселення, вбивства й арешти — це канва, на якій невтомно отець ректор Й. Сліпий мережав здобутками високоідейних професорів, священників, батьків і студентів історію Української Греко-Католицької Богословської Академії у Львові протягом короткого часу: від 1928/29 до 1944/45 року, з двома майже роками перерви 1939-41 р.

(Гл. Звіт о. ректора Й. Сліпого з організаційної і наукової праці Богословської Академії в першій трилітці в рр. 1928-1930/31).

Щоб не бути голословним, дозволю собі ознайомити читачів з загальним і подрібним звітом самого організатора Богословської Академії, отця ректора Йосифа Сліпого.

“Оснування Академії Високопреосв. Митрополитом Кир Андреем було, без сумніву, історичною подією в життю нашої Церкви й цілого народу. Від того часу проминули вже три роки тяжкої праці. Уважаємо не лише виповненням приписів статутів, але також і моральним обов'язком — познайомити з діяльністю Академії ширші церковні й світські круги, щоб уможливити їм відповідь на питання: — Чи за той відносно короткий час, мимо невідрадних умовин, Академія змогла дати бодай завдаток на сповнення покладених на неї надій? Річевий матеріал хай кине бажаний промінь світла і промовить сам про себе.

Праця Академії, це творча праця українського народу й поширення благодатного впливу Унії. Вона повинна бути подана до відома також і чужим науковим установам і всім, що цікавляться і богословською наукою і долею З'єдинення Церков.

Річ ясна, що й для історика також не буде зайвим довідатися про деякі дати з життя й розвою Академії”. (1, ст. 7).

Далі читаємо в звіті, який склав о. ректор Сліпий на святочній інвентурації 4 жовтня 1931 р. за рр. 1928/29-30. (1, стор. 55-56):

“У свіжій пам'яті остало нам величне свято відкриття Богословської Академії і прихильні та повні бадьорого духа привіти від своїх і чужих, які завершували радісне благословення Святішого Отця Пія ХІ. Вітано Академію, як переємницю світлих наукових традицій, що має започаткувати нову добу в історії нашої Церкви і стати вогнищем української науки й культури, ділом взаємної любови. Висловлювано бажання, щоб Академія виховувала кадри проїнятого найвищими ідеалами духовенства та при його помочі і цілий нарід. Академія має об'єднувати в розвою богословських студій Галичину, Закарпаття, Буковину — загалом всі українські землі, Америку і Югославію, та бути виявом творчих сил народу в його змаганню до злуки з Богом. “Якщо наші богословські студії не мали заснітитися, а наша Церква не мала дати звести себе до якогось провінціального типу без власної індивідуальности й без завтра, кінечним було взятися за це велике діло — оснування “Академії”, мовив один наш учений історик.

Це зрозуміле і воно впливає з високої ціли, яку поставив собі Високопреосвященний Митрополит-Основник, а саме: відновити світлі наукові традиції католицького Сходу, піднести українську греко-католицьку Церкву в очах Заходу і Сходу та дати живу апологію нашої 300-літньої Унії.

Після тих світлих хвилин прийшли для Академії сірі дні тяжкої, тихої праці й організації. Почалася буденна робота.

Оснування Академії стало довершеним фактом грамотою з дня 22 лютого 1928 і проголошенням статуту Академії в *Архиепархіяльних Відомостях* ч. 2 з 1 березня 1928. Вправді існувало вже раніше Богословське Заведення, зване Ліцеєм і Вільним Факультетом, однак без правного оформлення і тривкого обоснування. Не вимагало ні наукової кваліфікації професорських сил, ані відповідного середньошкільного цензусу слухачів. Академія поставила відразу високо наукові домагання до професорів і студентів і мусіла це зробити, коли хотіла засісти в колі богословських установ, які після війни піднесли високо науковий рівень, що остаточно нашло завершення в авторитетній постанові Св. Отця Пія XI, в його епохальній енцикліці *“Scientiarum Deus”*. Та в самих вже початках наткнулася Академія на великі переpons.

Причиною внутрішніх переpons був брак належного розуміння для наукових вимог і кваліфікацій. Це можна до деякої міри пояснити долею й неволею, яку приходилося нам переживати і задля якої привикли ми вдовольятися в науці малими досягненнями й здобутками. Зовнішні переpons походять із загального розбиття народу, яке переходить уже в наліг і викликає навіть острах перед спробами зосередкуватися. Тому не диво, що Академія нашла більше й скорше розуміння і признання в чужих, ніж дома — у своїх. Не вважаючи на те, праця ішла дуже інтенсивно. На самому початку, щоб виєднати право надавати докторські дипломи, Високопреосвященний Митрополит-Основник вислав спеціальне письмо до Св. Отця від себе й кількох наших єпископів. Те саме прохання предкладав ще письменно й усно о. ректор на двох авдієнціях у Св. Отця і вручив йому при тій нагоді мистецької роботи альбом із знімками й підписами Ексц. Митрополита, професорів і слухачів. Також з нагоди десятилітнього єпископського ювілею Нунція Франциска Мармаджі вручив йому о. ректор мистецький альбом від Академії і пригадав прохання до Св. Отця. З уваги на реорганізацію всіх католицьких університетів, справа дипломів досі ще не вирішена.

Виголосивши повищий вступ з загальним поглядом на постанову Академії, о. ректор д-р Й. Сліпий подав історію творення Професорської Колегії, при чому зазначив, що перших професорів іменував ВПреосв. Митрополит Кир Андрей грамотою з 1 жовтня 1928 року. Прелегент вичислив поіменно всіх перших професорів і тих, що викладали поодинокі предмети. З початку до часу іменування ректора і вибору декана провадив з доручення ВПреосв. Митрополита і Професорської Академії о. д-р Йосиф Сліпий всі агенди Академії, поки

грамотою з 14. IV. 1929 року був іменований ректором. На засіданні 12. III. 1929 обрано деканом о. проф. д-ра Т. Галущинського, ЧСВВ. Всі іспити слухачів відбувалися перед комісією, якою проводив декан чи його заступник. Для тих студентів, що покінчили гуманістичну гімназію без грецької мови, рішено 30. X. 1928 запровадити іспит. Рік 1929/30 розпочався інавгураційним Богослуженням 6 жовтня. Впродовж того року Академія придбала нових професорів. Деканом обрано З. Х. пок. о. д-ра Сп. Кархута. Третій рік існування Академії розпочався 5. X. 1930. В тому році, 1. VII., помер нагло о. проф. д-р Діонісій Дорожинський, а 17. III. 1931 — о. проф. д-р Сп. Кархут.

В минулому трилітті введено виклади соціології та арабської, сирійської й арамейської мов, поширено значно догматичні і філософські студії і відкрито біблійний, правничий та історичний семінар. Треба теж підкреслити факт заснування музею при Академії, який саме порядкується і має вже дуже цінні предмети. Його створення було потрібне для глибшого розуміння нашого церковного мистецтва та тіснішого зв'язання Академії з минулим нашої Церкви.

В 1928/29 році вписалося на зимовий семестр 167 звичайних і 5 надзвичайних слухачів, в 1929/30 р. 165 звичайних і 4 надзвичайних слухачів, у минулому 1930/31 році 201 звич. і 7 надзвич., себто разом 533 звич. і 16 надзвич. Закінчило студії за ці три роки 114 звичайних слухачів і 2 надзвичайні. На зразок інших університетів заведено альбом (пропам'ятну книгу), в яким вписуються всі слухачі.

Академія почала видавництво наукових богословських творів, п. н. "Праці Гр.-Кат. Богословської Академії у Львові". Є вони продовженням серії "Праці Богословського Наукового Товариства". Досі появилася п'ять томів. Крім того, члени професорського збору видрукували низку своїх творів у інших українських і чужих теологічних і загальнонаукових журналах.

Що торкається адміністративної частини, то завдяки щедрості Їх Ексц. Митрополита-Основника, Академія не стрічалася досі з фінансовими труднощами. В жовтні 1928 року унормовано платню професорів, яку виплачувано квестурі Ректорату з каси Митрополичого Ординаріату. Всі інші видатки покривав Ректорат з оплат слухачів, іспитових такс і продажу книжок. Вправді Митрополичий Ординаріат вживав заходів у міністерстві віроісповідань щодо признання дотації для професорів, яка згідно з конкордатом правно належить, однак покищо безуспішно..."

**

З'ясувавши детально стан Духовної Академії в минулому і сучасному, прелегент закінчив свій доклад такими словами:

"Хто має розуміння для великих дій, той відчуває духа, що віє з наукових варстатів Академії і витворює атмосферу, пригожу до наукової праці. Наче евангельський квас, перетворює вона цілий спосіб

думання. Звільна, але постійно втискається вона своєю працею в життя цілого народу і стає його важливим чинником. Вклад праці у минулих трьох роках величезний, але ще більшого вимагає майбутність, бо “Nihil actum si quid agendum”, сказав теперішній Святіший Отець одному організаторові католицького університету. Ці слова кажуть і нам напружити всі свої сили і розвинути творчість такої важної установи. Є теж повна надія, що при Божій допомозі Академія під проводом і опікою Ексселенції Митрополита сповнить високе завдання і великі вимоги, які до неї поставлено. Запорукою цього є саме перше триліття її існування й діяльності”.

ЗВІТ З ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ПРАЦІ ТА ОСЯГІВ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В ДРУГІМ ТРИЛІТТІ

“В 1934 акад. році скінчила Академія 6 рік, значить, друге триліття свого існування. Перший звіт за перше триліття прийнято в наукових і громадських кругах прихильно як додатний об'яв. Черговий звіт подає далші відомості про розвій Академії, яка виявила не лише свою життєздатність, але поступ уперед. Побільшений професорський збір, переведені нові габілітації, наукова продукція, зріст числа слухачів, заложена окрема бібліотека, побільшення музею, покращання адміністрації — все це наглядний доказ приходу в підсумкові за останній час. Предложений звіт хай буде, отже, свідоцтвом наукової і організаційної роботи”.

Чорні хмари, що нависли над існуванням Академії в першій трилітті, опісля розійшлися. Це стосується не так до обставин, як радше до наукових осягів. Передусім по тяжкій і пильній праці багато викладачів промувалося на звичайних, надзвичайних професорів і доцентів. Уже в другому трилітті Богословська Академія стала повною католицькою високою школою з філософічним і теологічним факультетами. Академія стала поволі кузнею, де кувалися ідеї найновішого Вселенського Собору. “Передусім розвинено, як, може, ніде інде в Католицькій Церкві, предмети, поєднані з наукою Сходу: історію Унії, літургіку, історію мистецтва та східнього канонічного права”.

У промові о. ректора д-ра Й. Сліпого на святочній інавгурації акад. 1934/35 року, виголошеній 7 жовтня 1934 р., читаємо:

Коли тому шість літ наш Високопреосвященний Митрополит проголошував з оцього місця оснування Академії, для не одного здавалося, що це спроба, обвита мрячними сумнівами на майбутнє. Спочатку тільки один факультет і то лише з трьома звичайними професорами, а з цілого збору майже половина було катехитів, зайнятих в середніх школах. Як в кожній акції, так і в цій знайшлися “засадничо” неприхильні, з яких одначе деякі стали небаром схильватися в оптимістичну сторону, бачачи впертість і консеквенцію в переводженні повзятого пляну. Та

назагал всі бачили в тім акті підйом духа й двигнення нашої національної і церковної культури. Від шости літ б'є нова хвиля інтелектуального й морального життя, хвиля, що без перерви поширюється і порушує далекі береги найперше духовенства, а через нього найширші шари народу. Рік-річно виходять з Академії молоді люди, священники й світські з розвиненим умом, з ширшим поглядом на шляхи модерної думки, виносять любов до науки, методу праці й уміння передати знання другим. Вони стають душею нового життя.

Нині на порозі сьомого року, можемо з вдоволенням ствердити, що коли б Академія мала тільки шість літ існувати, то стояло труду її оснувати. Це слідно вже із зроблених підсумків за перше триліття і за четвертий рік. Те саме стверджує і звіт з п'ятого і шостого року. За п'ятий рік не можна було дати торік звідомлення через приготування до ювілейного обходу 150-літнього існування Духовної Семінарії. З огляду на ювілей 150-ліття існування Гр.-Кат. Духовної Семінарії, який припав на осінь 1933 р., Богословська Академія рішила інавгураційні торжества 1933/34 відложити до слідуячого року, обмежившись у тому році лише до Богослуження.

Звіт із наукової діяльності за 1933/34 зложив о. Ректор під час інавгурації в р. 1934/35.

Тому постараюся коротко з'ясувати діяльність Академії за останні два роки. Нам невимовно прикро, що на цій інавгурації нема між нами нашого Основника. Хай вислані Йому поклін і привіт будуть висловом нашої вдяки і прив'язання".

В подрібнім звіті-промові о. ректора д-ра Йосифа Сліпого на святочній інавгурації акад. 1932/33 року, виголошеній в дні 9 жовтня 1932 р., читаємо:

"Коли маю подавати звідомлення про життя і діяльність Академії за минулий рік, то мушу на самім вступі заявити, що він, слава Богу, проминув назагал дуже успішно і щасливо. Переведено в тім році реорганізацію за вказівками і вимогами Енцикліки Св. Отця Пія XI "Deus scientiarum Dominus", яка, без сумніву, є великим кроком вперед. Та все ж таки акад. рік 1931/32 був сповитий жалібним серпанком. Недуга Високопреосв. Основника спинювала й пригнітала життя Академії в її сильнім розгоні. Сумний настрій збільшила ще смерть покликаного надзв. професора канон. права д-р Романа Ковшевича, який відійшов від нас 3 березня 1932. Професорська Колегія і всі студенти взяли участь у похоронах, віддаючи з вдячністю останню прислугу заслуженому працівникові.

Щодо проведу Академії, то грамотою з дня 25. 12. 1931, ч. 85/Орд. іменував Високопреосв. Митрополит знову на 3 роки ректором о. д-ра Йосифа Сліпого. Деканом був вибраний о. проф. д-р Тит Мишковський. В Професорській Колегії зайшли слідуячі зміни: доцентів о. д-ра Ярослава Левицького і о. д-ра Василя Лабу та надзв. професора д-ра Миколу Чубатого предложено до іменування на звичайних професорів.

Справу о. д-ра Лаби реферував о. декан Мишковський, а справу о. д-ра Левицького і д-ра Чубатого — о. Ректор. Рівнож переведено габілітацію о. д-ра Андрія Іщака на основі його праці “De Zacharia Корупtenskuj eiusque Palinodia”. Її оцінювали о. д-р Спачіль Т. І., кол. професор Інсбруцького Університету, а тепер професор догматики в Орієнтальнім Інституті в Римі і о. ректор д-р Сліпий Йосиф. На основі оцінок предложено о. Іщака до іменування на надзвичайного професора. Крім того, поручено виклади канон. права — о. д-рові Львові Глинці, теології догматичної і моральної — о. д-рові Богданові Липському, церковно-слов'янської мови — д-рові Конст. Чеховичеві, доцентів пражського українського університету, а передісторичної й історичної археології — д-рові Яр. Пастернакові. Введено семінарі: догматичний і церковно-слов'янської мови та лекторат грецької мови, яку викладав дир. гімназії Іван Бабій. Іспитовими комісіями дуже совісно проводив о. декан Мишковський. Він же переводив вписи.

Кількість вписаних слухачів досягнула в м. р. найвище число в повоєнній часі. В зимовім семестрі було вписаних 234 (228 звич.+6 надзв.), а в літнім 212 (207 зв.+5 надзв.).

З наукової діяльності, поминаючи менші статті й розвідки, поміщені професорами Академії в часописах і періодичних публікаціях, видала Академія своїм накладом мимо тяжкої матеріальної скрути три томи “Праць”: два томи “Патрології” о. доц. д-ра В. Лаби і один том “Теорія церковної вимови” о. доц. д-ра Я. Левицького. Треба згадати також і те, що угодішено приміщення студентів. Розмальовано викладові залі, заведено центральне ogrівання, закуплено нову обстанову, лавки і т. д., при чім тут багато праці вложив о. віцекантор Дух. Сем. Олександр Малиновський. Фінансові видатки виносили за цей рік 69,497.52 зол.

З діяльності назовні треба відмітити вручення з нагоди 10-ліття єпископства розкішної і по-мистецьки виконаної адреси Ап. Нунцієві ВПреосв. Францові Мармаджієві, за яку він подякував дуже сердечним письмом, та виступи на унійних з'їздах у Велеграді і в Пинську. На Велеградськім Конгресі заступав Академію о. ректор д-р Й. Сліпий і і виголосив з її рамени доклад: “De septenario numero sacramentorum uti vinculo Unionis et conservationis fidei”.

В Пинську заступали Академію о. проф. д-р Ішак і секретар Акад. о. Петро Хомин. О. Ішак виголосив доповідь: “Filioque у Фотія і наслідників”.

Минулий акад. рік і грядучий кажуть нам отверто глянути в очі небезпеці, яка загрожує Академії, та не тільки їй, але загалом науці. Тяжка скрута, яка щораз змагається, виснажує сили й так немногих наших наукових працівників, а вслід за тим витворює душевне пригноблення, навіть у найбільше для науки одушевлених одиниць та обнижує пошану для неї. Цьому лихові старалася Академія зарадити, як тільки могла, гуртуючи охочих до наукової праці, підтри-

муючи їх матеріально та удержуючи пригожу атмосферу. Щоб у цьому напрямі збільшити свою працю, Проф. Колегія — на зазив Св. Отця Пія XI в цілі поширення і поглиблення філософічних студій — звернулася до Високопреосв. Митрополита з проханням оснувати окремий Філософічний Факультет.

І справді, грамотою з 27. VI. 1932, ч. 51/Орд. постановив Впреосв. Митрополит оснування окремого Філософічного Виділу при Богословській Академії у Львові. Якщо дух має вдержати примат над матерією в нашій народі, якщо треба скріпити духове внутрішнє життя і обняти цілого чоловіка з надземною силою, якщо Церква має стати творчим чинником і Академія має оформлювати душу народу і то на основі своєї церковної і національної традиції, поборювати почуття непевності й невироблення — словом, якщо католицизм, нині світова потуга, має вести провідну роль в нашій життю, то оснування Філософічного Факультету є лише випливом конечности.

Щоб свою ціль ще краще досягнути, відкриває Академія з нинішнім днем і свій Музей.

Один з основників великого Чину сказав: “*Si quis in temporalibus defectus appareat, videat, an non praecesserit in spiritualibus*”. Всякі недомагання і туземний недостаток мають свою причину в духових занедбаннях. Тому то й Церква клала й кладе велику вагу на духовну ділянку в житті чоловіка та з подивугідною запопадливістю зберігала справжні твори людського духа. Нема сумніву, що з усіх установ найбільше заслужилася над збереженням пам’яток людської культури Церква. Вже від початку християнства в Божих домах переховувано дорогоцінні твори, зв’язані з Христовою вірою, як: ікони, книги, ризи, посудини і т. д., а також передхристиянські пам’ятки. Неодної культурної цінности не бачили б ми нині, якщо б не печальність Церкви. Правда, пізніше звернули свою увагу на музеї державні влади й установи, та в поневоленого народу лише Церква могла берегти надбання національної культури й свідоцтва колишнього народнього гаразду та недолі.

В історії українського музейництва світло записані імена українського католицького духовенства, як о. Могильницького, о. Лаврівського, о. Петрушевича і ін. Наче завершення тих старань було оснування Нац. Музею Впреосв. Митрополитом Кир Андреем.

Академія, як один з проявів життя католицької Церкви, маючи на увазі гарний приклад в особі Митрополита, мусить також перебрати на себе частинно роль культурної праці й опіки над нашим церковним дорібком та стати теж заховавчим осередком церковної старовини. Сповнити це може лиш оснування свого власного Музею. До цього змушують Академію і власні потреби. Пізнати церковну історію, містечтво, літургіку, аскетіку та, загалом, ціле минуле Церкви і забезпечити її розвій та втримати на високо-культурній висоті в майбутньому, плекаючи естетичний смак, можна тільки завдяки частим огля-

динам і глибоким безпосереднім студіям. Без бібліотеки й музею не може бути основної праці в Академії. Виклади поодиноких теологічних і філософічних дисциплін стають без порівняння цікавішими і глибшими при допомозі наглядних зразків. Під цим кутом мусить розвиватися наш Музей. Він зовсім не претендує на цілість в ділянках, хоч її не виключає, лише в першу чергу дбає про предмети, потрібні до науки. Вправді маємо побіч Національного Музею, Наукове Т-во ім. Шевченка, Ставропігію, Народний Дім, Заведення Оссолінських з їх бібліотеками і музеями, якими з великою вдячністю користуємося, то однак основне зрозуміння традиції та тісна злука минулого з майбутнім вимагає безвпинного контакту і безпосередньої наглядності. Бо лиш тоді можна розуміти таємничі слова, якими говорять старовинні свідки.

Про якусь конкуренцію не може бути мови, бо праці на цім полі багато, а цінні пам'ятки пропадають через недбалість безповоротно. Тому Академія звернула в заранні свого існування на мистецьку ділянку й виховання духовенства в цім напрямі велику увагу. Роблено заміти, що наше духовенство не цінить належно історичних і мистецьких творів. Заміт правдивий та не вповні слухний, бо так само можна б звернути його до цілого громадянства. Звідки ж мали священники навчитися розуміння та зберігання старовини, коли їх цього не вчили. Не диво, що наше мистецтво манірується по церквах і затрачує стилевість. Тому то введено на Академії виклади з мистецтва й археології (проф. Свенціцький, Залозецький, Пастернак) та влаштовувано відвідини музеїв. Вправді удержання получене з великими коштами і вкладами праці, та однак воно приносить неоцінімі користі, бо причинюється до загальної освіти, до розвитку почуття краси й загалом ублагоднення богочитання.

Нехай цих кілька слів дасть Високодостойним Гостям бодай приблизне поняття про працю на Академії та уможливить зрозуміння для неї на її шляху, не вистеленому вже в початках рожами, але закиданому колючим терням. Мусимо вірити в Божу поміч і власними силами дороблятися кращого завтра (2, стор. 13-16).

Роки 1932/33 і 1933/34 почалися торжественною Службою Божою. З болем серця приходиться згадати тих, що відійшли від нас: о. д-ра Івана Фіголя, який помер 3. VIII. 1933 р. Від 1929 р. викладав він гомілетуку й вів гомілетичний семінар та своєю совісною працею підніс ще вище науку проповідництва на Академії. Його втрата тим болючіша, що він виготовив вже був габілітаційну працю про екзорти. — Другий, що впав у розгарі праці, це дир. Іван Бабій, що з рідким дидактичним знанням від 1932 р. вчив грецької мови. Як відомо, погіб 25. VII. 1934. Упав під замітом здогадного спроневерення ідеалові свого народу. І в тім саме найбільший трагізм глибоко віруючого католика, щирого народного робітника, активного старшини української армії і цілим серцем відданого молоді виховника. Про ніщо сам більше не

дбав він, як про характерність і виховання. Сповнилися на нім слова Христа: „И всякъ, иже убієтъ ви, возмнѣтъ ся службу приносити Богу”. Дай Боже, щоб та велика жертва причинилася до уздоровлення наших умовин.

Із студентів помер на закаженнѣ крови Омелян Мельник, слухач І року.

Вічна і свята пам'ять Покійникам!

До створеннѣ і веденнѣ університету й кожної високої школи треба трьох речей: професорів, слухачів і грошей. Перейду по черзі ці три елементи в Академії.

Професорська Колегія. — В 1931 р. зайшов в організації католицьких університетів переломовий факт проголошеннѣ Св. Отцем Пієм XI енцикліки „Deus scientiarum Dominus”. Треба було переробити статуту, як це впрочім зробили всі католицькі університети, та примінити до нових вимог. Як доповненнѣ, оснував Впреосв. Митрополит Філософичний Факультет. По його оснуваннѣ поділено також і Професорську Колегію на дві частини.

В склад Професорської Колегії Богословського Виділу, яка відбула сім засідань, входили: о. ректор д-р Йосиф Сліпий викладав догматику, о. д-р Тит Мишковський — біблійні студії Ст. Зав., о. д-р Ярослав Левицький — пасторальну, о. д-р Василь Лаба — патрологію і біблійні науки Нов. Зав., д-р Микола Чубатий — історію Унії, о. Юліян Дзерович — катехитику й педагогіку, о. д-р Андрій Ішак — догматику Сходу і право, о. д-р Лев Глинка — право. Підготовано габілітацію о. Ів. Фіголя з гомілетики, але її перервала ненадійна смерть. Крім того, переведено 16. V. і 8. VI. габілітацію о. д-ра Льва Глинка на основі його праці: „De potestate episcoporum necnon de praerogativis metropolitanae potestatis in bona ecclesiae temporalia in Oriente novem primis saeculis”.

Колегію доповняли: о. кан. Леонід Лужницький викладав історію Церкви, о. Степан Рудь — літургіку, о. Степан Сампара — фундаментальну догматику, о. д-р Богдан Липський — теологію моральну і догматику, д-р Олександр Надрага — цивільне право.

Впреосв. Ексцеленція Митрополит зволив був обняти виклади з аскетики. Деканом був упродовж двох років о. Тит Мишковський.

Організація Філософчного Виділу буде остаточно завершена в новім академічнім році. На нім викладали: о. Ректор — історію схоластичної філософії, о. д-р Микола Конрад — історію старовинної і новітньої філософії, етику і соціологію, о. д-р Степан Сампара — космологію і теодіцею, о. д-р Володимир Максимець — логіку, критику, онтологію, психологію, д-р Константин Чехович — церковно-слов'янську мову, дир. Іван Бабій — грецьку мову, д-р Володимир Залозецький — мистецтво, д-р Ярослав Пастернак — археологію, д-р Юрій Полянський — антропологію, д-р Мирон Вахнянин — гігієну і проф. гімнасти-

ки, Павло Зимак, вів гімнастичні вправи. Кілька викладів з історії музики виголосив д-р Борис Кудрик. Декана заступав о. Ректор.

Крім викладів, приписаних Статутом, ведено ось такі семінарі: догматичний враз з диспуатами, історичний, що влаштував м. ін. свято в 300-літню річницю смерті Мелетія Смотрицького, гомілетичний, катехитичний і правничий.

На Філософичнім Виділі ведено філософичні диспути, філологічний семінар та історію мистецтва. Зроблено кілька археологічних екскурсій під проводом д-ра Яр. Пастернака і відвідувано Музей. За виготовлені праці роздано кандидатам кільканадцять премій та оголошено конкурс на музичні твори (гл. "Діло", ч. 303 з 1934 р.).

Передусім розвинено, як може ніде інде в Католицькій Церкві, предмети, злучені з наукою Сходу: історію Унії, літургіку, історію мистецтва і східнього канонічного права.

Музей, відкритий 1932 р., зробив великий поступ. Його управу вів д-р Михайло Драган, який виголосив кільканадцять викладів про ікону. Музей виповняє, крім коридорів, ще три залі. До його оглядання запрошую достойних гостей. Деякі експонати були на виставці у Варшаві і своєю цінністю та старовинністю стояли нарівні з предметами Національного Музею. Майже всі були висвітлені в польських і німецьких звітах. З рамени Музею Академії брав участь у II З'їзді Українських Музеологів у Самборі д-р Мих. Драган.

Бібліотека — основана датком Впреосв. Митрополита, числить біля 1,000 томів, нею завідував мгр. Ярослав Чума. Крім цього, існують до розпорядимости бібліотеки: Духовної Семінарії і Богословського Наукового Товариства.

Академія висилала своїх представників на Унійний З'їзд до Пинська. З її рамени в 1933 р. виголосив о. ректор Й. Сліпий реферат про візантинізм. На Інтернаціональнім Конгресі Славистів у Варшаві заступав Академію цього року проф. Конст. Чехович, на яким виголосив реферат про Добровського. Активну участь взяла Академія в улаштуванні свята "Українська Молодь Христові".

Видавнича діяльність. — Професорський Збір виявив живу наукову діяльність. Крім менших і більших розвідок в "Богословії", "Ниві", "Меті" й інших часописах, видала Академія впродовж останніх трьох літ п'ять томів "Праць Богословської Академії", а саме: IX том о. д-ра Василя Лаби "Патрологія", I часть; X том його ж "Патрологія", II часть; XI том о. д-ра Ярослава Левицького "Теорія церковної вимови"; XII том о. д-ра Василя Лаби "Патрологія", III часть і XIII том проф. д-ра Володимира Залозецького "Історія старохристиянського мистецтва". Також почала друкувати програму своїх викладів. Багато совісної праці в технічне видання вложив о. Василь Белей. Секретарем Академії був о. сов. Петро Хомин, квестором о. Петро Козіцький.

Слухачі. — Число слухачів зросло на цілу сотню та могло б ще втриє побільшитися, якщо б не брак місця. Коли в зимовий семестр 1928/29 вписалося 172 слухачів, то вже в 1931/32 вписалося всіх 291, в 1933/34 р. 319. Абсолюторію одержало в останньому трьохлітті 100 абсольтентів. Територіяльно походять слухачі з семи різних епархій-краєвих і заграничних. Крім того, було 4 слухачів-монахів.

Фінансова ділянка. — Задусевним бажанням Впреосв. Основника було і є, щоб уфундувати Академію як самостійну установу і відповідно її вивінувати. Маємо повну надію, що ці зусилля осягнуть невдовзі бажаний успіх. Як в попередньому трьохлітті, так і в цьому головний тягар видатків поносив Впреосв. Митрополит, а, крім цього, покривано видатки, передусім кошти видань і адміністрації, таксами і продажем книжок.

Приглядаючися збоку до теперішньої діяльності Академії, треба ствердити, що її розвій відбувався відносно повільно. І це самозрозуміле. Ми не мали своєї власної високошкільної університетської традиції і тому до найменших подробиць треба було її самим вироблювати. А все ж таки Академія виростає в один суцільний організм і стає науковим осередком, що ще наглядніше показується, коли дивитися на нього з загального всесвітнього становища. На всіх ділянках переживає наука велику скруту, яка не то, що не дає розвинути різним починам людського духа, але навіть спричинила їх занепад. Хоч вправді техніка, медицина й археологія можуть похвалитися деякими здобутками, то само ядро науки, зосередження всіх ділянок, поглиблення метафізичних питань особовости Бога, об'єктивної моралі, поняття життя, душі і т. д. не виказують великого поступу вперед. Замало ще також католицьких учених, щоб могли підняти офенсиву експанзії християнського світогляду. Ввиду цього порівняння для Академії випадає корисно, бо сповнила вона свою ролю в нас бодай в такій мірі, як кожний католицький університет в інших народів.

Підносяться також голосні заміти проти дотеперішньої організації високих шкіл. Коли до XVII ст. переважав у високім шкільництві теологічний тип університету, себто тип, в якому теологія домінувала й надавала тон іншим наукам, а в XVIII і XIX ст. панував тип філософічного і гуманістичного університету, себто тип високої школи, яка поставила собі за завдання плекати й гльорифікувати культуру, то нинішня висока школа мусить стати університетом сили. Вона має учити, як створити сильну державу та видавати людей наскрізь активних. Вона мусить вийти з затишних кімнат учених на арену сучасних дій. Та супроти тих закидів лунає неменш рішуча відповідь: Правда, нинішня активістична струя в життю людини ставить також домагання заактивізувати високі школи. Воно до певної міри слушно, якщо науковий осередок хоче вести життя, а не бути веденим. Та не можна плекати сили без науки, бо виродиться вона у варварську тиранію, сваволю

і безоглядність. І мужі чину знаходять спонуки до діл в думках і теоріях, які витворили, або передумали вчені. Не треба ніколи забувати й на те, хто мужам чину піддав думки й спосіб здійснення, бо самі з себе вони їх не видумали, хоч не раз говорять про свою оригінальність з великою самопевністю. Думки, які не вийшли з систематичної школи, переважно носять на собі п'ятно дилетантизму й принагідности. Високі школи потрібні й найдіяльнішим одиницям загалу, щоб мати безсторонню оцінку, бо серед нинішніх умовин лише люди, які з фаху віддаються науці, можуть переводити основні досліди. Тому висока школа певно не може навіть нині перестати бути святинею науки.

Отже, кожна наукова установа, яка хоче виповнити своє завдання і осягнути свою ціль, мусить берегти себе, щоб не попасти у вир біжучих справ. Так і Академія мусить зберегти науковий спокій і рівновагу та не датися втягнути в злободенний круговорот. Очевидно, далека вона від того, щоб зривати зв'язки із життям, але, навпаки, буде все уважно вслухуватися в живчик народнього життя та пронизувати його християнськими засадами. Вимагає цього найперше ідеал науки, що може розвиватися тільки в затишші. Далі, розвиваючи християнський світогляд в житті українського громадянства, Академія з'єднає його з давньою традицією і лучить сучасне з минулим. Християнський світогляд, який ліг в основу творчості й розбудови цілого нашого життя, є вічним чинником, за яким стоїть та сама об'єктивна правда, що колись, так і нині. Наші предки, визнаючи Христову віру і будуючи ціле життя на тих основах, не улягали облуді й не боронили ложі, але опиралися на тій самій правді, що й ми. А це ж прецінь велика цінність, якою слушно можемо величатися. За утвердження християнського, католицького світогляду здобуде собі Академія вдяку в українським народі. (2, стор. 17-22).

В своїм звіті про організацію і наукові здобутки Богословської Академії за рік 1934/35 в третім трилітті о. ректор Сліпий звітував 13 жовтня 1935 р.

(Промова о. Ректора д-ра Йосифа Сліпого на інавгурації акад. року 1935/36, виголошена в дні 13 жовтня 1935 р. (За, стор. 5-9, 143).

Як по наполеонських війнах, так і по всесвітній борні зачеркнений напрям дій заломився. В історії почався новий період. Людина стала шукати інших шляхів, бо дотеперішні допровадили її до пропасти й відвели від Бога, її початку й цілі. Почала вона шукати інших шляхів у державнім устрою, суспільних установах, формах життя тощо. Очевидно, всесвітня війна заторкнула й науку, її організаційні клітини та внутрішні методи. Не диво, що, як ціле новочасне життя переходило важку скруту, так теж криза не минула й науки. Кожний, кому дорога була наука та її здобутки, питав із тривогою, кудю вона піде й які прибере види. Взагалі можна сказати, що, хоч зсувано її в громадським

житті на підрядне місце, то вона зберігає, щоправда з трудом, своє становище. Технічні, експериментальні й емпіричні науки без уваги на матеріальне зубожіння поступали навіть дуже наперед. Остали ще позаду єдино спекулятивні науки, але й ті ставлять уже щораз то твердіші кроки.

Одною з небезпечних передвоєнних хиб в організації науки була гіперспеціалізація і розчленування її на різні від себе незалежні ділянки. Такий стан унеможлиблював вироблення суцільного світогляду на високих школах. Щоб запобігти цьому, почали передусім німецькі університети оголошувати виклади про світогляд (*Weltauffassung*). Католицькі університети пішли у цьому напрямку, щоб зуніфікувати університет, запобігти розбиттю та дати об'єднуючу синтезу всіх наук. Щобільше, вони приписали для всіх слухачів усіх виділів однорічний курс стислої філософії. В цей спосіб студент може виробити собі суцільний погляд на світ і одержати кріпку основу до поглиблення знання у поодиноких ділянках. Щойно тоді слухач може із зрозумінням і хісном увійти в істину, наукові семінарі, лябораторії тощо. Уніфікація всіх і розвій поодиноких ділянок — це головне завдання повоєнної сучасної науки. З цього випливає дальший факт, що тяготіння на високих школах пересувається з викладів на семінарійні вправи. Значить, із загального на одиничне образування, і то так, щоб допровадити до самостійної праці й тим самим розвинути наукову продукцію. Цей напрям ставить багато більші вимоги до слухача й жадає не лише пасивного відбирання, але й активної співпраці. Запроваджено теж річні іспити й тим виключено з високих шкіл т. зв. вічних студентів.

Другою точкою, на яку звернули повоєнні університети сторожку увагу, є **виховання** студента. Передвоєнні, передусім німецькі, а також французькі університети не брали під увагу цієї сторінки. Щоправда, в академічних приписах були назначені кари за проступки, але це був лише негативний, а не позитивний провід. Студент, полишений сам собі, сходяв часто-густо на бездоріжжя. Незв'язана свобода вчорашнього гімназійного учня легко давалася надуживати й тягнула за собою жахливі наслідки. Академічні часи — це найбільш небезпечні літа. Молодий чоловік не закріпив ще свого характеру, не випробував його у вирі життя, хоч саме академічний період рішає про інтелектуальну й моральну вартість і надає напрямок на будучі літа. Студент завершує щойно свій характер і творить світогляд. Річ іде, отже, про те, щоб впродовж академічних студій студент знайшов відповідне середовище та пізнав глибше змисл життя. Узгляднення педагогічного моменту у викладах і поза ними — оце друга риса змагань повоєнної високої школи. Щоправда, англійські й американські каледжі, передусім у Кембріджі й Оксфорді, зберігаючи середньовічну традицію, обмежували свободу студента, а мастри, тьютори і супервайзери наглядали його поведінку, його товариські форми, співжиття, фізичний спорт,

фахові спосібності і тим виховували цілу людину. Та цей спосіб не прийнявся на континенті та його зрозуміння розбудилося щойно по війні.

Коли річ іде про нашу Академію, то вона, користаючи з високої освіти й досвіду Впреосв. Основника, старається примінити найновіші методи сучасних високих шкіл. Із свого завдання вив'язується вона тим більше, що йде тут передусім про виховання молодого духовенства, яким піклується Духовна Семінарія. Під науковим оглядом кожний слухач переходить філософічний курс, а на заведених семінарах, диспутах і репетиціях має нагоду заправлятися до самостійної наукової праці. Академія може бути спокійна, бо цей спосіб є випробуваний і затверджений Церквою.

У минулому році живчик життя Академії бив ще живіше. Ректором Академії на третє триліття іменував Впреосв. Митрополит о. проф. д-ра Йосифа Сліпого.

Управу доповнено іменуванням Проректора в особі о. проф. д-ра Тита Мишковського.

На Філософічному Виділі прийшли три нові сили. Грецьку мову на місце пок. дир. Івана Бабія став викладати д-р Михайло Соневицький, а історію музики д-р Борис Кудрик. Відкрито нову катедру історії Сходу, на яку покликано проф. д-ра Івана Крипякевича, загальновідомого в нас історика. Своїми викладами вони причинилися до розбудови Філософічного Виділу.

Разом викладало на Філософічному Виділі 11 професорів, на Богословському — 15. Разом весь Професорський Збір числив 26 сил.

На засіданнях Професорської Колегії з 7. IV. і 10. V. 1935 р. переведено габілітацію о. д-ра Миколи Конрада на основі його праці про старовинну філософію. Її рецензували о. проф. д-р Йосиф Сліпий і о. проф. д-р Андрій Ішак.

Рівнож 10. V. 1935 р. предложено на надзвичайного професора д-ра Володимира Залозецького. Справу реферував о. проф. д-р Йосиф Сліпий.

Виклади були оголошені друком, тому не буду над тим довше задержуватися. Згадаю лише, що на Богословському Виділі вели: д-р Іван Чорняк — Біблійний Семінар, проф. д-р Микола Чубатий — Семінар Історії Унії, о. доц. д-р Лев Глинка — Семінар Канонічного Права і н. проф. д-р Андрій Ішак — Гомілетичний Семінар.

На Філософічному Виділі були чинні такі Семінари: Церковнослов'янської мови — п. н. проф. д-р Константина Чеховича, Історії Близького Сходу — п. н. проф. д-ра Івана Крипякевича, Мистецтва — н. проф. д-ра Володимира Залозецького. Велику живучість виказав заложений краєзнавчий гурток.

Для улегшення іспитової техніки створено Іспитові Комісії, а саме: на Теологічному Виділі — Біблійну, Догматичну, Пасторально-моральну, Історично-правничу; на Філософічному — Філософічну і Стисло-філософічну.

Музей Академії під проводом д-ра Михайла Драгана виказав приріст 226 експонатів. Замітні є ікони з XVI ст., старі портрети, плащаниці, хрести тощо. Роботи в Музею ішли коло інвентаризації, чищення, реставрації ікон; перевішано в двох кімнатах експонати так, що дві великі залі займають ікони XIV-XVI ст. Молодші уміщено в інших залах і по довгих коридорах. Зроблено 4 габльотки і 1 шафу на фелони.

Д-р Ярослав Пастернак перевів разом з д-ром М. Драганом в Побережу коло Галича розкопи княжої церкви (ротунди). Крім того д-р Я. Пастернак зробив із слухачами в околиці Львова ще кілька археологічних екскурсій.

З наукових праць надрукувала Богословська Академія два томи Історії Духовної Семінарії як I і II тт. "Праць Б. Академії", а II частину творів Митрополита Андрея як XIV т. "Праць Б. Академії". Рівнож видрукувала Звіт з діяльності Академії за друге тримісяччя (1931-1934) та оголосила друком програму викладів за 1 і 2 семестри акад. року 1934/35. Історичний Семінар видав I т. свого Архіву студій про Мелетія Смотрицького.

З рамени Б. Академії брали участь в Унійному З'їзді в Пинську о. н. проф. д-р Андрій Іщак, о. доц. д-р Лев Глинка, о. д-р Іван Чорняк і Секретар Академії о. Петро Хомин. О. д-р Л. Глинка виголосив там реферат на тему: "Єдність Кат. Церкви та різноманітність обрядів".

Бібліотека під управою мгра філ. Ярослава Чуми за останній рік виказала прибуток 400 томів і числить приблизно півтори тисячі чисел. Крім того, професори й слухачі користали з бібліотек Духовної Семінарії, Богосл. Наукового Товариства, Національного Музею, НТШевченка, університету та Оссолінеум. Відкрито й наукову робітню. Обмін наладала Бібліотека в минулому році з 45-ма видавництвами.

Слухачів вписалося на Теологічному Виділі в зимовому семестрі 194 звичайних і 1 надзвичайний; на Філософічному 170 — разом 365. В літньому семестрі на Теол. Виділі — 193 і 2 надзвич.; на Філ. Виділі 168, разом 361 і 2 надзв. Абсолюторію одержало 49 слухачів. У порівнянні з 1933/34 акад. роком число слухачів зросло на 45. Крім Галицької Провінції, були ще слухачі з Виленщини, Холмщини, Волині, Чехословаччини, Югославії, Болгарії і Румунії.

В квестурі під проводом о. Петра Козіцького заведено нові індекси з іматрикуляційними картами й нові блянкети абсолюторії.

Каса Б. Академії виказує оборот коло 180,000 зол.

Підведені підсумки свідчать, що Б. Академія вдержує, завдяки щедрості Впреосв. Митрополита, баянсову рівновагу під матеріальним оглядом, а під науковим оглядом — зріст слухачів, побільшення професорських сил, переведені нові габілітації, опубліковані твори. Утверджена опінія у науковому світі вказує на зростаючу силу Б. Академії. Очевидно, говорити про інтелектуальний і моральний вплив Б. Академії на українське громадянство нині ще передчасно. Про це зможуть видати осуд грядучі покоління.

Все ж таки переведена Апостольським Престолом візитація в особі о. Протоконзултора Івана Гудечека і позитивна оцінка дотеперішньої праці перед Богом і історією, утверджують нас у переконанні, що йдемо правильним шляхом.

Інавгураційний звіт о. Мітрата д-ра Й. Сліпого за акад рік 1935/36, виголошений на святочнім відкритті акад. року 1936/37 Богословської Академії 4 жовтня 1936 р.

(Промова о. Ректора д-ра Й. Сліпого на інавгурації акад. року 1936/37, виголошена 4 жовтня 1936 р.)

В нинішнім повоєннім відродженні відіграла вже Католицька Церква першу роллю. Сталося це у великій мірі завдяки заснованим нею університетам. Вони вицвіті її змагань і діянь, в них зосереджується вповнення Христового заповіту: “Ідіть і навчайте всі народи”. Не диво, що до них прив’язують нині таку велику вагу.

Завданням кожного університету, отже й католицького, є плекати науку, робити наукові досліди, поширювати викладами, семінарами й письмом знання та протиставитися всім ложним і погубним течіям. Скажімо одним словом, завданням високої школи є шукати правди в усьому світі — в цілій глибині й ширині. Та коли нинішні ляїцистичні університети обмежуються пізнанням чисто природних правд, природним розумом і досвідом, то католицький університет має багато ширший горизонт і терен розшуків. Він втягає в орбіту своїх дослідів і надприродні об’явлені правди та виказує їх зв’язок з природними. З цієї причини католицький університет мусить охоплювати і теологічний факультет, а об’єднуючи всі ділянки знання, стає справжньою *Universitas litterarum*. Головна ціль науки — пізнання Бога як Джерела всіх правд, головний змісл життя, філософічне підложжя всіх наук і їх галузей — затіснює зв’язок між ними і споює їх в органічну одність. Навпаки, світські, ляїцистичні університети затратили зв’язок між поодинокими науками, розбилися на атоми і перестали в дійсності бути університетами. Очевидно, завдання католицьких університетів ще не вповнене й їх мета ще не осягнена, але дотеперішні осяги католицьких університетів у Льованіюм, Парижі, Медіоляні й інших стверджують, що їхня ціль є до здійснення. В противагу однобічному виспеціалізуванню католицький університет підкреслює всестороннє виобразування, не занедбуючи плекання окремих ділянок. Він мусить вдержати зв’язок між цілістю і частинами. Сучасному типові перераціоналізованого студента без виробленого світогляду протиставить католицький університет одиницю духово оформлену й етично утверджену Христовими засадами.

Отже, що ж є католицький університет? Можна коротко відповісти: це збір різних факультетів високих шкіл, що мають право надавати академічні ступені, і на яких учать професори з католицьким світо-

глядом і переконаннями. Під цю пору вони уформовані на основі буллі: “Deus scientiarum Dominus”, яка нормує права та обов’язки професорів і студентів та дає головні напрямні й вказівки для дослідів і метод.

Є кільканадцять правильно уформованих католицьких університетів, не вчисляючи сюди наукових інститутів і окремих студій. Найбільшою повагою тішитися університет в Льованіюм. Він був оснований в 1834 р. у Малін, але слідуочого року його перенесено до Льованіюм. Розвинувся він завдяки ректорові Єп. Лядез (Ladauze). Славу філософічного виділу угрунтував передусім Кард. Мерсіє. Університет має тепер 4,200 слухачів — також з Америки й Далекого Сходу. Має 5 факультетів. Вірні складають гроші на його утримання, а також бельгійська держава дає поважні заповоги.

У Франції є 5 католицьких університетів — званих *Instituts Catholiques*. Найповажніший у Парижі з 1,200 слухачами. Ректором є Кард. Бодріляр. Інші катол. університети в Ліль, Ліоні, Тулюзі й Анжер мають 200-700 слухачів. Фрибурзький катол. університет, заснований 1889 р., має 4 факультети з 700 слухачами. Виклади відбуваються з мовами, тому характер університету інтернаціональний. З повоєнних катол. університетів постав найперше Люблинський (1920) з 4 факультетами і 900 студентами. Найбільший повоєнний кат. університет є в Медіоляні, оснований Францісканином о. Джеміллієм. Має він 3 факультети і 1,500 слухачів. Голляндський катол. університет постав 1923 р. в *Nimwegen*: називається він *Keiser-Karel-Universiteit*: має 3 факультети з 600 студентами. Держава признає всі його акад. ступені. Останній відкрито в Зальцбургу; ведуть його головно Бенедиктини.

В Америці повний катол. університет має Вашингтон від 1887 р.: *Catholic University of America*; вписаних 800 студентів. В Канаді є 3 катол. університети — в *Quebec* (основ. 1852 р., 7,000 студентів), *Montreal* (1876 — 8,000 студ.) і *Ottawa* (1866 — 3 факультети, 4,000 студентів). Південна Америка має два катол. університети: *Santiago de Chile* (4 фак.), 1930 р., признаний Церквою, і в *Rio de Janeiro* в 1932.

В Азії — університет у Бейруті від 1875 р., провадять ОО. Ісусівці, в Китаю в Пекіні (1925 р.) місіонери Божого Слова (1,000 студ.) і в Шангаю (франц. Ісусівці, осн. 1911 р. з 5 факультетами), в Японії в Токіо заснували німецькі Ісусівці (1,000 студ.). На Філіпінах існує університет, заснований ОО. Домініканами 1645 р. з 6 факультетами і 3,600 студентами.

В останнім році наша Академія поробила вже дальші кроки для заснування повного українського католицького університету, щоб реалізувати давню думку нашого Митрополита щодо створення свого університету. Що правда, дотеперішне 8-літне існування Академії крок за кроком зміряє до цієї цілі, — та події в минулому році спонукали нашого Основника виступити із згаданим пляном перед верховною церковною і державною владою і домагатися признання для Академії прав Люблин-

ського католицького університету. Зрештою український католицький університет здійснить скорше наші стремління серед цих обставин і бо-дай частинно заспокоїть потребу повної української високої школи в межах польської держави.

За останній рік Академія виказала ось такий дальший поступ: В минулому акад. році 1935/36 викладало 27 сил: на Теологічним Виділі — 15, а на Філософічним — 12. На Теологічним Виділі було звич. професорів 5, надзв. професорів 2, доцент 1, покликана сила 1, помічних сил 5 — разом 14, а зокрема Впреосв. Митрополит викладав аскетичку. На Філософічному Виділі було надзв. професорів 3, покликаний надзв. проф. 1, поклик. доцент 1, помічних сил 7, разом 12. Уряди Ректора і Проректора остали без змін. Деканом Теологічного Виділу обраний о. проф. д-р Яр. Левицький, а Філософічний Деканат провадив далі Ректор Академії.

В Професорській Колегії признано габілітацію д-ра Константина Чеховича і предложено його на засіданні Професорської Колегії 24 грудня 1935 р. на надзв. професора церковно-слов'янської мови. Справу реферував проф. д-р М. Чубатий.

Високопреосв. Митрополит іменував грамотами з дня 5 травня 1936 надзвичайними професорами Філософічного Виділу о. д-ра філ. і теол. Миколу Конрада для історії філософії, етики і соціології, доцента д-ра Володимира Залозецького для мистецтва та доц. д-ра Константина Чеховича для церковно-слов'янської мови.

Дня 2 червня 1936 на засіданні звичайних професорів предложено Високопреосв. Митрополитові до іменування на звичайного професора о. д-ра М. Конрада. Справу реферував о. Декан д-р Яр. Левицький. Признано титул надзв. покл. проф. д-рові Іванові Крипякевичеві і доцента д-рові Ярославів Пастернакові, габілітованому 19. VI. 1935 на Українському Університеті в Празі.

Виклади з раціональної і експериментальної психології та космології поручено о. д-рові Ів. Гриньхові. Зрештою важніших змін у викладах не було, як слідно з "Програми Викладів". Рівнож щодо ведення семінарів не зайшли ніякі зміни. Роздано кілька премій за семінарійні праці.

З чергових томів "Праць Богословської Академії" є на укінченні більші книжки о. проф. д-ра А. Іщака: "Догматика нез'єдиненого Сходу" і III том "Історії Дух. Семінарії", видаваної під моїм проводом. Рівнож почав виходити журнал слов'янської філософії "Слово" під редакцією н. проф. д-ра К. Чеховича. Видано друком також "Програму викладів" за обидва семестри.

У звітвому році удержувано дальше при Бібліотеці Богословської Академії наукову робітню в тій цілі, щоб студенти могли користати з лексиконів, словарів і підручної бібліотеки, щоб могли познайомлюватися з найновішими книжками, журналами й часописами з ділянки теології і філософії. Крім того, в робітні користали слухачі

з книжок, визичених в чужих бібліотеках, отже в бібліотеках Духовної Семінарії, Богословського Наукового Товариства, Наук. Товариства ім. Шевченка, Національного Музею і Народного Дому.

Число бібліотечних прибутків виносило в акад. році 1935/36 — 1,020 творів в 1,632 томах. Ці книжки набула Бібліотека шляхом купівлі, жертв і шляхом виміни за “Праці Богословської Академії”.

До обміну приступили м. ін. такі видавництва:

1) Наукове Товариство ім. Шевченка, 2) Католицький Університет в Люблині, 3) Український Науковий Інститут у Варшаві, 4) ОО. Василяни в Ужгороді, 5) ОО. Редемптористи з Тухова і 6) *Zakład historii sztuki i kultury*. Бібліотекою завідував мгр. Ярослав Чума.

Музей оставав далі під управою д-ра Мих. Драгана.

До Музею прибув 151 предмет, а саме: ікон XVI ст. 24; ікон XVII ст. 34; ікон XVIII ст. 6; модерного мистецтва 7; ікон на склі 6; фігуральної різьби 1; плащаниця 1; дерев'яних хрестів 13; метал. хрестиків 4; церковної посуду 9; фелонів і матерії 5; свічників 3; патерия 1; археології 17; нумізматики 5; медаликів 2; етнографії 4; дрібних річей 3. Останнє інвентарне музейне число 1,060.

Жертводавцями до Музею були: о. Ліщинський (Крушельниця), Романчук Волод., Турчин Андрій, о. Цісик (Остапівці), Петрів Богдан, Боліновський, о. Т. Цегельський (Струсів), Дм. Лютий, Богдан Щур, о. Малецький (Довге-Ріпчичі), Федунік Ярослав, Чолій Роман, Середунік Ярослав, Адамович Волод., Гринчук, Підсаднюк, Близнюк, Головацький Мих., о. Левинський (Болехів), Максимович Мирослав, Дзюда Осип, Карпінський І., В. Петришин, Шекерик, о. Вербінець (Бороги дол.) і Городецький. Із слухачів найбільше прислужилися Музеєві Городецький, Підсаднюк і Гринчук.

В Музеї йшла звичайна робота в інвентаризації і консервації ікон.

Академія була запрошена до участі на Велеградський З'їзд, щоби опрацювати два реферати. І так реферат “*De cultu SS. Cyrilli et Methodii in Ucraina*” виголосив я, а проф. д-р А. Ішак виготовив реферат “*De editione librorum liturgicorum ritus byzantino-slavi*”. Рівнож передав я привіт від Академії.

Слухачів в Академії було на Теологічному Виділі: в зимовому семестрі на V році: 59 звич., IV році — 75 звич., III році — 75 звич., разом 209 звич. В літнім семестрі на V році 62 звич., IV році — 75 звич., III році — 75 звич., разом 212 звич.

На Філософічному Виділі: в зим. семестрі II рік 79 звич., I рік 77 звич., разом 156 звич. В літн. семестрі II рік 75 звич., I рік 70 звич., разом 145 звич. Всіх разом слухачів було в Академії в зим. семестрі 365 звич., а в літн. семестрі 357 звич. Абсолюторію одержало 60 слухачів.

Касовий оборот виносить 160,000 зол. На прихід зложилися дотація Впреосв. Митрополита, вписове й оплати слухачів, продаж книжок. Розходи — вдержання професорів, бібліотеки, музею, печатання книжок і адміністрація.

З виданих друком праць, крім робіт оголошених у “Богословії”, “Ниви”, “Меті” та інших часописах, видала Академія 2 томи “Праць”, себто “Педагогіку” о. проф. Ю. Дзеровича. Рівнож друковано 2 нові томи історії тут. Духовної Семінарії. Появилася також книжка “Слова” під редакцією проф. д-ра К. Чеховича.

Із З’їздів брала Академія участь в Унійнім З’їзді в Пинську, де я виголосив реферат про “Підсумок 50-літньої праці на унійних теренах”, а на з’їзді в Зальцбургу мав виклад проф. д-р В. Залозецький п. н. “Zur Geistesgeschichte Osteuropas”.

Справу Академії предложив ВПреосв. Основник у Римі, де вона знайшла прихильне прийняття.

При Академії існує Музей, яким управляє д-р М. Драган. Музей виказав приріст 261 нових предметів, між ними 90 ікон з XVI-XVIII стол. Всім жертводавцям для Музею, яких імена будуть оголошені в трилітнім звіті, належить щира подяка. Багато потрудилися над зібранням предметів до Музею студенти І. Городецький і В. Підсаднюк, за що їм належить признання.

Слухачі Академії робили спеціальні екскурсії з проф. д-ром Я. Пастернаком.

Бібліотекою завідував мгр. Я. Чума. Влаштовано наукову роботу, в якій може свobodно працювати покищо 25-30 студентів. З наукової роботи і бібліотеки користають головно професори і студенти Академії. В бібліотеці є, м. ін., найновіші видання з католицької літератури в мовах українській, польській, німецькій, французькій, італійській, московській, англійській і інших. Приросту мала бібліотека 1,316 томів. Стан бібліотеки — 3,952 томи. Жертводавцям, що зложили свої книжки в бібліотеці, належить рівнож щира подяка.

Касовий звіт виказує 180,000 зол. обороту. Окремо слід відмітити щедру грошеву поміч Ексц. Митрополита.

Академія починає 10-ий рік свого існування. Відкладаю на другий рік, дасть Бог, огляд першої декади. Далекий я від того, щоб вдаватися в похвали, та все ж таки й найнеприхильніший противник мусить нині схилити голову перед працею й осягами Академії. Вона згуртувала дуже поважні й вартісні під науковим оглядом наукові сили в Професорськiм Зборі, піднесла число слухачів до рівня найвищих у Кат. Церкві на богословських факультетах, піднесла рівень науки й видала коло 25 томів праць і публікацій і, що найважніше, виробила в науковiм і громадськiм життю свою лінію, власне обличчя, що признають навіть противники.

В Оксфорді в All Souls College стоїть годинник із написом: *Pereunt et imputabuntur*. Минають години і будуть враховані. Минають години викладів і студій, минають місяці, літа, рік за роком нашої праці на Академії, — але вони будуть почислені в заслугах перед Богом і історією.

ДЕСЯТИЛІТТЯ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

З кожним роком Богословська Академія розросталася: побільшилася не лише кількість викладачів-професорів та студентів, але й наукова праця свідчить, що час був близький, коли Академія мала перетворитися в Український Католицький Університет. Науковий рівень Богословської Академії нічим не поступався перед європейськими університетами, навпаки, в деяких дисциплінах, головню Східньої Церкви, права, догматики чи літургії стояв багато вище, бо на Заході там це питання, або не було випрацюване взагалі, або щойно ставило перші кроки.

Про святочну інавгурацію з нагоди десятиліття Богословської Академії читаємо в “Меті” в статті п. з.

“10-ЛІТТЯ ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИСОКОЇ ШКОЛИ”

Святочна інавгурація 11-го академічного року в Гр.-Кат Духовній Академії у Львові

Духовна Академія у Львові, єдина українська висока школа і осередок богословських наук на наших землях, обходила саме своє 10-ліття. Під знаком цієї радісної річниці стояла святочна інавгурація одинадцятого академічного року, що відбулася в неділю, 9 жовтня ц. р.

О год. 9-ій почалася в семінарській церкві Св. Духа торжественна Архиерейська Служба Божа, яку відправив Преосв. Кир Никита в со-служенні оо. д-рів В. Лаби і М. Конрада, деканів богословського і філософічного факультетів Академії. Служба Божа, відправлена при численній асисті студентів-богословів і при чудовому співі хору Духовної Семінарії, робила величаве враження. Після Освячення Преосв. Кир Никита уділив діаконських свячень піддіак. А. Рижаківі, обсољвентові Духовної Академії. На Службі Божій були присутні, крім Ректорату, Професорського Збору та всіх студентів Духовної Академії, численні представники вищого Духовенства, українських установ та чільні громадяни. Після Служби Божої відспівано многоліття Св. Отцеві, Ексц. Митрополитові, українським Єпископам і священникам, українському народові, о. Ректорові й професорам Академії, нововисвяченому діаконіві, всім присутнім на торжестві, і вкінці Преосв. Кир Никиті. Цю величаву церковну урочистість закінчено відспіванням “Боже Великий, Єдиний”.

Представники Духовенства, установ і громадянства та запрошені гості перейшли потім до гарно прикрашеної авлі Духовної Академії. На естраді, прибраній українськими килимами, вишиваними рушниками й зеленню, на тлі національних барв і гербу, пишався образ арт. П. Холодного “Хрещення України” та скульптура голови ВПреосв. Митрополита Андрея, долота арт. Коверка. В перших рядах засіли Преосв. Кир Никита, представники Митрополичої Капітули, протоігумен Чину св. Василя В. о. В. Градюк, протоігумен ОО. Редемптористів о. Де

Вохт, далі представники Наукового Товариства ім. Шевченка, Українського Католицького Союзу й інших чільних українських установ. Серед цілої низки визначних громадян завважили ми сенйора през. К. Левицького, през. М. Каратницького, д-ра В. Левицького, п. В. Кузьмовича, дир. О. Луцького, д-ра Волошина, проф. Гординського і Тершаківця, дир. Андрія Мудрика і багато інших чільних представників української еліти. Були також представники преси, світського українського студентства і б. ін.

Після виступу знаменитого хору студентів-богословів, який під орудою студ. богосл. В. Якуб'яка відспівав твір Г. Цельнера "Валтазар", Преосв. Кир Никита відчитав відручне письмо Ексц. Митрополита, який не міг прибути на торжество з огляду на здоров'я. (168, стор. 1).

До Його Магніфіценції Отця Мітрата
Д-ра СЛІПОГО Йосифа у Львові.

Від десяти літ серед незвичайно важких обставин Богословська Академія, ця одинока вища українська школа, сповняє одно з найважливіших завдань громадянства, себто держить високо прапор науки й знання і передає цей прапор многочисленним верствам української молоді, якій всі обставини утруднюють, а то й роблять неможливим приступ до осередків научної праці — університетів.

Наука і знання — це, по християнській вірі і християнській обичайності, найбільша сила народів, це наймогутніша підпора культури, поступу та національної самостійності. Цим заслужила собі Богословська Академія на велике признание не тільки Церкви, але і цілого українського громадянства.

Висловлюючи в імені Церкви це признание Вам, Високопреподобний Отче Містрате, цілому Професорському Зборові і нашій духовній молоді, що так численно горнеться до столиць науки і знання, згрупованих в Академії, висказуємо бажання, нехай Всевишній дасть нашій Богословській Академії, цій нашій славі й силі, діждатися і сотого ювілею існування, а в будучому столітті виховати многих учених мужів, що просвічуватимуть цілому народові на дорогах всестороннього розвитку до могутньої і славної будуччини.

Дано у Львові в празник св. Ап. і Єв. Йоана Богослова, дня 26 вересня (9. X.) року Божого 1938.

† АНДРЕЙ, Митрополит

Після відчитання Митрополичого привіту, який приявні вислухали стоячи та стрінули спонтанними оплесками, Преосв. Никита виголосив слово, в якому підкреслив, що реформа богословських студій є, без сумніву, одним з найбільших діл Великого Митрополита Кир Андрея. З'ясувавши початки та історію великої реформи, Преосв. Никита звернув увагу на факт, що Духовна Академія, яка саме святкує

своє десятиліття, має значення не лише для духовенства і Церкви, але й як всенародна українська наукова установа. Закликом до громадянства, щоб воно і надалі живо цікавилось життям і розвитком нашої єдиної високої школи, закінчив Преосв. Никита своє слово.

З черги о. Ректор Мітрат д-р Йосиф Сліпий виголосив вичерпний звіт з 10-літньої діяльності Духовної Академії. (168, стор. 1).

Про осяги Богословської Академії о. ректор Сліпий звітував:

“Саме минає 10 літ від заснування нашої Академії ВПреосв. Митрополитом Кир Андреем. Минає це десятиліття в році, проголошенім ювілейним з нагоди 950-ліття хрещення нашої Батьківщини, а власне вже з нагоди більш ніж 1050 літ від заведення християнства на наших землях. Наше 10-ліття — це звено довгого ланцюга животворних діл Христової віри.

Християнство змінило впродовж короткого часу душу нашого народу, ублагороднило одиниці й ціле громадянство високими етичними засадами Христової віри, закріпило його опертим на Євангелії правним ладом, дало йому письмо і впровадило осяги тодішнього наукового світу в наше життя, передало йому з Візантії управний і військовий лад — одним словом, створило з розбитих наших племен один суцільний нарід в одній з наймогутніших тодішніх держав. Мільйони й мільйони здвигнених храмів і високомистецьких творів були виявом високо-здібної душі, що на своїх землях перетворювала візантійську культуру, найвищу в тодішньому світі.

Єрархія, світське й монаше духовенство, парохії та монастирі густою сіткою вкривали нашу землю і були головними носіями могутньої духової стихії, якою по всі часи була Христова віра, і носіями української культури. Надприродна благодать і св. Тайни завершували душі і піднімали їх у вічні небесні простори.

Тому не диво, що французький єпископ Готіє Савейр, якого Генрих I післав старатися о руку доньки Ярослава Мудрого Анни, сказав про Україну, що це “край більш об’єднаний, щасливіший і більше могутній, знатніший і культурніший, ніж Франція”.

А навіть у час татарського лихоліття і пізнішого бездержав’я Христова віра об’єднувала наш нарід і не дала йому щезнути з лица землі.

Одною з найбільш незаперечних заслуг, які поклало християнство для людства, а зокрема для українського народу, було ширення освіти і здвигнення шкіл.

Наша Академія — це нове свідоцтво повищого твердження і вияв християнського творчого духа в часах всенародньої скрути. Хай короткий погляд на 10-ліття важкої праці нашої Академії утвердить нас у цьому переконанні. Не стану шукати краснорічливих слів, щоб представити діяльність Академії, але самі діла й числа хай говорять про себе.

Розбиті всесвітньою війною, ми не могли і не вільно нам було створити свою високу школу; лише Католицька Церква дала нам цю спомогу. Під її омофором організував наш ВПреосв. Митрополит, на зразок існуючих уже на Заході католицьких університетів, Богословську Академію з двома віділами: філософічним і теологічним. У ній викладало впродовж десяти літ, крім ВПреосв. Митрополита, 8 звичайних професорів, 6 надзвичайних, 6 доцентів і 18 заступників професорів, разом 39 сил.

В першу чергу мушу з вдячністю згадати тих, які сповнили свій обов'язок і відійшли від нас у вічність: о. д-р Діонісій Дорожинський (1930) і д-р Роман Ковшевич (1930), професори канон. права, о. д-р Спиридон Кархут (1931) проф. церк.-слов. мови, о. д-р Іван Фіголь (1933) проф. проповідництва, проф. Іван Бабій (1934) лектор грецької мови і 8 студентів: Витвицький-Січка Степан, Снилик Лев, Баранський Августин, Кирилович Теодор, Мурій Борис, Мельник Омелян, Костів Володимир і Гринчук Ярослав. Вічна їм пам'ять!

Переведено іменування звичайних професорів: о. д-ра Теодосія-Тита Галущинського ЧСВВ, о. д-ра Йосифа Сліпого, о. д-ра Тита Мишковського (1928), о. д-ра Спиридона Кархута (1929), о. д-ра Ярослава Левицького, о. д-ра Василя Лаби, д-ра Миколи Чубатого (1932), о. д-ра Миколи Конрада (1936). Далі переведено іменування надзвичайних професорів: д-ра Миколи Чубатого (1929), о. д-ра Діонісія Дорожинського, о. Юліяна Дзеровича (1930), о. д-ра Андрія Іщака (1932), д-ра Володимира Залозецького (1936), д-ра Константина Чеховича (1935). Доцентами іменовано по переведенні габілітацій: о. д-ра Сп. Кархута (1928), о. д-ра Яр. Левицького, о. д-ра В. Лабу (1931), о. д-ра А. Іщака (1932), о. д-ра Льва Глинку (1933), о. д-ра М. Конрада. Покликаними надзвичайними професорами були: д-р Роман Ковшевич, д-р Іларіон Свенціцький, д-р Олександр Надрага, д-р Іван Крип'якевич. Покликано теж доцента українського університету в Празі д-ра Ярослава Пастернака. Заступниками професорів були: Преосв. д-р Іван Бучко, о. Леонід Лужницький, о. д-р Ігнат Цегельський, о. Степан Рудь, о. Йосафат Скрутень ЧСВВ, о. д-р Сампара, о. д-р Іван Фіголь, о. д-р Володимир Максимець, о. д-р Богдан Липський, д-р Мирон Вахнянин, д-р Юрій Полянський, Павло Зима, д-р Михайло Соневіцький, д-р Борис Кудрик, о. д-р Іван Чорняк, о. д-р Іван Гриньох.

Ректором весь час був о. д-р Йосиф Сліпий, проректором — о. проф. д-р Тит Мишковський, деканами: Теологічного Виділу о. д-р Т. Галущинський, о. д-р С. Кархут, о. д-р Т. Мишковський, відтак о. д-р Яр. Левицький і о. д-р Василь Лаба; на Філософічному Виділі спочатку деканат провадив о. Ректор, а відтак був деканом о. д-р М. Конрад. Секретарем Академії був о. Петро Хомин, а квестуру провадив о. Петро Козицький.

Програму викладів оголошувано друком, тому про виклади ширше не згадуємо.

Зокрема треба підкреслити діяльність десяти семінарів, а саме: догматичного під проводом о. Ректора, біблійного (о. Галушчинський і о. Чорняк), правничого (д-р Ковшевич і о. д-р Л. Глинка), історії Унії (д-р М. Чубатий), гомілетичного (о. д-р Ів. Фіголь і о. д-р А. Ішак), катехитичного (о. Юл. Дзерович), історії України (д-р Ів. Крип'якевич), мистецтва (д-р Вол. Залозецький), соціології (о. д-р М. Конрад) і церковно-слов'янського (д-р К. Чехович). На них виготовлено багато праць, з яких декотрі були оголошені друком і нагороджені Ректоратом Академії. Також оголосив був Ректорат конкурс на музичні твори. Крім того, дуже багато статей і розвідок поміщували студенти в часописах "Мета", "Діло", "Христос Наша Сила" і ін., та в місячниках "Нива", "Богословія", "Пресв. Богородице" та ін. Деякі семінарі почали свої окремі видання, як історична — "Архів семінара історії", церковно-слов'янський семінар — журнал "Слово".

Наукову діяльність, крім викладів, зазначила Академія 21 томом "Праць Гр.-Кат. Богословської Академії у Львові". Про їх наукову вартість і нашу наукову зрілість та працездатність висловлювалися польські і заграничні вчені з найбільшим признанням.

Слухачів, майже зі всіх наших епархій, було в першому десятилітті 2,718 звичайних і 33 надзвичайних, з того 415 абсолювентів, а саме в рр. 1928-31 — 116, в 1932-34 — 63, в р. 1935 — 49, в 1936 — 60, в 1937 — 66 і в 1938 — 61.

Як конечне доповнення постала при Академії бібліотека з науковою робітнею. Бібліотека числить тепер 5,939 томів. Нею завідує mgr. Ярослав Чума. Помагали в бібліотеці абсолювенти Роман Литвин, Омелян Гадзевич, Володимир Харина і Маріян Войновський. Фреквенція в науковій робітні дорівнює фреквенції в нашій найбільшій бібліотеці Наукового Т-ва ім. Шевченка.

Як дальший осяг Академії треба назвати Музей, який під управою д-ра Михайла Драгана числить 1,321 експонатів. Він вивповняє 5 заль і великі коридори, а своєю вартістю дорівнює іншим нашим музеям.

Адаптовано і розмальовано залі з приборами. Розмальовували артисти: Ковжун, Музикова і Гординський. Технічним співвиконавцем був Дм. Якимович.

Назовні Академія брала участь у з'їздах у Велеграді, Пинську, Відні, Сольногороді, на конгресах славістів у Варшаві і візантологів у Римі та на Унійнім З'їзді у Львові.

З вдячності здвигнула Академія своєму Основникові величавий пам'ятник 5 м. висоти, долота різьбаря А. Коверка, — перший у Львові український пам'ятник.

В 1934 р. вітала Академія Апостольського Візитатора о. Івана Гудечка, який висловився дуже прихильно про нашу устанovu.

Безупинні старання в Римі про право надавати докторати не увінчалися успіхом лише з огляду на політичні відносини.

Цей короткий огляд кінчу словом бельгійського вченого, що назвав нашу академію “*magnifique réalisation scientifique dans l’Orient catholique. En ces quelques années, l’Académie de Lvov s’est élevée au niveau des meilleures facultés théologiques de l’Europe*” (“величавою реалізацією католицької науки на Сході. В цих кількох роках Львівська Академія піднеслася на рівень найкращих теологічних факультетів в Європі”). І дійсно, Академія здобула собі в наукових колах славу поважної наукової установи.

Зокрема хочу доповнити ще звіт за 1937-8 рік. Ректором на 4-те триліття іменований знов о. д-р Йосиф Сліпий, проректором о. д-р Т. Мишковський, деканом на Теологічному Факультеті — о. д-р В. Лаба, на Філософському Факультеті — о. д-р М. Конрад. В Професорським Зборі не зайшли зрештою ніякі зміни. Підготовлено дві габілітації, які будуть переведені в наступнім році. Унормовано також справу іспитів і створено комісію для східнього права.

З видавництва випечатано 30 аркушів II частини Історії Семінарії, видано XIX том “Праць Академії” (д-р Б. Кудрик: Огляд історії української церковної музики) і XX та XXI том (о. проф. Юліян Дзерович: Катехизи). З нових семінарів постав соціологічний, що його провадив о. д-р М. Конрад.

Бібліотека мала прибутку 2,509 томів, а музей — 138 предметів.

Абсолютів було 61, слухачів у зимовім семестрі 287, у літнім — 280.

До цих сухих фактів і цифр за перше десятиліття не буду додавати ніяких пояснень.

З благословенням Високопреосвященного Митрополита і з оцим своїм дотеперішнім дорібком вступає Академія в друге десятиліття своєї праці — дай Боже ще успішнішою, ніж дотепер.

Вкінці проф. д-р Іван Крип’якевич виголосив інавгураційний виклад п. з. “Володимир Великий”. Прелегент подав у ясній, науково обґрунтованій формі погляд на діяльність і значення св. Володимира Великого як з погляду державницького, так і релігійного.

Інавгурацію закінчено відспіванням національного гимну.

Всі, хто був на цьому академічному торжестві, наглядно переконалися, яку велику культурно-національну цінність представляє наша Духовна Академія, де під опікою і кермою ВПреосв. Митрополита Основника виконують Його високі наміри Ректорат і Професорський Збір, які вже десять літ підготовляють і щороку випускають у життя кадри молодой української інтелігенції, виховані на основі християнських принципів та підготовані до ревной праці у Христовому Винограднику. Дай Боже, щоб дальша діяльність Академії і далі приносила все кращі й цінніші висліді — на славу Господеві, а на добро Українській Церкві й Нації. (168, стор. 1).

НАУКОВІ СЕМІНАРИ

Показчиком праці Богословської Академії була наукова спадщина не лише її професорів, але й праці студентів, виконані в поодиноких семінарах. Завданням Богословської Академії було виробити широкий погляд студента на богословські питання, поглибити його знання в поодиноких предметах і приготувати його до самостійної наукової праці. Зараз на перших роках існування Богословської Академії її ректор звернув велику вагу на потребу утворення та працю поодиноких семінарів і в своїх річних звітах подавав точно відомості про їх працю.

Для наукової праці була zorganizована наукова робітня, де студенти могли користуватись документами бібліотеки Богословської Академії, Духовної Семінарії, Богословського Наукового Товариства та інших архівів і бібліотек Львова, які на окреме замовлення приносив бібліотекар Богословської Академії. Бібліотекою Б. А. завідував мгр. Ярослав Чума. Студенти могли користуватися науковою робітнею у всякий час, призначений на науку, та під час ферій за окремим дозволом Ректорату.

Наукові семінари були дійсно великим досягненням Академії та давали надії на посилену наукову продукцію. Поборовши перші труднощі, здебільша організаційного характеру, Богословська Академія перетворювалась у справжню святиню науки.

Майже кожна катедра мала свій семінар. Щоб праця розвивалася успішно в поодиноких семінарах, на доручення о. Ректора Сліпого, проф. Чубатий виготовив правильник-статут для семінара історії української Церкви й передав його 10 лютого 1930 р. Професорській Колегії на затвердження. Колегія його затвердила й доручила покористуватися ним теж іншим семінарам.

VII. РОЗДІЛ

СТАТУТ СЕМІНАРА ДЛЯ ІСТОРІЇ ЦЕРКОВНОЇ УНІЇ В УКРАЇНІ

I. Назва та ціль

§ 1.

Семінар має назву: “Семінар для історії церковної Унії в Україні”.

§ 2.

Семінар є науковим інститутом і суттєвою складовою частиною греко-католицької Богословської Академії, згідно з § 3 її статутів.

§ 3.

Ціллю семінара є: а) доповнювати відомості слухачів, здобути на викладах з історії церковної Унії в Україні; б) давати членам семінара основи методи наукової праці на полі історії Церкви; в) приучувати членів семінара до самостійної наукової праці на полі історії Церкви.

II. Засоби

§ 4.

Засобами до досягнення намічених цілей є: а) опрацювання рефератів на основі нових праць з обсягу історії, враз з дискусіями на опрацьовані теми; б) обговорювання історичної бібліографії, особливо новіших творів з обсягу історії Унії в Україні; в) практичні вправи в читанні та пояснюванні джерельних текстів; г) опрацювання самостійних праць на основі вказаних джерел; ґ) уділювання членам семінара теоретичних вказівок до наукової праці будьто окремо, будьто у зв'язку з виробленими працями.

§ 5.

Помічним засобом для праць у семінарі є підручна семінарійна бібліотека.

§ 6.

Семінар має свій окремий льокаль на семінарійні засідання та на приміщення бібліотеки.

§ 7.

Ректорат Академії призначає в щорічному бюджеті Академії відповідну грошеву дотацію на канцелярійні потреби семінара, доповнення бібліотеки та на премії за найкращі семінарійні праці.

III. Провід семінара та членство

§ 8.

Провідником семінара є професор історії Церкви; якщо їх є більше, провідника призначає Професорська Колегія.

§ 9.

Членом семінара може бути кожний звичайний слухач Академії, який відбув загальний просемінар та якого прийме провідник семінара. Провідник семінара може вимагати складення вступного іспиту — усно або письмово — з основних відомостей про методу наукової праці, добутих на загальному просемінарі.

§ 10.

Члена семінара може провідник усунути, якщо він не брав участі в засіданнях семінара більше ніж три рази без оправдання або не брав ніякої участі в назначених семінарійних працях на протязі двох семестрів. Член семінара, який на протязі двох семестрів не виконав ніякої праці, тратить право до одержання посвідки фреквентування за другий семестр.

§ 11.

Одному з членів семінара доручає провідник семінара обов'язки бібліотекаря; він дижує в семінарійному льокалі в назначених до праці години та, згідно з правильником, завідує бібліотекою. В міру існування фондів може бібліотекар одержати якусь ренумерацію.

IV. Семінарійні зайняття

§ 12.

Засідання семінара відбуваються раз у тиждень та тривають дві академічні години; день та пору визначає провідник семінара в порозумінні з деканом.

§ 13.

Семінарійні зайняття розділює провідник, при чому член семінара може висловлювати свої бажання, з якого обсягу бажав би одержати працю.

§ 14.

На засіданнях семінара проводить провідник та кермує дискусією.

§ 15.

Кожний реферат чи самостійна семінарійна праця, оброблена письмово, мусить бути предложена провідникові семінара принайменше за тиждень перед її читанням на семінарі. Провідник семінара приділює працю одному з членів семінара як кореферентові до переглянення та

пороблення своїх завваг, які він, як свій кореферат, має прочитати по прочитанню праці референтом.

§ 16.

Предмет зайнять найближчого засідання семінара має бути поданий членам семінара за тиждень наперед до відома, щоб уможливити всім членам підготову до дискусії.

§ 17.

Оцінка праць належить до провідника семінара; він у кінці року виставляє чинним членам семінара свідоцтва з їх праць в семінарі.

§ 18.

Принайменше одно семінарійне свідоцтво є конечне, щоб одержати тему до письмової праці з історії Церкви, передбаченої в другій частині § 31 статутів Академії.

V. Бібліотечний правильник

§ 19.

Члени семінара мають право користуватися семінарійною бібліотекою тільки у назначені провідником години.

§ 20.

Бібліотекар семінара видає книжки для вжитку членів семінара та їх відбирає; він відповідає за цілість дорученої його опіці бібліотеки.

§ 21.

Видані та відібрані книжки нотує бібліотекар у підручнім журналі семінара.

§ 22.

Випозичування книжок з бібліотеки семінара додому не дозволене; у вийняткових випадках може на це дозволити провідник семінара, але й то не на довше, як на три тижні.

§ 23.

У кінці академічного року провідник обов'язаний перевести контролю бібліотеки та записати в журналі семінара свої замітки про стан бібліотеки.

До 1939 р., який беремо як останній рік нормальної праці Б. А., були чинні такі семінарі: 1) догматичний (о. д-р Сліпий), 2) історичний (д-р Чубатий), 3) гомілетичний (о. д-р Ішак), 4) біблійний (о. д-р Чорняк), 5) катехитичний (о. Дзерович), 6) правничий (о. д-р Глинка), 7) слов'янської філології (д-р Чехович), 8) історії церковного мистецтва (д-р Залозецький), 9) психологічний (о. д-р Гриньох), 10) соціологічний (о. д-р Конрад), 11) історії українських парохій (д-р Крип'якевич).

ЗВІТ З ДІЯЛЬНОСТІ СЕМІНАРІВ У ПЕРШІМ ТРИЛІТТІ

1. Біблійний семінар

Одним із перших семінарів був біблійний семінар, ведений о. д-ром Теодосієм Галушинським ЧСВВ, звичайним професором біблійних наук Нового Завіту.

15. X. 1928 і 13. III. 1929 оголошено біблійний просемінар: "Вибрані питання з Апостольських Діяній" для слухачів III і IV року. Вписаних слухачів було 12. Засідання відбувалися в середу після полудня від год. 3 до 4. В першому семестрі праця відбувалася так, що о. професор давав загальні вказівки на тему: Як забиратися до наукової праці, обговорюючи поодинокі роди наукових праць. У другому семестрі слухачі під проводом о. професора пояснювали вибрані питання з Апостольських Діяній: Подорожі св. Павла. Крім того, слухач Ульванський Роман виготовив реферат п. з.: Скільки було Марій у св. Письмі Нового Завіту? В першому семестрі відбулося 10 засідань, у другому 8.

В академічному році 1929/30 мав семінар 23-ох учасників. Семінарійна праця була двоякого роду:

а) Як великі Отці Церкви й великі церковні проповідники уживали в своїх проповідях св. Письмо? Клясичні місця відчитувано, звертаючи увагу на спосіб уживання св. Письма в проповідях і вказуючи на красу такої проповіді.

б) Самостійні спроби. Слухачі-учасники вишукували й виписували місця зі св. Письма відповідно до дібраної теми. Збирано цитати на теми про: страшний суд, гріх, милостиню, братні напімнення, любов ближнього, терпеливість, п'янство і т. д.

2. Гомілетичний семінар

В акад. р. 1928/29 гомілетичний семінар провадив о. д-р Ярослав Левицький. Учасники семінара виготовили й виголосили 46 проповідей.

В акад. р. 1929/30 провадив його о. д-р Іван Фіголь. Кількість виголошених проповідей: 37.

В акад. р. 1930/31 провадив його о. д-р Ів. Фіголь. Цього року виголошено 43 проповіді.

Взагалі на гомілетичному семінарі читано, виголошувано й обговорювано проповіді на різні теми, відповідно до недільних і святочних зачал: гомілії, великопостні й марійські проповіді та принагідні бесіди.

3. Історичний семінар

Із заснуванням Академії покликано до життя історичний семінар, що 1930 р. одержав свій правильник, затверджений Колегією професорів. Історичний семінар веде надзв. професор д-р М. Чубатий у розмірі 2 год. тижнево.

Організація. В першому році існування Академії (1928/29) історичний семінар мав один відділ; щойно в зимовому семестрі акад. р.

1930/31 розділено учасників семінара на два відділи — нижчий і вищий Реорганізацію уможливив реалізований вже два роки плян студій Академії, а саме, що на III році студій знайшлися студенти, які закінчили загальний просемінар, себто ознайомилися з теорією наукової праці. Умовою прийняття на нижчий курс історичного семінара є додатний вислід кольоквіум із загального просемінара, а умовою прийняття на вищий курс — відбуття нижчого курсу історичного семінара.

Від акад. р. 1929/30 історичний семінар має власний льокаль та від тоді почав організувати власну бібліотеку.

Бібліотека історичного семінара складається нині зі 173 чисел в 403 томах, переважно самих історичних джерел. Учасники семінара користувалися з рукописного архіву Національного Музею дорогою випозичення рукописів до бібліотеки семінара, завдяки прихильності директора Національного Музею.

Учасників було: 1928/29 — 27, 1929/30 — 32; в році 1930/31 було на нижчій курсі — 34, на вищій курсі — 11.

Праця. Засідань в акад. р. 1930/31 було на нижчій курсі 23, на вищій 22. Зайняття на нижчій курсі оберталися довкруги: а) інтерпретації текстів, б) рефератів з прочитаних наукових праць, в) спроб створити науковий реферат на основі прочитаних на семінарі текстів. На вищій курсі читано самостійні праці учасників та ведено дискусії над ними.

Деякі праці учасників історичного семінара стояли на такій рівні, що можна було їх друкувати. Такими були праці Рижевського, Савчука та В. Левицького, надруковані в “Богословії” тт. VI₃, VIII₁, VIII₂.

Праці Думанського, Мисевича й Маркевича ждуть своєї черги.

Слід підмітити, що двом учасникам семінара їх семінарійні праці — по відповідній перерібіці — прийнято за докторські на заграничних університетах. На внесення провідника відзначив Ректорат такі семінарійні праці:

В р. 1929: Левицький Володимир: — Церковне судівництво в церковних уставах XI й XII ст. (“Богословія” 1930, кн. 2-4) [40 зол.]. Савчук Павло: Причинки до правовірности Кирила Люкаріса (“Богословія” 1930, кн. 1) [40 зол.].

В р. 1930: Коліда Софрон: Митр. Рутський та справа київського патріярхату. Маркевич Степан: Нищення Унії на Україні та Білорусі за царя Миколи I (1827-1839).

В р. 1931: Мисевич Роман: Люблинський З’їзд 1680 (30 зол.). Думанський Микола: Відновлення Галицької Митрополії (1806-1808) [30 зол.].

4. Правничий семінар

Правничий семінар засновано в третьому році існування Академії. Провадив його д-р Роман Ковшевич, покликаний надзв. професор канонічного права. На семінар були записані 43 студенти у зимовому семестрі

і 39 в літньому. Засідань було протягом обох семестрів 37. Праця відбувалася так: з двох годин тижнево на першій розбирано питання “De synodali principio apud Orientalis”, на другій відчитувано еляборати студентів. Взагалі відчитано 12 праць, переважно рецензій поодиноких творів з правничої ділянки. 15. XI. 1930 зреферував студ. М. Думанський правничу студію о. д-р Висліцького: “Конкордат” та наукову розвідку д-ра Ігн. Лиськовського: “Метода правно-історичних досліджувань”. Студ. Іван Яцишин зреферував “Апостольські постанови — канон 85, поміщений у “Пандектах” Беверіджа. Федір Давидюк “Пособіє кь изученію церковнаго права” проф. Красножона, М. Думанський “Modus electionis antiquae in episcopum a ritus graeci nobilibus”. Іван Гаврик “Відношення між руською і римською Церквою” на підставі винятків з історії Голубинського. Володимир Сеньківський зреферував працю Івана Хлібкевича “Positiones Lex Universa Iuris prudentia Ecclesiastica”. Діякон Іван Ждан “Обозрѣніе кормчей книги въ историческомъ видѣ”, Москва 1829. Іван Шулим зреферував правничу статтю Ап. Парвова з місячника “Христiанское чтеніе” — “Изложеніе каноническихъ постановленій о прав. клирѣ, или бѣломъ духовенствѣ”. Діякон Іван Ждан зреферував погляди Розенкампа на перший собор на українських землях і заснування церковної ієрархії. Василь Демчишин зреферував правничі статті з місячника “Христiанское чтеніе” і працю Е. Лапина “Соборное управление Церкви” з місячника “Православный Собесѣдникъ”. Опісля обговорював проф. д-р Ковшевич постать відомого каноніста К. Ходикевича. М. Думанський відчитав реферат “Виленький Собор з 1509 р. і його рішення”. По відчитанню кожного реферату професор давав дуже подрібні й точні пояснення до обговорюваних джерел. У своїх працях користувалися студенти бібліотеками: Духовної Семінарії, Богословського Наукового Товариства, Наукового Т-ва ім. Шевченка, Народного Дому, Оссолінських, Ставропільського Інституту й ОО. Студитів.

НАУКОВІ СЕМІНАРИ В ДРУГІМ ТРИЛІТТІ

(2, стор. 83-90)

Друге триліття Академії принесло також поживавлення та поглиблення праці в існуючих уже семінарах, як теж заснування нових. Побіч існуючих — гомілетичного, історичного та правничого семінарів, засновано ще догматичний та слов'янської філології. Так, отже, в другому трилітті Академія мала п'ять семінарів.

1. Гомілетичний семінар

В акад. році 1931/32 гомілетичний семінар провадив о. д-р Іван Фіголь. Учасники семінара виготовили й виголосили в тому році 38 проповідей.

В акад. році 1932/33 провадив його теж о. д-р Іван Фіголь. Всіх проповідей виголошено 36.

В акад. році 1933/34 гомілетичний семінар вів о. н. проф. д-р Андрій Ішак. В тому році виголошено всіх проповідей 42. Крім того, в тому році заведено при науці теорії гомілетики пробні кількамінутові проповіді, яких метою було, щоб бесідники засвоїли найважливіші практичні засади проповідництва, а слухачам заправлятися до речевої дискусії, яка слідувала по кожній проповіді.

Гомілетичний семінар складається із усіх слухачів IV і V року Академії, яких число сягає 100. Головний натиск при виготовленні проповідей кладеться на ясність поділу та доцільність проповіді. Тому кожна проповідь ще перед своїм виголошенням переходить ревізію і поправляється провідником семінара, а по виголошенні її на семінарі відбувається дискусія учасників.

2. Догматичний семінар

Догматичний семінар засновано на четвертому році існування Академії. Провадив його о. Ректор д-р Йосиф Сліпий, професор догматики. На семінар було записаних 11 студентів. Усіх засідань відбулося 22. Праця на семінарі була зорганізована так, що провідник визначував учасникам семінара відповідні трактати до зреферування з підручників догматики, творів Св. Отців, церковних письменників, після чого відбувалася дискусія.

І так, 30. X. 1931 студ. Й. Годунько зреферував науку про Пресв. Трійцю на основі догматики Diekamp-a. На засіданні 6. XI. 1931 студ. І. Яцишин зреферував перший розділ з твору о. д-ра Й. Сліпого: "De principio spirationis in S. S. Trinitate". По цьому рефераті ряд засідань присвячено науці Східних Отців в справі походження Божих Осіб. Тему про походження Божих Осіб реферував далі на засіданні 27. XI. 1931 студ. Р. Дикий на основі творів Скота, беручи до уваги поняття "proprietas personalium".

В дискусії під час дальших засідань семінара взято до уваги відгомін науки Східних Отців на Заході. Тему про походження Божих Осіб продовжував на засіданні 5. II. 1932 р. студ. Й. Годунько на основі творів Св. Августина. Ту саму тему на основі науки Св. Анзельма опрацював у своєму рефераті 26. II. 1932 студ. І. Синяк. 10. III. 1932 р. студ. М. Дядько відчитав реферат на тему: "Чи слушно усунено в епиклезі тропар "Господи іже пресвятого Твого Духа". Кореферат виголосив студ. Й. Годунько. Питанню про епиклезу присвячено чергові засідання семінара. На засіданні 14. IV. 1932 р. студ. І. Яцишин відчитав реферат: "Тринітарна наука св. Йосафата Кунцевича в його душпастирській і письменницькій діяльності". Чергові засідання семінара присвячено науці українських богословів про Пресв. Трійцю. 20. V. 1932 р. студ. Г. Брездєнь реферував Cap. II: "De Sententia mediaevalis augustinism" на підставі твору о. д-ра Й. Сліпого: "De principio spirationis in S. S.

Trinitate". 27. V. 1932 р. студ. Й. Годунько реферував статтю Brinktrina: 'De cultu B. Mariae Virginis in Liturgia S. Joannis Chrysostomi'".

З огляду на те, що провідник семінара — о. Ректор д-р Йосиф Сліпий був заангажований в організації Філософічного Виділу й Музею і взагалі при поширенні діяльності Академії — семінара в наступні роки не можна було провадити і тому працю в догматичному семінарі припинено аж до відкликання.

3. Історичний семінар

Провід: — Історичний семінар веде проф. д-р Микола Чубатий.

Організація: — Семінар в акад. роках 1931-34 був ведений у двох відділах: нижчим і вищим. Нижчий відділ був призначений для початкуючих, цебто тих, що почали брати участь в історичному — Семінарі — перший рік; вищий відділ був призначений для тих, які вже відбули нижчий відділ, отже брали участь у працях семінара принаймні другий рік.

Відповідно до цього були ведені зайняття на нижчим та вищим відділах. Нормальними зайняттями на нижчим відділі були: читання та інтерпретація історичних текстів, опрацювання рефератів на основі готових праць, їх читання та дискусії над ними, врешті писання найлегших праць чи радше проб праць, опертих на одному чи двох історичних текстах. На вищим відділі студенти діставали самостійні праці, оперті на скупішим чи ширším джерельнім матеріялі, залежно від року участі в працях семінара. Праці на обох ступенях семінара прямували до того, щоб студента, ведучи від зайняття легшого до тяжчого по кількох літах праці в історичному семінарі, довести до такого ступеня ерудиції, щоб абсолювент Академії міг самостійно працювати в ділянці історичних наук.

Участь в історичному семінарі є за статутами Академії неов'язкова, отже є самозрозумілою річчю, що вартісніша є якість студента в праці семінара.

Бібліотека: — Бібліотека історичного семінара в порівнанні з попереднім триліттям зросла із 173 чисел в 403 томах до 224 чисел в 445 томах. На жаль, в останніх двох звітвих роках через фінансову скруту бібліотека ледве помітно зросла.

Бібліотекою семінара завідували: в акад. роках 1931/32 і 1932/33 — студ. Петро Герета; в акад. році 1933/34 — студ. Петро Цап. Кожночасний бібліотекар повнив теж чинності асистента професора.

Учасники: — Участь студентів на обох відділах семінара в звітних роках була доволі численна, передусім на нижчому відділі, де не було ніяких обмежень; натомість на вищому відділі переведжено селекцію, а число учасників обмежено від 25 до 30 студентів.

В 1931/32 — було учасників нижчого відділу — 31

В 1931/32 — було учасників вищого відділу — 19

В 1932/33 — було учасників нижчого відділу — 33

- В 1932/33 — було учасників вищого відділу — 22
 В 1933/34 — було учасників нижчого відділу — 49
 В 1933/34 — було учасників вищого відділу — 23.

Праця: — Засідання семінара (нижчого та вищого відділу окремо) відбувалися раз на тиждень та були присвячені будьто організаційним справам праці в семінарі, будьто самій праці (інтерпретації, читання та дискусії над ними).

Всіх засідань на нижчому відділі було:

- в 1931/32 акад. році — 26
 в 1932/33 акад. році — 23
 в 1933/34 акад. році — 20.

Всіх засідань на вищому відділі було:

- в 1931/32 акад. році — 25
 в 1932/33 акад. році — 22
 в 1933/34 акад. році — 21.

В останньому акад. році засідання 20 грудня 1933 р. мало святочний характер та було присвячене вшануванню пам'яті 300-ліття смерти Великого Українця та Робітника на полі об'єднання Церков на Україні в XVII ст. архиеп. Мелетія Смотрицького в присутності Ректорату, Професорського Збору, студентів та запрошених гостей, майже виключно з-поміж українського наукового світу. Святочне засідання-академію відкрив провідник семінара проф. д-р Микола Чубатий, даючи на вступі силуету особи М. Смотрицького на тлі сучасної доби, опісля виголосили свої реферати — члени семінара: студ. Б. Побігуший на тему: "М. Смотрицький як полеміст" та студ. І. Федішин на тему: "М. Смотрицький як уніят". Святочне засідання закінчив п. надзв. проф. д-р Константин Чехович рефератом на тему: "М. Смотрицький як грамастик". Святочне засідання пройшло з повним успіхом та викликало прихильний відмогін на сторінках преси та наукових журналів.

З нагоди святочного засідання семінара історії української Церкви при Богословській Академії, яке відбулося 20 грудня 1933 р., "Діло" під заг.: "В 300-ліття смерти Мелетія Смотрицького" написало:

"Заходом семінара історії української Церкви при Греко-Кат. Богословській Академії у Львові, що його веде проф. д-р Микола Чубатий, відбулося 20 ц. м. в авлі Академії святочне засідання, присвячене пам'яті Мелетія Смотрицького з приводу 300-ліття його смерти. На тому засіданні явилось, крім питомців, кількадесят запрошених громадян, духовних і світських.

Відкрив засідання проф. М. Чубатий, що у своїй довшій промові подав загальну характеристику творчости Мелетія Смотрицького, спинаючись подрібноше на тих моментах його діяльности, що їх чужі (а нерідко й наші) історики викривлювали — з кривдою для того заслуженого оборонця Унії. Опісля читали свої реферати: студ. Б. Побігуший

про Смотрицького як полеміста і студ. І. Федішин про Смотрицького як уніята. Обидві ті ядерні, солідно оброблені і добре виголошені реферати вказували на те, що в семінарі йде плянова праця і що питомці мають дійсно добрий фаховий провід. На закінчення виголосив проф. д-р К. Чехович реферат про Смотрицького як граматику

Ціле засідання тривало рівно півтори години. Учасники вислухали вступної промови і всіх рефератів з великим зацікавленням". (2, стор. 136).

Деякі праці учасників семінара стояли на високому рівні і були Ректоратом Академії преміовані. В акад. році 1931/32 найкращі праці на вищому відділі семінара зробили студенти: Іван Дідух, Іван Синяк та Іван Яцишин. В 1932/33 — Богдан Побігущий, Юрій Процюк, Іван Федішин та Володимир Фіголь. В 1933/34: Олександр Буць та Іван Федішин.

4. Правничий семінар

Провід: — В акад. році 1931/32 провадив правничий семінар д-р Роман Ковшевич, покликаний надзв. професор канонічного права. Через смерть д-ра Р. Ковшевича семінар в акад. році 1932/33 був нечинний.

В акад. році 1933/34 провадив семінар о. д-р Лев Глінка, доцент канонічного права.

Організація: — Членом семінара може бути кожний звичайний слухач Академії, який відбув загальний просемінар та якого прийме провідник семінара. Провідник семінара може вимагати від кандидата складення вступного іспиту з основних відомостей про методу наукової праці, здобутих на загальному просемінарі. Члена семінара може провідник усунути, якщо він не бере участі в засіданнях семінара більше, ніж три рази без виправдання або не бере ніякої участі в назначених семінарійних працях на протязі двох семестрів.

Бібліотека: — Без огляду на технічне вивінування, яке семінар одержав від Академії, не можна було приступити до творення семінарійної бібліотеки. Проведено лише підготову для створення в наступному акад. році 1934/35 семінарійної бібліотеки: зладжено список книжок з правничої ділянки, що знаходяться в бібліотеці Богословського Наукового Товариства і в бібліотеці Духовної Семінарії. На жаль, в обох цих бібліотеках з правничих книжок є доволі мало джерельного матеріалу, а це спиноє розвій семінара. Тому одним з важніших завдань семінара є прибирати якраз джерельні матеріали.

Учасники: — Кількість учасників обмежено 30-40 студентами.

В 1931/32 було учасників правничого семінара — 43.

В 1932/33 семінар був нечинний.

В 1933/34 учасників правничого семінара було — 39.

Праця: — Всіх засідань семінара було в 1931/32: 13, в 1933/34: 24. Предметом праці засідань були будьто інтерпретації правничих

текстів (в 1933/34 грецького тексту Апостольських Конституцій, кн. II, гл. 37-40; 47; 48), будьто окремі реферати.

В 1931/32 виголошено всіх рефератів 10; в 1933/34 — 16.

Цікавішими з них були такі:

1. Яремин Іван: Конкордат Апост. Престолу з Німеччиною в 1933 р.

2. Мацієвич Іван: Конкордат Апост. Престолу з Польщею в 1925 р.

Обидва ці реферати були преміовані Ректоратом Академії, перший сумою у висоті 25 зл., другий 20 зл.

Балук Іван: Церковний суд в чотирьох перших століттях християнства (на основі Ап. Конст., кн. II, 37-50).

4. Микитюк Данило: Конкордат Апост. Престолу з респ. Баден в 1932 р.

Інші реферати були зреферуванням наукових розправ з ділянки права, передусім церковного, а то:

5. Побігуший Богдан: *Holovetzkyj, Fontes iuris Ecclesiae Ruthenae* (Розправа поміщ. в VIII т. *Fonti, Codif. Can. Orientale* 1932).

6. Діак. Ліщинський Михайло: *Balan, Fontes iuris can. Eccl. Rumenaе* (з XIII т. *Fonti, Codif. Can. Orient.* 1932).

7. Миронюк Іван: *Heinosch, Zagadnienie niewoli na Rusi Czerwonej pod koniec sredniowiecza w swietle stosunkow prawnych Polski i krajow sasiednich.*

8. Савчук Володимир: *Taubenschlag, Wplywy rzymsko-bizantynskie w drugim Statucie litewskim.*

9. Федішин Іван: *Heinosch, "Ius Ruthenicale". Przezytki dawnego ustroju spolecznego na Rusi Halickiej w XV st.*

10. Буць Олександр: *Dr. Czubytyj, Die Literatur der ukrainischen Rechtsgeschichte (1919-1929).*

11. Нуд Богдан: "О тайнѣ супружества сіест законнаго брака" з Евхологіона або требника Петра Могили з 1646 р.

12. Пастух Петро: *K. Sochaniewicz, Rozwody na Rusi Halickiej w XV i XVI wieku.*

13. Пітула Данило: *Prof. Dr. Abraham, Zagadnienie kodyfikacji prawa matzenskiego.*

14. Горинь Мирослав: *Ankieta v sprawie projektu prawa matzenskiego, uchwalonego przez Komisję Kodyfikacyjną.*

15. Коник Василь: *J. Riabinin, Prawo matzenskie wedle praktyki Lubelskiej w XVIII wieku.*

16. Ніжникевич Ярослав: *J. Mazurkiewicz, Ustawy amortyzacyjne w dawnej Polsce.*

5. Семінар слов'янської філології

Провід: — Семінар від хвилини його постановня провадив д-р Кон-стантин Чехович, покликаний надзв. професор церковно-слов'янської мови.

Організація: — Мотивом заснування семінара (в акад. році 1932/33) була konieczність поглиблення і закріплення знання слов'янської філології. Для досягнення цієї мети утворено при семінарі такі відділи:

1. Відділ порівняльного слов'янського мовознавства, старої церковно-слов'янської мови і церковно-слов'янської мови української редакції;

2. відділ української мови (її історії і сучасного стану);

3. відділ української літератури і

4. відділ історії слов'янських літератур.

Бібліотека: — Бібліотека семінара перебуває тепер в стадії організації. Члени семінара послуговуються покищо Бібліотеками Духовної Семінарії і Богословського Наукового Товариства.

Учасники: — Всіх учасників семінара в акад. році 1932/33 було 41; в 1933/34 бул 29. Учасниками семінара могли бути лише слухачі V року Академії.

Праця: — Всіх засідань в акад. році 1932/33 було 19. Три перші засідання (21, 28 і 31 жовтня 1932 р.) були присвячені загальним вказівкам про завдання і методи наукової праці в ділянці слов'янської філології та розділено теми для рефератів між учасників семінара. У дальших засіданнях відчитано і обговорено такі реферати:

1. Ганкевич Володимир: Іван Огієнко, Історія церк.-слов. мови.

2. Баран Петро: Ст. Смаль-Стоцький, Розвиток поглядів про сім'ю слов'янських мов і їх взаємне споріднення.

3. Дядько Микола: Василь Сімович, "Grammatica slavo-ruthena Михайла Лучкая".

4. Наумів Іван: Всеволод Ганцов, Особенности языка Радзивилловського (Кентербергского) списка летописи.

5. Король Євген: Олександр Колесса, Південно-волинське Городище і городиські рукописні пам'ятники XII-XVI в.

6. Годунько Осип: Як вимовляти церк.слов. и? Виклад на основі "Грамматика ц.-сл. мови" о. д-ра С. Кархута.

7. Синяк Іван: Аналіза письма і мови двох листків (14 і 22) Служебника з 1646 р., друкованого в друкарні Сльозки у Львові.

Усі інші учасники семінара виготовили письмові вправи про деклінаційні закінчення ц.-сл. іменників.

Всіх засідань в акад. році 1933/34 було 23. В тому році учасники семінара опрацювали такі теми:

1. Хома Володимир: Порівняння найстарших староцерковно-слов'янських текстів Молитви Господньої (X-XI ст.).

2. Грицай Семен: Грамматична аналіза ц.-сл. Молитви Господньої з XVII ст. у порівнянні з текстами XI ст.

3. о. Ліщинський Михайло: Аналіза тексту з Турівського Євангелія (XI ст.) от Матея, 25, 1-8 у порівнянні з нинішнім текстом.

4. Кордуба Емануїл: Аналіза Євангелія Остромира (XI ст.), от Матея, 22, 35-40.

5. Дичковський Микола: Аналіза записки писаря Євангелія Остромира з XI ст.

6. Горинь Мирослав: До проблеми “помолімся” — “помолимся”.

7. Миронюк Іван: Про вимову церковно-слов. букви и.

8. Коник Василь: Правописні правила про уживання букв w, e, та про значення дієслова: хотѣти.

9. Левицький Ярослав: Деякі правописні правила XIX ст.

10. Процюк Юрій: Три галицькі граматики — Осипа Маковея.

11. Савчук Володимир: Значення наукових праць Омеляна Огоновського.

12. Мацієвич Іван: Основні наукові погляди проф. Степана Смаль-Стоцького.

13. Побігущий Богдан: Погляди Степана Смаль-Стоцького про історію української мови.

Три останні реферати були опрацьовані у зв'язку з ювілеєм граматики Степана Смаль-Стоцького та з річницею народин Омеляна Огоновського.

НАУКОВІ СЕМІНАРИ У ТРЕТІМ ТРИЛІТТІ

(За, стор. 71-89)

З кожним роком наукові досягнення семінарів росли, а головню це бачимо у третім трилітті існування Богословської Академії.

БОГОСЛОВСЬКИЙ ВИДІЛ

1. Семінар біблійних студій

Провід: — Семінар від хвилини його відновлення, зн. від акад. року 1934/35, провадить о. д-р Іван Чорняк.

Організація: — Богословська Академія приступила до віднови біблійного семінара в акад. році 1934/35, поручаючи цю реорганізацію о. д-рові Іванові Чорнякові. Хоча вже в тому році наладно працю у семінарі, то все ж таки вона з причин від проводу незалежних в черговому акад. році 1935/36 припинилась і семінар був нечинний. Властива праця в семінарі почалася щойно в акад. році 1936/37.

У першому періоді діяльності семінара до участі в ньому допускалося студентів V року, а в другому — всіх тих слухачів Богословського Виділу, що мали вже основні відомості про методу наукової праці, зокрема відомості з ділянки біблійних наук, зн. студентів III-V рр.

Учасники: — Кількість учасників в акад. році 1934/35 виносила 41. В академічному році 1936/37 кількість учасників виносила 16.

Зайняття: — В акад. році 1934/35 учасники семінара займались головню читанням єврейського тексту кн. Неємії. Предметом уваги учасників семінара в тому році була “Юдська провінція в часи Неємії”. Провідник сам обговорював головні квестії, як характеристику осіб Есдри і Неємії на тлі перської історії, їхній уряд, їхнє відношення до реформ у юдській провінції, зокрема про відношення до сусідів самаритян. Більшу увагу присвячено також Санбаллатові — самаританському сатрапові. В акад. році 1935/36 семінар був нечинний.

В акад. році 1936/37 два перші засідання присвячено загальним вказівкам щодо методи наукової праці в ділянці біблійних наук та біблійній літературі (лексиконам, журналам, словникам тощо).

Головною темою семінарійних зайнять у тому році була книга пророка Ісаїї. Читано вибрані частини книги пророка, що кидають світло на його літературну творчість і політичну діяльність.

Також провідник семінара подав учасникам одинадцять тем, з яких деякі були опрацьовані і прочитані.

Праця: — В акад. році 1936/37 відчитано такі реферати:

1) О. Охримович: Похід Сеннахеріґа на Єрусалим на основі біблійних і позабіблійних реляцій.

2) Б. Остапович: Політична діяльність пророка Ісаїї.

3) І. Пеца: Пророк Ісаїя як геній.

4) П. Смаль: Філологічно-критичне пояснення виразу *Alma*.

5) Е. Міщій: Біблія і біблійний рух в останні роки.

Засідання: — Всіх засідань біблійного семінара в акад. році 1936/37 було 21.

Бібліотека: — В акад. році 1936/37 біблійний семінар почав організувати свою підручну бібліотеку, яка мусіла міститись покищо в одній із шаф наукової робітні. На цю бібліотеку склалися найкращі книжки й журнали з Бібліотек Духовної Семінарії, Богословської Академії і Богословського Наукового Т-ва.

Бібліотекою Біблійного Семінара проводили студ. Богдан Остапович і Володимир Романчук.

2. Семінар гомілетики

Праця: — Гомілетичний семінар провадить о. н. проф. д-р Андрій Іщак.

Організація: — В останньому трилітті гомілетичний семінар проявляв, як зрештою у попередні літа, може найжвавішу діяльність через те, що кожний студент V року Б. Академії зобов'язаний впродовж акад. року виготовити й виголосити одну проповідь. Для виголошування цих проповідей використовувано час, призначений на те в програмі викладів.

Учасники: — Відповідно до кількості студентів V року виголошено в акад. році 1934/35 — 41, в акад. році 1935/36 — 58, в акад. році 1936/37 — 68 проповідей.

Праця: — Якість і вартість цих проповідей не була однаковою. Назагал переважали дидактичні проповіді із збереженням уваги на катехизм. Звичайно, взято до уваги також як слід паренетичні проповіді. Ці останні провід семінара рекомендував тим студентам, у кого був сильний голосовий орган.

Щодо проповідницького матеріялу, то в семінарі придержувалися розпоряджень Митр. Ординаріяту — вичерпувати впродовж 2-3 літ весь катехизм у проповідях до простолюддя, пристосовуючи до того підручник Швілінського у перекладі о. д-ра Я. Левицького.

Провід звертав увагу теж на самостійність проповідей через укладання проповідницького матеріялу, при тому особливий натиск клав на доцільність проповіді, ясність думки й популярність викладу.

З-поміж загалу проповідей визначилися своєю оригінальністю щодо змісту й укладу проповіді про Христа-Царя, св. свм. Йосафата, почитання наших рідних Святих, про св. Івана Дамаскина, св. Тому з Аквіну, митр. Рутського з нагоди 300-ліття його смерті, Службу Божу й Католицьку Акцію.

Щодо виголошування проповідей, то в семінарі ставили як головну вимогу живість і напругу голосу аж до формального патосу. По виголошенню кожної проповіді відбувалася її оцінка, яку проводили два призначені слухачі.

Якщо зважити, що проповіді, голошені на Гомілетичному семінарі — це вправи, що мають на меті виробити проповідницький хист у майбутніх проповідників Божого слова, то семінар гомілетики є одною з найбільш потрібних практичних шкіл для прийдешніх душ-пастирів.

Для кращого й успішнішого приготування проповідників зорганізовано в останньому трилітті при гомілетичному семінарі — Просемінар гомілетики для студентів III року, що покінчили слухати виклади про теорію гомілетики. Метою цього Просемінара є ознайомитись з відповідною проповідницькою літературою, темами, їхньою обрібкою і застосуванням набутої теорії у конкретному компонуванню проповідницької теми.

На тому ж просемінарі відбувалися десятихвилинні вправи у виголошуванні взірцевих винятків з клясичних проповідників — старовинних (св. Кипріян, Августин, Іван Золотоустий, Іван Дамаскин і ін.) і новітніх.

Метою цих вправ було, щоб слухачі засвоїли техніку проповідання та звертали увагу на зміст духовної вимови.

3. Семінар історії Унії

Провід: — Семінар історії Унії веде від початку його постановня проф. д-р Микола Чубатий. Помічником провідника є кожночасний бібліотекар семінара. І так, в останньому трилітті помічниками були:

в акад. році 1934/35 — студ. Петро Цап; в 1935/36 і 1936/37 — студ. Роман Лиско, а від 1937-39 Василь Ленчик.

Організація: — Семінар історії постав рівночасно з заснуванням Академії. В 1930 р. дістав власний статут, виготовлений провідником та затверджений Професорською Колегією.

В звітному часі семінар ведено у двох відділах — нижчому й вищому. В акад. році 1936/37 нижчий відділ переіменовано на т. зв. Історичні Вправи.

Засідання семінара тривали з правила одну повну годину в тиждні. Вправ — одну академічну годину.

Умовою прийняття на Історичні Вправи було складення кількохвіуюму із загального просемінара по скінченню I року, цебто з методики наукової праці. Історичні Вправи призначається з правила для слухачів II року.

Семінар історії Унії призначений для тих слухачів III, IV і V рр., що закінчили Історичні Вправи або виказалися працею з попереднього академічного року.

Участь і тут і там не обов'язкова, а це уможливило відповідний добір учасників.

Зайняття: — Нормальним зайняттям членів Історичних Вправ була інтерпретація джерел (зимовий семестр) та читання рефератів, що їх учасники опрацювали на основі монографій з історії Церкви, у першу чергу української (літній семестр).

На Семінарі Історії Унії учасники виготовляли самостійні праці, залежно від року участі в працях семінара, на скупішому чи обширнішому матеріалі, та зазнайомивались з джерелами й новою історичною літературою. Учасники читали та обговорювали свої праці на повних засіданнях. Метою дискусій було ознайомити слухачів практично з методом історичного досвіду.

Праця: — У звітних акад. роках праця в обох відділах семінара представляється так:

Акад. рік 1934/35:			
	Членів:	Засідань:	Праць (рефератів):
Нижчий відділ:	44	23	16
Вищий відділ:	41	23	12
Разом:	85	46	28

Кращі праці в тому році:

О. Буць: Унія в добу Хмельниччини.

Ю. Колтун: Стан городецького деканату на основі актів візитації з 2-ої пол. XVIII. ст.

Акад. рік 1935/36:			
	Членів:	Засідань:	Праць (рефератів):
Нижчий відділ:	47	22	17
Вищий відділ:	38	23	11
Разом:	85	45	28

Кращі праці в тому році:

Л. Горошко (білорусин): Про Полоцьку архієпархію в 1772-1795 рр.

Р. Лиско: Приготування до Собору Київської Митрополичої Провінції в 1763 р.

Акад. рік 1936/37:

	Членів:	Засідань:	Праць (рефератів):
Історичні Вправи:	20	23	10
Семінар:	42	23	8
Разом:	62	46	18

Кращі праці в тому році:

М. Войновський: Історія будови святоюрської катедри у Львові.

Р. Білик: Полеміка Ів. Вишенського проти Кат. Церкви.

Публікації Семінара: — В 1934 р. провід Семінара Історії Унії приступив до видавання власного неперіодичного видавництва п. з. "Архів Семінара Історії Церкви при Гр.-Кат. Богословській Академії у Львові".

Досі вийшов перший том, присвячений 300-літнім роковинам смерті М. Смотрицького. Другий том пригтовляється саме до друку.

Приміщення: — Семінар Історії Унії має власний льокаль-робітню, де поміщується теж бібліотека семінара.

4. Семінар церковного права

Провід: — В останньому трилітті Семінар церковного права провадив о. д-р Лев Глінка, доцент канонічного права.

Організація: — В акад. році 1934/35 наступила реорганізація Семінара церковного права у тому напрямі, що його ведеться тепер у двох різних курсах — першому й другому.

Учасниками I курсу можуть бути слухачі IV року Б. Академії, що почали вже слухати викладів права. Учасниками II курсу є слухачі V року Б. Академії, що вже вислухали два повні семестри церковного права.

Зайняття: — Нормальним зайняттям членів I курсу є інтерпретація вибраних місць давнього основного законодавства Східньої Церкви і введення у правничу літературу, термінологію та духа східнього церковного права.

Завданням II курсу є шляхом інтерпретацій вибраних джерел українського церковного права та самостійними працями пізнавати та розроблювати українське церковне право.

Праця: У звітних акад. роках праця на обох курсах семінара представлялася так:

Акад. рік 1934/35:			
	Членів:	Засідань:	Праць (рефератів):
I. Курс:	27	26	9
II. Курс:	14	22	8
Разом:	41	48	17

Акад. рік 1935/36:			
	Членів:	Засідань:	Праць (рефератів):
I. Курс:	23	24	19
II. Курс:	12	23	10
Разом:	35	47	29

Акад. рік 1936/37:			
	Членів:	Засідань:	Праць (рефератів):
I. Курс:	17	24	7
II. Курс:	16	26	8
Разом:	33	50	15

Предмет праці:

Акад. рік 1934/35:

I. Курс:

а) Інтерпретація канонів давнього східнього законодавства про церковні добра, а саме:

1. Апост. Кан.: 38, 40, 41, 73;
2. Антіохійського Собору кан.: 24, 25;
3. Картагенського Собору кан.: 33;
4. Кирила Олександрійського кан.: 2;
5. Теофіла Олександрійського кан.: 10, 11;
6. Халкедонського Собору кан.: 26.

б) Реферати:

1. В. Пелех: С. Борисенко — Звичаєве право Литовсько-руської Держави на початку XVI ст. ВАН. Праці. З. Вип. Київ 1928.

2. В. Тарнавський: Завідування церковними добрами на основі Апост. Кан. 38, 40, 41, 73.

3. А. Косар: Д-р В. Старосольський — Держава і Право. Львів 1934.

4. М. Колянківський: О. Добров — Правоутворення без законодавця. ВАН. 2 Вип. Київ 1928.

5. Р. Дурбак: Бенефіціальне право в Українській Церкві (на основі розвідок Ісидора Шараневича).

6. В. Бринявський: Д-р М. Чубатий — Про правне становище Церкви в Козацькій Державі. Львів 1925.

7. В. Теленько: Проф. О. Лотоцький — Українські джерела церковного права. Прага 1931.

8. Я. Гринчук: Правнича та історично-правнича бібліографія на основі журналів Бог. Наук. Т-ва до 1934 р. включно.

9. Р. Литвин: E. Herman, S. J. — *Zum Asylrecht im byzantinischen Reich*, 1935.

II. Курс:

а) Інтерпретація:

1. Конст. Климента VIII: “*Decret Romanum Pontificem*” з 1596 р. та
2. Буллі Пія VII: “*In universalis Ecclesiae regimine*” з 1807 р. про права українських митрополитів.

б) Реферати:

1. О. Буць: Історичне тло буллі: “*Decret Romanum Pontificem*” з 1596 р.
2. М. Лабенцький: Історичне тло конст.: “*In universalis Ecclesiae regimine*”.
3. П. Романишин: Екзархат в Українській Церкві.
4. О. Буць: Виїмки з праці: “Собори в Українській Церкві”.
5. Д. Микитюк: *Cathrein — Die Grundlagen des Völkerrechts*, 1918.
6. З. Нарожняк: Аналіза конст.: “*Decret Romanum Pontificem*”.
7. П. Штурмай: Чернецтво в українськiм церковнiм правi.
8. І. Кизимишин: Парохи в українськiм церковнiм правi.

Акад. рік 1935/36:

I. Курс:

а) Інтерпретація канонів про подруже право давнього східнього церковного права на основі:

1. Апост. Канонів: 5, 26, 51;
2. Неокес. кан.: 2;
3. Ляодик. кан.: 10, 31;
4. Гангр. кан.: 9, 14;
5. Теофіла Олександр. кан.: 13;
6. Василія Вел. кан.: 38, 40, 42.

б) Реферати:

1. А. Шекерик-Доників: Ks. Dr. J. Grabowski — *Zagadnienie małżeństwa*. Lwów 1934.
2. В. Скоцень: M. Capello, S. J. — *Ius Ecclesiae Latinae cum iure Ecclesiae Orientalis comparatum*, 1927.
3. І. Михальчук: Проф. М. Слабченко — Соціально-правова організація Запорізької Січі. ВАН. Праці. З Вип. Київ 1927.
4. М. Когут: H. Insadowski — *Quid momenti habuerit christianismus ad ius romanum matrimoniale evolvendum*. Acta Congressus Iuridici Internationalis Romae. Vol. II. 1934.
5. Е. Мізь: Ks. Dr. J. Grabowski — *Adwokatura w ustawodawstwie koscioelnem*, 1935.

6. М. Павлишин: Проф. М. Максимейко — Интерпеляції в тексті поширеної Руської Правди. ВАН. Праці, 6 Вип. Київ 1929.

7. А. Чеховський: Покровській — О соборахъ Юго-Западной Рос-
сии XV-XVI вѣковъ. Богословскій Вѣстникъ. Т. XV. 1906.

8. Є. Дачишин: Глубоковскій — Смысль 34-го апост. правила.
Богосл. Вѣстникъ. Т. XVI. 1907.

9. П. Коваль: E. Herman, S. J. — *Ius Iustianicum, qua ratione
conservatum sit iure ecclesiastico orientali. Acta Cong. Iur. Intern. Vol.
II. Romae 1934.*

10. Р. Батюк: М. Максимейко — Про смердів Руської Правди.
ВАН. Праці. 3 Вип. Київ 1927.

11. М. Войновскій: Dr. Nadruga — *Die Rechtslage der Unierten
Kirche und der Union in Polen. Zeitschrift für Ostrecht. N. 8/9. 1933.*

12. І. Мочульскій: Добронсавовъ — Хорепископи в древней
восточной Церкви. Богосл. Вѣстникъ. Т. XVI. 1907.

13. Я. Легінь: E. Wollhaupter — *Der Einfluss Naturrechtlicher
und kanonistischer Gedanken auf die Entwicklung der englischen Equity.
Acta Congr. Iur. Intern. Vol. II. Romae 1934.*

14. Е. Кравчук: Обряди в Католицькій Церкві.

15. В. Пап: Громогласовъ — Каноническия опредѣленія брака
и значеніе ихъ при ізслѣдованіи вопроса о формѣ христ. бракозаклю-
ченія. Бог. Вѣстникъ. Т. XVI. 1907.

16. С. Гаврилюк: Ks. Dr. P. Kałwa — *Skutki adopcji cywilnej
w kościelnym prawie małżeńskim. 1935.*

17. Я. Яськевич: E. Herman S. J. — *Εὐχὴ ἐπὶ οὐράμων Orientalia
Christiana Periodica. N. III-IV. 1935.*

18. К. Михаліха: *Zasady pierszenstwa w ustawodawstwie kościel-
nem, 1933.*

19. М. Когут: Правнича й історично-правнича бібліографія на
основі журналів Бог. Наук. Т-ва до 1935 р. включно.

II. Курс:

а) Інтерпретація:

1. Грамоти єрархів Української Церкви про львівський Кринос,
а саме:

Київ. митр. Макарія II з 10. I. 1549 р.;

Львів. єп. Макарія Тучапського з 16. XI. 1549 р.;

Київ. митр. Михайла Рагози з 20. VI. 1590 р.;

2. Грамоти Жигмонта III з 1589 р. про матер. добра Української
Церкви;

3. Інструкції Схід. Конгрегації в справі процесу подружжя, за-
ключеного і недовершеного, з 10. VI. 1935 р.

б) Реферати:

1. Л. Горошко: Короткі інформації про віднову львівського
єпископства за Макарія Тучапського.

2. С. Василик: J. M. Restrepo, S. J. — *Concordata regnante Domino Pio P. P. XI inita. Romae 1934.*

3. С. Василик: Помічні органи єпископів в управі єпархією у Східній та Західній Церкві.

4. С. Кулак: Відновлення Крилосу при Св.-Юрській церкві у Львові.

5. А. Косар: Грамота кор. Жигмонта III на тлі історичного огляду матеріального вивінування церков на Сході.

6. Л. Горошко: Документи відносно Української Церкви в "Acta Apostolicae Sedis".

7. С. Василик: Львівський Крилос II пол. XVI і поч XVII ст. у відношенні до східних церковних помічників єпископа та Західньої Капітули.

8. В. Пелех: Проступки та кари в Кобринському, Замойському та Львівському Соборах.

9. Р. Дурбак: Аналіза українських правничо-церковних грамот XIV і першої пол. XV ст.

10. Р. Литвин: Правний матеріал відносно Української Церкви в "Русская Историческая Библиотека".

Акад. рік 1936/37:

I. Курс:

а) Інтерпретація давніх канонів про права митрополитів, а саме:

1. Апост. кан.: 34;

2. Антиох. кан.: 9, 16, 19;

3. І. Нік. кан.: 4, 6;

4. Халкед. кан.: 9, 19, 25;

5. IV. Царгор. кан.: 26.

б) Реферати:

1. В. Стебельський — К. Котлярчук: Ks. P. Bober — *Pojęcie tajnej przeszkody małżńskiej w prawie kanonicznem.* Lublin 1935.

2. І. Городецький — В. Кісь: Ks. Marjan A. Myrcha — *Dowód ze świadków w procesie kanonicznym.* Lublin 1936.

3. Я. Тихий — В. Дідич: Borys Łapicki — *Ustawy królewskie w starożytnym Rzymie.* Lwów 1933.

4. П. Смаль — М. Ліщукевич: Jan Adamus — *Z badań nad dzierżeniem w polskim prawie sredniowiecznym.* Lwów 1933.

5. Мгр. М. Збир — Ю. Бабий: Dr. Willibald Plöhl — *Das kirchliche Zehentwesen in Niederösterreich.*

6. О. Фреїв — А. Будзан: B. Schuster — *Das Verbot der staatlichen Zwangssterilisierung und das Prinzip der Güterabwägung.* Gregorianum. Fasc. I. 1935 і P. Arthur Vermersch S. J. — *Aktuelle Fragen des Eherechts und der Ehemoral.* Theol.-Prak. Quartalsschrift. N. I. 1936.

7. Б. Хоркавий — В. Рудик: Ks. Dr. J. Grabowski — *Prawo cywilne a kanoniczne.* Przegląd teologiczny. R. I. Z. 3-4. 1920.

II. Курс:

а) Інтерпретація постанов з I, II та частини III титулу Замоїського Синоду у 1720 р.

б) Реферати:

1. К. Михаліха: Ks. Dr. J. Grabowski — *Zasady pierwszeństwa w ustawodawstwie kościelnym*, 1933.

2. Я. Яськевич: E. Herman, S. J. — *Εὐχή ἐπὶ διγύμων Orientalia Christiana Periodica*. N. III-IV. 1935.

3. О. Гадзевич: Н. Каптеревъ — Власть патріяршая и архиерейская въ древной Руси въ ихъ отношеніи къ власти царской и къ приходскому духовенству. Богосл. Вѣстникъ. Т. XIV. Кн. IV. 1905.

4. І. Леськович: Ks. Dr. Insadowski — *Rzymskie prawo małżeńskie a chrześcijaństwo*. Lublin 1935.

5. М. Колодій: Д-р Р. Домбчевський — За право мови. Ювілейний Альманах Союзу Українських Адвокатів. Львів 1934.

6. А. Шекерик: Історичне тло та перебіг Замоїського Синоду в 1720 р.

7. Е. Кравчук: Правне положення обряду на Берестейському Соборі 1595-96 р.

8. Я. Яськевич: Останні епархіальні Синоди Гр.-кат. Галицької Провінції та їх рішення.

Бібліотека: — В акад. році 1934/35 заведено підручну бібліотеку Семінара Церковного Права з виписаних в Бібліотеках Духовної Семінарії та Богословської Академії книжок. З кінцем 1935 року ця бібліотека мала 109 томів.

В акад. роках 1935/36 і 1936/37 стан бібліотеки не змінився.

Крім цієї бібліотеки, учасники Правничого Семінара користувалися з книжок Бібліотек Дух. Семінарії, Б. Академії, Бог. Наук. Т-ва та Наук. Т-ва ім. Т. Шевченка.

Каса: — Сальдо з кінцем акад. р. 1934/35:	112.28 зл.	
Відбитки текстів:	3.20 зл.	
Кошти відбивання текстів, кн. протоколів:		17.69 зл.
	115.48 зл.	17.69 зл.
	Сальдо:	97.79 зл.
	115.48 зл.	115.48 зл.
Сальдо з початком 1935/36:	97.79 зл.	
Відбитки текстів:	5.— зл.	
Кошти відбивання текстів:		30.45 зл.
	Сальдо:	72.34 зл.
	102.79 зл.	102.79 зл.

ФІЛОСОФІЧНИЙ ВИДІЛ

1. Семінар Історії Близького Сходу

Інтересний своєю тематикою був семінар проф. Крип'якевича, присвячений вивченню історії українських парохій. На перший погляд — могло б здаватися — мало інтересний семінар, а тим часом при дослідіах над історією поодиноких парохій знаходили студенти нераз дуже цікаві документи, записки, які сягали в минулі століття та були багатим матеріалом для історика, мовознавця, етнографа, історика шкільництва, соціальної проблематики та врешті історії самої Церкви. Метрикальні вписи, описи ґрунтів парохій, при тому різні нотатки, нераз насвітлювали відносини не лише в даній місцевості, але й в цілій провінції, а нерідко в цілім народі. В захристиях, дяківських крилосах чи парохіяльних домах знаходилися стародруки чи документи, які були нераз унікатами і могли бути цінністю найкращого архіву чи музею.

З а с н у в а н н я : — Семінар засновано у літньому семестрі 1934/35 акад. року. Перше засідання відбулося 4 березня 1935 р.

П р о в і д : — Впродовж останнього тріліття семінар вів п. н. проф. д-р Іван Крип'якевич.

О р г а н і з а ц і я : — Участь у семінарі була добровільна. З технічних причин кількість учасників обмежувано до коло 20 з-поміж студентів вищих років.

Засідання семінара відбувалися раз на тиждень.

З а й н я т т я : — Семінар призначений головно для дослідів над історією парохій Гр.-кат. Галицької Провінції і її духовенства, з метою ознайомити студентів з джерелами місцевої історії та заправити їх до наукової праці, яку могли б пізніше продовжувати на провінції при майбутніх душпастирських обов'язках.

П р а ц я : — В звітних акад. роках в семінарі виглядала так:

	Членів	Засідань
Акад. рік 1934/35:	22	7
” ” 1935/36:	25	20
” ” 1936/37:	23	15

П р е д м е т п р а ц і :

А к а д . р і к 1934/35:

1. Обговорення джерел до історії гр.-кат. парохій і осель в Галичині, а саме: літописів, грамот і актів;
2. Обговорення збірок джерел в архівах;
3. Головні видавництва до місцевої історії;

4. Льокальні збірки історичних матеріалів у парохіяльних і громадських урядах, церквах, приходствах, дворах, приватних осіб тощо;
5. Плян дослідів над історією місцевостей.

Акад. рік 1935/36:

1. Праця учасників семінара над індексом галицьких парохій XV-XVI ст. на основі "Актів Гродських і Земських", люстрацій, поборових книг тощо;¹⁾
2. Систематичне обговорення джерел до льокальної історії;
3. Переведення аналізу вибраних середньовічних грамот до історії Української Церкви.

Акад. рік 1936/37:

1. Обговорення джерел до історії Галицького Владицтва в середніх століттях;
2. Реферування учасниками семінара своїх збірок матеріалів до історії вибраних ними осель.

2. Семінар слов'янської філології

Великого розмаху набрав був Семінар Слов'янської Філології під проводом проф. К. Чеховича, який почав видавати окремий журнал "Слово", що мав появлятися два рази на рік по 4 аркуші друку. Він містив розвідки на теми слов'янської філології та багатий етнографічний матеріал, який студенти на окремо випрацьованих квестіонарях збирали під час різдвяних та літних ферій. Почато друкувати матеріали про косарські звичаї (які і вийшли окремо відбиткою) та про весільні й різдвяні звичаї, що ще збереглись в Західній Україні. Співредактором журналу "Слово" був дуже активний член семінара Юліян Бабій. (Цей молодий многонадійний дослідник згинув з рук польської боївки в травні 1944 р.).

Провід: — Семінар весь час його існування вів н. проф. д-р Константин Чехович.

Організація: — Для осягнення своєї мети, цебто поглиблення знання слов'янської філології, семінар поділено на 4 відділи:

1. Відділ порівняльного слов'янського мовознавства, старої церковнослов'янської мови й церковнослов'янської мови української редакції;
2. Відділ української мови, її історії і сучасного стану;
3. Відділ української літератури;
4. Відділ слов'янських культур.

Учасниками семінара є обов'язково всі студенти V року Богословської Академії.

Засідання семінара тривали в акад. році 1934/35 по 45 хвилин, від акад. року 1935/36 по 60 хвилин.

---

¹⁾ У дальших семестрах цю працю доповнено й віддано до друку.

Зайняття: — Нормальним завданням кожного учасника семінара є ознайомитися з методою наукової праці в ділянці слов'янської ідеології та виготовити впродовж акад. року працю, поручену провідником семінара з обсягу, що своєю матерією стосується предмету одного з чотирьох вище наведених відділів.

Праця:

	Членів:	Засідань:	Праць (рефератів):
Акад. рік 1934/35:	51	23	45
Акад. рік 1935/36:	58	20	33
Акад. рік 1935/36:	67	22	57

Предмет праці:

Акад. рік 1934/35:

1. І. Балук: Говірка села Королівського Городища, пов. Бібрка.
2. Т. Бариляк: Д-р Я. Станкевич — Місце білоруської мови серед інших мов. "Родная Мова".
3. В. Безручка: Про вислови типу: "Ой у полі жито копитами збито".
4. Л. Білоскірка: Білоруська вимова церковнослов'янської мови на основі праці д-ра Я. Станкевича.
5. М. Боднарчук: Ассеманієве Євангеліє. На основі статті С. Младенова ("Słownik starożytności słowiańskich", 1934).
6. Е. Болехівський: М. Шашкевич — "Азбука і abecadło".
7. О. Борис: Займенник цей, ця це; I erpenteticum; новотвори: бігти, лекти і т. д. На основі праць І. Огієнка і Ст. Смаль-Стоцького.
8. О. Буць: Петербурська Академія Наук про українську мову (1905 р.).
9. Т. Ванджала: Є. Грицак — Вплив Церкви і релігії на українську мову.
10. Б. Геврич: Проєкт фонетичного правопису М. Шашкевича.
11. М. Головацький: Архангельське Євангеліє з 1092 р. На основі праць П. Бузука й І. Огієнка.
12. Е. Дмитрук: Переміна о, е, і в українській мові; про апострофа. На основі праць І. Огієнка й С. Смаль-Стоцького.
13. В. Думка: Ст. Смаль-Стоцький — Українська мова, її початки, розвиток та характеристичні її прикмети.
14. В. Жолкевич: Про форми: льоду, сьомий, людей — людей; зима — зіма. На основі праць І. Огієнка і С. Смаль-Стоцького.
15. М. Їжак: М. Rudzińska — Charakterystyka języka urzędowego
16. І. Кизимишин: Зміна о, е на і в говорі села Чертежа, пов. Жидачів.
17. С. Коломиєць: Хронологія першої і другої паляталізації звуків к, г, х.
18. Ю. Колтун: Переклад Євангелія на українську мову М. Шашкевича.

19. С. Ліщинський: Акузатив в українській мові.
20. М. Лабенцький: Історія українського правопису. На основі праці І. Огієнка.
21. Т. Любінець: J. Szemłej — Slady wpływu pisowni Eutymiusza w Ewangeljarzu Cyryla Trankwiljona Stawrowieckiego.
22. М. Лученко: Вибрані проблеми з історії української мови. На основі праць С. Смаль-Стоцького й І. Огієнка.
23. М. Матусевич: Говірка села Соколів, пов. Камінка Струмилова.
24. М. Мацієвич: Історія частини "ся" разом з дієсловом і окремо. Проблема дублетів у-в, і-й.
25. Р. Мельник: Е. Тимченко — Вокатив в українській мові.
26. І. Олексюк: Говірка села Вишнева, пов. Рогатин.
27. Д. Микитюк: Звукові та значневі зміни в місцевих словах села Рожан малий на Гуцульщині.
28. Р. Павлюк: Й. Добровський і українська мова. На основі праці д-ра К. Чеховича, "Slavia", IX.
29. О. Панасюк: Зміна о, е, на і у Фільварках Великих, пов. Броди.
30. М. Пилипчук: Говірка села Ляшки Королівські, пов. Перемишляни.
31. М. Пилипчук: Говірка села Княже, пов. Золочів.
32. Б. Романишин: Закінчення: -енько і -енко і т. п. На основі праць С. Смаль-Стоцького і І. Огієнка.
33. Я. Ромах: Звуки г і г, л і ль, п, б, в, м в українській мові. Рецензія на "Рідну Мову", ч. 2. 1935.
34. Я. Сов'як: Шашкевичевий переклад св. Письма (Ів. І).
35. В. Станімир: Апостроф в українським правописі.
36. В. Стрехин: Іван Могильницький та Йосиф Добровський. На основі праці д-ра К. Чеховича "Богословія", XI.
37. П. Толопка: Говірка села Підсоснова, пов. Бібрка.
38. М. Харина: Про звук в українській мові.
39. М. Цап: Говірка села Подусільної, пов. Перемишляни, і сусіднього села Стратина, пов. Рогатин.
40. П. Цап: Говірка села Кутів, пов. Золочів.
41. С. Цибран: Про польський та білоруський вплив на українські говірки Сідлецької губернії. На основі праці Растогоєва в "Українським діял. Збірнику", кн. II, стор. 199-209.
42. П. Штурмай: Говірка села Білявці, пов. Броди.
43. Л. Щирба: Говірка села Розворяни, пов. Перемишляни.
44. К. Яримович: Про м'якшення приголосних в українській мові.
45. Л. Яцикевич: Ст. Смаль-Стоцький — Питання про східньо-слов'янську правому.

Акад. рік 1935/36:

1. О. Адамчук: М'які й тверді голосівки. На основі праці С. Смаль-Стоцького.

2. Е. А л и с ь к е в и ч : Розвиток праслав'янської групи *tort* в польській мові. На основі праці І. Розвадовського.
3. В. А н д р у ш к о : Носові голосівки в польській мові. На основі праці І. Розвадовського.
4. Р. Г е н и к - Б е р е з о в с ь к и й : Гуцульський говір. Діалектологічний нарис.
5. В. Б р и н я в с ь к и й : Про польський та білоруський вплив на українські говірки. На основі праці П. Расторгуєва.
6. Я. В о д о н о с : Й. Добровський і східнослов'янські мови.
7. І. Г а в р и л ю к : Й. Добровський і українські граматики. На основі праці І. Брика.
8. Л. Г о р о ш к о : Білоруська мова церковнослов'янського письма. На основі праці Я. Станкевича.
9. Я. Г р и н ч у к : Українська вимова церковнослов'янського тексту з XVII ст. На основі праць І. Огієнка.
10. Р. Д у р б а к : В. Ганцов — Діалектологічна класифікація українських говорів.
11. І. З б а р а щ у к : І. Огієнко — Загублений крем'янецький стародрук.
12. М. К і н д и б а л ю к : Про походження староцерковнослов'янської мови й азбуки. На основі праці М. Дурново.
13. В. К о р ж и н с ь к и й : К. Студинський — Адельфотес.
14. А. К о с а р : Про говір лемків.
15. С. К о т и к : М. Возняк — Апологія кирилиці Д. Зубрицького.
16. П. К р у ч о к : І. Огієнко — Українська вимова богослужбового тексту XVII ст.
17. С. К у л а к : Народня мова в українському письменстві XVI-XVIII ст.
18. В. Л е м ц ь о : Про українську еволюцію форми минулого часу на — ль+ієсьмь. На основі праць О. Потєбні.
19. Б. Л о з и н с ь к и й : *St. Smal-Stočkyj — Der fundamentale Anteil des Ukrainischen an der Slavistik.*
20. І. Л ю б о в и ч : Приставне “в” у білоруській мові.
21. М. Л ю к а с : Історія українського друкарства. На основі праці І. Огієнка.
22. Я. О с т р о в с ь к и й : І. Огієнко — Новий Завіт у перекладі на українську мову Валентина Негалевського 1581 р.
23. В. П а с т у ш е н к о : І. Огієнко — Історія церковнослов'янської мови.
24. В. С е м е н : Півсамозвуки *ъ і ь* в українській мові.
25. В. С е м о т ю к : Ікання в українській мові.
26. П. С е н а т о в и ч : Галицьке Євангеліє з 1144 р.
27. Я. С і р к о : Про великий і малий юс. На основі праці А. С. Петрушевича.
28. Б. С м и к : Весільні пісні і звичаї в селі Жовчеві, пов. Рогатин.

29. В. Теленько : В. Сімович — До морфології українських прикметників.
30. Г. Тиктор : О. Маковей — Три галицькі граматики.
31. Ф. Угорчак : Суфікс — sk-sko — як формант західньослов'янських місцевих назв. На основі праці Ст. Роспонда.
32. Я. Федунік : Звукові групи * tort, * tolt, * tert, * telt в лехіцьких мовах. На основі праці Т. Мілевського.
33. А. Хашчевський : Аналіза “Азбучної молитви”.

Всі інші члени семінара приготували граматичну аналізу Господньої Молитви, порівнюючи тексти з XI ст. з текстами XIX або XX ст.

Акад. рік 1936/37:

1. Ф. Андерст : Форма писань М. Шашкевича. На основі праці Ор. Авдиковича.
2. В. Баран : Звуки е, и, і села Завадки на південнім Спиші і села Рай, коло Бережан.
3. Р. Батюк : Говір села Валашковець на Закарпатті. На основі праці І. Панькевича.
4. Е. Бідованець : До характеристики Володимира Гнатюка.
5. Г. Білик : Слов'яни і надвислянські хорвати від VI до X ст. На основі праці Руса.
6. М. Войновський : До характеристики урядової мови В. Кн. Литовського. На основі праці М. Рудзінської.
7. Ю. Волчук : Декілька українських етимологій. На основі праці П. Бузука.
8. О. Гадзевич : Нарис наукової діяльності Осипа Бодяньського.
9. М. Гладяк : Боротьба за український правопис.
10. В. Данько : Як відрізнити українські пам'ятки від білоруських. На основі праці І. Огієнка.
11. М. Деркач : Про староукраїнський вокалізм. На основі праці М. Пушкаря.
12. В. Дідик : Звуки п, б, в, м, ф села Завадки на південнім Спиші і села Новосілки Ліські к. Кам'янки Струмислової.
13. О. Дурдела : Про автора “Ізборника Святослава” з 1073 р.
14. М. Жагалак : Чужі слова в сучасній російській мові.
15. Л. Загультський : Паляталізація звука ц в українській і в інших слов'янських мовах. На основі праці М. Пушкаря.
16. В. Заставний : Замітки о. Й. Левицького з 1843 р. про “Русалку Дністрову”.
17. Є. Іванік : Наголос українських прикметників. На основі праці Л. А. Булаховського.
18. Т. Кардаш : Двоїна іменників на -а, -іа в українській мові. На основі праці Я. Янова.
19. П. Коваль : Наростки -ище, -исько, -сько.
20. В. Ковбасюк : Про звук “нь” в українській мові.

21. М. Когут : Українська мова, її історія і характеристичні прикмети. На основі праці С. Смаль-Стоцького.
22. А. Козак : Про звук “сь” в українській мові.
23. М. Колодій : Словацько-українська спільнота в говорі лемків. На основі праці І. Огієнка.
24. Є. Кравчук : Про навчання церковнослов'янської мови на високих школах.
25. Я. Легінь : Апологія кирилиці Д. Зубрицького.
26. Р. Лиско : Паляталізоване ч, ж, дж, ш, щ, р в українській мові. На основі праці М. Пушкаря.
27. А. Макух : Звук а, у, ь, ь на південнім Спиші. На основі праці І. Панькевича.
28. К. Михаліха : Про “Київські Листки” та фрайзінгенські уривки. На основі праці М. Грунського.
29. І. Михальчук : Про звук “о” на південнім Спиші.
30. О. Мицко : Філологічна сторінка “Руської Правди”.
31. Е. Мізь : До тексту “Русалки Дністрової”. На основі праці М. Возняка і Л. Чеховича.
32. В. Мороз : Наголос в лексиконі П. Беринди.
33. І. Мочульський : “Помолимся” чи “помолімся”?
34. А. Назаревич : Про звук “зь” в українській мові.
35. Д. Новосад : Ст. Тома Кемпійський у перекладі І. Вагилевича.
36. Г. Онуфрив : Про “Архангельське Євангеліє” з 1092 р.
37. М. Павлишин : Українська вимова церковнослов'янських текстів.
38. М. Паснак : Futurum на -му.
39. С. Потурняк : Говір села Могильної к. Гайсина. На основі праці Е. Грицака.
40. М. Пристай : Дві граматики церковнослов'янської мови А. Добрянського.
41. В. Процишин : Становище кашубської мови в родині слов'янських мов.
42. Е. Ржондзістий : Функції наростків -ище, -исько в українській мові.
43. А. Рижак : Монах Храбр про слов'янську азбуку.
44. В. Садовський : Словники української мови.
45. В. Скоцень : Відносна сполука в українській мові.
46. Е. Славський : Наголос іменників на -ння.
47. П. Степанів : Про звук “ль” в українській мові.
48. З. Федорович : Галицько-волинські грамоти XIV-XV стол. На основі праці В. Курашкевича.
49. Я. Хома : Мова М. Рильського. На основі праці І. Огієнка.
50. Л. Чеховський : Польські і словацькі впливи на говір лемків. На основі праці Z. Stieber-a.

51. Т. Чорний : Про мову проповіді на перенесення мощів св. Климентія. На основі праці N. Van-Wijk-a.
52. А. Шекерик : Причинки до фонетики гуцульського говору.
53. М. Шеремета : Про "Читанку" М. Шашкевича.
54. І. Шпитковський : Останки аориста в українській мові. На основі праці В. Гнатюка.
55. А. Яновський : Мова лексикону П. Беринди.
56. Т. Янчинський : Розмежування українських пам'яток від білоруських.
57. Я. Яськевич : Українське "зійти", "підіймати" і ін. На основі праці В. Ганцова.

Крім того, всі учасники семінара зладили на письмі граматичні аналізи вибраних староцерковнослов'янських текстів XI-XII ст.

Публікації: — Видавнича діяльність семінара почалася в академічному році 1934/35 виданням квестіонара (ч. 1) для Краєзнавчого Гуртка при семінарі. Другий квестіонар видано в 1935/36 р., а третій в 1936/37 р. Перший квестіонар охоплює 10 запитів з ділянки льокальної історії й археології, 15 запитів про молитви українського простолюддя і 2 запити про "стріп" та "рінь". Другий квестіонар має 42 запити про вірування в сонце і 6 запитів про "Імена Господні". В третім квестіонарі є 34 запити про осіку (трепету) і 20 запитів про п'ятницю. Матеріяли, зібрані на ці квестіонарі, зберігаються в архіві семінара.

Від липня 1936 р. почав появлятися при семінарі піврічний журнал слов'янської філології "Слово" під редакцією провідника семінара. Перше число вийшло в липні 1936 р., друге в лютому 1937 р. В обох числах опубліковано теж деякі праці, рецензії і матеріяли учасників семінара.

Черговим семінаром, що почав видавати окремий журнал, був Семінар Мистецтвознавства під проводом проф. д-ра В. Залозецького. На жаль, появилoся тільки одне число того під кожним оглядом дуже цінного видання. Журнал мав заголовок "Мистецтво" з гарною обгорткою роботи молодого мистця Василя Конаша (Св. Софія).

3. Семінар церковного мистецтва

Провід — Семінаром церковного мистецтва проводить від хвилини його постановня н. проф. д-р Володимир Залозецький.

Організація: — В кад. році 1935/36 приступила Б. Академія до організації того ж семінара, доручаючи це н. проф. д-рові В. Залозецькому, який надав йому організаційну схему. У проводі семінара церковного мистецтва стоїть професор церковного мистецтва Б. Академії, технічною сторінкою семінара займається покликаний провідником секретар. Учасниками семінара можуть бути студенти III року студій на Б. Академії.

З а й н я т т я : — Зайняття на семінарі церковного мистецтва були спільні — на самому семінарі, й індивідуальні — поза семінаром. На індивідуальні склалися теми до рефератів, що їх провідник роздавав учасникам семінара.

П р а ц я : — Головна вага праць лежала на спільних опрацюваннях поодиноких тем на семінарі.

В акад. році роках 1935-37 теми спільних праць були такі:

1. Мистецько-історична метода — 1 год.
2. Розвій найважливіших типів Богородиці — 3 год.
3. Аналіза каплиці в Горянах на Підкарпатській Україні — 2 год.
4. Аналіза “Воскресення” в Національному Музеї та вплив на неї зображень “Пієти” — 1 год.
5. Короткий огляд фаз розвою іконостасу — 1 год.
6. Дерев’яні плити церков на Підкарпатській Україні — 4 год.
7. Мистецько-історична аналіза т. з. шапки Мономаха — 3 год.
8. Проблеми реставрації старих пам’ятників мистецтва — 1 год.
9. Аналізи ікон в Музею Б. Академії: Зображення Пресвятої Трійці в історії візантійського та українського мистецтва; зображення Успення Богородиці; зображення “Моленія”, “Чинів” — 5 год.
10. Плян праці на вакаціях: консервування, інвентаризація, опис старих пам’яток галицького мистецтва — 1 год.
11. Метода історії мистецтва — 1 год.
12. Справа бібліографії українського мистецтва — 1 год.
13. Стилiстична аналіза статуї св. Юра при архикатедральному храмі св. Юра — 2 год.
14. Аналіза зображень Острозької Біблії з 1580 р. та деяких рукописів та стародруків Нац. Музею — 2 год.
15. Проблеми реставрації катедри св. Юра — 2 год.
16. Практичні питання новітніх стінописів і їх оцінка — 2 год.
17. Аналіза фреску “Воскресення Лазаря” в Люблинській каплиці Пресвятої Трійці та її відношення до т. зв. греко-італійської школи — 1 год.
18. Теоретичне визначення: ідеалізму, натуралізму та експресіонізму в історії мистецтва — 3 год.
19. Новочасне мистецтво на переломі двох епох і питання відродження українського релігійного мистецтва — 2 год.
20. Практичні вправи в Музею Б. Академії для означування часу постання, стилю та квалітету Галицьких ікон — 2 год.

І н д и в і д у а л ь н і р е ф е р а т и :

1. А. Будзан: Зреферування книжки Т. Шміта: Мистецтво старої України-Руси — 2 год.
2. Ю. Бабій: Бойківський тип дерев’яних церков — 2 год.

Крім того, при семінарі засновано: 1) підручну бібліотеку; -- 2) фотографічний архів; — 3) приготовано матеріали для бібліографії українського мистецтва.

Публікації семінара: — Важніші семінарійні праці будуть появлятися в окремій публікації семінара церковного мистецтва, п. з. “Мистецтво”. Матеріал до першого числа уже готовий до друку.

4. Семінар соціології

Одним з молодших, але активним, був Семінар Соціології під проводом о. д-р Конрада. Асистентом о. д-ра Конрада та його правою рукою був тоді вже магістер суспільних наук Лювенського університету — Богдан Казимира.

РОЗДІЛ X

НАУКОВІ ПРАЦІ Й ВИДАННЯ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ ПРОТЯГОМ ЇЇ ІСНУВАННЯ 1928/29-44

Коли говорити про наукову спадщину Богословської Академії, мусимо взяти до уваги не лишень ті праці, що появились друком, але й ті книжки, що були майже готові в друкарні, й ті рукописи, що пропали в друкарні Бібльос по окупації Львова большевицькими військами. Про це може нині сказати сам Верховний Архиепископ-Митрополит Йосиф, які праці пропали. Останніми роками працювали й видавали свої праці не лише професори Академії, але й студенти мали гарні наукові досягнення, працюючи по різних семінарах під проводом своїх професорів. В серії “Праць Гр.-Кат. Богословської Академії у Львові” (офіційна назва Видавництва Академії) вийшов до 1939 р. XXI том наукових праць з різних ділянок Богословських та інших дисциплін. Тут не буде згадки про ті праці, які були друковані в журналах “Богословія”, “Нива” чи “Дзвони” та в інших академічних журналах. Варто ознайомитися бодай з кількома важнішими працями, а саме:

“Історія Духовної Семінарії” (збірна праця — о. д-р Сліпий, д-р Крип'якевич, д-р Січинський, о. д-р Гаджева та проф. Андрухович), “Патрологія” (три томи) та “Герменевтика” о. д-ра Лаби, “Перші українські проповідники і їх твори” та “Теорія церковної вимови” о. д-ра Я. Левицького, “Огляд історії старохристиянського мистецтва” д-ра В. Залозецького, “Огляд історії української церковної музики” д-ра Б. Кудрика, “Догматика нез'єдиненого Сходу (I. частина) о. д-ра Ішака, “Катехитика”, “Педагогіка” та “Катехизм” о. Ю. Дзеровича. В цій серії вийшли теж “Аскетичні твори Св. Отця нашого Василя Великого” у перекладі Митрополита Андрея Шептицького та “Пастирські листи Митрополита А. Шептицького” (з часів єпископства в Станіславові). Багато праць професорів Богословської Академії вийшло у видавництві “Богословія” та “Праці Богословського Наукового Товариства”, яке зрештою з Богословською Академією було в якнайтіснішому зв'язку. Голова БНТ був рівночасно і Ректором Академії. В тій серії, побіч чисто богословських трактатів, вийшли ще такі твори з-під пера професорів Богословської Академії: д-ра Я. Пастернака — “Коротка археологія Західньо-Українських Земель”, о. д-ра М. Конрада — “Нарис історії старинної філософії” (в 3-ох частинах) та того самого автора “Основні напрямки новітньої соціології”, о. д-ра Сліпого

— “Св. Тома з Аквіну” і “Схолястика”. В серії праць Богословського Наукового Т-ва вийшли такі твори професорів Богословської Академії: о. д-ра Сліпого — “Св. свщм. Йосафат Кунцевич — матеріали і розвідки з нагоди Ювілею”, о. д-ра С. Кархута — “Граматика української церковно-слов'янської мови” (ще й досі найкраща з тої ділянки праця) та “Унійний з'їзд у Львові 1936” — збірка доповідей, яких авторами були переважно професори Богословської Академії.

Богословська Академія та Богословське Наукове Т-во видавали праці теж деяких науковців, що не були членами професури Богословської Академії. Тут наведу праці проф. В. Січинського з дослідів над нашими архітектурними пам'ятками: “Вежа і Дім Корняктів у Львові”, “Замкова церква св. Миколая у Львові”, “Архітектура св. Юра у Львові”. Михайла Возняка: “У століття Маркіяна Шашкевича (1834-1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка” (у двох частинах).

Окремі розвідки професорів Богословської Академії були друковані в “Богословії”, “Дзвонах”, “Ниві” та інших виданнях.

НАУКОВІ ПРАЦІ Й ВИДАННЯ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В ПЕРШОМУ ТРИЛІТТІ (1, стор. 103-107)

Щоб зазначити свою наукову діяльність (засідання 16. IV. 1929), на внесення о. ректора Академія заснувала видавництво богословських творів п. з. “Праці Гр.-кат. Богословської Академії у Львові”. Є вони продовженням серії “Праці Богословського Наукового Товариства”. Досі появилася п'ять томів:

Т. IV-V. Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел. (*Opera Asceticas S. Basilii Magni*) — переклад з грецького митроп. Андрей Шептицький, ст. XIV+490. 8^о.

Т. VI. о. д-р Василь Лаба: Біблійна герменевтика (*Hermeneutica biblica*), ст. 148. 8^о.

Т. VII. о. Юліян Дзєрович: Катехитика (*Catechetica*), ст. 178. 8^о.

Т. VIII. о. д-р Ярослав Левицький: Перші українські проповідники і їх твори (*De exordiis praedicationis Ucrainorum*), ст. 196. 8^о

Крім того, видали члени Професорської Колегії в роках, у яких викладали в Академії, ось такі праці:

о. проф. д-р Йосиф Сліпий:

1. *Num Spiritus Sanctus a Filio distinguatur si ab eo procederet?* “Богословія (Bohoslovía)” 1928.

2. Папа Пій XI (*Pius PP XI*) “Богословія” 1928.

3. Шляхом обнови. Львів 1928.

4. *Directiones quaedam progressum theologicum in Oriente spectantes* в “*Acta Congressus Pragantis 1929*”.

5. Статті в “Ниві” 1929-31 р., “Ділі”, “Меті” та оцінки книжок у Богословії.

6. Греко-кат. Богословська Академія і її статuti. Львів 1929.

о. проф. д-р Спирідон Кархут:

Нове видання Службника (*Nova editio Liturgiconis slavici*) “Богословія” 1929.

н. проф. д-р Микола Чубатий:

1. *Literatur der ukrainischen Rechtsgeschichte in J. 1919-1929* в “*Przewodnik-u Historyczno-Prawn-im*”. 1930/II-IV, і окремою відбиткою. Львів 1931.

2. Опрацював відділ історії українського права і церковного права в “Українській Загальній Енциклопедії — Книзі Знання”.

3. Посмертні спомини наукової праці проф. Лашенка і Томашівського в “*Przewodnik-u Historyczno-Prawn-im* 1930 і 1931.

4. До питання про початки української нації. “Діло” 1931, ч. 15-19. (Ця розвідка викликала дуже живу наукову дискусію проф. Кордуби, д-ра Чехівського, Заїкина й ін.).

5. Дрібні рецензії та некрологи в “Богословії” том VIII, 1, 3-4; IX, т. 3.

о. н. проф. д-р Діонисій Дорожинський:

1. Огляд джерел церковного права на Сході в 1 періоді до Медіолянського едикту 313 р. (*Conspectus ontium iuris canonici in primaeva Ecclesia usque ad edictum Mediol. 313 a.*). “Богословія (Bohoslovia)” 1931.

2. Рецензії в “Богословії”.

о. н. проф. крил. Юліян Дзерович:

1. Довоєнна праця нашого духовенства. “Нива” 1928 і 1929.

2. Оживлення науки релігії. Тамже.

3. Оцінки в “Богословії” і “Ниві”.

о. доц. д-р Ярослав Левицький:

1. Історія Церкви. Жовква 1928.

2. Надгробні проповіді. Ужгород 1929.

3. Оцінки й менші статті в “Богословії”, “Ниві” й ін.

о. доц. д-р Василь Лаба:

1. Оцінки і дрібні причинки в “Богословії”.

2. Менші статті в “Ниві”.

Покл. н. проф. д-р Володимир Залозецький:

1. *Das geistige Leben der Ukraine in Vergangenheit und Gegenwart*. Münster in Westf. Aschendorffsche Buchhandlung 1930.

2. *Niederländischer Einfluss auf eine Altarwand der osteuropäischen Barockmalerei*. “*Forschungen und Fortschritte*” No. 35/36 1930.

3. *Das Problem der byzantinischen Renaissance und ihr Verhältnis zur abendländischen*. “*Forschungen und Fortschritte*” 1930.

4. Zur Geschichte der osteuropäischen Baukunst und ihrer Abhängigkeit von ost- und westrom. mit besonderer Berücksichtigung der Ukraine в збірці "Ukraine und die kirchliche Union". Berlin 1930.

5. Geistesgeschichtliche Voraussetzungen der Unionsprobleme mit besonderer Berücksichtigung der Ukraine в збірці "Ukraine und die kirchl. Union". Berlin 1930.

6. Die Barockarchitektur Osteuropas mit besonderer Berücksichtigung der Ukraine в "Abhandlungen des ukrainischen wissenschaftlichen Institutes Berlin". II. Band. 1929.

7. Zur Frage des byzantinischen Ursprungs der fünfschiffigen Kreuzkuppelkirche в "Byzantinische Zeitschrift" XXVIII. 1929.

8. Byzantinische Architektur: Konstantinopel, Moskau у "Was-muth: Lexikon der Baukunst". T. I-III. 1929-1930.

9. Geschichte des byzantinischen Kunstgewerbes у "Geschichte des Kunstgewerbes aller Völker und Zeiten" V. том.

10. Рецензія на книжку: Walicki, Malowidła ścienne kościoła św. Trójcy na zamku w Lublinie (1418) у "Byzantinische Zeitschrift" XXXI. 1930.

11. Рецензія на книжку: J. Strzygowsky, Altslavische Kunst в "Jahrbuch zur Kultur und Geschichte der Slaven". 1930.

12. L'arte italiana in Polonia, Nel scorcio del medio evo e nel rinascimento в "Le vie d'Italia" 1929.

13. L'arte italiana in Polonia, Dal Barocco al Classicismo в "Le vie d'Italia" 1930.

14. Софійський собор у Києві і його відношення до візантійської архітектури в "Записках ЧСВВ". III. 1929.

покл. н. проф. д-р Роман Ковшевич:

1. Погляд на українську канонічну літературу (De ucraïn. canonicis scriptis). "Богословія" 1928-29.

2. De primis litibus Ucrainorum apud Romanam Curiam iudicatis. "Богословія" 1929.

о. д-р Г а в р и ї л К о с т е л ь н и к:

1. Das Prinzip der Identität Grundlage aller Schlüsse. "Богословія" 1929.

2. Численні статті в "Ниві", "Ділі" й ін. та оцінки книжок у "Богословії".

о. д-р А н д р і й І ш а к:

1. Погляд на дві найстарші томістичні школи. "Богословія" 1929.

2. De Zacharia Korystenskyj eiusque Palinodia. "Богословія" 1930.

3. Св. Августин і Схід. "Богословія" 1931.

4. Дрібніші некрологи й рецензії з обсягу історичної, догматичної, схолястичної й патристичної літератури.

о. д-р І в а н Ф і г о л ь:

1. Екскорти на неділі і свята шкільного року. I. часть. Львів 1928, ст. 152. 8°.

2. Екскорти на неділі і свята шкільного року. II. часть. Львів 1929, ст. 198. 8°.

3. Оцінки в "Богословії".

о. Йосиф Скрутень ЧСВВ:

1. Бібліотека львівських Василиян ("Записки ЧСВВ". III, 65).

2. "Синописъ" плісенсько-підгорецького монастиря ("Записки ЧСВВ". III, 156).

3. "Царські ворота" з соломи [XVIII ст.] ("Записки ЧСВВ". III, 244).

4. "Relacya o zamordowaniu bł. Józafata" ("Записки ЧСВВ". III, 403).

5. Життєписи Василиян ("Записки ЧСВВ". III, 496; IV, 260).

6. Менші причинки й оцінки книжок в "Записках ЧСВВ".

Д-р Іларіон Свенціцький:

1. Іконопис Галицької України XV-XVI. вв. Жовква 1928.

2. Die Ikonenmalerei der galiz. Ukraine d. XV-XVI. Jh.

3. Національне й інтернаціональне в письменстві і мистецтві давньої України. Київ 1928.

4. Розвій культурно-національного життя Східньої Білоруси Львів 1928.

5. Душа дитини. Жовква 1929.

6. Ікони Галицької України XV-XVI. вв. Жовква 1929.

7. Die Ikonenbilder der gal. Ukraine d. XV-XVI. Jh.

8. Indications sur la division historique de l'Art populaire ukrainien (Le I-re Congrès International d' Art populaire. Praha 1929).

9. Les fondements communs du developpement de la Littérature et de l'Art ukrainien (I-ий з'їзд слов'янознавців у Празі 1929).

10. Перший Міжнародній Конгрес книгозбірень і бібліографії в Римі — Перша світова виставка бібліотекономії в Римі і Неаполі. — Книжка й життя, вплив культурної творчості на відродження і розвиток народів (про виставки книжки у Фіренце і Венеції). "Діло" 1929.

НАУКОВІ ПРАЦІ Й ВИДАННЯ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В ДРУГОМУ ТРИЛІТТІ (2, стор. 94-97)

I. Праці Гр.-кат. Богословської Академії у Львові в 1931-34 роках:

Т. IX. о. д-р В а с и л ь Л а б а: Патрологія. Ч. I: Початкова, до-нікейська доба (Dr. V a s i l i u s L a b a: Patrologia. P.I). Львів 1931. Стор. 164. 8°.

Т. X. о. д-р В а с и л ь Л а б а: Патрологія. Ч. II: Розцвітна доба (Dr. V a s i l i u s L a b a: Patrologia. P.II). Львів 1932. Стор. 217. 8°.

Т. XI. о. д-р Я р о с л а в Л е в и ц ь к и й: Теорія церковної ви-

мови (Dr. Jaroslaus Levuskyj: De arte praedicandi). Львів 1932. Стор. 137. 8°.

Т. XII. о. д-р Василь Лаба: Патрологія. Ч. III: Кінцева доба, "сумерк" патристичної літератури. Церковна література в добі Отців у східних народних мовах (Dr. Basilius Laba: Patrologia. P. III). Львів 1934. Стор. 148. 8°.

Т. XIII. Д-р Володимир Залозецький: Огляд історії старохристиянського мистецтва (Dr. Vladimirus Zalozeckuj: Conspectus historiae artis christianae antiquae). Львів 1934. Стор. 112+XLII. 8°.

II. Праці Членів Професорської Колегії за роки 1931-34:

о. проф. д-р Йосиф Сліпий:

1. Петроградський Синод 1917 р. "Богословія" 1931, т. IX, кн. 4.
2. Реформа богословських студій. "Богословія" 1932, т. X, кн. 2
3. Велеградський З'їзд. "Мета" 1932, ч. 30-31.
4. Промова при відкритті пам'ятника Митрополитові Кир Андрієві. "Діло" 1932, ч. 229.
5. De septenario numero sacramentorum apud Orientales uti vinculo Unionis et conservacionis fidei. "Богословія (Bohoslovia)" 1933, т. XI, кн. 3-4. Також в "Acta VI. Conventus Velehradensis Anno, 1932". Olomucii 1933.
6. Греко-кат. Богословська Академія і її статuti. Львів 1933. 2 видання.
7. Єп. Й. Боцян: о. Ісидор Дольницький. "Аскетична Бібліотека". Т. V. Львів 1933. 2 доповнене видання.
8. Візантинізм. "Мета" 1933, ч. 39-42.
9. Wizantynizm jak forma kultury. "Pamiętnik IV. Pińskiej Konferencji Karłańskiej w sprawie Uniji Kościelnej". Pińsk 1933.
10. Роля Духовної Семінарії у Львові в житті народу. "Діло" 1933, ч. 296.
11. Редагував "Богословію", "Праці Богословського Наукового Т-ва", "Праці Богословської Академії", "Видання Богословії", "Аскетичну Бібліотеку Гр.-кат. Духовної Семінарії".

О. проф. д-р Ярослав Левицький:

1. Єрейський молитвослов. Переклад. Львів 1933.
2. Св. Письмо Ст. Завіту. 1 т. Переклад. Львів 1933.

Проф. д-р Микола Чубатий:

1. Українська Церква в пол. XI ст. на роздоріжжі. Львів 1931.
2. Цілий відділ історії українського права та історії церковного права в 3 томах "Української Загальної Енциклопедії". Львів 1930-1934.
3. Literatur der ukrainischen Rechtsgeschichte in den J. 1919-1929. Lemberg 1931. То само "Przewodnik Historyczno-Prawny". Т. II-IV. Lwów 1930.

4. Gegenstand der Geschichte des ukrainischen Rechtes. Contributions a l'histoire l'Ukraine au VII congrès international des sciences historiques. Varsovie aout 1933. Leopold 1933. Основний зміст на тези цієї праці напечатаний в офіційному видавництві Конгресу: "Résumés des communications présentées au Congrès Varsovie 1933". Т. I. Warszawa 1933.

5. До історії адвокатури в Україні. "Ювілейний Альманах Союзу Українських Адвокатів". Львів. 1934.

6. Суспільно-національна роля Унії в житті українського народу. Львів 1934.

7. Слово про Мелетія Смотрицького. Архів Семінара Історії Церкви при Греко-кат. Богословській Академії. Т. I, 1. Львів 1934.

8. Історія Католицької Церкви в Україні. Відділ "Україна" в "Українській Загальній Енциклопедії". Львів 1934.

9. Рецензії в "Богословії", "Дзвонах", історичні статті в "Меті".

10. Брав діяльну участь з рефератом на VII Міжнародньому Конгресі Істориків у Варшаві 1933 р. та на Міжн. Конгресі Істориків Східньої Європи у Варшаві 1933 р.

О. надз. проф. д-р Андрій Ішак:

1. "Filioque" у Фотія і його наслідників. "Pamiętnik III. Konferencji Karłańskiej w Pinsku". Pinsk 1932.

2. Рим і Візантія. "Мета" 1934, ч. 6.

3. Wychowanie kleru w Gr.-kat. Seminarjum Duch. we Lwowie. "Oriens". Kraków 1934.

4. Українська автокефалія чи синтетичне християнство "Мета" 1934, ч. 42-3; 45-7.

5. Рецензії в "Богословії".

О. доц. д-р Лев Глинка:

1. Становище Католицької Церкви до цивільних супруж і розводів та новий проєкт польської Кодифікаційної Комісії. "Богословія" 1932, кн. 1.

2. De Potestate episcoporum necnon de praerogativis metropolitanae potestatis in bona ecclesiae temporalia in Oriente novem primis saeculis. Leopoldis 1933 (відбитка з "Богословії").

3. Статті та рецензії в "Богословії" і "Ниви".

Покл. надз. проф. д-р Володимир Залозецький:

1. Візантійський ренесанс у світлі новіших дослідів. "Богословія" 1932, кн. 1.

2. Gotische Baukunst in Osteuropa. Sonderabdruck aus "Volkstum und Kulturpolitik". Köln 1932.

Покл. надз. проф. д-р Константин Чехович:

1. Олександр Потебня, український мислитель-лінгвіст. "Праці Українського Наукового Інституту", т. IV. Серія філолог., кн. 1. Варшава 1931.

2. Іван Могильницький та Йосиф Добровський. "Богословія" 1931, т. IV, кн. 1.

3. Наукові та інформативні статті в "Дзвонах", "Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven".

Покл. надз. проф. д-р Олександр Надрага:

1. Die Rechtslage der unierten Kirchen und der Union im jetzigen Polen. "Zeitschrift für Ostrecht". Heft 8-9. August-September. Berlin 1933, S. 737-755.

2. Товариство українсько-руських правників у Львові (1909-1933). "Ювілейний Альманах Союзу Українських Адвокатів". Львів 1934. Стор. 13-29.

Д-р Юрій Полянський:

1. Sprawozdanie z badań geologicznych utworów posarmackich na arkuszu Jagielnica-Czernelica. "Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol". Warszawa 1931.

2. Завваги до хронології палеолітичної стоянки в Журавці та молодоплейстоценьських терас Дніпра "Фізіографічний Збірник Н. Т. ім. Шевченка". Т. IV-V. Львів 1932.

3. Матеріяли до пізнання малякофавни західнього Полісся. "Фізіогр. Збір. НТШ". Т. IV-V. Львів 1932.

4. Statygrafja dyluwjum i tarasy centralnego Polesia (пол.+нім.). "Postępy prac Biura Melj. Polesia". Breść 1933.

5. Staroluwjalny taras w dolinie Prypeci (пол.+нім.). "Postępy prac Biura Melj. Polesia". Brześć 1933.

6. М'якуни дріясових глин у Валяві над Сяном (українською+німецькою). "Фізіогр. Збірн. НТШ". Т. VI. Львів 1934.

7. Геологічна Мапа України. "Українська Заг. Енциклопедія". Т. III. Львів 1934.

8. Нарис геології України "Українська Заг. Енциклопедія". Т. III. Львів 1934.

9. Paweł Tutkowski. "Przegląd Geograficzny". Т. XII. Warszawa 1934.

10. Malakozoologische Notizen. "Sitzungsber. math.-naturw. Sek. Š. Ges. d. Wiss". Heft XIX. Lemberg 1934.

11. Rekonstruktion der geographischen Verhältnisse der podolisch-bessarabischen Provinz im Jungpaläolithikum. "Географічні Праці". N. I. Львів 1934.

12. Мапа geologiczna arkusza Wietły na Polesiu (1:100.000).

13. Мапа zach. części arkusza Lubieszów na Polesiu (1:100.000).

Д-р Ярослав Пастернак:

1. Коротка археологія західньо-українських земель. "Богословія" 1932, т. X, кн. 1-3 і окрема відбитка.

2. Звіт з археологічних дослідів у підземеллях Катедри св. Юрія у Львові. "Богословія" 1933, т. X, кн. 4.

3. Перша бронзова доба в Галичині у світлі нових розкопів. "Записки НТШ". Львів 1933, т. 152.

4. Нові археологічні набутки Музею Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. "Записки НТШ". Львів 1933, т. 152.

5. Археологія Галичини. "Життя і Знання". Львів 1934, т. VII, чч. 1-12.

6. Археологічні розкопи літом 1933 р. на терені Катедри св. Юрія у Львові. "Богословія" 1934, т. XII.

НАУКОВІ ПРАЦІ Й ВИДАННЯ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В ТРЕТЬОМУ ТРИЛІТТІ

1. Праці Греко-кат. Богословської Академії у Львові в 1935-37 роках

Т. I-II. Греко-католицька Духовна Семінарія у Львові. Ч. 1. Матеріяли і розвідки зібрав о. проф. д-р Йосиф Сліпий (*Graecocathol. Seminarium clericale Leopoli. P. I. [Collectio a Prof. Dr. J. Slipuj]*). Львів 1935. Стор. 244. 8^о.

Т. XIV. Твори Митрополита Андрея Шептицького: Пастирські послання до духовенства й вірних Станіславівської Епархії [1899-1904] (*Opera Metropolitanae Andreae Szepcyskuj: Litterae pastorales ad clerum et fideles Dioeceseos Stanislaopolitanae [1899-1904]*). Львів 1935. Стор. 252. 8^о.

Т. XV-XVI. о. д-р Андрій Іщак: Догматика нез'єдиненого Сходу. Частина загальна. Т. I. (*Dr. Andreas Iščak: Theologia dogmatica Orientis separati. Pars generalis. T.I.*). Львів 1936. Стор. 284. 8^о.

Т. XVII-XVIII. о. Юліян Дзерович: Педагогіка (*Julianus Dzerowušč: (Paedagogica)*). Львів 1937. Стор. 240+VIII. 8^о.

Т. XIX. Д-р Борис Кудрик: Огляд історії української церковної музики (*Dr. Borus Kudryk: Conspectus historiae musicae ecclesiasticae Ucrainorum*). Львів 1937. Стор. 144. 8^о.

2. Праці Членів Професорського Збору за роки 1934-37:

О. проф. д-р Йосиф Сліпий:

1. Віра і наука. Бібліотека "Дзвонів". Ч. 12. Львів 1935. Стор. 24. 8^о.

2. Історичний огляд виховання духовенства в кат. Церкві загалом і зокрема в Україні. "Греко-католицька Духовна Семінарія у Львові". Т. I-II. Львів 1935. Стор. 5-39. 8^о.

3. Паломництво до Святої Землі. "Аскетична Бібліотека Греко-католицької Духовної Семінарії". Т. VI. Львів 1935. Стор. 200. 16^о.

4. *Conspectus historicus venerationis SS. Cyrilli et Methodii in Ucraina*. "Богословія". Т. XIV. Кн. 4. Львів 1936. Стор. 203-208. 8^о.

5. Подорож до Англії. Бібліотека "Дзвонів". Ч. 14. Львів 1936. Стор. 128. 16^о.

6. Митрополит Йосиф Велямин Рутський і його доба. Бібліотека "Українського Католицького Союзу". Ч. 2. Львів 1937. Стор. 16. 16^о.

7. Редагував "Богословію", "Праці Богословського Наукового Т-ва", "Праці Греко-католицької Богословської Академії", "Видання Богословії", Аскетичну Бібліотеку Греко-кат. Духовної Семінарії".

Проф. д-р Микола Чубатий:

1. Рецензії на праці з обсягу історії права й Церкви, поміщені в "Богословії", "Дзвонах" і т. д.

2. Веде редакцію "Архіву Семінарії Історії Церкви при Греко-католицькій Богословській Академії" та як директор Підсекретаріату "Pro Oriente", Міжнародної Католицької Федерації "Rex Romana" редагує відділ "Pro Oriente" в журналі "Rex Romana", видаваному в Фрибурзі в Швейцарії.

О. проф. д-р Микола Конрад:

1. Нарис історії старинної філософії. I. Частина: Філософія Далекого Сходу. Видання "Богословії". Ч. 15. Львів 1934. Стор. 53. 8^о.

2. Модерна ментальність і католицизм. "Мета". Ч. 22 і сл. Львів 1934.

3. Націоналізм і католицизм. Львів 1934. Стор. 45. 16^о.

4. Нарис історії старинної філософії. II. Частина: Історія філософії греків і римлян. Видання "Богословії". Ч. 16-17. Львів 1934. Стор. 89. 8^о.

5. Нарис історії старинної філософії. III. Частина: Історія філософії греків і римлян. Видання "Богословії". Ч. 19. Львів 1935. Стор. 112. 8^о.

6. Кооперативний устрій громадянства. "Мета". Ч. 7 і сл. Львів 1935.

7. Основи модерної новітньої соціології. I. Частина: Лібералізм. Видання "Богословії". Ч. 21. Львів 1936. Стор. 76. 8^о.

8. Рецензії в "Богословії".

О. н. проф. Юліян Дзєрович:

1. Вісти з Т-ва св. Андрія. "Нива". Львів 1933, 111-114; 1934, 145-151, 192-197, 276-282, 433-435.

2. Вісти з наших установ. "Нива". Львів 1933, 195-201, 352-356, 391-395, 470-472.

3. Загальні Збори Т-ва св. Андрія. "Нива". Львів 1934, 106-111, 161-168, 214-217.

4. Християнське релігійно-моральне виховання молоді. Реферат на пленарному засіданні I. Українського Педагогічного Конгресу у Львові. "Нива". Львів 1935, 369-378.

5. Посмертний фонд. "Нива". Львів 1936, 16-23.

6. Посмертна згадка. Некролог про о. Михайла Бобовника. "Нива". Львів 1937, 231-233.

7. Научні пляни релігії. "Нива". Львів 1937, 259-264.

8. Мандрівка по "Рідних Школах". "Новий Час". Львів 1937, ч. 180-184.

9. Проч з неписьменністю. (Педагог). "Жінка". Львів 1937, 15. XII.

10. Педагогіка. "Праці Греко-католицької Богословської Академії". Т. XVII-XVIII. Львів 1937. Стор. 240+VIII. 8°.

О. н. проф. д-р Андрій Іщак:

1. Догматика нез'єдиненого Сходу. Загальна частина. Том I. "Праці Греко-католицької Богословської Академії у Львові". Т. XV-XVI. Львів 1936. Стор. 284. 8°.

2. De editione slavorum librorum liturgicorum. "Acta VI. Conventus Velehradensis". Olomouc 1937.

3. Рецензії, поміщені в "Богословії", з догматичної, історичної і правничої ділянки.

Н. проф. д-р Володимир Залозецький:

1. Огляд історії старохристиянського мистецтва. "Праці Греко-католицької Богословської Академії у Львові". Т. XII. Львів 1934. Стор. 112+XLII. 8°.

2. Ikonensammlung an der Griechisch-kath. Theologischen Akademie in Lemberg. "Byzantinische Zeitschrift". Н. 1. 1935. Стор. 70-77 +5 світлин.

3. Die Sophienkirche in Konstantinopel und ihre Stellung in der Geschichte der abendländischen Architektur, Рим 1936.

4. Byzanz und Abendland in Spiegel ihrer Kunsterscheinungen. Зальцбург 1936.

5. Українське дерев'яне будівництво і його відношення до історичних стилів. "Дзвони". Львів 1937-38.

6. Менші статті, розвідки й рецензії, поміщені в "Богословії", "Дзвонах", "Меті" та інших.

Н. проф. д-р Константин Чехович:

1. Мелетій Смотрицький як граматик. Львів 1935.

2. До проблеми народніх ритмів у Шевченка. Львів 1935.

3. Постаць Мойсея у творчості І. Франка. "Дзвони". V, VI-VII. Львів 1936.

4. До проблеми східно-слов'янської прамови. "Слово", 1. Львів 1936.

5. Омелян Огоновський як історик української літератури. "Слово", 2. Львів 1937.

6. Ана рѣина. Підпис з 1063 р. "Слово", 3. Львів 1937.

7. Стріпъ-тропъ в українській мові. "Слово", 3. Львів 1937.

8. Aus dem Irrgarten der Slavistik. "Ukrainische Kulturberichte". V. 33-34. Берлін 1937.

9. Чеські впливи на Франкового "Мойсея" та "Івана Вишенського". "Збірник Українського Іст.-філол. Т-ва в Празі на пошану проф. Дмитра Антоновича". Прага 1937.

10. Науково-популярні праці, статті, рецензії й замітки, поміщені в "Богословії", "Слові", "Дзвонах", "Меті", "Ділі", "Католицькій Акції", "Jahrbücher f. Kultur und Geschichte der Slaven" та інших.

П. н. проф. д-р Олександр Надрага:

1. Правна доля реальності Греко-католицької Духовної Семінарії у Львові. "Праці Греко-католицької Богословської Академії у Львові". Т. I-II. Львів 1935. Стор. 233-243. 8°.

2. Фейлетони й оповідання по різних українських журналах.

П. н. проф. д-р Іван Крип'якевич:

1. Давня топографія Греко-католицької Духовної Семінарії у Львові. "Праці Гр.-кат. Богословської Академії у Львові". Т. I-II. Львів 1935. Стор. 215-230. 8°.

2. З історії міста Жовкви. "Записки Чина Св. Василя В." Т. VI. Вип. I. Жовква 1935. Стор. 40-69. 8°.

3. Михайло Грушевський. Життя і діяльність. Львів 1935. Стр. 57.

4. Історія Українського Війська. Ч. I: Військо княжих часів. Ч. II: Запорозьке військо. Видання Івана Тиктора, Львів 1936. Стор. 290. 8°.

5. Рейд полковника Ждановича. Календар "Червоної Калини". Львів 1936. Стор. 42-48. 8°.

6. 350-ліття середньої школи у Львові. "Життя і Знання". Львів 1936. Стор. 281-282. 8°.

7. Мазепа й українська фльота. "Життя і Знання". Львів 1937. Стор. 103. 8°.

8. Історія української культури. Ч. I: Побут. Видання Івана Тиктора. Львів 1937. Стор. 190. 8°.

9. Князь Ярослав Осмомисл. Видання Т-ва "Просвіта". Ч. 845. Львів 1937. Стор. 48. 16°.

10. Українські землі 1914-23 [карта]. "Атлас України і суміжних країв". Львів 1937. Карта 58.

11. Каталог бібліотеки львівської Ставропігії в 1619 р. "Українська Книга". Львів 1937. Стор. 157-166. 8°.

12. Замітки до історії війська княжих часів. "Записки Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка". Т. 154. Львів 1937. 8°.

13. Український екслібрис XVIII ст. "Українська Книга". Львів 1937. Стор. 110-111. 8°.

14. Менші статті й замітки в "Українській Книзі", "Життю і Знанню", "Нашій Батьківщині" та інших.

О. доц. д-р Лев Глинка:

1. Відправа читаної Служби Божої. "Богословія". Т. XI. Львів 1933. Стор. 126-131. 8°.

2. Складна подружня квестія — уникання потомства. "Богословія". Т. XI. Львів 1933. Стор. 131-137. 8°.

3. IV. Унійна Конференція у Пінську. "Нива". Львів 1933. Стор. 332-338. 8°

4. Польський закон про Високі Школи (*Ustawa Akademicka*). “Богословія”. Т. XI. Львів 1933. Стор. 136-140. 8°.

5. Проблема релігійного мистецтва під сучасну хвилю. “Нива”: Львів 1934. Сттор. 309-316. 8°.

6. Богословське Наукове Т-во у Львові в першому десятилітті свого існування (1923-1933). Спільна публікація з д-ром Константином Чеховичем. Львів 1934. Стор. 92. 8°.

7. *S. Congregazione Orientale — Codificazione canonica orientale. Fonti, fasc. XI: Ius particolare Ruthenorum*. Критична студія. “Богословія”. Т. XII-XIII. Львів 1934, 299-304; 1935, 57-66. 8°.

8. Право біновання в Церквах, що належать до візантійської обрядової групи. “Богословія”. Т. XIII. Львів 1935. Стор. 161-164. 8°.

9. Єдність католицької Церкви та різnorodність обрядів. Львів 1935. Стор. 52. 12°. Це саме друковане теж латиною в “*Pamiętnik-u V. Pińskiej Konferencji kapłańskiej w sprawie Unji Kościelnej*”. Pińsk 1936. Стор. 61-91. 8°.

10. Родина і держава в світлі католицької науки. “Дзвони”: Львів 1936. Стор. 21. 8°.

1. Початок подружжя в світлі наукових дослідів та св. Письма. “Католицька Акція”. Ч. 3-4. Львів 1936. Стор. 6-12. 8°.

12. Рецензії на праці з ділянки права, поміщені в “Богословії”.

П. доц. д-р Ярослав Пастернак:

1. Археологічні розкопи літом 1933 р. на терені катедри св. Юра у Львові. “Богословія”. Т. XIII. Кн. I. Львів 1935.

2. Готтиги та їхня культура. “Богословія”. Т. XIII. 242-247+6 світлин. Львів 1935.

3. Праісторія України. “Українська Загальна Енциклопедія”. Львів 1935. Стор. 397-409. 8°.

4. Чотиристашістнадцять археологічних різних кличів. Тамже (*passim*).

5. *Moje badania terenowe w 1935 r. “Z otchłani wieków”*, XI. Познань 1936. Стор. 131-133. 8°.

6. *Praveke styku Podkarpatske Rusi a Halice*. Братислава 1936.

7. Настасина могила в Крилосі. “Літопис Національного Музею”. Львів 1936.

8. Шнурова могила в Кульчицях. “Літопис Бойківщини”. Самбір 1936.

9. Перші археологічні розкопи з рамени Гр.-кат. Богословської Академії у Львові. “Богословія”. Т. XIV. Кн. 2-3. Львів 1936.

10. *Die ersten altungarischen Grabfunde nördlich der Karpaten. “Archaeologia Hungarica*, XXI. Будапешт 1937.

11. Готський гріб з Терпилівки. “Богословія”. Т. XV. Львів 1937.

12. *Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Krylos. “Slavische Rundschau”*. IX. 6. Прага 1937.

13. Katedra książąt halickich. "Ruch Słowiański. N. 11-12. Львів 1937.

14. Odkrycie katedry halickiej. "Oriens". N. 11-12. Варшава 1937.

15. Галицька катедра в Крилосі. "Записки НТШ". CLIV. Львів 1937.

16. Нові археологічні набутки Музею НТШ з 1933-1936. Тамже Львів 1937.

17. 79 дрібніших статей та заміток з археології, етнології, музейництва та охорони пам'яток у календарях, місячниках та щоденній пресі.

О. д-р Степан Сампара :

1. Прачоловік і праоб'явлення. "Богословія". Львів 1936. Т. XIV: стор. 89-120, 209-236; Т. XV, 1937: стор. 19-34, 106-151, 223-242; Т. XVI, 1938: стор. 10-30, 103-136. 8°.

2. У століття народин М. О. Шебена. "Богословія". Т. XIV. Кн. 1. Львів 1936. Стор. 51-58. 8°.

3. Численні рецензії, поміщені в "Богословії" та інших.

Д-р Михайло Соневицький :

1. До джерел сучасної культури. "Життя і Знання". Р. IX. Ч. 11. Львів 1936. Стор. 328-330. 8°.

2. Слідами Олімпіади. Тамже, IX, 12. Львів 1936. Стор. 345-347. 8°.

3. Гораций. З нагоди двотисячеліття народин великого римсько-го поета. Тамже, IX, 6. Львів 1936. Стор. 169-171. 8°.

4. Мирмідонський Лицар. Частина перша. Накладом "Рідної Школи". Львів 1936. Стор. 52. 16°.

5. Мирмідонський Лицар. Частина друга. Накладом "Рідної Школи". Львів 1936. Стор. 80. 8°.

6. Чому Греція стала колыскою нашої культури. "Життя і Знання". X, 3. Львів 1937. Стор. 82-85. 8°.

7. Историчне післанництво Риму. Тамже, X, 5. Львів 1937. Стор. 144-146. 8°.

8. Початки театрального мистецтва. Тамже X, 7-8. Львів 1937. Стор. 216-218. 8°.

9. Театральна справа в старовині. Тамже, X, 9. Львів 1937. Стор. 259-261. 8°.

10. Цісар Август. З приводу двотисячеріччя його народин. Тамже, X, 11. Львів 1937. Стор. 313-315. 8°.

Д-р Борис Кудрик :

1. Огляд історії української музики. "Праці Гр.-кат. Богословської Академії у Львові". Т. XIX. Львів 1937. Стор. 144. 8°.

2. Доба старшого українського тт. зв. "партесного співу". "Богословія". Т. XV. Кн. 1. Львів 1937. Стор. 1-18. 8°.

3. Михайло Вербицький. Т. XV. Кн. 4. Львів 1937. Стор. 211-222. 8°.

4. Рецензії, поміщені в "Богословії", "Меті", "Дзвонах" та інших.

ПРАЦІ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ
(OPERA GR.-CATH. ACAD. THEOL.)

Т. I-II. Історія гр.-кат. Духовної Семінарії у Львові. Загальний погляд на попереджуючі установи (*Historia gr.-cath. Seminarii clericalis Leopoli*), ст. 243. 8°.

Т. III. Історія гр.-кат. Духовної Семінарії у Львові від 1783-1810 р. (*Historia gr.-cath. Seminarii clericalis Leopoli 1783-1810*).

Т. IV-V. Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Великого (*Opera Ascetica S. Basilii Magni*). — Пер. з грецького митр. Андрей Шептицький, ст. XIV+490. 8°.

Т. VI. о. д-р Василь Лаба: Біблійна герменевтика (*Hermeneutica biblica*), ст. 148. 8°.

Т. VII. о. Юліян Дзерович: Катехитика (*Catechetica*), ст. 178. 8°.

Т. VIII. о. д-р Ярослав Левицький: Перші українські проповідники і їх твори (*De exordis praedicationis Ucrainorum*), ст. 196. 8°.

Т. IX. о. д-р Василь Лаба: Патрологія ч. I. Початкова донікейська доба (*Patrologia p. I*), ст. 164. 8°.

Т. X. о. д-р Василь Лаба: Патрологія ч. II. Розцвітна Доба (*Patrologia p. II*), ст. 217. 8°.

Т. XI. о. д-р Ярослав Левицький: Теорія церковної вимови (*De arte praedicandi*), ст. 137. 8°.

Т. XII. о. д-р Василь Лаба: Патрологія ч. III. Кінцева доба (*Patrologia p. III*), ст. 147. 8°.

Т. XIII. Д-р Володимир Залозецький: Огляд історії старохристиянського мистецтва (*Conspectus historiae artis christianae antiquae*), ст. 122+ XLII. 8°.

Т. XIV. Твори Митр. Андрея Шептицького: Пастирські послання до духовенства й вірних Станіславівської єпархії (*Opera Metropolitanae Andreae Szeptyckuj: Litterae pastorales ad clerum et fideles diocesis Stanislavopolitanae [1899-1904]*), ст. 257. 8°.

Т. XV-XVI. Д-р Андрій Ішак: Догматика нез'єдиного Сходу (*Theologia dogmatica Orientis separati p. I*), ст. 280. 8°.

Т. XVII-XVIII. о. Ю. Дзерович: Педагогіка (*Paedagogica*), ст. 240+VII. 8°.

Т. XIX. Д-р Борис Кудрик: Огляд історії української церковної музики (*Conspectus historiae musicae ecclesiasticae ucrainorum*), ст. 142. 8°.

Т. XX-XXI. о. Ю. Дзерович: Катехизи (*Catecheses*), ст. 228. 8°.

АРХІВ СЕМІНАРА ІСТОРИЇ — ARCHIVUM SEMINARII HISTORIAE

I. Збірник пам'яті Мелетія Смотрицького з нагоди трисотніх роковим смерті (*Collectanea devota illustri memoriae 300-annualium mortis Meletii Smotryckij*), ст. 63. 8°.

Студії Семінаря для Історії Сходу у Філософічному Виділі Греко-католицької Богословської Академії у Львові під редакцією проф. д-ра Івана Крип'якевича (*Studia Seminarii pro historia orientis in Philosophica Facultate Gr.-Cath. Academiae Theologicae Leopoli sub directione Prof. Dr. Joannis Krypiakewyc*) Том I. Vol.

Спис галицьких парохій XII-XV ст. (*Elenchus parochiarum byzantini ritus in Galicia tempore XII-XVI ss.*). Праця студентів Семінаря під редакцією проф. д-ра Івана Крип'якевича.

ВИДАННЯ МИСТЕЦЬКО-ІСТОРИЧНОГО СЕМІНАРА
Мистецтво і культура (*Kunst und Kultur*). Том I. Львів 1939.

ЖУРНАЛ ФІЛОЛОГІЧНОГО СЕМІНАРА

Видання семінара слов'янської філології при Філософічному Факультеті: "Слово" — журнал слов'янської філології появляється двічі в році по 4 аркуші друку.

ІНШІ ВИДАННЯ АКАДЕМІЇ — ALIAE EDITIONES ACADEMIAE

1. о. д-р Йосиф Сліпий: Гр.-кат. Богословська Академія і її статуту (*Gr.-cath. Academiae Theologiae eiusque status et constitutiones*, ст. 30. 8°).

2. Гр.-кат. Богословська Академія у Львові в першій трьохлітній своєму існування [1928-1931] (*De gr.-cath. Academiae Theologicae primo triennio peracto*), ст. 109. 8°).

3. Гр.-кат. Богословська Академія у Львові в другій трьохлітній своєму існування (1932-1934) (*De gr.-cath. Academiae Theologicae secundo triennio peracto*), ст. 173. 8°).

4. Гр.-кат. Богословська Академія у Львові в третьому трьохлітній своєму існування (1934-1937). Друге видання. Львів 1941 (*De gr.-cath. Academiae Theologicae tertio triennio peracto [1934-1937]*). Leopoli 1941 (*editio altera*), ст. 192. 8°).

ВИДАННЯ БОГОСЛОВСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА (EDITIONES SOCIET. TEOL. UCR.)

I. "БОГОСЛОВІЯ" ТОМ I-XX — "BOHOSLOVIA" VOL. I-XX

II. ВИДАННЯ "БОГОСЛОВІЇ" — EDITIONES "BOHOSLOVIA"

1. Dr. Jos. Slipuj: De amore mutuo et reflexo in processione Spiritus S. explicanda. P. IV+29. 8°.

2. о. д-р Г. Костельник: Границі вселенної (Dr. G. Kostelnik: De finibus universi). Ст. 61. 8°.

3. Dr. A. Landgraf: Partes animae norma gravitatis peccati. P. 54. 8°.

4. о. д-р Й. Сліпий: Св. Тома з Аквіну і схолястика (Dr. Jos. Slipuj: De S. Thoma Aq. atque theol. et philosophia scholastica). Ст. 76. 8°.

5. Dr. Theod. Haluščynskuj OSBM: De ucrainis S. Scripturae versionibus. P. 22. 8°.

6. Dr. Jos. Slipuj: Num Spiritus Sanctus a Filio distinguitur, si ab eo non procederet? P. 36. 8°.

7. о. д-р Сп. Кархут: Нове видання Службеника (Dr. Sp. Karchut: Nova editio Liturgiconis slavici). Ст. 34. 8°.

8. о. д-р Гавриїл Костельник: Ordo logicus (Dr. Gabriel Kostelnik: De ordine logico). Ст. 44. 8°.

9. P. Joseph Schrijvers CSSR: Le double Principe Moteur de la Vie Spirituelle. P. 40. 8°.

10. Dr. M. Schmaus: Kykeley, cuiusdam adhuc ignoti auctoris anglici ineunte saeculo XIV, florentis. Quaestio de cooperatione divina. P. 38. 8°.

11-12. Д-р Ярослав Пастернак: Коротка археологія західньо-українських земель (Dr. Jaroslav Pasternak: L'Archéologie des terres ouest-ukrainiennes à l'époque préhistorique, protohistorique et chrétienne). Ст. 94+XVII таблиць. 8°.

13. Володимир Січинський: Вежа і дім Корнякта у Львові (V. Sičynskuj: La tour et la Maison De Corgnacte a Leopold). Ст. 20+VI таблиць. 8°.

14. Dr. Leo Hlynka: De potestate episcoporum nec non praerogativis metropolitanae potestatis in bona Ecclesiae temporalia in Oriente novem primis saeculis. P. 74. 8°.

15. Д-р Микола Конрад: Нарис історії старинної філософії (Dr. Nikolaus Konrad: Historiae philosophiae antiquae brevis conspectus). Ст. 53. 8°.

16-17. Д-р Микола Конрад: Нарис історії старинної філософії (Історія філософії греків і римлян) (Dr. Nikolaus Konrad: Historiae philosophiae antiquae brevis conspectus). Ст. 90. 8°.

18. Є. Ю. Пеленський: Бібліографія української бібліографії (E. J. Petenškyj: Bibliographia ukrainicae bibliographiae). Ст. 198. 8°.

19. Д-р Микола Конрад: Нарис історії старинної філософії (Dr. Nikolaus Konrad: Historiae philosophiae antiquae brevis conspectus). Ст. 112. 8°.

20. Dr. A. Landgraf: Petri Abaelardi expositionis in epistolam S. Pauli ad Romanos abbreviatio. P. 46. 8°.

21. Д-р Микола Конрад: Основні напрямки новітньої соціології (Dr. Nikolaus Konrad: Sociologia). Ст. 78. 8°.

22. В. Січинський: Замкова церква св. Миколая у Львові (V. Sičynškyj: De Ecclesia S. Nikolai Leopoli). Ст. 36+X. 8°.

23. Д-р Іван Шпитковський: Рід і герб Шептицьких (Dr. I. Špytkowškyj: Famille et armoiries des Szeptycki). Ст. I+128+IX. 8°.

24. Dr. A. Landgraf: Neue Gesichtspunkte für Einschätzung des Zacharias Chrysopolitanus (в друку).

25-26. Dr. D. Muchajůšćuk: De occasione et scopo Metrop. Javorskyj operis Petra fidei (в друку).

27. Д-р М. Конрад: Нарис історії старинної філософії, четверта частина (Dr. Nikolaus Konrad: Historiae philosophiae antiquae brevis conspectus). Ст. 93. 8°.

28. Д-р Ст. Сампара: Прачоловік і праоб'явлення (Dr. S. Sampara: Primus homo et revelatio primitiva). Ст. 20. 8°.

29. Д-р Іван Шпитковський: Рід і герб Шептицьких. Друга частина (Dr. I. Špytkowskyj: Famille et armoiries des Szeptycki) (в друку).

30. Д-р В. Фіголь: Церковні братства Галицької гр.-кат. провінції в XVIII ст. (Dr. V. Figol: De confraternitatibus Ecclesiae graecocath. quae Galiciae terris XVIII s. decursu extiterint) (в друку).

III. "НИВА", том. I-XXXIV — "NYVA", vol. I-XXXIV

IV. ПРОПОВІДИ — CONTIONES

V. ПРАЦІ БОГОСЛОВСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА — OPERA THEOL. SOCIETALIS UCRAINORUM

Т. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич (S. Josaphat Kuncsevyc) — матеріяли і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. д-р Йосиф Сліпий. Ст. 261. 8°.

Т. II. Dr. Jos. Slipuj: De principio spirationis in SS. Trinitate. P. VIII+120. 8°.

Т. III. о. д-р Спиридон Кархут: Граматика української церковно-слов'янської мови (Grammatica linguae ecclesiastico-slavicae ucrainaе). Ст. XIX+284. 8°.

Т. IV-V. Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел. (Opera Ascetica S. Basilii Magni). — Пер. з грецького митроп. Андрей Шептицький. Ст. XIV+490. 8°.

Т. VI. Д-р Володимир Січинський: Архітектура Катедрі св. Юра у Львові (L'architecture de la Catedrale de St. Georges a Leopoli). Ст. 97+XXX. 8°.

Т. VII-VIII. Д-р Соломія Цьорох ЧСВВ: Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василянок (Conspectus historiae et opera paedagogica Sororum Ordinis Sancti Basilii M.). Ст. 256. 8°.

Т. IX. Михайло Возняк: У століття "Зорі" Маркіяна Шашкевича (1834-1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка.

Частина перша. (De Marciani šaškevyč "Zorja" occasione primi cente-
narii peracti [1835-1934]. ...ova scientifica investigatio in actionem co-
operatorum Marciani. Pars prima). Ст. 1-146. 8°.

Т. Х. Михайло Возняк: У століття "Зорі" Маркіяна Шашкевича (1834-1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина друга. (De Marciani šaškevyč "Zorja" occasione primi cente-
narii peracti [1834-1934]. Nova scientifica investigatio in actionem co-
operatorum Marciani. Pars secunda). Ст. 147-324. 8°.

Т. XI-XII. Унійний З'їзд у Львові 1936 р. (Congressus Unionisticus Leopoli 1936 a.). Матеріяли зібрав і упорядкував о. Володимир Кучабський. Ст. 270. 8°.

Т. XIII. Д-р Ф. В. Ферстер: Старе і нове виховання (Dr. Fr. W. Foerster: Educatio vetus et nova). Авторизований переклад з німецького зладив м-гр. Ярослав Чума. Ст. 153. 8°.

о. д-р Йосиф Сліпий: Богословське Наукове Товариство і його статут. Ст. 19. 16°.

Богословське Наукове Товариство у Львові в першій десятиліттю свого існування (1923-1933). Ст. 92. 8°.

(201, стор. 239-42)

НАУКОВІ ПРАЦІ В ЧЕТВЕРТІМ І П'ЯТІМ ТРИЛІТТІ 1938/39-44

Воєнні часи, брак паперу та сувора цензура окупанта не дозволили Богословській Академії ані БНТ проявити видавничу діяльність. Готові до друку праці знищили большевики в друкарні "Бібльос" після окупації Галичини у вересні 1939 р., а німецька бомба тоді ж знищила весь десятилітній науковий і видавничий дорібок Богословської Академії і БНТ-ва. Готові манускрипти професорів не дочекалися появи друком. Готова догматика о. Ректора Сліпого по щасливим перевезенні рукопису д-ром Б. Казимиром за кордон появилася аж у Канаді видавничими заходами отців Редемптористів в журналі "ЛОГОС" 1951-55 р.

З трудом удалося Преосв. Кир Йосифові видати 3-тій том публікації "Грецько-Католицька Богословська Академія у Львові у третьому трьохлітті свого існування 1934-37", Львів 1941 р. Появилася друком також одно число "Богословія" т. XVII-XX, кн. 2-4, 1939-1942, Львів 1943 р. у друкарні "Студіон". З цих видань залишилося кілька примірників, що їх урятували приватні особи. Мала вийти також ще одна наукова праця о. Ректора Сліпого 3-тій том "Історії Духовної Семінарії у Львові", та, на жаль, авторові не вдалося її відшукати. Як бачимо опублікований, науковий дорібок цих кількох років незначний, бо воєнні дії не дозволили на ширшу видавничу діяльність.

Видавничу діяльність колишньої Богословської Академії і БНТ у Львові перебрав тепер на себе Український Католицький Університет під проводом кол. Ректора, Блаженнішого Архієпископа Митро-

полита Йосифа Кардинала Сліпого й БНТ-во і можуть вже похвалитися показним науковим дорібком.

Донині появилися друком:

1. *Monumenta Ucrainae Historica*, collegit Metropolitae Andreas Szeptyckij, vol. I. Romae 1964, p. XXIV+350. Doll. 8.

2. *Monumenta Ucrainae Historica*, collegit Metropolitae Andreas Szeptyckij, vol. II. Romae 1965, p. XX+360. Doll. 8.

3. *Monumenta Ucrainae Historica*, collegit Metropolitae Andreas Szeptyckij, vol. II. Romae 1965, p. XX+360. Doll. 8.

4. *Monumenta Ucrainae Historica*, collegit Metropolitae Andreas Szeptyckij, vol. IV. Romae 1967, p. . Doll. 8.

5. Dr. Wasyl Lencyk, *The Eastern Catholic Church and Czar Nicholas I*. Romae-New York 1965, p. XIII+148. Doll. 3.

6. Cyrillo Korolevskij, *Métropolitae André Szeptyckij 1865-1944*. Romae 1964, p. XXXII+429. Doll. 5.

7. *Typicon, auctoribus Servis Dei Metropolitae Andrea et Archimandrita Clemente Szeptyckij — Studitis*. Romae 1964, p. 344. Doll. 4.

8. Богословія. Рим 1963, стор. 168. (*Bohoslovia. Romae 1963, p. 168*). Doll. 3.

9. Богословія. Рим 1964, стор. 191. (*Bohoslovia. Romae 1964, p. 191*). Doll. 3.

10. Богословія. Рим 1965, стор. 250. (*Bohoslovia. Romae 1965, p. 250*). Doll. 4.

11. Богословія. Рим 1966, стор. 205. (*Bohoslovia, Romae 1966, p. 205*). Doll. 4.

12. О. д-р Ісидор Нагаєвський, *Історія Римських Вселенських Архієреїв*, частина I. Мюнхен 1964, стор. 363. (*Historia Romanorum Catholicum Pontificium, pars I, p. 363*). Doll. 4.

13. О. д-р Мирослав Марусин, *Погляд на виховання кандидатів духовного стану на Україні*. Рим 1964, стор. V+55. (*De educatione cleri in Ucraina conspectus historicus*). Doll. 1.

14. О. д-р Мирослав Марусин, *Божественна Літургія в Київській Митрополії по списку Ісидорового Літургікона з XV ст.* Рим 1965, стор. 62. (*Divinae Liturgiae in Metropolia Kioviensi secundum manuscriptum liturgicum Metropolitae Isidori saec. XV expositio, p. 62*). Doll. 1.

15. О. д-р Мирослав Марусин, *Чини Святительських Служб в Київському Евхологоні з початку XVI ст.* Рим 1966, стор. XVIII+210. (*Ordinum Pontificalium in Euchologio Kioviensi saec. XVI expositio, p. XVIII+210*). Doll. 4.

16. *Благовісник Верховного Архієпископа візантійсько-українського обряду*, кн. 1. Кастельгандольфо 1965, стор. 46. (*Litterae-Nuntiae Archiepiscopi Maioris ritus byzantino-ucraini, p. 82*). Doll. 2.

17. *Благовісник Верховного Архієпископа візантійсько-українського обряду*, кн. 2-3. Кастельгандольфо 1965, стор. 82. (*Litterae-Nun-*

tiae Archiepiscopi Maioris ritus byzantino-ucraini, p. 46). Doll. 2.

18. Благівісник Верховного Архиепископа візантійсько-українського обряду, кн. 1. Кастельгандольфо 1966, стор. 46. (*Litterae-Nuntiae Archiepiscopi Maioris ritus byzantino-ucraini*, p. 46). Doll. 2.

19. Благівісник Верховного Архиепископа візантійсько-українського обряду, кн. 2-4, стор. 53-230. (*Litterae-Nuntiae Archiepiscopi Maioris ritus byzantino-ucraini*, p. 53-230). Doll. 4.

20. О. д-р Василь Лаба, Священічі духовні вправи. Рим 1965, стор. 155. (*Exercitia Spiritualia pro Sacerdotibus*, p. 154). Doll. 2.

21. О. д-р Василь Лаба, Митрополит Андрей Шептицький, його життя і заслуги. Рим 1965, стор. 71. (*Metropolita Andreas Szeptyckyj, eius vita et merita*, p. 71). Doll. 1.

22. Проф. Микола Чубатий, Історія християнства на Русі-Україні, том I. Рим. Нью Йорк 1965, стор. XI+816. (*De historia christianitatis in antiqua Rus-Ucraina*, vol. I, p. XI+816). Doll. 10.

23. Господи, до Тебе підношу душу мою. Рим 1966, стор. 75. (*Ad Te attollo animam meam, Domine*, p. 75). Doll. 1.

24. О. Михайло Кравчук, Книга Псалмів. Рим 1966, стор. 240. (*Liber Psalmorum*, p. 239). Doll. 4.

25. Проф. Олекса Горбач, Три церковно-слов'янські літургічні рукописні тексти Ватиканської бібліотеки. Рим 1966, стор. 160. (*De tribus textibus Liturgicis Linguae Ecclesiasticae (Palaeo) Slavicae in Manuscriptis Vaticanis*, p. 159). Doll. 3.

26. Dr. Joseph Slipuj, Die Auffassung des "Lebens" nach dem Evangelium und I. Briefe des Hl. Johannes, Romae 1965, p. 62. Doll. 1.

27. Диякон Василій ЧСВ, Леонид Феодоров. Жизнь и деятельность. Рим 1966, стор. 833. (*Diaconus Basilius OSB, Leonidas Fiodoroff. De vita et operibus enarratio*. Romae 1966, p. 833).

28. Катехизм християнської віри для молоді і старших. Рим 1967, стор. 238. (*Catechismus, Romae 1967*, p. 238).

(250, стор. 223-225)

(Голоси преси про Наукові праці Богословської Академії, див. Розділ XXIII).

РОЗДІЛ XI

АКАДЕМІЯ З НАГОДИ 150-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ ЛЬВІВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ СЕМІНАРІЇ

Львівська Духовна Семінарія, якої 150-літній ювілей так урочисто відсвяткувала в листопаді 1933 р. її наслідниця, Богословська Академія, має свою історію і традицію. Поміж українцями нашої церковної Галицької Провінції нема ні одної душі, яка не стояла б у дуже тісних і близьких взаєминах з цією переважною нашою установою. Тут виховувалися батьки, діди або прадіди всієї української інтелігенції, тут виховувалися провідники й учителі народу — священики, більш ніж від 5 поколінь”, — сказав Митрополит Андрей на святочній академії (66, ст. 402).

Говорячи про історію нашого народу в Галичині та про його відродження, не можна поминути історії Львівської Духовної Семінарії. Відродження Галичини, Буковини, Закарпаття, українців у Семигороді й Хорватії (Крижевацька Епархія) завдячуємо визначним вихованкам Духовної Семінарії, які виходили з її мурів як поети, повістярі, драматурги (Шашкевич, Могильницький, Устіянович, Лежогубський), політичні й суспільні діячі, вчені професори, філологи, етнографи, історики (Гарасевич, Петрушевич, Огоновський, Качала), музики, композитори й диригенти хорів (Григорій Шашкевич, Копко, Вербицький, Анатоль Вахнянин, Матюк, Нижанківський) та інші. З її мурів вийшли тисячі священиків-патріотів, кілька єпископів і митрополитів, навіть кардинали. Духовна Семінарія репрезентувала наше високе шкільництво, а її вихованки вели школи, бурси, організації, чи кооперативи. Не було в Галичині організації чи інституції, де основниками, організаторами чи працівниками не були б священики, що вийшли з мурів Духовної Семінарії.

Незавидний був стан нашої Церкви перед заснуванням Духовної Семінарії, тому всі Владики старалися виховати високоосвічених священиків і посилали здібних студентів до чужих шкіл. Однак це не розв'язувало болячого питання недостачі освіченого духовенства. Владики розуміли, що тільки власна школа може зарадити лихові. Це питання вдалося їм розв'язати аж при кінці 18 ст., коли цар Йосиф II. 30 червня 1783 р. проголосив декрет про заснування Генеральної Семінарії у Львові для гр.-кат. духовних кандидатів, майбутніх священиків для Галичини, Закарпаття, Хорватії (Крижевацької

Епархії) та румунів Семигороду. Завданням Духовної Семінарії, написано в цісарському письмі, — виховувати священиків передусім для народу, які мали б душевне переконання про правди віри. На мармуровій таблиці, вмурованій у фронтонній стіні вежі церкви Св. Духа був напис: “Institutioni cleri religionis vovit Iosephus II MDCCLXXXIII”. (68, ст. 412).

Про значення Духовної Семінарії для Церкви й народу читаємо в статті в “Ниві” п. з. **“150 років у службі Церкві й народові”**:

До численних святочних обходів, які наш нарід обходить в цім році, приходить ще один, для нас, українського католицького духовенства чи не найважливіший і найрадісніший — ювілей 150-літнього існування і праці гр.-католическої Духовної Семінарії у Львові.

Скільки найкращих переживань і спогадів виніс чи не кожний з нас із неї, скільки великих задумів і плянів зродилось у ній, скільки чарівної романтики, просто легенд, криють у собі ці мури для кожного, хто мав щастя перебувати в них! Стоїть собі нині львівська Духовна Семінарія зі своєю стильовою церквою і чепурною бароковою вежею як свідок давноминулих днів, у яких завжди кипіло буйне, молоде життя, що все ферментувало і викидало із себе щораз нові гасла, нові кличі, нові пляни, які будили нарід зі сну, запалювали його вогнем любови до Церкви і Батьківщини, вказували йому нові шляхи до кращої майбутности, вели до досягнення найвищих ідеалів. Так було все, так воно є й нині. Бо й нині семінарія, хоч і серед змінених національно-суспільних відносин, грає все ще ту передову роль в національнім життю, що і колись. Все, що в народі було і є найкраще і найцінніше, мусіло перейти крізь те горнило, що горіло повсякчасно у львівській Духовній Семінарії, в якому гартувались молоді душі до праці для Церкви і Народу. Духовна Семінарія була колись через довгі ряди літ і є ще й нині могутнім світильником, що просвічує увесь край.

Переживала вона впродовж своєї довговікової історії різні часи. Шуміли над нею грізні бурі та не раз і громи вдаряли, але вона не захиталася і завжди несла прапор служби Церкві і Народові високо та зберегла його чистим аж донині.

Рік 1783, в якому австрійський цісар Йосиф II заснував у Львові Генеральну Духовну Семінарію — це подія у нашім церковно-національнім життю величезного значення. На місці давніх епархіяльних семінарій (Перемишль, Львів, Галич, Бар), що були наче пресвітеріяльними домами, які мали завдання в короткому часі (рік або й коротше) навчити кандидатів до духовного стану усього найпотрібнішого до їх пізнішого душпастирського служення — стала семінарія, зорганізована на зразок тодішніх західньо-європейських семінарій католицьких країв, поставлена на високім аскетично-виховнім і богословсько-науковім рівні.

Кожний кандидат до духовного стану в часі свого чотирилітнього перебування в семінарії набирив у ній всього, чого під оглядом духовно-аскетичного виховання і богословської освіти йому було треба. Першим і головним завданням семінарії було виховувати кандидатів на добрих священників, а другим — доповнювати під оглядом богословської освіти те, чого вони на *Studium Ruthenum* чи в університеті не діставали. Крім любови Бога і замилювання до побожного аскетичного життя та всього того, що становить суть духового життя кожного священника, вчилися питомці у семінарії ще й любови до своєї Церкви і своїх славних церковних традицій та любови до рідного народу. Кожний по скінченню семінарії виходив у світ духово виробленим, одержавши таке духовно-богословське виховання, яке було всюди в західній Європі. Шез тип священника *antiquae educationis*, львівська Духовна Семінарія наблизила нас до Європи.

І так, як постання Генеральної Духовної Семінарії мало велетенське значення для одиниць, які у ній училися того всього, чого їм треба було як майбутнім священникам, так тим самим семінарія мала таке ж значення і для нашої Церкви. Це перше виховно-богословське заведення вищого типу у нашій гр.-катол. Церкві від часу заключення Унії. Над чим працював довгі літа великий Митрополит Рутський, те було осягнуто з хвилиною заснування Генеральної Семінарії.

Через добре виховане духовенство піднісся престиж Церкви. До неї стали більше горнутися свої, з нею числилися чужинці. Семінарія стала центром, де народжувалася і росла теологічна наука, писалися богословські підручники, видавалися релігійно-церковні часописи і взагалі буйно цвіло релігійно-літературне життя. І коли по світовій війні і по програній національній боротьбі за державну незалежність усунуто з богословського і всіх інших факультетів Львівського Університету українські катедри, Львівська Духовна Семінарія перебрала на себе почесний обов'язок опіки над українською богословською наукою. Організується в мурах Семінарії Богословський Факультет як складова частина тайного Українського Університету у Львові, засновується Богословське Наукове Товариство, ведеться жива наукова діяльність, а як завершення цього ренесансу української богословської науки засновує Впреосв. Митрополит Шептицький найвищу теологічну школу, Богословську Академію, з високими науковими аспіраціями, іменуючи теперішнього ректора Семінарії, о. д-ра Сліпого, її першим ректором. Вона теж, покищо, міститься в історичних мурах Семінарії.

Також велике, може й більше значення має Львівська Духовна Семінарія для нашого національного життя. Вона була і є не тільки, як в усіх народів, духовною семінарією, що має завдання приготувати кадри майбутніх священників, але вона для нас щось більше: крім добрих священників, виховувала і добрих народніх робітників, провідників і світочів народу. Вона була і є семінарією і школою і кузнею, де кувалася краща доля недержавного народу. Серед спольщених

докраю питомців у перших роках існування Семінарії будилося зацікавлення минулим народом, старовинними пам'ятниками, записуванням народних пісень, що йшло в нас рівнобіжно з такими самими студіями в західній Європі. Довгі роки між питомцями кипіло, варилось, тліло, аж доки у 30-тих роках ХІХ ст. не вибухло ясне полум'я, наче огняний стовп, вказуючи народів шлях у майбутнє. Літературне і національне відродження Галичини було підготоване і довершене в Духовній Семінарії. І хоч те ясне сонце, яке в 30-тих роках мин. століття зійшло із-за мурів Семінарії і розігнало "мряки тьмаві", що сотки літ стелилися над Галицькою Землею, у пізніших кількадесяти роках під впливом холодних вітрів і темних хмар Півночі захмарило трохи своє лице — то все таки світло, кинене ним, не погасло, але щораз більше розгорялось і поставило вкінці Духовну Семінарію цілком на службу не тільки Церкві, але й українському народові. За гуртком Шашкевича пішли сотні і тисячі "юних друзів", які започатковану працю дали вели, поширюючи її на всі ділянки національного життя і довели нарід до того стану національно-культурного розвою, якому не в усім можуть дорівняти навіть деякі державні народи нинішньої Європи. А всю ту велетенську роботу зробили діячі, що в безконечній черзі виходили з мурів Львівської Духовної Семінарії

В цім і велике історичне значення Львівської Духовної Семінарії для національного відродження Галицької Землі.

Не зменшилася вага і значення Львівської Духовної Семінарії і в нинішні часи. Вона, як колись перед 150-ти роками, веде далі благословенну працю на полі релігійнім, церковнім і національнім.

Ця праця не то, що не зменшується, але росте і могутніє у всіх напрямках. При нашім розбиттю — територіяльнім, національно-політичнім, а навіть епархіяльнім Львівська Духовна Семінарія є ще й нині, як колись, центром, який притягає під свої опікунчі крила синів цілого народу. Колись ця семінарія виховувала молодь з цілої Галичини, а нині круг її благодатних впливів далеко ширший, бо в її мурах готовляться до праці для Церкви і Народу сини цілої української нації, з усіх її територій: з усіх трьох епархій Галичини, з Волині й північно-західніх земель, з Великої України, з Закарпаття, Югославії та навіть з Америки і Канади. Завдання нашої гр.-кат. Церкви об'єднати релігійно і духово розбитий нарід перебрала на себе Львівська Духовна Семінарія. І як колись ця Семінарія загорілась полум'ям, яке освітило й огріло цілий Нарід та дало почин до його національно-культурного відродження, так і нині Духовна Семінарія чи не найбільше причинюється до нашої обнови і духового об'єднання, не тільки на полі релігійно-церковнім, але й національнім. Ось завдання, реалізацію якого взяла на себе нинішня спадкоємниця давньої Генеральної Семінарії.

В день її ювілею бажаємо їй якнайскорішого осягнення цього величнього завдання.

Про свято-академію з нагоди 150-річчя Духовної Семінарії заговорили звітодавці української преси в Галичині і поза її межами. Про ювілейні урочистості Львівської Духовної Семінарії писала “Нива” (69, ст. 414-19) в статті:

а) “ЮВІЛЕЙНІ СВЯТКУВАННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ СЕМІНАРІЇ”

У сірі, невтішні будні нашої дійсности, коли з усіх усюдів нашої страдальної Батьківщини, і тут і там, несуться справжні Йовові вісти, що зловіщим кряканням чорного гайвороння шарпають зболілі серця та створюють ще більш нестерпну атмосферу, ще більшу духову розгубленість та розбиття — стає перед українське громадянство Львівська Духовна Семінарія із великим ювілеєм свого 150-літнього існування, викликаючи всюди радісний відгомін.

Ювілей нашої найстаршої церковно-національної установи, яка в “книзі битія” нашої Церкви і Народу за останніх 150 років зайняла ясні сторінки, Львівська Духовна Семінарія — оця святиня духа — 150 років виховує для Української Католицької Церкви добрих та ідейних священиків; вона вже в перших кільканадцяти роках свого існування стала вогнищем, в якому загорілись ясні вогні національно-культурного відродження Народу; вона вкінці стала тим вірлиним гніздом, з якого в безконечній черзі вилітали і вилітають все нові орли, що не тільки рвуться до піднебесного лету, але ведуть цілий Нарід до Бога, до сонця правди, до здобуття найвищих ідеалів.

Та ще одну свою велику прикмету приносить Львівська Духовна Семінарія перед українське громадянство в день свого ювілею — прикмету, яка головню нині, в часи нашого духового і національного розбиття, подвійно цінна. Львівська Духовна Семінарія — це повсякчасний символ духової єдности Народу. Вона у перших роках свого існування була офіційним виховним центром Української Католицької Церкви, бо в її мурах виховувались гр.-кат. українці з усіх українських територій бувшої Австрії. Згодом стала вона таким центром тільки для Галицької церковної Провінції і остала ним аж майже до останніх років перед світовою війною. Нині, серед зовсім інших державно-політичних відносин, є Львівська Духовна Семінарія вправді формально виховною духовною установою для одної тільки Львівської Епархії, але фактично стала вона, головню завдяки основаній при ній Богословській Академії, знову тим духовим центром, що об'єднує на релігійно-церковнім полі всіх українців. Бо хоч наша греко-католицька Церква поділена на кілька епархій, фактично від себе незалежних і ведучих — на жаль — свою власну церковну політику, та не представляє тої єдности, ні ідейної ні правно-дисциплінарної, яку, головню ж у нинішніх часах, повинна мати, то Львівська Семінарія — мимо всіх штучних поділів, мимо навіть державних кордонів, представляє ще й нині одну об'єднану цілість, бо збирає під свої крила

та виховує і синів цілої Галицької Волости, і Закарпаття, і Югославії, ба навіть далекої Америки, а, крім того, з православних областей Української Землі.

Тому Львівська Духовна Семінарія, не говорячи про її великі заслуги та значення для Церкви і Народу в минулому і теперішньому, становить і нині — серед нашого розбиття — одинокий центр, що є всилі цілий нарід духово об'єднати.

Крім того, Львівська Духовна Семінарія стоїть довгих 150 літ на сторожі усіх прав нашої східної Церкви та гідно боронить її тисячлітні традиції.

Не диво, що ювілей цієї нашої найстаршої установи викликав всюди, так серед духовенства, як і серед світського громадянства, живий і радісний відгомін. Видно це було по тих сотнях наших передових громадян, світських і духовних, які взяли масову участь у ювілейних торжествах 1 і 5 листопада, так у богослуженнях, як теж і в святій академії.

Найбільшу радість, а одночасно і благородну гордість викликав ювілей, річ ясна, серед нашого духовенства. Це ж одночасно ювілей і його праці для добра Церкви й Народу!

І хоч ювілейні торжества були, з різних причин, влаштовані на скромний лад, духовенство всіх трьох галицьких епархій дуже живо і радісно відгукнулося.

Перш за все симпатично зареагувала на ювілей старовинна Перемиська Епархія. Вона, що від кількох літ несе на собі тягар московської православної агітації, веденої і спомаганої ворожими нашої Церкві і народові чинниками, зрозуміла найкраще вагу тієї духовної єдності Народу, символом якої Львівська Духовна Семінарія якраз і являється. З княжого Перемишля прибула на свято найбільша і найцінніша делегація: єпископ-ординарій Преосв. Йосафат, його помічник Преосв. Григорій, ректор тамошньої Духовної Семінарії о. д-р Гмитрасевич і канцлер єпископської консисторії о. крил. Мик. Грицеляк. Поява такої рідкої і визначної делегації викликала серед гостей миле враження і живі коментарі та піднесла ще більше радісний настрій.

Перемишль і Львів подали собі дружньо руки у великий ювілейний день до дальшої спільної праці і спільних творчих зусиль для добра Церкви і Народу. Дай Боже, щоб ця хвиля привернула ту тісну співпрацю і ту єдність на всіх ділянках церковно-національного життя, яка колись обі епархії так тісно об'єднувала та була зразком для всіх!

Українське світське громадянство теж дуже тепло привітало ювілей. Видно це було по тій масовій участі у святі і по тих численних привітах, які наспіли на свято від поодиноких осіб та від прерізних національних установ та організацій з краю і з еміграції, хоч запрошення були розіслані вже дуже пізно, бо до останньої майже хвилини йшли торги з адміністраційними (польськими) властями над усталеним програми свята.

У ювілейнім святі 5 листопада мав взяти участь і Високопреосв. Митрополит Андрей, але із-за жахливої погоди і з огляду на стан свого здоров'я, того зробити не міг.

Апостольський Престол прислав на руки Впреосв. Митрополита свої побажання і апостольське благословення для Ювілятки, а, крім того, наділив церкву Духовної Семінарії повним відпустом, що триватиме через цілий місяць листопад.

**
*

Низка ювілейних свят розпочалася в середу, 1 листопада, в день найбільшого національного свята Галицької Волости.

В той день колись, перед 150 роками, — в часи нашого найбільшого національно-культурного занепаду, у дні безпросвітної темряви в якій блукався нарід, лишений сам собі, без власних провідників і без власної національної думки — відкрито у Львові Генеральну Семінарію. В той самий день, тільки 135 літ пізніше, нарід, перебувши величавий національно-культурний і політичний ренесанс, у якому Львівська Генеральна Семінарія грала найвизначнішу роль, сягнув рукою за здобуття свого найвищого національного ідеалу.

Перший Листопада в однім і другім випадку призначений, видно, самим Провидінням на великий день в історії Галицької Землі!

Того дня о год. 9 рано відправив ректор Семінарії, о. д-р Й. Сліпий з отцями ректорату, духовн. Степаном Рудьом, віцерект. Ол. Малиновським, преф. д-ром Ст. Сампарою і д-ром Л. Глинкою в семінарській церкві торжественну св. Літургію. Співав хор Семінарії, і всі питомці приступили до св. Причастія. По "Заамвонній молитві" виголосив колишній префект і віцеректор Семінарії, о. рад. Ом. Горчинський глибоку своїм змістом проповідь, в якій пов'язав обі першолистопадові річниці, підкреслюючи, що великого історичного діла 1 листопада 1918 довершили українські громадяни, виховані старшинами Христової армії, які вийшли з мурів Духовної Семінарії.

Отець проповідник сказав: (79, ст. 91-93).

"В 36 розділі своєї книги описує великий пророк Єзекиїл своє видіння:

"Вивів мене Господь в дусі та зупинив мене посеред поля, і було там повно кістяків. І ось постав шелест і почали кістки рухатися... І поросли вони тілом, а зверху покрила їх кожа... І повходив у них дух, і вони ожили та поставали на ноги — дуже, дуже багато народу" (Єзек. XXXVII, 1-14).

Подібний процес воскресення відбувається нині, дорогі браття, перед Вашими душами.

150-літня минувшина Духовної Семінарії, у мурах якої Ви підготовляєтеся до священничого звання, воскресає перед Вами завдяки старанням ініціаторів нинішнього свята — та не на те, щоб скоро без-

слідно пропасти, щоб розплитися, як сонна мара, але щоб у теперішнє покоління учасників свята вщепити трояке зерно, яке в їх душах з часом розрослося б у прекрасний колос життєздатности.

Кожне громадянство, кожний суспільний організм складається не тільки з живучих його членів, але також з минулих поколінь.

Усі ті покоління подібні до бджіл, що роями розлітаються по малих, низькопенних квітах щоденних обов'язків або високих деревах героїчних подвигів — але разом спільно витворюють одну платину меду — разом осягають одну спільну мету.

Подібне явище має місце і в життю, в розвитку 150-ої ювілятки, Львівської Духовної Семінарії. Нинішній розвиток, нинішній стан завдячує Духовна Семінарія праці і старанням попередніх поколінь, нинішній рівень цієї Інституції є плодом 150-літньої праці, численних жертв, безнастанного завзятушого життєвого дужання предків.

Як згадано, минувшина воскресає, щоб засіяти потрійне зерно. Одним з них — це зерно **лучности** з усім тим, що було сильне, чисте і святе у починах минулих поколінь вихованців і вихованків нинішньої Ювілятки. Минувші покоління — це “рід тих, що шукають Тебе, що хочуть бачити місце Твоє...” (Пс. 24, 6).

Вони справді були тими, що шукали Бога, що високо держали прапор віри, любови Христа і ближніх, прапор любови батьківщини, прапор вірности Христової.

Сповнивши це, воскресаючи нині перед Вашими душами, голосять Вам заповіт: коли хочеш бути звершеним “іди, і ти роби так само”. (Л. 10, 37).

Шукайте Бога в собі самих, старайтеся зодягнутися в Христа (Гал. 3, 27), старайтеся усовершенати образ Його у Ваших душах. Шукайте Бога в усяких ділянках приватного і публічного життя, бо він наш Батько, бо Він наш Цар.

Минувші шари вихованців і вихованків Львівської Духовної Семінарії — це рід тих, що були по словах Христа “сіль землі і світло світу” (Мат. 5, 13).

Ніхто інший, тільки вони своєю невсипущою працею вивели наш український нарід із темряви неграмотности і некультурности, зберегли наш нарід перед загибеллю.

Носіями тих ідей будьте і ви, вступаючи в їх сліди, будьте про-боевиками кращої майбутности нашої Церкви і народу.

А інше зерно, яке хочуть всіяти у Ваші серця оживлені нині ваші предки — це зерно **духовного підйому**.

Попередні мешканці нинішньої Ювілятки пригадують нам нині свої тяжкі переходи, пригадують свої тяжкі змагання і здобутки.

Коли нинішні часи видаються нам тяжкими, коли постає в нас зневіра, сумнів, чи дамо собі раду з обов'язками, що нас чекають; коли в наші душі вкрадається безрадість, тіні попередніх мешканців Семінарії, відживаючи нині в наших душах, говорять до нас: “Пере-

були ми тяжкі часи при добрій волі і за поміччю Христа Господа — чому не мали б встоятись в тій боротьбі і ви, кров з нашої крові, кість з нашої кості?”

Такі розважання стануть без сумніву підоймою в нашій життєвій боротьбі та охоронять нас перед зневірою і розпукою.

Духи минулих поколінь всівають в нас не тільки зерно лучности з усіма їхніми благодатними цілями та ідеалами. І не тільки зерно духового підйому — вони водночас хочуть всіяти в наші серця зерно перестороги.

Найбільше клопоту мав Ісус Христос з фарисеями, що були найбільшими Його противниками. Різними способами намагався Христос вплинути на зміну їх поведінки, а, між іншим, кликав їх перед суд минушини: “Цього Авраам не робив” (Йо. 8, 40).

Вони називали себе “дітьми Авраама”, а Христос хотів виказати, що вони не ідуть слідами свого славного предка.

Мої дорогі, щось подібне діється і нині. Воскресші перед нами попередники кличуть нас нині перед суд традиції і взивають нас, щоб ми перевірили, чи ми ідемо їх слідами, чи може ми є негідними мешканцями Інституції, якої вони були членами.

Їх голос має бути усе для нас пересторогою, щоб ми ніколи не зійшли з дороги, якою вони йшли.

Подякуймо Христу, що нам дозволив бути учасниками нинішнього ювілейного свята.

Пам'ятаймо про безупинну лучність між діяльністю наших попередників і нашою працею, стараймося стати за їх прикладом шукачами Бога, стараймося бути світлом і сіллю українського народу.

При допомозі Христової благодаті, за приміром тих, що тут у мурах Ювілятки черпали свою священничу освіту і виховання, станьмо правдивими Христовими борцями, нехай не будуть для нас страшними ніякі ворожі сили ані наступи, бо виховані в ідеалах наших попередників будемо свідомими того, чого свідомими були і вони: що служимо добрій справі, яка мусить вінчатися успіхом, бо це справа Божа, бо Христос наша сила.

Амінь.

По проповіді хор відспівав гимн “Тебе Бога хвалим”. Після того відспівано многоліття Св. Отцеві, Митрополитові Андрееві, усім архиереям — бувшим настоятелям і питомцям Семінарії, теперішньому ректорові і настоятелям, бувшим питомцям і цілому Українському Народові. Закінчено інавгураційне торжество гимном “Боже великий, єдиний”.

**

Головні ювілейні святкування призначено на неділю, 5 листопада з таким порядком: архиерейська Служба Божа, служена Преосв.

Йосафатом, перемиським єпископом, з проповіддю Високопреосв. Митрополита, святочна академія в семінарському городі біля пам'ятника Митроп. Шептицькому, а в разі непогоди в залі Музичного Інституту ім. Лисенка, та обід для запрошених гостей.

Тим часом в суботу (4. X.) падав безупину холодний, дощульний дощ, температура сильно впала, так, що участь недужого Митрополита та святочна академія в городі стали дуже проблематичними. Але всі потішали себе надією, що чейже через ніч випогодиться і все відбудеться, як задумано. Одначе дощ не переставав і лив безнастанно і в неділю. Якраз тому участь Митрополита у Святі мусіла відпасти. До того, в останній майже хвилі, городське староство заборонило академію в залі Лисенка та загалом в котрійнебудь іншій залі в місті, та що її треба було відбути в залі Богословської Академії.

Та не зважаючи на те, церква Св. Духа, ще далеко до Служби Божої, наповнилася вщерть духовенством, представниками усіх наших центральних установ, студентством та вірними.

В годині 9 рано зачалася архиерейська св. Літургія, яку в наміренню Духовної Семінарії відспівав Преосв. Йосафат, перемиський єпископ. З Преосв. Владикою співлітургізували представники всіх трьох наших монаших Чинів: о. ігум. Климентій Шептицький Ч. св. Т. Студита, протоігум. Ст. Решетило ЧСВВ і о. Ван де Бозе Чин св. Ізбавителя, як представник оо. Редemptористів, а з львівської капітули: о. офіц. А. Пясецький, оо. крилошани Томович, д-р Лаба і Дзерович. Дияконували о. д-р Г. Костельник і о. ред. Й. Скрутень ЧСВВ. Співав дуже гарно хор питомців Духовної Семінарії.

Архиерейська Служба Божа, при всій своїй величавості та глибокій символіці своїх обрядів, виведена стильово і з великим пієтизмом, збудила у присутніх глибокий релігійний настрій, наповнюючи їх серця духовою радістю. До піднесення святочного, молитовного настрою причинились теж і високі думки проповіді Високопреосв. Митрополита, яку, у його заступстві, прочитав Преосв. Никита.

б) Митрополит Андрей

ДУХОВНА СЕМІНАРІЯ — ЦЕ СИМВОЛ ЦЕРКВИ Слово в день 150-літнього ювілею Духовної Семінарії

В урочистий день 150-літнього ювілею гр.-кат. Духовної Семінарії хотів би я це рідне свято звеличати і Божим Словом.

Важкий, а часом нестерпний біль голови може мені перешкодити. Споминаю про те, щоб оправдати, якщо моя бесіда видасться Вам надто буденною чи плиткою.

В прияві рідкого і милого гостя, Преосв. Перемиського Єпископа Кир Йосафата, якого цілим серцем вітаю, дякуючи Йому, що зволив ювілей Семінарії Своєю приявністю піднести, і серед всесвітлого вінця учених мужів, що в Богословській Академії працюють для Бога,

Церкви і Вас, перед настоятелями Семінарії і перед Вами, дорогі богослови, — не відважився б я виступити із словом, недостойним хвилі і так достойних слухачів, а недостойним уважав би я слово, в якому не проявлялася б велич, повага і маєстат Божого Слова.

Непевний, чи недуга дасть мені моє слово докінчити, починаю в Ім'я Боже, пересвідчений, що ювілей Духовної Семінарії — це дуже значне і велике свято для цілої нашої Церкви і цілого нашого Народу.

Поміж українцями нашої церковної Галицької Провінції нема ні одної душі, яка не стояла б у дуже тісних і близьких взаєминах з цією переважною нашою установою. Тут виховувалися батьки, діди або прадіди цілої української інтелігенції, тут виховувалися провідники й учителі народу — священики, більш як від 5 поколінь. Це одне вже давало б Львівській Семінарії цілком виїняткове значення серед українських установ. Не тільки пієтизм для дідів і прадідів, не тільки інтерес для історії нашого краю й українського народу змушує всіх нас солідаризуватися з цим нинішнім святом й уважати його за своє рідне, близьке. Бо, аналізуючи наші поняття, думки, життєві засади і розбираючи елементи, з яких складається наше духове ество, кожний з нас знайде много складників, що його з цією Семінарією в'яжуть. Скільки в тому, що наше покоління отримало переданням та вихованням від дідів у спадщині, вийшло з цих мурів, того ніхто з нас не може знати. А проте кожний мусить признати, що в тій спадщині минувших поколінь українці посередньо або безпосередньо багато переважних життєвих підстав завдячують цій школі. Її історія ще не написана, не публіковані ще документи, які свідчать про намагання наших Єпископів одержати від австрійської держави потрібні фонди для відчинення цієї школи. Надіємося, що цьогорічний ювілей буде нагодою до публікації документів і історичних праць над минувиною цієї Семінарії. Усі ті праці будуть з konieczности в дуже тісному зв'язку з історією нашої Церкви і нашого Народу. Бо ж відвічною, мабуть, традицією нашого духовенства, а певно й традицією цієї школи було зберігати якнайтісніший зв'язок з народом, так що новітні кличі "йти в народ" давно вже практикували всі покоління питомців цієї високої школи.

Йти в народ, для того народу працювати, для нього жертви приносити — це були живі кличі для дітей народу, що в цій школі приготувалися й доходили до священства.

Однак, хоч би ми мали й докладну історію зовнішніх подій, що відносилися б до нашої Семінарії, то все ж ми про неї, на жаль, знали б лише дуже небагато. Такий уже характер нашого людського знання. Ми оточені тайнами, лише зверха над ними переходимо й маємо про них лише дуже слабкі й марні поняття.

Зовсім так — як ціле людство живе на цій земській кулі, знаючи лише про зовнішню поверхню зовнішньої, сказати б, поволоки й не має поняття про глибини того, що під нашими ногами находить-

ся, — на цій земській кулі, несеній незаними й незрозумілими для нас силами в незнані й незрозумілі простори небес — зовсім так само в життю матеріальному, не менш як у духовому, ми оточені тайнами, про які майже поняття не маємо. Про прикмети матеріальних предметів довкруги нас знаємо лише те, що про зовнішні їх прояви свідчать нам наші змисли. Речі самі в собі лишаються для нас метафізикою, до якої треба нам підноситися трудними й важкими розумуваннями, що й недалеко доводять. А в духовому світі ми оточені духовими істотами, яких більшість для нас невидима, а кожна з тих, що їх видимо, є безоднею тайн. Бо що ж про чоловіка, найбільше нам відомого, можемо знати? Його духові прикмети, його чесноти й сили, живуча в його серці благодать, його заслуги перед Богом, — це все для нас прикрите безконечною, сказати б, темрявою, що лиш колись буде відкрита перед нашими очима, коли побачимо й Бога таким, яким є. До того часу мусимо жити серед темряви, серед тайн, мусимо на все дивитися як у дзеркалі, як у загадці, такій трудній до розв'язання. А коли переповнена тайною й прикрита безмірною темрявою є кожна людська істота з тих, що з нами живуть, то якою ж темрявою прикрита суть тієї духової істоти, якою є така інституція, як Семінарія? Тут виховувалися святі, що нині лицем у лице оглядають Божу славу. Тут виховалися, не дай то Боже, і молоді священники, що може в пізнішому життю допустилися найстрашнішого злочину, який лиш для людської злоби можливий: Юдиної зради Христа у святотатській Службі Божій. Хто ж зможе у мільярдovій частині оцінити, якою безмірною заслугою для цілого народу і для цілого людства була слава цієї школи та яким безмірним нещастям для неї і для цілого її народу --- хоч би як укрита — неслава? Однак це кожному ясно, що праця, яку даєтє цій молоді Ви, Настоятелі, і Ви, Учителі, є безмірного значення.

У кожній сівбі чудом чудес є хоч би найменше, засіяне у землю насіння. Людина прямо сама зі себе виходить і не може поконати безконечного здивування на думку, яким способом і яким непонятним чудом у маленькому насінню можуть міститися всі прикмети дерева, яке з нього по літах виросте. Бо ж у маленькому насінню мусить міститися щось із усіх прикмет дерева: з висоти дерева, його твердості, прикмет його кори, щось зі запаху його цвіту, щось з форми його листя. До найменших подробиць все те, що буде колись у дереві, мусить міститися в насінню.

Пригляньмося тепер тим святим насінням, що їх сіємо у ріллу людських сердець, у цій подвійній школі, школі св. Богословії й школі духовного життя. Зеренцем у сій сівбі є наука Божого Об'явлення, — значить наука не з цієї землі, яка, коли падає на добру ріллу, приносить стократний плід на безконечне життя у Божому Царстві. Хто ж зуміє оцінити і змірити, скільки й яких зерен кинено у людські серця в цій школі у минувшині, і що теперішня сівба принесе, у майбутньо-

му? Якщо переповнена тайнами минувши стоп'ятдесятилітня праця тієї Семінарії, — то оскільки ж більш тайнами заслонена її майбутність?

Споглядаючи в обличчя тієї духовної історії, якою є Семінарія, хто ж зможе відчитати з того лица, що воно нам на будуче обіцяє?

Помічуючи пребагаті, пречисленні й безконечні майже тайни на тому обличчю, на якому так трудно відчитати те, що на ньому написано, мусимо днесь ствердити хіба ось що: і для професорів Духовної Академії і для настоятелів і провідників Семінарії і для о. ректора і для мене є хіба найважливішим, головним аскетичним і духовим і науковим принципом те, що так яскраво представлене св. Павлом у словах: “Що ж Аполлос? і що Павло?.. Я посадив, Аполлос поливав, але Бог дав зріст. І тому ані той, хто садить, не є чимось, ані той, хто поливає, — лише Бог, що дає зріст”. Ось цим принципом є, все приписувати Богові — собі нічого, і всього від Бога очікувати.

Те обличчя нашої Духовної Семінарії, при всіх тайнах, які вона в собі містить, а може вчаси саме із-за цих тай, має для нас щось, що можемо відчитати, щось, що можемо зрозуміти.

Духовна Семінарія, як і Богословська Академія, — це вимовні символи, які дають багато до думання. Це символи Христової Церкви і, як такі, вони безмірно цікаві і безмірно важні предмети і нашої науки і нашої молитви.

Дивна річ! Християнська іконографія майже не має способу представлення Христової Церкви. Хоч Церква, ця Христова Обручниця, є першим предметом християнської любови, християнського культу і безперервним предметом християнських молитов, ми не маємо досі способу її представлення. Нема ікони Церкви! Щоправда, малярі часів Відродження напівпоганським способом представляли персоніфікацію Церкви, у протиставленню до персоніфікації синагоги, як жінку, більше або менше прикрашену та одіту. Однак відома річ, що всі персоніфікації, як напр., представлення чеснот й головних гріхів, не ввійшли в іконографію ані Східньої, ані Західньої Церкви.

Св. Апостол Іван бачив у “Об’явленню” Христову Церкву під видом “жінки, одягненої в сонце”. Під її ногами бачив місяць, а на її голові — вінець з 12 зір. Не знати, задля якої причини цей образ не став підставою іконографічного зображення Церкви. Хоч цей образ відноситься цілком виразно до Церкви і, по думці св. Івана, був радше символом, ніж персоніфікацією, то все ж у традиції його примінено до Пречистої Діви Марії. Однак жінка, зодягнена в сонце, не є в значінню св. Письма — образом Пресвятої Діви, коли про неї св. Іван каже, що, “маючи в лоні, кричала родячи і мучилася, щоб породити”. Очевидна річ, що це не може відноситися до Пречистої Діви Марії. Все таки образ, який бачив св. Іван, примінено до Пречистої Діви Марії, і не знаю, чи колинебудь у християнській іконографії вжито його до представлення Церкви. Однак мені видається неможливим, щоб у християнському життю не було символів Церкви, тим

більше, коли зважиться, як у християнському життю все майже набирало значення символу. І тому видається неможливою річчю, щоб гредмет такої безконечної ваги, яким є Церква, не знайшов свого символічного зображення.

Таким символом Церкви, між іншими, може бути і є кожна церковна установа. Вона може бути символом на тій підставі, що у творі Божих рук, яким є Церква, мусить у високому ступені знаходитися незвичайно рідка прикмета великих архитворів, створених людськими руками, а саме, що кожна частина є образом цілоти. Так є і в Церкві. Кожна її частина є скороченим, малим образом цілоти, як у кожному промінню сонця відбивається ціле сонце. Кожна Семінарія родить християн, виховує їх, кормить, веде їх так, як Церква родить, кормить, виховує, веде людей. Тому можна без перебільшення Христову працю Семінарії символічно представити образом, яким св. Іван представив суть Христової Церкви. І Христова Церква може і повинна бути для кожної Семінарії ідеалом, до якого вона у всіх напрямках мусить наблизитися намірами й працями, так усіх Провідників, як і вихованків. Кожна Семінарія повинна бути істотою, одягненою в сонце, переповненою Божою правдою, що так, як сонце, світить і огріває людей. А під її ногами повинен бути змінливий місяць людських, так часто блудних й помилкових судів. А на її голові вінець з 12 зір, бо всею її славою і всею її красою є вірність Переданню у науці 12-ти Апостолів. Кожна Семінарія так, як жінка, що її св. Іван бачив, мучиться, щоб породити, — у труді, у праці й боротьбі родить для неба християн. Кожна Семінарія, як ця жінка, мусить приготуватися на час переслідування. Бо жінка, каже св. Іван, втекла на пустиню, де мала приготоване від Бога місце, щоб її там кормлено 1,260 днів. Подібно Духовні Установи з пустині містичного поєднання з Богом і життя молитви черпають силу до боротьби в часах переслідування.

Дай Боже, щоб наша Семінарія була все вірна тим високим ідеалам, поданим нам Божим Об'явленням, і сповняла все високе завдання, призначене їй Божим Провидінням!

Службу Божу закінчено теж многоліттями та гимном "Боже великий, єдиний".

По Службі Божій відбулася в авлі Семінарії святочна академія. Простора авля і суміжний коридор були виповнені щерть делегатами українських установ і запрошеними гістьми. Започаткував академію хор питомців, скріплений колишніми своїми членами, нині вже священиками, які приїхали з різних місцевостей краю (м. ін. прибули всі повоєнні диригенти хору), відспівавши могутні Вагнерові композиції: "Хор паломників" з опери "Тангейзер" і "Молитву перед боєм" з опери "Льогенгрін". На жаль, низька неакустична зала відібрала неодну цінність так самій композиції, як і її гарному виконанню.

Після того ректор Семінарії, о. д-р Йосиф Сліпий, виголосив знаменито оброблену святочну промову, в якій торкнувся усіх важніших світлих і смутних моментів Семінарії, на які вона впродовж свого 150-літнього існування така багата. Промова була прийнята присутніми зі справжнім захопленням та гучними оплесками. Її теж друкуємо в цьому числі.

в) о. д-р Йосиф Сліпий

ІЗ СТОП'ЯДЕСЯТЛІТНЬОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

**(Промова, виголошена на академії з нагоди 150-літнього ювілею
Духовної Семінарії)**

Освіта й виховання молодих поколінь — це найбільша суспільна сила народу, це найцінніший його капітал, — мовив один учений. І коли це зовсім справедливо сказано про виховання світської молоді, то ще з більшим правом можна те саме твердити про виховання духовенства, яке повинно бути найкращим вицвітом народу. Бо такий нарід, яке його духовенство. Кожна нація черпає з душ своїх священників ідейність, почуття обов'язку, роботящість, пошану для авторитету і почуття свого власного достоїнства. Духовенство є лучником народу з Богом. І тому вже від Тридентського Собору ми бачимо в Католицькій Церкві сильні змагання піднести освіту духовенства. Те саме слідно й у нас від заключення Унії. Замоїський Синод поклав як найважніший обов'язок Єпископам при допомозі основаних семінарій виховувати освічене духовенство. Одначе цьому не могли зарадити в XVIII ст. ні Колегія Театинів, де виховувалося п'ять питомців з Львівської і Перемиської Епархій, ні основане Марією Тересою Барбареум у Відні, до якого приймали дванадцять питомців з Галичини. Не осягнули цього теж тимчасові епархіяльні семінарії в Галичі, Перемишлі, Львові, Кам'янці Подільському і Барі.. Загал духовенства вмів ледве читати церковні книги і знав основні правди віри. Щойно заснування Генеральної Семінарії у Львові цісарем Йосифом II змінило цілковито дотеперішній стан і вказало напрям на майбутнє. Католицька Церква створила на українських землях сильну твердиню, а для українського народу стала Семінарія осередком відродження.

30 червня 1783 р. за єпископства Петра Білянського появилвся цісарський декрет, яким засновано Генеральну Семінарію для гр.-кат. кандидатів духовного стану з Галичини, Закарпаття, Хорватії (Крижевацької епархії) та румунів з Семигороду.

Ціль Духовної Семінарії, як говорить в цісарському письмі, була виховувати священників передусім для народу, які внутрі своєї душі були б переконані про правди віри.

1 листопада 1783 р. відкрито Семінарію.

Першим ректором назначено Антона Ангеловича, а питомців було 80. Та вже в наступному, 1784 р., став ректором о. Михайло

Щавницький, крилошанин Мукачівської Епархії, що взявся ревно за організування нової установи, так що три роки пізніше число питомців зросло на 400 — найбільшу кількість, яка впродовж півтора сотні літ містилася в Духовній Семінарії. Звичайно виховувалося в ній к. 250 кандидатів. Завдання ректорату було незвичайно важке і вимагало великої самопосвяти і самовідречення. Наші Митрополити покликували на ці відповідальні становища з-поміж світського і чернечого духовенства розумних людей, які старалися як слід виповняти своє завдання. Крім згаданих, подибуємо між ними такі світлі імена, як великого культурника Івана Лаврівського, творця капітульної бібліотеки в Перемишлі, Яхимовича, пізнішого любленого всіма митрополита, мітрата Олександра Бачинського, єп. Боцяна, віцеректора Ільницького, духовника Ісидора Дольницького та інших (тих, що живуть ще, не згадуємо).

Ціла праця зосереджувалася довкола розвинення побожності, поглиблення студій і вироблення характеру. Устійнений денний порядок зберігся з незначними змінами аж по нинішній час. Уложені правила нормували життя і стояли все на висоті сучасної йому педагогії, хоч здійснити їх в життю, щоправда, приходилося не раз дуже важко. Візантійський обряд у церковно-слов'янській мові формував безпосередньо молоді душі питомців. Немаловажним чинником була книжечка Томи Кемпійського “Наслідування Христа”, яку кілька разів перекладано на українську мову. Молитва, Служба Божа, розважання, конференції, Сповідь і св. Причастя заправляли молоді душі до аскетичного життя і були підготуванням до Тайни священства. Духове життя стало щораз більше розвиватися від 14 січня 1808, коли губернія передала нагляд над Семінарією митрополитові Ангеловичеві, який усунув її з-під впливу Йосифінського Освічення. Ще кращі умовини для духового життя почалися у 1889 р., коли постав новий будинок, здвигнений цісарем Франц Йосифом I, заходами о. ректора Ол. Бачинського, що й створило перелім в історії Семінарії.

Успіхи душпастирської праці “Братство Введення в Храм Пречистої Діви Марії”, акція тверезости, оригінальні і перекладені аскетичні твори, видавані “Життя Святих”, переспіви псалмів, релігійна лірика і голошені проповіді свідчать про рівень аскетичного життя вихованків, а про містичний настрій і глибоку віру говорять вимовно “Русланові Псалми”. Змагання до досконалого духового життя запровадило многих і многих у монастирські мури, а цілковита посвята для Божої справи повела інших на місії ген далеко, за моря.

Для присвоєння філософічного і теологічного знання та для поглиблення науки слухано викладів, що все стояли на університетській висоті. На початку вони відбувалися в аудиторіях Духовної Семінарії, а коли 21 жовтня 1784 засновано у Львові цісарським декретом університет з чотирьома віділами, перенесено теологію на університет, що містився у знесеному Тринітарському монастирі на місці,

де нині стоїть Народній Дім. 1 вересня 1787 засновано ще для тих кандидатів, які не вміли латини, виклади народньою мовою. Саме в той час почався живий науковий рух між українцями. До 1795 р. на Богословському Виділі не було, крім українців, ані одного професора німця або поляка, а одинокий вірменин, світський священник, д-р Іван Потоцький, викладав пасторальну і катехитику по-українськи. В 1806 р. університет перенесено зі Львова до Кракова. Остався ліцей з трьома виділами: теологічним, правничим і філософічним, з правом надавати докторат на богословському і філософічному виділі. Пізніше, коли назад привернено університет до Львова, богословські студії все були зв'язані з університетом аж до 1920 р. Тоді створено свою власну святиню науки. Між професорами вславилися Ангелович, Скородинський, Михайло й Іван Гарасевичі, Іван Лаврівський, Яхимович, Геровський, Криницький, Сильвестер Сембратович і інші. Завдяки вищій університетській освіті могло українське духовенство відразу впливати на нарід та й підносити його з морального й культурного упадку.

До розбудження національної свідомости, приспаної тоді важким лихоліттям, причинилися згадані українські виклади на *Studium Ruthenum*. Професори почали розроблювати наукову літературу, виготовлювати підручники, катехизми, збирати матеріали до історії Унії та творити духовий і науковий осередок. Зі знесенням *Studium Ruthenum* 1. 9. 1809 р. притих національний рух на те, щоб ще повніше і глибше виявитися під проводом Маркіяна Шашкевича, що виданням "Русалки Дністрової" 1837 р. почав нову добу в українській літературі і загалом у галицькому громадському життю. Народні пісні були джерелом поетичного надхнення "Трійці" і засобом розбудження народньої свідомости. Водночас Шашкевич підняв клич голошення проповідей українською мовою і тим зробив і в церковному життю світлий перелім. Він запалив у грудях усіх вогонь, який могла згасити хіба гробова персть.

Коли в 1838 р. святили у Львові закарпатського мукачівського єпископа Василя Поповича, видав Антін Могильницький "Радісну піснь", у якій підкреслив національну єдність:

"На Дністрі і крутій Тисі, руська мати,
Твоїх дітей двоє як близнят,
Хоть їх розлучують високі Карпати,
Най любов і віра получать".

З'їзд "руських учених" 1848 р. в Духовній Семінарії є в організованні народнього життя сильним поступом вперед. Поверх 300 осіб зібралося в семінарських мурах, щоб заявити свою національну окремішність і самостійність. Тоді з'ясовано програму змагань українського народу. Відтоді також, не боячися переслідування, виступило наше духовенство до боротьби за честь і життя українського народу

і жертвувало останній гріш, густо-часто і ціле майно (Залуцький, Городецький та ін.) на бурси і установи, щоб придбати якнайбільше освіти народові.

Цілий народовецький рух 1860-их років розвинувся завдяки Духовній Семінарії. В ній постала перша народовецька громада у Львові, старанням якої засновано часопис "Вечерниці", куповано багато книжок з України та удержувано зв'язки з придніпрянськими українцями, Кулішем та іншими. Завдяки рухливості Данила Танячкевича і радам радника Юліяна Лаврівського питомці стали в університетській акції многоважним чинником. У Духовній Семінарії відбувалися тоді, і пізніше, поважні наради послів. Література, театр, університетська справа, кольпортаж українських книжок зосереджувалися в Духовній Семінарії. В тому часі працювали також студенти богословії над словником, що його видав Омелян Партицький.

Визначну роль в піддержуванні національного і громадського життя та зносин з слов'янським світом сповняла "Читальня", основана в 1849 р. за ініціативою питомця Василя Ковальського, при допомозі о. віцеректора Ільницького, що представив справу тодішньому ректорові, о. Бохенському і одержав на закупно книжок і часописів 50 гульденів. У 50-літній ювілей "Читальні" кликав Марко Мурава:

"Треба душу з народом ділити,
Щоб нарід світлом нашим міг віджити".

Це стало справді девізою повсякчас її ідейних членів. Коли ще до просвітянської роботи додати старання кружків господарства, пасічництва, садівництва, молочарства, кооперативного руху і ін., яких завданням було навчити, як прийти з поміччю темному народові, то заслуга читальників беззастережна.

В Духовній Семінарії, наче в міньютурі, відбивалося життя цілого народу.

Як увесь нарід переживав в останнім півстолітті жахливі події, так не бракувало їх і в Духовній Семінарії. У 1829/30 р. впав великий сніг та спричинив страшну вогкість, яка викликала в Семінарії пропасницю та забрала багато жертв. Ще страшніші були роки 1831 і 1872, коли лютувала холера, що косила молоде життя без пощади і викликувала страшний переполох між живими. Польські революційні повстання і конспірації стягали часті ревізії, а харчові підприємства, які, поки трудолюбні Сестри Служебниці Пречистої Диви Марії перебрали управу кухні, винаймали її від уряду, не раз несовісним використанням викликували невдоволення серед питомців та заколючували спокій, такий конечний до духової й умової праці. А недавня світова і визвольна війна перемінили забудування в руїну і знищили бібліотеку.

Та взагалі тут усе плило веселе життя. З-під високих дерев літали думки в далекі світи, а уява снувала золоті сни й пляни. Найкращі були це часи в життю кожного питомця, золота доба юних

днів, дороге й миле минуле, що вже ніколи нікому з них не повернеться. Шуміли верхи дерев семінарського городу, — коли гуділо й бурилося політичне й громадське життя народу, — а в тишині й мовчанню по кімнатах розросталося коріння — майбутня підстава й провід нації. Серед дитинних не раз забав дозрівала мужність і відповідальність свого завдання, росли надії, кріпшала віра і росла любов до Бога й ближніх. З тихих семінарських келій виходили святі, Богу віддані слуги, вірні сини Католицької Церкви, герої з посвятою в пошестях і війнах, сильні індивідуальності — життєвий первень народу, що зберіг наріз від знидіння серед недолі і злиднів, об'єднавав його в Америці, Югославії і Закарпаттю, та довів до світлого розквіту й державницького зриву.

З тих старих мурів виходили знамениті бесідники, публіцисти, драматурги, повістярі, поети (Шашкевич, Могильницький, Устіянович, Лежогубський та ін.), світлі діячі й патріоти, політики й економісти, вчені богослови, філологи, етнографи, історики (Гарасевич, Петрушевич, Огоновський, Качала та ін.), що ціле своє трудяще життя посвятили для високої ідеї, перші організатори і диригенти хорів (Григорій Шашкевич, Колко) і композитори (Михайло Вербицький, Анатоль Вахнянин, Матюк, Нижанковський та ін.). Словом, з цими святими мурами зв'язана історія нашої Церкви й Народу. Ніяка важніша подія не відбулася в останніх 150 літах, у якій Духовна Семінарія не брала б участі. Без перебільшення можна сказати, що не постала майже ніяка діяльна установа без ініціативи або визначної піддержки вихованків Духовної Семінарії. Кожний знатніший гість — цісарі, кардинали, архієпископи, міністри, політики і громадяни, свої й чужі, уважали за відповідне відвідати й оглянути цей віковий духовний осередок. Духовна Семінарія із своїм хором тішилася в кожній радісній хвилі Церкви й Народу, звеличувала її співом і словом, сумувала в годинах втрат та відпроваджувала архиєреїв, духовників і мирян на місце вічного спочинку, звеличувала всі церковні празники, а Єрусалимськими утрєнями стягала безліч народу і справляла йому духові бенкети.

І коли до цього додати, що Духовна Семінарія, від часу свого існування, видала зі своїх питомців і настоятелів кількох митрополитів, десятки єпископів, сотки церковних достойників, тисячі і тисячі священників, які збудували десятки тисяч Божих храмів, відправили мільйони й мільйони Служб Божих і стільки ж уділили Тайн і виголосили проповідей, то оце буде той підсумок, з яким приходить до Тебе, Український Народу, Твоя найстарша Установа у 150-літній ювілей. Хай цей дорібок буде перед Богом завдатком Твого кращого Завтра!

З черги хор питомців відспівав з бравурою давнє і так мало нині співане “Живем, живем своїм життям” Анатолія Вахнянина, після

чого пит. Зиновій Нарожняк віддеклямував поему пит. Романа Дурбака “Вітай, Святине Духа!”, написану спеціально на свято. Декляматор розпоряджає дуже доброю дикцією і повним тубальним голосом, що впарі з глибоким відчуттям деклямованих речей висуває його на одного з кращих наших рецитаторів.

По відчитанню привітів відспівав хор останню точку програми, псалом Бортнянського “Радуйтеся людіє”, після чого національним гимном закінчено академію.

Після того в рефектарі Семінарії відбувся обід для питомців і запрошених гостей, духовних і світських. Через брак місця, хоч рефектор великих розмірів, з питомців взяв участь у спільнім обіді тільки V рік і хор, а інші обідали в іншій залі. На першому місці засів Преосв. Йосафат, а інші гості сиділи переплітано, духовні з світськими. Панував піднесений святочний настрій, перериваний численними тоастами і гарними співами хору, що співав народні та стрілецькі пісні. Низку тоастів розпочав Преосв. Никита, підносячи перший тоаст на честь Св. Отця. Другий, незвичайно сердечний підніс Преосв. Йосафат на честь неprisутнього Впреосв. Митрополита, Батька Народу і Патріярха гр.-кат. Церкви. Ректор о. Сліпий підніс тоаст на честь Преосв. Йосафата, дякуючи йому одночасно за його участь в ювілею, а передусім за його архиерейську св. Літургію, Преосв. Йосафат на честь Семінарії, ректор перемиської Духовної Семінарії, о. д-р Гмитрасевич на честь посестри-ювілятки, презид. д-р Дм. Левицький на честь духовенства, о. протоігумен Решетило ЧСВВ — за єдність між білим і чорним духовенством, о. кан. Дзерович від Т-ва св. Андрія, пос. Луцький від української кооперації на честь українського гр.-кат. духовенства, найкращих кооперативних робітників, а закінчив тоасти с. ректор Сліпий.

Ювілейні торжества закінчено аж 14 грудня ц. р. Це день, в якому перед 150-ти роками тодішній львівський єпископ Петро Білянський перебрав у посідання семінарську церкву і відправив у ній першу архиерейську Службу Божу.

Закінчення ювілею в той день відбулося, як і взагалі попередні святкування, також дуже скромно, може аж заскромно. Не повідомлено про те в достатній спосіб ні духовенства, ні теж світського громадянства. Знали про свято тільки нечисленні одиниці. Тому то у святочній архиерейській Службі Божій, крім питомців Семінарії, взяла участь невелика кількість світського громадянства і кількох священиків з провінції.

Був гарний, зимовий день, окутаний срібним пухким снігом. Храм Св. Духа, в якому впродовж 150-ти років гарячі молитви білими голубами підносилися до неба, горів сотнями світел, сповнявся загашним димом кадильним та гомонів молитвами й піснями подяки Бюгові і просьбами про дальше благословення для Ювілятки, Церкви і Народу.

Урочисту архиерейську св. Літургію служив префект Семінарії Преосв. Никита в сослуженні кол. віцекторів — оо. Паньківського, Малицького і Лициняка, кол. духовника о. прел. Куницького та кол. префектів — оо. д-ра Єрми і д-ра Іщака. Дияконували кол. префект с. кан. Лаба і кол. віцектор о. сов. Горчинський. Повну архиерейську асисту становили питомці, а співав гарно, як завжди, семінарський хор.

По заамвонній молитві виголосив о. ректор Сліпий проповідь, в якій змалював ту пам'ятну святочну хвилину, яка відбулася в храмі тому 150 літ, та подав історію храму, вказуючи на ті щедри ласки Божі, які сплинули на Семінарію, нашу Церкву і взагалі цілий Нарід, випрошені усіма тими, що в ній молилися.

Єпископський трон був уставлений по середині храму вірних, як колись у 1783 році, і як це зрештою приписує наш обряд. Слухав на ньому проповіді, як колись перед 150-ти роками, Архиерей, оточений духовенством і численною асистюю.

Такі, здавалось би, близькі одна до одної обидві хвилини, а однак такі взаємно собі далекі і то не тільки під оглядом часу.

По проповіді Архиерей, оточений духовенством, посвятив на церкві, вмуровану праворуч входових дверей, пропам'ятну таблицю, яка голосить усім про великий ювілей. Мистецьке оформлення таблиці виконав різьбар А. Коверко, а виписано на ній такі слова:

1783 — 1933

В світлу пам'ять стоп'ятдесят-літнього існування Духовної Семінарії за Понтифікату Пія XI і Митрополитування Андрея Шептицького вмуровано цю таблицю Року Божого тисячдев'ятсоттрицять-третього в листопаді дня першого — Ректорат.

Ціле свято закінчено многоліттями і гимном "Боже великий, єдиний".

По богослуженні удалися усі учасники свята, разом з питомцями Семінарії до митрополичої палати, де о. ректор Сліпий зложив Високопреосв. Митрополитові, який через свою недугу не міг узяти особистої участі в ювілейних торжествах, гарячу подяку за його більш як 30-літню правдиво батьківську опіку та світлий провід над Духовною Семінарією, а також подякував йому за уладження ювілею з нагоди її 150-ліття. Крім того, промовив ще до Впреосв. Митрополита іменем давніх настоятелів Семінарії Преосв. Никита.

(Телеграми, письмові привіти і голоси преси, диви Розділ XI "Академія з нагоди 150-літнього ювілею Львівської Духовної Семінарії).

ХІІ. РОЗДІЛ

БІБЛІОТЕКА БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Основники й організатори всіх наукових інституцій звертають пильну увагу на засоби, які допомагають і улегшують наукову працю професорам і студентам, тобто на приміщення — семінари, лабораторії та бібліотеку. Основник Богословської Академії присвячував завжди велику увагу бібліотекам у товариствах і школах, а що ж говорити про високу школу, Академію, яка мала дати високу освіту студентам, професорам — можливість поглибити їхнє знання. Організатор Богословської Академії, о. ректор Й. Сліпий, у своїй промові, виголошеній під час інавгурації акад. року 1934/35 сказав:

“Бібліотека, заснована датком Впреосв. Митрополита, числить коло 1,000 томів, нею завідує мгр Ярослав Чума. Крім того, існують до розпорядимости бібліотеки Духовної Семінарії і Богословського Наукового Товариства” (2, ст. 19).

Бібліотека Богословської Академії постала з книгозбірні Семінарії та Богословського Наукового Товариства й належала до однієї з більших бібліотек у Львові. Спочатку бібліотеку обслуговували студенти, лише деколи приходив бібліотекар Іван Кривецький, що, поруч Володимира Дорошенка, Володимира Левинського і д-ра Марії Деркач, був одним із кращих фахівців. Така доривочна праця й нефархові бібліотекарі-студенти не могли дати відвідувачам повної обслуги. Не було фархового каталогування книжок, журналів та часописів, тому бібліотека не могла належно розвиватися. Це помітив о. Ректор і прийняв на постійну працю бібліотекаря м-гра Ярослава Чуму. Бібліотекар почав працю в році 1932/33. Він зараз зорганізував наукову роботу, де читачі могли користати з енциклопедій, словників, нових видань книжок, журналів і часописів українською і чужими мовами. Крім того, встановлено зв'язок з більшими бібліотеками міста Львова НТШ, Національного Музею, ОО. Студитів “Студіон”, Народнього Дому, Оссолінеум, Університету, Баворовських та інших, що вможливило студентам і професорам користуватися більшою кількістю джерел. Крім того, бібліотекар перевів каталогізацію бібліотеки за авторами, вписав усі книги окремої бібліотеки Богословського Наукового Товариства і завів обмін з цілим рядом крайових і заграничних видавництв за видання Богословської Академії і Богословського Наукового Товариства. Книжки бібліотеки були приміщені у двох великих залах під вежею і поділені на такі відділи: аскетика, догматика, історія, катехитика, обряди і спів, патрологія, педагогіка, св. Письмо

і екзегетика, право, проповідництво, українська мова, література і церковнослов'янська мова, філософія й різне (енциклопедії, словники, довідники та інше).

У 1936 р. відбувся у Варшаві міжнародний з'їзд бібліотекарів, у якому взяв участь бібліотекар Богословської Академії. З'їзд дав багато нових вказівок щодо реорганізації бібліотеки на зразок Заходу, особливо Північної Америки. Йшлося про новий спосіб каталогування (децимальний), про кращу методу обслуги визичування, консервації книг і т. д. Нові пляни безжалісно розбила друга світова війна. Німецька бомба 15 вересня 1939 р. зовсім зруйнувала семінарську церкву Св. Духа, а разом з нею і бібліотеку Богословського Наукового Товариства (72).

Обмін Книгозбірні

Книгозбірня Богословської Академії наладнала книгообмін за "Праці Гр.-кат. Богословської Академії" з такими видавництвами й установами:

А) Українськими:

I. Богословське Наукове Товариство	Львів
Наукове Т-во ім. Т. Шевченка	Львів
Український Науковий Інститут	Берлін
Український Науковий Інститут	Варшава
II. Відомости Львівської Архиепархії	
Відомости Перемиської Епархії	
Відомости Станиславівської Епархії	
Відомости Лемківської Апостольської Адміністрації	
III. Видавництва:	
1. Аскетична Бібліотека	Львів
2. Батьківщина	Львів
3. Богословія	Львів
4. ОО. Василіян	Жовква
5. ОО. Василіян	Львів
6. ОО. Василіян	Прудентополіс
7. ОО. Василіян	Ужгород
8. Відродження	Львів
9. Вогні	Львів
10. Дзвони	Львів
11. Добрий Пастир	Станиславів
12. Життя і Право	Львів
13. Католицька Акція	Львів
14. Католицька Акція	Жовква
15. Книгознавчі Записки	Львів
16. Літопис Національного Музею	Львів
17. Мета	Львів

18. Ми	Варшава
19. Моя Книжечка	Львів
20. Народна Бібліотека	Львів
21. Наш Лемко	Львів
22. Наш Приятель	Львів
23. Наш Світ	Луцьк
24. Наша Культура	Варшава
25. Нива	Львів
26. Неділя	Львів
27. Просвіта	Львів
28. Релігійна Драма	Жовква
29. Релігійна Освіта	Жовква
30. Рідна Школа	Львів
31. Скала	Станиславів
32. Слово	Львів
33. Т-ва "Перем. Епар. Поміч"	Перемишль
34. Український Бескид	Перемишль
35. Український Видав. Інститут	Львів
36. Українська Книга	Львів
37. Українська Книжка	Жовква
38. Українська Преса	Львів
39. Українське Юнацтво	Львів
40. Учительське Слово	Львів
41. Християнська Книжка	Жовква
42. Християнська Самоосвіта	Львів
43. Христос Наша Сила	Львів
44. Церква і Нарід	Крем'янець
45. Червона Калина	Львів
46. Шлях Навчання і Виховання	Львів

Б) Чужинцями :

Видавництва:

1. Acta Academiae Velehr.	Velehrad
2. Beiträge zur Ukrainekunde	Berlin
3. Biblioteka Zak. Architektury Pol.	Warszawa
4. Bibliothek d. Kirchenväter	München
5. Biuletyn historii sztuki i kultury	Warszawa
6. Biuletyn Polsko-Ukraiński	Warszawa
7. Cursus facultatis missiologiae	Roma
8. Духовна Стража	Самбор
9. Gazeta Kościelna	Lwów
10. Głos Eucharystyczny	Lwów
11. Gregoriana	Lwów
12. Homo Dei	Tuchów
13. Il Bolletino	Roma
14. Katolicki List	Zagrzeb

15. Католическій Вѣстник	Харбин
16. Ks. Jezuitów	Warszawa
17. Ks. Pallotynów	Tuchów
18. Ks. Salezjanów	Warszawa
19. Kwartalnik Historyczny	Lwów
20. Lubelsk. Kat. Uniwersytetu	Lublin
21. Lwowskie Wiadomości Katolickie	Lwów
22. Miesięcznik katech. i wychowawczy	Warszawa
23. Młodzież Misyjna	Warszawa
24. Nasza Przyszłość	Warszawa
25. Nowe Czasy	Lwów
26. Oriens	Kraków
27. Orient	Warszawa
28. Orientalia Christiana	Roma
29. Orientalia Christiana Analecta	Roma
30. Orientalia Christiana Periodica	Roma
31. Pisma Ojców Kościoła	Poznań
32. Pismo Rekolekcyjne	Kielce
33. Pol. Akademii Umiejętności	Kraków
34. Pro Christo	Warszawa
35. Problemy Dal. Wschodu	Warszawa
36. Przegląd Historyczno-dydakt.	Lwów
37. Przegląd Katechetyczny	Lwów
38. Przegląd Katolicki	Warszawa
39. Przegląd Powszechny	Kraków
40. Rocznik Teologiczny	Warszawa
41. Rocznik Wołyński	Równe
42. Roczniki Katolickie	Poznań
43. Rozkaz Wewnętrzny	Warszawa
44. Rycerz Niepokalanej	Niepokalanów
45. Rycerzyk Niepokalanej	Niepokalanów
46. Sprawy narodowościowe	Warszawa
47. Theolog.-praktische Quartalschrift	Linz
48. Tow. Wiedzy Chrześcijańskiej	Lublin
49. Věstnik Král. české spol. nauk	Praha
50. Forschungen z. Volkskunde	Düsseldorf
52. Wschód	Warszawa
53. Złoty Szlak	Stanisławów

Як бачимо, бібліотека Богословської Академії, крім обміну, поповнялася шляхом пожертв і купівлі. Слід відмітити, що в останній час Ексселенція Митрополит Кир Андрей подарував книгозбірні Богословської Академії 50 томів “Corpus scriptorum historiae byzantinae”.

Крім того, вплинули дари ще від таких жертводавців:

Преосв. Кир Никита Будка
о. Ректор д-р Йосиф Сліпий
п. Андерст Франц
п. Баран М.
о. Антін Бескид
о. Буць Олександр, м-гр.
о. Венгринович Степан
п. Возняк Михайло, проф.
о. Гайковський
о. Горинь Мирослав
п. Данилюк Е.
о. Дорош Лев
п. Загульський
о. Комар Степан
о. Коритко Ст.
о. Корнова
о. Курманович Лев
п. Луговий В.
о. Лучаківський
Монастир ОО. Василян
у Гошеві

о. Матковський Микола
п. Олесцевич
о. Пастернак
п. Пастернак Ярослав, д-р
о. Пачовський Іван
п. Писар Е.
п. Підгородецький
п. Підсаднюк Володимир
о. Савицький Осип
п. Сольман
п. Фуртак І.
о. Цегельський Гнат, д-р
о. Чекета Іван
о. Чемеринський Ярослав
п. Чума Ярослав, м-гр
о. Штайден Константин
о. Юрик Степан, д-р
п. Янович О., суддя
о. Яхно
о. Яцик Степан

**
*

В останньому трьохліттю книгозбірня Богословської Академії під Дирекцією м-гра Ярослава Чуми наладнала якслід своє діловодство і по кінець акад. року 1936/37 побільшила свої збори на 2,050 чисел в 3,487 томах, так що по кінець звітнього часу мала 5,195 томів.

При бібліотеці Богословської Академії постала в 1937 р. наукова робітня, що мала добре вивіновану підручну бібліотеку й багатий збір найновішої католицької літератури, журналів і преси мовами: англійською, білоруською, голяндською, італійською, латинською, московською, німецькою, польською, словінською, українською, французькою і чеською.

Робітня і книгозбірня були відчинені щодня в год. 8-13 і 15-19, за винятком неділь і свят. (За, ст. 90-95).

У своїй інавгураційній промові “Десять літ праці Богословської Академії” з нагоди інавгурації академічного року 9 жовтня 1938 р. Ректор о. Й. Сліпий згадав про бібліотеку. “Бібліотека числить тепер 5,939 томів. Нею завідує м-гр Ярослав Чума. Помагали в бібліотеці абсолювенти Роман Литвин, Омелян Гадзевич, Володимир Харина і Маріян Войновський. Фреквенція в науковій роботі дорівнює фреквенції в нашій найбільшій бібліотеці Наукового Т-ва ім. Шевченка” (24, ст. 389). По дволітній перерві Архиепископ Йосиф про бібліотеку БНТ писав так:

“Книгозбірня Богословського Наукового Т-ва начисляла біля 12,000 томів (500 рукописів і стародруків), між ними чимало унікатів і різних видань з ділянки богословської орієнталістики й сучасної богословської літератури, передусім західньої, з численними комплектами журналів: 71 українських, 10 російських, 22 польських, 8 німецьких, 3 італійських, 5 французьких, 2 англійські, 1 голяндський, 8 латинських, 7 чеських, 6 сербо-хорватських, 4 білоруські. Поміж іншими бібліотека вміщала в собі книгозбори покійних о. прелата Ізидора Дольницького, єпископа д-ра Йосифа Боцяна, о. мітрата Бачинського й інших.

Та втім дня 15 вересня 1939 р. в четвер по полудні, о год. 14.45 упало кілька величезних бомб, що поцілили церкву Духовної Семінарії та останки старого будинку Духовної Семінарії поруч прегарної семінарсько-церковної вежі. Там приміщувались бібліотека, архів і магазин всіх видань Богословського Наукового Т-ва. Чудовий семінарський храм ліг у руїнах, а звалища прикрили весь дорібок Наукового Богословського Т-ва, зокрема ж цінну книгозбірню. Неімовірно могутня розривна сила бомб перемішала не тільки самі книжки, але й подерті картки поодиноких томів всуміш з грузом розбитих мурів. І з цим усім узяв Господь найбільшу жертву, студента Богословської Академії, бл. п. І в а н а Т к а ч у к а з Черновець, що в цю пору там перебував. Була це побожна й спосібна людина, справді надійний майбутній працівник греко-католицької Церкви на Буковині.

Дня 17 вересня 1939 р. увійшли до Львова большевицькі війська, а відтак і большевицьке правління, що припинило всяку діяльність Т-ва. Тоді також знищено в друкарні “Бібліос” вже викінчену 2-3 книжку “Богословії”, “Ниву” та інші приготовані видання. Ледве чи яке інше товариство може рівнятися своїми втратами з втратами Наукового Богословського Т-ва, якому збереглися тільки книги протоколів, список членів та кільканадцять книжок, що їх студенти Богословської Академії вигребли з руїн і які переховав пізніше Голова Т-ва”.

Як бачимо із слів Владики Йосифа, бібліотека Духовної Семінарії і Наукового Богословського Товариства пропала безслідно, а з

нею деякі рідкі рукописи й наукові праці. Про стан бібліотеки під кінець існування Богословської Академії немає відомостей. Напевно із приватних бібліотек Митрополита Андрея, професорів та науковців скоплектовано підручну бібліотеку, яка по другій большевицькій інвазії помандрувала до інших державних бібліотек або пропала.

Статуя Митрополита в горді.

ХІІІ. РОЗДІЛ

ПАМ'ЯТНИК ВДЯЧНОСТІ МЕЦЕНАТОВІ НАУКИ Й ОСНОВНИКОВІ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ ВЕЛИКОМУ МИТРОПОЛИТОВІ

Вдячна Богословська Академія, Ректорат, Професорська Колегія, студенти та Українське Громадянство, розсіяне долею й недолею по цілому світу, не забули за свого Мецената Науки й Основника Богословської Академії і здвинули величавий пам'ятник в городі Богословської Академії. Пам'ятник виконав артист-різьбар А. Коверко. Такий пам'ятник повинен був стояти на видному місці міста Львова та доля не судила, тому провід Богословської Академії вирішив здвинути його в городі.

Богословська Академія, яка завдячує Митрополитові Кир Андрееві своє постання і скорий та багатий розвиток, бажаючи прийдешнім поколінням, що побиратимуть знання у цій Академії, поставити перед очі взір найбільшого від княжих часів Мужа Галицької Землі, здвинула в академічних городах величавий пам'ятник на честь Достойного свого Основника. Красу пам'ятника, що є найбільшим українським пам'ятником в Галичині, підкреслює у великій мірі павільйон, збудований навмисне як артистичне тло для пам'ятника. Могутню, монументальну постать пам'ятника виконав артист-різьбар А. Коверко з вапнякового полянського каменя.

9 жовтня 1932 р. о год. 12 опівдні відбулося святочне відслонення пам'ятника у такому порядку: 1) Хор студентів Академії відспівав твір Larent de Rillé — “Мученики з колізею”. 2) Промова яку виголосив Ректор Академії о. д-р Йосиф Сліпий. 3) Хор студентів відспівав: “Пісню неофітів” в укладі д-ра Б. Кудрика. (2, ст. 100).

З тої самої нагоди львівський тижневик “Мета” своє чергове число з 16 жовтня 1932 р. майже в цілості присвятив урочистостям, що відбулися в Академії. У своїй передовій статті, прикрашеній світлиною пам'ятника Його Високопреосвященства Митрополита Кир Андрея, помістив в цілості промову о. Ректора д-ра Йосифа Сліпого, виголошену з нагоди відкриття пам'ятника. Стаття має наголовок: “Пам'ятник вдячності Меценатові Науки” і звучить:

В жажливих умовах життя, серед розпучливої боротьби за прожиток, коли увага цілого нашого громадянства спрямована на практичні цілі, підносить оце Академія свій голос, щоб поставити перед очі вагу науки в життю народу. Наукова творчість — це найцінніший капітал, це виквіт життєвих стремлінь народу. Тому в інте-

ресі розвою і зросту кожної нації є вдержати науку на належній висоті, бо лише тоді запевнене майбутнє тої нації. Не раз підносяться заміти, видно згірдливі усмішки, що мужі науки відстають від життя і непридатні для нього. Та річ мається саме навпаки, бо їх праця — це життєві соки, які черпає нація для свого росту. Св. Отець Пій ХІ сказав недавно при одній нагоді, що праця вчених, хоч яка дрібна, подібна до діяльності природи, яка на схлонах високих гір у затишші приготує сніги й ледівці, з котрих низинні левади беруть свою красу, а широкополі лани свою урожайність. Наукова творчість — це світлі моменти, що їх переживає народ, це рівночасно відсвіження і скріплення духа в найсильніших його основах. Не самі тільки політичні умовини дають спромогу народові виповнити історичні завдання, але також його наукова і загалом культурна працездатність.

Тому зрозуміло, що народ, який шанує себе, мусить високо цінити людей, котрі своє життя присвятили науці і бодро несли її прапор. Як у цілому церковному і громадянському життю, так особливо для науки положив наш Митрополит історичні заслуги.

В заранні життя вщиплювано в Його душу любов до науки. Його батьки мали велику пошану для вчених мужів, книжок і старовинних пам'яток. Наші визначні вчені о. проф. Омелян Огоновський, крилошанин Петрушевич і інші бували частими гістьми в домі Шептицьких. Тому не диво, що сам Митрополит виніс з дому велику любов до науки, бібліотеки й музеї помагали Йому придбати всесторонню освіту. До того дружні зносини з професорами Краківського, Монахійського, Бреславського Університетів, далі з проф. Антоновичем, філософами Соловйовим, Моравським і ін. впровадили Його в наукове життя.

Навіть пізніше, по вступленню до монастиря ОО. Василіян не кидав Він думки про науку, мимо душпастирських обов'язків. Ще раз усміхнулася можливість присвятитися науці, коли став там професором догматики і моральної теології. Та незабаром прийшло іменування на Станиславівського Єпископа, а з тим мусіла розвіятися мрія про наукову кар'єру. Один з визначних наших вчених сказав раз, що коли б Митрополит був лишився на професурі, то ми мали б нині знамениту історію візантійського й українського мистецтва та поважні теологічні підручники. Та не вважаючи на те, можна твердити, що наш Митрополит почав щойно жити для науки, коли став Єрархом. Бо не лише той кладе заслуги, що пише сам учені книжки, але й той, що дає змогу працювати іншим. Львіну часть своєї архієрейської праці віддав Він на двигнення нашої науки з упадку. Бібліофіл від молодечих літ, Він призбирав багато книжок і рукописів та 1901 р. передав на власність Станиславівській Капітулі приблизно 4,000-томову бібліотеку тодішньої вартости понад 8,000 гульденів. З тої нагоди написав Він пам'ятні слова: "В передсвідченню, що наука для духовенства є майже найважливішим середником до сповнення труд-

них обов'язків, я від першої хвили, коли став Станиславівським Владикою, постановив собі заложити у Станиславові бібліотеку, котра могла б стати огнищем більше розвиненої науковій праці між клиром. Через два роки від хвилини номінації я старався зібрати багато книжок, щоб бодай розпочати мною задумане діло". Цими словами засвідчив Митрополит одверто, як цінить високу науку і дбає про високу богословську освіту клиру.

Потім на Митрополічій Престолі Він заклав подібну фундацію, передаючи ОО. Студитам 10,000-томову бібліотеку з візантійсько-слов'янської ділянки. Оснування Національного Музею — це світлий подвиг нашої науки завдяки Митрополитові.

Рівночасно з цим вислав Митрополит здібніші одиниці на вищі студії і в науковій подорожі, розділюючи щедрі стипендії і підмоги. Він навіть спроваджував заграничних учених, щоб посвячувалися нашій науці.

Коли в 1914 р. йшли у Соймі переговори, Він поставив, як виразну умовину, створити у Львові український університет і промовляв за ним у Палаті Панів у Відні. На цю ціль призначив навіть прегарну площу коло св. Юра. Серед всебічних зайняттів і виснажуючих подорожей Він радо заходив до бібліотек, відвідував і удержував контакт з людьми науки цілого світу, а хвилини розмов з ними були найбільшою приємністю для Нього. Систематичне переписання і зібрання актів, які дотичать нашої історії, в римських, віденських і інших архівах і які переховуються тепер в Національній Музею, будуть творити невичерпане джерело для наших дослідників.

Коли додати ще до того багату письменську творчість (популярні розвідки, Пастирські Послання, переклади грецьких Отців, наукові розправи), часті принагідні виклади з історії мистецтва, філософії і т. д., то маємо наглядне свідцтво про Його дбайливість і заслуги для науки. Та коли ціла українська наука завдячує стільки Митрополитові, то ще більше винно Йому духовенство і теологія.

Коли в 1907 р. цілий католицький світ обходив 1500-ліття смерті св. Івана Золотоустого, тоді Митрополит видав Послання, в яким візвав духовенство, щоб воно видало в богословії спеціалістів, які мали б науково працювати над Церковним З'єднанням, і тому поклав цілому клирові на серце обов'язково виховувати молодь в дусі замилювання до науки. Щоб здійснити ці пляни, Він носився віддавна з думкою оснувати високу богословську школу, яку перевів щойно в 1928 р., здвигаючи Духовну Академію у Львові.

Висловом нашої вдячності і признання для Мецената науки нехай буде оцей пам'ятник долота мистця Андрія Коверка, так тісно зв'язаного вже своєю творчістю з Академією.

А водночас во врем'я люте, коли ми від часів світової війни потерпіли стільки страшних невдач на всіх ділянках нашого життя,

хай буде оцей пам'ятник закріпленням одної світлої хвилини, — оснування Академії Митрополитом Андреем — на вічні часи.

Самі урочистості, зв'язані з відкриттям пам'ятника, "Мета" описує так:

Зараз після святочної інавгурації нового академічного року Богословської Академії, про яку пишемо на іншому місці, відбулося величаве торжество відслонення пам'ятника Ексселенції Митрополита в городі Академії. Цим актом Академія висловила глибоку вдячність своєму Основникові та Меценатові української науки й мистецтва за Його благодатну діяльність і поміч.

О год. 12 зібралися в городі Академії дуже численно представники духовенства, українських установ, визначні громадяни і багато шкільної молоді. Хор питомців Духовної Семінарії відспівав цікавий твір Larent de Rillé: "Мученики в Колізею", а після того о. Ректор д-р Йосиф Сліпий виголосив промову про Митрополита як діяча і мецената в ділянці науки.

При останніх словах своєї промови о. Ректор відслонив урочисто пам'ятник Митрополита, роботи артиста-різьбаря А. Коверка. Є це кам'яна статуя більше ніж природної величини і представляє вона стоячого Митрополита. Статуя задумана дуже оригінально і виконана при допомозі стилевих засобів нового мистецтва. Вона уміщена на підвищенню, в центрі галерії, під покриттям окремого павільйону — й ведуть до неї широкі кам'яні сходи.

Урочистість закінчено відспіванням "Пісні неофітів" Шевченка-Кудрика і многолітствієм. (2, ст. 118-121).

Доля пам'ятника

Зараз після окупації Галичини більшовиками впали жертвою всі надбання Богословської Академії. Приміщення Академії передано спочатку утікачам, опісля студентам Університету Івана Франка. Каплицю замінено на руханкову залу, мальовила побілено крейдою, іконостас, крилоси і проповідальницю, виконані артистом-різьбарем Коверком, перенесено в підвал.

Археологічні матеріали музею були перенесені до новоорганізованого Історичного Музею на базі ранішого Собеського (Ринок 4), а етнографічні матеріали перенесено до музею НТШ (Чарнецького 24). (10).

(Телеграми, письмові привіти і голоси преси з нагоди відкриття пам'ятника диви Розділ XXIII).

XIV. РОЗДІЛ

МУЗЕЙ

Самих викладів для слухача замало, йому треба практично показати речі, про які говорить викладач. Це досконало розумів організатор Богословської Академії о. ректор Сліпий. Щоб допомогти професорам мистецтва д-рові І. Свенціцькому, д-рові В. Залозецькому та археологові д-рові Я. Пастернакові, він заснував при Академії музей. Тут училися богослови, на що мають звертати увагу при різних розкопках і як мають зберігати такі історичні старовинні цінності, як книги, ризи, чаші, хрести, а також ношу. Сам о. ректор Й. Сліпий, знавець мистецтва (студював його в Римі продовж двох років), бачив численні мистецькі твори по різних музеях під час своїх подорожей по Європі, то ж не дивно, що за короткий час і сам прибирав старовинні образи з XIV, XV і XVI століть, чаші, книги, килими, слуцькі пояси, фелони та гафти, а професор Пастернак віддав знахідки з розкопів у різних місцях Галичини. Велика шкода, що розвідка про музей Богословської Академії не появилася друком з причини воєнних дій, бо аж тоді ми могли б оцінити багатство і працю музею. В святковій слові 9. X. 1932 р. основник музею заявив: “Академія з нинішнім днем відкриває свій музей”.

Один з основників великого Чину сказав: “*Si quis in temporalibus defectus apareat, videat, an non praecesserit in spiritualibus*”. Всякі недомагання і туземний недостаток мають свою причину в духових занедбаннях. Тому то й Церква клала й кладе велику вагу на духовну ділянку в життю чоловіка та з подивугідною запопадливістю зберігала справжні твори людського духа. Нема сумніву, що з усіх установ найбільше заслужилася в збереженні пам’яток людської культури Церква. Вже від початку християнства в Божих домах переховувалося дорогі твори, зв’язані з Христовою вірою, як: ікони, книги, ризи, посудини і т. д., а також передхристиянські пам’ятки. Неодної культурної цінності не бачили б ми нині, якщо б не печальність Церкви. Правда, пізніше звернули свою увагу на музеї державні влади й установи, та в поневоленого народу лише Церква могла берегти надбання національної культури й свідоцтва колишнього народнього гаразду та недолі.

В історії українського музейництва світло записані імена українського католицького духовенства, як о. Могильницького, о. Лаврівського, о. Петрушевича та ін. Наче завершенням цих старань було

заснування Національного Музею Впреосв. Митрополитом Кир Андреем.

Академія, як один з проявів життя Католицької Церкви, маючи на увазі гарний приклад в особі Митрополита, мусить також перебрати на себе частинно ролю культурної праці й опіки над нашим церковним дорібком та стати теж заховавчим осередком церковної старовини. Сповнити це може лиш заснування свого власного Музею. До цього змушують Академію і власні потреби. Пізнати історію, мистецтво, літургіку, аскетику та, взагалі, ціле минуле Церкви і забезпечити її розвій та втримати на високо-культурній висоті в майбутньому, плекаючи естетичний смак, можна тільки завдяки частим оглядинам і глибоким безпосереднім студіям. “Без бібліотеки й музею не може бути основної праці в Академії. Виклади поодиноких теологічних і філософічних дисциплін стають без порівняння цікавішими і глибшими при допомозі наглядних зразків. Під цим кутом мусить розвиватися наш Музей. Він зовсім не претендує на цілість в ділянках, хоч її не виключає, лише в першу чергу дбає про предмети, потрібні до науки. Вправді маємо побіч Національний Музей, Наукове Т-во ім. Шевченка, Ставропігію, Народний Дім, Заведення Оссолінських з їх бібліотеками і музеями, якими з великою вдячністю користуємося, то одначе основне зрозуміння традиції та тісна злука минулого з майбутнім вимагає безвпинного контакту і безпосередньої наглядности. Бо лиш тоді можна розуміти таємничі слова, якими говорять старовинні свідки.

Про якусь конкуренцію не може бути мови, бо праці на цім полі багато, а цінні пам'ятки пропадають через недбалість безповоротно. Тому Академія звернула в заранні свого існування на мистецьку ділянку й виховання духовенства в цім напрямі велику увагу. Роблено заміти, що наше духовенство не цінить належно історичних і мистецьких творів. Заміт правдивий та неповні слухний, бо так само можна б звернути його до цілого громадянства. Звідки ж мали священники навчитися розуміння та зберігання старовини, коли їх цього не вчили? Не диво, що наше мистецтво манірується по церквах і затрачує стилевість. Тому то введено в Академії виклади з мистецтва й археології (проф. Свенціцький, Залозецький, Пастернак) та влаштовувано відвідини музеїв. Вправді удержання получене з великими коштами і вкладами праці, та одначе воно приносить неоціненні користі, бо причинюється до загальної освіти, до розвитку почуття краси і, взагалі, ублагороднення богопочитання.

Нехай цих кілька слів дасть Високодостойним Гостям бодай приблизне поняття про працю в Академії та уможливить зрозуміння для неї на її шляху, не вистеленому вже в початках рожами, але закидану колючим терням. Та ми мусимо вірити в Божу поміч і власними силами дороблятися кращого завтра. (2, ст. 15-16).

В своїм слові на святочній інавгурації академічного року 1934/35 в дні 7 жовтня 1934 (2, ст. 19) о. ректор Йосиф Сліпий сказав:

“Музей, відкритий 1932 р., зробив поступ. Його управу вів д-р Михайло Драган, який виголосив кільканадцять викладів про ікону. Музей вповняє, крім коридорів, ще три залі. До його оглядання запрошую достойних гостей. Деякі експонати були на виставці у Варшаві і своєю цінністю та старовинністю стояли нарівні з предметами Національного Музею. Майже всі були висвітлені в польських і німецьких звітах. З рамени Музею Академії брав участь у II З’їзді Українських Музеологів у Самборі д-р Мих. Драган”.

Про значення заснування музею при Богословській Академії свідчать привіти й голоси преси. (Диви, Розділ XXIII, Голоси преси, стор. 749-766). Наприкінці варт ознайомитися з “Генезою постановня та завданням Музею” та з деякими предметами для музею, які збирали й подарували Основник Богословської Академії, її ректор, професори та питомці.

Музей Гр.-кат. Богословської Академії розпочав своє існування 1932 р. Вже за кілька літ раніше о. Ректор д-р Йосиф Сліпий почав принагідно збирати ікони й різні предмети, що відносилися до мистецького життя Церкви, з наміром створити збірку мистецьких пам’яток, щоби при викладах з мистецтва можна було на прикладах ілюструвати розвиток українського церковного мистецтва. З часом оця збірка настільки зросла, що вже треба було її систематично упорядкувати, зінвентаризувати та перевести відповідні консервативні роботи, тому що більшість оцих пам’яток була в лихому стані збереження. Тому 1 грудня 1931 р. заангажовано до цієї роботи д-ра Михайла Драгана, до того часу співробітника Національного Музею.

З того часу почалася правильна робота в Музею. Прихильне ставлення священства до ідеї Музею при Академії та зрозуміння потреби існування такого Музею, а передусім запопадливість Ректора Академії у збиранні, причинилися до того, що збірки Музею почали щораз більше розростатися, скоро переступаючи вузькі рамки, початково намічені. По трьох літах збірки Музею, передусім ікон, стали настільки цінні й інтересні, що при дальшому, такому, як нині, неослабленому темпі зростання пам’яток, Музей з повним правом став займати видатне місце в українському музейництві. Музей придбав такі рідкі й цінні ікони, яких тоді не було по інших наших музеях (напр., ікона з XIV ст., датовані ікони з XV і XVI ст.). (2, ст. 90-94).

Самозрозуміло, що для внутрішнього життя Академії та виховання священства у мистецьких справах, що дотепер було зовсім занедбане, Музей Академії мав вже дуже велике значення, бо безперестанний контакт студентства Академії з пам’ятниками нашого старого церковного мистецтва і виклади з цієї ділянки мусіли довести до урядування останків мистецько-культурного дорібку нашої Церкви і народу.

Також і на майбутнє виховання священства в мистецьких справах мало велике значення, бо було ясно, що тоді зникнуть з наших церков дешеві, безстилеві фабрикати та безвартісні з мистецького огляду ремісничі витвори, а їх місце поступово займатимуть твори з постійною мистецькою вартістю. Це найголовніша ціль та потреба існування Музею Богословської Академії.

Внутрішня щоденна робота в Музею — це інвентаризація всіх надсланих і закуплених предметів та їх консервація. Згодом, залежно від більших матеріальних засобів, намічено видання у серіях всіх найважливіших пам'яток у досконалих репродукціях з науковим описом, щоби тим способом зробити збірки Музею доступними для дальших наукових дослідів.

Музейні предмети розміщено тепер у трьох залах, трьох коридорах та в сходовій клітці від партеру до другого поверху. Дрібніші предмети вміщено в п'яти габльотах, а матерії — у великій скляній шафі.

Праця в музею в пізніші роки під проводом кустоса д-ра М. Драгана була посилена. В звітах за роки 1934-37 читаємо:

“В Музею Богословської Академії переведено у звітних роках інвентаризаційні записи, відчищення новонабутих експонатів та реставрацію знищених ікон. В Конференційній Залі Богословської Академії перевішено наново всі ікони в той спосіб, що тепер всі старші ікони з XIV-XVI ст. висять у кімнатах, молодші натомість порозвішувано по коридорах.

Брак місця не дозволяє на розміщення ще цілого ряду ікон змагазинованих, яких вистарчило б на заповнення двох кімнат.

Рівночасно вивінування Музею збагатилося на 4 нові кедрові габльотки, одну шафу-габльотку на матерії й одну велику габльотку на передісторичні предмети.

Заходами Музею Богословської Академії переведено розкопки княжої ротунди у Побережні”. (За, ст. 91).

Збірки Музею за роки 1931-34

Ікони з XIV ст.	1 експ.
Ікони з XV ст.	3 експ.
Фрагменти ікон з XV ст. на обороті молод. ікон)	2 експ.
Ікони з XVI ст.	80 експ.
Ікони з XVII ст.	162 експ.
Ікони з XVIII ст.	89 експ.
Ікони великоруські (ринкові) з XVII-XIX ст.	14 експ.
Ікони білоруські з XVII ст.	1 експ.
Ікони з XIX ст.	2 експ.
Ікони на склі (гуцульські) з XIX ст.	17 експ.
Плащаниці з XVII-XIX ст.	23 експ.

Предмети япон. культу	5 експ.
Пам'ятки писані, літографічні і графічні	11 експ.
Фотографії	4 експ.
Альбоми фотографій	2 експ.
Окуття металеве книжок	5 експ.
Замки старі	1 експ.
Зброя стара	2 експ.
Предмети різні	5 експ.

Всіх експонатів в рр. 1931-34 мав Музей Богословської Академії 808.

Збірки музею за роки 1934-37

Музей Богословської Академії під управою кустоса, д-ра Михайла Драгана, в акад. році 1934/35 збагатився на нових 159 предметів, в акад. році 1935/36 на 145 предметів, а в акад. році 1936/37 на 262 предмети. І так:

Прибуло в акад. році:	1934-35:	1935-36:	1936-37:
Антимінси	4	—	—
Археологія	6	17	58
Етнографія	6	4	8
Ікони дерев'яні з XVI ст.	18	24	27
Ікони дерев'яні з XVII ст.	7	34	31
Ікони дерев'яні з XVIII ст.	3	6	12
Ікони дерев'яні з XIX ст.	2	—	—
Ікони металеві	2	—	—
Ікони скляні	—	6	18
Малярство новітнє	15	7	8
Матерії й фелони	15	5	17
Медалики й медалі	7	2	2
Нумізматика	28	5	16
Патериці	—	1	—
Печатки	—	—	3
Плащаниці	3	1	1
Портрети	2	—	—
Посудини церковні	19	9	26
Свічники	—	3	—
Хоругви	—	—	1
Хрести дерев'яні	7	13	—
Хрести залізні	1	—	—
Хрести металеві	—	4	5
Хрести процесіональні	1	—	—
Хрести ручні	8	—	20
Фігуральна різьба	—	1	3
Різне	4	3	6
Разом:	158	145	262

Жертводавці музею в рр. 1932-34

- Ексц. Митрополит Андрей
гр. Шептицький
о. Ректор д-р Йосиф Сліпий
о. Г. Алиськевич
о. Барияк
о. Банах
п. Білецька
о. М. Білецький
о. Л. С. Білинський
о. М. Бобиляк
о. Е. Бобовник
о. Г. Бойко
пок. еп. Й. Боцян
о. Д. Бурнадз
о. І. Валюх
о. В. Вергун
о. В. Винярський
о. С. Височанський
о. Мітр. Т. Войнаровський
о. В. Воронюк
о. І. Воскрес
о. М. Вояковський
п. Г. Гарасимчук
о. Т. Галькевич
о. В. Герасимович
о. В. Глібовицький
о. Й. Годунько
о. Т. Гомза
о. Гробельний
о. Гайда
п. Й. Гроховський
п. Р. Данилевич
о. М. Дацько
о. В. Демчук
о. Т. Депутат
п. Іл. Децик
о. Й. Дерев'янку
о. Ю. Дзерович
о. К. Домбчевський
о. К. Донарович
о. Дорожинський
о. М. Дорош
о. М. Дубицький
о. М. Думанський
о. Я. Дутчак
о. д-р К. Єрми
о. І. Єсип
о. Я. Єліїв
о. І. Зарицький
о. Із. Зельський
о. Й. Зробек
о. М. Зубрей
о. І. Іванчук
о. Р. Каленюк
о. С. Калиневич
о. Канда
о. К. Калинський
о. Е. Карпінський
о. Г. Качала
о. І. Качмар
о. В. Кметь
о. Ст. Ковалів
п. А. Коломиєць
о. М. Козак
о. С. Коліда
о. П. Кордуба
о. Ст. Кремінецький
о. Д. Ксьонжек
о. Т. Кудрик
о. В. Кулик
о. М. Куницький
о. В. Лиско
о. В. Левицький
о. К. Левицький
о. О. Левицький
о. П. Левицький
о. Я. Левицький
о. І. Ліщинський
о. А. Лотоцький
о. Д. Лукашевич
о. А. Лукомський
о. Ю. Мазяк
о. З. Маркевич
о. Я. Мартинюк
о. Ю. Менцінський
о. Й. Мизь
о. П. Микелита
п. Д. Микетюк

о. Я. Милевич
о. О. П. Мійський
о. М. Моссора
п. Я. Музикова
о. М. Олійник
о. К. Онишко
п. Б. Ольхівський
о. Т. Осередчук
о. Р. Охримович
п. О. Панасюк
о. Ор. Папп
п. д-р Я. Пастернак
о. В. Панчак
о. В. Пашковський
п. В. М. Пастушенко
о. І. Пачовський
о. М. Перепічка
о. П. Пересипкин
о. А. Погорецький
о. І. Полянський
о. Л. Попель
о. А. Полянський
о. А. Рахлецький
о. К. Роздольський
п. В. Романчук
о. В. Д. Садовський
о. М. Садовський
о. І. Синяк

о. О. Стернюк
о. В. Сельський
о. Г. Скасків
п. д-р М. Смішко
о. Смолинський
о. П. Слободян
о. К. Стисловський
о. І. Стояловський
о. В. Сухий
Мати Тимоніка
о. Р. Ульванський
о. І. Фанга
о. Ю. Федорів
о. В. Федусевич
о. Й. Хиляк
о. Я. Хиляк
о. Р. Хомин
о. П. Цепинський
о. В. Цебровський
п. Ст. Цитрак
п. Цинкаловський
о. І. Цимбала
п. д-р К. Чехович
о. В. Чиж
п. Шекерик-Доників
о. К. Штайден
о. С. Яминський
о. Й. Яримович
о. І. Яцків

Жертводавці музею в рр. 1934-37

Ексц. Митрополит Андрей
о. Ректор д-р Йосиф Сліпий
п. Адамович Володимир
п. Близнюк
о. Боліновський Василь
о. Бутковський
о. Буць Олександр, мгр.
о. Вербинець
о. Головацький Михайло
п. Городецький Ілля
о. Грабець
п. Гринчук Ярослав
п. Генік-Березовський Р.

п. Дзюда Осип
п. Дорош Андрій
о. Дочило Мирон
п. Жагальяк Микола
п. Збир
о. Іванусів Микола
о. Канда
п. Карпінський Іван
о. Козіцький Петро
п. Косовський Юліян
п. Костащук Дмитро
о. Коптяк Осип
п. Куницький Теофан

о. Левинський Юліан
о. Ліщинський
п. Лютий Дмитро
п. Максимович Олександр
о. Малицький Олександр
о. Малий Юрій
п. Матвіїв Іван
о. Мизь Богдан
п. Михальчук Іван
п. Мороз Володимир
о. Мулярчук Микола
п. Панасюк Теодосій
п. Петришин Володимир
п. Петрів Богдан
о. Пилипчук Мирон
п. Підсаднюк Володимир
п. Поперечний Дмитро
п. Попович Степан
о. Рогошевський
о. Розумний Іван
п. Романчук Володимир

п. Рудяк Дмитро
п. Семен Володимир
п. Семиген Іван
п. Середуник Ярослав
с. Серкез Степан
о. Слоневський Володимир
п. Степанів Петро
ред. Тарнович — Бескид Юліан
— бібліотека його діда о. дек.
Антон Бескида з Тарнавки над
Вислоком к. Романова
п. Трембач Юрій
п. Труш
п. Турчин Андрій
п. Федунчик Ярослав
о. Цегельський Теодор
о. Цісик Степан
п. Чолій Роман
п. Шекерик Доників А.
п. Щур Богдан
о. Яцик Степан

Здобутки Музею Богословської Академії, як подає о. Ректор у своїм звіті про Академію, після 10-ох літ існування були великі. “Музей під управою д-ра Михайла Драгана числить 1,321 експонат. Він вповняє 5 залів і великі коридори, а своєю вартістю дорівнює іншим нашим музеям”. (25, ст. 390).

Доля музею після окупації Галичини більшовиками була неза-видна, як і цілої інституції. Археологічні матеріали передано ново-зорованому Історичному Музеєві (на базі колишнього Музею Собеського, Ринок 4), а етнографічні матеріали — Музеєві НТШ, Чарнецького 24. (10).

Наприкінці варт ознайомитися з “Генезою постановня та завдан-ням Музею” та з деякими предметами для музею, які призбирали й подарували Основник Богословської Академії, її ректор, професори та питомці.

Музей Гр.-кат. Богословської Академії розпочав своє існування 1932 р. Вже за кілька літ раніше о. Ректор д-р Йосиф Сліпий почав принагідно збирати ікони й різні предмети, що відносилися до мистецького життя Церкви, з наміром створити збірку мистецьких пам’яток, щоб при викладах з мистецтва можна було на прикладах ілюструвати розвиток українського церковного мистецтва. З часом оця збірка настільки зросла, що вже треба було її систематично упорядкувати,

зінвентаризувати та перевести відповідні консервативні роботи, тому що більшість пам'яток була в лихому стані збереження. Тому 1 грудня 1931 р. заангажовано до цієї роботи д-ра Михайла Драгана, до того часу співробітника Національного Музею.

З того часу почалася правильна робота в Музею. Прихильне ставлення священства до ідеї Музею при Академії та зрозуміння потреби існування такого Музею, а передусім заподливість Ректора Академії у збиранні, причинилися до того, що збірки Музею почали щораз більше розростатися, скоро переступаючи вузькі рамки, початково намічені. По трьох літах збірки Музею, передусім ікон, стали настільки цінні й інтересні, що музей з повним правом став займати видатне місце в українському музейництві. Музей придбав такі рідкі й цінні ікони, які годі було знайти по інших наших музеях (напр., ікона з XIV ст., датовані ікони з XIV і XVI ст.).

Х V. РОЗДІЛ

РЕАЛЬНОСТІ І ЗАБУДОВАННЯ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Перші згадки, які говорять про околицю, де містилася до 1944 року Богословська Академія у Львові, походять з XIV ст. і свідчать, що місцевина була багніста й мало заселена. Дорога, якою опісля проходила вулиця Коперника, називалася Сокільницька (вела до села Сокільник). 1540 р. побудовано на річці Полтві сокільницький міст, поблизу нинішньої Галицької площі, розбудовано околицю, і вулицю Сокільницьку названо Широкою. З припливом населення побудовано також кілька костьолів — св. Магдалини і монастир Домініканок, на місці якого стали будівлі Богословської Академії. Посілість Домініканок тягнулася між вул. Сикстуською та Широкою (Коперника), між площею св. Духа та річкою Полтвою. По різних трансакціях цей маєток опинився в руках княгині Теофілі Вишневецької, вдови по краківським каштеляні Януші Корибут-Вишневецьким, нащадку старої української родини князів Вишневецьких. Княгиня Вишневецька уфундувала 1723 р. львівський монастир Домініканок і, повдовівши, вступила сама до цього чину. Княгиня подарувала маєток конвентові Домініканок 29 листопада 1749 р. Тут був також костьол св. Катерини Сененської. “Був се колишній монастир латинських монахинь Домініканок, збудований в р. 1723 княгинею Теоф. Вишневецькою з роду Лішинських, яка рівнож прийняла габіт Домініканок. В сім монастири перебували Домініканки повних 59 літ, а коли за часів цісаря Йосифа II., монастир знесено і майно їх сконфісковано, уміщено в нім в р. 1783 руську духовну семинарію” (В. зъ С. Згадки изъ семинарського житя у Львовѣ. “Дѣло” за рік 1888 ч. 81 і 82, де є докладний опис семинарії). (239, стор. 11).

Декретом з 24 червня 1782 р. цісар Йосиф скасував цей та інші монастирі та з майна скасованих монастирів створив т. зв. релігійний фонд, адміністрований державою і призначений на піддержку релігійних культур різних обрядів. Маєток Домініканок розділено. 30 червня 1783 р. частину його подаровано Гр.-Кат. Генеральній Духовній Семінарії разом з монастирськими будинками, а монастирський город медичному факультетові Львівського Університету під ботанічний город. Від того часу знаходиться вона у виключнім посіданні й уживанні цієї реальности. На фронтівій стіні семінарської вежі від Коперника виднів на мармуровій таблиці такий напис: *Instructioni cleri religionis firmamento vocit Josephus II Aug. anno MDCCLXXXIII.*

а) Поверхня семінарської реальності була в ті часи значно більша, ніж пізніше. Охоплювала вона комплекс будинків і ґрунтів, розташованих на тодішній Галицькій передмісті напроти Єзуїтської брами *In Suburbio Haliciensi versus Portam Jezuicka*) поміж вулицями Широкою (*Platea Szeroka, Breitegasse*) пізніше Коперника, Сикстуською і пізнішою вул. Словацького, яка по віддані реальності для семінарії називалася Семінарською (*Seminargasse*) і зверталася головним фронтом до вул. Широкої в південно-східнім напрямі, протилежною стороною до вул. Сикстуської, лівою стороною в північно-східнім напрямі до вул. Семінарської, а правою до посілости кн. Сапіги. (221, ст. 236).

З часом старі будинки розібрано, зберігся тільки костюл з вежею та кількома кімнатами. Нутро костела перебудовано згідно з вимогами східнього обряду. (220, стор. 222). На місці частини розібраних будинків вибудовано головну пошту, а на інших вибудовано 1887 р. двоповерхові будинки Духовної Семінарії, опісля Богословської Академії. Після 104 років будинки, де молилися і виховувалися сотки питомців, перестали існувати, тільки лишилися свідки давньої слави, старі липи й каштани, які на весні рясно цвіли й пригадували “гешіхті”, що найвищий час почати вчитися “сакри” до іспиту. Лишився старий город-сад з витоптаними стежками, по яких проходжувалися питомці, у вільний час розважалися, а коли нависли над семінарськими мурами “чорні хмари”, однодумці радилися, укладали пляни будучого душпастирського життя. Тільки раз-у-раз старий виклепаний дзвінок на семінарській стіні своїми тонами пригадував братві твердий порядок дня, якому всі без нарікання покорялися.

Новий двоповерховий будинок з численними ясними кімнатами сягав прямокутником від вул. Коперника 36, головної пошти та Сикстуської 39. Після війни половину будинків займала Духовна Семінарія, а другу половину — бурса (опісля гімназія) Малої Семінарії.

В 1934-39 рр., коли кількість питомців сягала понад 360, ректорат мусів винаймати додатково будинки на інших вулицях і там приміщував питомців на нічліги. Такі філії в 1934/35 були на вул. Валувій 4 та Словацького 21, а в 1937/38 зайняли Український Академічний дім на розі вул. Супінського і Мохнацького.

З ростом Богословської Академії влаштовано 4 викладові залі, бібліотеку під вежею і кімнату з підручною бібліотекою. Одну більшу викладову залю розмалював маляр Ковжун, і вона одночасно була авлею, де відбувалися імпрези. Стіни авлі були обвішані копіями портретів галицьких та інших владик, пензля маляра Якимовича.

У саді від вул. Сикстуської був малий будиночок з прибудівкою — кухня з харчівнею, де легко могло приміститися понад 300 питомців.

Перед мурами в саді була гарна статуя Матері Божої, а під аркадами пам'ятник Основникові Богословської Академії Митрополитові Андреєві. На осібну згадку заслуговують церква Святого Духа і каплиця, розмальована Петром Холодним.

б) Церква Святого Духа

Церква Святого Духа з бароковою вежею була побудована на початку 18 ст. (в 1722-1729 р.) (241, стор. 32). Хоч будинки монастиря Домініканок підпали основній зміні, а 1887 р. їх розібрано й побудовано мури пізнішої Духовної Семінарії, то колишній костюл лишився без змін. О. Василь Чернецький, парох Сільця Белзького, що студіював тут ще перед будовою нових будинків, у своїх споминах “Згадки из семинарского житя у Львове”. “Дѣло” 1888 ч. 81, 82 писав: “Один лиш костел лишився в давнім виді, тільки відповідно до східного обряду устроєно в середині” (220, стор. 222).

Брак матеріялів не дозволяє справу вияснити, які зміни були зроблені. Напевно знаємо, що вставлено іконостас, поставлено крилоси та проповідальницю. Церкву розмалював арт. Сосенко.

Вхід до церкви був від сторони вул. Коперника, а бічні входи безпосередньо з коридорів на хори з першого поверху і з партеру. Вхід до святилища був з малої захристії. Тут був бічний престіл, де отці настоятелі відправляли Служби Божі. Тут були приміщені шафи з ризами й чашами та “скарбниця” Духовної Семінарії.

Варто згадати, що в церкві Святого Духа були цінні пам’ятки із Скиту Манявського. Велика евангелія, з якої читали евангелії в Страсний четвер, гарно гравірована золота велика чаша, один оксамитний зелений фелон з вигаптуваними на плечах 12 апостолами в час Зіслання Святого Духа і другий зелений фелон з вигаптуваним голубом в авреолі променів. Оба фелони уживали у празник Святого Духа. У скарбниці був також оксамитний багрянний фелон, запинаний напереді, його вживали у Велику П’ятницю. У Велику П’ятницю виставляли ще одну пам’ятку із Скиту Манявського плащаницю, гарно вишиту золотом та прибрану дорогими каменями, розміщеними довкруги голови Спасителя. З численних фелонів варто згадати голубий марійський і білий шовковий з вигаптуваним кошачком з хлібами на хребті риби.

Перелічити тут усі цінні фелони, стихарі чи дальматики, через відсутність джерельних матеріялів прямо неможливо. Ректор Богословської Академії о. д-р Сліпий під час своїх поїздок до св. Землі, Італії чи Франції не забував про церковні ризи чи посудини й усе щось цінне привозив з собою, отже хіба він сам може сказати про багатство скарбниці Богословської Академії.

Під вежею в залах була приміщена бібліотека Богословської Академії і Богословського Наукового Товариства, в кількох залах мешкали питомці, в партері — домівка Товариства “Обнова”.

Будинки щасливо перестояли першу світову війну. Під час боїв у листопаді 1918 р. стіни були легко ушкоджені рушничними кулями, зате друга світова війна завдала церкві болючу шкоду. 15 вересня 1939 р. німецька бомба знищила церкву, бібліотеку Богословської

Академії та Богословського Наукового Товариства. В той час згинув питомець другого року Іван Ткачук, уродженець зеленої Буковини.

**
*

Бл. п. Іван Ткачук (родом з Чер-
новець — Буковина) студ. II ро-
ку Б. А. згинув під руїнами Цер-
кви Святого Духа 15 вересня
1939 р. о год. 2-ій по пол.

**
*

Будинок був ушкоджений також в 1944 р. большевицькою бом-
бою в тому місці, де містився музей.

**Руїни Церкви Святого Духа у Львові зруйнованої німецькою бомбою
15 вересня 1939 року.**

Очевидець питомець написав про цей випадок у статті "Празник Святого Климентія в Римі":

"Саме цього року (1944) трагічного, в квітну неділю вечором впала бомба і знищила крило Духовної Семінарії від вулиці Коперника. Роками призбираний музей впав жертвою знищення. В Страсний тиждень довелось нам, питомцям Академії, добувати з-під грузів каміння найцінніші пам'ятки старовини. Ніхто, може, не болів так на вид страшної руїни, як Ректор Академії, Архиепископ Кир Йосиф. У воєнному часі було і не до подумання денебудь роздобути матеріял на відбудову. Важко було передусім купити бляху для накриття знищеного даху. Не легко було дістати робітників. А мимо тих всіх труднощів до празника Зіслання Святого Духа, тобто за вісім тижнів

Прокт церкви Святого Духа при Богословській Академії у Львові, виготовлений інж.-архітектором М. Д. Німцевим на конкурс у 1942 році.

від знищення, крило Духовної Семінарії було відреставроване і дах накритий бляхою”.

“Конкурс той у 1942 році проголосив ректор Духовної Академії о. д-р Йосиф Сліпий. Із давньої церкви, збомбардованої німцями в 1939 році, в першому тижні війни, осталася лиш вежа й частина задньої стіни святилища: Завданням конкурсу було запроєктувати нову церкву, отримати її з вежею, яка була побудована в класицистичному стилі, в три поземи.

Першу нагороду конкурсу одержав саме Євген Нагірний, який дуже вміло отримав нову церкву з вежею з допомогою традиційного українського рундука-портика. Другу нагороду одержав архітект Роман Грицай з Рогатина. Третю нагороду одержав я (залучена знімка), проектом, що мав п'ять бань, та спрощеної барокової форми церкву отримав з вежею карнізами. Я подав на цей конкурс два проекти, другий з одною банею і отримав одержати ще й четверту нагороду. Але конкурсове журі, розпечатавши коверту й побачивши, що автором є вже нагороджений архітект, признало нагороду іншому, бо двох нагород не можливо було присудити одній особі. Тут треба зазначити, що німецька влада не дала дозволу на будову й нагороджений проект отримав невиконаним. Отець ректор Сліпий заходив кілька разів до міської управи, відвідував і Нагірного в нашому бюро, але, на жаль, не отримав ніякого успіху з німецькими окупантами”.

Завдяки старанням Ректорату будинок направлено, однак церкви, де молилися сотні питомців, не вдалося відбудувати з причини воєнних дій і, мабуть, лежить вона в руїнах донині.

Коли мова про церкву Святого Духа, не можна мовчанкою проминути відкриття під нею криниці проф. д-ром Ярославом Пастернаком. Це описано у його статті в журналі “Богословія” за р. 1938 під заголовком:

Криниці під церквою Святого Духа гр.-катол. Богословської Академії у Львові

На пропозицію о. Ректора д-ра Й. Сліпого взявся я з початком травня 1938 р. за відшукування входу до криниці під семінарійною церквою Святого Духа у Львові, що про неї збереглися певні архівальні відомості.

У гладкій кам'яній долівці церкви ніде не було видно сліду якогось отвору, до того багато лавок, злучених між собою дерев'яним помостом, дуже утруднювало звичайне в таких випадках вистукування в підлозі, тому прийшлося шукати передусім обов'язкового вентилятора криниці. І справді, при огляданні зовнішнього боку приземного муру церкви знайшовся у південній стіні абсиди, на висоті 15 см від землі, виразний слід такого отвору, замуваного новою цеглою, з якої відпала вже частина тинку. Після вибрання цих кільканадцяти цегол показалася 63/77 см. велика діра шуканого вентилятора. Зі-

йшовши нею по драбині три з половиною метра вниз, станув я на дні крини, що його творить природна верства піску без жадної долівки.

Крипта мала вид майже квадрату (600 x 660 см.) із півкулисто заокругленою північно-західньою стіною і була порожня, без жадних домовин. Посередині стояв тільки кам'яний катафалок, а у південно-східній стіні сходи, прикриті тепер зверху кам'яною плитою, що вели до входу в крипту перед іконостасом. Два перші (долішні) сходи й половина третього були ще перед стіною крини і вони мають 162 см. ширини. Дальші сходи в стіні крини і вони вже лише 105 см. широкі. Ширина (глибина) окремих сходових відбігли від цієї норми — їх ширина 27, 48 і 58 см. Висота сходових різна, від 9-32 см., горішній є аж 52 см. високий.

Кам'яна (пісківцева) плита, що нею вкритий вхід із церкви на сходи в крипту, мав — коли міряти знизу — 110 см. завдовжки й 82 см. завширшки й є трісла на дві нерівні частини. На всіх чотирьох рогах мала вона зверху залізні кільця до підношення, з них лишилося тепер лиш два і від них стирчать крізь плиту вниз два круглі залізні сворні проміром у 25 см. З інших двох осталися лиш діри в плиті.

Кам'яний катафалок складається з двох тесаних бльоків, обведених кругом вгорі профільованим гзимсом. Його довжина 180 см., висота — 44 см., ширина вгорі (з гзимсом) — 82 см., внизу — 70 см. Орнаментів нема на ньому жадних, тільки вишкрябані дати та імена тих осіб, що різними часами відвідували крипту до часу замурування. Найстарша дата — це рік 1841 і нечітке німецьке прізвище біля неї. Опісля читаємо підписи Михайла Підляшецького й Подолинського (обидва по польськи) з 1857 р., Ковальського й Рудницького з 1872 р., без дати Теофіля Добрянського, Іскрицького (обидва по польськи) й Івана Якимовича (кирилицею), а вкінці Шухевича з 1906 р. і, як остання дата рік 1907. Це годиться з відомістю, що 30 літ тому замурували вхід у підземелля.

Ціле склепіння крини із слабо жолобкованої цегли, типової для початку XVIII ст., формату 27.5 x 14 x 7 см., з незначними відхиленнями від цих пропорцій. Низом довкола є мур з дикого каменю пісковика, між яким подибуються згрубша прямокутні бльоки та плити без жадних виразних слідів тесання. Висота цього муру не всюди однакова. У південно-західній та південно-східній стіні крини він вистає всього на 20 см. понад її дно, але у північно-західній стіні його висота доходить до 95 см., а у північно-східній навіть до 125 см.

На всю висоту цього муру ніде нема слідів загладжування витікаючої з-поміж каміння мулярської заправи й по всій його поверхні є до нього, а зокрема до мулярської заправи, кріпко приліплений пісок з верхньої верстви терену, з чого виходить, що весь мур був ставлений "до ями", а що терен не був рівняний перед початком будови, тому й мур вийшов зверху нерівний.

Крім того, не видно ніде слідів старшого й молодшого муру,

хоча на перший погляд можна б уважати саме цю нерівну висоту кам'яного фундаменту за не всюди однаково глибоку розбірку якогось старшого муру. Що так воно не є, можна легко переконатися у перекрою муру, що його добре видно в отворі вентилятора. Там виразно видно, що кам'яний фундамент, який на внутрішній стіні криниці виступає при північній стіні вентилятора до висоти 130 см., сягає своїм зовнішнім лицем аж до самого отвору вентилятора, на висоту 355 см., а цегляне склепіння осаджене на широкому зарізі у його внутрішньому лиці на висоті 130 см.

Глибина фундаменту під пісковим дном криниці виносить всього 135 см., а що він вкопаний тільки до самого піску, тому має аж два розширення внизу: одно на 30 см. в глибині 65 см. під поземом, друге на 35 см. в глибині 100 см. і це друге становить 35 см. грубу підшову муру. Фундамент південно-східньої стіни криниці, що в ній є сходи, осаджений всього 27 см. на глибині під нинішнім рівнем криниці.

При сондуванні дна криниці показалося, що ніде нема похованого небіжчика та що там взагалі померлих після похорону не хоронили в землю. Тільки в одному, південно-західньому куті криниці знайшлася прямокутна яма, приблизно 200 x 100 см. завбільшки, виповнена до глибини майже одного метра людськими кістками всуміш із глинистим темним піском. З цього виходить, що Домінікани, колишні власниці церкви й криниці, клали своїх померлих, мабуть, зовсім без домовини на кам'яний катафалок посеред криниці. Такий звичай є й досі у деяких ченців. Невідомо, як довго вони там лежали — аж до повного розкладу тіла чи лиш під час похорону. Потім клали їх у "братську могилу" в ямі, а на катафальку займав місце черговий мертвець.

Вражає те, що за приписами римо-католицької Церкви не можна нікого ховати під головним престолом, а тим часом наша криниця є саме в цьому місці. Це можна пояснити лиш так, що колись престіл був висунений значно до переду, а у пресвітерії був лише хор — місце для монашок під час богослужень. Під таким хором можна було вже ховати небіжчиків.

Зовсім аналогічний випадок спостерігав я, просліджуючи 19. V. 1933 криницю під нинішньою українською парохіяльною церквою у Белзі.

Д-р Ярослав Пастернак

в) Каплиця Богословської Академії

Організатор Богословської Академії о. ректор Й. Сліпий у своїм звіті за перше тримісяч існування цієї високої школи згадав про зріст і наукові осяги Професорської Колегії, заснування музею, розмалювання авлі мистцем Ковжуном, побудову пам'ятника Основникові Митрополитові Андрееві та розмалювання каплиці мистцем Петром Холодним. Ці осяги повністю виправдали надії громадянства на Богословську Академію та її Організатора. Про всі ці осяги є згадки в

окремих розділах цієї праці, тому й слід згадати трохи докладніше про каплицю Святого Духа, останній мистецький твір Петра Холодного. "З почину та при співпраці Ректора Богословської Академії Петро Холодний створив перлину не лише українського, але й європейського церковного мистецтва. Від того часу десятки й сотки разів по цілій Україні його наслідували. Тут Петро Холодний показав себе

**
*

Аргист-маляр
Петро Холодний

**
*

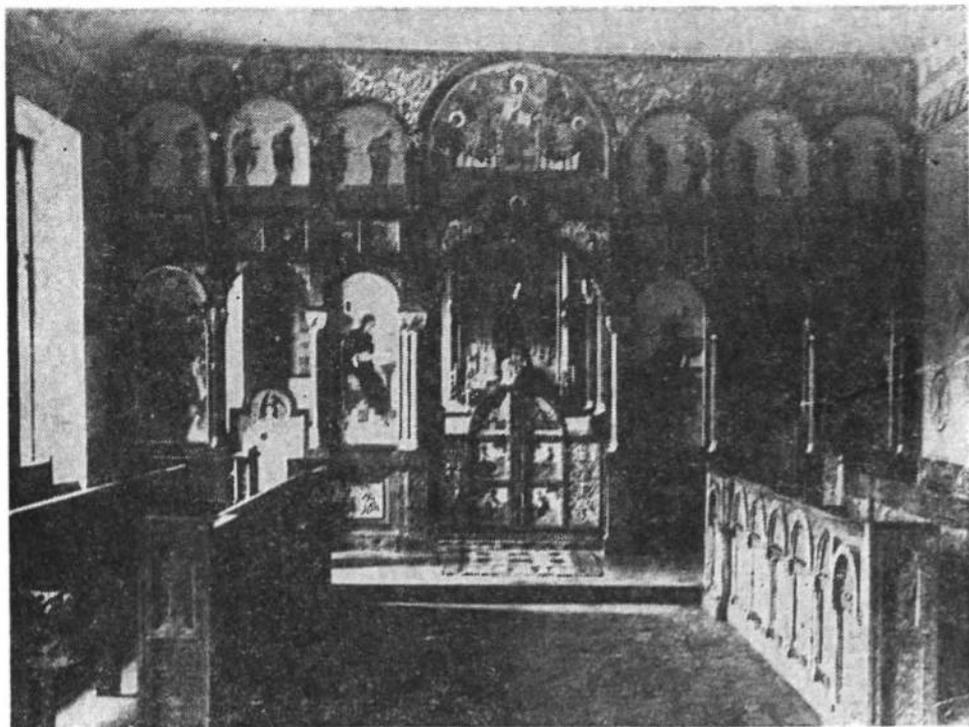
справжнім і великим мистцем. Праця виконана темперою (найтяжча техніка). В ній він виявив свою широку освіту, розуміння релігійної містики, особливе знання Св. Письма та церковної традиції, велику фантазію, уміння знайти правильну розв'язку різних мистецьких труднощів тощо. Завдяки цьому творові здобув собі Петро Холодний невмирущу славу великого мистця-філософа і професора та творця нового стилю в європейському мистецтві. Чужинці, знавці мистецтва, що приїжджали до Львова й оглядали цей твір Холодного, не мали слів похвали, подиву і признання". (56).

Основник Богословської Академії Митрополит Андрей та реалізатор його задумів о. ректор Й. Сліпий були переконані, що тільки Петро Холодний зможе їх задуми зреалізувати й тому припоручили йому розмалювання каплиці Богословської Академії: "Маючи на думці призначення каплиці Духовної Семінарії, що, гостячи щоденно в своїх мурах молодих кандидатів на Христових священників, повинна їм помагати поглиблювати й розбудовувати їхнє духовне життя саме через ставлення їм перед очі найглибших правд Христової науки і не тільки при допомозі слова, але й намальованого образу підносити й ублагоднювати молоді душі, вибрав мистець такі символи, що найкраще ілюструють глибокі правди про відкуплення й освячення людини, а

також і ті правди чи притчі Христові, що мають за мету розвивати чесноти в душі священника". (29).

Обидва вони не жаліли ні труду ні грошей, щоб дати своїм учням усе найліпше й найцінніше, що в ті часи було можливо зробити. Варт прислухатися до голосів перших відвідувачів каплиці — мистців, журналістів, професорів мистецтва — і то не лише в українських статтях і працях, але і в чужих.

Артист-маляр Юрій Могалевський, співпрацівник Петра Холодного, писав: "Тут дозволимо собі вказати лише на один, мабуть, най-

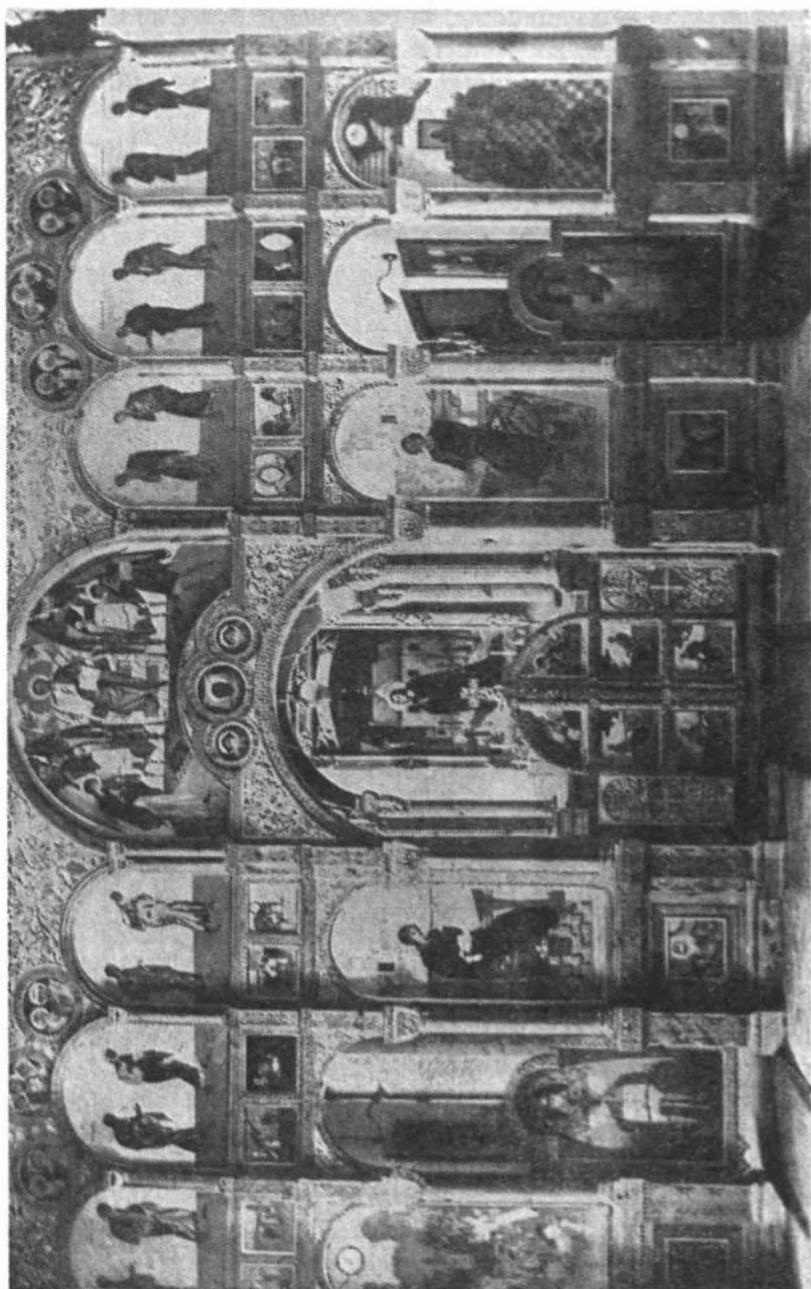

Іконостас і крилоси у каплиці.

більший твір Петра Холодного, найбільш імпозантну працю: розмалювання каплиці в Духовній Академії у Львові.

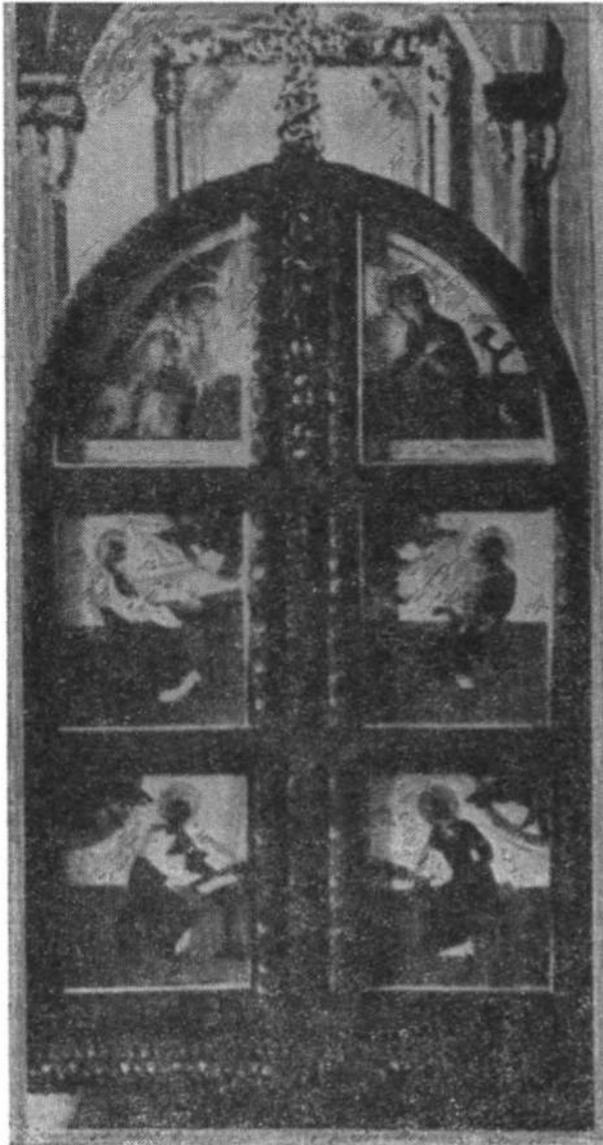
Ректор Академії о. д-р Й. Сліпий, розуміючи виховний вплив відповідного оточення для питомців, задумав по-мистецьки розмалювати невеличку академічну каплицю в дусі релігії та в традиції української іконографії. Цю справу о. ректор доручив виконати Петрові Холодному, людині широкої освіти та з талантом. Холодний при співробітництві автора цих рядків вдумливо й уважно поставився до цієї справи, з велетенською працездатністю опрацьовував ікони.

При цьому треба зазначити, що кожна ікона оригінальна і витримана в старих іконописних традиціях, та кожна зосібна являє со-

Іконостас у каплиці

бою чудовий мистецький твір. Годі докладно говорити про кожен зокрема ікону, бо це не є завданням газетної замітки: можна хіба поручити читачеві піти та оглянути каплицю в ті дні, коли вона буде відчинена для публіки, про що буде оголошення в часописах.

Царські ворота

По скінченні ікон до іконостасу П. І. Холодний приступив до розмальовування каплиці. Завдання для артиста було нелегке, бо утруднювала його будова каплиці. Тяжко було придумати такий плян

розмалювання, що відповідав би завданню "поліхромії", бо ж каплиця шість разів довша, ніж широка і розмірно дуже низька. Все розмалювання каплиці викликає приємне враження своїми лагідними гармонійними кольорами і, що найголовніше, відчувається в ньому щось рідне, своє, що, до того ж, викликає молитовний настрій.

Праця над розмалюванням каплиці тривала 2 роки і була виконана, як згадано, "темперою". Під час малювання Холодний уже був хворий і не раз мусів припиняти роботу, бо почував заворот голови. Бувало, годинами сидів на стільці, схиливши голову на стіл, а коли кінчав малювати "Розпяття" (при вході до каплиці з правої сторони на стіні), то поклався до ліжка, з якого встав лише, щоб пере-

Правий крилос каплиці Богословської Академії; зліва сидять: Василь Бригивський, Іван Матвій, Емануїл Кордуба, Дмитро Базюк, Зенон Нарожняк, Григорій Брездень. Другий ряд зліва: Мирон Шилпичук, Петро Цап, Юліан Микитин; Остап Стернюк, Іван Миронюк і Ярослав Ніжникович (Із збірки Григорія Брездена) 1932-1933 рр.

їхати до родини у Варшаві, де й швидко помер. (Петро Холодний помер 7. VI. 1930 р. на 54 році життя).

Каплиця львівської Духовної Академії, розмалювана покійним мистцем — це величавий твір Небіжчика, вона є гордістю Духовної Академії та цілої української нації". (57).

Про мистецькі надбання Богословської Академії І. Федорович-Малицька під заголовком "Поза сірим буднем" на сторінках "Діла" 4 і 5 травня 1933 р. писала так:

"У будівлях Духовної Семінарії містяться дві святині: церква, доступна для публіки і каплиця виключно для мешканців Се-

мінарії. Церква, мабуть, усім znana. Вона прегарно розмальована. Багатство орнаментики просто осліплює. Барви скрізь теплі, живі, неначе південним сонцем освітлені. Янголи на стелі чудово стилізовані. Хтось висловив погляд, що церква перевантажена орнаментикою. Так воно не є. Хто любить східний обряд і візантійську традицію, то той не може не любити тієї церкви, де нема сліду понурого сумерку північних соборів, а стільки теплих барв і наскрізь оригінальних взорів. Візантинізм не виступає тут у

Правий крилос у каплиці Богословської Академії; в першому ряді зліва: Михайло Любачівський, Ярослав Сірко, Іван Гринчишин, Василь Бринявський, Іван Мочульський, Константин Котлярчук, Ярослав Островський, Олександр Горбачевський; другий ряд зліва: Роман Боднар, Євген Вахняк, Олександр Мицко, Михайло Паснак, Володимир Тарнавський (дяк), Іван Задорожний і Осип Галиш (1936 рік.)

формах, але у поліхромії, у перевазі кольористичних вальорів, що надають характер святині.

Бароковий іконостас, залишений з давніших часів, стихійно чужий теперішньому розмальованню церкви. Перед царськими воротами висить срібна ляппада, що була колись окрасою Скиту Манявського. Деякі малюнки іконостасу і стінні медальйони мають також історичну і артистичну вартість.

Але справжньою перлиною є каплиця, розмальована покійним Петром Холодним. Це не тільки поетичне порівняння, коли

зву її перлиною: вона дійсно має щось спільного з красою перел, що не блистять, а сяють матовим полиском, дискретним, лагідним світлом. Такими лагідними барвами чарують темпери Петра Холодного. Ними розписані стіни коридору, що веде до каплиці, і сама капличка. Про неї треба б оповідати осібно. Неможливо тут вичислити всі мистецькі прикмети, що складаються на її небуденну красу.

Підхід до форми опирається скрізь на візантійській традиції. Нема брили — є тільки площина.

Молитовниця Богословської Академії у Львові — 1934 рік.

В автентичних візантійських творах майже зникає тривимірність матеріяльних форм. Це надає їм своєрідну етеричність, щось заземного, ідеального, нечувано сугестивного.

Твори візантійського мистецтва значно різняться між собою від доби і джерела їхнього походження. Ославлену “штивність” і “мертвоту” людських подоб находимо тільки там, де виступають загальні ознаки занепаду.

П. Холодний надає своїм темперам не тільки формально подиву гідну етеричність, але його барви такі дискретні, ідеальні, що малюнки його іноді роблять враження нематеріяльних. Нематеріяльність його постатей чудово достроена до релігійного сюжету малюнків. У “Благовіщенні” янгол не ходить по землі, а хіба по облаках, таким легким рухом зображені його стопи. Непорочна Діва на тім самім малюнку є свого роду синтезою Богородиць на малюнках з перших віків християнства і мадон Ботічеллі. Від перших має Вона зворушливу простоту, від мадон фльорентійського мистця невимовну ніжність виразу. Але перед-

усім Вона виквіт творчої уяви мистця, Петра Холодного, який мав рідку артистичну культуру.

Друга Богородиця (праворуч від входу до каплиці) навколішки біля ніг розп'ятого Сина висловлює таке глибоке людське терпіння у мистецько бездоганній формі, що хотілось би довго стояти перед нею та вдивлятися у те чудове бліде лице.

Середина каплиці покрита вздовж стінописами Холодного. Предметовий зміст часто той самий, що в перших римських катакомбах, де раз-у-раз стрічаємо мотиви: Христа — як доброго пастиря (з ягням), виноград, пелікана і т. д. Стеля і стіни зливаються в лагідний акорд. Стильовість скрізь суворо додержана:

**Притча про сівача
(фрагмент каплиці)**

**Пелікан своєю кров'ю годув
своїх дітей.**

ні одна лінія не перечить цілості задуму. Іконостас нагадує в дечім чудові малюнки Нестерова і Васнецова з іконостасу у Володимирському соборі в Києві. Найменші розміром образи в нижчій частині іконостасу — це кожний для себе і всі разом просто чудова казка, що вилискується барвами самоцвітів.

Коли чуємо, що один з малюнків недокінчений з причини передчасної смерті артиста — етеричність його стінописів набирає особливого значення як вислів духовости, яка незабаром сама скинула з себе тілесні пута.

Релігійні композиції П. Холодного мають щось з духа глибокої віри перших християн. Годі відірвати очі від тих широких ясних площин, що вливають у душу цілющий спокій. Деякі постаті мають своєрідну наївність подоб святих з перших, примітивних малюнків християнського мистецтва, хоча тонкість артистичного виконання далека від примітивности.

П. Холодний лишив по собі найкращий спомин чудовим розмалюванням семінарської каплиці. Але також о. Ректорові Й. Сліпому, заходами якого мистецькі роботи почались і який пі-

Провідальниця

знався на покликання артиста до цього великого завдання, належить глибоке признання і вдячність. Не знати, чи суспільність і артисти здають собі справу з того, що меценати рідного мистецтва найшлися в нас досі виключно між достойниками Церкви, яка декому видається, як на нинішні часи, такою “пережитою”? — Ніхто інший, як саме найвищий достойник Церкви, Екс. Митрополит Шептицький є тим, хто в нас досі виявив не тільки зрозуміння, але найбільшу чинну підтримку наших мистців”.

Каплиця Духовної Семінарії у Львові

Найдокладніший і всесторонній опис каплиці Богословської Академії знаходимо у статті о. проф. Петра Хомина під заголовком “Каплиця Духовної Семінарії у Львові”. (З приводу устаткування її іконостасом та стінописом)* Хоч минуло вже 25 років, як автор цих рядків бачив останній раз каплицю, то при прочитанні його статті, наче фільм, пересуваються перед очима чудові образи іконостасу та символи на стінах. Перед нами зринають апостоли, що наче йдуть з простягненими руками до Христа, свого Учителя-Бога, по вічну нагороду. З забуття щораз виразніше виринають слова молодого Христа, що в задумі читає пророцтво Ісаї: “Він справді взяв недуги і болі

* “Нива”, ч. 7 і 8, 1939 р. Річн. 24 і “Нива”, ч. 1 і 2, 1930 р. Р. 25.

наші на себе... Ранено його за гріхи наші і мучено за беззаконня наші; це кара за весь мир наш упала на нього". Пречиста Діва, також задумана, читає слова з св. Письма, які Бог сказав до змія під час вигнання Адама з раю: "Я покладу ворожнечу між тобою і жінкою і між твоім потомством та її потомством. Воно розчавить тобі голову, а ти будеш намагатися уп'ястися йому в п'яту".

Намісна ікона

Намісна ікона

Далі пересуваються образи із сцени зіслання Святого Духа, патрона Богословської Академії, хрещення Руси-України, якого річницю Академія урочисто святкувала, та образи Старого і Нового Завітів. Всі ікони й різьба — це глибоко передумане св. Письмо, пристосоване до обставин і місця, де мали різьбитися душі будучих учнів Христа, його священників. Коли ж було глянути на стіни, видніли там символи св. Письма і перших мучеників з катакомб, що так нагадують теперішні часи: ось риба і хліб, Христос-Агнець, Добрий Пастир, символ Евхаристії, зворушливий образ пелікана, символ Христового Серця, символ книги, запечатаної сімома печатками, а на задній стіні сцена з притчі про таланти. Всі образи-символи (є їх дванадцять) — це правди Христової науки. На кожного глядача вони навівали почування глибокої призадуми над собою. Велика шкода, що не можна всіх цих образів показати читачеві на знімках.

Даймо слово о. проф. Хоминові, який був учасником-працівником і довголітнім секретарем Богословської Академії та напевно багато знав про ідеї, які просвічували в часі розмалювання каплиці са-

мого мистця П. Холодного і о. ректора Сліпого, головного радника мистця.

“Будівля Духовної Семінарії у Львові, під час пам’ятних Листопадових боїв в 1918 р. була тереном завзятої боротьби, що шаліла довкруги неї. Після боїв являла собою справжню руїну. Не було ні одної цілої віконної шиби чи стіни. Двері і стеля в кімнатах та коридорах були подірвані густо рушничними кулями, всюди барикади, повно сміття і румовища. По кімнатах і довгих коридорах гуляв вітер. Опісля будинок зайняло польське військо і почало там по-своєму господарювати, доводячи його до ще гіршої руїни. Збереглася тоді тільки церква, бо навіть каплиці не пощадили, обернувши її у військове кіно. Треба було великих зусиль, щоб вернути собі будинок семінарії від війська та використати для тієї мети, для якої він призначений. Куди більше труду, енергії і гроша треба було витратити на те, щоб зробити будинок придатним до вжитку. Домігся цього повоєнний ректор, о. д-р Теодозій Галущинський. Невсипущими заходами він перемінив руїну у мешкальний будинок.

Тільки зовнішні мури будинку мали на собі і надалі сліди війни. Життя в семінарії поволі наладжувалося і згодом поплило нормальним річищем. Після п’ятилітнього керівництва Семінарією уступив о. д-р Галущинський. На його місце Митрополит іменував о. д-ра Й. Сліпого, що скоро й успішно продовжував діло обнови: відновив прекрасну вежу, будинок сполучений з нею та фронтний мур церкви. Баню вежі покрито мідяною бляхою і направлено вежовий годинник. Наступного року відновлено головний будинок Семінарії з-зовні, тобто від вул. Коперника, і надано йому первісний стильовий вигляд. Щезли діри від куль у стінах і віконних рамах. Треба жалувати, що на відновленім будинку не вміщено бодай маленького напису про те, коли і після чого мусів будинок Семінарії відновлятися.

Та відбудовна праця о. ректора Сліпого на тім ще не припинилася. Семінарія ще більше обновилася всередині. По коридорах порозвішувано мистецькі образи й картини з біблійної історії, старохристиянського малярства й археології та кращиків нашого дерев’яного церковного будівництва. Великі мешкальні кімнати 1-го поверху поділено й перероблено на менші, справлено нову й відновлено стару кімнатну обстанову, придбано до церкви нові фелони, до їдальні питомців — столове накриття, побудовано кругольню в саду і багато ін. По завершенні цих “дрібничок” прийшла черга на каплицю.

Каплиця Духовної Семінарії своєю архітектонікою не різнилася нічим від інших більших заль, от хоч би від суміжних з нею “музеїв”, себто заль, призначених на виклади й науку. Також і своїм внутрішнім виглядом не дуже нагадувала вона каплицю. Один тільки престол із піднебесним на північнім кінці довжелезної залі вказував, що тут приноситься Безкровна Жертва і тут питомці сходяться на молитву. З мистецького боку не являла вона собою нічого цікавого. А вже

зовсім не було в ній нічого, що сприяло б поширенню і поглибленню релігійного виховання питомців. А в каплиці, під час щоденних розважань, тоді, коли в душі молодого питомця родяться великі думки й настрої, що несуть його у небесні простори, коли нав'язуються нитки, що поєднують його з Богом, коли душа його сповнена найніжнішими містичними нюансами — тоді повинно бути все, що до такого глибокого богомисленого життя настроює. Окрім того, каплиця своїм внутрішнім устаткуванням і розмалюванням повинна бути зразком, за яким питомці, ставши колись священиками, будуть обладнувати свої церкви.

Теперішній ректор Духовної Семінарії, зараз після того, як перебрав жерму Семінарії в свої руки, не тільки побачив ті недостачі в каплиці, але постарався їх чимскоріше усунути. Сам знавець і любитель мистецтва, порішив дати каплиці цінне мистецьке обладнання, одягнути її в новий пишний одяг і ним немов закрити цілковиту відсутність якихнебудь архітектонічних вальорів. Не лякався великих коштів, бо вірив, що для доброї справи гроші все знайдуться. З своїми думками звірився проф. Петрові Холодному, і вони обидва обговорили й розробили плян майбутнього іконостасу та поліхромії. Коли той плян схвалив ВПреоєв. Митрополит, мистець узявся за його здійснення і по більше як цілорічній праці закінчив малювання іконостасу (посвятив його Митрополит в грудні 1927), а потім на протязі кількох місяців розмалював цілу каплицю (посвячена 3 лютого 1929). Прекрасну архітектуру й цілу різьбарську роботу іконостасу й піднебесного проектував і виконав арт. Андрій Коверко з кедрового матеріалу.

Ціла каплиця — так іконостас, як і стінопис — являє собою таке велике багатство мистецьких цінностей, стільки глибокої символіки і ніжних мистецьки нюансів, що про неї треба б писати цілу студію. Та студію може і повинен написати тільки знавець мистецтва, а я постараюся по змозі відтворити тільки те враження, якого зазнає пересічний глядач під час оглядання, тим більше, що досі ніхто з духовенства не згадав про це у пресі, а це ж велике культурне надбання і ним повинні ми, духовні, більше за всіх радіти, бо ніхто не зв'язаний з Духовною Семінарією так щільно, як ми.

Перше наше враження, як тільки входимо до каплиці — це почування якоїсь радості й захоплення. “Коль возлюблена селенія твоя, Господи сил!” (Пс. 81, 1) — так і тиснеться на уста. Іконостас горить веселковими кольорами, блищить позолоттю основ і капітелів колон та мереживною різьбою, що заповняє пусті незамальовані місця. У противенстві до тої легкості і радісної усмішки іконостасу — стінопис каплиці навіває на нас своїми пригашеними кольорами і розмірами зображених осіб та символів повагу й застанову. Охолонувши з того першого враження, розглядаємось по іконах і відразу перекоуємось, що тут маємо діло не із звичайним собі мальованням, яке

ми вже стільки разів бачили по наших церквах, але що тут створено новий мистецький стиль.

Основою для мальовил Холодного є візантинізм, пройнятий українським духом, себто стара візантійська ікона, що, пересаджена на наш ґрунт, розвинулася в нашу і дала нам ікону українську. Її розвиток спинився ще в XVII столітті. Від тої пори ми, йдучи за західніми реалістичними впливами, забули свою давню ікону, що ще й досі мерехтить по наших старих храмах своєю глибокою символікою й містичним сяйвом. Холодний — один із тих мистців, що порвав із реалізмом Заходу та завернув до тої нашої забутої ікони, до візантійства, тільки того візантійства не наслідуює по-рабськи, але оживляє його згідно з вимогами сучасних мистецьких течій своїм творчим духом і надає йому новий зміст та нові мистецькі вирази. Таким чином він дає нам прекрасну синтезу двох різних стилів у малярстві — синтезу іконопису, себто, так сказати б, малярства психічного і малярства сучасного, нового, реалістичного. Ця синтеза полягає на тім, що в давню візантійсько-українську ікону він вливає нове життя, новий вираз, що випливає з мистецьких змагань нинішніх часів.

Щождо мистецького виконання своїх замислів, то Холодний уміє вчутися в духа даної мистецької доби і винести з неї якусь нову оригінальну рису, а давній дати нове мистецьке оформлення. Його картини та його мистецькі замисли, хоч і побудовані на старих традиціях, дишуть життям, ясніють осяйною радістю та бадьорістю. Глядач не відчуває цього, наче б опинився в галерії образів та в музею давніх ікон, але серед живих людей, що різняться від нього звершеністю, яка їх одухотворює і спонукує глядача іти вслід за ними. Його ікони — це не безвиразні, тупі, смутні, захмарені обличчя, якими в новіші часи розмальовують доморослі “візантиністи” наші церкви, а обличчя, що віддзеркалюють цілу скалю почувань, цілий світ ідей і радість служіння Богові, яка мимохіть переходить і на нас. Його ікони, хоч візантійські формою і технікою — повні виразу й експресії, і глядач не перейде повз них без користі, але мусить чогось навчитися. Так сильно й переконливо промовляють вони до нашої душі.

II. Іконостас

Низька і вузька зала, призначена на каплицю, не дала змоги побудувати високий іконостас, але все таки іконостас не втратив нічого ні на композиції, ні на красі. Побудований він за всіма вимогами обряду і традиції. Обидва мистці дали тут максимум зусиль і творчої інвенції та створили іконостас не тільки стильовий і в найвищій мірі мистецький, але іконостас живий. Своєю композицією та вмільним розміщенням світла й тіней, відповідним добором тла, кольорів та частим використанням самих негативів при освітленню поодиноких фігур — іконостас робить враження, що він живе, що поодинокі фігури рухаються, що вони не мертве мальовило, а живі люди. До

тої легкості й живучості іконостасу причинився в великій мірі різьбар, який, враховуючи обмеженість місця, обмежив розміри свого матеріялу до мінімуму, а лишив більше місця маляреві, не скував образів у тяжкі окови дерева, але, даючи їм вузькі, дрібно мережані рами, невеличкі колони з золоченими візантійськими капітелями й основами та прозору мереживну різьбу рослинного орнаменту поміж поодинокими образами, надав цілому іконостасові тої легкості і живучості. Грає тут велику роль і матеріял; темно-бронзова кедрина, природна, незамальована, надає ще більше чару цілому іконостасові.

Іконостас, як уже сказано, побудований за приписами обряду і вимогами традиції. Має він трое дверей: більші — царські і двоє менших — діаконських. Царські ворота у суворій гармонії з обрядом, подумані чисто декоративно. Вони такі низькі, що видно священика, який стоїть під час богослуження при престолі. Поділені вони дрібно різьбленими листвами на чотири поздовжні прямокутники, з яких два середні, довші, заокруглені в своїй горішній частині півколесом та завершені хрестом, а два дальші, бічні, покриті ажурною золоченою різьбою (папський герб, грецький хрест і мотив виноної лози), додають царським воротам ще більше декоративности й символіки. На двох середніх прямокутниках зображені чотири євангелисти з своїми дуже оригінально і стильово схопленими символічними знаками, які перед кожним євангелистом держать відчинену книгу, символ надхнення Святим Духом. Сильно підкреслена динаміка прекрасної композиції: схвильовані, зворушені євангелисти, прислухуючись до голосу Святого Духа, пишуть свої Євангелії. Понад ними образ Благовіщення Пречистої Діви.

У передньому ряді образів на перший плян виступають образи намісні. Ісус Христос малюється у нас традиційно як небесний Учитель з Євангелієм у руках, а Пречиста Діва — як Мати Божа з Дитятком Ісусом на руках. Мистець не пішов тут за готовим зразком традиції, але дав картини трохи відмінні в композиції, зате глибші змістом, не змінюючи при цьому основної вимоги традиції, бо учительство Христове і Боже материнство Пречистої Діви змальоване тут більше у формі потенціяльній. Христос змальований як молодець, що попри свої щоденні зайняття поринає у вивченні глибоких правд Божого об'явлення, що є в Святім Письмі. Перед ним відчинена книга, а в ній місце з пророка Ісаї: "Він справді взяв недуги і болі наші на себе... Ранено його за гріхи наші і мучено за беззаконія наші; це кара за весь мир наш упала на нього". З лиця Христового віє щось надземне (мистець послуговується тут легким негативом), в очах його певність і цілковита відсутність всякого, хоча б найменшого, сумніву. Це ж Він, той, що "взяв недуги й болі наші на себе". Права рука складена до благословення, що його уділяє молодим своїм послідовникам. Така композиція напевно краще підходить до каплиці, де набираються Христового духа молоді кандидати на священиків.

Пречиста Діва на тлі своїх щоденних зайнять також заглиблена в читання Святого Письма. Її погляд упав якраз на слова, сказані Богом до змія в годину прогнання Адама з раю: “І ворогування покладу між тобою й жінкою, і між насінням твоїм і насінням її, воно розчавлюватиме тобі голову, ти ж упиватимешся йому в п’яту”. На обличчі Пречистої Діви глибока задума. Хотіла б розгадати таємницю щойно прочитаного місця. “Хто буде цією жінкою? А може я?” — майнуло в думці — і радісна усмішка освітила на момент її прекрасне лице.

Обидва намісні образи — це високомистецький зразок іконописної техніки Холодного. Природного кольору санкир обличчя й інших частин тіла, ніжно охрений, тендітні, зручно зібрані складки одержі, підкреслені пробілами, лагідне декоративне тло, ніжність малюнка — все це робить ці дві ікони незвичайно принадними. Однаковість тла на іконах вказує на спільну участь обох змальованих осіб у ділі відкуплення людського роду.

Дальші два образи в цьому першому ряді — це направо храмовий образ Духовної Семінарії — Зіслання Святого Духа, а наліво — хрещення Руси.

Композиція Сошествія Святого Духа вельми оригінальна, оперта на наших давніх зразках. Високо на престолі сидить Пречиста Діва з руками схрещеними на грудях. Довкола неї апостоли, чисто декоративно розміщені один нижче другого. Нараз “постав з неба шум”, малинову заслону підняв вітер угору (сила Святого Духа) і над головами всіх присутніх появились огненні язики. Святий Дух сповнив усіх якоюсь дивною силою. Апостоли збентежені: широка скаля почувань малюється на їхніх обличчях: одні здивовані, другі врадувані, а всі глибоко задумані. Одна тільки Пречиста Діва спокійна; лице її занадто мертво, безвиразне. Вгорі на заслоні Святий Дух у виді голуба в кружку з веселкових кольорів на тлі сімох блакитних сфер, що зображають всесвіт, а зовсім унизу — старезний Космос держить обрус, до якого падають огненні язики. Обидва ці акценти стоять із цілою композицією у тіснім зв’язку та представляють діяння Святого Духа не лише на апостолів, але й на цілий світ, бо Святий Дух є саме тим, що “всюди є і все наповняє”. Цілість композиції завершують мури дому з гострими червоними дахами.

Образ хрещення України-Руси і композицією, і технікою, і багатством кольорів стоїть куди вище, ніж попередній. На тлі замкової гори із княжими теремами, сповитої рожево-опалевим серпанком імлі, менш-більш посередині стоїть “ясне сонечко” — св. Володимир у пишнім одязі візантійських імператорів, з короною на голові і з хрестом у руці. Оточений він княженками-синами, одягненими в стильові українські свити. Збоку і за ним стоять бояри й військо із списками та щитами в руках, а нижче — два архиереї, що в гурті священників і діаконів уділяють святу Тайну Хрещення предкам чубатих запорож-

ців, що пізніше голови свої клали за святу віру. За архиереями стоїть хор, що, нахилившись над нотами, співає. Над цілою групою мають два білі прапори з хрестом, Матір'ю Божою, а над усім здіймається Святий Дух у світлянім трибарвнім колі. Цей образ, хоч невеликий розмірами, епічним спокоєм композиції, розміщенням дійових осіб і перспективними вальорами викликає настрій монументальності.

Під намісними образами два менші образки — прообрази Христової Жертви, кривавої і безкровної: праворуч жертва Мелхиседека, а ліворуч — жертвування Ісаака Авраамом. Хоч маленькі вони розмірами, то оригінальністю композиції, багатством декоративних акцесорій і ніжним рисунком зовсім не поступаються перед великими.

Перший з них, що зображує жертву Мелхиседека, яскравими тонами кольорів, багатством одягів — узагалі своїм казковим орієнтальним подихом викликає незвичайно миле враження.

Неменш цікавий другий образок. Мистець підійшов до суворої біблійної теми про недовершене жертвування Ісаака його ж таки батьком — оригінально, намагаючись виелімінувати драстичний момент. На картині бачимо жертвник, на ньому горить жертвне ягня, а в полум'ї з'являється Небесний Агнець. Біля жертвника стоїть навколішках Авраам із головою, покійно схиленою перед премудрістю Божою, та пригортає до себе одинака, Ісаак, випрямлений дивиться на Небесного Агнця, якому є прообразом. Ціла картина нав'яна ясними й милими тонами, віє від неї якась ніжність, а про жорстоку дійсність свідчить тільки ніж, що непомітно лежить оподалік у траві.

Під образом Сошествія Святого Духа вміщена картина, що представляє один момент із створення світу: земля була пуста і непорядкована, а Дух Божий витав над нею. Під образом хрещення України чудовий фрагмент із всесвітнього потоку.

Дияконські двері також низькі і стильові, як і царські. На них зображені архангели в одягах наших княжих дружинників, бережуть входу до раю (Святая Святих). На обличчі і в поставі тіла рішучість і вірність у службі Богові.

Другий ряд образів — це дванадцять менших образів, що представляють дванадцять більших празників у році. Посередині нерукотворний образ Ісуса Христа в округлих, дрібно мережаних рамах, а біля нього двоє ангелів у таких самих рамах. Головний мотив цього ряду: Бог на землі. Мистець підкреслює його сильно головно на тих образах, де Божество виступає на перший плян. Празники йдуть зліва направо в такому порядку: Непорочне Зачаття Пречистої Діви, Введення в храм, Благовіщення, Різдво Христове, Стрітєння, Богоявлення, Переображення, В'їзд до Єрусалиму, Розп'яття, Воскресення, Вознесення і Празник Серця Христового. Найкращі й найінтересніші з них — Непорочне Зачаття, Введення, Богоявлення, Переображення, В'їзд до Єрусалиму, Вознесення і Серце Христове.

Непорочне Зачаття — це глибоко символічна картина, що пред-

ставляє праведних Йоакима й Анну, як їм в наслідок палкого бажання мати потомство — виростають з грудей дві галузки, що, зійшовшись до купи, розцвітають невинним квітом лілеї, а з її пелюсток вириває Пречиста Діва. Йоаким підніс у здивуванні ліву руку вгору, а Анна поклала праву на грудях, покірно дякуючи Богу за ту велику ласку. Глибоку символіку доповняють рожеві квіти, що ними завітчана земля. Цей мотив відомий з наших давніх ікон, м. ін. у Мазепиній Церкві в Переяславі (також і в Нац. Музею у Львові) і свідчать про те, що думка про Непорочне Зачаття Пресвятої Диви вже віддавна глибоко вкорінена в серцях нашого віруючого народу.

Введення у храм — це зразок умілого використання всіх мистецьких засобів, що стоять маляреві до диспозиції, в першу чергу багатства кольорів, що надають картині своєрідного чару. Ікона представляє фронтон святині з важкими масивними колонами в старохетицьким стилі; червоні основи й капітелі колон, що продовжуються і становлять наче верхній червоний мур. На тлі такої обстанови бачимо Пречисту Діву, малу 6-7-літню дитину, що з свічкою в руках сміливо ступає вгору сходами, де на неї жде архиерей в пишних ризах і рухом руки запрошує її до середини храму. За дочкою йдуть батьки з свічками в руках.

На іконі Богоявлення — на тлі зелених дерев, Предтеча хрестить Ісуса. Санкир тіла Ісусового білий, природний в протиставленні до тіла Іванового, загорілого сонцем і вітрами, бронзового, справжнього тіла аскета. З неба злетіли осяйні, надземні постаті, ангели, що, сягаючи великими ясними крилами аж до землі, зачудовано приглядаються до події. Над головою Ісуса символ Пресвятої Тройці — Святий Дух у виді ясного, прозорого, невловного голуба, в трикутнику, оточений кружком з веселкових кольорів (так давно в нас малювали Пресвяту Тройцю, при чому веселка складалася з трьох основних барв).

На іконі Преображення мистець, послуговуючись світляними ефектами, дав нам два світи — світ надземний у виді світляних постатей Христа і пророків, охоплених райдужною еліпсою, і світ земний апостолів, що віч-на-віч невисловної краси того другого світу, осліплені блиском надземного сяйва, припали обличчям до землі.

В'їзд до Єрусалиму своєю стильовою композицією, декоративним розміщенням фігур, повним використанням кольорових можливостей та чудовою архітектонікою веж і мурів міста вибивається на перше місце між образами в цім ряді.

Вознесення своїм тлом і кольорами поділене також на два світи — надземний, де на тлі сімох блакитних сфер здійснюється Христос, зовсім неземна постать, осяяна веселковими барвами й оточена ангелами — та світ земний, що представляє Пречисту Діву серед апостолів. Ціла композиція робить сильне враження своєю динамікою: апостоли заскочені несподіваною подією, засмучені, прямо в розпучі простягають свої руки за Ісусом. Являються два ангели із того другого

світу, куди вознісся Христос, і успокоюють стривожених та засмучених апостолів. Пречиста Діва одначе, як все, спокійна із покірно схиленою головою.

Оригінально поставився мистець до об'явлення бл. Маргарити Алякок про Христове Серце. Він не пішов тут за доволі матеріальним зображенням тої події реалістичним малярством Заходу, але дав тій новій правді християнської містики глибоко символічну, а при тім стильову в дусі візантійських прийомів мистецьку обробітку. Христос на тлі хреста, себто своєї хресної жертви, символу найбільшої любови до людського роду, подає нам на долоні своє одухотворене, осяйне серце, видимий символ тієї повсякчасної любови. Довкруги нього кущі чудових розквітлих рож, символ радощів і щастя, що виникають з любови до Бога і служення Йому. В куточку покірна монахиня із схиленою головою. Ціла картина надихана осяйною радістю і щастям, що й нам уділяється.

Гарні і стильові є теж інші ікони цього ряду і кожна з них має щось своє, оригінальне й цікаве.

Третій ряд образів — це ікони апостолів з Моленням (Deicis) посередині. Головна ідея цього ряду — небесна слава Христа, Царя слави, в першу чергу апостолів. Щоб дати мистецьке оформлення цій ідеї, мистець мусить весь час обертатись у сфері надзміслового світу, бож його завдання — змалювати образ, що приносив би нам щось із надземного світу, щось із вічності — образ, що зумів би розкрити перед нами бодай частину того невисловленого щастя, за яким людське серце тужить — одним словом, мистець має тут людськими засобами зобразити нам глибину великої надприродної правди. Це завдання надмірно важке, і тільки великі мистці мають відвагу взятися за розв'язку тої важкої мистецької проблеми. Холодний належить якраз до тих великих мистців, що блискуче цю велику проблему розв'язують. Його Молення — це наявний доказ його великої мистецької культури і незвичайно глибокої інтуїції, а при тім воно є найбільш характеристичним зразком цілої його мистецької творчости, в основу якої лягло візантійство, оживлене його творчим духом так, що воно росте й розвивається у новий своєрідний мистецький стиль.

Композиційна цілість цього ряду складається із шістьох образів, кожний із двома апостолами, і сьомого, значно більшого, що зображає само Молення. Це центральна ікона, з якою тісно зв'язано, ідейно і технічно, шість інших образів. По середині її на небеснім престолі, що якийсь абстрактний, прозорий і вкритий гарним килимом, сидить Христос. Христос — істота надземна, глибоко одухотворена, в білій прозорій туніці і голубім хітоні. Права рука складена до благословення, в лівій держить розгорнене Євангеліє із словами з св. Йоана: "Уже не називаю вас слугами, бо слуга не знає, що робить пан його, але назвав я вас друзями, бо все, що чув я від Отця мого, об'явив вам". Лице його зображує щось надземне, щось, чого ми

не в силі одним словом виразити, одним поглядом думки охопити. З обох боків, понад його головою — голівки двох серафимів, що своїми крилами кольору легкої цинобри, яка місцями переходить у рожеве, майстерно затінують Христа, ставши продовженням золотого сьйва кругом його голови. Біля Христа два стрункі архангели, небесні воїни, його прибічна сторожа. Вони в білих коротких туніках, підперезаних широкими ремінними поясами, з накиненими плащами гарячого цинобрового кольору, з великими, легкими крилами. Кожний з них держить у лівій руці рапіру, одну з одухотвореним ягням, а другу з серцем з хрестом, оточеним терновим вінцем (обидва символи любови і жертви Христової), а в правій — прозору кулю веселкових кольорів. На їх лицях малюється певність і твердість у вірній службі Христові. Трохи нижче по боках праворуч — Мати Божа, а ліворуч — св. Іван Предтеча. Мати Божа така, як на наміснім образі, за виїнятков туніки селединової барви, покійрно схилена в німім захопленні, з руками, складеними докупи. На одухотворенім лиці малюється найвищої міри молитовна екстаза і радісне захоплення з'єднанням із Христом, Царем слави. Св. Іван у верблюжій одежі, прикритій темно-малиновим хитоном, з руками схрещеними на грудях. Відповідно до свого завдання і слів св. Письма: "Це я посилаю мого ангела перед твоїм лицем, що приготує твою дорогу" (Мар. 1, 2) змальований він із крилами. Його суворо аскетичне, задумане лице роз'яснене свідомістю нежданого щастя небесної слави. Долівка вкрита взористим і оптично дуже ефективно скомбінованим килимом. Обличчя і, взагалі, все тіло Христа й інших осіб на образі неземне, одухотворене, прозоре, само для себе дає світло, тому мистець при освітленню послуговується самим тільки негативом, що ще більше надає цілій іконі містичности й неземного чару. Ризи нарисовані незвичайно тонко і ніжно, складки і пробіли дуже чітко увидатнені, декоративні акцесорії своєрідні й достосовані до цілоти. Цілість одухотворена, абстрактна, невловна, віє від неї подих надземного світу, грає на ній відблиск небесної краси і щастя.

З Моленням композиційно тісно пов'язані шість дальших ікон, три з одного боку і три з другого. На кожній іконі по два апостоли. Починаючи від правої руки Христа змальований св. ап. Петро, Филип, Андрій, Яків, Йоан і Лука, ліворуч Христа — Павло, Симеон, Матей, Вартоломей, Марко і Тома. Композиційна цілість цих образів, скріплена сильно й підкреслена динамікою, надає великої живучости цілому іконостасові. Всі апостоли на однаковім тлі, з однаковим ритмічним уставленням цілого тіла, з ногами, розставленими до ходу — йдуть. По перебутих трудах і в'язницях, по болючих ранах без міри, по утраті життя для Христа йдуть до свого улюбленого Учителя по нагороду. Свідомі своїх давніх упадків, осяяні блиском небесної слави, не сміють і голів своїх угору підняти, а йдуть мовчки, похилені. Один тільки Тома випрямлений, з піднятою головою; він, раз Христом перекона-

ний, вільний від всякого сумніву чи непевности. На сірім тлі з рожевим ґрунтом землі роблять апостоли враження надземних істот. У їхній утомі, в їхніх терпіннях, в усіх тих хрестах, перенесених за Христа, не видно болю, навпаки, від них віє неземна радість, сполучена з безмежною тугою, що веде їх до Христа. А Христос перед ними, осяяний світлом небесної слави і величі, запевнює їм належне місце в тій славі словами, що ясніють на сторінках відчиненого рисунку, тих веселкових барв та, врешті, тих пахощів нашої рідної землі не має певно ні один іконостас. Маленький він і непоказний, але для того, хто має серце й уміє вчутися в глибину зображених правд, становить невичерпне джерело високих ідей і настроїв, тихої духової радості і гарячого захоплення для Христової справи. В ньому відживає наша давня ікона, що майже цілі три століття лежала наче мертва, забута і погорджена мистцями й ляїками, він встановляє знову ті порвані зв'язки із нашою світлою мистецькою традицією, щоб піднести її на вищий ступінь і дати їй, згідно з вимогами мистецьких прямувань теперішніх часів, новий вираз і нове мистецьке оформлення.

Цілий іконостас змальований в ясных погідних тонах: жадного натяку на Божий гнів чи справедливість, все дише радістю і щастям від служіння Христові, всюди торжествує безмежна Божа любов, бо іконостас створений для тих, що також з любов'ю віддають себе на службу Богові. Головна ідея, яку мистець задумав дати, концентрується в центральній іконі — Моленню, що грає відблиском небесної слави і величі та збуджує в душі могутні пориви, що несуть її у небесні простори, до Христа.

III. Стінопис каплиці

Стінопис каплиці не такий сконцентрований і не підпорядкований так одній головній ідеї, як іконостас. Вигляд і будова каплиці не дозволили мистцеві підпорядкувати всі ікони стінопису одній ідеї. Довга зала з плоскою стелею, переділена пілястрами на чотири частини, не придатна для такої ідейно сконцентрованої декорації. Між поодинокими пілястрами на правій і лівій стіні є вільні площі до певної міри придатні для розмалювання. На правій стіні таких площ три, чи пак чотири, на лівій ці площі зведені просто до вузьких смужок через пробиття стін віконними отворами. Найбільше Євангелія: "Уже не називаю вас слугами, бо слуга не знає, що робить пан його, але назвав я вас друзями і т. д." Для них немає більшого щастя над ту запоруку, що вони мають стати беззастережними учасниками тої самої слави і величі.

Лиця і, взагалі, цілі постаті апостолів є самі для себе світлом (освітлені негативом), ризи з незвичайно майстерно укладеними складками та розміщенням світла й тіней надають ще більшої легкості й ритмічності рухам апостолів так, що іконостас оживає. Перед вами живий фільм, що несе вас у надземні простори та сповняє вас тою,

що й їх, тугою послужити Христові, щоб і собі доступити того щастя, яке ви бачите тут на цій незрівняній композиції, створеній великим мистцем.

Цей третій ряд образів — це і композиційно і технічно вершок уміння Холодного шляхом психічного малюнку викликувати у нас могутні психічні реакції.

Останні образи — це 14 старозавітніх пророків, поміщених у шістьох дрібно мережаних медальйонах. Пустий простір між іконами і стелею заповняє ажурова різьба винної лози, її грона дзьобають птахи, що радісно скачуть по галузках — образ душ спрагнених небесних висот.

Цілий іконостас, як уже вище сказано, так під оглядом різьби й цілої архітекτονіки, як — і то ще в більшій мірі — під оглядом іконописного розмалювання являє собою високомистецький твір і цінне надбання для нашого церковного мистецтва. Такого мистецького і стильового іконостасу, де кожний найдрібніший нюанс має своє обґрунтування, кожна найменша річ глибоко передумана і надихана творчим духом обох мистців, немає ні у Львові, ні — можна сміло сказати — в цілій Галичині. Є певно іконостаси більші, величавіші, багатші, перетикані не раз сріблом і золотом, але того глибокого змісту, тої дрібномережаної різьби, того ніжного простору під малюнок — годі денбудь знайти.

Тому мистець розв'язав незвичайно зручно ту тяжку проблему поліхромії довгої залі. Поодинокі площі правої стіни поділив кожною на дві частини і покрив їх поодинокими малюнками, давши кожному своєрідне тло, забарвлення, заокруглення. На задній стіні дав ілюстрацію притчі про таланти, а на лівій — теж чотири гарні малюнки. Таким чином ціла каплиця виходить наче завітчана поодинокими китицями квітів, що не стоять з собою у ніякім тіснішій, ідейнім чи логічним зв'язку, всі вони зв'язані тільки загальною ідеєю, що міститься в цілій появі Богочоловіка на землі. Таким чином стінопис виявляє велику різноманітність в поодиноких замислах та ідеях і ставить нам перед очі найглибші ідеї і правди Христової науки.

До розмалювання мусів мистець ужити такого роду малярства, яке становило б з архітектурою каплиці одну цілість — цебто малярства монументального, і перевів його плоским, чисто декоративно і графічно виконаним рисунком. Інший рід малярства з застосуванням повної перспективи був би нерівномірно роздув і zdeформував цілу молитовницю та зіпсував гармонійну красу й чудово схоплену ритміку іконостасу.

Загальний настрій поважний, інколи аж сумовитий, заставляє глядача до глибокої призадуми. Ікони чисто декоративні, без жадної перспективи чи динаміки, все видержане в спокійнім і поважнім тоні. Одна тільки притча про таланти своїми перспективними й динаміч-

ними акцесоріями, які і так дуже незаметно виступають, відхилюється трохи від загального тону.

До розмалювання стінопису покористувався мистець багатою старохристиянською та староукраїнською символікою. Символіка все грала в церковному мистецтві велику роль, і саме символічні образи викликають наймогутніше враження та спонукають до глибокої за-сганови. Вони глибоко втискають у свідомість поняття якоїсь релігійної правди, що — як виключний продукт інтелекту — тяжко засвоюється і скоро забувається, але, коли ми той продукт інтелекту вберемо в одяг, доступний і змислам, коли ми його утривалимо на іконі, тоді таке абстрактне поняття не тільки легше зрозуміти — воно зберігається довше в пам'яті. Туга за символами була за всіх часів і в усіх народів велика. Вже поганські народи вживали символів для зображення якихось ідей чи релігійних правд. Одначе символіка розвинулася найбільше в християнстві, даючи наочне зображення і розв'язку глибоких надприродних правд, не цілком доступних людському розумові. Вже перші християни уживали в катакомбах символічні знаки при прикрашуванні та розмальовуванні своїх підземних каплиць. Вони потрібні були для них не лиш для унаочнення якоїсь релігійної правди, але й як умовні знаки тодішньої Церкви, тієї законспірованої організації, що жила повним життям лиш у підземеллі. Символіка розвинулася дуже теж у візантійським мистецтві, а звідси готові зразки перейшли на наші землі, де вони дали почин деяким чисто українським символам.

Маючи на думці призначення каплиці Духовної Семінарії, що, гостячи щоденно у своїх мурах молодих кандидатів на Христових священиків, повинна їм помагати поглиблювати й розбудовувати їхнє духовне життя саме через ставлення їм перед очі найглибших правд Христової науки і не тільки при допомозі слова, але й намальованого образу підносити й ублагороднювати молоді душі, вибрав мистець такі символи, що найкраще ілюструють глибокі правди про відкуплення й освячення людини, а також і ті правди чи притчі Христові, що мають за мету розвивати чесноти в душі священика.

**

Усіх символічних образів дав нам мистець дванадцять. Тринадцятий образ — це символ-ілюстрація Христової притчі про таланти. Цей останній — найбільший і найзаметніший образ у молитовниці. Своїми розмірами заповняє він цілу стіну. Схопити в одну композиційну цілість таку притчу як та, що для свого зображення потребує щонайменше двох образів — це доволі важке завдання. Мистець дав одну композиційну цілість і, хоч, ідучи хронологічно за фабулою притчі, поділив образ на три частини, то зробив це так незаметно й по-мистецьки, що ніяким чином не зіпсував тої цілоти та не ввів ніякої дисгармонії ні в композицію, ні в технічне виконання, ні, врешті, в цілу ідею притчі. Завдяки вмiлому угрупованню зображе-

них осіб ікона поділена на три частини, що відповідають поодиноким частинам притчі.

На тлі буйної та прекрасної південної рістні стоїть Пан-Господь у пишнім орієнтальнім одязі. В поставі Його тілі і на обличчі видно поспіх; вибирається в далеку дорогу, бо ось на синіх водах моря гойдається корабель, вітрила розіп'яті, все готове до мандрівки. В останню хвилину Пан роздає своє майно трьом слугам. Маленький, незвичайно милий хлопчина тримає на підносі мішечки з талантами. По черзі виступають перед Пана три слуги. Один простягнув руки по талант якось дуже самопевно, а на його обличчі грає лукава усмішка: він уже має готовий плян, що зробити з одержаним талантом. Інакші почування пробиваються на обличчях двох інших слуг. Перший з них глибоко задуманий, а одночасно й урадуваний довір'ям Пана до нього: вдячність і покора віє з його легко схиленої постави. Третій на протилежність до двох перших, людей фізичної праці — людина праці інтелектуальної, поважний, але виявляє немале схвилювання, ломить в ніжній несмілості пальці.

Друга частина композиції, що займає саму середину, зображує вгорі трьох слуг, як вони по від'їзді Пана орудують одержаними талантами. Розійшлися своїми життєвими шляхами і кожний діє своєю свобідною волею. Перший закопує в землю свій талант, другий заглиблений у читання, а третій із знаряддям хліборобської праці. Це час творчої експансії людини, час помножування одержаних від Бога талантів, фізичних і умових, природних сил і надприродних дарів, час невисипучої активності, якої від людини домагається Бог.

Третя частина представляє сцену обрахунку. На тлі гарної палати у старохетинським стилі, де над входом видніє око, знак Божої всевидущості, сидить Пан-Господь. З Його маєстатичної постави віє спокій і духова рівновага: права рука спочила на коліні, у лівій держить палицю з рукою, знаком Божої справедливості. Він не спішить, має час зробити точний розрахунок з майна, довіреного слугам. Перший слуга з лукавим поглядом віддає одержаний талант, хитро оправдуючись. Пронизливий погляд Пана бентежить його. Другий приніс удвоє побільшений талант — прегарні снопи золотої пшениці, плоди своєї фізичної праці. На його обличчі грає промінь благородної гордості, що не позбавив надій свого Пана. Третій, задуманий, з покірно схиленою набік головою, приходиться з книгою, продуктом своєї інтелектуальної праці.

Цілий образ, хоч виконаний як чисто декоративний малюнок, виблискує великими динамічними вальорами і спонукує глядача добре призадуматися над глибоким змістом притчі та зробити з неї відповідні висновки.

Перший образ від іконостасу на правій стіні — це один з найдавніших християнських символів, що постав ще в катакомбах: риба і кіш з хлібами. Риба — це криптограма Христа. Замість писати

“Христос”, малювали перші християни криптограму Христа — рибу, що по-грецьки називається ІХТІС: складові букви цього слова дають початкові букви Христа — Спасителя.

Кіш з хлібом — символ Евхаристії. Довкруги цього символу найдавніші монограми Христа.

Другий по черзі образ — це Христос-Агнець, узятий із старовинних мозаїк. На цеглястого кольору камені з червоним хрестом, завітчанім пальмовими галузками, стоїть Агнець-Христос. Півколистим кругом з одного і другого боку іде до Нього по шестеро ягнят-апостолів (символ вірних), з очима вдивленими в Ягня-Христа, що понад ними. Цей символ Христа, що пролив кров свою за життя світу. Ісус-Ягня виступає тут не тільки як Спаситель, але також як Учитель нового життя, спертого на любові й покорі, і тому під Ним змальоване семираменне дерево життя.

Черговий образ — це прекрасний катакомбальний символ Доброго Пастиря. Стрункий кремезний юнак з головою, піднятою вгору. На його обличчі вимальовується серйозність і вдовolenня з добре сповненого обов'язку. Одітий у легку коротку туніку, підперезану в поясі, через плече перевішена тайстра, взутий у гірські пастуші постолі. Постава ніг і, взагалі, цілого тіла вказує, що він щойно зійшов з гори, несучи на плечах кучеряву вівцю. Це символ Христа, того доброго пастиря, що, коли в нього загубиться одна вівця, він лишає дев'ятдесят дев'ять, іде за нею і шукає її по горах та яругах. Знайшовши її, бере на свої плечі й на радощах несе до свого стада. В цьому символі змальований і найважливіший обов'язок священика: йти вслід за Христом та рятувати заблукані душі своїх вірних. Ціла композиція проста, дуже мила й переконлива. Криється в ній найглибша ідея Христової появи на землі: ідея спасіння людського роду.

Зараз біля нього глибокий староукраїнський символ Евхаристії. На стільці, вкритім розкішним килимом, сидить Христос, нагий, як на хресті, із знаками мук на тілі. З Його правого ребра виростає галузка виноної лози і в'ється вгору аж на хрест, що стоїть за Христом. Із грона тієї виноної лози витискає Христос вино-кров до чаші, що стоїть на стільці. Христос — постать неземна. Так колір тіла, що виглядає, як пшеничний хліб, як і освітлення негативом роблять особу Христа в найвищій мірі символічною й абстрактною. До цього починається ще й дивної барви тло, рожево-бурячкове, що зливається з цілою композицією в якусь містично-таємну цілість, та символічні знаки ангелів, шестикрилих серафимів і оригінально виражених Престолів. За видами того хліба й вина криється тут дійсність — справжнє Тіло і справжня Кров Христа.

Над входовими дверми золотий трираменний хрест в еліптичній колі веселкових барв — осяйний, повний радости. З його коріння виростає буйне галуззя, вкрите розкішними квітами. З-під нього випливають сині струмені чотирьох райських рік — Физона, Гигона,

Евфрату і Тигру. Вони ринуть униз, обливаючи дерев'яну оправу дверей. Хрест — це дерево життя, джерело всякої правди, головню ж правди про наше відкуплення й освячення. У хресті мають свою основу найкращі християнські чесноти, від нього беруть свій початок найбільш геройські подвиги християнської аскези, що розцвіли буйним квітом (як тут, на дереві) на протязі історії, з нього б'є ключем жива, свіжа вода, що гасить спрагу й терпіння християнських душ, які в хресті знаходять успокоєння, розраду й насолоду, а струнконогі олені, що жадібно припали до води, є образом тих спрагнених душ. Ця проста, чисто декоративна композиція своєю ритмікою та глибоко передуманою символікою викликає погідний і радісний настрій.

Біля нього зворушлива картина, що зображає пелікана. Роздираючи дзьобом свої груди, він кормить власною кров'ю маленьких писклят. Гніздо заклав він не на хресті, як це бачимо на давніх образах, а на семираменнім дереві життя, що символізує хрест. Через це картина набрала більше природної сили. Це в першу чергу символ Христа, себто Його кривавої жертви на хресті, що врятувала людський рід від смерті та стала запорукою нового, вічного життя. Це також символ людської саможертви, потрібної до виконання всякого діла, кожного життєвого завдання. Без саможертви годі увявити собі будь-яке людське діло в світі, бо це закон космічний, тому мистець змалював цілий символ на тлі сімох блакитних сфер, що зображують всесвіт. Глибокою символікою й тонким мистецьким виконанням картина (одна з найкращих у каплиці) справляє дуже сильне враження.

Два наступні символи — це притча про сівача й символ Серця Христового. Обидва символи представляють вічну боротьбу людини, а радше християнина із злом. Сівач, як це записано в євангелиста Матея (13, 24-27), посіяв добре насіння на своїй ниві з надією на гарні плоди. А диявол, закрившись хитро тоді, як люди спали, насіває куколю між пшеницю та перекреслює пляни людини. Із цього моменту починається боротьба добра із злом. Це образ вічної праці християнина над своїм спасінням, вічного чування, вічної готовости стати до боротьби зі спокусами диявола. Христос відкупив і спас нас остільки, оскільки ми собі своїм життям на це спасіння заслужимо. Життя християнина ніколи так ідеально не складається, щоб у ньому не треба було боротись із злом, із спокусами, із самим собою, бо життя — це одна велика завзята боротьба і від її висліду залежить наше спасіння або загибель. Тому то згадана картина — це повсякчасний заклик Христовий до нас: "Чувайте й моліться!" А вже неоціненна вона як дороговказ у праці священника в теперішні часи. Священик насіває золоте зерно Христової науки в серця своїх вірних, але "враг чоловіка", як ніколи досі, хитро й підступно втискається між повірене йому стадо й насіває там кукіль, отруту, безбожні й неморальні гасла, а священник, побачивши це, не раз тільки руки заломлює. Та праця священника у парохії — це теж боротьба із тою збільшеною

тепер активністю “врага чоловіка”, і йому мусить священник оголосити рішучу боротьбу, щоб рятувати повірені собі душі. Тож “чувайте”!

Тісно ідеологічно з'єднаний з цим образом символ Христового Серця. Як на першій картині зображене добро і зло у світі, поширюване сівачем і дияволом, так тут це добро і зло представлене двома родами рож, червоними і блідими, що, укладені в формі двох трикутників, оточують Христове Серце. Христове Серце — це символ найбільшої любови й найбільшої жертви Христа, принесеної для людини. Самозрозуміло, людина повинна за цю велику всеобіймаючу любов дати Йому любов і жертву від себе. Та так воно не є. Серце Христове горить повсякчасним вогнем любови (з нього бухає полум'я), та одночасно воно обведене колючою терниною — знак, що воно все терпить і страждає від невдяки людини, яка, замість віддати йому любов за любов, платить йому невдякою, непослухом, байдужністю. Але Серце все таки промінює любов'ю (оточене великим сяйвом веселкових барв), і всяке зло, що попаде в обсяг тих променів любови, тратить свою їд та перемінюється в добро, як тут на картині: злющі червоні рожі, попавши у фокус променів Христового Серця, стають блідими, втрачають свою їд, а наповнюються елементами добра. Так і людина, попавши в обсяг діяння Христового Серця (активно) і зрозумівши цілу суть Христової любови до нас, не може остатися до Нього байдужою, але мусить, якщо вона зла, здобутися на найбільші зусилля й оголосити безпощадну боротьбу всім своїм злим нахилам і невладнаним пристрастям, щоб урешті стати доброю і сповнити закон вдячності Христові.

Обидві ці картини — це найглибші й найбільш філософічні символи цілої молитовниці. Всюди, на всіх іконах і картинах, зображений Христос торжествуючий, а на цих двох символах з'являється і нечиста сила — диявол, а вслід за цим і зло, що вносить у спокійне царство торжествуючого Христа дисонанс, боротьбу, терпіння.

Технічне виконання, головню ж другого символу, мистецьке. На першім — добре зображений диявол, хитрий і підступний, зате сівач вийшов трохи заблідо і безвиразно, треба було бодай незначно підкреслити динаміку.

Напроти цих двох символів, що зображують вічну боротьбу добра із злом так у душі людини, як і в світі взагалі, змальована винна лоза — символ Христової ласки, що, заслужена Христовою жертвою на хресті (вплетений у винну лозу хрест), підтримує людину в її боротьбі за своє спасіння.

Вічно рухливі птиці дзьобають радісно грона, що звисають із галузок виноградини. Це образ тих людей, що в постійній праці і подвигах для Христа, у щоденній важкій боротьбі за своє спасіння, знаходять силу й радість у ласці, що їй Христос подає у св. Тайнах. Ліниві кролики, що, примостившись під виноградиною, спокійно дрімають — це ті люди, що їм байдужа праця над спасінням душі, що

не рвуться високим летом до небесних висот, а звузили круг своїх зацікавлень виключно до землі і цього світу.

Чергова ікона — це староукраїнський символ Евхаристії. На тлі трираменного хреста золота чаша, з якої виринає прегарний, зраділий Христос, розправивши обидві руки до благословення. Обличчя Христове молоденьке, радісно усмінене, вся постава накреслена ніжно, освітлена негативом, з неї променює радість і щастя. Христос наче запрошує нас до себе, і ви не в силі йому опертися. Це образ тієї духової радості і щастя, що їх вносить Евхаристійний Христос у серце людини. Радісний настрій підносять ще шестикрилі серафими гарячого цинобрового кольору, вміщені зараз біля Христа і на суміжних стінах.

Черговий символ — це книга, запечатана сімома печатками, що її бачив крізь відчинені двері небес св. Іван Богослов у своїм видінні. Оточена вона чотирма символами євангелістів. По лівім боці віл і орел, символічні знаки св. євангелістів Луки й Івана, а по правім — лев і ангел у виді людини, символи Марка і Матея. Символи заплановані й виконані незвичайно оригінально, легкого цинобрового кольору, зливаються в одно гармонійне мистецьке ціле. Під книгою сім свічників із горючим полум'ям. Книга ця — Євангеліє, книга мудрости Божого об'явлення, яку священник, за прикладом Христа має розкривати своєю наукою, своїм життям та глибоким її змістом кормити спраглі правди й розради душі вірних.

Останній образ стінопису — це символічна картина, що зображає рай і фенікса. На картині грубий сірий мур з зачиненими масивними дверми. Це образ утраченого через гріх раю. Над дверми шестикрилий херувим із піднятими в обох руках мечами, стереже входу до раю. З-за муру виринають верхівіття дерев, вкриті чудовим цвітом. По самій середині розкішна пальма, а на її галузках стоїть фенікс. Його голова оточена білим зубчастим німбом. Фенікс — це така птиця, що, за давніми переказами, живе сотки літ, а коли прочуває свою смерть, звиває собі гніздо з пахучих трав і дерев та спалюється, щоб опісля з попелу воскреснути до нового життя відмолодженою, кращою.

Зміст цієї символічної картини незвичайно глибокий. Фенікс — це символ воскреслого Христа. Гріх загородив людині вступ до раю, і щойно Христос своєю смертю і своїм воскресінням відчинив нам знову райські двері. Так само кожний християнин, що його гріхи загороджують йому доступ до раю, щойно тоді зможе увійти до того розкішного саду, коли він, наче той фенікс, спалить себе, себто всі свої пристрасті і злі нахили та, взагалі, всі свої гріхи, і після переможної боротьби з самим собою вийде обновлений, освячений, покріплений ласкою Божою, гідний увійти знов до утраченого раю.

Символ і композиційно і технічно виконаний по-мистецьки. Рисунок чіткий і виразний, а при цьому незвичайно тонко й ніжно накреслений. Кольорові можливості використані дуже дискретно і з ве-

ликим мистецьким смаком. Центральна фігура, фенікс, своєю маєстатичною поставою ще більше запевняє нас про остаточну перемогу добра над злом, життя над смертю, тому й стоїть він на пальмі, символі перемоги. Наповняє він нас тією духовою радісною певністю, що й ми, спаливши в собі всі пристрасті і грішні похоті, взагалі, все те, що носить у собі смерть для нашої душі, так само сміливо станемо перед Христом, як оцей фенікс.

Цим і кінчиться мальовання більшої частини каплиці. Ряд символів почав мистець криптограмою Христа (риба й кіш із хлібом), того Христа, що мусів ховатися по катакомбах, гонений і висміваний поганями. Звідти веде нас мистець до чергових символів, де Христос виступає всюди як тріумфатор — чи то своєю жертвою крові (Агнець-Христос, пелікан), чи своєю безмежною любов'ю й готовістю на найбільші подвиги й жертви для відкуплення людського роду (Евхаристія, Добрий Пастир) — аж до того моменту, де до царства Христового, сповненого щастям і урочистим спокоєм, вникають зло й диявол і де в наслідок зустрічі двох елементів, безмежного добра й лютої злоби, починається страшна, безпощадна, вічна боротьба царства Христового з царством диявола (сівач, символ Серця Христового). Христос підтримує людину, що стоїть у самому центрі боротьби, своєю ласкою і дає їй велику втіху й духові радощі у своїх св. Тайнах (виноградина, Евхаристійний Христос), так що вона врешті при допомозі Божої ласки поборює всі супротивності, виполує з свого серця весь кукіль, засіяний дияволом, і стає переможцем, відмолодженим, здатним увійти до раю, двері якого Христос (фенікс) своєю жертвою і славним воскресінням якраз відчинив.

Це той ідейний і логічний зв'язок, що з'єднує в одно поодинокі ікони й символи стінопису.

Каплиця обведена низом килимовим орнаментом, а горою понад усі символи йдуть оригінальні комбіновані хвилі, що виходять з символу Пресвятої Тройці над "горним сідалищем", за престолом і кінчиться над ілюстрацією притчі "про таланти" в монограмі Христа. Вони виражають менше-більше думку, що внутрішнє життя Боже і вся Його зверхня діяльність, цебто цілий світ і всі явища на землі, уся духова й фізична активність людини, наш світогляд і, взагалі, ціле наше світоприймання — має свій початок і свою останню рацію в існуванні Пресвятої Тройці, а завершується — головню, коли йде про відкуплення й освячення людини — в появі Христа, Божого Сина на землі.

Незвичайно вдатно розв'язав мистець проблему поліхромії плоскої стелі, переділеної поперечними траверзами на чотири площі. Стеля все ваготіла над нашими головами та своїм тягаром наче пригнітала нас. Мистець розмалював її променистими і пливкими геометричними смугами й лініями легких яснорожевих кольорів, що легко схрещують-

ся і дають враження, наче б стелю трохи підносили й робили її рухомою. Стеля стає якась прозора, невловна, раз підіймається вгору, то знов опадає, і її тягару над нами не відчуваємо.

IV. Вівтарна частина

Мистецьке устаткування вівтарної частини каплиці ще не закінчене. Тонація кольорів спокійна, поважна, аж тяжка, переважає синя барва, що переходить в ультрамарину. Тут обидва мистці, різьбар і маляр, наче змагаються, щоб перевищити один одного в творчій умінні. Обидва вони тут, як і в іконостасі, прекрасно доповняють себе взаємно й обопільно гармонізують. У висліді вони створили своїм мистецтвом таку атмосферу, що глядач мимоволі почуває, що переступив межу, яка ділить цей світ від світу надприродного, що увійшов у новий світ, чужий всякій злості та далекий від світового гамору й суєти, бо тут царює урочистий, маєстатичний спокій, наповнений пахощами Христової любові. Тут Він на престолі, розколиканий співами ангелів, що з усіх сторін оточують місце перебування Евхаристійного Христа. Тут усі ікони чи символи не з цього світу, навіть обидва святителі, Василій Вел. та Іван Золотоустий, одуховлені, неземні постаті, наче органічно з'єднані з ангелами, що біля них.

Різьбар дав прегарне піднебесне: з природної незамальованої кедрини, дрібно мережаної і скромно золоченої. Чотири чудові колони з золоченими основами й такими ж візантійськими капітелями піддержують само піднебесне. Воно всередині розмальоване ясним синім цвітом, а в ньому золоте колісце з золотими проміннями, що розходяться на всі сторони. Зверху піднебесне оригінально різьблене (найдавніші монограми Христа, хрести, хрестики, ініціали митр. А. Шептицького, орнамент рослинний і звіринний). На верху кожного боку піднебесного золочена чи посріблювана різьба: на фронтовому боці Святий Дух у виді голуба, на бічних — чаша з евхаристійним “агнцем” і сам “агнець”, а на останнім — золоте Серце Христове на срібному тлі. Піднебесне своєю чудовою архітектурою і тонким мистецьким викінченням являє собою високомистецький твір, гідний стояти в найвеличавішому храмі.

З ним щодо стилю й викінчення тісно сполучене “горне сідалище” за престолом, ще повністю не викінчене. Покрите воно ніжною мереживною різьбою, так що виглядає, наче плетене з тоненьких прутків чи ниток, легке, прозоре. Спинка покрита оригінально стилізованим орнаментом винної лози, а дві чудові пави візантійських зразків дзьобають виноград. Цей мотив виступає часто в обох — різьбаря і маляря. Поруччя в формі дуже гарних крилатих левів до тої ажурної і легкої різьби рішуче затяжкі, затемні.

До барви й цілого стилю піднебесного більше підходив би золотий кивот, що створював би з природною золотомідяною барвою кедрини повну гармонію, хоч і той, що є тепер (срібний, покритий

чудовою горорізьбою і гравюрою) тієї гармонії не порушує, дарма що він все таки ще трошки завеликий. Він краще підходив би до семінарської церкви, а сюди варто справити кивот, вповні достосований до стилю піднебесного.

Маляр дав покищо чотири більші образи. Праворуч престола образ Христа і св. апостола Петра у небесній славі. На зеленім сугорбі стоїть Христос. Правою рукою вказує вгору на небо, а лівою дає звиток паперу св. Петрові, що, покійно схилений, підносить голову туди, куди вказує Христос: правою рукою бере звиток паперу, а в лівій тримає ключі. На папері слова: “Сімоне Іонин, любиши ли ми паче сих? Глагола Єму: ей Господи: Ти всі, яко люблю Тя: глагола єму: паси ягнци Моя, паси овци моя”. З-під горбка, де стоїть Христос, випливають чотири струмені рік і виростають три зелені галузки пальми. Це всі ті спасенні Христові науки, поміщені в чотирьох Євангеліях, що дають світові життя. Христос і Петро — постаті неземні. Маєстатичний спокій і подих небесної слави віє з лиця й цілої постави Христа. Петро покійно схилений, очі повні сильного уповання, задивлені в небо, куди показує Христос. Однакова одіж у Христа й Петра вказує, що ту саму владу, яку має Христос, передає Він Петрові без жадних обмежень. Технічне виконання незвичайно мистецьке. Обличчя ніжно, а при тому оригінально (головно в Петра) охрені, чудові ризи, світляні, прозорі з легкими пробілами, так що обидві постаті справляють враження духових появ. На тлі двох пальм, що їх отінюють, постаті ще більше одуховлені, абстрактні, символічні.

Напроти цього образу, з другого боку престола, образ святителів — св. Василя Вел. і св. Івана Золотоустого. Обидва в святительських ризах з книгами в руках. Стоять задумані, наче на сторожі, та дивляться, чи добре правиться при престолі та літургія, якої авторами вони є. Лице першого більш суворе, аскетичне, зраджує сильний інтелект. Лице Золотоустого, Доктора Евхаристії роз’яснене і розпалене вогнем святого захоплення та подиву для евхаристійної жертви Христової, що ось тут біля нього повсякчасно збувається.

Технічна реалізація цього образу ще більше мистецька, ніж попереднього. Передусім ризи обох — це зразок використання всіх мистецьких засобів, щоб викликати відповідний настрій. Таких ніжних і м’яких, просто оксамитних риз, такої ритміки ліній і гармонії барв не має, мабуть, поза Моленням, ні одна ікона в каплиці.

За престолом дав маляр дві більші ікони шестикрилих серафимів. Це два стрункі юнаки в однакових богослужбових ризах; кожний держить у правій руці свічку, а в лівій — прозору кулю веселкових кольорів з трираменним хрестом усередині. Одуховлені обличчя, ніжно охрені, оточує легке імлисте сяйво, а всю поставу отінюють великі, легко цинобрового кольору усяких відтінків крила, що надають їм ще більшої легкості й абстрактности. Вони, схиляючи свої голови перед Всевишнім, служать при престолі під час Безкровної Жертви.

З боків угорі “композиційними дірками” наче повскакували сюди ангелята з ясними голубими й гарячоцинобровими крилами та здивовано дивляться, що тут діється.

Над запрестольним образом, що ще не намальований і що має зображувати найвизначніших діячів Унії в минулому й сучасному з св. Йосафатом на чолі, трикутник веселкових барв, найдавніший символ Пресвятої Тройці. Від нього виходять таємні ритмічні хвилі, про які загадано, вони кінчаться над притчею про таланти в монограмі Христа.

Стеля поділена на смуги, як скрізь, тло її темносине, щоб ре-лефніше вийшло піднебесне.

**

Наприкінці годиться коротко згадати ще про притвор. Він прилягає до каплиці, тут є вхід до неї. Мистець тепер якраз його розмальовує. Стінопис тієї зовнішньої частини молитовниці підпорядкований виключно одній ідеї: представити діяльну участь Пресвятої Діви у відкупленні людського роду, силу її заступництва перед Богом та її велику славу на небі й на землі. Це справжній “огородець Пречистої Діви”. Зараз на вступі огортає нас якийсь ніжний і сердечний настрій, віє на нас подих родинного щастя й материнської любови, виринають спогади давніх дитячих літ. Ми ж входимо в “огородець” нашої Найліпшої Матінки. Довкруги ясні погідні тони стінопису, чудові кущі із звислими квітами, сонце й радість. Поліхромія, присвячена Матері Божій, мусить викликати погідний і радісний відгомін у нашій душі, бож вона має співати похвальний гімн на честь любови Матері Божої до людського роду. Технічне виконання вже змальованих ікон і символів (усіх 3) зразкове. Створюється враження, що мистець, чим довше, тим краще малює. Ікони, як і в каплиці, чисто декоративні, без перспективи й динаміки, а техніка рисунка ще досконаліша.

Мистець зачинає ряд ікон великою символічною картиною, що зображає дерево життя посеред раю, повне овочів. З його галуззя звисає великий мертвий змій. Пречиста Діва, змальована вгорі над деревом з Ісусом на руках, убила того змія-диявола, зломивши його владу й силу. Наступний образ — Благовіщення Пречистої Діви. Техніка ікони, хоч вона ще не викінчена повністю, мистецька. Гарна струнка Пречиста Діва із сильно підкресленою динамікою обличчя. Дальші три образи ще не викінчені, деякі ще й не початі. Закінчені тільки декорація стін і стелі.

**

Серед великих забудовань Духовної Семінарії її каплиця — це дорогоцінний самоцвіт. Скромна вона своїми розмірами й архітектурою, зате незмірно багата своїми мистецькими скарбами. Обидва мистці одягнули її в пишній одяг свого мистецтва, закосичили її чудовими квітами християнської символіки, надихали її таким багатством

ідей і правд Христової науки, що вона становить під кожним оглядом незвичайно цінне надбання. Маляр відповів повністю тому завданню, яке на нього поклато призначення каплиці, а саме — поставити в мистецькій обробітці найглибші правди Христової науки перед очі кандидатів на Христових жерців і таким способом допомогти їм поглибити й розбудувати їхнє духовне життя. Його ікони іконостасу й стінопису — це справжня молитва Богу; це та атмосфера, повна таємної містики, що звертає наш ум до небесних висот, до роздумів над вічними правдами. Своім високим мистецтвом зумів він розкрити перед нами частинку неба на землі, промостив нам дорогу до кращого, надприроднього світу, повного щастя й небесної радості, та запалив у душі жагуче бажання послужити Христу, щоб і собі заслужити на те щастя. Одягнені в його мистецьку шату символи роблять нам приступними і зрозумілишими найглибші правди Христової науки, найважливіші завдання нашого життя. І саме з цього погляду каплиця найбільше цінна й дорога кожному.

Цінна вона й неменше вартісна з боку чисто мистецького. В ній, як уже сказано, оживає наша давня ікона й наші світлі мистецькі традиції, вона стає перед нами як той віднайдений шлях, що повинен завести нас до відродження нашого, славного колись, церковного мистецтва. В задушливу атмосферу нашого церковного малярства вносить вона струмінь свіжого повітря і ясний промінь сонця та стає школою і зразком для всіх мистців і духовників, що схочуть розмальовувати церкви. Під цим оглядом має мистецтво каплиці не льокальне, але ширше, всенародне значення.

Ректорові Духовної Семінарії належить від цілої нашої суспільности глибока дяка за те, що зумів попасти на той головний нерв наших мистецьких змагань під сучасну пору та піднявся на висоту належного розуміння церковного мистецтва і що, не жалюючи великих коштів, ні тяжкого труду, створив для своїх питомців наглядну катедру мистецтва, разом і помічну катедру для поглиблення їх духовного й аскетичного життя.

Доля каплиці Богословської Академії, а також музею й цілої інституції під час окупації Галичини більшовиками, у вересні 1939 року, були невідрадні. Іконостас, крилоси й проповідальницю, різьблені мистцем Коверком, усунено до підвалу, чудові мальовила замальовано крейдою. Каплицю змінено в руханкову залю для студентів Університету ім. Івана Франка. По відході більшовицьких військ поставлено на своє місце іконостас і крилоси, а стіни й мальовила відмито. Одначе мальовила втратили на красі. Можливо, що в нормальних спокійних часах каплицю можна було б відновити, але другий прихід советських військ перекреслив ці пляни на довший час. Яка доля каплиці, покищо нам не відомо.

(Голоси преси з нагоди відкриття каплиці Богословської Академії, див. Розділ XXIII).

ХVІ. РОЗДІЛ

СТУДЕНТИ, ЇХ СТУДІЇ І ПОБУТ У БОГОВСЬКІЙ АКАДЕМІЇ

Студії і побут студентів у Богословській Академії нормували “Статути Богословської Академії” і “Правила для питомців Греко-католицької Духовної Семінарії у Львові”. Побут вихованців у Богословській Академії докладно обговорюють правила для вихованців. У Главі першій “Ціль Духовної Семінарії та умовини прийняття до неї” (221, стор. 5) читаємо:

“Духовна Семінарія є установою, що приготує до священства, і тому має за ціль дати питомцям можливість виробити і розвинути в собі чесноти і здобути знання, яких вимагає високий і святий духовний стан. Та завданням Духовної Семінарії є виховувати священників, що мають дбати не лише про спасіння своїх душ, але які стануть добрими і ревними працівниками у винограді Христа, вірними в усім Його слугами та управителями Божих тайн.¹⁾ Отже, вони покликані продовжувати діло спасення душ, відкуплених кров'ю Христа, ширити і боронити католицьку віру та збільшувати славу Божу.

На українському духовенстві тяжить зокрема особливий обов'язок сповнення заповіді Папи Урбана VIII: “*Per vos, mei Rutheni, Orientem convertendum spero*”. До навернення Сходу, до такого післанництва треба людей, котрі зуміли б у данім разі трудитися як апостоли в голоді і холоді, вдоволені чимнебудь, готові літами жити тим, що Бог з дня на день дасть, хочби це був лише кусень хліба, скитатися з місця на місце, не мати не раз даху над головою, зносити всякого рода переслідування, наклепи, труднощі, жити лишень для одної цілі, щоб людей до Бога наvertати, відректися себе самих, не дбати за власну вигоду, ані за славу, ані за здоров'я, ані за життя. Таких треба нам людей, котрі відреклися б самих себе, взяли хрест Христовий на рамена і зважилися б жити тим життям, яким Христос жив і яким жили апостоли.²⁾ Теперішнє люте время домагається, щоб ідеал священника, який віддався цілий на службу Богу і вирікся родинного життя, мати перед очима і старатися здійснити його в життю.

1. Прийнятими до Духовної Семінарії можуть бути тільки ті, що мають охоту і чують внутрішній поклик до священства, мають добру і сильну волю на ціле життя посвятити себе й свої сили для Христа і Його справи.

---

1) 1 Кор. 4, 1.

2) Посланіє Митрополита Андрея Шептицького 26. 11. 1907, ст. 8.

**Преосвященніший Кир Ісидор Борецький, Торонто́нський Єпископ,
колишній студент Богословської Академії.**

Навпаки, нема місця в Духовній Семінарії для тих, що не мають покликання і проти своєї волі стараються про прийняття кимнебудь або чимнебудь приневолені, або для тих, яких щойно карами треба змушувати до виповнювання обов'язків. "Ліпше, щоб було мало священників, а гідних, як багато, а недостойних".¹⁾

2. Подання про прийняття належить вносити до Високопреосвященного Митрополита у Львові із залученням: метрики хрещення і миропомазання, свідоцтв з успіхом покінченої гімназійної науки (матури), бездоганного поведіння і доброго стану здоров'я. За удержання вимагається відповідної доплати. До Духовної Семінарії можуть бути прийняті також питомці з інших епархій, але за згодою свого Преосв. єпископа.

3. До тайни священства мають питомці приготуватися 5 літ, і в тім часі мусять дати своїм поведінням і наукою позитивні докази, що, як майбутні священники, сповнять як слід поручене їм Христом і Церквою високе післанництво.

4. Тому прийнятий питомець має часто задавати собі питання св. Бернарда: *Ad quid venisti?* — пощо ти сюди прийшов? Очевидно, тільки на те, щоб у цих святих мурах щирою і сумлінною працею над власним освяченням і богословською освітою перейнятися наскрізь апостольським духом та віддати себе цілим і неподільним серцем на службу Богу.

5. Академічний рік починається 3 жовтня і триває до 15 липня наступного календарного року, хіба що Високопреосвященний Митрополит зарядить інакше. До означеного речення мають усі питомці явитися в Духовній Семінарії — приїздити можна два дні перед тим речинцем, але не раніше, ані пізніше".

6. Статуси Богословської Академії ставили високі вимоги не лише професорам, але також слухачам-студентам. Стаття IV, параграфи 23-31 докладно з'ясовували ці справи. Параграф 28 каже: "Усі слухачі мають вести себе так, як це личить їх будучому достоїнству. Приречення в цій справі складають на руки Ректора Академії при іматрикуляції, себто при урочистому прийнятті в ряди Академії". Щоб бути прийнятим на студії Філософічного Виділу, кожний кандидат мусів скічити середню школу й виказатися свідоцтвом зрілости, а також задовільним знанням латинської і грецької мови. Параграф 23 каже: "Звичайним слухачем Теологічного Виділу може бути кожний, що є канонічно здатний прийняти важно Тайну священства, покінчив середні школи, склав іспит зрілости, при чому необхідне достатнє знання латинської і грецької мови та вислухання бодай 4-х семестрів (2-х років) схолястичної філософії. Звичайним слухачем Філософічного та інших Виділів може бути той, хто покінчив середні школи з достатнім знанням латинської мови і склав іспит зрілости, чи то покінчив рівно-

---

¹⁾ Tales 4 Dist. 23.

**Преосвященніший Кир Іван Прашко, Апостольський Екзарх для українців-католиків
Австралії та Нової Зеландії, колишній студент Богословської Академії.**

значні студії. Закордонні слухачі мусять мати рівнозначні студії. Осуд про це видає Професорська Колегія". (4, ст. 22). Статути передбачали прийняття, крім звичайних слухачів, також надзвичайних. Такими студентами могли бути всі, що закінчили 18 років життя і мали достатнє знання, щоб користати з викладів. Студенти, що були в духовному зв'язку з іншою єпархією, мусіли мати рекомендацію від свого єпископа чи настоятеля Чину. Світські студенти-кандидати до Богословської Академії мусіли подати свідоцтво моральности, potwierdжене церковною владою.

7. Кожний студент у кінці року мусів скласти обов'язкові іспити, а коли перепав, то складав іспит по літніх феріях. У наслідок нескладення приписаних іспитів студент мусів покинути Богословську Академію, або повторяти даний рік студій.

Про студії говорить Глава четверта п. н.

"Студії"

По святості найвищим і найкращим добром людськості є, безумовно, богословська наука. Святий Дух говорить через Соломона:

"Предсудихъ премудрость паче скиптровъ и пристоловъ, и богатство ничтоже вмѣнихъ къ сравненію тоя: Ниже уподобихъ ея каменю драгоцѣнному, яко все злато предъ нею песокъ малый, и яко брєніє вмѣнится предъ нею сребро. Паче здравія и красоты возлюбихъ ю, и предъ ѣзбрахъ ю вмѣсто свѣта имѣти, яко не угасаемо єсть блистаніє ея".¹⁾

8. Тому, побіч праці над освяченням себе самого, другим головним завданням вихованця в Семінарії є наукова праця. Передусім в нинішні часи треба священникові основного знання богословської науки, бо від ступеня його освіти, не менше як від його побожности і чеснот, залежатиме його повага в людей і успіх його діяльности. Неук не зуміє повчати інших, усувати блуди і бути їм провідником на тяжкій дорозі життя. "Оустні ієреови сохрєняють разум, ѣ закона взишуть от оустъ его".²⁾ Тому Ректорат Духовної Семінарії докладе усіх старань, щоб питомці під час перебування в Семінарії віддавалися із запалом науці.

9. Знання має бути основне, а намір у науковій праці чистий і Божий, щоб при помочі набутих відомостей могли колись вести нарід до пізнання і любови Бога.

А що кожна праця кінчається щасливим успіхом лише тоді, коли вона виконувана при Божій помочі і з Божим благословенням, питомець має починати й кінчати науку короткою молитвою: "Сего ради помолихся, и дань бисть мні разум; призвах и прїйде на мя дух

---

1) Прем. 7, 8-10.

2) Малах. 2, 7.

премудрости¹⁾) — як запевняє нас премудрий Соломон. Питомець мусить виробити в собі переконання, що він учиться не для іспиту, але для знання правди і для життя та що він цілий свій вік не може розлучитися з богословською книжкою. Господь Бог певно не відмовить своєї помочі, коли питомець старається перемогти вроджену отяжілість та інші перешкоди до праці. Не один, може, не має охоти вчитися в час, призначений на науку, а вчився б пізніше або в час, призначений на що інше. Таку нехить треба поконати в собі зараз напочатку і перемогти себе. Великою перепоною при науці буває не раз фальшивий стид, коли то питомець не сміє попрохати товариша або професора про вияснення якогось труднішого наукового питання. Крім унутрішніх, можуть бути також зовнішні перепони, які також треба дбайливо оминати, а саме:

10. Не вільно в час, призначений на науку, вести розмови, віддаватися розвагам, пустим читанням, непотрібному і зайвому листуванню та взагалі таким зайняттям, що не мають ніякого зв'язку з наукою. Не вільно під час науки перешкоджувати товаришам, ані відвідувати себе взаємно, хіба за виразним дозволом о. настоятеля.

11. В науці будуть помагати питомцям оо. префекти. До них, як також до оо. професорів можуть вони звертатися за виясненням.

12. У музиці і співі, яких науку дуже поручається, вільно вправлятися лише в годинах і в залах, на це призначених. Спів церковний є для всіх обов'язковий.

13. Питомці IV і V року мають обов'язок випрацювати по одній проповіді та виголосити їх на гомілетичному семінарі і в їдальні. Теми вибирають собі в порозумінню з о. професором, який веде гомілетичний семінар.

14. Питомці обов'язані притримуватися пляну викладів, приписаних гр.-кат. Богословською Академією. На виклади мають являтися всі питомці, хіба що хтось був би перешкоджений недугою або з іншої важливої причини дістав звільнення від Ректорату. Перед викладом належить спокійно чекати о. професора і при його вході чемно привітати уставанням з місця. Викладів належить слухати з увагою і не можна виходити з них без важливої причини.

Статечним зверхнім уложенням тіла, пошаною і скромністю в питаннях і відповідях виявлятиме слухач своє добре виховання.

15. Як поміч при студіях служить бібліотека Духовної Семінарії, яка має свій правильник. Одначе кожний має сам забезпечитися в підручники до викладів. Спроваджувати книжки іншого роду, передплачувати часописи вільно тільки за дозволом о. ректора.

В наукових працях можуть вихованці за дозволом Ректорату користуватися й іншими книгозборами та бібліотеками.

---

1) Прем. 7, 7.

Кожний питомець має призбирувати собі матеріал, потрібний йому у пізнішій праці, як у проповіді, сповіді, наукових розвідках і т. п. (*collectanea, silva rerum*). Очевидно, знання української мови і правопису вимагається як речі samozрозумілої.

Коли вихованець опанував приписані предмети, може зайнятися іншою, йому пожиточною в священстві наукою. Ректорат подбає також у міру можности про те, щоб питомці познайомилися через виклади фахових людей з іншими галузями наук, які колись могли б їм придатися в душпастирській діяльності.

Річ ясна, що супроти того не вільно в Семінарії терпіти неробів, які замолоду вже звикали би до їдження хліба без праці, а колись уміли б лише доїдати та стригти вівці, а не вміли б їх пасти.¹⁾ Це рівнялось би злочинові і зраді супроти Церкви і власного народу. Церква удержує і виховує питомця в Семінарії, а він, приймаючи таку поміч, затягає супроти Церкви і народу великий борг, який може сплатити тим способом, що здобуде собі можливо найвищу святість і науку та віддасть їх пізніше їм на послуги.

б) Походження студентів.

За походженням студенти були дітьми здебільшого селян, робітників, міщан, священників, учителів та інших професіоналістів. Тут зустрічалися студенти з усіх країн, де проживали, українці-католики: уродженці Східньої України, Галичини, Волині, Буковини, Карпатської України, Югославії, Німеччини, Америки та інших країн.

Також і деякі православні з Волині студіювали в Богословській Академії. Слід відмітити, що полонофільство і москвофільство православного духовенства на Волині і Холмщині у двадцятих роках мали негативний вплив на молодь. Тому тих кілька рядків молодого Волиняка, що їх подаємо нижче насвітлюють становище і зміну ставлення волинської молоді до релігійних проблем, ідей Митрополита Андрея і Богословської Академії.

“...Усі ті хоробливі прояви в церковно-релігійному життю православної Волині, очевидно, не могли мати іншого впливу на українську молодь, крім відтручуючого. І для того та молодь обернулася лицем в іншу сторону. Іменно, обернулася в сторону львівської Свято-Юрської гори, де стояв з отвертими раменами і серцем великий Архипастир Української Церкви — Митрополит Андрей.

Годиться тут відмітити також визначну ролю в ділі витворення галицької церковно-релігійної орієнтації у православних волинської молоді — відомого холмського редактора і суспільного діяча п. Миколи Варисевича.*)

---

¹⁾ Посл. Митр. А. Шептицького до настоятелів і питомців Духовної Семінарії з 1901. 2.

*) П. М. Варисевич удостоївся в 1932 році похвальної грамоти за християнську ревність від Його Святости Папи Пія ХІ.

Першим піонером молодого руху, який прийняв галицьку церковно-релігійну орієнтацію, був 20-літній волиняк, автор цих рядків, який прибув до Львова восени 1923-го року. Знаменним фактом є, що якраз у 1923 році обходжено 300-літній ювілей мученичої смерти полоцького Архієпископа св. Йосафата — і що якраз із цею особливою історичною датою в'яжеться перше конкретне наближення православної волинської молоді до львівської Греко-католицької Богословської Академії.

У слідуючому 1924 році прибуло іще двох: Тверд і п. Михалкевич. У 1925 р. — п. Наумів і п. Циганенко. В 1926 р. прийшов п. Осадчий, а 1927 р. — п. Гаврик. У 1929 р. прийшли два брати (з Володимира-Волинського): Юрій і Тимотей Процюки. У 1930 р. прийшли: о. Керша, о. Соловій, п. Рокецький і п. Калашник. У 1931 р. прийшли: п. Пекарчук, п. Клевчуцький, п. Якубович і п. Новосілецький.

1933-го року минає рівно 10 літ від часу, коли волинська релігійна молодь проклала перші стежки до Львівської Духовної Академії. Є це невеличкий, своєрідний ювілей, який також уплететься у великий ювілейний вінок 150-ліття Львівської Духовної Семінарії.

Деякі волиняки і придніпрянци, як це зрештою і скрізь трапляється, пізніше виступили, не будучи в силі понести наукового і головно дисциплінарного тягару Духовної Семінарії, яка під тим оглядом, головно завдяки невсипущій праці нинішнього ректора, о. д-ра Й. Сліпого вповні дорівнює європейським науковим і виховавчим інституціям. Однак більша частина гідно залишилась на своїй позиції до кінця, присвячуючи всі свої сили на просвіту свого ума, серця і волі, щоб потім стати тим авангардом, що розбиватиме многовіковий мур взаємного релігійного упередження і відчуження між християнським Заходом і Сходом, щоб укінці здійснилася воля Господа Ісуса Христа, а наша мрія — і стало одно Стадо і один Пастир!

Значення Львівської Семінарії і Богословської Академії для православної укр. молоді, як єдиного центру, де отця молодь може знайти своє правдиве релігійне і національне оформлення, сьогодні зрозуміли уже навіть не-українці.

Рівночасно оцінено велику вагу і значення, яке має Гр.-кат. Богословська Академія у Львові для унійних змагань тепер і матиме в будучності; чого доказом є той факт, що на студії до Львівської Богословської Академії приїзджають чужинці з Голляндії, Англії, Угорщини, Чехословащини, Югославії і Болгарії. Тому слушно названо Богословську Академію у Львові на Унійній Конференції в Пинську у вересні 1932 року центром католицької науки на слов'янському Сході”.

Щодо віку, то також не було обмеження: студіювали тут молоденькі абсолюенти середніх шкіл, заавансовані в університетських студіях слухачі, магістри та професіоналісти. Не бракувало і “старої воїни”, кол. УСС-ів, вояків УГА чи інших військових формацій. Часто можна було тут зустріти загартованих суспільних діячів, які не раз мусіли терпіти за свою працю у в'язницях чи концентраційних таборах. Сту-

діювали тут також чужинці, що були в наших східних монаших чинах. Студенти ознайомилися і взаємно зживалися тут чи то на викладах, у спільних мешканнях, на прогулянках і спільних гутірках, так що їх приязнь тривала і триває довгі роки, хоч і довгі роки живуть вони розсіяні по різних країнах світу.

З гордістю згадують колишні вихованці теперішнього нашого Владика Йосифа своїх приятелів із спільної лавки Богословської Академії, що загинули геройською смертю і тих, що ще живуть та виконують високі уряди в Церкві як єпископи, священники, професори чи професіоналісти в науковім, музичнім чи політичнім світі.

в) Кількість студентів.

Коли глянемо на звіти, виготовлені о. Ректором Й. Сліпим, то побачимо, що кількість студентів із кожним роком зростала, а це свідчить, як високо цінувало суспільство свою школу. Кожний студент радо хотів студіювати в Богословській Академії, яку визнавали всі католицькі університети, (крім Польщі) і де легко можна було продовжувати та здобувати високу освіту й спеціалізацію.

Для прикладу варто приглянутися до цього зростання кількості студентів у Богословській Академії. Отож, у поодиноких академічних роках кількість студентів була така:

У 1928/29 на зимовому семестрі було 167 звичайних і 5 надзвичайних студентів, на літньому — 165 звичайних і 5 надзвичайних студентів. Закінчили студії 44.

У 1929/30 на зимовому семестрі було 165 звичайних і 4 надзвичайні студенти, а на літньому — 155 звичайних і 4 надзвичайні студенти. Закінчило студії 28 звичайних і 1 надзвичайний студент.

У 1930/31 на зимовому семестрі був 201 звичайний і 7 надзвичайних студентів, а на літньому — 188 звичайних і 7 надзвичайних студентів. Закінчили студії 42 звичайні і 1 надзвичайний студент.

Разом у першому триріччі був 1041 звичайний і 32 надзвичайні студенти.

Закінчило студії в першому триріччі 114 звичайних і 2 надзвичайні студенти (1, стор. 100; 24, стор. 389; 129, стор. 3; Див. розділ VIII).

У 1931/32 на зимовому семестрі було 228 звичайних і 6 надзвичайних студентів, на літньому семестрі — 209 звичайних і 6 надзвичайних студентів.

У 1932/33 на зимовому семестрі було 283 звичайних і 6 надзвичайних студентів, а на літньому семестрі — 277 звичайних і 3 надзвичайні студенти.

Закінчило студії 36 звичайних і 3 надзвичайні студенти.

У 1933/34 на зимовому семестрі було 320 звичайних і 4 надзвичайні студенти, а на літньому семестрі — 317 звичайних і 3 надзвичайні студенти. Закінчило студії 27 студентів.

Разом у другому триріччі були 1634 звичайні і 28 надзвичайних студентів. Закінчили студії в другому триріччі 63 звичайні і 3 надзвичайні студенти (2, стор. 98; 24, стор. 389; 2, стор. 20).

У 1934/35 на зимовому семестрі були 364 звичайні і 1 надзвичайний студент, на літньому семестрі — 361 звичайний і 2 надзвичайні студенти. Закінчили студії 49 студентів.

У 1935/36 на зимовому семестрі було 365 студентів, на літньому — 357 студентів. Закінчило студії 60 студентів.

У 1936/37 на зимовому семестрі було 338, на літньому семестрі — 331 студент.

Разом у третьому триріччі було 2116 звичайних і 3 надзвичайні студенти. Закінчило студії у третьому триріччі 175 студентів. (За, стор. 8; стор. 13; стор. 16; 24, стор. 389).

У 1937/38 на зимовому семестрі було 287, на літньому — 280 студентів. Закінчив студії 61 студент. (24, стор. 389).

У 1938/39 на зимовому семестрі було 285 студентів і приблизно таке саме число студентів було на літньому семестрі. Закінчили студії 64 студенти.

Разом у неповному четвертому триріччі було 1137 студентів. Закінчило студії 125 студентів.

Інавгураційний звіт о. Ректора Сліпого, виголошений 9 жовтня 1938 р. з нагоди 10-літнього існування Богословської Академії, був останнім друкованим звітом перед вибухом другої світової війни. Приблизно таке саме число студентів студіювало в р. 1938/39, так що ці дані можна уважати за офіційні.

Кількість студентів, що студіювали в п'ятім військовому триріччі і студентів, що закінчили в той час студії, не potwierджена офіційно друкованими звітами, лише подана кол. абсолювентами. Вона вимагає окремого опрацювання і potwierдження Їх Блаженством Кир Йосифом.

В зимовому семестрі 1941/42 було 75 студентів, на літньому семестрі приблизно така сама кількість. Закінчило студії 27 студентів.

У 1942/43 на зимовому семестрі були 74 студенти, на літньому — 74 студенти. Закінчили студії 20.

У 1943/44 на зимовому семестрі було 90 студентів, на літньому теж 90 студентів. Закінчило студії 14.

Разом у п'ятому військовому триріччі було 478 студентів. Закінчив студії в п'ятому триріччі приблизно 61 студент.

Протягом існування Богословської Академії 1928/29 — 1944, з двома військовими роками перерви, студіювало на обох семестрах 6040 звичайних і 63 надзвичайні студенти.

Закінчило студії 538 звичайних і 5 надзвичайних студентів.

Така велика кількість священників і кандидатів на священників з високою освітою це гарний моральний дорібок Богословської Академії протягом короткого часу.

Про місце походження слухачів і абсолювентів Богословської Академії та про зростання їх кількості з кожним роком свідчать зіставлення Ректорату, поміщені у звітах першого, другого і третього триріччя від року 1928/29 до 1936/37. Докладних зіставлень четвертого і п'ятого триріччя на зразок цих трьох, на жаль, не маємо опублікованих, бо вибух другої світової війни та окупація Галичини більшовиками не дали змоги видрукувати таких звітів.

З поза границь Галичини студіювали в Богословській Академії такі вихованці: (240, стор. 197-198, приватні листи кол. абсолювентів БА).

Б у к о в и н а :	Бесеремені Кирило
Ткачук Іван	Бесеремені Сімон
Б о л г а р і я :	Біленький Фелікс
Болчев, Стрехин Володимир	Біляк Олександр
В і л е н с ь к а епархія:	Бучко Микола
Горошок Лев	Бучко Петро
Карпатська Україна	Ерделі Микола
Дудаш Гавриїл	Меленюк Йосиф
Жупан Омелян-Юлій	Мудрий Кирило
Кокінчак	Пап Володимир
Мацко Юрій-Євген	Саламон Сильвестер
Рогач Іван	Сірко
Пензеш Василь	Тимко Онуфрій
Сабадош	Н і м е ч ч и н а :
Чоповій Павло	Петерс Іван, студит
Ю г о с л а в і я :	З Д А :
Крижевацька епархія	Калинюк

Студенти Богословської Академії, що студіювали й кінчили студії в інших університетах: (240, стор. 197-198, приватні листи)

АВСТРІЯ:	Р и м :
В і д е н ь :	Глюз Микола
Левицький Володимир	Грабець Володимир
Комар Микола	Гриньох Степан
І н с б р у к :	Дідик Ярослав-Антін
Бабяк Йосиф	Дурбак Всеволод-Іван
Гриньох Іван	Дячишин Петро
Любачівський Мирослав	Михайлищук Дмитро
Сопуляк Михайло	Прашко Іван
Стецюк Володимир	Рудницький Ромуальд
Чорняк Іван	Сидорів Йосиф-Євстахій
Фіголь Володимир	Сярок Станислав
ІТАЛІЯ:	Марусин Мирослав

НІМЕЧЧИНА:

М ю н х е н :

Борецький Ізидор
Андрушків Володимир

Ш т р а с б у р г :

Леськович Іван
Петришин Євген

ПОЛЬЩА:

В а р ш а в а (Травгута 1)

Кладочний Йосиф
Хомин Роман

Папська Духовна Семінарія
в Дубні:

1935/36

Мельничук Євфимій

Пакош Антін

1936/37

Габрусевич Юліян

Теплий Григорій

1937/38

Ковч Сергій

Легкий Іван

Данилевич Роман

Плецан

Поіменний список а б с о л ь в е н т і в Богословської Академії
в роках 1928/28 — 1939.

1929:

скінчив гімназію

1 Бачинський Роман	Рогатин 1925
2 Бачинський Степан	Тернопіль 1923
3 Белей Василь	Відень 1915
4 Білоскурський Яків	Бучач 1924
5 Бобовник Євген	Львів 1921
6 Божейко Іван	Перемишль 1925
7 Ванчицький Юрій	Львів 1924
8 Вергун Іван Василь	Рогатин 1925
9 Глібовицький Василь Павло	Станиславів 1923
10 Головацький Іван Любомир	Станиславів 1924
11 Горчинський Ростислав Іван	Бережани 1923
12 Джиджора Василь	Бережани 1924
13 Древницький Зенон Ісидор Евс.	Теребовля 1925
14 Дяків Леонтій	Львів 1925
15 Еліяшевський Василь	Львів 1924
16 Каричек Богдан Теодор	Львів 1924
17 Квіт Омелян	Львів 1922
18 Коблик Степан	Перемишль 1922
19 Коровець Йосиф	Станиславів 1923
20 Кузьма Андрій	Тернопіль 1923
21 Лавришин Василь	Львів 1925
22 Левицький Іван	Львів 1918
23 Лесюк Василь	Відень 1917
24 Маковей Роман	Львів 1925
25 Манишевський Михайло	Тернопіль 1914
26 Миндюк Володимир	Станиславів 1924
27 Мулярчик Микола	Бережани 1923

28	Нагірняк Михайло	Рогатин 1925
29	Онуферко Ярема	Тернопіль 1924
30	Пилипець Іван Микола	Тернопіль 1923
31	Рахлицький Микола	Бережани 1922
32	Савків Василь	Станиславів 1922
33	Савчук Павло	Тернопіль 1922
34	Сивенький Любомир Роман	Камінка стр. 1923
35	Стисловський Константин	Львів 1918
36	Харина Володимир	Львів 1925
37	Цебровський Іван Василь	Тернопіль 1923
38	Цимбала Іван	Львів 1925
39	Цісик Степан Августин	Львів 1924
40	Червинський Іван	Станиславів 1921
41	Шараневич Омелян	Львів 1925
42	Школьник Ярослав Микола	Львів 1925
43	Юхнович Михайло	Бережани 1925
44	Янковський Ілля	Стрий 1922
1930:		
45	Андрушко Микола	Львів 1926
46	Баслядинський Степан	Рогатин 1926
47	Богатюк Ярослав	Тернопіль 1926
48	Божейко Роман	Львів 1926
49	Боровик Яків	Львів 1926
50	Вербяний Михайло	Рогатин 1925
51	Гривнак Йосиф	Рогатин 1925
52	Гриньох Іван	Львів 1926
53	Гулей Микола	Львів 1925
54	Гургула Анатоль Омелян	Львів 1924
55	Заячківський Володимир Іван	Тернопіль 1925
56	Кизима Теодор	Львів 1923
57	Кишка Петро	Стрий 1926
58	Коліда Софрон	Сокаль 1926
59	Левицький Богдан Іван	Яворів 1926
60	Левицький Володимир	Коломия 1917
61	Левицький Петро Антін	Станиславів 1926
62	Липинський Мирослав Іван	Львів 1924
63	Матус Степан	Бережани 1926
64	Мостюк Яків	Львів 1926
65	Пасічник Степан	Львів 1925
66	Пашковський Юрій	Львів 1924
67	Пиріг Антін	Рогатин 1925
68	Пиріг Михайло	Рогатин 1926
69	Прокопович Іван	Львів 1925
70	Решетуха Михайло	Тернопіль 1926

71 Чайковський Роман
72 Шуст Ярослав

Станиславів 1925
Бережани 1924

1931:

73 Гаврик Іван
74 Гаврилук Михайло
75 Ганущак Микола
76 Давидюк Теодор
77 Демчишин Василь
78 Думанський Микола
79 Ждан Іван
80 Іванчук Володимир
81 Їжак Богдан
82 Канюк Михайло,

83 Кисілевський Степан
84 Ключ Іван
85 Ковальчук Михайло
86 Комарчевський Теодосій
87 Корчинський Володимир
88 Купчинський Антін Микола
89 Кучабський Володимир
90 Ласовський В'ячеслав
91 Маркевич Микола Григорій
92 Маркевич Олександр
93 Маркевич Степан
94 Мизь Богдан Атанас
95 Мисевич Роман
96 Мушкевич Володимир
97 Новаківський Зиновій
98 Оберишин Василь
99 Оришкевич Іван Діонісій
100 Руденський Володимир
101 Сеньківський Володимир
102 Серкез Степан
103 Слоневський Володимир
Роман
104 Соколовський Богдан
105 Стасишин Григорій
106 Туронак Йосиф
107 Ульванський Роман
108 Фанга Михайло
109 Хомин Роман
110 Чикало Йосиф

Лубні 1907
Львів 1924
Коломия 1907
Станиславів 1926
Бережани 1927
Львів 1927
Перемишль 1918
Стрий 1926
Рогатин 1927
High School, Америка
Foster Township
Товмач 1927
Коломия 1926
Тернопіль 1927
Сокаль 1927
Рогатин 1927
Львів 1926
Львів 1921
Львів 1925
Тернопіль 1927
Тернопіль 1927
Станиславів 1926
Дрогобич 1927
Коломия 1927
Бережани 1927
Бучач 1923
Рогатин 1927
Львів 1927
Рогатин 1926
Тернопіль 1927
Львів 1926
Львів 1927

Рогатин 1927
Львів 1926
Вильно 1924
Станиславів 1926
Бережани 1925
Львів 1926
Тернопіль 1927

111 Швидкий Павло	Львів 1926
112 Шулим Іван	Рогатин 1927
113 Шунь Роман	Львів 1927
114 Шуст Ярослав	Броди 1925

Надзвичайні слухачі

- 1 бр. Семенюк Гелазій Григорій, Студит, Коломия
- 2 Павлосюк Микита, Хвалинск 1921.

Через реорганізацію студій в Академії і створення Філософічного Виділу, на якому студії тривали 2 роки, а студії на Богословському Виділі 3 роки, в акад. році 1931/32 не було чергового випуску абсолювентів. Через це перший випуск абсолювентів Богословської Академії наступив в акад. році 1932/33.

1933:

скінчив гімназію

1 Бабій Олександр Михайло	Львів 1928
2 Баран Петро	Львів 1928
3 Брездень Григорій	Львів 1928
4 Ваньо Володимир	Львів 1927
5 Ганкевич Володимир	Тернопіль 1928
6 Гуглевич Орест	Бережани 1928
7 Герета Петро	Львів 1923
8 Гроховський Осип	Тернопіль 1926
9 Дзера Михайло	Рогатин 1927
10 Дідух Іван	Бережани 1928
11 Дикий Роман	Львів 1928
12 Дядьо Микола	Тернопіль 1928
13 Елиїв Ярослав	Львів 1927
14 Кашуба Маріян	Тернопіль 1928
15 Король Євген	Львів 1928
16 Королук Володимир	Тернопіль 1928
17 Кремінецький Степан	Львів 1928
18 Куницький Осип	Перемишль 1928
19 Кучма Антін	Бережани 1928
20 Матвіїв Іван	Львів 1928
21 Микитин Юліян	Золочів 1921
22 Пришляк Ярослав	Бережани 1926
23 Процишин Володимир	Львів 1927
24 Салагуб Роман	Львів 1927
25 Сахно Емануїл	Львів 1928
26 Синяк Іван	Станиславів 1928
27 Стернюк Остап	Львів 1928
28 Стрийський Мирон	Станиславів 1928
29 Трач Андрій	Львів 1926
30 Троян Роман	Бережани 1928

31 Фенин Теодор	Львів 1928
32 Черниш Семен	Тернопіль 1928
33 Шовгенюк Іван	Коломия 1927
34 Юревич Євген	Коломия 1927
35 Яцишин Іван	Вадовичі 1926
36 Яцків Іван	Львів 1928

1934:

1 Білинський Володимир	Тернопіль 1929
2 Горинь Мирослав	Рогатин 1929
3 Грицай Семен	Тернопіль 1929
4 Гункевич Гнат	Стрий 1929
5 Гураль Михайло	Рогатин 1929
6 Дичковський Микола	Тернопіль 1929
7 Дочило Мирон	Львів 1929
8 Дубицький Юрій	Стрий 1929
9 Карп'як Ілярій	Тернопіль 1929
10 Коник Василь	Львів 1929
11 Кордуба Емануїл	Львів 1927
12 Левицький Євген	Львів 1927
13 Левицький Ярослав	Львів 1929
14 Ліщинський Михайло	Стрий 1929
15 Лукашевич Осип	Львів 1928
16 Мацієвич Іван	Львів 1928
17 Миронюк Іван	Львів 1929
18 Нагаєвський Сидір	Бережани 1929
19 Нуд Богдан	Стрий 1929
20 Паньків Іван	Стрий 1929
21 Пастух Петро	Тернопіль 1929
22 Пітула Данило	Стрий 1929
23 Побігущий Богдан	Коломия 1929
24 Процюк Юрій	Львів 1929
25 Федішин Іван	Львів 1929
26 Хома Володимир	Жовква 1929
27 Яремін Іван	Коломия 1929

Абсольвенти Б. Академії в рр. 1935—37:
Акад. рік 1934/35:

Ім'я й прізвище:	Рік і місце скінч. гімназії:
1 Балук Іван	1930 Рогатин
2 Баріляк Тома	1929 Рогатин
3 Безручка Володимир	1929 Станіславів
4 Білоскірка Лев	1930 Тернопіль
5 Боднарчук Михайло	1930 Рогатин
6 Болахівський Євген	1927 Львів

7	Борис Олекса	1930	Стрий
8	Будний Юрій	1927	Тернопіль
9	Буць Олександр	1930	Львів
10	Ванджала Теофіль	1930	Камінка Стр.
11	Геврич Богдан	1929	Яворів
12	Головацький Михайло	1927	Львів
13	Грицай Семен	1929	Тернопіль
14	Дмитрук Євген	1929	Золочів
15	Думка Володимир	1929	Львів
16	Жолкевич Володимир	1929	Львів
17	Їжак Мирон	1929	Рогатин
18	Кизимишин Ілля	1930	Рогатин
19	Коломиєць Степан	1930	Перемишль
20	Колтун Юліян	1930	Тернопіль
21	Лабенцький Маріян	1930	Бережани
22	Ліщинський Степан	1930	Яворів
23	Любинець Теодор	1930	Рогатин
24	Лученко Михайло	1928	Львів
25	Матусевич Михайло	1930	Камінка Стр.
26	Мацієвич Микола	1930	Рогатин
27	Мельник Роман	1929	Тернопіль
28	Микитюк Данило	1930	Коломия
29	Нарожняк Зиновій	1929	Стрий
30	Ніжникевич Ярослав	1929	Львів
31	Олексюк Іван	1930	Рогатин
32	Павлюк Роман	1930	Перемишль
33	Панасюк Осип	1930	Броди
34	Пилипчук Мирон	1929	Львів
35	Романишин Богдан	1930	Бережани
36	Романишин Петро	1930	Львів
37	Ромах Ярослав	1930	Рогатин
38	Сов'як Ярослав	1929	Тернопіль
39	Станімір Василь	1929	Тернопіль
40	Стрехин Володимир		Болгарія
41	Тіменик Іван	1930	Львів
42	Толопка Петро	1929	Львів
43	Харина Мирослав	1930	Львів
44	Цап Микола	1929	Рогатин
45	Цап Петро	1930	Львів
46	Цибран Степан	1930	Львів
47	Штурмай Петро	1930	Броди
48	Щирба Леонід	1930	Тернопіль
49	Яримович Кость	1930	Рогатин
50	Яцикевич Лев	1929	Станіславів

Акад. рік 1935/36:

1	Адамчук Орест	1929	Львів
2	Алиськевич Євген	1931	Львів
3	о. Андрушко Володимир	1931	Львів
4	о. Антонович Євген	1931	Долина
5	Базюк Дмитро	1929	Товмач
6	Бачинський Микола	1930	Рогатин
7	Березовський-Геник Роман	1931	Станиславів
8	Бринявський Василь	1931	Львів
9	о. Бялецький Роман	1931	Львів
10	о. Василик Степан	1931	Львів
11	Васильків Ярослав	1930	Тернопіль
12	Вербовецький Василь	1930	Тернопіль
13	Водонос Ярослав	1928	Беречево
14	Волощак Антін	1930	Львів
15	Гаврилюк Іван	1931	Львів
16	Галій Василь	1931	Львів
17	Горошко Лев	1931	Новгородок
18	Гринчишин Іван	1931	Львів
19	Гринчук Ярослав †	1930	Перемишль
20	Галиш Осип	1930	Золочів
21	Дурбак Роман	1931	Бережани
22	о. Зарицький Олекса	1931	Стрий
23	Збаращук Іван	1930	Тернопіль
24	Карпинський Юрій	1931	Львів
25	Кіндибалюк Михайло	1929	Бучач
26	Козяр Микола	1931	Львів
27	Кузьменко Онуфрій	1929	Коломия
28	Колянківський Микола	1931	Станиславів
29	Коржинський Василь	1931	Львів
30	Корпало Богдан	1931	Львів
31	Косар Антін	1931	Станиславів
32	Котик Степан	1930	Тернопіль
33	Кручок Павло	1930	Рогатин
34	о. Кулак Степан	1931	Стрий
35	Лемцьо Володимир	1931	Львів
36	Литвин Роман	1931	Львів
37	Лозинський Богдан	1923	Тернопіль
38	Любович Іван	1924	Коломия
39	Люкас Михайло	1930	Броди
40	о. Нехай Іван	1931	Львів
41	Островський Ярослав	1928	Станиславів
42	Пастушенко Володимир	1930	Тернопіль
43	Пелех Володимир	1931	Львів
44	Петрина Теодор	1931	Львів

45 о. Поточняк Антін	1931 Стрий
46 Пронюк Микола	1931 Стрий
47 Семен Володимир	1931 Львів
48 Семотюк Василь	1931 Львів
49 Сенатович Павло	1931 Ропчиці
50 Сірко Ярослав	1931 Броди
51 Слободян Володимир	1931 Львів
52 Смик Богдан	1931 Львів
53 Тарнавський Володимир	1931 Станиславів
54 о. Теленько Володимир	1929 Тернопіль
55 Тиктор Григорій	1931 Золочів
56 Угорчак Франц	1931 Львів
57 Федунік Ярослав	1929 Коломия
58 Хащевський Андрій	1931 Львів

Акад. рік 1936/37:

1. Андерст Франц	1931 Львів
2. Баран Василь	1929 Бережани
3. Батюк Роман	1930 Львів
4. Бідованець Євстахій	1932 Тереховля
5. Білик Григорій	1931 Львів
6. о. Борис Степан	1931 Львів
7. Войновський Маріян	1931 Львів
8. Волчук Юліян	1932 Золочів
9. Гадзевич Омелян	1932 Станиславів
10. Гладяк Мирослав	1932 Львів
11. Головацький Іван	1931 Тереховля
12. о. Горошко Михайло	1932 Городок Ягайлонський
13. о. Данько Володимир	1931 Львів
14. Деркач Микола	1932 Львів
15. Дідик Володимир	1931 Камінка Струмілова
16. о. Дурделла Омелян	1931 Бучач
17. Жагаляк Микола	1932 Львів
18. Жарський Константин	1932 Сокаль
19. Загульський Лев	1931 Золочів
20. Заставний Василь	1932 Львів
21. Іванік Євген	1931 Львів
22. Кардаш Тома	1931 Збараж
23. о. Карпінський Осип	1932 Рогатин
24. Когут Микола	1932 Львів
25. Козяр Андрій	1931 Львів
26. Коваль Павло	1931 Тернопіль
27. Ковбасюк Володимир	1931 Станиславів
28. Колодій Мирослав	1932 Львів

29. Кравчук Євген
30. Легінь Ярослав
31. Лиско Роман
32. Макух Андрій
33. Михаліха Константин
34. Михальчук Іван
35. Мицко Омелян
36. о. Мізь Євген
37. Мороз Володимир
38. Мочульський Іван
39. Назаревич Андрій
40. Новосад Дмитро
41. Онуфрів Григорій
42. Павлишин Микола
43. Паснак Микола
44. Потурняк Степан
45. Пристай Микола
46. Процишин Василь
47. о. Ржондзістий Євген
48. Рижак Антін
49. о. Садовський Володимир
50. Скоцьєн Володимир
51. Славський Євген
52. Степанів Петро
53. о. Фарміга Марія
54. Федорович Зенон
55. Харина Степан
56. Хома Ярослав
57. Чорний Тарас
58. Шеремета Михайло
59. Шекерик-Доників Андрій
60. Шпитковський Ігор
61. Штангрет Константин
62. Яновський Адам
63. Янчинський Григорій
64. Яськевич Ярослав

- 1932 Краків
- 1932 Львів
- 1932 Камінка Струмілова
- 1932 Рогатин
- 1932 Станиславів
- 1931 Коломия
- 1932 Львів
- 1932 Тернопіль
- 1930 Самбір
- 1931 Львів
- 1932 Львів
- 1927 Львів
- 1931 Львів
- 1932 Львів
- 1931 Львів
- 1932 Тернопіль
- 1932 Стрий
- 1929 Тернопіль
- 1923 Тернопіль
- 1932 Станиславів
- 1932 Львів
- 1932 Львів
- 1932 Тербовля
- 1931 Бережани
- 1932 Львів
- 1931 Львів
- 1933 Львів
- 1932 Жовква
- 1932 Львів
- 1931 Рогатин
- 1932 Коломия
- 1932 Львів
- 1928 Станиславів
- 1928 Рогатин
- 1929 Бережани
- 1932 Львів

1938

1. Бабій Юліан
2. Базилевич Анатоль
3. Бойко Михайло
4. Борса Леонтій
5. Будзан Антін
6. Будзан Осип
7. Бучацький Антін

8. Галема Іван
9. Ганчар Микола
10. Голейко Петро
11. Головацький Любомир
12. Горбачевський Богдан
13. Городецький Ілля
14. Дідич Микола

15. Дорош Андрій	43. Петрів Богдан
16. Дразнівський Олександр	44. Петрівський Іларіон
17. Дубанович Теодозій	45. Прийма Максиміліян
18. Дурбак Тарас	46. Попель Маріян
19. Заяць Андрій	47. Ратич Борис
20. Збир Микола	48. Ратушинський Михайло
21. Карпінський Іван	49. Романчук Володимир
22. Каськів Дмитро	50. Рудик Володимир
23. Качанівський Іван	51. Рудка Іван
24. Келебай Кость	52. Скасків Богдан
25. Кизимишин Микола	53. Скрутень Володимир
26. Кісь Володимир	54. Смаль Павло
27. Ковальський Ярослав	55. Стебельський Василь
28. Король Іван	56. Телішевський Роман
29. Коссовський Юліян	57. Трембач Юрій
30. Котлярчук Кость	58. Тимків Лев
31. Купина Іван	59. Тихий Ярослав
32. Лазарук Мирослав	60. Турчин Андрій
33. Левенець Михайло	61. Хоркавий Богдан
34. Лещишин Іван	62. Фіголь Богдан
35. Ліщукевич Михайло	63. Фреїв Осип
36. Луговий Антін	64. Фуртак Петро
37. Лютий Дмитро	65. Цегельський Артемії
38. Мартинюк Микола	66. Чубатий Осип
39. Оробець Роман	67. Шух Іван
40. Остапович Богдан	68. Шур Богдан
41. Охримович Олександр	69. Юрків Юліян
42. Петришин Євген	70. Ящун Василь

1939

1. Боднар Роман	16. Деревянко Маріян
2. Будзіцький Іван	17. Задорожний Іван
3. Бутковський Роман	18. Заставний Лев
4. Бучко Петро	19. Зачек Роман
5. Василевич Володимир	20. Жизневський Юліян
6. Величковський Богдан	21. Жултанський Кость
7. Войтович Євген	22. Журовський Василь
8. Гаврилюк Осип	23. Іванчук Роман
9. Ганчар Григорій	24. Квасниця Микола
10. Гарасимів Олександр	25. Кисілевський Роман
11. Глюз Микола	26. Ковалюк Іван
12. Грабець Володимир	27. Куленій Лев
13. Гринчишин Михайло	28. Ленчик Василь
14. Грищишин Іван	29. Лошній Павло
15. Дачишин Євген	30. Любачівський Любомир

31. Любинський Лев
32. Майка Теодор
33. Максимович Мирослав
34. Матіяш Василь
35. Микорин Володимир
36. Михайлів Роман
37. Мищій Євген
38. Моравський Адам
39. Олійник Петро
40. Пеца Іван
41. Пилявка Теодор
42. Пензеш Василь
43. Походжай Євген
44. Прашко Іван
45. Прокопович Любомир
46. Пінковський Мирон
47. Ракочий Теодор

48. Рудницький Ромуальд
49. Сахман Теодор
50. Семеген Іван
51. Сидорак Микола
52. Сениця Павло
53. Стефаник Михайло
54. Стояловський Володимир
55. Сусла Володимир
56. Телішевський Дмитро
57. Труш Осип
58. Филипович Корнило
59. Хомяк Іван
60. Чень Данило
61. Шкроміда Йосафат
62. Якуб'як Василь
63. Ярош Роман
64. Цирик Емануїл

Кількість студентів, що студіювали на п'ятім році у п'ятім триріччі і (1941/42-44) і закінчили свої студії, не є потверджена офіційно друкованими звітами, лише подана кол. абсолювентами.

1941/42

1. Адамович Володимир
2. Боднар Микола
3. Болехівський Іван
4. Бутковський Ізидор
5. Ганушевський Богдан
6. Горішний Михайло
7. Данилюк Євген
8. Дацишин Василь
9. Дацишин Михайло
10. Демчишин Михайло
11. о. Іванюк Онуфрій
12. Казимира Богдан
13. Колясінський Павло
14. Комар Микола
15. Комарницький Василь
16. Левицький Богдан
17. Осика Володимир
18. Підсаднюк Володимир
19. Пирожинський Роман
20. Попович Степан
21. Пшивий Андрій
22. Ратич Ярослав

23. Слоневський Євген
24. Федорів Юрко
25. Цьолковський Петро
26. Щур Василь
27. Яцків Кіндрат

1942/43

1. Бекесевич Ярослав
2. Ванчицький Тарас
3. Дорош Володимир
4. Комарницький Василь
5. Кубай Іван
6. Макух Василь
7. Мартинків Йосафат, Мирон
8. Панасюк Теодосій
9. Поливка Богдан
10. Романів Володимир
11. Сиротинський Іван
12. Стефанів Маркіян
13. Циган Василь
14. Чикета Ярослав
15. Шаварин Микола
16. Яворівський Євген
17. Якимечко Григорій

1943/44

1. Бень Венямин — студит	10. Кос Василь
2. Винницький Роман	11. Лозинський Василь
3. Винявський Ярослав	12. Лончина Мирослав
4. Голод Володимир	13. Лужецький Федір
5. Заторський Андрій	14. Музичка Роман
6. Карабін Евген	15. Набережний Роман
7. Каракаш Нікодим	16. Питльований Іван
8. Квіт Іван	17. Слабий Антін
9. Ковч Мирон	18. Сполітакевич Юрій
	19. Чайковський Ігор

Побут питомців у мурах Богословської Академії

Побут студентів у мурах Богословської Академії був нормований “Правилами для питомців” у Главі одинадцятій:

“Денний порядок”

59. А) В будні дні:

година	
5:30	вставання
6	посіщення Найсвятіших Тайн, ранні молитви і розважання
6:30	Служба Божа і благодарення
7:15	снідання і наука
8 —12	виклади
12:20	частний іспит совісти
12:30	обід і рекреація
14 —16	наука
16:45—17	духовне читання, вечеря, посіщення Найсв. Тайн, рекреація
19	вечеря, посіщення Найсвятіших Тайн, рекреація
20:30	точки до розважання, молитви, іспит совісти, нічний спочинок
21:30	всі світла згашені.

Цей порядок обов’язує протягом усіх днів у тижні з тією зміною, що в четвер відправляється о год. 18:30 молебень до Серця Христового, а в суботу о годині 18 Вечірня.

60. Б) В неділі:

година	
6	установлення
6:30	молитви, розважання
7	Утренья і читана Служба Божа
8:30	снідання і дозвілля
10	співана Служба Божа, потім дозвілля
12.20	частний іспит совісти
12:30	обід і відпочинок

15:30 Вечірня
16:45—18:30 наука
18:30 духовна наука
зрештою порядок, як у будень.

В) У свята:

Напередодні відправляється Вечірня з Литією о год. 17:30, зрештою порядок, як у неділю.

Дисципліна

У кожній інституції, товаристві, школі, університеті, закладі зобов'язує усіх членів здисциплінованість. Від збереження дисципліни та від точного сповнювання добровільно взятих на себе обов'язків залежить успіх. Само собою зрозуміло, що здисциплінованість у такій інституції, як Богословська Академія, мусіла бути збережена, бо її брак чи надто суворе застосування могли мати погубні впливи не лише на душу вихованця, але і на його здоров'я — тіло.

Глава десята п. з. "Карність" каже:

Хто прохає прийняття до Духовної Семінарії, той тим самим заявляє готовість піддатися всім її правилам і розпорядженням. Як вихованець, повинен він добре розуміти, що його поступ у чеснотах і науці, який вирішає про його вартість як будучого священика, залежить передусім від точного і сумлінного виконання правил, що нормують життя питомців в Духовній Семінарії. Карність приходить на поміч слабкій людській природі. Через часте повторювання чинностей виробляється схильність до доброго. Крім розпоряджень у поодиноких випадках, мають питомці зберігати такі приписи, які ввійшли в основу семінарського життя.

33. Не можна самовільно змінити порядку, як напр., самовільно продовжувати чи вкорочувати собі спочинок приспіненим або запізненим уставанням чи ляганням. Питомці самі мають зробити порядок у кімнаті. Вранці треба старанно обмити лице, шию, вуха, упорядкувати зачіску, виполоскати уста, (порадно митися холодною водою по пояс, бодай раз у тиждень вимити ноги), вичистити одіжку і взуття. Білизну належить змінити бодай раз у тиждень, простирала — щодва тижні, а уживані складати у призначене місце.

34. Усі речі (одіжку, білизну, книжки) слід тримати у зразковому порядку. З огляду на здоров'я тіла і духову ніжність має бути всюди збережена якнайбільша чистота, головно в тих місцях, що служать до спільного вжитку. В них заборонена всяка розмова. В кімнатах не вільно перетримувати алкоголью.

35. За велику провину буде вважатися легкодушне і злобне непошанування і нищення речей, що належать до домашньої обстанови. За знищені або ушкоджені речі питомець у совісті зобов'язаний до відшкодування.

36. По вечірніх молитвах і вранці по встанню не вільно вести розговорів, щоб ними не вибивати собі з тямки точок до роздумів, бо тільки в такому скупленню духа можна досягнути духовну користь з подаваної науки та поступати на дорозі християнської звершености.

37. На всіх богослуженнях у церкві чи в молитовниці займають вихованці призначені їм місця.

З богослужень, роздумів, викладів та інших обов'язків, які відбуваються спільно, не вільно виходити, хіба лише в крайній konieczності.

По св. Причастю всі питомці, а по Службі Божій священники роблять благодарення упродовж 10 хвилин.

38. На вихід із Семінарії дає в разі потреби дозвіл о. віцекректор дисципліни, ніколи довше як на 2 години і щонайменше двом питомцям разом. Питомці мають увесь той час разом перебувати та разом вернутися і зголосити у о. віцекректора своє повернення. Увіходити і виходити із Семінарії можна тільки головними дверми. При виході і поверненні годиться посітити Найсвятіші Тайни.

Питомцям заборонено заходити до гостинниць, ресторанів і т. п., також не можна заходити до кіна, театру, на концерти, балі, прилюдні забави і збори.

39. Приймати відвідини дозволено лише в означений час за згодою о. настоятеля і то у вітальні. У часі духовних вправ усякі відвідини заборонені, а тільки в дуже важливих випадках дозволяє о. ректор.

40. Питомці не сміють займатися редагуванням часописів, співробітничати і дописувати до них, хіба за дозволом о. ректора.

41. Оплата за утримання складається у о. віцекректора економії. До нього мають питомці звертатися також у справах домашньої обстанови.

42. Кожний рік має свого провідника (дуктора), який займається справами питомців на Виділі, одного церемоніера, який визначає асисту, і одного захристиянина, який дбає за належний порядок у церкві, молитовниці і захристиях. Крилосами проводять призначені первовіпці (протопсальти), недужими займається лічник (інфірмарій), який допомагає домашньому лікареві.*

Дуктори:

Василь Савка 1928/29, Яків Боровик 1930, Роман Ульяновський 1930/31, Микола Дядько 1931/33, Володимир Стецюк і Мирослав Харина 1934/35), Антін Косар і Володимир Тарнавський 1935/36, Володимир Дідик 1936/37, Кость Котлярчук і Осип Фреїв 1937/38, Роман Михайлів 1939, Євген Данилюк 1941, Михайло Демчишин 1941/42, Володимир Дорош 1942/43, Михайло Наконечний 1943, Підлісецький Мирон 1943/44.

---

* На протязі існування Богословської Академії 1918-39 і 1941-44 були.

Церемоністи-захристияни:

Василь Глібович, Василь Каричек 1928/29, Ярослав Шуст 1929/30, Осип Чикало, Теодор Давидюк 1930/31, Орест Гуглевич, Іван Яцків 1931/33, Іван Мацієвич, Мирослав Горинь 1933/34, Осип Панасюк, Теодор Петрина 1935/36, Франц Андерст, Кость Михаліха 1936/37, Юліян Косовський, Василь Стебельський 1937/38, Юліян Жизневський, Іван Семеген 1938/39, Мирон Коритко, Юрій Свістель 1939, Маркіян Микитка 1941/42, Роман Олійник 1942/43, Мирослав Марусин 1943/44.

Інфірмарії:

Василь Лесюк 1928/29, Роман Шунь 1931, Григорій Брездень, Олександр Бабій 1931/33, Ярослав Ніжникевич, Михайло Головацький 1934/35, Осип Галиш, Іван Гаврилюк 1935/36, Антін Рижак 1936/37, Євген Походжай 1938/39, Микола Боднар, Ісидор Бутковський 1939, 1941/42, Євген Городиловський.

Первопівці-протопсалти-дяки:

Володимир Шанайда, Василь Лавришин 1926/28, Яків Мостюк, Іван Божейко 1928/30, Володимир Руденський, Остап Стернюк 1931, Володимир Білинський 1932/34, Петро Цап (Даревич) 1934/35, Володимир Тарнавський 1935/36, Степан Харина 1936/37, Леонід Борса, Богдан Щур 1937/38, Роман Боднар, Іван Задорожний 1938/39, Богдан Ганушевський, Володимир Дорош 1941/42, Мирон Мартинків 1942/43, Михайло Демчишин 1942, Юрій Сполітакевич 1944.

43. Читання при трапезі керує призначений з-поміж питомців управитель читання, який визначає по черзі товаришів на цілий тиждень і подає до затвердження о. настоятелеві. Читати належить повільно, голосно і виразно. Виручування одного товариша другим не дозволене так тут, як загалом у всіх обов'язках.

44. З обслугою не можуть питомці входити в товариські взаємини, однак мають відноситися до неї ввічливо і з християнською любов'ю. Уживати слуг до особистих орудок можна тільки за відомістю о. віцеректора господарки. Коли є якісь неполадки, то належить звернути на це його увагу.

45. Кімнати треба провітрювати частіше, при чому вікна треба по відчиненню прикріпити. Не вільно через них викидати ніяких відпадків. При вході і виході уважно, без гуркоту зачиняти двері.

Курити можна тільки в городі і кімнатах, а ніколи в залах і на коридорах та в часі від вечірніх молитов до снідання.

46. Увечорі, найдалі до години 21:30, мають бути погашені всі світла. З електричним світлом слід обходитися ощадно і при виході гасити лампу.

47. Увіходити до чужих кімнат можна тільки від 12 год. до частного іспиту совісти і від 16 до 16:45. В інші години треба на це

прохати дозволу о. віцеректора дисципліни. Безцільне ходження по кімнатах свідчить про несталість характеру і гайнування часу.

48. Не можна на коридорах вести розмов, а якщо конечна потреба, то тихим голосом полагодити справу, щоб галасливістю не порушувати спокою.

49. У кімнатах не вільно читати часописів, тільки в часі рекреацій у читальняній залі.

50. До кімнат не вільно запроваджувати нікого чужого, хіба за виразним дозволом о. ректора.

51. У стіни не вільно забивати цвяхів, ані вішати на них образів чи одержі, чи чого іншого.

52. Купелів можна вживати в означені дні і години. Однак питомці мають уважати, щоб безпотрібно не марнувати води.

53. До кухні не можна нікому входити, а з кухонною прислугою порозуміватися через віконце.

54. Хто захворіє, має про це повідомити о. віцеректора дисципліни і в тяжкій недужі має повністю підпорядкуватися розпорядженням домашнього лікаря.*) Недужий хай старається зберегти терпеливість і рівновагу, маючи все перед очима образ страстей Христових і терпінь Святих. Відвідувати хворих можна тільки за дозволом о. віцеректора дисципліни.

55. Питомці мають вистерігатися робити борги, а всякі залеглості мають бути з кінцем року вирівняні. Кожний питомець веде записки прибутків і видатків.

56. Листи, висилані із Семінарії, мають питомці вкидати до призначеної на це скриньки, а ніколи на місті. У писанні листів належить бути уважливим і обережним, пам'ятаючи про засаду *scripta manent*.

57. В часі ферій питомець обов'язаний відвідати місцевого о. пароха, бувати і по можності служити при Службі Божій та відправляти щоденні духовні практики, сповідатися і причащатися щотижня. В неділі і свята має питомець являтися в церкві в рясі. Виголошувати проповідь і катехизувати може питомець лиш за виразним дозволом Впреосв. Митрополита. Питомці мають вистерігатися невідповідного товариства і прилюдних забав, уживання алкоголю і всіх отруйних напиктів. З натиском пригадується, що питомці своєю поведінкою і розмовою всюди мають давати добрий приклад.

58. Причиною негайного видалення питомця із Семінарії може бути:

- а) неморальна поведінка,
- б) пиянство,
- в) обман і крадіж,
- г) нічний вихід без дозволу,
- г) зловна зневага настоятеля, а також товариша,

---

*) Д-р Мирон Вахнянин.

- д) спротив наказові настоятеля,
- е) газардова гра.

Причинами до видалення можуть бути також:

- є) вихід у день без дозволу; за таке вважається неприявність на викладах і спізнене повернення з відпустки або виходу.
- ж) лусякий непослух, або непошана до настоятеля,
- з) нескладення іспитів в означеному часі, коли причиною було лінивство,
- и) легкодушне і злобне нищення обстанови в Семінарії,
- й) загальне недбальство і легкодушність,
- і) рівнож і мала провина, додана до лінивства, пустоти і т. п., мусить більше заважити, як тяжча провина такого питомця, котрому досі ніхто нічого не закинув; так само провина, повторена за другим разом, мусить більше заважити, як за першим.*)

Духове перетворення студентів-богословів

Духове перетворення-перевиховання вихованця молодого абсолювента середніх шкіл на зрілого громадянина-душпастиря, провідника душ, було найважливішим завданням студій Богословської Академії. У цій малій громаді молода людина мусіла набути чесноти будучого священика, а набути їх можна було, виконуючи денні духовні практики-молитви-богослуження, часті Сповіді й Причастя, студії та бездоганне співжиття з іншими питомцями. У Главі другій в розділі “Чесноти священика” читаємо:

“Питомці Духовної Семінарії повинні так управлятись у всіх чеснотах священичого життя, щоб їх дійсно набули і почали жити тим духовним життям, що його мусять вони вести як священики і без яких не могли б ніколи як слід відповісти своєму високому завданню. Вони мусять навчитися жити життям з віри. Чеснота віри повинна так присвічувати кожному в науці богословії, щоб та наука не була для нього мертвою теорією, а повною життям практикою. Християнська надія і любов Господа Бога повинні ставати для них живою заохотою до праці. Чесноти любови ближнього і ревність за спасіння душ, що — у межах Семінарії — можуть, покищо, розвиватися лише у вигляді братньої любови товаришів, повинні заповнювати їх серця і ставати головним напрямом життя в часі ферій. Кожний з питомців обов'язаний по можливості давати милостиню убогим і з любови до ближнього повинен у подаваних науках шукати того практичного знання не тільки богословії, але і підрядних наук, якими мають колись служити ближнім. Коли в Семінарії не можуть надзвичайними працями чи умертвленнями приготуватися до часів можливих переслідувань

---

*) Паст. Посланіє митр. Андрея Шептицького до наст. і пит. Дув. Сем. з 1901, стор. 4.

Церкви, коли то треба буде священникові в безнастанному нараженні життя, у голоді й холоді працювати для людських душ, то бодай з початкуючою чеснотою мужества повинні зносити ті дрібні прикраси, яких вимагає домашній порядок.

Так само щодо душпастирської мудрости, хоч у Семінарії не можуть питомці давати доказів тої першої чесноти священника, то нехай за ту премудрість бодай просять у тому переконанню, що — як каже св. Яків — та молитва все є вислухана. Врешті мають питомці все пам'ятати, що стільки Божої благодаті будуть мати і в Духовній Семінарії, як питомці, і в життю, як священники, скільки зуміють правдиво глибокою покорою низько про себе думати, а в кожній справі вичікувати помочі Божої благодаті.

Побожність

Основною чеснотою священника є побожність, себто особливий нахил душі до почитання Бога.

6. Щоб побожність розвинути, мусить питомець старатися передусім, щоб його цілоденна праця, всі діла, розмови і гадки випливали з надприродного мотиву: служити Господеві і Його почитати.

Також треба виконувати всі приписані релігійні практики і то не бездумно і поверховно, але якнайсовісніше з внутрішньої любови до Бога.

Господь бажає справжнього, а не удаваного почитання: "Истиннии поклонници поклонятся Отцу духом и истиною: ибо Отець таких ищет поклоняющихся ему".¹⁾ Бездушно і устами поклоняється той, чие серце далеко від Нього. Це було б ознакою тяжких уже часів, коли не тільки вірні, але і священники мали б позір побожности: "Імущі образ благочестія, сили же его отвергшіися".²⁾

Зовнішня, недбала або й удавана побожність, без внутрішньої правди і сили, не освятить і не перемінить не то чужого, але і власного життя кандидата. В тім старанні на дорозі до богомільного життя треба бути приготованим і на безупинну боротьбу зі злом та на поборовання спокус, щоб зберегти душу чисту і вільну бодай від тяжкого гріха.

Неправильно є думати, мов би виконання правил і релігійних практик було втратою часу зі шкодою для науки, бо "аще не Господь созидает дом, всеу трудишася зиждущій".¹⁾ Чим святішою буде душа і чистіше серце, тим легше набуваються відомості, а набуті виходять на правдиву користь. "Яко в злохудожну душу не внидет премудрость, ниже обитаеть к тілеси повиннім гріху".²⁾

7. Тому питомці зобов'язані піддатися радо цілому домашньому порядку, а саме:

---

¹⁾ Йоан. 4, 23.

²⁾ Тим. 3, 5.

а) Уранці й увечері відправляти побожно і уважно спільні молитви в церкві, чи в молитовниці.

б) З ранніми молитвами зробити півгодинне розважання і вислухати побожно св. Літургію.

в) Опівдні, або й перед обідом перевести частний іспит совісти, а в часі вечірніх молитов загальний з цілого дня; по обіді і вечері удатися в мовчання на посіщення Найсвятіших Тайн.

г) Вислухати з увагою перед вечірніми молитвами точок до роздумів.

г) Відбути від години 16:45 до 17-ої чверть години духовне читання.

д) У церкві і молитовниці, при вході і виході, мають зі скупленням духа знаменуватися св. хрестом і поводитися все скромно, уважно і побожно, як належить святому місцю і майбутньому священикові.

е) Раз на тиждень сповідатися і часто, або бодай в неділі і свята приступати до св. Причастя.

Ідучи за голосом Папи Пія X, щоб щоденне св. Причастя ціло в Семінарії,⁷⁾ мають питомці старатися приступати до Нього по одержанні поради від свого о. сповідника. Загалом почитання Пресв. Евхаристії має все стояти в осередку цілого духовного життя. “Тому з належною почесною, чистою совістю і непохитною вірою приступаймо до св. Причастя з гарячим бажанням, зложивши руки навхрест, зі зверненими очима, устами і чолом, приймаймо тіло Розп’ятого — божественне вугілля, щоб вогонь нашого бажання через злуку із жаром того вугілля спалив наші гріхи, а просвітив серця, щоб ми через зіткнення з божественним вогнем самі зажеврили і уподобилися до Бога”.*)

ж) У навечер’я неділь і свят брати участь у Вечірні, а в самий святочний день — в Утрені, співаній Службі Божій і пополудні у Вечірні.

з) Вислухати в неділі духовної науки, а, крім того в тижні в міру потреби й інших поучень.

и) Маючи на увазі вагу почитання Найсолодшого Серця Христового ,передусім для нашого часу, і щедрі ласки за це набоженство, мають питомці кожного четверга відспівати спільно молебень або акафіст, а в кожному першу неділю в місяці брати участь в цілоденнім почитанні Найсвятіших Тайн і зробити о годині 12:15—12:30 місячний іспит сумління для оновлення душі.

і) Кожного дня в році з глибоким говінням віддаватися під покров Пречистої Діви, упродовж травня відправляти молебень у цер-

---

З Декрет. св. Згромад. соб. з 20/12. 1905.

*) Ів. Дамаскин, П. О. IV, 13.

кві, а в усіх потребах і прикростях життя шукати в Неї помочі і заступництва.²⁾

к) Також доручаємо плекати набожество до св. Ангелів, св. Івана Хрестителя, св. Йосифа, св. Кирила і Методія, св. священомученика Йосафата, своїх іменників і до інших Святих, а передусім до Отців і Учителів Церкви, та вимолювати в них помочі і заступництва. Очевидно, до цих практик може кожний добровільно за порадою о. духовника чи о. сповідника додати собі й іншу, яка припадає йому до впадоби, однак слід зберігати завжди належну міру.

л) Усі ті набожества повинно завершувати глибоке почитання Св. Духа, виховника всіх священників, якому й присвячений семінарський храм і в особливий спосіб поручена Духовна Семінарія.

м) Виконувати службу при богослуженнях у Духовній Семінарії, в Архикатедральнім храмі та в інших призначених церквах.

н) Щороку відбути восьмиденні духовні вправи (реколекції), а перед самими свяченнями три — або п'ятиденні, щоб усвідомити собі священниче достоїнство і відповідальність перед Богом та вимолити потрібні ласки.*)

о) Діякони і священники-питомці мають, крім того, молитись по молитвослову щодня самі, а питомці IV і V рр. у другім семестрі мають відчитувати його спільно для вправи.

До подавання точок для роздумів і до справ совісти призначений о. духовник. В нього, як також в отців, що приходять слухати св. сповіді, можуть питомці одержати раду в духовнім житті і йти спокійно за їх радою, як за голосом Божим. Раз вибраного сповідника не личить змінювати без важливої причини.

Усі релігійні практики мають бути засобом до вироблення в собі духа побожності, до поборювання пристрастей і спокус та набуття святости, щоб питомець, як майбутній священник, міг достойно виконувати свій уряд. Питомець, який проявляв би замале замилювання, показував нехить і легковаження релігійних вправ та виконував їх тільки з конечности, зраджуючи наскрізь світського духа — отже, міг би стати колись лихим священником, — має вважати себе за непокликаного до духовного стану і безумовно залишити Семінарію. У такому випадку охоронить він нарід і себе самого перед страшним нещастям, яким є чин священника без священничого духа. Бо такий священник мусів би з конечности бути "галапасом і п'явкою, яка ссе най-

---

*) Вступлення до Брацтва Введення в Храм Пречистої Діви, основаного пок духовником Семінарії о. Ізидором Дольницьким в році 1883, поручається найгарячіше.

*) РекOLEКЦІЇ відбувалися під проводом таких духовників: Митрополит Андрей, Єп. Діонісій Нярадї, Єп. Микола Чарнецький, о. ігум. Климентій Шептицький, о. ігум. Т. Галуцинський ЧСВВ, о. д-р Йосафат Маркевич ЧСВВ, о. Іриней Назарко ЧСВВ, о. Теодорович ЧСВВ, о. Вахталовський ЧНІ, о. Породько ЧНІ, о. В. Величковський ЧНІ, о. Маврикій ВанДе Малє ЧНІ, о. Схрейверс ЧНІ.

ліпшу кров рідного народу, зненавидженим людьми і Богом, противним для співбратії, ворогом загального добра; чути над собою владу, якої святим обов'язком є: усіма можливими способами зробити лихого священника нешкідливим це чейже становище, в яке легкодушно входить — річ страшна. Власним добром питомців про те є або виробитися на добрих священників, або виступити, поки час, із Семінарії".¹⁾)

Послух

Послух — це чеснота, що спонукує християнина слухати — в ділі свячення і спасіння — волі настоятелів і провідників, як заступників Бога. Сам Господь Бог, Творець і Спаситель, є найвищим атворителем у веденні людини до останньої мети, однак подобалося Божій Премудрості виконувати цей провід не безпосередно, але посередно через людей. Тому то дав Бог владу батькам, пастирському урядові в Церкві і державі. Основуючи таким способом святу управу, доручив владі ведення вірних дорогою Його закону, а підлеглих зобов'язав коритися цій владі. Оце та глибока і Божа правда, з якої обов'язок послуху. Св. апостол Павло так її проголошує вірним: "Всяка душа властем придержаним, да повинується: ність бо власть аще не от Бога: суцця же власти от Бога учинени суть".¹⁾) Непослух є зародком гріхів, а послух — джерелом благословення: "Якоже во ослушанієм единого человека грѣшни биша мнози, сице і послушанієм единого праведни будуть мнози".²⁾) І сам Ісус Христос дав нам приклад послуху, повинуючися не тільки в Назареті Пречистій Діві Марії і св. Йосифові "і бі повинуся іма",³⁾) але і пізніше "смирил себе, послушлив бив даже до смерти, смерти же крестния".⁴⁾) -Християни становлять містичне тіло Христа, а в кожному тілі мусить бути гармонія і підпорядкування членів.

16. Тому у своїх настоятелях мають питомці бачити заступників Христових і слухати їх, бо й вони мають Божий закон у серці і по думці того закону хочуть вести підлеглих собі. У тому переконанню питомці мають приймати з належною шанобою всі семінарські правила і всі розпорядження настоятелів.

Питомці зобов'язані до послуху не тільки в обов'язках важніших, але також у справах навіть найменших, бо один і той самий Христос, що вимагає від нас послуху в речах важливіших і дрібніших. Не можна бути невдоволеним з приводу розпоряджень і нарікати, а як щось справді буде видаватися зтяжким до сповнення, то нехай вихованці прохають звільнення, а на всякий випадок піддадуться рішенням настоятелів.

---

1) Рим. 13, 1.

2) Рим. 5, 19.

3) Лук. 2, 51.

4) Филип. 2, 8.

17. В о. ректорів будуть бачити свого батька, і кожний все буде мати до нього доступ. Взагалі між питомцями і настоятелями повинно бути таке відношення, як між дітьми й батьками.

Перед настоятелями мають вони відверто, щиро і з довір'ям відкривати свої душевні і тілесні потреби й недомагання та з вдячністю приймати їх ради. Навпаки, удавання і скривання, які не уникнуть досвідченого ока настоятеля, можуть їм пошкодити. Хоч настоятелі мусять не раз відмовити тимчасовим бажанням підлеглих, то роблять це в переконанні, що так велить їм обов'язок, або вимагає добро самих питомців, або є інші причини, яких не раз у молодім віці не добачається. Тому спокійно треба прийняти відмову і кари. Бож, мабуть, нема такого настоятеля, якому невдоволення підлеглих давало б вдоволення: "Послушайте господій своїх в простоті серця вашого, якоже й Христа. Не пред очима точію работающе яко чоловіко угодници, но якоже раби Христови, творяще волю Божію от души. Со благоразумієм служаще якоже Господу, а не яко чоловіком".¹⁾ Врешті не можна забувати життям потвердженої засади, що священик ніколи не буде вміти наказувати, коли сам не навчився слухати. "Ніхто так безпечно не старшує, як той, хто радо буває підлеглим".²⁾

Братня любов

Перед своєю смертю повчав Христос востаннє своїх учеників, кладучи їм на серце взаємну любов: "Заповідь новую даю вам, да любите друг друга: якоже возлюбих ви, да й ви любите себе".¹⁾ Любов це щира, безкорисна прихильність до ближніх, що проявляється в словах і ділах. Ми тішимося їх щастям та щиро бажаємо їм добра, готові їм помагати, робити прислуги та усувати або зменшувати все, що їм болить. Любов становить основу християнського життя, і на ній мусить спочивати життя в Духовній Семінарії, якщо мають з неї виходити Христові слуги. Духовна установа, у якій нема братньої любови, мусить із часом знидіти, а в часі свого тривання мусить статися розсадником незгоди, ненависти та розкладу цілого громадянства.

Братня любов, це знамя Христових учнів: "О сем разуміють вси, яко мої ученици есте, аще любов имате между собою".²⁾ Хто не вміє жити з товаришами в душі згоди і любови, той також не може піднести-ся до справжнього пізнання і любови Бога: "Яще кто речет, яко люблю Бога, а брата своего ненавидить, лож есть: ібо не любяй брата своего, егоже виді, Бога, егоже не виді, како можетъ любити".*)

---

1) Еф. 6, 5—7. 2) Насл. Христа Томи Кемпійск. в переклад. Сп. Йосифа Боцяна. Жовква 1921, 1, 20.

1) Иоа. 13, 34.

2) Иоа. 13, 35.

*) Иоа. 4, 20.

18. Питомці мають бачити один в однім щирого приятеля і свого брата, бо всі вони є синами одного й того самого Бога і всі є братами одного і того самого Ісуса Христа.

Кожний має старатися виробити у свого товариша переконання, що не зробить йому ніякої прикрости і, навіть, найменшої нечемности, а, навпаки, у кожную хвилину виявить йому щирі прихильність. У спільнім співжитті мають словом і ділом взаємно заохочувати один одного до звершенности, будуватися запалом і ревністю, вироблювати сталість характеру, учитися один від одного покори, терпеливості, послуху і всіх чеснот, потрібних у священничім житті, та позбуватися недомагань і таким способом улегшувати собі взаємно подолання труднощів.

19. Братня любов велить також зберігати правила товариської чемности і всіма силами доповнювати і звершувати добре виховання.

Взаємне ставлення питомців має бути шире, привітне і ввічливе. Тому треба уникати всяких сварів, наруг, образливих слів, насмішок, дотинків, болючих дотепів і глузу з товаришів, а на каліцтво й помилки бути виrozumілим, бо ніщо не болить більше, як насмішки з того, чого люди не в стані направити або ж позбутися.

Христос рішуче взяв в оборону гідність людини, коли каже: "іже бо аще речеть брату своєму: рака, повинен єсть соимищу а иже речеть: уроде повинен єсть геєнні огненній".*) Очевидно цим не осуджуємо веселість і дотепи, які не порушують любови ближнього і доброї поведінки.

20. У всяких дискусіях, приватних і прилюдних, на зборах гуртків мусить брати верх спокій і розвага, тим більше що речевий і спокійний обмін гадок веде швидше до мети, ніж пристрасні спори.

З любови ближнього треба бути виrozumілим для чужих переконань, а духовні тим більше повинні бути далекі від усякої скрайности і нетерпимости, яка відвертає людей від священника і стає великою перешкодою в з'єднуванні душ для Христа. З другого боку заприятення з одними ніяк не можуть бути приводом до обмов, невдоволення, гуртківства, пересадної довірливості та бокування і відокремлення від інших.

Так отже мають питомці старанно уникати всього, що могло б їх роз'єднувати і ділити, бо для справи, якій ви рішили посвятити своє життя, необхідна єдність і солідарність цілого духовенства. Тоді також пізнає кожний: "Се что добро, или что красне, но еже жити братіи вкупі"**)

Увічливість і пристійність

Достоїнство священничого стану мусить пробиватися в усій поведінці питомця. Він бачить у собі образ Божий і тямить, що є святи-

---

*) Мат. 5, 22.

**) Пс. 132, 1.

нею Духа Святого, тому його поведінка — чи насамоті, чи в товаристві — буде все перейнята свідомістю Божою присутності. З огляду на те, що питомці силою свого покликання будуть жити і працювати серед вірних, мусять уже тут, у Семінарії, присвоїти собі правила товариської ввічливості, без яких їх праця була б дуже тяжка, а іноді й даремна. Увічливість — це товариська прикмета, якою один одному стає милим і пожиточним.

21. Тому треба остерігатися простого способу поведінки і говорення, простих навиків і звичок, бо вони не лицюють священничій гідності. Мова має бути поправна і чиста, відповідна освіченій людині. Для священників належить усе виявляти дбайливішу пошану і на вулиці їх поздоровляти.

22. Поведінка на вулиці, прогулянках, викладах і відвідинах має бути смирна і пристойна, щоб ніхто не мав виправданої причини робити питомцям завваження про брак доброго виховання. Не пристойть кричати, заголосно говорити, реготатися, розглядатися на всі боки, вистоявати при виставових вікнах, приглядатися до збіговищ, оглядатися за перехожими, вимахувати руками і т. п., бо в рухах тіла відбиваються прикмети духа.

23. Суворо заборонено вистоявати при вікнах, що виходять на вулицю і виглядати через них. У кімнатах від вулиці не вільно безумовно, навіть під час відпочинку, голосно співати. Не вільно появлятися без яси, а в кімнатах не личить сидіти напівроздягненим. Одежа питомців має бути одновидна, приписана Львівським Синодом з 1891 р. Як з одного боку не можна являтися прилюдно в нечистій і подертій одежі та взутті, так з другої сторони треба остерігатися перебільшеної, невідповідної духовному станові чепурности.

24. За промахи мають питомці звернути одні одним увічливо увагу, а якщо хто легковажить собі товариське завваження, то хай повідомлять про це о. настоятеля, щоб він подбав за поправу, особливо, коли йде про більші і тяжчі провини проти церковних канонів, чим порушувалась би добра слава Семінарії і священничого стану. “Аще же согрішить к тобі брат твой, іди і обличи его между тобою і тим единим: Аще ли тебе не послушает, пойми с собою еще единого или два, да при устех двою или тріех свидітелей станет всяк глагол: Аще же не послушает их, повіжд церкви”.¹⁾ Тому каже св. Василій Великий: “Коли проти кого є який закид, треба його виявити, щоб не статися співвинним гріха і щоб інші не згіршилися, але радніше навчилися боязни”.²⁾

---

1) Мт. 18, 15—17,

2) Аскетичні твори св. Василя Вел. Львів. 1928, 101. (Праці Бог. Наук. Товариства і Гр. кат. Богосл. Академії т. IV і V.)

Харч

Справа прохарчування 300-400 молодих студентів у стадії організації Богословської Академії і в умовах грошової девалюації поєднувалася з серйозними труднощами. Богословська Академія була здана виключно на власні сили, від нікого не діставала підмоги, крім щедрих дарів її Засновника, Митрополита Андрея. Але й цю справу Ректорат розв'язав позитивно, хоч питомці вносили за прохарчування невисокі оплати.

Усі студенти харчувалися в їдальні Богословської Академії. Харч, що його готували Сестри, був здоровий і достатній, так що рідко хто сягав по “репету”. Щоб забезпечити харчами Академію, Митрополит Андрей купив на передмісті Львова, в околиці Личакова і Лисинич, маєток, названий на його честь “Андріївка”. Яхторів і Андріївка постачали до кухні Академії свіже молоко, печиво та продукти першої потреби. Багато вони допомагали харчами, головню під час німецької окупації. У той час немало допомагав Академії Український Допомоговий Комітет під керівництвом К. Паньківського. Господарською ділянкою Богословської Академії займався о. віцектор О. Малиновський, потім Апостольський Адміністратор Лемківщини, і йому також багато завдячує свій розвиток Богословська Академія.

У Правилах для вихованців у Главі восьмій читаємо:

“Харч, що його дістають питомці в Семінарії, буде мати на увазі всі потреби доброї гігієни, одначе буде невибагливий; невігоди, наказані пости й можливі умиртвлення, як також простоту харчу мусять питомці радо приймати, придержуючися засади, що поза межами потреби не вільно служити тілесним вимогам і забаганкам та дозволяти, щоб непомірованість брала верх над здержливістю. “Не о хлібі єдинім жив будет человек, но о всяком глаголі ісходящем із уст Божіих”.¹⁾ “Непомірованість робить тіло нездатним до праці, схильним до сну і менше відпорним на всі слабості. Врешті не годиться шукати в їжі вдоволення як мети. Мета їжі — потреба життя”.²⁾

25. Питомці дістають снідання, обід та вечерю; підвечірок вільно брати в їдальні з домашньої кухні, і то лише від години 16—16:45. Варити чай, каву і т. п. в кімнатах заборонено.

26. До трапези сідають питомці і встають всі разом по спільній молитві, займаючи по черзі місце, яке кому призначене. Кожний має свою окрему серветку, яку зберігає в їдальні, в шафковій переділці, позначений його іменем. При вході і виході з їдальні не можна товпитися, але належить зберігати порядок. “Усе нехай діється пристойно і по порядку” — пригадує св. Павло.³⁾

27. При обіді і вечері треба зберігати мовчання під час читання, щоб можна слухати уважно слів св. Письма, Житій Святих, мартинів.

¹⁾ Мат. 4, 4.

²⁾ Аскетичні твори св. Василя Вел. ст. 177.

³⁾ Кор. 14, 40.

ріологіона, чи іншого читання. Дозвіл на свобідну розмову при трапезі дає присутній о. настоятель словами: “Слава Ісусу Христу”. Також під час снідання обов’язує мовчання, хіба що виразно дозволено о. ректором розмовляти.

Очевидно, і ці свобідні розмови повинні бути пристойні й негаласливі. Взагалі у їдальні, як урешті все і у всім, обов’язані питомці поводитися ввічливо і спокійно, не спиратися ліктями на стіл, обережно обходитися зі столовою заставою, не стукати і т. п. Коли хто хворий і не може явитися в їдальні, має повідомити про це відносного о. настоятеля, щоб той ним зайнявся і розпорядився, як треба.

Коли мова про харч, не можна не згадати про харитативне діло, яке плекали питомці протягом довшого часу, 10-15 питомців добровільно раз або два рази на місяць по черзі їло тільки зупу, а другу тарілку відпускало для бідних студентів, що не раз у холоді і голоді без грошових засобів студювали й кінчали свої студії якраз завдяки цим даровим обідам. Автор цих рядків два чи три роки займався цими обідами й дижурував у домівці студ товариства “Обнова” під вежею. Він не раз бачив, як студенти ділили і той скромний обід та лишали собі частини на вечерю. Тут слід згадати про Монахинь із згромадження Сестер Служебниць Пречистої Диви Марії, які займалися кухнею. Вони щедро наповняли посудини цим студентам, хоч не раз приходило їх більше, ніж було призначених. І часом тепер, при стрічі з ними, уже сивоволосими громадянами, приємно почути слова признання вихованцям за їх харитативну ревність.

Хоч духовні практики, богослуження, виклади й наука забирали багато часу протягом дня й тижня, а проте було його досить, щоб вихованці могли відпочити й зайнятися музикою, курсами, доповідями чи гутірками. У “Правилах для питомців”, у Главі дев’ятій читаємо:

Відпочинок і розвага

28. Щоб відсвіжити душевні й тілесні сили, призначений в домівці порядку час на розвагу, а саме по обіді до години 14-ої, а потім від 16—16:45 і по вечері до 20:30.

У тому часі можна проходжуватися в городі, вести товариські веселі гутірки, легкі розмови про науку, про будучу душпастирську працю, потреби народу, на тему виголошених проповідей і відчитаних праць товаришів, забавлятися невинною грою, напр., у шахи, круглі і т. п., читати дозволені часописи і місячники. Розуміється, що гри, невідповідні духовному станові, як напр., гра грішми в карти і т. п., якнайгостріше заборонені.

Кривою було б для “Спортової секції”, коли б не згадати “відбиванкових змагань” та круглів. Можна б багато говорити про змагання спортивного Т-ва “Україна” і про те, яким відгомонам відбивалися її виграші і програші між симпатиками спорту. Не слід забувати,

що проф. Зимак мав години руханки і братія мусіла виконувати все, що він наказав, “щоб розрухати кості”. О. Ректор дбав не лише про духа, але й про тіло, мовляв, “у здоровому тілі — здорова душа”.

29. Зі спільних пообідніх і вечірніх рекреацій, які відбуваються в городі, а в часі негоди — у призначених залах, не можна нікому віддаюватися, хіба на проби церковного і нотного співу, якщо їх на той самий час призначено.

Для розваги студентів була музична секція, що мала свою оркестру і хор. Два рази на рік ця секція влаштовувала “Вечори гумору” — ревії, де в жартівливих формах діставалося не лише “гешіхті” та старшим студентам, але й настоятелям і Ректорові.

30. Підноситься із цілим натиском, що розмови, дискусії, оцінки чужих проповідей чи праць повинні бути ведені спокійно, пристойно і річево, щоб не надто напружували ум, а передусім не давали нікому причини до образ — тут кожний повинен вести себе так, як це пристало культурній людині, а зокрема будучому священникові.

31. Крім цих розваг, призначений два рази на тиждень прохід від години 13:30 до 15:30, а в час вільний від викладів щодня.

На прохід ідуть питомці гуртками по 4, з кожного року по одному. Веде питомець з найвищого року. Прохід конечний у семінарському житті, тому не вільно без дозволу настоятеля від нього відтягтися. Після відпочинку організм легко й радо береться знов за працю. У часі проходження не можна оглядатися, бігати, кричати, не можна віддаюватися і полагоджувати орудок, хіба за попереднім дозволом о. настоятеля.

32. Час вільний кінчиться звуком дзвінка, і тоді треба розмову чи забаву негайно припинити.

Дух закладу

Обговорюючи працю, життя і побут студентів-богословів та правила, які нормували їх студії і побут не можна промовчати кінцевої, дванадцятої глави “Правила для питомців”, що обговорює питання “дух закладу”. Це пересічна прямувань і осягів цілого закладу — Богословської Академії, ректорату, професорів і вихованців, а він був завжди на високому рівні. У главі дванадцятій “Загальний огляд” читаємо:

“Правила Духовної Семінарії — це загальний нарис, який, однак, залишає доволі свободи. Їх совісне виповнювання дає внутрішній спокій і вдоволення, а тягару вони зовсім не дають відчувати, бо сказав Христос: “іго моє благо і бремя моє легко єсть”.*)

Крім цих правил і звичаїв, є в Семінарії, як і в усіх виховних закладах, незвичайної ваги те, що називається духом закладу “Ви-

---

*) Мат. 11, 30.

слідна неначе бажань, прямувань, успосіблень, загальна опінія, загальний суд про науку і побожність, пересічна совість у виповнюванні обов'язків, пересічна пильність в науковій праці, це буде менше-більше те, у чому полягає дух закладу. Загально правдиві погляди на працю й обов'язки священика, на завдання Церкви, загальна охота поміж питомцями до тої праці, сильне бажання праці в набуванні того, що до тої праці потрібне — це дух доброї Духовної Семінарії.

Сей загальний дух закладу причинюється більше, ніж цілий провід, що його дають настоятелі, до перетворення гімназійного ученика у священика. Молода людина по закінченню гімназійної науки, якщо опиниться в поважній атмосфері праці життя, переймається нею без труду і з невеликим напруженням мимоволі стається таким, якими є ті, що її оточують. Її ідеали ростуть, розвиваються і досягають в ідеали Христового священства. Навики студента у великій мірі лишаються за дверми, почасти зникають під впливом одного зауваження старшого товариша, а почасти, висміяні всіма, не мають навіть відваги проявитися і незабаром бувають заступлені добрими звичками, загально прийнятими в Семінарії. Старші товариші бувають цим способом першими наставниками початкуючих питомців. Вплив старшого, що на своїм році надає тон і тримає провід, може бути для питомця першого року вирішальним на добру або лиху сторону. Нехай питомцям не буде дивно, що за той дух закладу перед усім іншим настоятелі будуть дбати і готові все зробити, що потрібне до зміни того духа на краще. У тій праці ніяким способом не можуть настоятелі керуватися якиминбудь особистими міркуваннями. Такі міркування мусять поступитись перед вищими міркуваннями на добро загальне.

Добро загальне є в повнім значенні того слова єдиним добром кожного питомця зокрема. Добро загальне як Семінарії, так цілої Церкви і цілого народу, лежить у тім, щоб лише добрі священики виходили із Семінарії, та від того самого залежить і доля питомців на цім і на тім світі...”*)

Обговорюючи розділ “Студенти та їх побут у Богословській Академії”, я навмисне навів у цілому “Правила для питомців”, бо статуту і правила — це плян праці, дороговказ для Богословської Академії в науковій і духовій підготові молодого гімназиста-абсолювента на провідника народу — священика.

Із цих кількох слів бачимо, що кожний студент, будучий священик, по п'ятилітнім перебуванні в Богословській Академії, по вислуханні викладів з філософії, богословії, права, мистецтва, археології, різних курсів і рефератів виходив у світ достатньо приготованим під оглядом релігійним, суспільним та політичним. Він міг без вагання зайняти провідне становище в суспільстві в тих складних умовах, які

---

*) Паст. посл. митр. Андрея Шептицького з 1/9 1901, стор. 5—6.

були в Польщі, чи в інших країнах. Можна сміливо твердити, що жодний студент по скіченні університету не мав такої всесторонньої освіти, як по закінченні Богословської Академії. І тут у першу чергу заслуговує на признання о. Ректор, професори й наше суспільство, що хотіли бачити в кожному священникові освічену людину, суспільника, хотіли мати в нім провідника, пароха-душпастиря, кооператора, правника й до-радника в кожній справі.

**Управа і Надзрна Рада кооперативи "Визволення" при Богословській Академії в 1930 р. Зліва до права: Сидять: о. Микола Дядьо, Іван Ждан, Роман Мисевич, Ярослав Богатюк, Григорій Брездень. Стоять: Іван Баслядський, Андрій Трач, Степан Матус, Антін Пиріг, Степан Серкез, Олександр Герета, Іван Яцків.
(Фото: о. М. Дядьо)**

РОЗДІЛ XVII

ОРГАНІЗАЦІЮ СТУДЕНТІВ-БОГОСЛОВІВ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Варто коротко приглянутися, як практично проводили студенти час у мурах Академії поза богослуженнями й викладами. Поділ годин на будні і свята був укладений ректором, і його мусіли всі студенти точно дотримуватися. Дисципліна й порядок були зразкові, тому кожний студент мав досить часу на науку, на приватні справи, суспільну працю, реферати, спорт, музику й різні курси. До диспозиції кожного студента була велика й цінна бібліотека Академії (понад 12.000 томів) та підручна бібліотека з окремою залею, де можна було читати. Крім того, гарну бібліотеку мали Читальня “Просвіти”, кооператива “Визволення”, та “Братство входу в храм Пречистої Діви Марії”. Вечорами у читальні студенти могли читати різні часописи. Таким чином кожний студент був у курсі світових, політичних, релігійних, господарських і наукових подій. Цими всіма справами, як була згадка, займалися організації.

Образ Богословської Академії був би неповний, коли б не згадати організацій, які були засновані за стараннями, згодою чи підтримкою ректорату. Завданням Богословської Академії було не лише теоретично, але і практично виховати питомців і підготувати їх до громадського життя. Тому вони на місці мусіли ознайомитися з установами, які були по містах чи селах, де вони незабаром мали активно працювати. До таких установ належали “Просвіта”, “Рідна Школа”, “Сільський Господар”, “Відродження”, кооператива, Т-во “Пласт” і церковні братства як от — “Братство входу в храм Пречистої Діви Марії” і секції поодиноких організацій. Ці організації в короткі часи мали дуже гарні осяги завдяки організаторові Богословської Академії о. ректорові Й. Сліпому, професорам та високоідейним самим студентам-богословам.

Бодай побіжно варто ознайомитися із цими організаціями, щоб зрозуміти й оцінити не лише наукові, але й виховні осяги самої іституції Богословської Академії.

Читальня Українських Студентів-Богословів ім. о. Маркіяна Шашкевича. (44, ст. 87-101).

Початків заснування “Читальні богословів” треба шукати в ідеях о. Маркіяна Шашкевича, в ідеях, голошених ентузіястами Весни Народів та ідеології наших народовців. Молоді студенти студіювали у Празі, Відні та інших західних університетах, там стрічалися із студен-

тами інших країн та знайомилися з їхніми ідеями. Вони бачили в різних країнах бібліотеки, організації, культурні надбання, спостерігали їх суспільно-політичні відносини і порівнювали із своєю батьківщиною. Висновки були невеселі: мова понижена і нехтована самою інтелігенцією, усюди злидні і темнота простолюддя та загальне поневолення. Це було причиною, що молоді студенти гуртувалися, обговорювали та кували нові ідеї спочатку потайки між собою, а опісля винесли їх на денне світло.

Творцем ідеї заснувати “Читальню” був молодий студент-питомець Василь Ковальський. Він студював у Відні та бував на з’їздах у Празі. Молода ідейна людина тяжко переживала невідрадний національно-суспільний стан у Галичині та інших землях України. Він писав: “Щойно в Галичині пізнав я своє народне достоїнство, відчув нещасну долю кривдженого українського народу, його темноту, темноту духовенства, брак провідників, і постановив по своїх силах усунути зло”. (47, ст. 120). Лік на зло бачив він тільки в організації. У 1849 р. Ковальський вступив до Львівської Духовної Семінарії і зараз зголосив із своїми однодумцями проєкт організації “Читальні”. На жаль “пасторалісти”, старші студенти не підтримали ідеї молодших. Ковальський тим не зневірився. В наступному 1850-му році представив свій проєкт заснувати “Читальню” о. ректорові Бохенському. О. ректор радо дав згоду і грошеву підтримку на купівлю книжок і передплату часописів. Семінарське життя пливло своїм річищем, на місце молодих ідеалістів приходили інші, а з ними різні гасла й напрямки, від яких залежали розквіт і доля “Читальні”. Внутрішня партійна боротьба, польонофільські та москвофільські впливи часто паралізували життя “Читальні”. З ними вперто боролися провідники товариства і то не лише в мурах Семінарії, але і поза нею різними доповідями та брошурами.

На твердий ґрунт стала “Читальня” по вступленні на митрополічий престіл Митрополита Андрія. У своїм посланні до питомців у 1901 р. він писав: “Мусите добре знати наш нарід і його мову, дбати про кожне його добро, цілим серцем його любити, а приготувлятися всіма засобами до праці над ним і якщо в якімнебудь напрямі чогонебудь хосенного для людей можете навчитися, учіться і тим способом збирайте і приготувляйте оруддя до вашої будучої праці”.

І дійсно богослови поступали за вказівками Владики. Постали нові секції “Читальні” й нові ідеї, а за о. ректора Й. Боцяна зарисувалися широкі можливості праці. На жаль, над нашою Церквою і народом зависли нові чорні хмари, наближалася буря. Московське православ’я набирало грізних форм, москвофільство підносило голову. Ця атмосфера викликала гостру реакцію проти москвофільства. Питомці старалися чи то в Семінарії чи на передмістях Львова і по селах йому протидіяти доповідями. Гаряче плекали і пропагували ідеї свого патрона о. М. Шашкевича. Створили стипендійний фонд ім. о. М. Шашкевича (сума досягала 5.000 корон) і збирали фонди на будову пам’ятника о. М.

Шашкевичеві, одначе вибух першої світової війни перекреслив всі ці пляни. Перша світова війна, опісля 1918 рік та визвольна наша війна надовго внеможливили працю в “Читальні”.

Життя в ній ожило щойно за о. ректора Т. Галушинського ЧСВВ. За ректора о. Й. Сліпого “Читальня” знов статутowo оформилась і розвинулася в поважне товариство. У 1926 р. Головний Виділ Т-ва “Просвіта” у Львові закликав питомців виготовляти і виголошувати доповіді по читальнях міста Львова. Приймаючи цей заклик, питомці заснували “Просвітний Гурток”, а 25 березня 1926 р. скликали перші установчі збори товариства “Читальня українських студентів богословії ім. М. Шашкевича” у Львові. На збори прийшов 81 член. Збори відкрив о. ректор Й. Сліпий. У своїй промові він указав: “на конечність плекати нашу славну традицію та на заслуги для нації тих, що колись у цій читальні працювали, та побажав відновленому товариству найкращих успіхів”. (44, ст. 88). Зборами проводив Лев Глинка, він виготовив і пояснив статuti “Читальні”. Присутні студенти їх прийняли і дотримувалися.

Товариство намітило собі подвійну мету:

1. Внутрішню: самоосвіта і плекання серед членів священничої та громадянської солідарности й карности.

2. Зовнішню: ширення католицького світогляду та освіти серед найширших мас українського народу. (44, ст. 88). “Набутий світогляд і набуте знання ширити між українським народом при кожній нагоді, прямуючи до вироблення в цілому українському народі одноцільного національного світогляду на католицьких основах”. 46, ст. 113). Із кожним роком діяльність “Читальні” набирала щораз більшого розмаху. Заснувала Літературну Секцію, Видавничий Гурток, Музичний Гурток, Секцію “Нове Життя”, Пласт, дала почин до заснування кооперативи “Визволення”, постала Харитативна Секція, Секція прихильників “Рідної Школи”, Господарська і Переплетнича. Про працю важніших секцій згадано в окремих розділах до року 1934, про працю деяких секцій від 1934-39 є згадки в “Ниві” і “Меті”, зате про працю під час другої світової війни у пресі нема майже жодної згадки, і тут можуть доповнити поодинокі розділи цієї праці для історії товариства ще живі колишні учасники студій, колишні питомці Богословської Академії.

Протягом цих кількох літ “Читальня” зорганізувала ряд практичних крсів для своїх членів (а ними були всі студенти-богослови).

Кооперативний курс відбувся в днях 18. II. — 4. III. 1931 р. Викладали прелегенти, делеговані Ревізійним Союзом Українських Кооператив: О. Луцький, інж. агр. Корчинський і інж. Ольховий. У пізніші роки курси влаштовувала кооператива “Визволення”. Секція “Нове Життя”, зорганізувала протиалькогольний та протинікотинний курс у днях 16-20. III. 1931 р. з участю запрошених прелегентів — о. д-ра Цегельського, д-ра Цимбалістого і д-ра Бурачинського. У днях 21. IV. — 1. V. 1931 р.

заходами культурно-освітньої секції відбувся “Курс культурно-освітньої виховної роботи”. Прелегентами були пп. М. Галущинський, П. Петрик і М. Дужий. Врешті слід згадати і про працю Літературної та Музичної Секції, які влаштовували крім рефератів, також і вечори гумору на закінчення м'ясиць. У цей вечір діставалося всім “чиновникам”-бубенмайстрам, лойникам, церемоніерам, шматяр'ям, дукторам та іншим, а найбільше “гешихті”, яким доказувано на підставі логічних силогізмів “що Гешіхта іст кайн Менш!”. Не обходилося без згадки і про Отців Настоятелів і Отця Ректора. У мурах Богословської Академії був таємний Пласт. Востанні роки курінь старших пластунів питомців очолював Іван Гриньох.

Великою заслугою поодиноких проводів “Читальні українських студентів богословії ім. о. М. Шашкевича” було не тільки те, що вони займалися виховно-освітньою, літературно-музичною, господарсько-кооперативною, суспільно-харитативною чи видавничою працею, але не забули передати історію своїх товариств, їх працю та осяги наступним поколінням і видати це книжкою “Альманах”. Альманах українських богословів появився друком в 1934 р. на 144 сторінках. Книжка складається із цінних поетичних творів богословів, спогадів отців — кол. богословів із часів перед першою світовою війною, та статей про поодинокі товариства. У кінці книжки поміщено 23 цінні світлини, на жаль, деякі досить невиразні, так що їх не можна скопіювати. Появу “Альманаха” преса прийняла дуже прихильно. Журнал “Дзвони”, січень 1935 р. писав п. з. “Альманах українських Католицьких Богословів”. (Диви Голоси преси. Розд. XXIII).

Про подрібну працю кожної секції в “Читальні” тяжко тут говорити, тому бодай загально варто згадати про Літературно-музичну Секцію, яка підготовляла зворушливі свята Першого Листопада, Крут, концерти-академії на честь св. Йосафата, Рутського, о. М. Шашкевича (включно з відправами на могилі поета на Личаківському цвинтарі), Митрополита Андрея, святкові сходи на честь Тараса Шевченка, М. Лисенка, інших поетів чи національних героїв. Секція відзначала також історичні події, як століття хрещення України, та влаштувала день національної жалоби і протесту проти большевицького гніту, ліквідації та зруйнування наших церков на Україні, а також заслання останнього пароха української католицької церкви в Києві, о. Миколи Щепанюка, на Соловецькі Острови. Загальні збори 15. 4. 1930 р. звернулися до всіх студентських організацій в краю і за границею із закликом виступити з протестом проти кривавого насильства москалів-большевиків.

А. Літературна секція при Читальні “Просвіти” ім. Маркіяна Шашкевича

Львівська Духовна Семінарія — це наче вірлине гніздо, з якого в безконечній черзі вилітали орли, що в леті до піднебесних просторів поривали за собою народні маси. Духовна Семінарія, це виховниця довгих поколінь своїх вихованків, що вирвали Націю з сумерків і була

тою твердою скалою об яку довгі століття розбивалися зазіхання всіх ворожих сил. Тут гуртувалися найбільш живучі і активні одиниці, майбутні поети, письменники, вчені, композитори, кооператори та організатори національного і суспільного життя. Тут почалася завзята праця після програної боротьби за волю батьківщини, щоб надробити втрачене й приготувитися до майбутнього. Тут при Читальні ім. М. Шашкевича організуються різні секції, а між ними і Літературна Секція, założена 22 березня 1929 р. Своїм постановням вона нав'язує до літературних традицій з часів Маркіяна Шешкевича.

“Заложення існуючої тепер Літературної Секції не є чимсь зовсім новим. Ще передтим стрічаємо згадку про існування літературного гуртка при Духовній Семінарії у 1891 р., під назвою “Літературно-історичний кружок”. Живіша його діяльність почалася в 1895 р. Працювали в ньому такі тодішні питомці як напр. Плятон Карпинський, Юрій Кміт і ін. Кружок займався богослов'ям, літературою і суспільною економією. В 1898 р. кружок перемінився в “Літературно-наукове товариство”, що ділилося на три секції: богословську, літературну і економічно-суспільну. Крім того założено в 1891 р. “Лінгвістично-літературний кружок”, який згодом злучився з літературним кружком.

Це товариство працювало успішно аж до першої світової війни. Та не можна сказати, щоб по війні до 1929 року, т. зн. до часу założення нинішньої Літературної Секції, не працювали питомці на літературному полі; одначе вони не були згуртовані. Тим часом літературному молоднякові треба конечно виміни думок, поглядів, а також відповідних авторитетних директив.

Вже на перших сходинках нинішньої Літературної Секції дається зауважити гарячковий запал і велике зацікавлення літературним життям. І цей запал не був лише хвилевий. Секція, яка складалася спочатку тільки з восьми членів, перевела за діловий рік 14 сходин, і на кожних сходинках відбувалися авторські читання членів, або читалися літературно критичні доклади; і ті доклади свідчили про поважне трактування літературних завдань у гуртку поетів-богословів.

Ще краще розвинулася літературна діяльність Секції в 1930 р. і в дальших роках у зв'язку з розцвітом самої Духовної Академії. Семінарія і Академія не тільки зростають щодо числа питомців, але все вище підноситься в них духовно-аскетичне і наукове життя. Духовна Семінарія і Академія виборюють собі славу правдивої “Святині духа і знання”.

Члени Літературної Секції поміщують свої твори в різних католицьких журналах і часописах, а в Семінарії відчитують реферати і віддеклямовують свої поезії з нагоди різних семінарських імпрез. Ті імпрези, задумовані й виконувані по мистецьки, підбадьорують і загрівають молоді творчі серця до що далі все ревнішої праці на літературному полі. Найцікавішим висловом діяльності молодих поетів був літератур-

ний вечір, улаштований 19 грудня 1933 в авлі Богословської Академії, у прияві Всесв. Ректорату, численних гостей і всіх питомців.

Треба було б списати багато сторінок, щоб висловити вражіння з влаштовуваних при співучасті Літературної Секції імпрез. До піднесення духа і підкреслення чуттєвої сторінки різних святочних академій і обходів причинювалися нераз бадьорі поезії молодих богословів”.

Твори молодих авторів радо друкували “Нива”, “Дзвони”, “Мета” і інші часописи та журнали, більшу збірку видала Читальня в 1934 р. в “Альманасі”, а саме: Роман Дурбак: “Вітай, Святине Духа!” (В 150-ліття існування Духовної Семінарії у Львові.

ПОЕЗІЇ

Сторінка

Р. Лиско

Божа Ідея — — — — — 15

Р. Дурбак

Пробудителеві Галицької Землі — — — — — 17

Орю — — — — — 18

У стіп мовчазного Сфінкса — — — — — 19

У розкоші говіння — — — — — 20

До рож крізь терня — — — — — 21

Гіркий Свят-Вечір — — — — — 22

Юнакові — — — — — 23

Друзям — — — — — 24

Під шеліт віт і клекіт вод — — — — — 25

На чужині — — — — — 26

Ю. Процюк

Вона входить у храм — — — — — 27

Настрої — — — — — 28

Чиж плакати, коли серед терпінь і болю — — — — — 29

Моїй матері — — — — — 30

С. Саламон

Хрустальні хвилі акордів — — — — — 31

І день гарний, і сонце біле — — — — — 32

Вірю — — — — — 33

В. Самофал

Немов би нині — — — — — 34

А. Шекерик-Доників

Весняному вітрові — — — — — 36

Мир — — — — — 37

Протест — — — — — 39

Смерека і я — — — — — 41

На гробі матери — — — — — 42

Вечір — — — — — 43

НАРИСИ

В голоді та холоді. Р. Д у р б а к — — — — —	44
Безробітний. Ю. Ю р к і в — — — — —	47
На ґруні. Д. М и к и т ю к — — — — —	48
Чому Гуцули люблять давні звичаї. А. Ш е к е р и к - Д о н и к і в — — — — —	52

Роман Дурбак

ПРОВУДИТЕЛЕВІ ГАЛИЦЬКОЇ ЗЕМЛІ

*У Львові на могилі Маркіяна
Страдна Муза голівку низько клонить
І — слухайте — як плаче, сльози ронить,
Немов жива вона, — а в серці рана...*

*Ридає все, бо жалко їй героя,
Що рано так замкнув блискузі оці,
Що не буде вже дум писати пророгів
Й будить народ зі сну — на ясні бої!*

*А був це гас, як звисли горні хмари,
Над рідною землею в темну смугу,
І мов шакаль грав вітер всім в наругу,
А сонце тьми не прояснило зором.*

*І жах стискав серця братів нещасних,
А рідне слово нишком тільки плыло,
Бо ще не мало у народі сили
І клиз свободи не лунав ще ясно.*

*В такий то гас повстав в народі муж із криці,
Що кинув сніп вогню назустріг злому,
І слово рідне вислав в світ — як з грому,
І вивів Рідний Край до зір — з темниці...*

*«Любіть свою землю — рідну матір,
Не дайте їй у темряві змарніти,
Розбийте хмари в прах, — хай сонце світить,
Нехай розбудить всіх, що лягли спати.*

*«Я дам слово, ваше рідне слово,
Я словом тим голошу вам глаголи:
Настав вже гас, щоб темінь ви зборили
І щоб зажиги в славі-слав — наново!*

*«Устаньте всі знеможені! — На гати!
Не бійтеся ні громів, бур, ні тузі!*

*До сонця-зір! — нехай жарить некуго —
Воно додасть вам гарту до посвяти!*

*«Я слово вам даю на гесть і шану,
Не цурайтеся його, воно ж вам рідне,
Як птижок пісня, гарне — і свобідне
Як шум топіль, як клекіт океану...»*

*І має слово рідне силу — диво —
Як треба лиш, то дзвонами тривожить —
Мов грім вдаряє у ряди ворожі
Й запалює до гину громом зриву!»*

*Умер поет — та той вогонь у груді
До щастя - волі, до могутніх гинів,
Запалений в народі не загине
І дух його у віки жити буде.*

*«Безсмертний Духу, Отже Маркіяне!
В нас слово рідне твердше вже, як креміль,
Ми гонимо із хат курних всю теміль,
І гоїмо народню люту рану.*

*«Безсмертний Духу, Батьку наш і Брате!
За гернами — дивись — там сходять квіти —
А в далині — ген — ясне сонце світить,
Ще хвиля — і загляне й в нашу хату!»*

а) Літературно-музичні вечори

Поволі в традицію студентства Б. Академії входили т. зв. “авторські вечори”. Щорічно Літературна Секція Т-ва “Читальня українських студентів-богословів ім. М. Шашкевича” влаштовувала авторські та літературно-музичні вечори, в яких брали участь Ректорат Б. Академії, ОО. Настоятелі Дух. Семінарії, запрошені гості та загал студентства. Побіч літературних виступів з творів питомців — визначну роль відігравала на цих вечорах вокальна та музична продукція, по змозі укладу самих студентів. І так, вечори стали першою естрадою, на якій пробували свої сили, часами дуже удатно і з признанням, молоді поети, письменники та композитори. Повищі літературно-музичні вечори — це перша школа, у якій складала іспит усі ті, що колись при дальшій праці могли причинитись до збільшення слави й признання своїй Алма Матер — Б. Академії.

Такі літературно-музичні вечори відбувалися щороку, на жаль, через брак джерельних матеріалів годі їх докладніше обговорити.

Одинока “Нива” подала трохи докладнішу згадку про них лише з двох років 1935 і 1937.

1) Літературний Вечір студентів Богосл. Академії. У вівторок, 12 лютого ц. р. (свято Трьох Святителів) відбувся в мурах львівської Духовної Семінарії Літературно-музичний Вечір, влаштований Літературною Секцією при “Читальні українських богословів ім. М. Шешкевича”. Вечір перший цього роду і, як на перший раз, назагал удатний. Програму вечора виповнили самі студенти Академії своїми творами, а симфонічна оркестра і хор богословів становили наче декоративні рами цілої імпрези.

Велику, та, на жаль, мало акустичну явлю Академії виповнили питомці. В перших рядах засіли: ректорат і професорський збір та декілька запрошених гостей.

Вечір почався “Фантазією” студ. Якуб’яка, що її відіграла молоденька симфонічна оркестра богословів, яка — без уваги на недовге існування — виявила велику зіграність і тонке розуміння інтерпретації та вивела твір молоденького композитора, легкий і витриманий у своєріднім українським кольориті, зовсім удачно.

Після того слідували атворські читання поезії і прози, з перевагою тієї першої так щодо кількості, як і щодо якості. У ряді авторів, здебільша нових і початкуючих, деякі блиснули свіжістю й оригінальністю тем, ідейністю порушених проблем і щирим поетичним патосом, так що при пильній і безустанній праці над собою будуть вони могли в недалекій майбутності і від себе засіяти не одну запашну квітку на ниві рідного письменства. Таланти є — а це головне.

З поезій на перше місце можна б поставити “Юносте моя” і в бадьорім тоні видержане “Студент” Р. Дурбака. Він з усіх — якщо так можна сказати — найбільш заавансований і найбільше плідний автор. Зате не зробив такого враження, якого всі очікували, його “Лебединий спів моряків”; здається, що фортеп’яновий акомпаньямент заглушував рецитацію.

Добрі були “Вівчарський пес” Шекерик-Доникова, “Буря” Р. Лиска, незлі мініятюрки М. Цуприка.

З прози відчитано оповідання “Син прошака” П. Лошнія, “Батьківське серце” Я. Ніжникевича, нарис білоруською мовою “Янычар” Л. Горошка та нарис суцільським говором “До церкви йдучи” Д. Микитюка.

Тематика у двох перших авторів свіжа й оригінальна, трохи забагато ще зайвої балаканини, замало стилістичного вигладження і мистецької форми. Але проблизки таланту є. Симпатичний був скроменький нарис “Янычар”, а найкращий з усього, що було на вечорі прочитано, був нарис “До церкви йдучи”, невеличкий малюнок, вбраний у рами чудового гуцульського побуту.

Рецитація деяких творів лишала багато до бажання. Не бачили ми на сцені відомих рецитаторів з-поміж тих студентів Академії, які своїми рецитаціями були б певно піднесли вартість не одного твору.

Авторський вечір студентів Академії, що створив на залі щирий і теплий настрій, залишив на присутніх незвичайно миле враження та зродив у всіх переконання, що виховання богословів у львівській Дух. Семінарії спочиває в руках висококультурного проводу.

2) Авторський Вечір у Львівській Духовній Семінарії. Літературна Секція при Т-ві “Читальня Українських Богословів” у Львові влаштувала в неділю 28 лютого 1937 в залі Духовної Семінарії авторський літературно-музичний вечір при співучасті Музичної Секції того Тов-а та хору й оркестри Дух. Семінарії. Був то вже другий на черзі такий авторський вечір. На вечорі явилися студенти Богосл. Академії, о. рект. Йос. Сліпий з оо. настоятелями і кілька представників преси.

Розпочала вечір мала оркестра, що в супроводі фортепіяну, при якому сидів проф. д-р Кудрик, відіграла рівно і складно “Таємничу печеру”, композицію талановитого музиканта й диригента семінарського хору й оркестри В. Якуб’яка. Вступне слово сказав п.т. В. Матіяш. Відтак пішли рецитації творів питомців: “З настроїв” П. Олійника (рецитував М. Жегаллович), “Смерть пророка” П. Лошнія і “Елегія про саїтну хату” А. Шекерика-Доникова (рец. О. Іванюк), “Місто мовчазних левів” і “Святоюрський храм” М. Чернія та дві гуморески Ю. Юркова “Жертвенність” і “Ловець” (усе рецитував О. Іванюк), “Героям Крутів” М. Максимовича (рец. М. Жегаллович) і “Щаслива рука” — оповідання з гуцульського побуту з циклу “Кир Андрій благословить” А. Шекерика-Доникова. Між рецитованими творами смичковий квартет відіграв композиції В. Якуб’яка “Козачок” і “Marcia funebre”, а на закінчення відспівав семінарський хор композицію Якуб’яка до слів А. Шекерика-Доникова п. з. “Клеплють коси”.

Як бачимо, ціла програма була складена виключно з творів молоденьких авторів і, треба признати, була виведена гарно й без заміту та витворила на залі незвичайно милу атмосферу. Львівська Духовна Семінарія не пориває із славною традицією та плекає у своїх мурах чимало талантів, які, дай Боже, щоб колись стали окрасою Церкви і рідного Народу.

Б. Музична Секція

Музичне життя в Богословській Академії

Писати про музичне життя в Львівській Духовній Семінарії від її початків аж до заснування Богословської Академії дуже тяжко, бо брак джерельних матеріалів. Можливо, що є деякі згадки в Альманахах студентів-богословів Духовної Семінарії виданих у роках 1901 (ред. Сушко), 1913 (ред. Стельмах) та 1923 (ред. В. Мельник), в різних часописах і журналах, нажалі їх тяжко дістати. А. Цегельський в своїй статті “Музичне життя в Духовній Семінарії у Львові” згадує, що “Нарис його (хору прим. автора) столітньої історії тепер приготується” (Див. Розділ ХХІІІ). На жаль невідомо, що сталося з цією пра-

цею. В “Альманасі українських богословів” 1934 р. нема згадки про музичне життя в Богословській Академії поза кількома принагідними натяками, так що розділ “Музичне життя в Духовній Семінарії і в Богословській Академії” чекає осібного опрацювання кол. диригентами хору чи оркестри або їх членами. Архів музичної секції читальні “Прогресивіта” пропав безслідно в часі воєнних дій у вересні 1939 р., так що тільки ще живі диригенти чи члени хору чи оркестри можуть дещо з пам’яті відтворити про музичне життя і лишити для будучої історії. Деякі матеріали в цім розділі облегатать їхню працю.

Нема найменшого сумніву, що музичне життя процвітало в семінарських мурах в ХІХ і ХХ столітті, коли з кругів богословів вийшли такі світові музики композитори і співаки, як Михайло Вербицький, Іван Лаврівський, Віктор Матюк, Остап Нижанківський, Порфір Бажанський, Максим Копко, Євген Купчинський, Йосиф Кишакевич, Анатоль Вахнянин, Володимир Домет Садовський, Іван Охримович, Модест Менцінський і багато інших.

Деякий від’ємний вплив на музичне життя в 1880-90 рр. мало тимчасове перебування студентів з Перемиської Духовної Семінарії, які приїжджали до Львова на два роки й не мали часу розвинути своєї музичної діяльності. Також політичне непорозуміння між студентами москвофілами і українцями-народовцями паралізувало спільні музичні виступи в Семінарії та поза її мурами. Воєнні і повоєнні роки першої і другої світової війни також ослабили музичне життя в Духовній Семінарії, а потім в Богословській Академії.

Про музичне життя в Богословській Академії читаємо в звіті о. ректора Сліпого про діяльність Богословської Академії в третьому трьохлітті її існування:

“Побіч піднесення наукового рівня Б. Академія весь час заходить коло відновлення хорової традиції богословського студентства. Славна хоральна минувшина кінця ХІХ і початку ХХ ст., коли з кругів того ж студентства вийшли такі корифеї духовної музичної культури, як Михайло Вербицький (1815—1870), Іван Лаврівський (1822—1873), Віктор Матюк (1852—1912), Остап Нижанківський (1865—1919), Порфір Бажанський (1836—1920), Максим Копко (1860—1920), Євген Купчинський (1867—1936), о. Йосиф Кишакевич, о. Володимир Домет Садовський, Іван Охримович та багато інших — це взір і рації, якими кермується Провід Б. Академії, щоб надати нинішній духовній музиці печать найвищої культури та прямування до дальшого поступу на тій ділянці.

Для того Ректорат Б. Академії зорганізував осібну катедру теорії музики, гармонії й музичних форм, яку доручив відомому музикові д-рові музикології, Борисові Кудрикові.

Крім цього, Ректорат Б. Академії звернув пильну увагу на відповідне вишколення хору студентів, який, завдяки тим старанням, сво-

єю голосовою динамікою, співочою формою та культурою став в останньому часі передовим серед інших хорів Галичини.

У висліді всіх цих старань хор студентів Б. Академії в останньому часі здобув таке заслужене признание серед найширших кругів громадянства, що нині кожний його публічний виступ притягає всіх знавців музики не лише з-посеред свого громадянства, але й чужого.

Коли давнішими часами хор богословських студентів обмежував свою діяльність виключно до замкнених виступів, то в останніх триліттях він виступив на ширшу арену, де здав іспит критики з найбільшим признанням”.

Щоб мати загальний образ про музичне життя в Богословській Академії слід докладніше обговорити такі уступи:

а) Виклади:

Ціллю Богословської Академії було не лише дати найконечніші підстави правильного ірмологічного співу в наших богослужбах, але також знання історії української церковної музики, та найконечніші основи диригентури, щоб більше музикальні богослови могли в будучині провадити хори по своїх парохіях. В тій цілі Ректорат Богословської Академії zorganizував, як сказано вище, катедру історії церковної музики, теорії музики, гармонії і музичних форм, яку доручив д-рові Борисові Кудрикові, професорові Музичного Інституту ім. М. Лисенка. З питомою йому пильністю і працювитістю д-р Кудрик забрався реалізувати намічені пляни здобуваючи довіря слухачів, так що в короткому часі він був не лише викладачем свого предмету, але дорадником і душею музичного життя в мурах Богословської Академії. Він писав-компонував крім композицій і народніх пісень на роковини різних товариств, також пісні релігійного характеру, найбільше псалмів на принагідні свята в Богословській Академії, а також Службу Божу. Багато його невиданих творів пропало в Відні підчас його арештування большевиками.

Рецензенти, згадуючи в своїх дописах про богословський хор, не жаліли похвал і признання ректоратові Богословської Академії, що високо плекав культ релігійно-хорової музики. О. ректор Сліпий не щадив коштів на цю ціль і запрошував знаних диригентів-композиторів о. Кишакевича, Василя Барвінського, Івана Охримовича, Миколу Колесу й інших викладати.

Щоб нав'язати до світлих традицій музичного клясицизму та дати товчок до оживлення життя в ділянці української церковної культури в Академії, Ректорат в дні 16. IX. 1933 р. розписав конкурс на музичну композицію Служби Божої і духовно-музичних творів (як мотети, псалми і т. п.) на чоловічий хор. Шість авторів прислало 10 творів. До оцінки Ректорат Академії запросив Василя Барвінського, Станислава Людкевича, о. кан. Осипа Кишакевича і Івана Охримовича. Жюрі не визнало ні одного твору відповідним до прийняття, та Ректорат Академії вирішив нагородити Службу Божу в укладі д-ра Бориса

Кудрика сумою 100 зол., а псалом VI в укладі д-ра Збігнева Лібгарта сумою 30 зол. Богословська Академія видала друком деякі твори, напр. псалом 112 “Хваліть, діти, Господа”, присвячений “Хорові питомців в пам’ять 150-літнього ювілею заснування Гр. кат Духовної Академії у Львові” укладу Бориса Кудрика та його книжку “Історію церковної музики”, стор. 144, вид. 1947 р. Кошти, видані на вишкіл хору, не йшли намарне. Хор згодом став одним з найкращих чоловічих хорів Львова й Галичини.

“Музична Секція” при Читальні влаштувала курси диригентури з теорією та сольфеджем, які провадив Іван Охримович в 1937 р., а також лекції правильного співу під проводом богословів Василя Матіяша (кол. студента Музичного Інституту ім. М. Лисенка), та диригента Василя Якубця. В зимових місяцях вільних від іспитів секція давала щороку реферати, що торкалися практичних потреб слухачів, як праця диригента на селі, та важніші відомості з музики.

б) Хор богословів:

Найбільшу увагу в музичнім житті Духовної Семінарії і Богословської Академії звертали увагу на хор. Під музичним оглядом Львівська Духовна Семінарія у 80-тих роках мала свою добре заслужену славу, бо справді такого голосового матеріалу, як мав семінарський хор, не було в ніякого хору не то у Львові, але і в цілім краю... Хор стояв на першому місці між іншими хорами, завдяки не так артистичному виконанні, як головно своїй силі й своїм солістам, яких навіть тодішня львівська опера могла йому позавидувати. Мабуть на ті часи припадає кульмінаційна точка у розвитку семінарського хору, бо вже у 90-тих роках слідно деякий занепад”. Старі співаки солісти відійшли, а нові не могли їм дорівнати, тай політичні непорозуміння між москвофілами і народовцями причинилися до занепаду хору, всетаки семінарський хор міг конкурувати з усіма хорами у Львові. Про дальшу долю і його музичну діяльність підчас і після першої світової війни не маємо даних. Дещо більше вісток про богословський хор і його музичну діяльність маємо з часів існування Богословської Академії. Хор богословів Богословської Академії своєю голосовою динамікою, співучою формою та культурою належав без сумніву до одних з найкращих чоловічих хорів не лише Львова, але і Галичини. Він здобув собі заслужене признание серед найкращих кругів громадянства і музичного світу, про що свідчать численні дописи в різних журналах і часописах. (Див. Розділ XXIII).

Хор богословів в складі 60-80 співаків мав добрих солістів, з яких деякі закінчили диригентські курси чи музичні школи, як Василь Матіяш, Артемій Цегельський (скрипаль), Іван Задорожний, Євген Вахняк, Василь Бринявський, Петро Романишин, мгр. Євген Дачишин (піяніст) і багато інших. Свій високо мистецький рівень хор завдячував пересудім високо кваліфікованим диригентам.

Тут варто згадати бодай деяких диригентів з останніх років Духовної Семінарії і Богословської Академії, як: Степана Королюка (абсолюв. 1926 р.), Миколу Зубаля (абсолюв. 1928 р.), Євгена Бобовника (абсолюв. 1929 р.), Романа Ульяновського (абсолюв. 1931 р.), Володимира Жолкевича (абсолюв. 1935 р.), та Василя Якубяка (абсолюв. 1939 р.). В роках 1941/42 хор провадив Богдан Ганушевський (абсолюв. 1941/42 р.), а опісля Володимир Дорош (абсолюв. 1943 р.). Після нього хор провадив Володимир Панасюк, знаний диригент Філії УАГ, та церковного хору Преображенської церкви.

У Львові в роках 1920 і наступних існували три головні кращі хори, а саме мішаний хор "Боян" зі славними диригентами, як д-р С. Людкевич і інші, чоловічий академічний хор "Бандурист" і чоловічий хор Духовної Семінарії, пізніше від 1928 р. Богословської Академії. Крім тих названих хорів були ще у Львові церковні хори, читальняні і інші. Хор "Боян" був репрезентативний і виступав на важніших концертах чи академіях. Чоловічі хори були залежні від кількості і якості голосів. Перед 1925 р. диригентом хору "Бандурист" був Льоньо Туркевич, який поставив цей хор на належну мистецьку височину. Після нього були диригентами "Бандуриста" Охримович і Плешкевич. На важніших академіях чи святах обидва хори співали разом.

В 1925/26 рр. богословський хор був кількостево і якоево сильний, начисляв 60-70 співаків, в тих роках на студіях в Духовній Семінарії були кол. вояки української армії з виробленими голосами і багатьма солістами. Диригентом хору був в тих часах Степан Королюк, який виконував церковні і світські пісні з динамікою. Хор співав по церквах підчас богослужб, а також і на світських більших імпрезах.

В 1926 до 1928 р. богословський хор провадив Микола Зубаль, який виконував і підбирав пісні, в яких хотів виявити силу, могутність хору. Микола Зубаль заснував малу струнну оркестру, яка виступала на менших семінаритських імпрезах, а також пригравала в рефектарі в часі святочних прийнят-празників. Цю оркестру провадив пізніше Василь Мармаш.

В рр. 1928/29 провід хору перебрав Євген Бобовник, який під впливом музика Івана Охримовича, диригента святоюрського хору, почав звертати увагу на динаміку, хор гарно виконував "піяно і піяніссімо". З нагоди синоду єпископів в 1928 р. хор по мистецьки відспівав в каплиці псалом "Бог моя опіка", німецького композитора, за що дістав признання від музичних знавців. Хор тоді начисляв около 45 співаків. У багатьох випадках хор співав в змешеному числі 16-ти, коли з переїздом були получені високі кошти, чи з браку місця, як пр. в каплицях. В 1929 р. хор співав панахиду за пок. польського архієпископа в катедрі, яку правив Митрополит Андрей. Красу обряду і пісні самі присутні поляки високо оцінювали.

Після закінчення студій Євгена Бобовника хором диригував богослов Роман Ульяновський протягом двох років до 1931 р., а по нім

Володимир Жолкевич до 1935 р. Після закінчення студій останнього хором проводив Василь Якуб'як аж до червня 1939 р.”.

Хористи мали свій правильник, якого мусіли придержуватися. Передусім мусіли точно ходити на всі проби хору та брати участь у всіх виступах, академіях в мурах Академії чи поза ними на публичних концертах чи богослужбах. Більшість хористів співала також в крилосах всі богослужби. Не легко було молодим студентам ходити на проби хору і всякі лекції і виклади, та посвячувати свій вільний час. Та ніхто з них не нарікав, а противно всі мали моральне вдоволення, що могли своїм чудовим співом звеличати всі богослужби в мурах Семінарії, а в більші свята в Церкві св. Юра.

Хто з нас кол. богословів Богословської Академії чи громадян Львова не пам'ятає того прекрасного співу хору в відправах Йордану-водохрещі в морозний день 19 січня на львівським ринку, великопосних концертів покаяних псалмів в Церкві Святого Духа, Єрусалимської Утрени в Велику П'ятницю при Господньому гробі, зразково і артистично влаштованому студентами, Воскресної Утрени в церкві св. Юра на перемену співаної з мішаним і дитячим хором школи ім. Б. Грінченка, Маєвих богослужень, традиційного празника св. Юрія, величавих релігійно-національних маніфестаційних походів у Зелені Свята і відправ на могилах Січових Стрільців на Янівським і Личаківським цвинтарях, празника Покрови Пр. Діви Марії, традиційних листопадових академій, академії в честь св. Свящ. Йосафата, та академії в честь Основника Богословської Академії Митрополита Андрея, чи інаугураційних урочистостей акад. років 1928—44. Одним словом не було ні одної більшої релігійно-святкової імпрези у Львові, в якій хор не брав би участі. Широкі верстви української і чужої інтелігенції і громадянства витали тепло виступи хору студентів Богословської Академії з найбільшим признанням, про що свідчать тих кілька залучених дописів в часописах. (Див. Розділ XXIII).

Хроніка музичного життя в Богословській Академії

Брак архіву “Музичної Секції”, хору і оркестри, друкованих споминів і дописів у журналах і часописах утруднюють відтворити в хронологічному порядку музичне життя взагалі, а діяльність хору і оркестри зокрема. Докладніше дані про виступи хору маємо з двох ювілей-академій, які урядило Богословське Наукове Товариство:

Перша з них це “Ювілейна Академія в пошану св. свящ. Йосафата Кунцевича”, яка відбулася 15 лютого 1925 р. “В мистецькій програмі були виступи хору богословів: о. Й. Кишакевич: Пісню слави заспіваймо, М. Гольтсон: Доколі Господи. Тенорові сольо мистця М. Голинського, Ж. Бізе: Кармен, О. Нижанківський: Минули літа молодії та гра оркестри богословів: Келлер Беля: Увертура оп. 75.

Друга мистецька імпреза, підготована БНТ спільно з Духовною Семінарією це: Ювілейна академія у 25-ліття вступу на митрополичий

престіл Кир Андрея. Академія відбулася 28 лютого 1926 р., а на її програму склалися "Псалми" Бортнянського, виконані хором питомців під проводом диригента Степана Королюка, скрипкові продукції, тенорове сольо "Аве Марія", цитрове сольо славного цитриста о. Євгена Купчинського. (Див. "Богословія", т. IV. 1926, стор. 323). В червні ц. р. хор брав участь в сходах "День національної жалоби", в день "1-го листопада", в "День "Просвіти", та в роковини о. М. Шашкевича. В 1928 р. святочно відсвяткував хор 10-ліття "Листопадового зриву під проводом дириг. Є. Бобовника. В цім році Митрополит Андрей заснував Богословську Академію. Хор під проводом Р. Ульяновського на святочнім відкритті дня 6 жовтня 1929 відспівав Лаврівського "Услыши Господи глас мой" і Дм. Бортнянського "Господи кто обитает". (Див. розділ III). (Програма).

Про святочне відкриття Богословської Академії першу вістку подало львівське "Діло", ч. 224 з 9 жовтня 1929 р. в рубриці "З церковного життя". Хор студентів Академії відспівав Лаврівського "Услыши Господи, глас мой" і Д. Бортнянського: "Господи, кто обитает". Також опис торжества подали "Новий час" ч. 117, з дня 21 жовтня 1929 р., та "Нива", ч. 10 з 1929 р. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 2/II).

З чужомовної преси про святочне відкриття Богословської Академії і виступ хору, подав впливовий римський щоденник "L'Osservatore Romano" в ч. 227 з 28 листопада 1929 р.: "Secondo il programma della festa, il coro dei giovani seminaristi ha eseguito il canto del "Euxaudi Domine" del maestro Lavrivskyj". (Див. розділ XXIII, додаток ч. 2/II).

В діловому році 1929/30 діяльність Читальні "Просвіта" поширюється. Управа нав'язала контакт з Товариством ім. М. Шашкевича в Золочеві і приступила до сильної пропаганди ідеї й культу о. Маркіяна Шашкевича, головно серед своїх членів. За порадою о. Ректора Й. Сліпого управа рішила збирати датки, щоби здвигнути церкву на Білій Горі. Питомці зобов'язалися на засіданні 6 грудня 1931 р. купити п'ять моргів поля на ту ціль. Ця ідея присвічувала дальшій праці хору. Вже на найближчих літніх феріях члени хору урядили ряд концертів в честь Маркіяна Шашкевича.

В роках 1931 і 1932 праця Музичної Секції пожвавилася завдяки її прововоді і диригентові хору Володимирові Жолкевичові, який перебрав хор під свій провід по відході диригента хору абсольтента Богословської Академії Романа Ульяновського. Володимир Жолкевич був в тім часі завансований диригент, бо вже в часі своїх гімназійних студій провадив мужеський хор в Коломиї, а опісля в Філії Академічної Гімназії у Львові. Музичні свої студії диригентури продовжував в Музичнім Інституті ім. М. Лисенка в проф. М. Колесси. В часі його побуту в Богословській Академії і диригентури хор стояв на високім музичнім поземі й здобув собі признання широких кругів громадянства і музик.

В 1932 р. відбулися святочні сходи, в яких брав участь хор, а саме: академія Першого Листопада, 7 листопада панахида на личаків-

ському цвинтарі за о. Маркіяна Шашкевича з проповідю, 4 лютого вшанування пам'яті 15-літньої річниці бою під Крутами, сходи́ни для вшанування пам'яті 20-літньої річниці смерті Миколи Лисенка, та святочні сходи́ни присвячені пам'яті Тарасові Шевченкові.

Великий історичний день переживала Богословська Академія в дні 9 жовтня 1932 р. В той день відбулися святочна інавгурація нового з черги п'ятого акад. року, торжественне відкриття філософічного факультету, музею і відслонення пам'ятника вдячності Основникові Богословської Академії Митрополитові Андрееві в городі Духовної Семінарії.

"Нива" з жовтня 1932 р. докладно описала цей торжественний день переведений в мурах Богословської Академії. Після Служби Божої, хор під проводом В. Жолкевича розпочав свято пісню Б. Кудрика: "Хваліть діти Господа", а опісля біля пам'ятника підчас відслонення хор відспівав гарну могутню, композицію Лавр. de Rille "Мученики в Колізею". Свято хор закінчив піснею "Пісня Неофітів" Шевченка, композиції Б. Кудрика. (Див. розділ XXIII).

Рік 1933 був багатий в святочні імпрези, в яких брав участь хор богословів, а саме: В величавім 100-тисячнім святі "Українська Молодь Христові" в дні 7 травня 1933 р. В поході вулицями Львова хор співав релігійні пісні, а на площі Сокола-Батька торжественну Службу Божу.

Цього року Богословська Академія відсвяткувала 150-ліття Духовної Семінарії. 5 листопада відбулася академія, на якій хор відспівав Анатоля Вахнянина: "Живем, живем своїм життям" і псалом Бортнянського: "Радуйтеся людіе". (Див. розділ XXIII, додаток ч. 11/Х/6).

В цьому році відбулися також як що року академія Першого Листопада і панахида над могилою Пробудителя Галицької Землі о. М. Шашкевича. З цієї нагоди відчищено надгробний пам'ятник.

В діловому році 1933-34 відсвятковано Листопадову річницю 31 жовтня, академію в честь св. Свящ. Йосафата, а 9 листопада як і минулого року панахиду над могилою Шашкевича з проповіддю. Про панахиду було повідомлене громадянство в часописах. Далі хор брав участь в академії в честь Митрополита Андрея. Академію звеличали своєю присутністю Преосв. Кир Никита, о. Ігумен Клементій Шептицький, отці крилошани, отці і пани професори Академії.

"Великою несподіванкою в діяльності Т-ва було уладження Літературно-музичного вечора — стараннями Літературної Секції, при співучасті Музичної Секції. Взагалі треба замітити, що Літературна Секція в цьому діловому році показала найактивнішою. Її стараннями відсвятковано 120-ті роковини уродин Т. Шевченка.

До великих досягнень у діяльності Т-ва треба зачислити концертне турне хористів в днях 6-27. VIII. 1933 р. — членів Т-ва, з Шашкевичівськими концертами, з нагоди ювілейного року о. М. Шашкевича.¹⁾

Хором, який складався з 16 осіб²⁾, проводив В. Жолкевич. В часі ферій дала "шіснацятка" концерти в таких місцевостях:

Левандівка (11. VIII.), Гряда (13. VIII.), Замарстинів (15. VIII.), Знесіння (17. VIII.), Підбірці (19. VIII.), Винники (20. VIII.), Личаків (22. VII), Клепарів (24. VIII.), Підберізі (27. VIII.), Миклашів (28. VIII.), Яворів (29. VIII.), гімназія СС. Василянок і Т-во "Зоря" (оба 30. VIII.), Стрий (31. VIII.), Городок Ягайлонський (2. і 3. IX.), Духовна Семінарія (27. VIII.), семінарія СС. Василянок на вул. Потоцького, Академічна гімназія у Львові, — та співучасть в концерті в честь М. Шашкевича в Камінці Струмиловій (2. XI.). Крім концертів співав хор п'ять св. Служб Божих і одну панахиду.

Подаємо тут програму тих концертів:

- I. Частина: 1. Шашкевич — Матюк: Не згасайте ясні зорі — хор.
2. Реферат — вигол. І. Миронюк.
3. Кошиць: Ой на горі пшениченька
Вітер повіває — хор.
4. Р. Дурбак: Пробудителеві Галицької Землі
— декл. З. Нарожняк.
5. Воробкевич: Огні горять — хор
Ф. Колесса: Вязанка лемківських пісень — хор.
- II. Частина: 6. О. Нижанківський: Гуляли — хор.
7. М. Шашкевич: Побратимові —
декл. Я. Ніжникевич.
8. М. Лисенко: Ой сів пугач
С. Людкевич: Пою коні
К. Стеценко: Бурлака — хор (всі три пісні).
9. Б. Лепкий: До народньої пісні
— декл. З. Нарожняк.
10. І. Левицький: Мережка
Р. Придаткевич: Козачок — скрипкове сольо
Артемія Цегельського (оба твори)
11. М. Гайворонський: В'язанка стрілецьких пісень
К. Стеценко: — Прометей — хор.
При фортепіяні п. Б. Перфецький.
I тенор: Євген Левицький, Євген Дмитрук, Іван
Олексюк, Володимир Якимів.
II Тенор: Остап Стернюк, Іван Миронюк, Ярослав
Ніжникевич, Леонтій Борса.
I бас: Емануїл Кордуба, Василь Бринявський, Іван
Гаврилюк, Роман Дурбак.
II бас: Володимир Хома, Дмитро Базюк, Зиновій
Нарожняк, Сильвестер Саламон.
Диригент: Володимир Жолкевич.
Адміністрація спочивала в руках Вол. Фіголя, Миро-
слава Гориня і Мирослава Харини.

Не можна не підкреслити щирої та сердечної прихильності місцевих ОО. Парохів, що морально й матеріально причинювалися до успішного переведення цих концертів. Моральний успіх поїздки був великий. Ці концерти хору львівських богословів знайшли свій відгомін і на сторінках нашої преси.

Чистий дохід з коцертів призначено на викуп Білої Гори в Підлисю.

Що справа викупу Білої Гори дійсно лежить на серці членам Товариства, свідчить про це хоч би цей факт, що підчас Різдвяних ферій члени зібрали 300 зл. на ту ціль — так, що загальна сума з днем 1. IV. 1934 виносила 1036.82 зол. (перед роком було 168.54 зол.!).

В хроніці хору богословів слід згадати інавгурацію акад. року, яка відбулася 7 жовтня 1934 р. (це сема з черги), “Мета”, ч. 40 з 11. X. 1934 р. писала: “Інавгурація почалася псалмом “Хвалить діти Господа” (музика Б. Кудрика) у зразковому виконанні хору питомців під проводом дириг. В. Жолкевича”. (З, стор. 131). Про цю інавгурацію і виступи хору писали “Неділя”, “Діло”, і “Новий Час”. З чужомовної преси в першу чергу слід відмітити статтю на повищу тему, що її помістив офіціоз Апостольської Столиці, “L’Osservatore Romano” (266, 16. XII. 1934). Він на другій сторінці свого органу подав доволі обширний опис перебігу інавгураційних торжеств. Наголовок статті: “All’ Accademia teologica greco-cattolica di Leopoli”. Він також згадав про виступ хору богословів: “La cerimonia inaugurale cominciò con un bel canto del noto coro: dei seminaristi i quali sotto la direzione del signor Zolkewycz eseguirono la nuova composizione del Prof. Kudryk del salmo Laudate pueri Dominum”. (З, стор. 136).

В літніх феріях від 6. VII. — 27. VII) 1935 р. відбулася друга поїздка з концертами в честь Пробудителя Галицької Землі о. Маркіяна Шашкевича по важніших осередках Галичини.

Співуче турне хору студентів Б. Академії

“У зв’язку з ювілеєм 125-річчя від уродження Маркіяна Шашкевича, з ціллю спопуляризованя імени свого духового патрона, студентство Б. Академії за дозволом Ректорату улаштувало під патронатом Головної Управи Р. Ш. співуче турне по всій Галичині.

Повища поїздка по краю відбулася підчас ферій, в часі від 6—27 серпня 1935 р. За час трьох тижнів хор студентів Б. Академії, в складі 24 співаків та 1 адміністратора, відбув турне по 20 містах Галичини, у яких уладив 20 вечірних концертів. За час своєї об’їздки хор відспівав зразково Сл. Божу в Ярославі, Золочеві, Тернополі, даючи провінції гідний до наслідування взір та розгортаючи у всій повноті культуру церковного співу, що на жаль нині не скрізь стоїть на належній висоті”. (З, стор. 126).

Про концерти студентів Богословської Академії повідомила Головна Управа “Рідної Школи” всі осередки, де мали відбутися концер-

ти з закликом до громадян допомогти студентам виконати їм найкраще їхнє завдання.

“Від вітвірка, 6 серпня 1935, почнеться ряд концертів у пам’ять М. Шашкевича на дохід “Рідної Школи” в львівським і тернопільським Воевідстві, в таких місцевостях: Винники, Городок, Яворів, Перемишль, Ярослав, Любачів, Рава Руська, Белз, Сокаль, Радехів, Броди, Золочів, Зборів, Озірна, Тернопіль, Збараж, Микулинці, Теребовля, Копичинці, Чортків, Тлусте, Заліщики. — Прохаємо всі Хвальні Виділи Українських Товариств, а передусім Старшини повітових і місцевих Кружків “Рідної Школи” забезпечити нашим співакам найдогідніші умови в одержанню залі та розміщенні 23 співаків, щоб вони могли якнайкраще виконати своє завдання “Рідній Школі” на пожиток, а нації на славу!

Головна Управа “Рідної Школи”: **о. Ол. Базюк**, містоголова; **Д-р Мирон Коновалець**, секретар” (135).

Програма концертів була багата творами українських і чужих композиторів під проводом диригента Володимира Жолкевича. Акомпаньював мгр. Євген Дачишин.

Програма концертів:

1) А. Ведель: На ріках вавилонських. 2) Лірин: Хваліте Бога. 3) Вступне Слово. 4) а) Ф. Колесса: В горах грім гуде; б) К. Стеценко: Бурлака. 5) Р. Купчинський: Ода до пісні — декл. 6) а) С. Людкевич: Пою коні; б) Ф. Колесса: Низка лемківських пісень. 7) Л. Кореллі—Леонард—Ла Фолія. 8) Шуберт: Аве Марія. 9) а) Шуберт: Гагілка; б) Придаткевич: Янічок, Козачок. З буйним вітром на розмовоньці. 10) Йоан Евендсен: Романца. 11) Корн. Рібнер: Ноктурне. 12) О. Малінг: Лід дес Вістенмедхенс. 13) Ф. Колесса: а) Що то за грім; б) Пфайль: Ставок заснув. 14) Косач: Євангеличне — декл. 15) Воробкевич: Осні горять, Баркароля. 16) Р. Дурбак: Пробудителеві Галицької Землі — декл. 17) а) О. Нижанківський: Золоті зорі; б) Е. Гріг: Пізнання краю. — Деклямує: З. Нарожняк. При форт. мгр. Е. Дачишин.

Точки: 6) а) і 17) б) супров. фортепіяна.

Точки: 7-12 відіграв на скрипці А. Цегельський.

Крім того соліст Василь Матіяш відспівав сольову пісню: Матюка Цвітка дрібная.

Про високу мистецьку вартість концертів писали визначні музики майже в усіх часописах і журналах. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 15/ XII/2-11).

Під проводом диригента Володимира Жолкевича хор богословів дав 21 квітня 1935 р. “Духовний концерт” покайних псалмів в Семінарицькій церкві Святого Духа, в програмі якого були А. Веделя: На ріках вавилонських, І. Біликовського: Прискорбна есть, J. Rachelbel: Зглянься Боже (на два хори), Гайдена: Виджу Тя на хресті, G. Ranini: Христе Царю і Д. Бортнянського: Да молчить. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 15/XII/7).

Останній раз хор під проводом диригента Володимира Жолкевича брав участь в інсталяції Ректора Богословської Академії на Архидіякона. Шостого травня 1935 р. в дні традиційного празника архикатедрального храму св. Юра, у присутності Екск. Митрополита Андрея відбулася урочиста інсталяція Архидіякона Львівської Митрополичої Капітули, о. д-ра Йосифа Сліпого. Після інсталяції о. Архидіакон Сліпий відправив торжественну Службу Божу, під час якої виголосив проповідь Митрополит Андрей. На інсталяції взяли участь Професорський Збір, студенти та хор.

Після закінчення богословських студій диригента хору Володимира Жолкевича провід хору перебрав студент Василь Якуб'як, скрипаль і композитор Музичне життя в мурах Богословської Академії під проводом здібного самоука музики йшло старим руслом. Крім щорічних інавгураційних свят, хор брав участь у традиційних академіях Першого Листопада, св. Свящ. Йосафата, поминках по М. Шашкевичеві і в честь Митрополита Андрея та принагідних святах. В тім часі, аж до вибуху другої світової війни відбулися деякі хорова виступи під проводом диригента Василя Якуб'яка, які слід записати в хроніку хору.

Про інавгураційні торжества в 1935 р. "Мета", ч. 40 з 13. X. 1935 р. писала: Після Служби Божої почалася в будинку Духовної Семінарії, а саме в авлі академічна частина інавгурації, на естраду виступив хор богословів, який по мистецьки відспівав, під проводом п. В. Якуб'яка, Е. Гріга: "Пізнання краю". Після цікавого і живо виголошеного інавгураційного викладу виступив ще раз хор богословів, який відспівав Ліріна "Хваліте Бога". (3, стор. 142).

"Діло" в 270 р. з 10. X. 1935 р. писало: "Точно в год. 11 виступив на естраду великий хор питомців, що відспівав Е. Гріга "Пізнання краю" у фортепіановому супроводі мгра Євгена Дачишина. Диригував пит. Якуб'як. (3, стор. 1145).

Про свято інавгурацію того акад. року обширне звітження подав: "L'Osservatore Romano" (266. 14. XI. 1935): "La cerimonia si iniziò col canto "Laudate Dominum" magistralmente eseguito dalla "Schola cantorum" sotto l'esperto direzione del sig. Jakubiak". (3, стор. 148).

Про інавгураційні торжества в 1936 р. писала "Мета" в 41 ч. з 11. X. 1936 р. в передовій статті п. з. "Святочна інавгурація IX акад. року в гр.-кат. Б. Академії у Львові": Хор богословів, безперечно найкращий у Львові, під управою п. Якуб'яка, відспівав Ліріна: "Господи Боже мой". (3, стор. 150). Також про це торжественне свято писали "Дзвони" за жовтень 1936 р., стор. 399: "Першу точку інавгураційної програми по мистецьки виконав хор (найкращий у Львові) під управою питомця Якуб'яка, вдатно відспівавши Ліріна "Босподи Боже мой". (3, стор. 152).

Про участь хору в наступних інавгураційних виступах брак згадок.

В листопаді 1936 р. хор брав участь в двох святочних сходах, а саме:

Десятьліття смерти Єп. Й. Боцяна

В десятю річницю смерти Єп. Йосифа Боцяна, б. Ректора Дух. Семінарії, Луцького Єпископа та Львівського Єпископа-Помічника, в дні 20 листопада 1936 р. в церкві Дух. Семінарії відбулися заходом Б. Академії поминальні Богослуження.

Ранком того ж дня Ректор Б. Академії при співслуженні ОО. Професорів і Настоятелів і співі академічного хору відслужив поминальну Богослужбу та панахиду.

На Богослуженнях узяли участь визначні громадяни й представники українських наукових та культурних установ.

Академія у честь св. свцм. Йосафата

В неділю 29 листопада 1936 р. в авлі Б. Академії відбулася заходами студентів тої ж Установи святочна академія у честь св. свцм. Йосафата. На академії були Ректорат і Професорський Збір, ОО. Настоятелі Дух. Семінарії і студенти Б. Академії. Академія почалась виступом хору студентів, під орудою студ. В. Якубьяка, який відспівав “Кант про страшний суд” — Котка. Опісля студ. А. Будзан виголосив відповідну промову. Оркестра студентів Б. Академії під проводом студ. А. Цегельського відіграла Россінія “Вільгельма Телля” і Бетовена “Symphonie Pastorale”. Студ О. Іванюк відрецитував поему Р. Дурбака: “У день св. Йосафата”. В дальшу чергу виступав хор (Отта “Каплиця”). По ньому студ. смичковий квартет відіграв “Квартет d-moll” Шуберта. Академія покінчилась псалмом Бортнянського “Вскую прескорбная еси душе моя”. 3, стор. 124). (Див. розділ XXIII, додаток ч. 15/XII/8).

В 1937 р. хор богословів під проводом диригента В. Якубьяка крім традиційних свят і академій в мурах Богословської Академії брав участь в двох академіях, які відбулися в залі великого театру, а саме:

“В 300-ліття смерти Митрополита Рутського”

В неділю 21 березня відбулася в залі великого театру академія з нагоди 300-ліття смерти великого подвижника унії Митрополита Йосифа Веляміна Рутського. На концертну частину академії склалися хори богословів Богословської Академії і хору “Бояна”, сольовий виступ співака Михайла Голинського і скрипаля богослова Артемія Цегельського. Хор питомців відспівав два псалми Д. Бортнянського: “Вскую прискорбная еси” і “Небеса повідають славу Богу”. Хор “Боян” відспівав псалом Бортнянського “Блажен Муж”. Оперовий співак Михайло Голинський відспівав “Боже одомщення зглянься” В. Барвінського і О. Нижанківського: “Жита”. А. Цегельський відіграв “Ля Фолія А. Кореллі-Леонард”а в фортепіановому супроводі д-ра Б. Кудрика (Див. розділ XXIII, додаток ч. 15/XII/5).

“Сторіччя появи “Русалки Дністрової”

В дні 18 квітня 1937 р. “Львівський Боян” при участі хору студентів Богословської Академії улаштував у залі “Великого Театру” у

Львові святочний концерт з приводу 100-ліття появи “Русалки Дністрової”.

У повищому концерті-академії взяла участь Богословська Академія в цілому, хор її студентів виступив у чотирьох точках: Людкевича “Дайте руку, юні друзі”; — Лаврівського “Чом річенько домашная” і М. Колесси “Як мило згадати”. Врешті цей же хор зміцнив хор “Бояна” і гуртом відспівав Бориса Кудрика “Великий єсть Бог” (з Русланових псалмів). (З, стор. 124). (Див. розділ XXIII, додаток ч. 15/XII/9).

А. Цегельський в своїй праці “Музичне життя в Духовній Семінарії у Львові” згадує про три поїздки богословського хору по краю в 1933, 1935 і 1937 рр. (Див. розділ XIII, додаток ч. 15/XII/6). На жаль докладніших даних про останню поїздку 1937 р. нема. В “Ділі” з 3 серпня 1937 р. в дописі “На Маркіяновій Горі” (Свято з нагоди 100-ліття появи “Русалки Дністрової”) є згадка, що Службу Божу відправив Преосв. Никита, а співав хор Богословської Академії. (Див. розділ XIII, додаток ч. 15/XII/6). Чи хор давав концерти, невідомо.

Про працю і діяльність хору під проводом диригента Василя Якубця в академ. році 1938/39 маємо скупі відомості. Крім традиційних річниць, в цім році припала річниця 950-ліття Хрещення України-Руси, яку святочно відсвяткували в Галичині, а передусім у Львові в залі великого театру. Спільно з іншими хорами взяв участь також і богословський хор Богословської Академії. Друкованих дописів про це свято бракує, а також про мистецьку частину. Цьогож року 17 квітня 1938 хор богословів під диригентурою В. Якубця (абсолютент БА в 1939 р.) дав великопісний “Духовний Концерт” покаючих псалмів в церкві Святого Духа. Шість точок програми виповнили програму концерту. Деякі важніші з них це: А. Архангельського: Помишляю день страшний та псалми Д. Бортнянського: “Возведох очі мої”, “Услиши Боже глас мой” і “Скажи ми, Господи, кончину мою”.

Про цю імпрезу д-р М. Волошин написав гарну рецензію п. з. “Духовний концерт студентів богословів” в “Меті” з 15 травня 1938 р. з признанням Ректоратові, що відновив культ релігійної музики, а хорові, диригентові і солістам, що совісно сповнили своє завдання. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 15/XII/II).

Про працю “Музичної Секції” і хору в воєнних часах 1941-44 мало можна писати, бо в пресі під німецькою цензурою не можна було писати про ці речі. Стара пословиця “Inter arma silent Musae” болюче справдилася на мистецькім житті взагалі, а зосібна на хорові Богословської Академії, який не міг розвинути і проявити діяльності перед 1939 р.

Крім традиційних концертів на святочних сходах в мурах Академії слід згадати про традиційні поминки по о. Маркіянові Шашкевичеві 1 черня 1943 р. з промовою Преосв. Йосифа Сліпого. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 15/XII/12).

Традиційні поминки по о. Маркіянові Шашкевичеві

Рік-річно студенти Богословської Академії справляли поминки по Пробудителеві Галицької Землі М. Шашкевичеві, колишньому питомцеві Духовної Семінарії у Львові.

В день св. Маркіяна 7 листопада над могилою Великого Мужа на Личаківському кладовищі відправлялася панахида, що її служив ректор Богословської Академії о. д-р Й. Сліпий при численній присутності всього студентства й громадянства. На панахиді співав хор Богословської Академії, а один із студентів виголошував відповідну проповідь. У кінці цих торжеств відпоручники Т-ва "Читальня українських студентів-богословів ім. М. Шашкевича" склали вінок на могилі. (За, стор. 126).

Хоч рік-річно студенти й професори Богословської Академії відправляли поминки на могилі о. Маркіяна Шашкевича, то однак не замарковано ніде ні ходу відправ, ні промов. Єдина промова преосв. Йосифа Сліпого, виголошена на могилі 1 червня 1943 р. з нагоди століття смерті о. Маркіяна Шашкевича, збереглася і її передруковуємо: (Див. розділ XXIII, додаток ч. 15/XII/12).

в) Оркестра

Першу згадку про оркестру в Духовній Семінарії маємо 1880 р. Подібно, як хор в тих роках тішилася славою, колиж почалися непорозуміння між москвофілами і українцями-народовцями в 90-тих роках діяльність оркестри підупала. Більшість москвофілів рекрутувалися з Перемиської Дієцезії з Лемківщини, де вони тішилися особливими привілеями і опікою поляків і москалів. Подібно, як в хорі найкращі співаки походили з Перемиської Дієцезії, так само семінарська оркестра, що вже тоді мала свою славу, була в руках москвофілів. Оркестра ця була добре вишколена і зіграна, так що виконувала навіть трудні композиції Вердія, Шуберта, Бетовена. Диригентом був Юрій Генсьорський, що сам грав теж першу скрипку. По його відході на IV рік до Перемишля, обняв диригентуру Зиновій Ільницький, що, як знаменитий скрипак, скінчив за дозволом Ректорату музичну консерваторію у Львові; маючи велике замилювання до гри на скрипці, він присвячував весь вільний від обов'язків час музичним вправам, а з того виходило таке, що ніхто з ним не хотів мешкати; виганяли його "з-під числа", так, що він в умивальні мусів шукати місця для своїх вправ. Брат його Северин грав добре на флеті.

Замітною силою у тодішній оркестрі був Северин Яминський, що грав добре на всіх інструментах, а спеціально на контрабасі. Як вже згадано, всі вони були здекларованими москвофілами; з українців у тій оркестрі не було нікого.

У тому часі москвофільська часописна кампанія проти українців і проти Єрархії досягла кульмінаційної точки; "Галичанин" отверто взивав до бойкоту всего, що українське, а навіть до непослуху Духов-

ній Владі; українців називали зрадниками свого народу, — а найбільше, очевидно, діставалося кард. Сембратовичеві.

До того часу семінарська оркестра поводитися супроти українців доволі коректно і лояльно, беручи активну участь у всіх українських імпрезах, а передовсім у Шевченківських концертах. Однак в р. 1898 під впливом “Галичанина” настала зміна. Москвофіли зачали кириню і бойкот на цілій лінії, — а перед вели, очевидно, члени оркестри. У цьому році обіцяли вони, як що року, відіграти кілька точок на Шевченківському концерті, — однак день перед концертом по спільній нараді відмовилися від участі, а тому ці точки програми мусіли відпасти.

По концерті — під свіжим вражінням москвофільської кирині — зійшовся гурток діяльніших питомців-українців, щоби порадитися про дальше співжиття з москвофілами. На цій нараді поручено мені за всяку ціну заложити “свою”, т. зн. українську оркестру, щоби не бути залежним від москвофілів і не бути нараженим на всякі несподіванки.

До цієї справи я і взявся, — і хоч з трудом, все таки вдалося мені підшукати кілька питомців, що грали на якихнебудь інструментах, а при тім таких, що зобов’язалися брати участь у частих пробах і посвячувати час рекреацій на нудні, довгі вправи.

Найтяжча справа була з контрабасом, бо годі було підняти ко-го, хтоб хоч трохи був обізнаний з цим інструментом. Рівнож і я сам, хоч по трохи грав на багатьох інструментах, з контрабасом не мав ніколи до діла. Щож було робити? Видістав я десь школу для початкуючих і наперед сам переробляв лекцію, а відтак уділяв її “свому ученикові”, котрим був Кишакевич (молодший брат знаного композитора). Ріжниця між мною, як диригентом, і “учеником” була та, що я все йшов одну лекцію наперед. А однак охота, молодечий запал, ясно намічена мета — побороти всі труднощі! Незадовго “своя” оркестра вже навчилася кілька кусників грати. Зрозуміло, що трудніші місця (особливо в контрабасі) треба було відповідно до спроможности переробляти і улекшувати, що також давало немало труду. Але ціль була осягнена. Ми вже не потребували стояти о ласку москвофілів, не потребували їх просити.

Можна собі уявити, яка то була радість і одушевлення, коли оркестра перший раз “прилюдно” відіграла кілька точок — правда, може трохи невдатно, бож і не могла конкурувати з вишколеною й зіграною москвофільською оркестрою, — але це була “своя” оркестра, котрій можна було дещо вибачити!

А до таких “прилюдних” виступів мала оркестра нагоду доволі часто. Вже давніше був оснований і виявляв досить активну діяльність театральний кружок, котрого головою був тоді І. Королук, а режисером Максим Кінаш. Між іншими грали “Наталку Полтавку”. При цій виставі виступила наша оркестра перший раз “прилюдно” і самостійно. Коли відіграно на початку увертюру М. Лисенка до “Наталки-Полтавки”, а відтак, в антрактах (було це по Різдві) кілька колядок в моїй гармоні-

заці, зірвалася буря оплесків і окликів “слава”. Оце була і одинока, але прегарна нагорода — оркестрі за її тяжку працю.

Другий раз, і то вже з правдивим концертом на естраді виступала українська семінарська оркестра з нагоди прибуття до семінарії 2-ох питомців ужгородської семінарії.

На цьому місці слід замітити, що вже від кількох літ наші питомці старалися нав'язати дружні зв'язки з питомцями інших австрійських семінарій.

У цім напрямі найбільше працювала семінарська Читальня, котрої тодішній голова Плятон Карпинський багато в цьому огляді положив заслуг. Наперед нав'язано переписку і виміну книжок з чеськими питомцями. Рівнож і з ужгородською семінарією були ми у тіснім контакті. Однак цей контакт обмежувався до взаємної переписки; особистих відвідин якимось не було.

Аж ось у 1899 році перший раз завітали до нас на наше запрошення 2 ужгородські питомці, що у своїх синіх реверендах і своєю культурною поведінкою робили помітне вражіння.

Пізніше подібні відвідини були доволі буденним явищем, — але тоді було це небувале; це було перше переломання ледів, перше зближення 2 семінарій, розділених дотепер, як цього вимагала угорська політика, немов китайським муром.

Для гідного прийняття дорогих гостей зав'язався комітет, що рішив дати в їх честь прилюдний концерт, а по концерті “комерс” у рефектарі.

На цій нараді порішено теж цьому святочному прийняттю надати виключно український характер, і тому ухвалено цілу програму своїми силами. Вокальну частину концерту доручено Модестові Менцінському, а мені дали виконати 3 точки зі “своєю оркестрою”. І знову пішла гарячкова праця. Менцінський zorganizував “свій” хор і приготував хоральні точки виключно Лисенка (котрого він вже тоді найбільше любив).

Рівнож оркестра інтензивно працювала і виступила з 3 точками: повторила увертюру Лисенка до “Наталки Полтавки”, відтак відіграла “Rotourri” з народніх пісень (мого укладу) і один клясичний твір. Концерт на загал випав добре — хоч очевидно не так, як би він випав, коли б узяли участь усі співацькі сили семінарії.

У промовах на “комерсі”, виголошених щонайкращими промовцями, виразно підкреслено український характер львівської семінарії, і заохочувано до єдності в праці для українського народу по цей і по той бік Карпат, словом: кинено перший міст між Галичиною і Закарпаттям”.

Про діяльність оркестри в першій світовій війні нема згадки, аж після війни, оркестра під проводом диригента Миколи Зубаля взяла участь в мистецькій програмі академії в пошану св. Йосафата в дні 15 лютого 1925 р. заходами БНТ. Оркестра богословів відіграла

Келер Беля: Увертюру, оп. 75. ("Богословія", т. IV. 1926). Мабуть оркестра деякий час не діяла, бо А. Цегельський в своїй праці "Музичне життя в Духовній Семінарії у Львові" писав:

"Оркестру відновлено в 1933 році (диригент В. Білинський). В рік пізніше перейшла під заряд Ректорату (диригент А. Цегельський, абс. Вищ. Муз. Інституту у Львові). Повний склад має тепер 24 членів. Тут треба підкреслити велику прихильність Ректорату до цієї ділянки мистецтва, а також активну піддержку дирекції Вищ. Муз. Інституту у формі випозичання різних інструментів (гобой, фагот, вальтгорня) і нот, аж поки оркестра поступнево не придбає свого майна.

Коли переглянути репертуар за останні чотири роки, то можемо почванитися: Грігом (Моргенштіммунг, Асес Тод, Анітрас танц, Гульдгунгсмарш), Чайковським (Романца ф-моль, Пісня без слів), Бетовеном (Пасторальна симфонія (уривок), Турецький марш), Моцартом (Фігаро, Рондо а-дур), Шубертом (Недокінчена симфонія, Серенада), Россіні (Вільгельм Тель), Брамсом, Дворжаком (Гумореска) чи нашим Барвінським (Марш). Спільні проби відбуваються три рази в тижні.

Квартет станув на ноги аж тоді, коли підучились чєлєсти. Квартет у складі: Цегельський (I скрипка), Баран (II скрипка), Якуб'як (віоля) Легінь-Семеген (віолончеля) — виконував Шуберта Квартет д-моль, Гайдна "Сім слів", Барвінського Сюїту г-моль і транскрипції П. Пшенички з народніх пісень Леонтовича, Козицького, Веркєвського, Лисєнка.

Через систематичну подачу приступної поважної музики, з відповідними поясненнями, слїдно як зростає зрозуміння, а навіть зацікавлення глибокими музичними проблемами у студентів богословів. Багато помагає в тому радіо.

Ще є одна дуже важна ділянка: **Самоосвітна й Організаційна.** На це повстала в 1929 році "Музично-Драматична Секція". Об'єднує вона 47-73 членів, з того як виказує статистика з вакацій, 2/3 активних. Це одна з найрухливіших Секцій у Семінарії. Познайомлю хоч поверховно з її працею в останніх 9 роках.

Реферати торкалися практичних потреб слухачів:

Праця диригента на селі (Горбачевський, Дїдурик, Якуб'як, Цегельський), Характеризація в аматорськїм театрі (Мартинюк), Народня пісня (Жолкевич, Василевич), Основи правильного співу (Матїяш, Якуб'як).

Також реферати, які давали найконечніші відомості з музики: Новїтня музика (Горбачевський). Про мелодію (Цегельський). Про бандуру (Янушевський). Про ліру (Задорожний). Про цитру (Микитка). Микола Лисєнка (Дядьо, Горбачевський). 150-річчя Баха і Генделя (Горбачевський).

До того члени Муз.-Драм. Секції користали з підручної бібліотеки Секції (79), передплачували музичні журнали (“Боян”, “Муз. Вісті”, тепер “Українську Музику” — 13 примірників), чи закупували музичні видання (напр. “Диригентський порадник” — 25 прим.).

Секція видає кожного року поважну скількість нот для приватного вжитку богословів, даючи їм у руки дешево добірну музичну літературу.

В перших роках існування на плечах Секції лежало влаштування всіх імпрези у Семінарії, а було їх чимало (Листопад, св. Йосафата, Божої Матері, Митр. Кир Андрея і принагідні як М. Шашкевича і інш.). Тепер виключною доменею Секції є влаштувати двічі в рік на запуски “Вечері гумору” і разом з Літературною Секцією переводити раз у рік Літературно-музичні вечорі семінарських поетів та композиторів (Р. Дурбак, В. Якуб'як), а крім того в останньому академічному році уряджено три Святочні Сходини: 16. V. 1937 Віктора Матюка, 24. X. 1937 Миколи Лисенка і в 1938 році Е. Гріга з рефератами й концертними програмами. На зразок подаємо програму Грігового свята: Реферат Б. Горбачевського. Скрипкове сольо А. Цегельського: Соната ц-моль 1 ч., Оркестра: “Темпельтанц”, В печері короля гір, Пісня Сольвейги з теноровим сольом І. Задорожного, Поклонний марш. Хор: Пізнання краю з баритоновим сольом В. Матіяша”. (343, стор. 170-173).

Крім оркестри і квартетів на різних святах-академіях виступали також бандуристи в складі Богдан Ганушевський, Дмитро Гончар і Юрій Свістель. Оркестра, квартет, бандуристи чи солісти скрипалі виступали на більших святах Богословської Академії, а також на авторських музично-літературних вечорах та вечорах гумору під кінець кожних мясниць, нажалі хроніка їх мистецьких виступів і програми не записані, хоч вони тішилися гарними успіхами і признанням музик. Згадка про виступ хору і оркестри є записані в “Меті”, ч. 346 з дня 19 грудня 1937 р. п. з. “Поклін Найдостойнішому Соленізантові”. Хор на академії в честь Митрополита Андрея в дні 13 грудня 1937 р. під проводом дир. Василя Якуб'яка відспівав Д. Бортнянського: “Услиши Господи, глас мой” і Г. Цельнера: “Вальтазар”. Оркестра під проводом А. Цегельського відіграла один з оперових фрагментів В. А. Моцарта. Цегельський відіграв на скрипці П. Чайковського: “Меланхолійну серенаду” при акомпаньяменті д-ра Б. Кудрика. Василь Матіяш відспівав дуже вдатно В. Барвінського “94 псалом Давида” при акомпаньяменті мгра Є. Дачишина. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 15/ХІІ/10).

В акад. році 1938 закінчив богословські студії диригент оркестри А. Цегельський, знаний в музичнім світі скрипаль і провід оркестри передав диригентові хору Василеві Якуб'якові.

Дальша доля оркестри, як і хору була невідраднa. Їх майно, інструменти, ноти, бібліотека й хроніка їх музичної діяльності підчас воєнних інвазій Галичини пропали безслідно. В роках 1941-44 оркестра не діяла, хіба квартети, дуети чи солісти скрипалі, піяністи. Розділ

оркестри, подібно, як і хору вимагають в будуччині докладнішого обговорення їх музичної діяльності їхніми диригентами чи членами, щоби пам'ять про них не пропала для історії Духовної Семінарії і Богословської Академії.

Члени Виділу й Контрольної Комісії

Т-ва "Читальня українських студентів Богословії
ім. М. Шашкевича у Львові".

1. В часі від 25. III. 1926 — 12. III. 1927.

а) Члени Виділу:

Голова — Лев Глинка
Секретар — Лев Вашук
Бібліотекар — Кость Стисловський
Скарбник — Роман Чередарчук
Член — Ярослав Раковський
Заступники — Остап Бородайко
Василь Глібовицький
Василь Мармаш

б) Контрольна Комісія:

Василь Костюк
Олександр Мальчинський
Василь Лесюк
Заступник — Віктор Цебровський

2. В часі від 12. III. 1927 — 24 III. 1928.

а) Члени Виділу:

Голова — Лев Глинка
Містоголова — Василь Глібовицький
Секретар — Михайло Юхнович
Бібліотекар — Любомир Головацький
Скарбник — Василь Додик
Домівкар — Ярослав Чума
Заступники — Микола Андрушко
Софрон Коліда
Осип Боднарчук

б) Контрольна Комісія:

Др. Йосиф Бабяк
Василь Костюк
Василь Мармаш
Заступник: Степан Бачинський

3. В часі від 24. III. 1928 — 27. III. 1929.

а) Члени Виділу:

Голова — Лев Глинка
Містоголова і Бібліотекар — Володимир Кучабський
Секретар — Іван Клюс

Скарбник — Любомир Головацький
Господар — Софрон Коліда
Заступники — Яків Боровик
Микола Думанський
Володимир Миндюк

б) Контрольна Комісія:

Др. Йосиф Бабяк
Іван Цимбала
Іван Шулим
Заступник — О. Боднарчук
4. В часі від 23. III. 1929 — 15. IV. 1930.

а) Члени Виділу:

Голова — Іван Гриньох
Містоголова — Володимир Сеньківський
Секретар — Федір Давидюк
Бібліотекар — Володимир Ганкевич
Скарбник — Омелян Івасик
Господар — Юліян Микитин
Заступники — Михайло Ковальчук
Яків Мостюк
Михайло Головацький

б) Контрольна Комісія:

Софрон Коліда
Володимир Кучабський
Яків Боровик
Заступник — Андрій Трач

5. В часі від 15. IV. 1930 — 7. V. 1931

а) Члени Виділу:

Голова — Володимир Кучабський
Містоголова — Микола Дядьо
Секретар — Степан Серкез
Бібліотекар — Юрій Процюк
Скарбник — Михайло Ковальчук
Господар — Семен Черниш
Заступники — Володимир Слоневський
Іван Яремін
Володимир Королук

б) Контрольна Комісія:

Іван Ждан
Евген Король
Іван Мацієвич
Заступник — Володимир Фіголь

6. В часі від 7. V. 1931 — 7. V. 1932.

а) Члени Виділу:

Голова — Микола Дядьо
Містоголова — Володимир Фіголь
Секретар — Іван Мацієвич
Бібліотекар — Ярослав Ніжникович
Скарбник — Семен Черниш
Господар — Юрій Процюк
Заступники — Петро Пастух
Володимир Стецюк
Андрій Сікора

б) Контрольна Комісія:

Евген Король
Володимир Королюк
Михайло Сопуляк
Заступник — Олександр Буць

7. В час від 7. V. 1923 — 12. III. 1933.

а) Члени Виділу:

Голова — Микола Дядьо
Містоголова — Володимир Фіголь
Бібліотекар — Тома Барияк
Михайло Головацький
Скарбник — Мирон Іжак
Господар — Емануїл Кордуба
Заступники — Йосиф Галиш
Іван Любович
Антін Косар

б) Контрольна Комісія:

Іван Миронюк
Михайло Сопуляк
Володимир Тарнавський
Заступник — Роман Мельник

8. В часі від 12. III. 1939 — 1. IV. 1934.

а) Члени Виділу:

Голова — Володимир Фіголь*)
Містоголова — Олександр Буць
Секретар — Антін Косар
Бібліотекар — Осип Галиш
Скарбник — Іван Головацький
Господар — Евген Антонович
Заступники — Сильвестер Саламон
Михайло Головацький
Іван Лещишин

б) Контрольна Комісія:

Емануїл Кордуба
Володимир Тарнавський
Роман Мельник
Андрій Шекерик-Доників

9. В часі від 1. IV. 1934 року.

а) Члени Виділу:

Голова — Олександр Буць
Містоголова — Осип Галиш
Секретар — Мр. Микола Збир
Бібліотекар — Андрій Козак
Скарбник — Мирослав Лазарук
Господар — Ісидор Борецький
Заступники — Роман Генік-Березовський
Ярослав Легінь
Конст. В. Жултанський

б) Контрольна Комісія:

Михайло Головацький
Микола Бучко
Іван Головацький
Заступник — А. Бучацький

Список членів Виділу пізніших років: див. знімки з поданнями імен і прізвищ богословів на них.

Праця про “Читальню” була неповна, коли б не згадати ідейних питомців-голів Управи, якими були Лев Глинка, Іван Гриньох, Володимир Кучабський, Микола Дядьо, Володимир Фіголь, Олександр Буць, Антін Косар, Андрій Козак, Андрій Турчин і Петро Олійник (розстріляний німецьким Гестапом в 1942 р. в Києві разом з Іваном Рогачем, кол. питомцем Богословської Академії, секретарем президента Карпатської України о. Августина Волошина).

Чи “Читальня Українських Студентів-Богословів ім. М. Шашкевича” осягнула свою мету, на це відповідь щойно колись історія. “Але, в кожному разі, велика ідея о. Маркіяна в семінарських мурах росла-розвивалася та видавала стократні плоди на моральному, культурному та господарському полі Галицької Землі й далеко поза її границями. Хто збагне ті великі цінності, що їх дали своєю працею члени товариства Українському Народові? Чи знайдеться на Галицькій Землі якесь національне товариство, де ініціаторами, робітниками, добродіями не були б священники — колишні члени “Читальні”?

За тих кільканадцять літ “члени влаштували в Семінарії десятки концертів, академій і свят, присвячених національним подіям і геніям, сотки рефератів на всякі теми, а під час ферій виголошували неменше відчитів і промов на провінції, перевели багато люстрацій товариств, підготовляли театральні вистави, концерти, академії та засновували

багато товариств у тих місцевостях, де їх ще не було. І це не була праця переходова, випадкова. Це все було спрямоване згори до наміченої цілі: дати народові релігійно-національне виховання". (44, стор. 97 - 98).

Який милий спомин в о. Сильвестра Саламона (нащадка українських переселенців, з Крижевацької єпархії, уродженця Югославії) про перебування і студії в Богословській Академії, та про музичне життя в Духовній Семінарії, а з особна про хор, якого був членом і з якою тугою пише про Львів та Духовну Семінарію та надію на "віднову буйного рідного життя у так заслуженій для українського народу та рідної Церкви Духовної Семінарії, нехай посвідчить його спомин п. з. "Хор Богословської Академії у Львові 1931-1935 років". (Див. розділ XXIII, додаток ч. 15/XII/13).

II. Другим товариством в семінаритських мурах, яке проявило живу діяльність протягом існування Богословської Академії була **Кооператива "Визволення"**.

Торговельні справи теж не були чужі студентам-богословам. Тут діяла кооператива з крамницею, де можна було купити все потрібне для щоденного вжитку студента. Кооператива, також під протекторатом Ректорату, влаштуувала курси книговедення та різні реферати на кооперативні теми.

Перші збори кооперативи відбулися 26 жовтня 1926 р. в присутності 75 осіб. "Збори відкрив о. ректор д-р Й. Сліпий промовою, в якій вказав, що головним завданням вихованків Духовної Семінарії є провадити у майбутньому повірені їм душі до єдиної та найвищої Мети — Бога. Одначе питомці не сміють стояти осторонь усіх інших явищ громадського життя, вони мусять брати в ньому діяльну участь. А тому, що тепер громадянська праця концентрується головно довкола кооперативної, о. Ректор уважав за відповідне, щоб була основана кооператива в Духовній Семінарії, та бажає ініціаторам якнайкращих успіхів". (44, стор. 102).

Доповідь про кооперацію виголосив Лев Глінка, затверджено статут і намічено головні цілі:

- 1) ближче ознайомити членів з ідеєю кооперації та з кооперативним діловодством,
  - 2) уможливити членам скорше й по приступних цінах набуття товарів.
- а) Організаційна діяльність кооперативи.

І дійсно, незабаром кооператива могла похвалитися гарними не лише матеріальними, але й моральними успіхами. Закуплено літературу кооперативного змісту й улаштовано курси книговодства. В 1931 р. відбувся кооперативний курс старанням Суспільної Секції "Читальні" під проводом Романа Мисевича. Курс тривав від 18. II. — 4. III. Викладали прелегенти РСУК. В наступному році, завдяки голові надзірної ради Р. Салагубові та заходами Ректорату, відбувся кооперативний курс від

22. XI. до 15. XII. 1932 р. Програма курсу складалася з двох частин. теоретичної та практичної.

“На теоретичну частину зложилися відчити визначних сучасних кооператорів — інж. Юліяна Павликовського, Остапа Луцького, Юліяна Шепаровича, Михайла Капусти, Андрія Палія, Івана Мартюка та мец. Івана Корчинського. Знову ж до програми практичної частини включено курс кооперативного книговодства, яке приступно виклав інж. Ольховий. У першій частині курсу взяли участь майже всі слухачі Академії, а в другій — лише слухачі IV-го року, бо їм була найбільше потрібна практична підготовка”. (44, ст. 103 і 104). В 1934/35 р. заходом голови Надзірної Ради Е. Болахівського влаштовано практичний самоосвітній курс книговодства, який пізніше відбувався майже що року. 1932/33 кооператива перебрала від “Читальні” Видавничу Секцію, душею якої був Богдан Смик. Завдяки йому і його наслідникам явився ряд цінних скриптів.

б) Видавнича діяльність кооперативи “Визволення” була дуже продуктивна: в 1931 р. видано “Сакру” о. д-ра Мишковського під провідом Юліяна Микитина; на шапірографі видано “Історію філософії” о. проф. д-ра М. Конрада та “Обряди” о. Степана Рудя. (Переписували Роман Генік-Березовський і Іван Гаврилюк); на циклостилі видано завдяки Богданові Смикові “Супруже право” о. д-ра Л. Глинки, “Річеве право” о. д-ра Л. Глинки, “Фундаментальну догматику” о. д-ра С. Сампари, “De verbo incarnato”, “De Gratia” о. д-ра Б. Липського, та “De Deo uno”, “De SS. Trinitate” о. ректора Й. Сліпого

Були заходи перевидати “Історію Церкви о. проф. Л. Лужницького, одначе воєнні дії другої світової війни знівечили ці і інші заходи Управи. Всі запаси скриптів знищили большевики. (249).

Кооператива здобула теж гарні матеріальні осяги. Від 1926/27 до 1933/34 рр. мала 421 члена з уділами на суму 775 зол., резервовий фонд виносив 3.348.92 зол., а разом загальний оборот виносив 160.465.93 зол. Чистий прибуток за той час виносив 5.718.80 зол. Його розділено частинно на добродійні й загально національні цілі, як “Рідна Школа”, Т-во Укр. Інвалідів, “Просвіта”, викуп Білої Гори і т. п.” (45, стор. 104-105).

в) Слід згадати також і про “Щ а д н и ч у К а с у”, яку засновано в 1929/30. Вона займалася збіркою дрібних ощадностей (оборот в 1933-34 р. виносив 7.832.61 зол.) та популярними доповідями на теми щадничо-кооперативні.

З цього короткого звіту бачимо, що кооператива “Визволення” за недовгий час свого існування мала гарний осяг у вихованні питомців в кооперативному дусі, бо дала їм найконечніше знання про кооперацію, що була основою нашого економічного життя в ці невідраді часи.

Надзірну Раду кооперативи “Визволення” протягом її існування очолювали: Віктор Цебровський, Константин Стисловський, Василь Додик, Яків Білоскурський, Осип Баб’як, Федір Давидюк, Роман Салагуб,

Петро Пастух, Євген Болехівський, Богдан Остапович, Роман Кисілевський.

III. Третім товариством найбільш діяльним, а разом і найстаршим у мурах Духовної Семінарії і Богословської Академії було: **“Братство Входу в Храм Пречистої Діви Марії”**. Кожний кол. питомець пам’ятає це зворушливе свято-прийняття нових членів до Братства, численні маріологічні конференції, богослуження, доповіді й концерти-академії в день празника. Своїми початками Братство сягає часів Митрополита Йосифа Сембратовича, який вперше в нас подав думку заснувати Братство. Заснування Братства в мурах Львівської Духовної Семінарії зреалізував його наслідник Митрополит Сильвестер Сембратович. На прохання духовника Семінарії о. Ізидора Дольницького Митрополит звернувся з проханням до Папи Льва XIII про дозвіл заступати Братство. Папа радо згодився на заснування Братства й наділив його відпустами. Тоді Митрополит грамотою з 24 червня 1885 р. заснував правно Братство під назвою “Введення в Храм Пречистої Богородиці”. Опікуном-директором Братства аж до його смерті 22. III. 1924 р. був усім знаний о. Ісидор Дольницький.

“Ціль Братства незвичайно висока й до певної міри включається в його назву, тобто, щоб його члени, перебуваючи в Семінарії під особливою опікою й покровом Пречистої Діви Марії, вироблялися на добрих священників — ревних душпастирів, подібно як Пречиста Діва Марія під діянням Божої ласки й під наглядом священників приготувалася до високого достоїнства Божого Материнства, до якого призначило Її Боже Провидіння”. (44, стор. 128-29).

Братство вповні осягнуло своє завдання, бо здається, жадне товариство не мало такої великої кількості членів, як Братство, і жадне товариство не перевищило Братства в харитативній праці. При Братстві 13. II. 1931 р. засновано “Харитативну Секцію”, що мала помагати не лише своїм членам-питомцям, але і світським студентам. На пропозицію Секції питомці щоденно зрікалися — не їли 10-15 обідів, призначаючи їх для бідних світських студентів. Скільки нині є професіоналістів, які завдячують можливість закінчення студій цим благородним вчинкам студентів-питомців!

При Братстві була ще одна секція, т. зв. “Місійний Комітет”. Його завданням було помагати нашим місіонарам, розсіяним усюди, де билося українське серце, в різних краях Європи й Америки. Переважно Місійний Комітет помагав їм посилками книжок і часописів. Ці факти це тільки вияви зовнішньої діяльності, а “хто зчислить ті Служби Божі, ті гарячі молитви, якими горіли серця братчиків, ті тихі і глибокі розважання, якими сталилися душі, та ті численні молебні й пісні щирої вдяки, якими були сповнені серця почитателів до їхньої Покровительки, за безмежні благодаті від Бога, що спливали так щедро через Її руки?” (44, стор. 135). По смерті о. Ізидора Дольницького опікуном Братства Входу в Храм Пречистої Діви Марії був о. Йосиф

Лучинський ЧСВВ, а від 1929 р. аж по кінець існування Академії — її духовник о. Степан Рудь.

ІV. З інших товариств студентів Богословської Академії слід згадати про **“Пласт”**. Студенти заснували XIII курінь старших пластунів. Курінними цього куріня були Софрон Коліда в 1929 р. і Іван Гриньох в 1930. Пласт не розвинув ширшої діяльності між студентами, бо поляки 1930 його розв'язали.

V. Протияльогольне Т-во **“Нове життя”**.

Протияльогольне Товариство Богословів “Нове Життя”, 8 листопада 1929 року, в середині Іван Гриньох.

РОЗДІЛ XVIII

АДМІНІСТРАТИВНІ СПРАВИ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Писати нині про фінансові справи Богословської Академії дуже тяжко, бо немає під рукою всіх рахункових звітів. В останні роки існування Богословської Академії через воєнні дії не появились письмові звіти з діяльності Академії. Такі звіти напевно були приготовані, одначе пропали в друкарні “Бібльос” після окупації Галичини большевиками. Величезну частину оплат і фінансових зобов'язань покривав сам Митрополит Андрей. Від нього ніхто з потребуєчих не відходив з порожніми руками, то що ж говорити про Богословську Академію, яка була його мрією, надією і підставою дальшого розвитку Церкви й народу.

“Завдяки щедрості Його Ексцеленції Митрополита-Основника Академія не зустрічалася з фінансовими труднощами. Розпорядком з 27. X. 1928, ч. 135/Орд. унормовано платню професорів. Ректорат одержував платню з каси Митрополичого Ординаріату і виплачував через квестуру. Інші видатки покривав Ректорат з оплат слухачів, іспитових такс та продажу книжок. Щоправда, Митрополичий Ординаріат уживав заходів у Міністерстві Віроісповідань і Публічної Освіти про призначення дотації для професорів, — яка правно належиться згідно з конкордатом, — одначе безуспішно”. (1, стор. 107).

У своїй інавгураційній промові 7 жовтня 1934, на початку акад. року 1934/35 ректор Й. Сліпий сказав про фінансові справи Богословської Академії: “Задумом бажанням Впр. Основника було і є, щоб уфундувати Академію як самостійну установу і відповідно її вивінувати. Маємо повну надію, що ці зусилля досягнуть вневдовзі бажаний успіх. Як в попередньому триліттю, так і в цьому, головний тягар видатків поносив Впр. Митрополит, а крім того, покривано видатки, передусім кошти видань і адміністрації, таксамо і продажем книжок.

Беручи до уваги тяжке економічне становище в Галичині на той час та убогість студентів, ректорат мусів дуже ошадно й економічно господарювати, щоб утримати таку інституцію і не заборгуватися. І тут виявився організаційний та економічний хист о. Ректора та його помічника, о віце-ректора Малиновського. Академія досконало справлялася з своїми фінансовими зобов'язаннями, так що річні касові білянси виказували готівку в касі.

1928-29 р. мав прибутків 37.626,68 зл.

1929-30 р. мав прибутків 51.861,49 зл.

1930-31 р. мав прибутків	66.082,01	зл.
1931-32 р. мав прибутків	69.732,72	зл.
1932-33 р. мав прибутків	73.019,88	зл.
1933-34 р. мав прибутків	82.019,87	зл.
1934-35 р. мав прибутків	92.837,12	зл.
1935-36 р. мав прибутків	95.753,64	зл.
1936-37 р. мав прибутків	89.657,28	зл.

Рахунок каси
Рік 1928/29

Предмет	Прибутки	Видатки
Вписове й семестральні такси	Зл. 14.140.64	
Дотація від Митроп. Ординаріату	" 18.450.—	
Квестура за вписові карти й абсолюторії	" 538.16	
Позички від Духовної Семінарії	" 3.655.—	3.655.—
Платня 17 професорів	"	31.590.05
Нагороди за праці на істор. семінарі	"	80.—
Друк праць	"	1.432.23
Папір, книги, печатки, чорнило, оголошення, друк вписових карт	"	600.—
Удержання квестури	"	600.—
Недобір 30. IX. 1929	" 842.88	
	Зл. 37.626.68	37.626.68

Рік 1929/30.

Предмет	Прихід	Розхід
Недобір з днем 30. IX. 1929	Зл.	842.88
Вписове й такси	" 13.507.84	
Дотація від Митропол. Ординаріату о. д-р Д. Дорожинський, причинок на друкування своєї праці	" 38.176.05	
	" 177.60	
Платня 17 професорів	"	38.566.70
Удержання квестури	"	600.—
Друкування й брошурування видань	"	6.041.—
Видатки на похорон о. Дорожинського	"	396.80
Рисунок і відлив печатки	"	70.—
Нагорода за праці на істор. семінар.	"	310.—
Адміністраційні видатки	"	1.362.41
Готівка з днем 30. IX. 1930	"	3.671.70

Рік 1930/31.

Готівка з дня 30. IX. 1930	Зл. 3.671.70	
Вписове й такси	" 17.334.31	
Дотація від Митроп. Ординаріату	" 45.076.—	
Платня професорів	"	43.065.40

Друкування	"	8.573.25
Книжки, образи	"	957.19
Відновлення ікон для музею	"	788.62
Такси за надзвичайні іспити	"	751.70
Удержання квестури	"	2.260.—
заль	"	3.183.11
Друкування свідоцтв	"	880.—
Видатки на адміністрацію	"	1.885.97
4 антимінси	"	40.—
Нагорода за праці на істор. семінарі	"	60.—
Відрочені оплати	"	1.200.—
Готівка з днем 30. IX. 1931	"	2.436.77
	Зл.	66.082.01
		66.082.01

Справлено портрети 3-х деканів і вивішено їх у конференційній залі. Закуплено печатку Академії за проектом артиста Павла Ковжуна, далі видруковано блянкети свідоцтв за рисунком того ж мистця. Впорядковано акти квестури, каталоги іспитів, абсолюторії і т. п. Заведено протоколи чинностей. Ціле діловодство Академії налагоджене так, як передбачає статут.

Рахунок каси (2 стор. 104-106).

Рік 1931/32

1. Готівка з 30. 9. 1931 — 2.436.77
2. дотація — 38.958.80
3. оплата слухачів: прихід — 17.010.41, розхід — 124.60
4. такса за іспити: прихід — 914.35, розхід 949.03
5. за друки й абсолюторії: прихід 142.35
6. позички: прихід — 1.156.00, розхід — 356.00
7. платня: розхід — 45.664.10
8. друкарні видано: прихід — 801.65, розхід — 4.649.60
9. книжки, друки, кліші: розхід — 822.81
10. передплет: розхід — 137.65
11. табльо: розхід — 80.00
12. обстановка й напрямки: розхід — 671.48
13. зворот видатків Духовної Семінарії
за адміністрацію, оплат заль, світло,
воду, телефон, обслугу: розхід — 14.811.99
14. світло й напрямки: розхід — 28.80
15. похорони пок. радн. Ковшевича Р.: розхід — 27.00
16. папір, крейда, губка: розхід — 136.40
17. порто, депеші: розхід — 461.30
18. видатки на музей Академії: розхід — 811.96
19. Недобір з днем 30. 9. 1932 — 8.312.39
- Разом: прихід — 69.732.72, розхід — 69.732.72.

Рік 1932/33

1. Недобір з 30. 9. 1032 — 8.312.39
  2. дотація: прихід — 41.693.20
  3. оплата слухачів: прихід — 23.418.25
  4. такса за іспити: прихід — 978.15, розхід — 698.95
  5. за друки й абсолюторії: прихід — 650.65
  6. позички й заліки (переходове): прихід — 1.562.00,
розхід — 1805.80
  7. платня: розхід — 45.619.30
  8. друкування видань: розхід — 5.524.44
  9. книжки, часописи, знімки, переплет: прихід — 419.55
розхід — 1.778.50
  10. інвентар (маш. до писання), напрямки: розхід — 616.00
  11. зворот видатків Дух. Семін., за опал, воду,
адміністрацію, телефон, послугу: розхід — 5.796.00
  12. світло: розхід — 997.20
  13. похорони пок. о. д-ра Івана Фіголя: розхід — 56.00
  14. адміністрація: папір, крейда, губка, порто,
депеші, мито: розхід — 949.04
  15. премії на Семінарі: розхід — 100.00
  16. видатки на Музей Академії: розхід — 766.26
  17. недобір з днем 30. 9. 1933 — 3.831.38
- Разом: прихід — 73.019.88, розхід — 73.01988

Рік 1933/34

1. Недобір з 30. 9. 1033 — 3.831.38
2. дотація: прихід — 47.772.80
3. оплата слухачів: прихід — 26.826.95
4. такса за іспити: прихід — 1.390.30, розхід — 769.90
5. за друки й абсолюторії: прихід — 1.496.61
6. позички й заліки: прихід — 224.45, розхід — 262.35
7. платня: розхід — 51.231.40
8. друкування видань: розхід — 8.666.86
9. кліші: розхід — 1.372.16
10. книжки, часописи, знімки, рами, переплет: розхід — 1.670.90
11. інвентар, напрямки: розхід — 54.50
12. з льокацій в Зем. Банку Гіпотечнім: прихід — 4.252.00
розхід — 1.802.00
13. похорони пок. дир. Івана Бабія: розхід — 19.00
14. світло: розхід — 1.034.60
15. зворот видатків Духовній Семінарії за опал, воду,
адміністрацію, телефон, послугу: розхід — 6.000.00
16. адміністрація: оголошення — 20.35
папір, крейда, губка — 129.26
депеші, порто, мито — 498.82   розхід — 648.43

17. суспільне забезпечення: розхід — 709.12
  18. видатки на Семінарі: розхід — 461.80
  19. на Музей Академії: розхід — 952.38
  20. стан готівки з днем 30. 9. 1934: розхід — 2.533.09
- Разом: розхід — 82.019.87, прихід — 82.019.87

Рік 1934/35

1. Готівка з 30. 9. 1934 — 2.533.09
  2. Дотація: прихід — 49.343.00
  3. Оплата слухачів: прихід — 35.374.89
  4. Такса за іспити: прихід — 654.81, розхід — 654.81
  5. Рахунок льокацій: прихід — 3.026.36, розхід — 6.266.45
  6. Книжки, часописи, переплет, знімки: прихід — 1.904.97
розхід — 709.52
  7. Платня професорів, помічних сил, квест.: розхід — 52.198.30
  8. Друкування видавництв: розхід — 8.384.—
  9. Кліші: розхід — 408.91
  10. Інвентар, напрямки: розхід — 1.157.40
  11. Світло: розхід — 717.60
  12. Зворот видатків Дух. Сем. за опал, воду,
адмін., телефон, послугу: розхід — 8.000
  13. Видатки на адміністрацію: розхід — 1.325.28
  14. Суспільне забезпечення: розхід — 1.178.65
  15. Видатки на Семінарі Академії — 80.000
  16. Видатки на Музей Академії — 1.031.02
  17. Позички й заліки: розхід — 620.000
  18. Поїздка до Пинська оо. Глинки й Чорняка: розхід — 84.60
  19. Готівка 30. 9. 1935: розхід — 10.020.58
- Разом :прихід — 92.837.12, розхід — 92.837.12

Рік 1935/36

1. Готівка з 30. IX. 1935 — 10.020.58
2. Дотація: прихід — 50.031.18
3. Оплата слухачів: прихід — 28.032.73, прихід — 165.60
4. Такса за іспити: прихід — 776.85, розхід — 897.55
5. Книжки, часописи і т. п.: прихід — 1.153.55, розхід — 485.40
6. Платня професорів, помічних сил і квестора: розхід — 54.920.38
7. Друкування видавництв: розхід — 9.352.19
8. Інвентар, уладження: розхід — 398.20
9. Світло: розхід — 393.68
10. Видатки на адміністрацію: прихід — 4.885.75, розхід — 1.262.52
11. Суспільне забезпечення: розхід — 1.039.59
12. Податки: розхід — 103.02
13. Зворот видатків Дух. Семінарії за опал, воду,
адміністрацію: розхід — 18.000.00

14. Видатки на Музей Б. Академії: розхід — 430.71
  15. Ліки (переходове): прихід — 90.00, розхід — 625.00
  16. Поїздки: розхід — 252.00
  17. Чужі конта (переходове): прихід — 731.75, розхід — 162.16
  18. Депозит (переходове): прихід — 31.25
  19. Готівка: розхід — 7.265.64
- Разом: прихід — 95.753.64, розхід — 95.753.64

Рік 1936/37

1. Готівка з 30. IX. 1936 — 7.265.64
2. Дотація: прихід — 45.956.00
3. Оплата слухачів: прихід — 31.935.26
4. Платня професорів, помічних сил і квестора: розхід — 54.519.66
5. Такса за іспити: розхід — 1.033.25
6. Друкування видавництв: розхід — 7.016.75
7. Рахунок бібліотеки: прихід — 122.30, розхід — 1.103.60
8. Рухомості (направки): розхід — 36.79
9. Видатки на Музей Б. Академії: розхід — 348.38
10. Видатки на адміністрацію: прихід — 1.752.59
11. Суспільне забезпечення: розхід — 1.517.54
12. Зворот коштів Дух. Сем. за опад, світло, послугу:
розхід — 20.000.00
13. Поїздки: розхід — 455.50
14. Кліші: розхід — 456.47
15. Видатки на Семінарі Б. Академії: розхід — 22.25
16. Готівка 30. IX. 1937: розхід — 1364.50

Разом: прихід — 89.657.28, розхід — 89.657.28

З тих цифр бачимо, що економічне господарювання повністю заслуговувало на признання і напевно останній 1938/39 рік мав подвійний прибуток і готівку в касі. Матеріально Богословська Академія стояла на міцних основах, так що можна було відкрити новий Правничий факультет, заангажувати більше професорів та зреорганізувати Богословську Академію в Український Католицький Університет.

Про адміністрацію Богословської Академії в роках 1939/40-44 нема друкованих даних.

РОЗДІЛ ХІХ

ПОЗА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

1. Ювілей Основника Богословської Академії Митрополита Андрея

Щороку Богословська Академія святкувала іменини Митрополита Андрея, одначе особливу увагу слід звернути на ювілейні роки.

В 1930 р. минало 30 років від часу іменування станиславівського єпископа Кир Андрея львівським митрополитом і його приїзду до Львова. З цієї нагоди Богословська Академія урочисто відсвяткувала 30-літній ювілей свого Основника Митрополита Андрея. Під час академії о. Ректор Сліпий виголосив зворушливу промову. (див. богословський журнал "Нива", стаття під загол. "Митрополит-Ювілят і Духовна Семінарія у Львові") (Див. розділ XXIII, додаток ч. 4/5/4).

"Ваша Ексцеленціє! Тридцять літ минуло, як Льва-город, оповитий смутком після смерти свого Митрополита, бл. п. Юліяна Куїловського, загомонів радістю, пристроївся святочно, задзвонив у свої милозвучні дзвони і обліг залізничий двірець, щоб повітати свого нового князя Церкви і народу. І коли втихли невгаваючі оклики і гучні оплески, рознісся спів питомців Вашої Духовної Семінарії: "Слава во вишніх Богу" — "Вітай нам, Владико". Бо й як же серед тої загальної втіхи могли не дати вислову своїй радості найменші Ваші духовні сини, яких радість є все найчистіша і найщиріша! А велику втіху будили великі надії! Та й справдились вони більше, ніж можна було по-людськи передбачити. Доказом того ці тридцять літ покірної жертви і велетенської праці, за які сьогодні, здіймаючи руки до Бога, дякує весь народ і кличе: "Благословена будь во віки вічні хвилина Його входу!" Хвалить і величає Вас нині одними устами наша Церква, наші установи, ціле громадянство. Хвалить і величає — бо має за що. Та найменші Ваші духовні сини, як звичайні діти, свого батька не вміють хвалити; вони лиш живіше люблять, невинно радіють і, притуливши свою голову до Ваших грудей, гарячим, щирим серцем дають відчутти свою глибоку вдячність за все добро, яке Ваша Милість за тих тридцять літ оказували так щедро їхнім попередникам і їм же самим. Та коли б вони не відчинили в нинішню хвилину своїх уст, то оці могутні семінарські мури затряслися б і промовили б німе каміння... Бо мають вони багато дечого пригадувати собі у споминах і дякувати Вам за щось більше, ніж всі інші разом.

Найперше, за той гарний приклад плекання свого священничого звання від молодих літ і дороження ним як найціннішим скарбом Божим. Запалюється серце любов'ю до Бога, коли згадаємо Вас як три-

літне дитя, що так побожно складало руки і ледве вмiло шептати молитву, а вже з плачем домагалось від своєї матері дозволу на першу святу сповідь. З яким непорочним серцем приступали Ви тоді до першого св. Причастя! Як твердо заявили Ви тоді своїй матері: “Я хочу бути священиком” — і від цієї постанови, не зважаючи на насмішки і відмови, не далися нікому відвести. Чи ж не підбадьорює нас у тяжких хвилинах те слово, яке почули Ви раз від одного проповідника і глибоко заховали в своїм серці: “А цей священик є добродієм людства!” Скільки щирих молитов засилали Ви до Бога як гімназійний учень, стараючись щодня бути на Службі Божій! З якою любов'ю віддавалися Ви богословській науці як студент прав! З яким трудом і героїським самозреченням вибороли Ви серед гірких сліз право на своє покликання у батька, що Вас так дуже любив і так дуже тому покликанию спротивлявся. Як росте наше серце, коли пригадаємо собі ту блаженну хвилину, як на Монте Касіно біля ніг св. Венедикта, спадкоємця св. Василя Вел., серед важких дум, бачучи велич, красу і маєстат Латинської Церкви, осталися Ви при своїм обряді, збіднілій Церкві і вбогим народі!

Благословенна була та хвилина, коли від трону Св. Отця Льва XIII почули Ви на тяжку тернисту путь мужні слова заохоти: “*Optimam partem elegisti, quae non auferetur a te* — добру часть вибрав еси, яка не відойметься від тебе”. Потім упали Ви на коліна перед престолом у Добромилі і заявили всім: “Я прийшов вести покайне життя в рясі і чернечих мурах”.

І за той золотий приклад хай буде Вам, наш Батьку, перша наша дяка!

А як дивимося на Вас як священика, також маємо за що дякувати Богу і Вам: за ту покору і повне самозречення та за зразок життя за євангельськими радами, що покинувши батька й матір і виходячи до дому, взяли хрест і пішли слідом Христа — пішли твердо, послідовно.

Яким широким серцем обіймали Ви вже тоді всіх наших братів, з якою неструженою ревністю виголошували Ви по місіях Боже Слово і сповідями гоїли рани душ вбогого народу.

Які пориваючі духовні вправи голосили Ви нам, у цих святих семінарських мурах і будували наші душі.

І за це, Дорогий наш Батьку, прийміть другу нашу подяку!

А коли стали Ви єпископом і митрополитом, скільки любови сплило з Вашого серця на нас, скільки журби і передумувань коштувало Вас і скільки вложили Ви труду, щоб духа побожності і праці влити в нашу Духовну Семінарію, в якій покутували старі навикки. Багато разів у конференціях, розмовах і вечірніх гутірках старалися Ви доказати і впоїти в нас, що нові часи ставлять великі і нові вимоги до священика, що народ вимагає тепер глибшого духовного життя, більше любови і посвяти для себе. А щоб наша Духовна Семінарія стояла на висоті завдання, не вагалися Ви і за власні гроші висилати чимало

нас до заграничних європейських семінарій і університетів, щоб ми там поширили наш світогляд і поглибили богословське знання. А також тут у Львові, перші спроби злету молодечого богословського ума, як “Католицький Схід”, Альманах богословів і інші, чи ж не спиралися вони на Ваші широкі й могутні крила? Яка печальність о наше душевне і дочасне добро б’є з пастирського листа, писаного до нас 1907 року, які золоті слова вичитуємо ми в тій програмі зреформованої Семінарії. Ще й досі гомонить у наших вухах грімке Ваше слово: “Зрозумійте, що нема на світі гіршого нещастя, як бути лихим священиком. Будьте патріотами цілим серцем, але не забувайте, що добрим патріотом є лиш той священик, що добре сповняє всі свої обов’язки”.

Часом доводилось нам почути і прикре слово докору, та ми чули завсіди, що й у ньому бриніла ніжна, шовкова струна батьківського серця. А коли нераз втихали уста, тим сильніше говорило до нас оце Ваше серце.

В 1907 р. мусіли кривджені й зневажувані питомці покинути Львівський Університет і перенестися до Відня та Кракова. Тоді, як добрий отець поїхали Ви за нами до Відня, щоб там разом з нами відсвяткувати Йордан та щедрим датком облегчити гіркі і тяжкі хвилини скитальства.

Коли вибухла страшна війна і Вас, неustraшимого борця за віру, повезли в далекий Суздаль — і тоді, в тюрмі, не забували Ви за нас, а кожне Ваше слово було цілющим бальзамом на наші душі і надією на Бога. З нами Бог!

А ті недавні подорожі по широкому світі, поза океан, чи ж і не задля нас Ви їх піднялися? Коли б не Ваше прохання у Св. Отця Бенедикта XV, що так щедро Вас обдарував, і не призбирані Вами жертви на католицькій Заході, то ніяким чином не могла б була Духовна Семінарія стати так сильно на ноги в тих останніх тяжких літах. Ваші подорожі по католицькій Заході утвердили нас в тому переконанню, що Унія наша стояла і стоятиме все католицькою єдністю в вірі і що без цієї єдності не вдержать її ніякі часові ні людські зусилля. Лиш поміч Божа, свідомість єдності Христового стада, свідомість світлої минувшини, часів великих Отців Церкви, які раз-у-раз ставить перед очі теперішній Св. Отець Пій XI, перші століття християнства в єдності з Апостольським Престолом на Україні, до яких відкликувалися наші славні обновники Унії, св. Йосафат і Рутський, запевнять розвій і вічну силу Унії Сходу. Під тим гомінким кличем розвою Унії основана Вами недавно Богословська Академія. Вона є також висловом вітцівської печальности за богословську освіту питомців Духовної Семінарії.

А врешті шість єпископських свячень, приблизно 830 священичих рукоположень, тисячі-тисячі св. Причастій, — чи цим не уділили Ви нам найцінніших ласк, що їх Господь вложив у Ваші святительські руки? І за це, любий наш Батьку, лине до Вас в т р е т ь наша синівська дяка.

Ваша Ексцеленціє! За тих тридцять літ обдарував Вас Господь не одною радісною хвилиною, але скільки теж було ран у Вашому серці! І якщо ми причинилися до цього, то покірно пробачення прохаємо. Не зі злої волі сталося воно, але з молодечої нерозваги. Свідком є те, що наша любов до Вас ніколи не остигала і не знаємо багато владик — та й Ваша Ексцеленція також, хоч об'їхали цілу земську кулю — до яких їх духовні сини були б більше прив'язані, як ми до Вас.

Прийміть ласкаво ці слова як вияв нашої любови і прив'язання, зі запевненням щирої, навіки в пам'яті записаної вдячності, бо “раз добром налите серце, ввік не прохолоне”.

Другий ювілей — це сімдесятиліття Митрополита, що його святочно відсвяткувала Богословська Академія.

У 1935 р. українське громадянство якнайвеличавіше відзначило ювілей сімдесятиліття Високопреосвященного Митрополита Кир Андрея Шептицького. У тому відзначуванні чималу роль відіграла Богословська Академія, заснована й вивінувана Ексцеленцією Митрополитом та доведена його ж заходами до стану розквіту.

Тож не диво, що Богословська Академія в загальному намаганні, щоб цей ювілей був якнайбільш величавий, старалася засвідчити свою велику вдячність особі Достойного Фундатора й Патрона.

І так, Богословська Академія на засіданні Професорської Колегії 12. VI. 1935 р. вирішила відзначити вагу цього рідкого торжества виданням I тому творів Ексцеленції, в якому перевидано пастирські листи за рр. 1899—1904.

Завершенням ювілейних урочистостей, що відбулися впродовж цілого року по всьому краю, була торжественна Служба Божа, яку в день Покрова Пр. Діви Марії відслужили достойники Митрополії у катедрі св. Юра. Як представник Б. Академії, взяв участь у відправі благодарственної Літургії ректор о. д-р Йосиф Сліпий. На цій Службі Божій співав хор студентів Б. Академії, а весь Професорський Збір і студенти взяли у ній участь.

2. Участь Богословської Академії у святі “Українська Молодь Христові”.

Тут слід згадати про участь Богословської Академії у Святі Молоді під кличем “Українська Молодь Христові” в 1933 р., яке заініціював Преосвященний Кир Іван Бучко. Богословська Академія брала участь не лише в організації цієї імпрези, але також у самому переведенні свята, а передусім у збільшенні самого святочного настрою. Богословська Академія, побіч Катедри св. Юра, стала центром зацікавлення непроглядних мас учасників цього свята. Академія виделегувала весь свій студентський збір на впорядників та провідників походу. Хор Богословської Академії співав при Архиерейській Службі Божій на площі та був одним із найкращих у поході. Сам величавий похід закінчувався групою студентів під проводом Ректора Академії о. д-ра Йосифа Сліпого.

Загальну увагу учасників свята У.М.Х. звертала чудова декорація Академії і її церкви Св. Духа, що були густо прибрані фестонами, гірляндами, папськими й національними прапорами та цінними килимами. Побіч входових дверей церкви красувався великий образ арт. П. Холодного, найкращий твір мистця, він приковував до себе очі всіх глядачів. Похід, що проходив коло Академії, вітав господар установи о. Ректор д-р Йосиф Сліпий з оо. Професорами. (2, стор. 101).

В зв'язку із Святом "Українська Молодь Христові", що відбулось у травні 1933 р. і в якому Богословська Академія взяла визначну участь, "Діло" з 9 травня 1933 р., між іншим, так писало, описуючи перебіг свята:

Похід, співаючи різні церковні пісні, перейшов вул. Стрийською, Кадетською, Коперника, Словацького, Сикстуського, Уейського під св. Юр, де переходячі відділи благословив з трибуни Екск. Митр. Шептицький, що сидів в оточенні духовенства. Поруч Митрополита ліворуч сидів голова УПР і УНДО д-р Д. Левицький. Всі оркестри, які йшли в дефіляді, зупинилися за тою трибуною і пригравали до походу дальшим її учасникам. Звертала увагу чудова декорація церкви св. Духа і Духовної Академії при вул. Коперника, обі прибрані фестонами, гірляндами і диванами. Побіч входових дверей до церкви красувався великий образ пок. арт. П. Холодного, найкращий твір того мистця, що приковував до себе очі всіх дефілюючих.

Закінчилася дефіляда багатолітствіям на честь Митрополита, яке вніс о. Ректор д-р Йосиф Сліпий, а відспівав хор питомців і католицьким гимном.

"Діло" з 13 травня 1933 р., порушуючи у своїй передовій статті під заг.: "На розстайних дорогах" відношення академічної молоді до Свята У.М.Х., помістило такі свої завваги:

Не до веселих, а до найсумніших рефлексій спонукує недільне спостереження, як то нинішня українська студентська молодь сама себе елімінує з загальнонаціональних здвигів, з масових акцій. Передусім не можна замикати очей на втрати, які несе кожна така акція через брак співпраці студентського активу. При найбільшому захопленні недільною маніфестацією 100-тисячної української маси, ми не можемо забувати, що та маніфестація безперечно виглядала б ще де-де краще, коли б не відбувалася поза і без студентської молоді. Наскільки глибше враження і наскільки більше загальне значення мав би недільний величавий похід, коли б він дав перегляд не лише сільської молоді, але і здисциплінованих молодих інтелігентських українських студентських рядів! Не сумніваємося теж, що й організаційна сторінка свята, хоч як зразкова, все ж виглядала б ще краще, коли б, напр., кадр впорядників не мусів обмежитися лише до членів Т-ва "Обнови" та питомців Духовної Академії.

Також "Новий Час" з 10 травня 1933 р., описуючи величавий перебіг Свята У.М.Х., не поминув участі Академії у ньому, пишучи так:

...Цілий похід переходив коло церкви св. Духа і Духовної Академії при вул. Коперника. І церква і Духовна Академія були прикрашені диванами, гірляндами й фестонами, а біля входових дверей до Церкви пишався прегарний великий образ пок. артиста П. Холодного. Перед церквою стояв хор питомців і співав пісні, а на підвищенні сидів о. Ректор д-р Сліпий і, як господар Богословської Академії, вітав похід.

Очевидець о. проф. д-р В. Лаба, про свято “Українська Молодь Христові” писав так:

“У своєму житті я бачив три великі українські імпрези у Львові при великому здвизі народу з цілого краю: Сокільський Здви́г у 1914 р., напередодні першої світової війни, Свято “Українська Молодь Христові” в 1933 р. і Конкурс Українських Хорів цілого краю в 1943 р., під час німецької окупації. З них — свято “Українська Молодь Христові”, безперечно, перевищувало інші два не тільки чисельністю учасників, але й величавістю і настроєм, а передусім його церковно-народною вартістю.

Львів мерехтів у барвах церковно-народних хорогов і народніх строїв, гомонів українською мовою і дзвенів бадьорими піснями.

Найзворушливішою була дефіляда на Свято-юрській площі відділів української молоді перед Митрополитом Андреем. Князь української Католицької Церкви, прикований тяжкою недугою, відбирав дефіляду й благословляв молодь, сидячи в кріслі. Поруч Митрополита стояв Преосвященний Іван у півколі львівського духовенства. Створювалося враження, немов це молодь самостійного вільного народу складає поклін власному Суверенові... Сльозами зрошені очі зверталися в сторону міста. Дивилися вниз, на ратушеву вежу, даремно шукаючи на ній жовто блакитних прапорів...

Це свято молоді було zarazом великого стилю місією, великим вічем і зривом, але гідно опанованим зривом. Воно пройшло спокійно, без ніяких інцидентів. Його достойність спинювала тих, що могли заколотити спокій”.

3. Велеградські конгреси.

Велеград, столиця колишньої Великоморавської держави, в якій вели своє святе апостольське діло, св. браття Кирило і Методій, кладучи одночасно перші підвалини під культуру слов'ян, і де спочивають мощі св. Методія, став — завдяки старанням великих слов'ян, носіїв ідеї об'єднання слов'янського світу на релігійно-церковному полі (між ними одним з перших є наш Високопреосвященний Митрополит) — осередком новітнього унійного руху, метою якого є усунути нещасний церковний роздор, в першу чергу між слов'янами. Для досягнення тієї мети відбуваються у Велеграді що три — чотири роки великі унійні конгреси, на які з'їжджаються представники усіх слов'янських й інших народів, католики і православні, щоб обговоренням спірних kwestій наближати хвилину церковного з'єднання. Нема сумніву, що велиград-

ські унійні з'їзди причинилися багато до злагіднення різниць між католиками й православними, до усунення чимало противенств, а передусім вони дали початок цьому величавому унійному рухові, який сьогодні, поруч із т. зв. літургичним рухом, лупає скелю взаємного недовір'я й упереджень та наближує з'єднання обох Церков.

Організація конгресів спочиває в руках чехів, точніше в руках моравського духовенства, на чолі з кожночасним оломуцьким архієпископом, як наслідником св. Методія на його митрополичій катедрі.

Унійні конгреси у Велеграді були знані в католицьким і православним світі. До них прив'язували також увагу папи, бо на всі конгреси присилали своїх представників, а в своїх енцикліках "Ecclesiam Dei" і "Rerum orientalium" підтверджували те, що на конгресах приватно було обговорюване. (103, ст. 306). Велеградські конгреси намагалися довести науковими працями до взаємного ознайомлення між Сходом і Заходом та усунути обопільні упередження й недовір'я, що були перешкодою для взаємного зближення.

Сама ідея Велеградських з'їздів виринула в 1906 р. Під час засідання Братства Молитви при "Кирило-Методіївському Апостоляті" запропоновано відбувати при гробі св. Методія сходини представників усіх слов'янських народів з метою довести до об'єднання Церков. Ініціаторами цієї ідеї були Митрополит Андрій та оо. Стоян і Шпальдак з Чехії. Макс, герцог фон Сахсен, брат саксонського короля, священник і професор Фрейбурзького Університету, писав: "Душею цього задуму був тепер ще живий, запальний, руський, греко-католицький митрополит, граф Шептицький". (6, стор. 20), а о. Ф. А. Пальмієрі, Чину оо. Августинців, підкреслював у своїх доповідях: "Митрополит Шептицький був одночасно справжнім апостолом об'єднання Церков і католицького ренесансу слов'янських рас. Він відіграв промінують роллю як президент щодворічних конгресів у Велеграді в Моравії, яких завданням було посилення доктринного порозуміння між східними й західними теологами".

Душею конгресів був Митрополит Андрій, тут він виголошував свої погляди на зближення Церков. З ним були тодішні єпископи-українці з різних країн та священники-професори Гр. Кат. Духовної Семінарії, а опісля Богословської Академії та члени Богословського Наукового Товариства у Львові.

Перший Велеградський Конгрес відбувся 24-27 липня 1907 р. Вступне слово до присутніх виголосив основник і голова з'їзду Митрополит Андрій. Він указав, що метою конгресу чи запланованих будучих конференцій є обмін думками між представниками різних слов'янських народів щодо церковного з'єднання.

З українців у першому конгресі у Велеграді взяли участь, крім Митрополита Андрія Шептицького, отці Олександр Барвінський, Д. Дорожинський, Т. Лежогубський і М. Малушинський. Цей останній прочитав доповідь н. т. "Значення взивання Святого Духа для освячення Дарів".

Другий Велеградський Конгрес відбувся від 31 липня до 3 серпня 1909 р. Вступне слово виголосив голова з'їзду Митрополит Андрій. У своїм виступі він заявив: "Сам конгрес не пропонує безпосередньо католицького вчення, а тільки змагає до взаємного порозуміння в доктринній ділянці як базі для евентуального майбутнього з'єднання". Він жалівся, що серед православних існує думка, мовляв "У Велеграді хочуть згуртувати місіонерів, що мають бути вислані до Росії для пропагандивної проповіді". (6, стор. 22). На цьому конгресі з українців були присутні отці Ігнат Цегельський, Василь Давидяк, Павло Демчук, Степан Донарович, Д. Дорожинський, Мирон Горникевич та інші, а о. д-р Й. Боцян виголосив доповідь н. т. "Яким чином вивчення літургії може сприяти усуненню перешкод до зближення Церков".

Третій Велеградський Конгрес відбувся 27-29 липня 1911 р. На цьому конгресі Митрополит Андрій не був присутній з причини недуги. З українців взяли участь отці Іван А. Давидович, Ст. Донарович, Д. Дорожинський, Омелян Горчинський, Петро Крип'якевич, Василь Лончина, Микола Малиняк і студенти богословії — Е. Димрак, Андрій Ішак та Мирослав Ріпецький.

Четвертий Велеградський Конгрес відбувся вже по війні від 31 липня до 3 серпня 1924 р. На той конгрес Митрополит не міг приїхати через тодішні політичні умовини. Всі болюче відчували неприсутність Митрополита на третім і четвертім конгресі. Також о. ректор Йосиф Сліпий не дістав візи від польських адміністративних властей до Чехо-Словаччини і не міг прочитати свої доповіді "Значення Св. Томи з Аквіну для справи з'єдинення". Ця праця була поміщена в "Богословії", том III, кн. 1-2, стор. 1-16, і в "Актах Велеградського Унійного З'їзду". (277, стор. 290).¹⁾

П'ятий Велеградський Конгрес відбувся 20-24 липня 1927 р. З українських єпископів, крім Митрополита Андрія, взяли участь єп. Коциловський, єп. Лакота, єп. Нярадї з Крижевців, єп. Гебей з Ужгороду і єп. Гойдич з Пряшева. Богословське Наукове Товариство заступав о. кан. д-р Дорожинський, він і виголосив відповідний привіт. Нарадами проводив Митрополит Андрій і на закінчення конгресу вказав, що церковний роздор спричинила гордість і зарозумілість, тому всі теологи повинні працювати над заспокоєнням умів "*sedare animos, odia tollere, semper pacifice et prudenter agere*".

То був останній Велеградський Конгрес, у якому узяв особисто участь Митрополит Андрій. На шостий і сьомий конгрес Митрополит делегував науковців Богословської Академії чи Богословського Наукового Твариства.

---

¹⁾ Dr. Joseph Slipyj; De valore S. Thomas Aquinatis pro Unione eiusque influxu in Theologiam orientalem. ("Acta IV. Conventus Velehradensis". Olomuncii 1925. Pag. 254-272).

Шостий Велеградський Конгрес відбувся 13-17 липня 1932 р. Українська група вчених богословів була заступлена трьома єпископами, єп. Нярадї з Крижевців, єп. Коциловський з Перемишля і єп. Стойко Крім Владик, на з'їзд прибули о. ректор Й. Сліпий, о. д-р Горникевич з Відня, о. д-р Вергун з Берліну, о. Брешко з Риму, о. проф. Седляк з Інсбруку, ігумен Редемптористів, о. М. Терчка з Закарпаття. До почесної президії з українців крім єпископів був запрошений о. ректор Й. Сліпий. Він виголосив привіт від хворого Митрополита Андрія, привітав конгрес з 25-літтям його започаткування і побажав усім дочекатися 50-літнього ювілею та заспівати "Тебе Бога хвалим" після довершеного з'єднання Церков. Привіт Митрополита виголошений о. ректором Сліпим, прийняли всі довготривалими оплесками. Негаймо вислано Митрополитові Шептицькому телеграму з сердечною подякою за привіт і за його труди для здійснення ідеї з'єдинення. Архиепископ Пречан у святочній промові згадав про попередні конгреси й усіх, що заслужилися для них, Митрополита Кир Андрея назвав "columna primum congressuum Velehradensium".

Отець ректор Сліпий виголосив на цім конгресі доповідь по латині п. з. "De septenario numero sacramentorum ut, vinculo unionis et conseruationis fidei". (Седмичне число тайн, як лучник єдності і засіб збереження віри на нез'єданому Сході".

Сьомий Велеградський Конгрес відбувся 15-19 липня 1936 р. Чеське католицьке товариство "Apostolat sv. Cyrila a Metoda" (основником якого є, м. ін., пок. архиеп. Стоян) скликає на цей рік VII унійний конгрес до Велеграду в днях 15-19 липня. Цей конгрес мав відбутися ще в минулім році, але з причини католицького з'їзду в Празі його відложено. Цьогорічний Конгрес сходиться із двома річницями: 1050-ою річницею смерті св. Методія, моравського митрополита († 885 р.) і 200-ою річницею посвячення велеградського храму. На конгрес, якого праці будуть поділені на три секції — догматичну, літургічну й історичну, запрошено багато теологів і визначних унійних працівників з-поміж слов'ян та інших народностей. Запрошення дістали і деякі наші вчені богослови.

"Як попередні, так і цьогорічний конгрес відбувся дуже величаво. З'їхалося на нього коло 400 унійних діячів з цілого світу, головнж слов'ян. З українців взяли в ньому участь Преосв. Нярадї з Бачки, Преосв. Чарнецький з Північно-західніх земель, Преосв. Гойдич з Закарпаття, о. ректор д-р Сліпий зі Львова, о. ігум. Бурдяк ЧСВВ, з Мукачева і декілька священників з Закарпаття. Від православних нез'єдених був, м. ін., єп. Леонтій Туркевич з Америки".

Властивий конгрес відбувся в днях 16-19 липня, ц. р. На інавгурацію 15 липня ввечер прибув кард. Кашпар з Праги, крім того 12 католицьких єпископів східнього й західнього духовенства, між яким було чимало старих унійних діячів.

Почався він в середу 15. VII. ввечері святочним походом з каплиці св. слов. Апостолів т. зв. "Сурілк-и" до величавої велеградської катедри, в якій відправлено молебень, а ректор велеградської єзуїтської колегії о. Колячек привітав по-латині всіх учасників. Після того учасники зібралися в "Слов'янській залі" на інавгурацію. Відкрив конгрес і, як його господар, весь час на ньому головував ВПреосв. оломуцький архієпископ Леопольд Пречан...

Потім складали привіти єпископи. Від українців промовляв Преосв. Чарнецький. Промовляв теж нез'єднаний єпископ Леонтій Туркевич, який в заступстві свого митрополита Теофіля (Пашковського), сказав, що він здивований молитвами Західньої Церкви за з'єднання і любов'ю, з якою вона ставиться до Церкви Сходу, та чекає дня, коли буде один пастир і одно стадо.

По вечері відбулася на честь учасників академія, влаштована оломуцькими й братиславськими богословами, які співали деякі літургійні пісні по церковно-слов'янськи.

На другий день, в четвер 16. VII., відправили в катедрі архієрейську Літургію Преосв. Чарнецький і болгарський єпископ Преосв. Куртеф в сослуженні ректора львівської Богосл. Академії о. д-ра Сліпого, ректора пряшівської Дух. Семінарії о. Ройковича й інших священників візант. обряду. Співав гарно хор оломуцьких питомців.

По св. Літургії почався дальший хід конгресу. Відкрив наради ВПреосв. Пречан і віддав слово о. рект. Сліпому, який серед невмовкаючих оплесків передав конгресові привіт від Високопреосв. Митрополита Шептицького, а потім і від Богословської Академії й Б. Н. Товариства. Ім'я нашого Митрополита відоме в цілому католицькому світі, а кожний унійний діяч вимовляє його із справжнім пієтизмом. Митрополит у своєму привіті згадує померлих велеградських унійних діячів, в першу чергу ексарха російської Католицької Церкви Леоніда Фйодорова, що помер в большевицькій неволі по довголітніх і тяжких муках; його життя і смерть є славною пам'яткою минулих конгресів, а прославлення його пам'яті буде незвичайною поміччю для робітників Унії і новою славою Велеграду. В дальшій частині свого привіту Митрополит стверджує, що діло Унії без уваги на ревну працю, великі жертви, великі, історичні змагання, що їх св. Отець Пій XI. вкладає у те діло, "ще не може похвалитися ані світлими тріумфами, ані великими побідами. І це, може, правильно. Метою унійних змагань не є тріумфи і побіди, що викликають ідею боротьби, а радше такі тріумфи і такі побіди, в яких усі є побідниками і всі тішаються осягненим миром".

Під час виголошування о. ректором Сліпим привіту Впреосв. Митрополита явився на залі нарад кард. Кашпар, якого присутні привітали бурхливими оплесками. Після того усталено й вислано привітальні телеграми до Св. Отця, до празького нунція Ріттера, президента Бенеша, митрополита Шептицького та єпископа Д'Ербінія.

Після того почалося читання рефератів. О. проф. Грівец з Любляни говорив про джерела теології св. Кирила і Methodія, о. д-р Теоф. Спачіль Т. І. з Риму — про почитання свв. Братами Преч. Діви Марії. — В часі читання рефератів явився на залі міністер о. прел. Шрабек, як представник чеського уряду, та зложив з'їздові побажання якнайкращих успіхів. — Останній реферат виголосив о. проф. Горділльо Т. І. п. з. “Римська теологія в часи свв. Кирила і Methodія”.

По полудні того дня нарадами проводили тринавський єпископ д-р Янтавш і софійський Преосв. Куртеф. Прибули нові єпископи, м. ін. Преосв. Няраді, і передали конгресові привіти. Відчитано привітальні телеграми від чужинних церковних достойників, що їх наспіло коло 50.

Реферували о. Сев. Салявіль з Риму н. т. “Наука свв. Кирила і Methodія про походження Св. Духа” і словінець о. д-р Курент н. т. “Наука свв. Кирила і Methodія про примат папи”. У зв'язку з рефератом о. Салявіля розпочав був о. рект. Сліпий по офіційальнім закінченню дискусію, яка стягнула багато слухачів.

Одночасно в другій залі відбувалося засідання юристів, на якому доцент берненського університету д-р Вірер говорив про подружнє право у Східній Церкві.

Другий день нарад (17. VII) почався знов архиерейською св. Літургією, яку відправили єпископи Преосв. Куртеф і Преосв. Чарнецький в сослуженні чужих і своїх священників східнього обряду.

Засідання відкрив Впреосв. Пречан. Прибули нові учасники, між ін. Преосв. Гойдич з Пряшева. По його привіті почалися реферати присвячені слов'янській літургії. Говорив проф. о. Вайс з Праги про “Службу Божу св. Кирила і Methodія”, яка до 867 року була візантійського обряду, а по 870 році св. Methodій увів Службу Божу римського обряду церк.-слов. мовою. Професор Орієнт. Інституту о. А. Раес говорив про синодальну і галицьку форму Літургії, а о. ректор Сліпий прочитав реферат о. д-р Іщака, який на конгрес не міг прибути, про “Видання церковно-слов. літургічних книг візантійсько-слов'янського обряду”.

Пополудень посвячено рефератам про культ свв. апостолів Кирила й Methodія серед слов'янських народів. О. проф. Вашіца говорив про їх культ на Моравії, о. рект. Сліпий — на Україні, о. М. Нехай з Люблина — в Польщі. Говорив ще дуже цікаво Єзуїт з Парижу о. Руе де Журнель про “Старання о. Пірлінга в Римі в справі канонізації Кирила і Methodія на основі архівального матеріалу.

Богослуженням і проповіддю о. Прешерена Т. І. з Риму закінчено другий день конгресу.

В суботу (18. VII), як у день свв. Кирила і Methodія за Юліянським календарем, відправив архиерейську Службу Божу Преосв. Няраді при численній асисті нашого духовенства (головно із Закарпаття), а по Службі Божій відправлено панахиду за ексарха Леоніда Фйодорова і всіх померлих діячів унійних конгресів.

На початку засідання того дня відчитано телеграми від Св. Отця, нунц. Ріттера й ін. Перший реферат про “Вплив Кирило-методіївської ідеї в поїосифінських часах” виголосив о. дек Цінек. За неприсутнього о. проф. Дворніка з Праги відчитав його реферат про “Відносини у візантійським цісарстві в Кирило-методіївські часи” о. проф. Матоха.

Того дня відбулися теж збори “Apostolat-y sv. Cyrila a Metoda”, на яких реферував о. кан. Ємелка, а від заграничних членів — Преосв. Няраді і о. д-р Мірт з Марібору. Про практичну унійну працю говорив о. Буржоа Т. І. з Еспанії, о. Лепка Т. І. й о. д-р Матоха, що говорив про діяльність наукової установи п. з. “Велеградська Академія”, предсідником якої є митрополит Шептицький.

Окремо в той час відбувся виклад для фахівців догматики о. Кавеляерта, бенедиктинця з Аме, про “Методу викладу католицьких догм для нез’єднаних”. Викладач радив придержуватися історично-генетичної методи і доказів із св. Письма та Передання, не вплітаючи туди латинських теологічних систем, чужих для ментальности східних богословів. В дискусії брали участь Преосв. Чарнецький, о. Гривец, о. Горділльо і о. Сліпий...

Останнього дня з’їзду богословів, себто в середу 15. VII. відбулося засідання слов’янського акад. товариства “Slavia Catholica”, на яким українське акад. Тов. “Обнову” і сеніорат заступав о. рект. Сліпий. Предметом нарад було зближення католицьких студентських товариств і одностайний їх виступ на всесвітніх католицьких конгресах.

В неділю 19. VII. було торжественне закінчення з’їзду. Хорват о. д-р Рогошіць відправив у катедрі глаголицьку Сл. Божу, а о 9 годині закінчено Конгрес пленарним засіданням, на яким ухвалено резолюції, остаточну редакцію яких полишено президії.

1) Найближчий Конгрес має відбутися в 1939 р., в 500-ту річницю Фльорентійського Собору. 2) В майбутніх конгресах повинні бути взяті до уваги питання з душпастирської практики. 3) В рефератах повинен бути взятий до уваги звіт з осередків нез’єднаної Церкви на еміграції і в Росії. 4) Щоб конгрес не займався виключно академічними питаннями, але мав на увазі пекучі, актуальні питання з’єднання Церков. 5) Конгрес звертається до всіх Ординаріїв лат. обряду, щоб дали нагоду до відправ Служби Божої в візантійсько-слов’янським обряді в містах, семінаріях й інших догідних місцях, бо цим познайомляться вірні на Заході із східнім обрядом.

Сьомий Велеградський Конгрес був одним з найцікавіших і найбільш величавим з усіх відбух до тепер конгресів, заразом він був останнім, бо конгрес в 1939 р. не відбувся з причини війни.

Велеградські Конгреси, що були зразком для різних пізніших унійних з’їздів у різних краях світу, мали і мають велике значення в історії з’єднання Церков і були предтечею ідей і постанов II Вселенського Ватиканського Собору.

Про Велеградські Конгреси так висловився проф. о. д-р Макс, герцог фон Сахсен: “Хто не може розуміти й поділяти самої думки об’єднання, не посміє переочити шляхетного, ідеального намагання цих людей, зокрема великого митрополита Шептицького, батька цього руху”.

4. Унійні конференції в Пинську.

Унійні конференції в Пинську мають особливе значення для історії нашої Церкви, бо наświetлюють ставлення поляків до населення українських земель з під колишньої російської займанщини — Волині, Полісся, Холмщини та Білорусі, де, замість унії, заведено примусове “синодальне православ’є”, польонізацію та латинщення віри наших предків. На цих землях поляки намагалися знищити все, що українське. Спочатку зліквідували українські школи, освітні товариства, як “Прогресс”, “Рідна Школа”, господарсько-економічні товариства, як “Сільський Господар” та кооперативи, а опісля почали руйнувати православні церкви, проти чого запротестував Митрополит Андрій. Поунійні землі ізольовано від впливів “галицького духа”, туди не допускали ні української преси, ні книжки і виключено всякі можливості праці галицького католицького духовенства на цих теренах. Місцеві українські православні священники мусіли вчити релігії польською мовою, а часто нею і проповідувати. “Шовінізм вулиці” затемнив уми не лише тодішнього польського уряду, але і духовенства, яке давало на ці заходи уряду як не явну, то бодай тиху згоду.

Та були між тодішнім духовенством “білі круки”, які бачили кривду, заподіяну Українській Православній Церкві, та шкідливі наслідки для унійних змагань, до яких накликувала Апостольська Столиця. Деякі польські єпископи та богослови брали участь в Унійних Велеградських Конгресах і чули гарячі заклики західних отців поширювати ідею з’єднання церков. Захоплені цією ідеєю деякі польські духовні скликали в 1930 р. до Пинська унійну конференцію зорганізовану на взір велеградських конгресів. Різниця була лише та, що у Велеграді обмірковували питання з’єднання церков науково й теоретично, у Пинську більш практично, бо конференція відбувалася на теренах Унії.

Також не дивно, що перші унійні конференції були нав’язні духом щирости, милою атмосферою, тут лунали відважні голоси, що в унійній праці повинна бути збережена рідна мова — українська чи білоруська, обряд повинен бути східній із старими традиціями, а до акції церковного з’єднання на унійних землях повинні бути запрошені українські католицькі священники з Галичини. Новостворені уніятські парохії повинні мати свого єпископа, бо інакше, як твердив о. Урбан, редактор “Przegląd-u powszechno-go” “унія буде щось переходове, що скоріше чи пізніше мусить довести до латинства”. (232, стор. 191). Зате пізніші конференції під натиском “вулиці” і шовіністичних статей в часописах охололи, промовці були здержливі, а навіть деякі відважилися да-

вати східнім богословам “лекції лояльності” відносно держави і уряду. Польський клир нерадо приїжджав на конференції, так що аж треба було інтервенції Конгрегації Сх. Церкви, щоб спонукати духовенство продовжувати почате діло. У пресі появлялися настільки образливі статті, що Преосв. Кир Микола Чарнецький вирішив не брати участі в VI конференції 1937 р. (Диви “Голоси преси: розділ XXIII, додаток ч. 16/XIII/2) “Пинська Унійна Конференція на сторінках преси”.

Наші богослови з часом зрозуміли, що унійне питання повинно бути обмірковуване українськими богословами. Ми, українське духовенство повинні вирішувати суть цього питання і ми повинні бути господарями уійних конференцій, а не поляки. Тому Преосв. Митрополит Андрій скликав Унійний з'їзд до Львова і, коли б не війна, ці заходи були б дали гарні плоди. Може і не місце цими справами тут докладніше займатися, але тому, що в конференціях брали участь професори Богословської Академії чи Богословського Наукового Товариства, варто ближче приглянутися до поодиноких конференцій та їх провідників, а також до позитивних і негативних думок, що їх виголошували поодинокі отці з обох сторін.

Ініціатором уійних конференцій у Пинську був духовник пинської духовної семінарії о. К. Кулак, а їх покровителем — латинський єпископ Преосв. Ж. Лозінський, ревний і сповнений апостольського духа архипастир, відданий ідеї церковного з'єднання. Пинські конференції своїм розміром не дорівнювали Велеградським Конгресам чи конференціям, улаштовуваним в інших місцевостях Європи напр. у Любляні чи Празі. Коли на цих з'їздах учені богослови займалися більш теоретично уійними питаннями, далекими до здійснення, то на конференціях у Пинську обговорювано практичну сторону унії, яка донедавна на цих землях буйно процвітала й дала ряд мучеників, але була знівечена різними політичними інтригами Росії чи Польщі. В уійних конференціях брали участь польські, українські й білоруські богослови-католики і православні. З українців брали активну участь у цих конференціях, за благословенням Митрополита Андрія, професори Богословської Академії, Богословського Наукового Товариства або члени монаших чинів.

I Унійна Конференція в Пинську відбулася 23 і 24 квітня 1930 р. при участі невеликого числа богословів (10), головно тих, що активно працювали на полі церковного з'єднання. З українців брали участь: о. проф. д-р Т. Галушинський ЧСВВ, о. Йосафат Скрутень ЧСВВ, один Редemptорист з Ковля і о. Зіновій Каленюк, священник львівської єпархії. З православних не було нікого, хоч був запрошений місцевий православний владика. Службу Божу відправив місцевий латинський єпископ Преосв. Лозінський і виголосив проповідь, у якій вказав на труднощі й перепони, що їх стрічає уійна праця. Ці перешкоди сказав він, є зовнішні і внутрішні: “до внутрішніх належить головно потрійний фанатизм: національний, обрядовий і релігійний. Завданням

кожного справжнього місіонера поборювати той фанатизм і в своїй праці керуватися виключно ідеєю спасіння душ” (232, стор. 184). Опісля єпископ відкрив конференцію, привітав присутніх і до президії, між іншими, запросив професора Богословської Академії у Львові, о. д-ра Т. Галушинського, який і проводив нарадами. Доповідей було багато. З українців виголосив доповідь українською мовою о. Й. Скрутень п. з. Про закиди, піднесені проти Унії о. Королевським. Це була відповідь на брошуру п. з. “L’Uniatisme”, в якій о. Королевський критикував унію, називаючи її “уніятизмом” наче скривленою унією, що була латинізацією східнього обряду. Другий реферат виголосив о. З. Каленюк п. з. “Різниці між галицьким і синодально-російським обрядом”. Провідною думкою реферату було те, що наш обряд через деякі нововведення не пригожий для навертання східніх мирян, а в деяких випадках був би для них згіршенням.

Про цікаві й відважні думки щодо унії двох польських прелегентів згадує “Нива”.

“Другий реферат того дня п. н. “Що промовляє сьогодні за прийняттям російської (синодальної) форми обряду для навертаних православних і які зміни в ній були би вказані” виголосив Єзуїт східнього обряду, о. А. Домбровський. Цілий реферат був добре оброблений, а при тому надиханий любов’ю до Сходу і його славного обряду та великим одушевленням для місійної праці, яку ведеться між православними. Референт став на становищі, що на теренах, де ведеться унійна праця, належить наверненим полишити їх дотеперішній, себто російсько-синодальний обряд, а підтверджує те своє становище інструкцією Ан. Престолу з лютого 1923 року і великим прив’язанням вірних до свого обряду. Той самий обряд облегує унійну працю і підносить її успіхи, бо нарід все більше дивиться на зверхню форму і тяжко йому порвати із тим своїм зверхнім одягом. Нераз незначні дрібнички відстрашують від унії навіть її щирі прихильників. Головно серед наших відносин, де з обрядом злучена звичайно національність вірних, треба дуже вважати, щоб не вводили ніяких, навіть найменших обрядових змін, бо зараз стануть кричати, що ведеться латинізаційну й денационалізаційну роботу. Східній обряд може також дати багато сил до духовного життя, стільки в ньому краси, стільки поезії, така глибина думок, що навіть в латинським обряді того не має. Тільки треба побороти неохоту для нераз мало зрозумілих обрядових форм східніх та полюбити їх, а тоді й для нас стане все їхне добре і дороге — як і для них, і їх обряд і національність і традиції і звичаї. Є рішучо проти того, щоб в сучасній добі поставання унії візан.-слов’янського зразка вводити якінебудь обрядові зміни, хіба що щось противилося б науці чи моралі Католицької Церкви. “На нас — кінчив бесідник під гучні оплески аудиторії — тяжить відповідальність, яка буде опінія цілого Сходу про нас, нашу працю, як представників Католицької Церкви”.

Останній реферат, охоплений програмою з'їзду, виголосив о. І. Урбан Т. І. н. т. "Чинники і перепони в унійній праці у нас під теперішню пору". На початку реферату стверджує прелегент, що під цю пору створилися в Польщі просто ідеальні умови для апостольської акції з метою привести до правдивої Христової Церкви три мільйони нез'єднаних, що їх діди і прадіди оставали ще в єдності з Кат. Церквою. Вони нині опинилися в границях польської республіки. До такої праці рвалося колись польське католичеське духовенство, а тепер йому на поміч приходять могутній чинник: більш трьох мільйонів галицьких уніятів, які нині повинні стати кристалізаційним осередком і притягальною силою для нез'єднаних, таких їм близьких і кров'ю і минулим. Однак католицизм в Польщі досі замало зробив для приєднання Сходу. Ідея унії не здобула собі великої популярності ні серед духовенства ні серед мирян. Склалося на це більше причин. До перших перепон зачислив труднощі психічні, внутрішні. Серед латинників зродилася нехіть до східнього обряду, що донедавна був синонімом заборчости, а та нехіть, піддержана ще свідомими раціями: унія не видержала в свій час проби і впала, пощо ж, отже, тепер те саме робити; чи не краще наворотити на латинський обряд, як певнішу асекурацію на будуче? З другої сторони нез'єднані побоюються латинізації й польонізації, що їх унія може зі собою принести. По одній і другій стороні наростило упередження і неприхильні унії настрої на основі історичного минулого і, коли цих внутрішніх, психічних перепон не усунеться, то годі буде думати про успішну працю. Друга перешкода — це мовні труднощі. Належить працювати мовою того народу, серед якого працюємо. Є дві національні групи: українська на півдні і білоруська на півночі — отже тими мовами повинна бути ведена ціла унійна акція, хоч і піднесуться голоси, що поширюється якусь націон. ідеологію. Прелегент згадує ще мову російську — як "панську", церковну і літературну, але теж можуть підвестися закиди, що попирається мову, якою нарід не говорить. Підносить потребу релігійної преси. Перші початки вже є: "Chryscijanskaja Dumka" — по-білоруськи у Вильні і "Християнинъ" — по-російськи, теж у Вильні (не знати тільки для кого, мабуть для зберігання російських традицій у церкві). Чи не краще було б видавати його двома мовами: по-українськи й білоруськи і редагувати його більш популярно, для широких верств вірних? Завв. моя). Для українців покищо нічо не видається — о. Урбан радить користуватись їм багатою реліг. літературою, що її видають ОО. Василіяни, — однак для них є конечний часопис специфічно їх, що узгляднював би головню їх чисто льокальні справи — релігійні, церковні, національні і т. п. Без розумної розв'язки національного питання в унійній праці унія ніколи — думаємо — не запустить глибшого коріння серед народу, бо буде все чужою для нього. Нарід треба чимсь захопити, бо тим, що він будь-що-будь вирікається своєї дотеперішньої віри, а приймає чужу — та й то, як йому всі витикають, "лацін-

ську”, “польську” і стає в очах своїх братів зрадником, — навернених не захопитися. Їм треба показати вищість, яку дає нова віра, під кожним оглядом. Перш усього проповіді їх рідною мовою, далі богослуження відмосковлювати (вимовляти церковнослов'янський текст по-народньому), розкинути поміж них їх рідною мовою релігійну літературу, бути для вірних порадником і помічником не тільки в справах релігійних, але й культурно-національних і економічних. Про ревну апостольську працю місіонерів тут уже й не згадую. Третя перепона в унійній праці, яку підніс доповідач — це брак центрального органу, який кермував би цілою акцією, брак окремого єпископа. Недостача власної ієрархії спричинює неоднаковість в організації і витворює переконання, що теперішня унія — це щось переходове, непевне, щось, що веде до латинства. Від себе ставить домагання, щоб конечно створити для унійної акції еднаючий чинник, себто іменувати для уніятів єпископа бодай для понтифікальних богослужень, або єпископа-вікарія латинських єрархів, як це донедавна було з грек.-кат. єпископом в Америці.

Реферат був дуже інтересний, бо торкався найбільш актуальних справ під цю пору і визначався правильним підходом та безсторонньою оцінкою усіх тих важливих квестій, які в силі нинішню унійну працю спинювати чи посунути вперед.

Потім відбулася дискусія над трьома останніми рефератами, в якій з українців забирав слово о. ігум. Т. Галуцинський, заявляючи, що галицький обряд не є мішаниною, а тільки в наслідок нашої більш як 360-літнього зв'язку з Кат. Церквою мусів той вищий ступень реліг. життя відбитися на нашому обряді.

Вкінці нарад заторкнено справу дальших таких з'їздів: чи їх відбувати далі і де. Всі присутні піднесли конечність таких з'їздів з огляду на їх велике значення для унійної акції, і дораджували надати їм характер практичний і теоретичний. Також усі згодилися, щоб такі з'їзди відбувалися в Пинську, головно через ту милу, просто родинну атмосферу, яка завдяки особі Преосв. Лозинського тут під час нарад була витворилася і дає запоруку, що пинські з'їзди принесуть для унії великі користі. Наступний з'їзд вирішено відбути в серпні 1931 р. Рішено також видати друком з'їздові реферати. З інших резолюцій і побажань слід згадати дезидерат, щоб оснувати в Польщі інститут, де можна б доповнити теол. освіту священників-конвертитів в катол. дусі; що участь галицьких священників і ОО. Василіян в унійній праці безумовно потрібна; щоб приступити до видавання реліг.-популярних видань та інформаційного часопису, посвяченого унійним справам, та звернути бачну увагу на збагачення теолог. і пасторальної літератури для о. конвертитів. Для практичного переведення найближчого з'їзду обрано організаційний комітет, в склад якого увійшов м. ін. і о. Галуцинський.

Конференцію закінчено благодарственным гимном “Тебе Бога хвалим” і благословенням Нсв. Тайнами. Це богослуження відправив у нашому обряді о. Галущинський.

Цей перший з’їзд, як одна ланка у ланцюзі унійних змагань, які головню в останніх часах прибрали на силі й актуальності, пройшов — як бачимо — з успіхом і користю для його учасників. Обміркував багато важливих питань, що мають для дальшого ведення унійної акції на згаданих областях і для її успішности неабияке значення. Для необ- знайомих або хибно про неї поінформованих подав з’їзд ясні інфор- мації і до певної міри зрегабілізував її в очах навіть завзятих про- тивників. Під оглядом інформаційним конференція свою ціль досягнула вповні.

Для нас він тим знаменний, що всі учасники нарад заявилися за вдержання чистого східнього обряду і проти ввводжування якихнебудь латинських обрядових практик і що взагалі на залі нарад панував настрій, звернений проти евентуальних латинізаційних чи польоніза- ційних затій при відновлюванню унії.

Далі радо стверджуємо, що з’їзд прийшов уже до переконання, що акції біля церковного з’єднання на наших землях не дасться вести без співділання нашого греко-католицького духовенства з Галичини, яке, як і всі новоутворені уніятські парохії, повинно підлягати юрис- дикції свого власного єпископа. Унія без власного гр. кат. єпископа — як це зрештою підніс слушно о. Урбан — це щось переходове, що скорше чи пізніше мусить повести до латинства. І тому, поки в цій унійній акції не буде сповнено тих двох засадничих передумов, ми все будемо ставитися до неї холодно і здержливо.

Щодо ролі галицького обряду, то він у такому виді, як тепер, не може стати зверхнім одягом для тієї нової унії”.

II Унійна конференція в Пинську відбулася 1-3 вересня 1931 р. Учасниками її були Преосвященний Микола Чарнецький, о. ректор Й. Сліпий, о. д-р А. Ішак, о. П. Хомин, Отці Василіяни — о. д-р Т. Галу- щинський і о. Заячківський та 9 парохів східнього обряду пинської та виленської дієцезії — отці Оношко, Шимкевич, Панько, Ржецький, Сілецький, Почопко, Дроздов, Каленюк і Сірко. З латинського духо- венства взяли участь 4 владики і 50 представників різних дієцезій. До президії запрошено, крім лат. владик, також єп. Чарнецького, о. ректора Сліпого та ігумена о. д-ра Галущинського. В програму три- денної конференції входили різні реферати. З українських представ- ників виголосили два реферати отці Галущинський та Заячківський. О. д-р Т. Галущинський виголосив реферат під з. “Проба целібату у Східніх Церквах”. У дискусії промовляв о. д-р Ішак.

Третього дня відправив Преосвященний Кир Микола в сослу- женні з о. ректором Сліпим і тамошніми священиками східнього обря- ду урочисту Службу Божу в лат. катедрі, а потім відбулася академія з нагоди 1500-літньої річниці Ефезького Собору.

Унійні конференції мали на меті дати напрямні праці й усунути хибні інтерпретації та упередження польського клеру до православних, що разом співпрацювали на унійних теренах Волині і Полісся. Варт ознайомитися з резолюціями тієї конференції:

1) Друга Конференція в Пинську по вислуханню реферату о. д-ра Ішака про способи оживлення і поширення культу Нсв. Тайн в східнім обряді й переведеній над ним диксії визнала потребу оживлення культу Нсв. Евхаристії в церквах східньослов'янського обряду: а) через усвідомлювання і впровадження в життя занедбаних в нез'єднаній церкві практик і приписів, що знаходяться в св. Літургії, її рубриках і творах Отців Церкви, б) через організування братств Нсв. Тайн серед народу й молоді, в) через відновлення — за дозволом Ап. Столиці — осібногo торжества Нсв. Евхаристії, яке існувало колись на цій території і дотепер святкується серед нез'єднаних стриманням від праці, г) через виголошування проповідей про Нсв. Тайни й заохочування в них народу до якнайчастішого св. Причастія. Всі практики Евхаристійного культу мають бути стисло примінені до східнього обряду.

2) Друга Конференція в Пинську (по вислуханню реферату о. Урбана) вважає за конечне так пояснювати народові властиве значення слова “православний” в католицькій дусі, щоб не давати причини до якогонебудь помішання понять.

3) Друга Конференція в Пинську визнає за потрібне почувати нарід про історію існуючої колись в цій країні церковної єдності.

4) Друга Конференція в Пинську, підчеркуючи засаду природного права й церковної практики, вважає за конечне, щоб в голошенню Божого слова уживано рідної мови (для поляків — польської, для українців — української, для білорусів — білоруської, для росіян — російської і т. д.).*)

5) У зв'язку з рефератом о. проф. Свірського висказує друга Конференція в Пинську бажання, щоб для священників східнього обряду виготовлено приступною для них мовою богословські підручники моральної догматики та ін.

6) Друга Конференція в Пинську визнає потребу періодичних публікацій, книжок і брошур для утвердження народу у вірі, а також для польського інтелігентного громадянства.

7) Супроти тенденційного освітлення деякими органами польської преси унійної праці, стверджує друга Конференція в Пинську, що таке поступовання є негідне поважної преси, яка вважає себе католицькою.

---

*) Єпископ пинський з кількома священниками були за вживання “власної” мови і супроти більшости заложили *votum separatum*.

Загальне враження з Конференції можна назвати додатнім. Поступ у порівнянні з подібною минулорічною конференцією очевидний. Деяка розбіжність в засадничих поглядах на методи унійної праці, як напр., на уживання рідної мови, масове чи поодиноке навернення, а також на слово “православний”, яке є для лат. духовенства найбільшим “каменем преткновения”, виявлялася в оглядних висловах під час дискусії й остаточно вирішила ці справи в унійному дусі вибрана ad hoc комісія, якої внесок прийнято на пленумі більшістю голосів.

Після закінчення конференції уладжено для східних священників п'ятиденні богословські виклади та реколекції. До викладів заангажовано, крім місцевих сил, також о. д-ра Ішака, як представника львівської Богословської Академії; йому доручено дати 3 лекції про церкву з особливим підкресленням різниць в порівнянні з нез'єднаною Церквою.

III Унійна конференція в Пинську

Третя з черги унійна конференція в Пинську на Поліссі відбулася в днях 30 і 31 серпня та 1 вересня ц. р. Власне наради тривали тільки перші два дні, а останній був призначений на святкові богослуження, прогулянки тощо.

Чорні хмари збиралися над конференцією і цим разом. Ставлення польського громадянства, польського уряду і велетенської більшості польського духовенства до новоунійної акції на українсько-білоруських областях Речіпосполитої не тільки не покращало, але ще й погіршилося, бо всі противники, які передше атакували цю акцію одинцем і з великим галасом, тепер, по II конференції, стали проти неї виступати більш скоординовано і пляново, уживаючи до цього менше крику і шуму, а більше спокою і сповидної речевости. Та все таки виступи противників і в цій фазі їх боротьби не все були вільні від інсинуацій, наклепів, а то й звичайних клевет, які кидано на уійну акцію і її діячів.

До того у кінці березня ц. р. помер бл. п. пинський єпископ Лозінський, ініціатор й ідеолог конференцій, відданий їм цілою душею. Осиротіла пинська єпархія, а конференції і загалом ціла уійна акція втратила свого творця й оборонця.

Ці дві причини нависли над черговою конференцією, наче чорна хмара, загрожуючи поважно її скликанню. Одначе завдяки постанові Апост. Нунціятури у Варшаві і ревним старанням неодмінного керманіча конференцій, о. д-ра Кулака, труднощі усунено і конференцію скликано на означений час.

III Унійна конференція була численніша від попередніх, бо із ста присутніх священників було аж 30 духовних візантійсько-слов'янського обряду.

З українців, крім єпископа Чарнецького, були на конференції о. ігумен Климентій Шептицький, о. ігумен Бараник ЧСВВ і о. ректор Пушкарський ЧСВВ. Представниками Богословської Академії і Бого-

словського Наукового Товариства були о. д-р Андрій Ішак і о. Петро Хомиц, секретар Богословської Академії. Були також присутні о. протоєр. Табінський, студити о. Нікон з Підляшшя і о. Меланій з Полісся, о. Ілля Гук з Коськівець на Крем'яччині і о. І. Тилявський з Городка — всі з унійних областей. З українців у президії засіли, крім еп. М. Чарнецького, о. ігумен К. Шептицький та о. ігумен Пушкарський ЧСВВ.

Після того забирає слово еп. Пшездзецкий, щоб передати конференції апостольське благословення св. Отця. Єпископ був на кілька днів перед конференцією на авдієнції у св. Отця Пія XI, на якій папа згадав пастирський лист, що його єпископ видав у квітні 1932 і який опісля вийшов окремою відбиткою п. з. "O pascu unijnej w Polsce". В своїй розмові з ним вказав папа на те, що до його пастирського листа дісталися деякі блуди й неточності.

Опісля папа почав говорити про перешкоди, які унійна праця стрічає в Польщі, про виступи (словом чи письмом) проти тої праці, при чому заявив двічі дуже категорично, що ті, що виступають проти тої праці, не є католиками, і додав, що, на жаль, поміж цими останніми є й особи духовні. Св. Отець болів над таким станом річей, над сліпотою всіх противників унійної праці, над шкідливістю їх діяння і сказав, що говорить про це все на те, щоб єпископ його слова дальше повторяв.

По вислуханню привітів приступлено до читання рефератів. Першого дня нарад прочитано два реферати, а саме: о. д-ра Кшивіцького з Пинська на тему: "Апеляції зі Сходу до Ап. Престола по Ефезькім Соборі і папський примат" та професора Виленського Університету о. д-ра Свірського н. т. "Св. Тайна покаяння у православних". По першій рефераті не розвинулася майже жадна дискусія. О. д-р Свірський показав у своїм рефераті різниці між католиками і православними відносно св. Тайни покаяння. В теорії тих різниць багато немає, але в практиці їх куди більше. В православних частішої сповіді немає, тільки раз у рік, немає теж епітимії, а як і є, то не як кара за гріхи, а тільки як засіб поправи; сповідь прибрала характер сухої формальности, сповідники — це не учителі і не лікарі душ, а лиш формальні свідки Тайни покаяння; вони можуть у виняткових випадках зрадити тайну сповіді; декуди уведено вже сповідь спільну, загальну, залишаючи сповідь одиничну для тих, хто хоче окремо сповідатися, одначе таких майже немає.

По рефераті розвинулася дуже оживлена дискусія, в якій заборили слово промовці головню візант.-слов. обряду.

Пресв. Чарнецький переконаний, що реформа сповіді у православних — це найкращий засіб ширення унії і релігійної та духовної обнови та подає на це приклади з своєї місіонерської практики. В православних щодо сповіді велика руїна, хоч практично ті душі добрі і ревною працею можна їх повернути до Католическої Церкви.

Протоєр. Табінський звертає увагу, що референт потрактував у своїм рефераті тільки російське (казьонне) православ'є, а не вичерпав усіх поглядів, які панують у православної богословії загалом. Коли глянути на православ'є як таке, то погляд Правосл. Церкви щодо сповіді цілковито годиться з поглядом Церкви Католицької. Реформи сповіді зовсім не треба, треба тільки, щоб духовник розумів своє становище у сповіді і до неї вірних добре приготував. Українська православна богословія (символічна книга Петра Могилы "Визнання віри", яка каже приступати до сповіді якнайчастіше, бодай чотири рази до року) не різниться від католицької під цим оглядом. Епітімія є у православних. Напр. на Волині сумнівались би щодо важності сповіді, якщо б їм не завдано якоїсь епітімії. Протоєр. Гапанович говорить, що є під цим оглядом різниця між православ'ям і католицизмом, а в своїх твердженнях іде ще далі, як референт, тому йому відповідає о. Ржецький, стаючи в обороні православних.

З огляду на актуальність теми висловлено побажання до керівництва конференції, щоб на найближчу конференцію справа сповіді у православних була обговорена з різних боків.

Другого дня конференції о. д-р А. Ішак виголосив доповідь п. з. "Filioque у Фотія і його наслідників". Доповідь стояла на високому науковому рівні. В дискусії над доповіддю протоігумен Володимир Пйонткевич подав внесення, щоб конференція звернулася з словами подяки і привіту Богословській Академії у Львові як центрові католицької науки на Сході і склала щирі побажання розвитку з нагоди її триліття. Всі присутні схвалили внесення гучними оплесками.

По полудні того дня виголосив реферат о. Б. Почопко, парох візант.-слов. обряду в Бобровичах на Поліссі п. з. "Образ нашої унійної праці", в якому референт, всупереч рішенням Апост. Престола і попередніх конференцій, пропонував, щоб закинути слово православний, а прийняти правовірний, щоб кол. православних священників до унійної праці не приймати, бо вони непевний елемент, зате бажає собі, щоб до тієї праці приготувалися в якнайбільшій кількості латинські священники, щоб привести нарід не тільки до одної віри, але й до одного обряду.

Дивне тільки, як керівництво конференції могло допустити такий реферат на унійну конференцію та доручити його такому священникові, який, мабуть, не має ясного поняття про те, що таке унія.

До реферату додано два кореферати: о. Неманцевича Т. І. віз.-слов. обр. з Альбертина п. з. "З нашого унійного душпастирства" і о. В. Оношка віз.-слов. обряду з Ольпина п. з. "Чого нам бракує в унійній праці?"

На підставі обох корефератів можна б накреслити образ нинішньої унійної акції, який вийде доволі невтішним. Унійну акцію сприяють перешкоди зовнішнього і внутрішнього порядку. Вся праця ведеться на областях п'ятох латинських епархій: виленської, пинської,

луцької, підляської і люблинської. Чисельний стан уніятів виносить нині кругло 23.800 душ, 46 священників і 4 діяконів. Найбільше вірних, бо аж 11.000, в луцькій епархії, а найменше в люблинській (500 душ). Найбільш податний терен — це Холмщина, а почасти й Волинь. На Холмщині люди домагаються уніятських священників, а їх нема, там старші люди пам'ятають ще унію і, переходячи на неї, дістають змогу молитися в кол. уніятських святинях, які тепер закриті.

До зовнішніх перепон треба зачислити перепони з боку католиків і православних. Що ці останні стараються перешкодити акції, не дивота, але незрозуміле, що їй перешкоджують католики, між якими є й духовні. Ціла майже публічна опінія польська дивиться на унійних працівників як на пропагаторів православ'я й русифікації, бажаючи, щоб унія велася в латинському обряді і полонізувала всіх.

З внутрішніх перепон, яких дуже багато, найважливіша є та, що ціла акція не має одноцілої організації, не має свого ординарія, який рішав би і нормував різні проблеми, які на кожному кроці вириваються, як ось: обрядові, літургічні, дисциплінарні і тому деякі священники на власну руку вирішують поодинокі літургічні проблеми та заводять нові обрядові форми. Латинські єпископи, яким акція підпорядкована, приносять під час візитацій парохій більше шкоди, ніж користі, бо дають привід до нападів збоку православних. Тому конечний власний ординарій віз.-слов. обряду, незалежний від латинського єпископа.

Дальшими внутрішніми перепонами є брак духовенства, недостача унійної літератури, мовні труднощі та брак матеріальних засобів, потрібних на будову церков і каплиць. Брак церков і каплиць, де вірні могли б сходитися на богослуження, є нераз причиною, що серед них постає зневіра і знеохота, і вони, огірчені, вертаються назад до православ'я. Сам нарід не може прийти тут з видатнішою матеріальною допомогою, бо зогляду на нинішню кризу він зовсім убогий. Та без уваги на всі перепони і всі ворожі затії помітний ріст цілої акції, хоч і не в такому темпі, в якому бажали б її бачити провідники.

Дискусія над цими рефератами нічого нового до справи не внесла, кинено декілька покликів і фраз, які в найближчій будучині і так не будуть зреалізовані.

Пополудневі наради були тим замітні, що на них перший раз загомніла білоруська мова, що повинно було статися ще на попередніх конференціях, бо це мова народу, серед якого теж ведеться унійна акція! Виголосили нею свої реферати білоруси, о. Почопко й о. Оношко, промовляв нею під час дискусії й о. Татариневич. Цей перший прилюдний виступ білоруської мови стрінули приявні білорусини й українці з нетаєною радістю, зате серед деякої частини поляків викликав він, на диво всім, невдоволення.

Другий замітний момент (але вже у від'ємнім значенні) — це виступ кс. Венцкевича, новгородського декана, який усе, що в унії нагадує православ'я, хоче змінити чи усунути, отже: слово православ-

ний треба заступити словом католик, католицький; завести додаткові богослуження в уніятських церквах; уніятські священники повинні змінити одяги, бо вони нагадують ті одежі, що були колись зненавиджені; він і кожний латинський священник волить бачити на “кресах” тільки латинський обряд, а не східній, бо унія не має сили і скоро заломилася; вкінці повторяє старі теревені про те, що — мовляв — під час війни в Галичині багато перейшло на православ'я і т. ін. На щастя, кс. Венцкевич трошки із своїми пропозиціями спізнився, бо справи, які він хоче змінити, вже затверджені будь Ап. Престолом, будь рішенням самих конференцій і то не по лінії його бажань. На всякий випадок виступ кс. Венцкевича характеризує як не можна краще настрої серед польського духовенства стосовно унії. Коли так розуміють унію її “прихильники”, то чого ж вимагати від її противників?!

Президія нарад, на жаль, не zareагувала на ті, зовсім незгідні з духом пинських унійних конференцій висновки та не зайняла до них ніякого становища. (95, стор. 328-329).

На закінчення ухвалено резолюції, але без особливих ухвал, що заслуговують на увагу. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 16/ХІІІ/2). З наведених винятків з преси бачимо, що, крім позитивних голосів про унійну працю на Волині і Поліссі, не бракувало негативних думок, які нуртували в польській публічній opinii в ті часи.

Конференцію закінчено в четвер 1. ІХ. урочистою архиерейською Літургією, яку відслужив Преосв. Чарнецький в асисті численного духовенства. Співав хор питомців пинської Дух. Семінарії. По Сл. Божій відправлено панахиду за душу бл. п. єпископа Лозінського.

По богослуженню єп. Букраба виголосив коротку проповідь, в якій дякував учасникам конференції за працю для великого діла, а вірних закликав до молитви в тім намірі.

По полудні поїхали учасники парохомом на прогулянку до Теревеня, де на острові Заріче мають свій осідок галицькі монахині “Діти Марії”.

У наступних трьох конференціях взяли участь знов представники Богословської Академії і БНТ.

В ІV Унійній конференції в Пинську, що відбулася 7-8 вересня 1933 р., з українців узяли участь Апостольський Візитатор Преосв. Микола Чарнецький, станиславівський Єпископ-помічник Преосв. Лятишевський і ректор Духовної Семінарії о. д-р Василик. Богословську Академію репрезентували о. ректор Йосиф Сліпий і о. проф. д-р А. Ішак, від БНТ виступав о. проф. д-р Лев Глінка, від ОО. Студитів — ігумен Климентій Шептицький, а від ОО. Василян — о. ігумен Пушкарський. До президії, крім єпископів, ввійшли о. ігумен Климентій Шептицький, о. ігумен Пушкарський і ректор о. д-р Сліпий. Привіт від Богословської Академії і БНТ виголосив о. ректор Сліпий. З українців виголосили реферати о. Василь Величковський Ч. Св. Ізб., п. з. “Практика сповіді неуніятів” і о. ректор Й. Сліпий п. з. “Візантинізм

як форма культури". Доклад о. Ректора викликав широке зацікавлення і побажання видати його польською мовою.

Точний звіт про IV Пинську Унійну Конференцію та про участь у ній Богословської Академії подає "Діло" з 12 жовтня 1933 в статті під заг.: "IV Унійна Конференція в Пинську".

В днях 7-9 вересня відбулася четверта з ряду конференція в Пинську в справі Унії на північно-східних землях. Крім учасників з латинського і місцевого уніятського духовенства, взяли в конференції участь делегати Богословської Академії зі Львова, представники оо. Студитів, Василян і місіонерів Волині, отців Редемптористів з Ковля. Також станиславівський єпископ-помічник Іван в товаристві о. д-ра Василика взяли участь у з'їзді. Всіх учасників було понад сто. Програму конференції виповнили теоретичні і практичні реферати на унійні теми і речева дискусія над ними. З-поміж рефератів викликав найбільше враження і найцікавішу дискусію реферат о. Ректора д-ра Сліпого про візантинізм як форму культури. Був то науково солідний синтетичний виклад, що викликав живе заінтересування передусім польських кругів духовенства, які жадали перекладу його на польську мову задля поширення друком цінних думок референта серед інтелігенції, що інтересується Сходом і Унією. Речі виложені в рефераті о. Ректора, були для багатьох просто ревеляцією, як висловився один з присутніх латинських достойників. В дискусії висвітлено багато точок, які були досі у деяких каменем "преткновенія", як пр. цезаропапізм, іконоборчі і богомольські елементи візантійського християнства, атомізм монашого життя, ідеалізм і символізм візантійського мистецтва. Дефективним формам релігійного життя, які так радо підносять западники, знайдено аналогію в боротьбі Вельфії з гібелінами, в англіканізмі і йосифінізмі, в релігійнім товаристві западних бичівників, Саванаролі, Гусі і Лютрі. Позитивні сторони зле зрозумілого візантійського мистецтва, платонівських форм схоплених релігійних правд і пневматично-мистичної єдності монашого життя висвітлено в дискусії ще маркантніше, ніж в рефераті. Тому реферати і дискусія над ними стали найбільш атракційною точкою, що зайняла ціле передполудневе засідання другого дня нарад.

З практичних рефератів заслуговували на увагу реферати о. Величковського, редемпториста з Ковля про практику сповіді у неонунітів, о. Домбровського, Ісусовця східнього обряду, про права східнього обряду в Кат. Церкві і о. Новіцького, уніятського священника, що вернувся недавно з Соловок про можливість Унії в Росії. Конференція закінчилася третього дня урочистим богослуженням, яке відправив Преосв. Микола Чарнецький в латинській катедрі в сослуженні східніх духовників.

Резолюції Унійної Конференції

IV. Унійна Конференція в Пинську як завершення своєї праці прийняла шість резолюцій, в яких (беручи їх у черговому порядку)

висловлено побажання: щоб в Унійній праці звернено пильну увагу на практику Сповіді як засобу зміцнення Унійної праці; щоб при Унійній праці зазнайомлюватися з духом візантійської культури і нею користуватися в праці та щоб реферат о. д-ра Сліпого, поширений, оголосити друком — також польською мовою; щоб учасники конференції старалися з'єднати серед духовенства нових робітників для Унії, щоб наступна конференція більше уваги присвятила питанням практичного душпастирства; щоб на наступній конференції зайнялися питанням відношення різних обрядів до суті Церкви; щоб на наступній конференції обговорити вартості й особливі прикмети візантійського обряду.

Вкінці, в третьому дні конференції, 9 ц. м., найвизначнішою подією була Торжественна Архиерейська Служба Божа, яку відправив Преосв. Микола Чарнецький в сослуженні священників східнього обряду.

V-та Унійна Конференція в Пинську

V-та Унійна конференція в Пинську відбулася 5-6 вересня 1935 р.

В конференції взяло участь коло 70 осіб, між якими було 16 українців. З-поміж українських учасників конференції зокрема згадуємо Преосв. Миколу Чарнецького, делегатів Гр.-Катол. Духовної Академії у Львові в особах оо. д-ра А. Іщака, д-ра Л. Глинки, д-ра І. Чорняка, далі від редакції "Ниви" був о. П. Хомин, представники ОО. Студитів і Василян, о. прот. П. Табінський і ін.

5 ц. м., після Служби Божої, вибрано президію конференції, до якої від українців увійшли Преосв. Микола, о. д-р Л. Глинка і о. Теодорович ЧСВВ. З черги відчитано привіти, м. ін. від Апостольського Нунція, від єпископа д'Ербіні й о. ігумена Климентія Шептицького. Від ВПреосв. Митрополита Андрея і Гр.-Катол. Духовної Академії виголосив привіти о. д-р Л. Глинка. З'їзд вислав привітальні телеграми до Св. Отця, а також до Апостольського Нунція і до ВПреосв. Митрополита Андрея.

Того самого дня приступлено до ділових нарад. Виголошено реферати, а саме: о. І. Урбан говорив про полеміку з православними, о. проф. А. Неманцевич — про унійну працю духовенства латинського обряду і о. д-р М. Нехай про віру православних в очищування душ по смерті.

Український реферат делегата Гр.-Катол. Духовної Академії, о. д-ра Л. Глинки, відбувся другого дня нарад. Наголовок реферату: "Єдність Католицької Церкви й різnorodність обрядів". О. Прелегент у цьому рефераті ясно виказав на основі цитатів, головно з папських конституцій та енциклік, що різnorodність обрядів не противиться єдності Катол. Церкви, а радше є окрасою та виразом величі й сили.

На закінчення нарад конференції був ще виклад о. д-ра І. Свірського про погляди російських теологів на аскезу.

У висліді своїх цьогорічних нарад, конференція ухвалила такі резолюції:

Унійна конференція в Пинську 1) на внесення Й. Е. Єп. Міхалькевича звертається з проханням до о. І. Урбана Т. І. видати нову книжку, що мала б, оскільки можна, вичерпно обговорити закиди православних полемістів проти католицизму; 2) вважає за потрібне видання Апост. Конституцій — Demand, allatae sunt i Orient, dignitas, мовою латинською та в польському перекладі з додатком винятків інших папських енуціяцій у справі східних обрядів; 3) пригадує прохання III-ої конференції, висловлене в 5-ій резолюції, щоб в католицьких церквах обох обрядів у цілій Польщі визначити кожного року один день, присвячений поученню вірних про єдність Церкви і про унійну акцію, як також молитвам за цю єдність та евентуально збірці жертв на цілі унійної акції; 4) висловлює бажання, щоб чергова унійна конференція відбулася за два роки в днях тижня і не безпосередньо перед святом або неділею. Не є побажана надмірна кількість рефератів — вистачить три реферати денно.

В черговому числі “Меті” подамо обширну, спеціально для нашого часопису написану статтю про перебіг тої цікавої конференції та про виголошені на ній реферати.

Докладніший звіт з нарад V-ої Унійної Конференції був поданий у “Меті” ч. 37, 22. IX. 1935 р. п. з. “Докладніше про Унійну Конференцію”.

VI-та Унійна конференція в Пинську відбулася 1-4 вересня 1937 р. при співучасті понад 80 делегатів. У конференції взяли участь Преосв. Яблжиківський, Букраба, Пшездзецький, Шельонжек, і Неміра. Богословську Академію і Б.Н.Т. заступали о. Мітрат д-р Сліпий Йосиф, о. проф. д-р Ішак Андрій і о. Фурикевич Володимир. Чин ОО. Василян — ОО. Теодорович, Скрутень, Пушкарський та Дачишин, ОО. Студитів — ОО. Януарій, Сава, Нікодим, Теофан і Августин. Численно були заступлені ОО. Ісусівці східнього обряду на чолі з о. Домбровським і о. Лаським.

З'їзд розпочався I. IX. Службою Божою, яку відправив Преосв. Букраба. Опісля почалася сама інавгурація Конференції. До Президії Конференції запрошено всіх присутніх єпископів, о. Сопуха, провінціала ОО. Ісусівців, о. Мітрата д-р Сліпого Йосифа, о. протокон. П. Теодоровича, ЧСВВ, о. проф. Свірського і о. проф. Грабовського.

З привітів слід підкреслити такі: від Й. Е. Ап. Нунція (довший лист); Й. Е. Кард. Каковського, Й. Е. Митр. Шептицького, Преосв. Чарнецького, Богосл. Наук. Т-ва, Богосл. Академії та ін.

Опісля вислано телеграми з висловами синівської відданости до Св. Отця, Апост. Нунціятури, Кард. Гльонда, Каковського і Впреосв. Митрополита.

На Конференції виголошено ряд рефератів, з яких слід відмітити такі: Прсв. Пшездзецький: “Про Фльорентійську Унію”; о. ред. Урбан, Т. І.: “Польщення Православної Церкви”; о. Мітр. д-р Сліпий Йосиф: “Підсумки унійної праці за останнє 50-ліття”; о. прал. д-р Мистковський: “Правне положення візантійсько-слов'янського обряду в

Польщі”; о. Д. Новіцький: “Католицька Акція в уніятських церквах на окраїнах”; о. Я. Воронецький: “Наші відносини до святих Православної Церкви”; о. Домбровський: “Унійна праця за границею”.

“Нива”, ч. 9-10, 1937 р. про VI-ту конференцію писала в статті п. з.

“VI Унійна конференція в Пинську”

Шоста унійна конференція, яка відбулася в Пинську в днях 1-3 вересня 1937 р., не сповнила наших надій. Вона відбулася вправді під кличем підготовки до 500-літнього ювілею Фльорентійської унії, вона стягнула всіх польських “кресових” єпископів, які під натиском згори прибули на цю конференцію (виленський архієпископ Яблжиковський, сідлецький єпископ Пшездецький, місцевий пинський єпископ Букраба, луцький єпископ Шельонжек; люблинський єпископ Фульман особисто не брав участі, тільки через свого делегата) — однак зайвий раз ствердила вона розріз між теорією і дійсністю, між замірами й успіхами, між гарними словами і конкретними ділами. В методах унійної праці щораз менше відвертості і простолінійності, якою відзначалися давніші конференції, скликувані покійним єпископом Лозінським. Дискусія на болючі теми щораз більше небажана. Унійний запал у старших робітників звільна погасає і переходить під зовнішнім тиском обставин у звичайну “благонадзьожність”. Бородатих конвертитів, які покидали б табор нез’єднаних і переходили на унію, щораз менше. І якби не дивитися на цей, в багатьох випадках маловартісний прибуток, все ж таки саме явище непотішливе. Представники східнього обряду на колишніх унійних теренах Волині, Підляшшя і Полісся — це, власне, бородаті Ісусовці і їх многонадійний приріст, який виходить з дубенської Духовної Семінарії. Приріст цей покищо невеличкий, але певний. Унійна праця серед українців та білорусинів має польський характер. Діти побирають науку релігії в школах по-польськи, проповідництво і катехизація по уніятських церквах ведеться російською або польською, рідко українською чи білоруською мовою.

Серед таких обставин неначе бальзам на зболілі рани поділлала нова інструкція Східньої Конгрегації з 27. V. 1937, яку за попередньою згодою польського єпископату (на євхаристійнім з’їзді в Познані) відчитано і проаналізовано в рефераті о. Мистковського (Варшава) п. з. “Правне становище візантійсько-слов’янського обряду в Польщі”. Ця інструкція після відомої попередньої інструкції з 1929 р. означає великий крок вперед в нормуванні унійної праці під юрисдикцією латинського єпископату. Вона зазначає, що доки не буде осібною східньої ієрархії, місійна праця залишається під юрисдикцією латинських єпископів, які мають покликати у своїх дієцезіях осібних генеральних вікаріїв або ж офіціалів східнього обряду для кермування унійною акцією. Унійна парохія постає там, де знайдеться принаймні 100 осіб. Менша кількість вірних становить т. зв. східню станицю (*Statio Orientalis*). Її може обслуговувати сталий місійний священник або доривочно спровад-

жуваний латинським душпастирем. Вивінування місійних священиків становлять складки. Латинські священики мають високо цінити унійну працю, виголошувати унійні проповіді, робити з'їзди, пропагувати унійну ідею в пресі. Латинські Ординарії, що в їх дієцезіях ширяться унія, будуть здавати щороку звіт з унійної праці на осібнім з'їзді в нунціатурі у Варшаві. Місійне духовенство буде рекрутуватися з вихованків папської Семінарії в Дубні і монахів східнього обряду (Єзуїтів, Редемптористів, Бенедиктинів, Домініканів, Маріянів, Облатів, Салезіанів, Трапістів, Цистерсів). Священики, що повертають з православної Церкви до унії, відбудуть чотиримісячний курс для конвертитів у Луцьку. В голошенні Божого слова належить послуговатися мовою вірних. Ось головніші точки нової Інструкції, яка незадовго буде проголошена на місійних теренах латинськими єпископами в їх єпархіяльних органах. Особливо остання точка буде великою заковикою для польських єпископів, що в справі навчання катехизму в школі ішли під натиском уряду по лінії найменшого опору і не брали в оборону духовників, що вели науку катехизму матірною українською або білоруською мовами.

Вертаючись до перебігу конференції, належить зазначити, що на її програму складалося, крім інавгурації, привітів і вступних формальностей, вісім рефератів, переважно теоретичних. Першого дня відчитано два реферати вранці і два по полудні. Перший реферат єп. Пшездзецкого про Фльорентійську унію мав на меті заактивізувати близьке п'ятсотліття фльорентійського собору для поширення унійної ідеї в Польщі. Другий реферат о. Урбана п. з. "Польщення Православної Церкви" дав аналізу цього явища в Православній Церкві. Референт поставився до проявів польщення Літургії і навчання катехизму польською мовою негативно, власне, з огляду на інтереси Католицької Церкви й унійної акції та підкреслив, що форсування політичних інтересів у Православній Церкві ослаблює релігійність народу і пособляє зростові комунізму. Третій з черги реферат о. Мистковського п. з. "Правне становище візантійсько-слов'янського обряду в Польщі" був цікавий з огляду на нову інструкцію Східньої Конгрегації щодо унійної праці в межах Польщі. Четвертий реферат о. Доната Новицького п. з. "Католицька Акція в унійних парохіях на окраїнах" викликав велике здивування серед учасників непольської народности. Референт про Католицьку Акцію нічого не міг сказати. Зате говорив про труднощі в унійній праці в парохіях на Поліссі та захвалював свою методу унійної праці, яку опер виключно на польській культурі, бо російська чи українська мова і культура не були б милі державним чинникам і викликали б з їх сторони перешкоди. Під час свого реферату о. Новицький пустив в обіг кілька світлин з своєї парохії в Тороканях, де бачили ми кілька груп студентів і студенток, висланих цим унійним душпастирем до польських інтернатів і вихованих там на майбутню еліту унійської Церкви. На жаль, еліта ця, відірвана від рідного пня, стане тіль-

ки помостом до скорішого латинщення унії на Поліссі. Слушно замітив у дискусії над цим рефератом о. Урбан, що належало б інтелігентну унійну еліту виховувати не в латинських, а в уніятських інтернатах, які давали б запоруку, що цей цінний приріст не пропаде для унії. Захвалювані о. Новицьким методи унійної праці викликали спротив українських і білоруських учасників з'їзду. В дискусії, яку ізза браку часу відкладено на другий день, перший забрав голос о. д-р Ішак, виказуючи незгідність лінії о. Новицького з останньою римською інструкцією та з резолюціями давніших пинських конференцій. Коли ж все таки два польські дискусанти (о. Нехай з Люблина і о. Мистковський з Варшави) взяли в оборону о. Новицького та стали говорити на тему лояльності, якої світська власть має право домагатися, дістали належну відправу від о. ректора Сліпого, який у речевій і гідно видержаній промові повчив своїх передбесідників, що лояльність не касує природних прав польського громадянина іншої народності та що давній досвід самих поляків під Москвою і Прусами (Вжесьня) повинен був навчити їх толеранції супроти інших народностей. Також етичні засади обов'язують католиків. Питання, що Христос каже на таку національну виключність, є найбільш вирішальне. З білорусинів забрав слово унійний душпастир о. Оношко, який підкреслив, що ні польська конституція, ні конкордат з Ап. Престолом не забороняють учити релігії дітей непольської народності їх матірною мовою.

Другий день конференції виповнили реферати о. Воронєцького про святих нез'єднаної Церкви, о. Лаского, ректора альбертинської колегії Ісусовців, про Вельянина Рутського, о. Домбровського, ректора дубенської Духовної Семінарії про унійну працю за границею та о. ректора Сліпого про унійну працю за останнє 50-ліття. Час дозволяв перевести дискусію тільки над двома ранішніми рефератами, з яких більше зацікавлення викликала справа почитання святих нез'єднаної Церкви. Референт о. Воронєцький, визнаючи прикмети святости багатьом святим поза Католицькою Церквою взяв до уваги тільки святих російської Церкви, а з українських святих тільки угодників домонгольської доби (св. Ольга, Володимир, Борис і Гліб, Антоній і Теодосій Печерські). Цю люку доповнив у дискусії о. д-р Ішак, вказуючи на святих київської Церкви, яких життя і подвиги описані в Патерикові — Сильвестра Косова, та в Четії Минеї — Дмитра Тупталенка Ростовського, що й сам є почитаний як святий. Інтересне те, що уніятська Церква признала тільки святих домонгольської доби, керуючися традицією, що початки християнства на Русі мали свою лучність з Римом, а львівський єпископ, опісля митрополит Атанасій Шептицький, переводячи при помочі римської комісії цензуру літургічних книг, видаваних львівською Ставропігією, казав викреслювати інших святих, переважно московських. Також заторкнене було в дискусії питання, чи моральна святість, яку дають нез'єднаній Церкві її святи, вистачає до

правдивості цієї Церкви або становить ноту святості. На це питання треба, за думкою католицьких богословів, відповісти негативно.

Помітне враження викликав реферат о. ректора Сліпого про унійну працю на Заході за останнє 50-ліття. Референт підкреслив еволюцію унійної думки на Заході в папських енцикліках і богословських школах від перецінювання латинського обряду, як *ritus securior*, до визнання рівнорядности всіх обрядів, від легковаження нез'єданого Сходу до доручення студіювати його по всіх католицьких семінаріях й академіях в останній енцикліці "Rerum Orientalium" з 1929 р.

У кінці запропонувала учасникам з'їзду вибрана *ad hoc* комісія такі резолюції до схвалення:

1. Шоста пинська конференція постановляє прямувати до того, щоб 500-ліття Фльорентійської унії святковано в цілій Польщі.

2. Шоста пинська конференція постановляє зложити подяку пленарній конференції єпископів Польщі за її ухвалу з 24 серпня в справі приготування до торжественного ювілею 500-ліття Фльорентійської унії та рівночасно просить, щоб в короткім часі покликано спеціальну комісію, складену з представників обох обрядів, яка устійнила б час і спосіб зорганізування ювілейного свята.

3. Шоста пинська конференція пропонує розпочати приготування до згаданої урочистости в цілій Польщі 5 червня, як у день Зіслання св. Духа.

4. Шоста пинська конференція висловлює свою радість з приводу цьогорічного З'їзду *Pro Oriente Christiano* в Римі у справі покликання Міжнародної Ради такої самої назви і сподівається, що представники всіх католицьких народностей в Польщі будуть покликані до названої Ради.

5. Шоста пинська конференція висловлює побажання, щоб було видано в формі окремих брошур реферати єпископа Пшездзецького про Фльорентійську унію і о. Урбана про становище Православної Церкви та можливо поширено їх серед православних.

6. Шоста пинська конференція просить церковну владу розпочати вступні кроки до беатифікації ревного ширителя унії Йосифа Рутського в 300-ліття його смерті.

7. Шоста пинська конференція пропонує, щоб на будуче унійні конференції відбувалися що 4 роки в Пинську, а в міжчасі в інших містах Польщі, за вибором Преосвященних Єпископів.

Третього дня мала закінчитися конференція торжественним богослуженням у східнім обряді. Воно однак відпало через відсутність єпископа Миколи Чарнецького, який прислав привітальну телеграму з Бельгії. Також ніхто з наших ОО. Редемптористів, що мають у Ковлі свою станицю, не приїхав на пинську конференцію. З нашого духовенства взяли в конференції участь представники Богословської Академії і Богосл. Наук. Товариства зі Львова (о. ректор Сліпий, о. д-р Ішак, о. Фурикевич), чотири ОО. Василіяни (о. Скрутень, о. Теодорович, о.

Пушкарський, о. Дацишин) та три ОО. Студити, що працюють у сідлецькій і пинській єпархії.

Учасники з'їзду, яких було около 80, роз'їхалися з переконанням, що найближчого року відбудеться унійна конференція у Сідлеці або Луцьку.

Як було сказано на початку статті перші унійні конференції в Пинську відбувалися в дусі щирости, богослови висловлювали свої думки в справі праці на місійних теренах відважно й критикували внутрішній та зовнішній шовінізм латинського духовенства й уряду. Однак з часом цей дух став зникати з залі нарад, і присутні східні отці відчували охолодження, нещирість, а навіть ворожість польських учасників.

Тому варто докладніше ознайомитися з перебігом VI-ої конференції і голосами преси. (Диви "Голоси преси": "Пинська Унійна Конференція на сторінках преси" (234, стор. 397-403). (Див. розділ XXIII, додаток ч. 16/XIII/2).

5 Унійний З'їзд у Львові

Вже від довшого часу всі слов'янські і деякі неслов'янські народи цікавилися питанням Східньої Церкви — її обрядом, правом, догматикою, а особливо справою її з'єднання з Апостольським Престолом. Учені докладно вивчали причини роздору й заходи їх усунути, та, на жаль, у своїх ревних зусиллях не могли робити поступів, бо не знали ні історії, ні літургії, ні права, ні догматики, ні звичаїв та обрядів Східньої, а з особна нашої Української Церкви. Це досконало бачив і розумів наш Великий Митрополит Андрей. Своїми подорожами і безпосередніми конференціями з західними владиками приготував ґрунт для пізніших конгресів чи унійних конференцій. Завдяки йому та єпископові Стоянові вдалося 1907 р. скликати перший Унійний Конгрес у Велеграді, що згодом був сполуязований у католицьких кругах, здобув схвалення і причинився до того, що на наступні з'їзди прибували вже сотні так католицьких як і некатолицьких учених. На взір Велеградських Конгресів відбулися унійні з'їзди й конференції меншого розміру в Любліні, Празі чи Пинську за ініціативою пинського єпископа Лозінського. В тих чи інших конференціях ми брали посередню чи безпосередню участь, однак самі не спромоглися взяти провід у свої руки і створити такий науковий центр з'єднання у Львові. Багато було поля до праці, багато нових ідей, треба було відкидати хибні погляди на справу з'єднання наших сусідів і чужинців, які раді були допомогти цій святій справі, та, на жаль, не могли, а деколи й шкодили, бо не мали об'єктивних матеріалів про Східню Церкву, на яких могли б базувати свої наукові праці. Митрополит у своїй інавгураційній промові з нагоди відкриття Унійного З'їзду у Львові сказав: "Захід перейшов за останніх 20 літ велетенську еволюцію у відношенні до Унії". (101, стор. 27). Наші владика й учені зрозуміли, що в справах Сходу ми повинні бути "підметом" і мати вирішальний голос у спра-

вах Східньої Церкви взагалі, а особливо в справах нашої Української Церкви. Ми повинні розробити плян майбутньої праці для всіх тих, що цікавляться питаннями Східньої Церкви, а особливо справою з'єднання. Без знання основних наук Східньої Церкви, її звичаїв, традицій, права, догм, літургії та психології вірних, реалізувати у практиці ідеї з'єднання Сходу з Апостольським Престолом, чи, навіть, зблизити й усунути взаємні упередження неможливо.

Така нагода для наших владик і вчених Богословської Академії та Богословського Наукового Товариства трапилась у 300-ліття смерті Веляміна Йосифа Рутського, київського митрополита, одного з найбільших подвижників церковного з'єднання.

З цієї нагоди за благословенням Високопреосвященного Митрополита Андрея о. д-р Йосиф Сліпий, ректор Богословської Академії і голова Богословського Наукового Товариства, зорганізував "Перший Унійний З'їзд у Львові" в днях 22-25 грудня 1936 р.

Докладний опис з'їзду подав о. Петро Хомин в "Ниві" з січня і лютого 1937 р.

"Унійний З'їзд у Львові"

Нарешті перший унійний З'їзд і в нас. Перший в модерному розумінню, від непам'ятних часів.

Коли майже усі католицькі слов'янські народи від ряду літ уряджують унійні конгреси, з'їзди, чи конференції (Велеград, Любляна, Прага, Пинськ) і коли у всіх майже європейських католицьких краях відбуваються рік-річно т. зв. унійні тижні, у нас під цим оглядом було тихо і глухо. Заняті нашими, так сказати б, чисто домашніми справами й клопотами змушені вести боротьбу на двох фронтах, — ми якось ніби стратили з очей те величне завдання, яке від соток літ стоїть перед нашою Церквою. Зрештою нам здавалося, що ми, які воплощуємо собою унійну ідею, занадто добре знаємо так саму ідею, як і її суть та методику унійної праці, та що ми до неї як найкраще приготовані. Тимчасом католицька Церква і католицький церковний Захід — як про те сказав у своїй інавгураційній промові Високопреосвящений Митрополит Андрей — перейшли за останніх 20 літ великанську еволюцію у відношенню до Унії.

Ми загалом досі чомусь наче ховалися із нашою Унією, і не казували її світови, ми наче боялися, щоби знов не повіяли на неї студені вітри, які впродовж більш чим трьох соток літ стільки спустошень серед неї нарobili, стільки клевет і зневаг на неї кинули, стільки ідейних і геройських одиниць зневірили. Одинокий Голова нашої Української Католицької Церкви, Високопреосвящений Митрополит Шептицький переріс нас усіх і під цим оглядом, бо вивів нашу Унію, так своєю працею, як і своїми терпіннями, на широкі європейські, ба навіть світові шляхи та зробив її предметом зацікавлення, студій, а навіть жертвенної праці з боку католицького європейського Заходу.

І в зв'язку з тим зацікавленням і з еволюцією поглядів відносно Унії на Заході — виросла й перед нами потреба — перевести ревізію нашого становища і наших поглядів у справах Унії.

В унійних справах, в кругах міродатних церковних чинників, повинні ми мати рішальний голос, а тимчасом такий голос мають усі, тільки не ми. І не дивниця. Бо ми не розуміємо як слід нашої великої ролі на церковному Сході, не студіюємо нез'єднаного Сходу, не розроблюємо плянів майбутньої праці і т. д. Те все роблять ті, які так безпосередньо, як ми, у справі незацікавлені, або й такі, які у тій праці шукають своїх національних чи політичних користей.

А тимчасом справа привернення нез'єдиненого Сходу до церковної єдності, це справа, передусім для нас найближча, бо ж тут іде у першій мірі про наших братів.

І треба було аж рідкого й великого ювілею 300-ліття смерти одного з найбільших діячів церковного З'єдинення, київського митрополита Йосифа Велямина Рутського, щоби ми прокинулися з нашої дрімучости.

З тієї нагоди й скликано наш З'їзд. Ініціативу до нього дав Високопреосв. Митрополит, а зреалізував її та уложив програму голова Богосл. Наук. Товариства, о. ректор Йосиф Сліпий, доставши на все згоду й благословення Високопреосвященного Митрополита.

Плятформою З'їзду мало бути: перевірення й устійнення наших поглядів на справи Унії, з'ясування нашого відношення до церковного нез'єднаного Сходу, намічення методики евентуальної праці між нез'єднаними братами, та врешті розбудження зацікавлення широких кругів нашого духовенства теперішнім станом унійної справи в Єропі.

На З'їзд вибрано час зимових ферій, коли священники вільні від праці в школі. З'їзд відбувся в авлі Богословської Академії, що міститься в мурах Духовної Семінарії і тривав три дні: 23, 24 і 25 грудня ц. р. Технічна сторінка, за винятком кількох маленьких недотягнень, функціонувала справно.

У З'їзді взяло участь коло 150 учасників, кількість несподівано велика, коли зважити, що повідомлення про з'їзд появилися у пресі доволі пізно, бо загалом майже в останню хвилину рішено його відбутися. Учасники були з усіх трьох епархій.

З високих церковних достойників взяли участь у З'їзді: Високопреосв. Митрополит Андрей, що в своїй палаті відкрив З'їзд, і Преосвящені Владики: Апостольський Візитатор новоунійних станиць на українсько-білоруських землях польської держави, Преосв. Николай Чарнецький, станиславівський єпископ-помічник Преосв. Лятишевський і оба львівські єпископи — Преосв. Будка і Преосв. Бучко, далі протоігумен ОО. Василян о. Віт. Градюк, ігумен ОО. Студитів о. Клим. Шептицький і заступник ігумена ОО. Редемптористів.

Був голова УКС-а, а також світські представники мистецького, літературного й наукового світу та заступлена була українська національна преса.

З чужих гостей був присутній на з'їзді о. А. Домбровський Т. І., ректор східної семінарії в Дубні.

На з'їзд настигло багато телеграм і привітів, м. ін. третього дня нарад прийшла телеграма й апостольське благословення від Св. Отця, яку приявні прийняли довготривалими оплесками. З'їзд вислав також декілька телеграм, м. ін. й до Св. Отця і заступника Апост. нунція у Варшаві.

На залі нарад панував весь час діловий, а при тому святочний настрій. Другого дня нарад, по ранніх рефератах учасники вислухали промови Св. Отця, яку він у навечер'я латинського Різдва виголосив через радіо, уділяючи при тім всім вірним апостольського благословення.

З'їзд започатковано в день свята Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії, себто у вівторок 22. XII. 1936 р. торжественною архиерейською Літургією, яку відправили три Архиереї: станиславський єпископ-помічник Преосв. Іван Лятишевський та львівські єпископи, Преосв. Кир Никита і Преосв. Кир Іван — в сослуженні ОО.: протоігумена ЧСВВ, о. Віталія Градюка, ігумена ОО. Студитів о. Климентія Шептицького, о. пралата Л. Куницького, крилошанина станиславської Капітули о. Р. Лободича, о. крил. д-ра В. Лаби і двох дияконів. Співав хор питомців Духовної Семінарії. Святочну проповідь про ювілей великого митрополита Рутського виголосив о. д-р Г. Костельник. У своїй проповіді подав життєпис Рутського і схарактеризував найголовніші моменти його всесторонньої діяльності в українській Церкві, а наприкінці зазначив, що великий митрополит Велямин Рутський не тільки словом, але й цілим своїм життям служив Богові й українському народові.

Просторий храм св. Юра був виповнений вірними ущерть.

По Службі Божій відспівано многоліття Св. Отцеві, Високопреосвященному Митрополитові, всім Преосвященним Владикам галицької церковної провінції, всьому Українському Народові, а на закінчення — “Боже Великий, Єдиний.

В середу 23 грудня о годині 10 ранку відбулося святочне відкриття з'їзду в митрополичій палаті на Святоюрській горі. В найбільшій залі палати зібралися майже всі учасники з'їзду, єпископи й духовенство, а також гості з-поміж світських громадян, що репрезентували деякі українські національні установи.

Коли на залі появилася величня постать Митрополита, внесеного на кріслі, присутні привітали його щирими оплесками.

До нього підійшов голова Богословського Наукового Товариства, о. ректор д-р Йосиф Сліпий і привітав його від заініційованого ним з'їзду, що зібрався, щоб започаткувати низку свят з приводу 300-

ліття смерти митрополита Велямина Рутського. Умер він 5. II. 1637 р., кидаючись, наче лев, проти затій на винародовлення наших вельмож і шляхти. Щоб поставити перед очі образ великого Митрополита, відчитав промовець “Заповіт” Рутського, що характеризує його як зразкового християнина та як священика й архиєрея української з’єднаної Церкви. Із завіщання пробивається велика любов Рутського до рідної Церкви і рідного народу та журба за дальшу їх долю. Наче дзвони, гомонять його слова, що взивають всіх до любови, єдності і спільної праці.

З запертим віддихом слухають всі глибоко й зворушливого завіщання Великого Митрополита, що змушує всіх до призадуми. Із стін, обвішаних старовинними портретами Архиєреїв Української Католицької Церкви, поглядають врадувано Діячі на її теперішніх робітників із другим Великим Митрополитом на чолі.

В дальшій частині своєї промови згадав о. Ректор про дальшу судьбу Унії, яка впродовж трьох соток літ падала і кривавилась, але вставала. Збереглася досі у Галицькій Волості. Тут, під час всесвітньої війни, варварська рука досягла її, а на перший вогонь переслідувань пішов Високопреосвященний Митрополит Андрей. Просить Митрополита, щоб відкрив це свято, яке сам проголосив, йому прийдеться це легко зробити, бо своїм життям і діяльністю так дуже подібний до митрополита Рутського. Недаром же ж великий історик української з’єднаної Церкви, єпископ Ліковський пересилаючи Митрополитові Андрееві по побажання з нагоди його єпископських свячень, висказав знаменні слова: *Ut sis alter Rutski.*

Після того Високопреосвященний Митрополит відкрив з’їзд промовою, в якій подав характеристику найбільшої постаті в історії Унії, що їй рівної немає.

Митрополит Рутський заслуговує на те, — говорив Митрополит, — щоб його пам’ять обходити, він заслуговує й на те, щоб його ставити нарівні із св. Йосафатом.

Приблизно десять літ старший від св. Йосафата, він краще знав світ, мав більшу науку, був більше культурний і освічений. Він положив основи Унії, які св. Йосафат своїми молитвами й жертвою вимолював з неба. Біограф св. Йосафата Гепен, Бенедиктинець солемського монастиря, зробив деякий ущербок Рутському, понижуючи трохи його заслуги. Митрополит Йосиф, щоправда, кілька разів хотів перед покликанням усунутися від своєї Богом даної місії — і це здавалося Гепеневі браком відваги, жервенности і посвяти. Тому він ставить св. Йосафата далеко вище. — Гепенів осуд Рутського трохи кривдить. Без сумніву, Рутський сягав тих висот святости, які оправдують наші бажання беатифікації й канонізації його. Рутський — це постать могутня, нема рівного йому в історії Унії. Тому цей ювілей треба обходити торжественно і з тої нагоди перевести основну ревізію багатьох понять, що групуються довкола справи Унії. Католицька Церква за

останніх 20 літ перебула величезну еволюцію в справах Унії. Тепер католицький світ зовсім інакше думає про Унію, ніж 20 літ тому. Тому ревізії понять треба. Цю ревізію найкраще переводити при допомозі таких конгресів.

Митрополит висловив радість, що так багато Отців приїхало, щоб взяти участь у конгресі. Цей конгрес має ціль теоретичну, а з практикою має лише стільки спільного, що кожна теорія. Також Велеградські конгреси 20 кілька літ тому починалися теоретичними нарадами, так що в них легко могли брати участь і нез'єднані, щоб взаємно пізнаватися. Пізніше увійшов у Велеградські конгреси практичний елемент — і це відпихало нез'єднаних від участі, тому значення і вартість тих конгресів мусіли падати. Тому мусимо стерегтися навіть найменшого позору прозелітизму і вистерігатися слова “місія”, бо це для нез'єднаних образа. Нез'єднані православні території внаслідок конкордату з Польщею для нас відчинені лише остільки, оскільки там можемо працювати для своїх власних вірних, галичан. Але одночасно ця праця може бути дуже успішна і для Унії. Практика входить у наш конгрес тільки як теорія практики. Мусимо уникати багато речей, які вражають нез'єднаних.

У католицькому світі слідне велике зацікавлення Сходом: у всіх духовних семінаріях відбуваються східні богослуження, у всіх епархіях Унійні Тижні і под. Наша Церква висунулася тепер на перший плян в квестії Унії. Всі цікавляться, як ми працюємо для Унії і як приготуємо до тієї праці. А ми, на жаль, доволі спізнені під цим оглядом. Тому цей з'їзд має величезне значення. Митрополит Андрей вітає учасників з'їзду і бажає, щоб Господь Бог благословив праці з'їзду. З'їзд має дуже благородну і важку задачу. Латинські епархії таких завдань не мають, у них нема таких складних проблем, як у нас.

Вкінці Митрополит Андрей згадав про важку працю, яку треба почати в цьому ювілейному часі — видання дуже цікавих і важних листів митр. Рутського, яких копії, а також і деякі оригінали зібрані у Львові. В цім році повинен появитися бодай 1-ий том його листів. Згадав про свою працю в цій ділянці та захопив молодих істориків до вишукування дальших матеріалів про митр. Рутського. Просить учасників з'їзду про поміч молитвами у цій важній справі.

Митр. Рутський був чоловіком, у якому не можна знайти ні тіні людської слабости. Чоловік цілковитої посвяти, чоловік святий, — правда, не в канонічному значенні, але про беатикацію й канонізацію його ми повинні старатися.

Подякою за численну участь у з'їзді закінчив Митрополит Андрей своє слово.

З митрополичої палати перейшли учасники з'їзду до авлі Богословської Академії.

Ділові праці з'їзду почалися о год. 11.15. О. Ректор Сліпий просив до президії усіх приявних Владик, а саме: Преосв. Миколая

Чарнецького, Преосв. Івана Лятишевського, Преосв. Микиту Будку і Преосв. Івана Бучка.

На секретарів покликав проф. д-ра Чеховича, о. Ос. Осташевського й о. П. Хомина.

Провід з'їзду перебрав Преосв. Миколай. Відспівано "Царю небесний". Після того Предсідник відчитав письмо заступника Апостольського Нунція в Варшаві, який в імені Апостольського Престола передав з'їздові благословення. Відчитав теж телеграму, яку вислано до державного секретаря, кард. Пачеллі. Преосвящений заявляє, що під час своєї останньої авдієнції в Папи дістав благословення для всіх унійних праць, а в тому числі й для нашого з'їзду.

Відчитав також привітальну телеграму до кард. Тіссерана.

Після того Преосв. Чарнецький з радістю вітає наш перший Унійний З'їзд. Він сильно припізнений, бо чужинці нас під цим оглядом в неодному перебігли так своїми конгресами (Велеград, Пинськ), як і різними т. зв. унійними тижнями, видаванням журналів і книжок, присвячених цим питанням, а в нас майже мовчанка, хоч ми повинні були промовити перші, покликані до праці на церковному Сході ще папою Урбаном VIII. Вправді ми посилали наших представників на різні унійні конгреси чи конференції, для деяких давали ми й ініціативу (Велеград), виголошували реферати, писали статті, та самі такого з'їзду не влаштували. Можливо, що причиною нашої знеохоти під цим оглядом є обставина, що ми не маємо змоги тепер працювати для наших братів. Цій нашій знехоті кладе кінець наш з'їзд, скликаний з нагоди 300-ліття смерти одного з трійці найбільших діячів Унії, митрополита Рутського. Має надію, що цей курс започаткує з'їзди, видавництва й статті на унійні теми в цім ювілейнім році.

Потім складає привіт для з'їзду від тієї землі, де зродилася наша Унія і де розвивав свою діяльність митрополит Рутський. Цей привіт повинен бути радістю для всіх, бо ми всі думали про ті міста, храми й монастирі, де працював Рутський, тим більше нині, коли впав царат і настала змога праці.

Але він і всі, що там працюють, знайшли з дорогоцінної спадщини Великого Митрополита руїни і тільки сліди. Пропали великі лаври, як Жировиці, Почаїв, Битень, Холм, Біла. Пропали великі храми і великі будови, що їх будував Рутський чи його наслідники. Та найболючіше для нас, священників, те, що стільки безсмертних душ пропало для з'єднання. І тепер, по 150 літах, бачимо там велике запущення, велике занедбання, там справжня "духова Сагара", а решту, що ще залишилася, окутав большевизм. Положення теперішньої новоунійної праці невтішне. Але є й радісні моменти тієї праці. Нині є вже коло 50 унійних станиць, 70 священників, до праці прийшли й західні монаші чини, про що мріяв Рутський, є Духовна Семінарія в Дубні і мала семінарія в Лобешові, є понад 20.000 вірних. Осяг міг би бути далеко

кращий, бо є багато зголошень, але всілякі труднощі не допускають до цього.

Вкінці побажав з'їздові щедрого Божого благословення, яке певно принесе багато світла, потіхи і користей.

Авля Богословської Академії, де відбувається з'їзд, переповнена учасниками. Усі епархії прислали своїх делегатів, найбільше ж львівська. На прикрашеній килимами стіні, за президією з'їзду, висить портрет митрополита Рутського. Над ним гарно різьблений хрест, а з обох боків і знизу герби Української Землі (Галичини, Києва і Соборної України). На бічній стіні ікона кисти Петра Холодного — св. Володимир і св. священомуч. Йосафат на тлі гори, на якій в опалевій імлі зарисовані силуетки катедр св. Юра у Львові і київської св. Софії. Заля украшена низкою портретів владик Української Церкви, її найвищих діячів.

Після привіту Преосв. Чарнецького і відчитання наспіваних того дня привітів прочитав перший з черги реферат н. т. "Погляд на з'єднані Церкви і догматичні різниці з нез'єдиненими" о. ректор Й. Сліпий.

О. Ректор змалював насамперед світлу добу 1 тисячліття історії Церкви, у якій геній Сходу розвинув був крила Церкви до високого піднебесного лету. Відтак обговорив коротко події, які спричинили занепад, а то й повний упадок Церкви на Сході (в. М. Азії, Палестині, Єгипті, Візантії). Осталися тільки нащадки, серед яких ми, українська з'єднана Церква, в найбільшій кількості і на нас тяжить відповідальність за дальшу долю Церкви на Сході. Подав історичні і статистичні дані, що торкаються східних з'єднаних Церков та догматичні різниці, які заходять між ними і нез'єднаними Церквами Сходу. Всі ті різниці такі, що при добрій волі дадуться легко усунути. На нас, на нашій греко-католицькій Церкві, лежить важний, а zarazом почесний обов'язок: відновити світлу традицію церковного Сходу, а одночасно забезпечити нашому обрядові, що його ми дістали з Візантії, належний розвиток. Щоб те завдання якслід сповнити, треба нам студіювати так саму історію церковного Сходу, як і наш візантійський обряд.

Дискусію відкладено на пізніше з огляду на спізнену пору.

По обіді, о год. 15:30, почався дальший хід нарад.

О. Ректор Сліпий відчитав низку привітів, які в міжчасі на з'їзд наспіли, а Предсідник уділив голосу о. крил. Романові Лободичеві зі Станиславова для виголошення його реферату н. т. "Значення Замоїського Синоду для Унії".

Референт вважає Замоїський синод одним із найславніших, які колинебудь у нашій Церкві відбулися; чим Тридентський собор для латинської Католическої Церкви, тим Замоїський синод для нас. Він довів до зміцнення нашої Церкви та дав їй змогу стати до успішних змагань із двома могутніми противниками: 1) російським православ'ям і 2) латинським агресивним духовенством. В обрядових справах синод змагав до того, щоб спинити латинізацію. Пошанував східний обряд, а якщо

й увів деякі зміни, то незначні або такі, які увійшли до нашого обряду ще перед прийняттям Унії і які ставали причиною переходу вірних на латинський обряд. Щоб зберегти вірних при обряді, синод ці додаткові богослуження, які були в латинській Церкві, завів.

Опісля о. ред. Й. Скрутень ЧСВВ відчитав свій реферат п. з “Митрополит Рутський в життю сьогоднішніх Василіян”.

Свій реферат доповідач спер на антитезі й тезі. Антитеза торкається Івана Рутського й Василіян кінця XVI ст., що становлять два різні світи. Рутський 30 літ стояв оподалік усякого духовного, тим більше чернечого життя. Тодішніх Василіян не знав, стояв від них вище і займав до них просто вороже становище. Теза представляє Івана Рутського, переіменованого на Йосифа. Він уже членом Василіянського Чину, зовсім неподібного до Василіян кінця XVI ст.

Народився Рутський 1573 року в Руті, новгородецького повіту, в кальвінській родині. По скінчених студіях в краю і за границею вернувся кальвін — католиком, східняк — западником, світська людина — *Sodalis-om Marian-om*, противник Василіян — Василіянином у найкращому розумінню. Клясична культура Заходу дала йому гін до активності й творчости.

1607 році вступає Рутський під впливом св. Йосафата до Василіян, і відтоді Йосиф Велямин Рутський і Василіяни становлять одно життя. Він дав їм незвичайну і небуденну організацію, впрягаючи до дотеперішнього, виключно контемплятивного життя активний елемент, так що постає контемплятивно-активна духовна установа. Рутський був і остався всім для нинішніх Василіян.

По рефератах предсідник Преосв. Чарнецький відкрив дискусію.

Перший говорив о. ректор Сліпий, який, нав'язуючи до свого викладу, вказав на різnorodність обрядів у католицькій Церкві, та на обрядові різниці, які нас роз'єднують. Але це не суттєві різниці, які були б у силі нас розлучити. В обрядових справах не можемо вводити ніяких нових речей у наш обряд, а з другого боку не можемо також пурифікувати його в безконечність. Мусимо поставити під цим оглядом точку виходу, а цею точкою повинні бути часи митр. Рутського, бо той обряд визнавали тоді і уніяти і нез'єднані. В XVII ст. зазначається тут розлам, бо московський патріарх Нікон скликає 1654 р. синод, який переводить “чистку” обряду і вводить до нього нові речі. Щождо нововведень у нашім обряді, взятих з латинської Церкви, то вони повинні зникнути, себто те все, що є тільки в нас, а нема його на Закарпаттю, Волині чи деінде, а повинно остати тільки те, що нас під обрядовим оглядом єднає.

Преосв. Чарнецький стверджує, що Замойський синод причинився до віднови духового життя у нас, і ставить питання, чи ті обрядові зміни, які він завів, можуть бути вжиті в новій унійній праці між нез'єднаними, та дає відповідь, що форсування обрядових нововведень Замойського синоду на областях новоунійної праці пошкодило б уній-

ній справі, бо ментальність православного світу на ті нововведення реагує негативно. Апост. Престол не дав ніяких інструкцій, щоб зберігати постанови Замойського синоду на землях нової Унії, і тому на практиці всі унійні працівники придержуються там того всього, що витворив синодальний обряд.

О. дек. Кулик (Зборів) підносить справу масового перетягання вірних нашої Церкви на латинський обряд та питає, як погодити те, щоб і красу обряду з часів Рутського привернути і переходів на латинський обряд не спричинити, — думаючи очевидно, що привернення краси обряду з часів Рутського повинно спинити такі переходи. Заторкнув справу українського римо-католицького обряду.

О. протоєрей Табінський вважає, що поворот до тої чи іншої форми обряду нині неактуальний і тому справою реконструкції якогось обряду не слід займатися. Треба бути толерантним для обрядових різниць, бо одноманітного обряду не було ні в греків, ні в нас. Одноманітність проявляється аж тоді, як постають друковані Службеники. Зате кожний обряд треба зберігати точно і совісно.

О. проф. Рудь інакше дивиться на справу обряду, ніж о прот. Табінський. Обряд Рутського і всі тогочасні Службеники придержуються розпорядку патр. Філотєя, що хотів усі обряди звести до спільного знаменника. Для нас найбільш приємлива форма — це обряд часів Рутського. Певно, що обряд є для живих людей, але треба все дивитись на те, чи обрядові зміни, які вводяться, впливають з самого обряду, чи хтось їх уводить під впливом чого іншого. У нас панує завелика індивідуалізація в обрядових справах і тому нема однообразності. Не йде про те, щоб конечно реформувати обряд, але щоб завести один для всіх, а зміни щоб виходили самі з себе, з духа самого обряду.

О. прот. Табінський думає, що за часів Рутського обряд не був усталений. Замойський синод також нічого нового до обряду не ввів, а тільки апробував те, що вже було введено, та обмежив сваволю священників під цим оглядом. Не треба турбуватися, що нема одного обряду. Нез'єднані східні Церкви також не всі мають той самий обряд, і синодальний обряд не всюди такий самий, напр., в Петрограді інакший, а інакший на Волині. Важко допустити момент обрядової однообразності.

В обрядовій справі промовляли ще о. Лошній, о. д-р В. Левицький, о. Павлосюк, о. Нарожняк і о. д-р Конрад.

О. ректор Сліпий, реасумуючи все досі сказане, заявив, що ми маємо змагати до об'єднання нашого обряду, хоч до ідеальної уніфікації не дійде, бо ідеальної уніфікації нема і в латинському обряді. Як усе розвивається, так мусить розвиватися і обряд, але, як усе має свій зеніт, так і обряд повинен його мати. За вихідну точку беремо XVII століття. Тоді була вже стабілізація обряду, про що свідчать передруки Службеників.

О. Мир. Коритко підносить труднощі, що їх мав Рутський з самими Василіянами, які покидали свій обряд і приймали латинський.

Преосв. Чарнецький закликав до молитов та Сл. Божих в наміренню успіху з'їзду та "умирення" Церков і до датків на нагрудний хрест для св. Йосафата (мощів) у Відні та о год. 19.30 закрив наради.

Другий день з'їзду, 24 грудня.

В 9 годині ранку відкрив наради Преосв. Чарнецький, дав слово о. д-рові Г. Костельникові, який прочитав свій реферат на тему "Ідеологія Унії".

Ціль Унії — це змагання до привернення єдності Церкви, східної і західної. Ціль нашої Унії можна розглядати під оглядом 1) мінімалістичним, щоб наша греко-католицька Церква удержалася і розвивалася, та 2) максималістичним, щоб вона причинилася до привернення загальної єдності. обох Церков. Наша уніятська Церква мусить мати такі цінності, які притягали б до себе, бо якщо вона не буде притягальною силою для Сходу і східних Церков, то її майбутнє непевне. Якщо наша Церква не дасть доказу, що вона може довершити з'єднання, то це буде причиною зневіри. Труднощі справді декого зневірили в місію нашої Церкви і тому дехто хоче наблизити її до латинської. А це заперечення унійної ідеї, бо творці Унії, і в нас і деінде, хотіли тільки реставрації церковної єдності, а не мосту для латинізації. Давні ідеологи Унії пильно забезпечували всі права й обряди східної Церкви, а їх слідами повинні й ми йти.

Опісля обговорив два відмінні становища, і в латинській Церкві і в Унії, щодо відношення латинників і уніятів до східної Церкви. Католицька (латинська) Церква на унійних соборах і в письмах папів займала до Унії правильне становище, домагаючися від Унії тільки догматичної єдності. Зате зовсім інакше становище до Унії займали і займають льокальні латинські Церкви, які змагали і змагають запанувати над східною Церквою. А те становище льокальних латинських Церков впливає на хід життя Унії куди більше, ніж авторитетне становище католицької латинської Церкви. В тих лат. льокальних Церквах панує воєнна психоза, яка усе, що в східній Церкві, вивертає горі коренем: там усе мертвота, нема святих, все трупом пахне, все скарикатуризоване. У цій психозі національно-політичні моменти перемішані з релігійними. Ця воєнна психоза тільки такої Унії бажає, яка перейнялася б тою самою психозою, вона іменно має стати авангардом льокальної латинської Церкви. Їх бажання, — це повна латинізація і денационалізація уніятів. Якщо уніяти ні одного ні другого не хочуть, то їх зараз називають, що вони неповні католики. Унією бажали її творці підсилити свою Церкву і нарід, а не виступати проти себе. Під впливом тієї воєнної психози витворився і в нашій Церкві тип уніята, перейнятого протисхідною воєнною психозою, тип: *Nomine Graecus — mente Latinus* (подібний тип: *Gente Ruthenus — natione Polonus*, — вже вимер у нас). Річ ясна, що Унія в такій фазі — це оголошення війни

цілому Сходові. Коли на національним полі ми віднайшли свій розум і своє чуття, то мусимо віднайти себе і на церковно-релігійнім полі.

Вкінці поставив резолюцію: Гр.-кат. Церква має старанно плекати в собі свідомість і традицію, що вона є східною Церквою в єдності з Апостольським Престолом. Вона повинна стати ідеалом для нез'єднаних східних Церков, зразком, що притягає до себе і показує шлях до розцвіту та повноти благодатей Св. Духа.

З черги проф. д-р М. Чубатий прочитав реферат п. н. "300-ліття Унії на Україні".

Референт у гарній сконденсованій формі накреслив історію українського католицизму, починаючи від Берестейської Унії, головню ж славний період митр. Рутського з його офенсивним характером, і добу по Замоїським синоді з характером дефенсивним, що означав відворот та віщував упадок. На закінчення поставив м. ін. такі резолюції: 1) Католицизм східного обряду найкраще підходив під ментальність українця в минулому і є в силі найуспішніше двигнути український нарід із релігійно-моральної руїни після сучасного безбожницького лихоліття у майбутньому. 2) Східний характер українського католицизму може базуватися тільки на староукраїнських церковних традиціях.

Третій реферат виголосив о. проф. д-р А. Ішак п. н. "Становище Унії до автокефалії", в якому з історично правового становища розглянув проблему автокефалії нез'єднаних Церков, критично освітлив характеристичні риси автокефалії, зокрема української (соборність, виборність, народоправство), та прийшов до висновку, що автокефалія є новою формою церковної схизми самих нез'єднаних, бо віддаляє їх від давньої Церкви 7-ох соборів; противорічить поняттю вселенськості Церкви та заперечує найвищий, Христом установлений авторитет; народоправство і виборність, ці найважливіші прикмети автокефалії, були, як свідчить історія Унії, тяжким лихом у наших минулім, і тому й нині ставиться до них Унія негативно; неминучим наслідком автокефалії є погубна ляїцизація Церкви, що на протестантський спосіб затирає різницю між Церквою навчаючою і слухаючою, що є основною догмою віри.

По цих трьох рефератах і по спільній знімці почалася дискусія.

Перший промовляв о. Д. Теліщук, який, нав'язуючи до реферату о. Костельника, сказав, що Схід мусить бачити, що ми, будучи католиками, не перестали бути українцями., тоді Унія буде для нього притягальною, а наші нез'єднані брати наберуть довір'я до католицизму.

О. М. Ліщинський домагається видати всі три реферати друком, а ще перед тим спопуляризувати їх у статтях в "Меті".

О. рект. А. Домбровський з Дубна, промовляючи гарною українською мовою, підкреслив, що воєнна психоза, про яку була мова в рефераті о. Костельника, існує не лиш у латинників, але й у східних. Найбільше тїї воєнної психози мав царгородський патріархат, який накинув свій обряд і свою мову Церкві олександрійській, сирійській,

антіохійській, а вкінці і болгарській. Партикуляризм і обрядовий шовінізм не є лише в латинників, але й у християн різних східних обрядів. Промовець підніс також вагу підтримки державних чинників для церковного життя. Власна державність — це одна з найважливіших чинників для розвитку обрядової сторінки релігії. У нез'єднаних Церквах бачимо тепер повний занепад. Коли залишимо на боці той блиск, який, при видатній допомозі царського уряду, панував у російській Церкві, то тепер нема ні одної нез'єднаної Церкви, яка під обрядовим оглядом стояла б вище, ніж з'єдинена Церква.

По закінченню дискусії учасники з'їзду вислухали промову Св. Отця Гія XI, яку о год. 12.30 з нагоди латинського Різдва надавало радіо. Промовляв Папа по-італійськи.

По полудні того дня перший промовляв о. протоєр. Табінський на тему: "Що потрібне для успішности церковного поєднання".

Прелегент підніс, що порозуміння між Православною Церквою і Католицькою ніколи не було справою такою конечною, як у нинішні часи; ніде ширші православні маси не були так прихильно до цього порозуміння наставлені, як на теренах кол. греко-католицької Церкви, що знаходяться в границях Польщі. Не зважаючи одначе на ті факти, праця над церковним поєднанням ведеться у розмірах занадто скромних, а висліди її також скромні. Причиною цього те, що латинські богослови справу поєднання думають, як згоду православних з усіма розуміннями віри, до яких дійшла релігійна свідомість на Заході. Нез'єднані ж приймають це в тім розумінню, що від них вимагають зречення своїх традиційних вірувань і цілковитої капітуляції перед латинянами. Треба знайти компромісову точку погляду, бо інакше належало б виректися думки про релігійне порозуміння Сходу із Заходом. Таке компромісове вирішення дає греко-католицька Церква, яка доказує, що церковне поєднання не вимагає ні з чиеї сторони капітуляції ані зради. Тому поєднуюча праця повинна опертися на греко-католицьким світогляді. Умовини, від яких залежить успішність церковного поєднання, зібрав прелегент в таких точках: 1) участь української католицької Церкви Галичини в поєднальній акції; 2) провід цієї акції повинен бути в руках єпископату східнього обряду; 3) поєднальна акція повинна головний натиск класти на відродження релігійно-містичного життя вірних; 4) унійні працівники повинні відзначатися особливими кваліфікаціями; 5) потрібна енергійна богословська й видавнича діяльність; 6) треба приготувати світських працівників на ниві церковного поєднання; 7) потрібні матеріальні фонди.

Другий реферат на тему: "Методика унійної праці між нез'єденими православними на Волині" виголосив о. В. Величковський ЧНІ, що активно довгий час працював на Волині.

Прелегент з'ясував насамперед, як не треба поступати уійному працівникові, щоб не зразити собі нез'єднаних. Все повинно бути націховане любов'ю. Уійний робітник не може нічого сказати, ні зро-

бити, що противилось би цій християнській любові. Не осмішувати звичаїв, ні церковних обрядів, не обвиняти нез'єднаного духовенства, ні вірних у блудах і т. п. Не сповняти св. ділань з поспіхом і недбало, заховувати точно їх обряди, не відкидати нічого ні з церковних риз, ні з церковної обстанови, не вводити самовільно нових практик і обрядів (монстранцій, дзвінків і т. п.). "Nec plus, nec minus, nec aliter" — сказав папа Пій X. Треба освідомлювати нез'єднаних в догматичних правдах щодо церковної єдності, примату римського папи і т. п. З'єднання треба переводити й утривалювати частими св. Сповідями й св. Причастями, братствами, релігійною пресою й літературою, релігійно-національними імпрезами, вихованням дітей і молоді в католицьким світогляді.

Останню доповідь того дня на тему "Мистецька творчість Унії впродовж останніх 300 літ" виголосив професор д-р Володимир Залозецький, який обговорив найважливіші пам'ятки церковного будівництва в часах Унії та загалом її ролю в мистецтві, ілюструючи свій гарний доклад світляними образками. Вплив Унії на церковне будівництво позначається вже в другій половині XVII століття, а до найбільшої сили доходить у XVIII столітті, яке дало найкращі зразки церковного будівництва з часів Унії.

В дискусії над рефератами промовляли: о. д-р Костельник (нас чекає тяжка боротьба з безбожництвом; активність у латинян завелика, у східніх замала; грецькі форми автокефалії не чужі й Заходіві), о. Табінський (Унія впала через уніятів), о. Павлосюк (католицизм і без державної підтримки удержався, нпр. в Ірляндії), о. рект. Сліпий (Католицька Церква знає деякі самоуправні привілеї, але все визнавала і визнає примат і найвищу юрисдикцію папи), і о. д-р Ішак, який боронив тез свого реферату.

Третій день з'їзду, 26 грудня.

Наради відкрив Преосв. Чарнецький.

Проф. Чубатий поставив внесення на вибір резолюційної комісії для укладення зголошених резолюцій. Вибрано о. крил. Дзеровича, о. проф. д-ра Ішака, о. дек. М. Дороцького і проф. д-ра Чубатого.

З черги о. проф. Рудь виголосив реферат п. з. "Літургія св. Йоана Золотоустого в I половині XVII століття".

Референт обговорив Службеники з років 1583 (з нього відправляв правдоподібно св. Йосафат), 1604, 1617, 1637 і 1639 і на підставі рубрик тих Службеників відтворив обряд св. Літургії в першій половині XVII століття, себто того часу, в якому жив, працював і літургував митрополит Рутський.

Під час відчитування реферату о. професора Рудя прийшла телеграма від Св. Отця з благословенням для з'їзду і побажанням успіхів, що зібрані учасники прийняли бурю оплесків.

По рефераті повідомив Преосв. Чарнецький, що літургічна комісія в Римі студіює вже матеріал, присланий їй Високопреосв. Митро-

политом Шептицьким, та працює над виданням одного Службника для всіх греко-католиків.

Опісля о. д-р Глинка прочитав реферат про “Правні основи Унії”.

Прелегент ствердив, що різnorodність обрядів не шкодить єдності віри Католицької Церкви, бо Христова Церква є католицькою, а не грецькою чи латинською. Собори (Ліонський, Фльорентійський і Берестейський) та папські декрети є основою правного існування Унії. Унія мала перешкоди так з боку латинян, як теж і з боку нез’єднаних. Теперішній Св. Отець довів дбайливість про все, що східне, до найвищої точки.

Останній виклад про “Погляд нез’єдиненої преси на Унію” виголосив підписаний та подав на вступі жмут інформацій про Православну Церкву в Польщі (число її вірних, кількість парохій, святинь, монастирів, духовенства), про її правне становище (автокефалія, ухвалена 14. VI. 1922 р.), про її відношення до державної влади, різниці в поглядах на устрій Церкви так серед світських урядових чинників, як теж серед єрархії, духовенства і вірних Церкви, національну проблему в Церкві, боротьбу українців за належні їм права та внутрішнє життя Церкви і релігійно-моральний рівень її вірних.

Потім прелегент обговорив відношення Польської Православної Церкви до Унії взагалі і до нашої українсько-католицької Церкви зокрема. Це відношення неповажне, зневажливе і повне ненависти, а із сторінок пресових органів тієї Церкви несеться постійно гомін неправди, інсинуацій, неперевірених сплетень і пересудів. Провідники нинішньої Православної Церкви, судячи по тім усім, що пише православна церковна преса, нездібні братися за таке велике і святе діло, яким є церквна Унія.

Вкінці прелегент торкнувся “місії” Правосл. Церкви на Лемківщині та докладно з’ясував причини, які до тієї “місії” довели.

Нав’язуючи до цього реферату, Преосв. Николай звернув увагу, що те зневажливе відношення до нас і Унії тільки офіційне, а в дійсності велика частина духовенства, вірних, а навіть ієрархії ставиться до церк. з’єднання прихильно. Кажуть, що пок. митр. Юрій носився з думкою Унії і тому згинув. Серед духовенства 50—60% прихильників Унії, але ми не можемо подати їм руки. Між вірними майже нема ворогів Унії, вони цілими селами голосяться з просьбою прийняти їх під зверхність Вселенської Церкви. Преосвящений Владика просить усіх молитися, щоб Господь Бог дав змогу їх бажання і тугу сповнити.

В дискусії промовляли: о. д-р В. Левицький, який домагається введення слова “Ukraini” (замість дотеперішнього “Rutheni”) до офіційної термінології у взаєминах з Ватиканом. На його думку, наш з’їзд стояв вище від подібних з’їздів за границею. Поставив низку резолюцій, які передано резол. комісії; о. д-р Ігн. Цегельський згадав про брак реферату про життя й діяльність митр. Рутського та про стан Унії на світі, заторкнув справу зміни календаря та потребу видання брошури

про життя і діяльність митр. Рутського; о. кат. М. Лада підніс протест проти перетягання греко-католиків на латинство, домагається власної ієрархії для новоуніятів та світського священика-прокуратора в Конгрегації для Східн. Церкви; о. д-р В. Фіголь зазначив, що Місійна секція Мар. Тов. Пань приготував фелони для унійних церков на Підляшші; ред. Данилевич звернув увагу на брак української католицької преси на унійних областях, закликає до ревізії поглядів на справу Унії, яка повинна стати питанням життя українського народу; ред. Мих. Струтинський заторкнув справу пропаганди; вся наша преса повинна про цей з'їзд заговорити, але, на жаль, не була про нього належно повідомлена; пропонує подумати над справою створення якогось спільного, міжпархіального органу, який протиставився б пресі православної; о. Куссий захоплений з'їздом, жалує тільки, що не було реферату про стан Церкви під большевиками, пропонує закладати унійні кружки та матеріально допомагати унійній акції; о. Ступак зауважив, що бракувало ширшої згадки про Лемківщину, про методи унійної праці та перешкоди в тій праці, які там виступають; о. Кубай вносить, щоб кожний душпастир відправляв часто Службу Божу, так у наміренню св. Унії, як теж і цілого Українського Народу, тим більше що на Вел. Україні в багатьох місцевостях Сл. Божі не відправляються; о. Д. Лукашевич згадує про брак реферату на тему облатинщення нашої Церкви не тільки в Сл. Божій, але і в інших богослуженнях, бо таким рефератом спричиниться поворот до практик нашого східн. обряду.

Преосв. Кир Никита звертає увагу на значення Католич. Акції, підносить потребу обговорення рефератів з'їзду на соборчиках та закликає всіх гідно відправляти Сл. Божу.

На заміти о. д-ра Цегельського відповідав о. ректор Сліпий.

Голова резолюційної комісії о. крил. Дзерович відчитав отсі резолюції, що їх одноголосно прийнято:

За благословенням Високопреосв. Митрополита і Преосв. Владик Галицької Церковної Провінції, в 300 роковини смерті Подвижника св. З'єдинення Йосифа Веляміна Рутського, греко-кат. світське і монаше духовенство, зібране у Львові в днях від 22 до 25. XII. 1936, щоб віддати глибокий поклін світлій пам'яті великого Митрополита, висловлює синівську відданість Апостольському Престолові і своїй Єрархії.

Вислухавши низку рефератів, виголошених у справі св. З'єдинення, постановляє ось що:

I. Греко-католич. Церква має старанно плекати в собі свідомість, що є східною Церквою у єдності з Апостольським Престолом, та берегти східну традицію. Вона має стати для нез'єдинених східних церков зразком, що притягає до себе і показує шлях до розквіту та повноти благодатей Св. Духа.

II. Католицизм східного обряду найкраще підходив для духовности українського народу в минулому і є в силі в майбутньому двиг-

нути цілий український нарід із релігійно-моральної руїни після сучасного безбожницького лихоліття на Україні.

III. Східний характер українського католицизму в ділянці устрою, обряду і церковної дисципліни повинен спиратися на староукраїнських традиціях, зокрема з часів героїської доби Митроп. Рутського.

IV. Всі ідеї Митр. Рутського, отже й ідея київського патріархату, є і нині корисні для розвитку українського католицизму і запорукою його розвитку.

V. З'їзд підкреслює необхідність боронити прав галицьких Митрополитів, переємників славних традицій київсько-галицьких Митрополитів, тому що традиційна влада Митрополита все була основою єдності і сили греко-кат. Церкви.

VI. Щоб відновити світлу традицію Сходу і забезпечити нашому обрядові природний, самостійний розвиток, уважають учасники з'їзду конечними студії східних обрядів та історії східних Церков.

VII. Зібрані уважають, що греко-католицьке духовенство в Галичині, як рідне обрядом і національністю нез'єдиненим у Польщі, є в першу чергу покликане до праці над з'єдиненням своїх братів; тому, висловлюючи свій глибокий жаль, що саме тому духовенству замкнено доступ до унійної праці між своїми братами, звертається до Апостольського Престолу з гарячим проханням, щоб в ім'я успішної праці на землях у Польщі, замешкалих нез'єдиненими братами,

1. допущено гр.-кат. духовенство до унійної праці на землях у Польщі, замешкалих нез'єдиненими;

2. встановлено окрему єрархію візантійсько-слов'янського обряду для з'єдинених, з повною юрисдикцією на теренах унійної праці.

VIII. Застановляючись над методами унійної праці, зібрані вважають за потрібне поглибити релігійно-моральне життя ось якими заходами:

а) упросити Богословське Наукове Т-во у Львові, щоб збирало відповідні матеріали до беатифікації Й. Веляміна Рутського;

б) заложити Союз З'єдинених, який мав би помагати матеріально нашим унійним станицям, працівникам та піддержувати унійну працю;

в) втягати світських людей до унійного апостольства в рамках Католицької Акції.

г) звернутися до Високих Єрархів Української Католицької Церкви з проханням зарядити ласкаво у всіх церквах Неділю Молитов з відповідною проповіддю в цьому наміренні, щоб ціла Галицька Церковна Провінція у повній єдності і в душі Митрополита В. Рутського йшла твердим, рішучим кроком до зреалізування Христового клича в українському народі: "Да всі єдино будуть";

д) відношення української католицької Церкви до нез'єдиненої Церкви повинно бути націховане передусім християнською любов'ю та

бажанням створити своїм поступованням таку атмосферу, яка найкраще довела б до взаємного порозуміння і здійснення св. Єдності.

IX. Зібрані стверджують, що т. зв. "місія православної Церкви" на області греко-католицької Церкви в Галичині подиктована не релігійними вимогами.

X. Зібрані висловлюють своє побажання, щоб Богословське Наукове Т-во займалося улаштуванням чергових Унійних З'їздів, як вельми хосенних для з'ясування ідеології і методики унійної праці.

По закінченню дискусії о. ректор Сліпий в імені Ради Богосл. Наукового Товариства подякував в сердечних словах Високопреосвященному Митрополитові Адреєві, що заініціював і відкрив З'їзд, Преосв. Кир Николаєві і нашим Преосвященним Владикам, що взяли участь у З'їзді, монашам чинам і всім референтам та учасникам і прихильникам, яким дороге діло Рутського і які взяли участь у З'їзді. Духовенство своєю дуже численною участю у З'їзді виявило велике зацікавлення унійними справами й належну активність. Дискусії стояли на високому рівні і були ведені тактовно, зрівноважено, навіть у найбільш дразливих квестіях. Цей перший наш Унійний З'їзд повинен започаткувати серію дальших з'їздів, присвячених справам нашої Унії.

Преосв. Николай, як предсідник, радіє успіхами нашого Унійного З'їзду та підносить, що коли ми маємо працювати над церковною єдністю серед наших братів, мусимо здобути на найбільші жертви і зберегти єдність між нами самими. Бажає, щоб ті рішення і постанови, які зробилися на цім з'їзді, пішли у ширші кола українського громадянства на академіях, нарадах, зібраннях, відчитках, в часописних статтях, і щоб вони причинилися до популяризації свідомости нашого покликання на Сході. Ці бажання виливаймо у щирій молитві до Бога і Преч. Діви та просім за молитвами св. Йосафата і великого подвижника Рутського та всіх архиєреїв, що колись працювали для Унії, про ласки для праці над з'єднанням Церков.

Наприкінці о. ігумен Климентій Шептицький подякував від учасників з'їзду Богосл. Наук. Товариству та його голові, о. рект. Сліпому, за щирий труд і працю над приготуванням і переведенням такого зразкового з'їзду. Просить, щоб остання з ухвалених резолюцій була виконана та щоб девізою для кожного українця було: кождий українець-католик має стати апостолом Унії.

Після того всі учасники з'їзду перейшли до гарної каплиці Дух. Семінарії, де Преосв. Кир Николай в сослуженні монашого і світського духовенства відправив благодарственный молебень і відспівано подячний гімн "Слава во вишніх Богу". По богослуженню Преосв. Николай роздав учасникам образочки з славною іконою Жировицької Богоматері, перед якою молилися св. Йосафат і митр. Рутський за успіх св. Унії.

Цей перший Унійний з'їзд у Львові тут обговорений трохи докладніше, щоб доказати, що Владики і вчені нашої Церкви могли сміло

перебрати науковий провід в справі з'єднання Сходу в свої руки й напевно чергові унійні з'їзди у Львові були б втішалися признанням в західнім католицьким світі, коли б не вибух другої світової війни.

Велика школа для нас нині, що матеріяли, наукові доповіді, а особливо праці про митрополита Рутського та його листи не є перевидані окремою книжкою, бо вони заторкували так багато актуальних питань не лише 17 століття чи часів з'їзду, але й нинішних часів, коли наша Церква в руїні, а Єрархи й вірні розсіяні по цілому світі.

6. Відвідини Богословської Академії папським візитатором Ексц. о. д-ром Іваном Гудечком, Ч. Н. Ізб.

Безперечно, одною з найзамітніших подій в останньому триліттю внутрішнього життя Б. Академії була Апостольська Візитація, яку на високе доручення Святішого Отця Пія XI перевів у листопаді 1934 р. Ексцеленція о. Іван Гудечек, Ч. Н. Ізб.

Причини цієї візитації треба шукати в стараннях та заходах самої Академії та її Основника, Високопреосвященного Митрополита Кир Андрея перед відповідними чинниками в Римі в справі признання Б. Академії всіх прав високих католицьких шкіл включно з правом уділювати академічні звання.

Сама візитація Б. Академії особливим висланником Св. Отця мала на меті доповнити всі дані, реляції та звітування, що їх у свій час керівні чинники Б. Академії переслали до відома й ознайомлення Св. Отцеві, а також розвіяти несовісні наклепи.

Життєві вимоги Католицької Церкви веліли відповідним чинникам з цілою увагою поставитися до великих справ Української Кат. Церкви створити новий центр науки, до якого з бігом часу буде тягнутися все духове й релігійне життя близького Сходу.

Тому гостину Апостольського Візитатора в мурах Б. Академії треба уважати за подію далеко не маловажну й конвенціональну, а глибшого значення, що зрештою, Апостольський Візитатор і провід Академії підкреслили й заманіфестували.

В неділю 4 листопада 1934 р. Екс. о. І. Гудечек у товаристві Преосв. Єп. д-ра І. Бучка загостив до Б. Академії та до церкви Св. Духа. При входових дверях привітали його ректор Б. Академії, Професорський збір та ОО. Настоятелі Дух. Семінарії. При співі "Буде ім'я Господне благословенно" Апост. Візитатор в оточенні проводів Б. Академії й Дух. Семінарії вступив о год. 10.45 у храм Б. Академії. Тут Ректор Б. Академії, о. д-р Йосип Сліпий, привітав Екс. о. Гудечка такими словами:

"SS. Patrem Pium XI paterna cura ductum Visitatorem Suum ad nos misisse — laetam notitiam ante breve tempus noster Metropolitae amantissimus toti provinciae annuntiavit. Cum gaudio repleta sint corda omnium praesertim sacerdotum, nil mirum est, quod filii minimi prae omnibus laetitiam magnam

sentiunt Angelum SS. Patris uti hospitem dilectissimum et honoratissimum suscipientes. Excellentissimis Episcopis ducibus necnon Illustrissimo Capitulo Metropolitano atque corona professorum et moderatorum coadunatis Excellentiam Vestram eximis cordis nostri salutamus. Decursu pleni saeculi cum dimidio augusti et plures hospites in templum nostrum et in aedes nostras ingressi sunt, sed cordibus nostris praepimis legati SS. Patris fuerunt. En ratio nostrae rarae et profundae et sincerrimae laetitiae.

Gaudemus et gaudio implemur, quia fidem erga S. Petri successorem hodie quasi tactu experimur. Dogma primatus Romani Pontificis unionis Ecclesiae sub uno pastore visibili, quod patres nostri sanguine S. Josaphat et plurimorum martyrum obsignarunt, nobis hodie ut pretiosum et proprium depositum apparet. In Petro nixi nos vitam religiosam plenam evolvere potuimus.

Quam nostram fidem adhuc firmiorem atque submissionem fililem in manus Excellentiae Vestrae profiteamur et enixe rogamus, ut Excellentia Vestra de hoc nostro actu solemni SS. Patrem certiore facere dignetur.

Augustam maiestatem historici momenti nunc sentimus atque omnium innumerabilium beneficiorum memores sumus, quae SS. Pater pro Ecclesia Orientis, nostra Metropolia atque pro nostra Academia et Seminario specialiter perfecit. Pro benedictione Apostolica propria manu conscripta, pro regali dono ad sustentationem nostram oblato, praepimis pro indulgentia plenaria una cum benedictione Apostolica occasione iubilaei nostri centesimiquinguesimi anni concessa, pro omni cura paterna iterum iterumque gratias agimus atque filialem devotionem erga SS-um Patrem exprimimus.

Quotidie hic preces admovemus, ut nos gens iuvenis levitica fide et pietate et doctrina ornemur, ut in amore erga Vicarium Christi crescamus, ut opus unionis fratrum dissidentium admaturemus. Cum Vicario enim Christi nobis unum desiderium est, ut disunitus Oriens, olim catholicus et vita religiosa florens, ad Patrem redeat, ut natio nostra ucrainica caritate et prudentia duce ad opus unionis adlaboret, ut acceleretur hora, qua inconsutelis S. Ecclesiae vestis saeculorum culpa dilacerata in unum iterum concreseat. Qua spe freti et ut plenius pietati fovendae et studiis colendis in Seminario et in Academia nostris adrideat Ille, qui incrementum dat, enixe rogamus, ut Excellentia Vestra benedictione Apostolica corda nostra recreet et laboribus nostris fecunditatem impetret, ne in gloriam Dei et Ecclesiae sanctae catholicae decus unquam vergere cessent. Amen”!

У відповідь на цей привіт Апостольський Візитатор висловив свою радість з приводу таких щирих слів привітання та підкреслив глибоку журбу Св. Отця за нашу Церкву. Св. Отець, поручаючи йому високу місію, прохав його зберегти духа батьківської любови. Апостольський Візитатор бачить наглядно, що так у Духовній Семінарії, як теж у Б. Академії панує не лише прив’язання, але й любов до Св. Отця. Вкінці висловив побажання, щоб в Українській Церкві запанували мир і любов та щоб вона поборолла всі труднощі на шляху свого розвитку на Божу славу, добро Кат. Церкви й усього українського народу.

По привітаннях Ап. Візитатор відслужив враз з Преосв. Кир Іваном, ОО. Професорами Б. Академії та ОО. Настоятелями Семінарії молебень за поміч Св. Духа та поблагословив усіх студентів Б. Академії Найсв. Тайнами. По молебні Преосв. Кир Іван вніс многоліття Св. Отцеві, Апост. Візитаторові, Високопреосв. Митрополитові й українському народові.

О год. 11.30 залишив Ап. Візитатор в оточенні Преосв. Кир Івана Ректорату, Професорів та Настоятелів Дух. Семінарії церкву Св. Духа й удався до Музею Б. Академії.

Звідтіля Ексц. о. Гудечек вступив до авлі Б. Академії, перед якою головний вхід, вестибюль та всі коридори були прикрашені зеленню, українськими й папськими прапорами, гербами та емблемами.

Точно о год. 11.45 почалася в гарно прикрашеній авлі урочиста академія на честь Високого Гостя.

Академія почалася відспіванням папського гимну. Опісля виступив на підвищення Ректор Академії і по-українськи привітав Ап. Візитатора.

По промові Ректора слідували дальші точки академії, а саме: студ. А. Цегельський відіграв на скрипці при фортепіяльному супроводі д-ра Б. Кудрика, Шуберта — Вілгелмія: “Аве Марія” і Придаткевича: “З буйним вітром”.

Опісля хор студентів відспівав А. Вахнянина: “Живем, живем”. Студ. З. Нарожняк віддеклямував поему Р. Дурбака п. з. “Привіт”. Студентська симфонічна оркестра виконала Г. Меербера: “Кронунгсмарш” з опери “Пророк” і Е. Гріга: “Смерть Ази” із сюїти: “Пеер Гинт”.

Академія закінчилася виступом хору студентів, що відспівав Д. Бортнянського: “Радуйтеся Богу”.

Апост. Візитатор особисто подякував і декляматорові й диригентам за прегарно виведені продукції.

По академії відбувся репрезентативний обід у рефектарі Семінарії, у якому, крім Достойного Гостя, Преосв. Кир Івана і Никити та Ректорату, взяли ще участь Професорський Корпус, Члени Митроп. Капітули, Настоятелі Дух. Семінарії та студенти Б. Академії.

За обідом перший тост на честь високопоставленого Гостя виголосив Ректор Б. Академії. Апост. Візитатор, дякуючи за щире привітання в мурах Б. Академії, звернув студентам увагу на дві основні чесноти — молитву й покору, закінчуючи свою промову побажанням: “*Academia vivat, crescat, floreat in pietate, spiritu ecclesiastico et zelo studiorum*”.

Під час обіду хор студентів відспівав ряд народних і стрілецьких пісень.

Ап. Візитатор, перебуваючи в Б. Академії до вечора, оглянув ще книгозбірні Б. Академії й Дух. Семінарії, каплицю і пам'ятник Митрополитові Кир Андрееві в городах Дух. Семінарії.

Наприкінці удався ще раз до церкви Св. Духа, де взяв участь у вечірні.

Годиться згадати, що Апост. Візитатор по своєму поверненні до Риму надіслав на руки о. Ректора д-ра Й. Сліпого щирі поздоровлення для всіх професорів Б. Академії, признання за високий рівень наук на Б. Академії та побажання дальшої успішної праці. (За, ст. 113-16).

Цілоденне перебування Апостольського Візитатора в мурах Академії причинилося, безперечно, до затіснення зв'язків Академії з Апостольським Престолом, як теж дало нагоду Апостольському Візитаторові ознайомитися з великими осягами цієї установи. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 16/XIII/1).

7. Унійний Тиждень у Мюнхені

Як було сказано, питання з'єднання Церков зацікавило широкі круги не лише науковців Східних Церков, але також і Західних. Вони докладно аналізували причини роздору в минулому, взаємне недовір'я в теперішньому й засоби злагіднення та доведення до з'єднання в будучому часі.

До таких наукових з'їздів слід зарахувати "Унійний Тиждень" у Мюнхені, що відбувся 18-25 січня 1925 р. Влаштувала його Колегія св. Андрія для східньої місії у Мюнхені. Чи хтось з українців брав участь в цім тижні, література не подає, але напевно брали участь студенти Богословської Академії, які студіювали на той час у Мюнхенському Університеті. Цікаві теми з історії Української Церкви опрацювали: д-р М. Гик: "Повернення Українців до Католицької Церкви в Берестейській Унії 1596 р.", о. Т. Герман Ч. С. Вен.: "Св. Архиепископ та мученик за унію Йосафат Кунцевич", та о. А. Гундлян, парохіяльний проповідник міста: "Унійні змагання під теперішню пору". Провідною ідеєю наукових доповідей було, що "унія прийде, бо мусить прийти, що з'єднання Церков це справа віри, розуму та серця, що треба в першій мірі католикам промощувати дорогу до з'єднання Церков, та що ідею з'єднання Церков треба нести в народ при допомозі науки релігії, проповіді, університетських викладів, преси, створювання нагод для взаємного ознайомлення, тобто католиків і нез'єдинених, та богослужень".

Протягом свого існування Богословська Академія святково відзначувала річниці та ювілеї церковних достойників, а особливо урочисто відсвяткувала:

8. XIII-ліття понтифікату Свят. Отця Папи Пія XI.

Тринадцяту річницю понтифікату Папи Пія XI, що припала на 12 лютого 1935 р., відзначено в Українській Католицькій Церкві особливо урочистими Богослужбами. В саму річницю, у празник Трьох Святителів, відчитано по всіх церквах особливий пастирський лист

Високопреосвященного Митрополита Кир Андрея та відправлено Служби Божі з відповідними проповідями. Особливо відбулося це свято і в Богословській Академії, в церкві св. Духа. Торжественну Службу Божу відправив ректор Богословської Академії о. д-р Йосиф Сліпий. Під час Служби Божої співав хор студентів Академії. Службу Божу закінчив о. ректор Й. Сліпий піднесенням многоліття для Намісника Христово, Свят. Отця Папи Пія XI.

Урочистості закінчилися відспіванням папського гимну. (За, стор. 113).

9. Інсталяція ректора Богословської Академії о. д-ра Йосифа Сліпого на Архидиякона

Шостого травня 1935 р., в день традиційного празника архикатедрального храму св. Юра, у присутності Ексц. Митрополита відбулася урочиста інсталяція Архидиякона Львівської Митрополичої Капітули, о. д-ра Йосифа Сліпого, ректора Б. Академії.

Після інсталяції о. Архидиякон, ректор Б. Академії, віправив торжественну Службу Божу, на якій у зв'язку з тим святом виголосив проповідь Ексц. Митрополит. В інсталяції взяли участь Професорський Збір, студенти та хор Б. Академії.

З інших наукових з'їздів, у яких брали активну участь представники Богословської Академії, слід згадати про:

10. Третій З'їзд Українських Музеологів у Львові.

В неділю 9 червня 1935 р. відбувся в Національному Музеї у Львові третій з черги з'їзд українських музеологів. (Другий з'їзд відбувся в Самборі 3-4 червня 1933 р.) У працях з'їзду від музею Богословської Академії взяв участь його кустос д-р М. Драган. Він склав вичерпний звіт з діяльності музею Богословської Академії.

11. Перший Український Педагогічний Конгрес у Львові.

В днях від 2-3 листопада 1935 р. відбувся перший український педагогічний конгрес у Львові. Участь у тому конгресі, як представники Богословської Академії, взяли ректор Богословської Академії о. д-р Йосиф Сліпий і о. проф. Юліан Дзерович.

Привіт від Богословської Академії склав о. д-р Й. Сліпий. Між доповідями, що їх виголошено на конгресі, слід згадати доклад о. проф. Ю. Дзеровича п. з. "Засоби релігійно-морального виховання".

12. П'ятий Міжнародний Конгрес Візантійських Студій у Римі.

В днях від 20-29 серпня 1936 р. відбувся V Міжнародний Конгрес Візантійських Студій у Римі. Всі праці того Конгресу були поділені на п'ять секцій: 1) історичну; 2) філологічну; 3) правничу; 4) археологічну та історично-мистецьку й 5) літургічну та музичну.

На конгресі виголошено к. 200 рефератів при участі 250 учених з майже цілого наукового світу.

Богословську Академію на конгресі заступав д-р Володимир Залозецький, надз. професор мистецтва. Він в історично-мистецькій групі викладів прочитав реферат п. з. "Про відношення церкви Св. Сергія і Вахха до церкви св. Віталія".

У цьому рефераті прелегент обговорив основно відношення ранньовізантійського мистецтва до равенського і підкреслив диференціацію одного й другого на основі т. з. пізньоантичних проблем.

13. Відвідини Апост. Нунція.

У вересні 1936 р. з нагоди свого перебування у Львові, відвідав Богословську Академію, її влаштування, наукові робітні, книгозбірню, музей і всі інші надбаня Б. Академії та Дух. Семінарії о. пралат Альфред Пачіні, charge d' affaires Апост. Нунціятури в Варшаві.

Візита о. пралата А. Пачіні закінчилася в рецепційних сальонах Ректорату на довшій інформативній конференції з Ректором Б. Академії. (З, стор. 121).

14. Світова виставка католицької преси у Ватикані.

У Ватикані від квітня до кінця жовтня 1936 р. відбувалася все-світня виставка Католицької преси. Св. Отець Папа Пій XI через свого Ап. Нунція Ексц. Ф. Мармаджі офіційно запросив Владик Галицької Церковної Провінції до участі в цій виставці. Висилку експонатів української католицької преси Впреосв. Ординаріяти доручили Генеральному Інституту Кат. Акції у Львові. Він же й zorganizував висилку експонатів. Через нього Б. Академія вислала до Ватикану всі свої видання і таким способом взяла офіційно участь у згаданій виставці.

15. Наукові виклади Австрійської Академії.

З інших з'їздів, у яких брали активну участь представники Богословської Академії, слід згадати про наукові виклади Австрійської Академії, що відбулися 26-31 липня 1937 р. в Зальцбурзі. Виклади були zorganizовані Австрійським Товариством для науки й мистецтва на тему "Рим і Орієнт". В програму входили богослуження в різних обрядах, музичні виступи й наукові виклади. В цьому з'їзді взяли участь проф. д-р В. Залозецький, що виголосив доповідь на тему: "Zur Geistesgeschichte Osteuropas". Доповідь належала до найінтересніших і найсолідніше опрацьованих тем. Отець д-р Т. Галушинський з Риму виголосив доповідь п. з. "Св. Йосафат". (107, стор. 199).

16. Участь Богословської Академії в інших імпрезах.

Побіч святкових інавгурацій на початок академічного року в Богословській Академії, що високим рівнем науково-мистецького офор-

млення стали широко відомими серед українського громадянства, відомі й високо цінені були інші імпрези, улаштовувані Богословською Академією.

Сюди в першу чергу належали урочистості з нагоди закінчення викладів у Богословській Академії. Рік-річно на празник Зіслання Св. Духа, Патрона Богословської Академії, в церкві Духовної Семінарії відправлялася урочиста Служба Божа благодарення. Богослужбу відправляли або члени професорської колегії Богословської Академії, або запрошені достойники Капітули. Звичайно на цей урочистий день приїздив до Богословської Академії Високопреосвященний Митрополит Андрей.

Урочистості у зв'язку з закінченням викладів кінчалися офіційним обідом у рефектарі Духовної Семінарії. В обіді брали участь представники Ординаріату, Капітули, професорський збір, визначні громадяни та всі студенти.

Так у церковних відправах, як також у їдальні хор Богословської Академії зразково виконував ряд пісень.

а) Храмові празники св. Духа.

З нагоди закінчення академічного року кожного року відбувалося його святочне закінчення в день св. Духа в присутності Основника Богословської Академії Митрополита Андрея, Єпископів, крилошан, професорів, запрошених гостей і студентів. Про два такі храмові празники слід згадати, перший з нагоди закінчення ювілейного року 150-ліття існування Духовної Семінарії, що відбулося 28 травня 1934 р.

Про цей празник Богословської Академії на Зелені Свята згадує тижневик "Мета" в статті під загол.:

а. "Свято Богословської Академії".

З нагоди закінчення академічного року й одночасно з нагоди закінчення ювілейного року 150-ліття існування гр.-кат. Духовної Семінарії відбулося 28 травня велике свято, влаштоване саме за почином Академії. День 28 травня — це одночасно храмовий день для церкви Св. Духа при вул. Коперника. Свято почалося Архиерейською Службою Божою, яку відправив Преосвященний Кир Никита в сослуженні професорів Богословської Академії — отців Л. Лужницького, Ю. Дзеровича, д-ра Я. Левицького та д-ра М. Конрада. Діяконували о. проф. д-р Б. Липський і секретар Бог. Ак. о. П. Хомин. Співав хор питомців Богословської Академії. У кінці Служби Божої з'явився в церкві Митрополит Кир Андрей, що, хоч недужий і принесений на лектиці, не відмовився вшанувати своєю присутністю свято Академії. Митрополит виголосив після Служби Божої проповідь, повну незвичайно глибоких думок. Не подаємо змісту цього замітного "Слова", бо маємо згоду Митрополита на оголошення повного тексту проповіді в "Меті". Служба Божа закінчилася відповідним многолітством. Увагу публіки звернули на себе два питомці з асисті Митрополита, одіті у гарні дальматики, привезені недавно з Єрусалиму.

Після Служби Божої відбувся в їдальні Семінарії спільний обід, у якому взяли участь Їх Ексц. Митрополит, Єп. Никита, представники Капітули, Професорська Колегія Богословської Академії і кілька запрошених світських гостей. Незвичайно замітний тост, у відповідь на відповідний тост о. Ректора д-ра Й. Сліпого, вніс Митрополит Андрей. Тост був повний погідного гумору, але й глибокої журби за будучність українського духовенства і нашої Церкви. Цю будучність бачить Митрополит у дуже чорних барвах, але покладає велику надію на вихованків Богословської Академії, єдиної Високої Богословської Школи на Сході Європи. Що ця школа означатиме для українського народу і гр.-кат. Церкви — оцінить історія. Бенкет покінчив о. Ректор коротким словом подяки на адресу Їх Преосвященства Кир Никити, що виявляє стільки симпатії для Богословської Академії. — Питомці і гості відфотографувалися опісля разом з Митрополитом у саду Богословської Академії.

Докладніше описала “Нива” такий празник, що відбувся в мурах Богословської Академії в 1938 р. Цей празник особливо заслуговує на згадку, бо він відбувся в час розквіту Богословської Академії і в ньому взяв участь Митрополит Андрей разом з церковними й світськими достойниками, а також президент д-р Кость Левицький і генерал Тарнавський, що за кілька тижнів помер.

“Храмовий празник у Духовній Семінарії у Львові”. Свято Сошествія Св. Духа — це храмове свято львівської гр.-кат. Духовної Семінарії, відколи ця установа існує. Свято має вже віддавна свою добру славу і свою своєрідну традицію. Нині храмове свято Духовної Семінарії має трохи інший характер, як колись. Колись було воно майже виключно домашнім святом, а тепер, від часу заснування Богословської Академії, що міститься в мурах Семінарії, виходить воно з тієї чисто домашньої атмосфери на ширшу арену, перед ширше громадянство, духовне і світське. Є воно одночасно закінченням академічного року на Богословській Академії. І так, як кожного року, Академія започатковує свою чергову працю торжественним богослуженням і святочною інавгурацією в привності представників духовних і світських кіл українського громадянства, так теж і кінчить вона свій академічний рік. На богослуженнях у церкві Св. Духа буває в ті дні, крім настоятелів, професорів і питомців, багато світського громадянства, представників науки, мистецтва й громадської думки.

Цього року храмове свято відбулося надзвичайно величаво та мало, головно для молодих кандидатів духовного звання, багато зворушливих і виховних моментів.

Почалося свято соборною Сл. Божою, яку відправив о. ігумен Климентій Шептицький в сослуженні оо. професорів Академії. Співав гарно хор питомців. У богослуженні взяли участь, м. ін., найвизначніші представники українських установ. По Сл. Божій Високопреосвященний Митрополит Андрей виголосив до питомців чудову — глиби-

ною своїх думок і красою своєї зверхньої форми — проповідь, у якій вказав їм на їх високе завдання — проповідувати Христову Правду й служити Богові, ближньому й народові та для тієї цілі бути готовими принести і найбільшу жертву.

По богослуженні відбувся в городі Семінарії під гарними тінними липами обід, до якого засіли Високопреосвященний Митрополит, гості і питомці. Під час обіду перший тост на честь і здоров'я Митрополита вніс господар трапези о. ректор Сліпий, дякуючи йому за батьківську опіку та моральну й матеріальну підтримку Академії, а потім другий тост підніс на честь о. ігумена Климентія та дякував йому за все добро, що його він стільки для Семінарії й для духовного добра питомців зробив. З черги промовив гарно й зворушливо о. Імуген до питомців і до господаря о. рект. Сліпого, бажаючи Академії з нагоди 10-ліття її існування ще кращого розвитку і ще більших успіхів у науковій та виховній праці. З-поміж світських гостей промовляли: президент д-р Кость Левицький, голова УПР, пос. В. Мудрий та інж. Ю. Павликовський, які вказували молодим кандидатам духовного звання на велику роль духовенства й Церкви в нашій національній житті та вzywали їх не переривати тих світлих традицій, серед яких виховувалося наше духовенство в минулому, але ставати до творчої праці на славу Бога і добро й щастя Народу.

При обіді пригравала оркестра та співав гарно хор питомців народні пісні й многоліття.

По обіді відбулася спільна фотографія, після чого гості перейшли до ректорських салонів на коротку товариську гутірку. Тоді теж о. крил. д-р Лаба, кол. високий духовник УГА, склав привіт присутньому на святі генералові Тарнавському, а з доручення п. генерала відповів гарно дир. Палій.

Ціле свято було надихане атмосферою духової гармонії й єдності та дало ще один доказ, що тільки під егідою і проводом нашої Церкви та її Архипастиря можуть і повинні об'єднатися всі верстви нашого зрізничкованого громадянства до творчої національної праці.

б. Загальновідомі були виступи Богословської Академії на Йорданським Водосвятті та в процесійних походах під час Зелених Свят на львівські кладовища. В обох цих імпрезах виступала Богословська Академія, а хор її студентів у великій мірі причинявся до піднесення святкового настрою.

Про хороово-музичні імпрези студентів Богословської Академії, про їх авторські літературно-музичні вечори, про традиційні поминки по о. М. Шашкевичеві, про листопадові академії, про академії на честь св. Йосафата та Основника Богословської Академії були згадки в попередніх розділах. (Див. розділ XXIII, додаток ч. 15/XII).

в. Щороку в листопаді відбувалися академії на честь св. Йосафата. Про одну з них є така згадка:

В неділю 29 листопада 1936 р. в авлі Б. Академії відбулася заходами студентів тої ж установи святочна академія на честь св. свцм. Йосафата. На академії були Ректорат і професорський збір, ОО. настоятелі Дух. Семінарії і студенти Б. Академії. Академія почалась виступом хору студентів під орудою студ. В. Якуб'яка. Хор проспівав "Кант про страшний суд" — Котка. Опісля студ. А. Будзан виголосив відповідну промову. Оркестра студентів Б. Академії під проводом студ. А. Цегельського відіграла Россіні "Вільгельм Телль" і Бетовена "Симфоні Пасторале". Студ. О. Іванюк відрецитував поему Р. Дурбака: "У день св. Йосафата". В дальшу чергу виступав хор (Отта "Каплиця"). По ньому студ. смичковий квартет відіграв "Квартет д-моль" Шуберта. Академія закінчилась псалмом Бортнянського "Вскую прескорбна еси, душе моя".¹⁾

г. Свято Товариства УСК "Обнова".

Товариство українських студентів-католиків "Обнова" улаштувало 3 жовтня 1935 р. урочисту інавгурацію нового шкільного року при визначній співучасті Б. Академії.

По Службі Божій у храмі св. Юра почалися інавгураційні урочистості в авлі Б. Академії. Між присутніми був весь професорський збір та студенти Б. Академії. В хорових продукціях взяв також участь хор студентів Б. Академії.

г. Тридцятиліття Національного Музею.

В жовтні 1935 р. припадав ювілей тридцятиліття від часу заснування Національного Музею ім. Митрополита Адрея Шептицького. В урочистих відзначеннях ювілею, що були розплановані на довший час, брав участь ректор Богословської Академії о. д-р Й. Сліпий, що був теж членом кураторії музею. Між привітаними, що наспіли на цей ювілей, був теж привіт від Богословської Академії.

д. П'ятдесятиліття священства о. Володимира Громницького.

З приводу п'ятдесятиліття священства о. Володимира Громницького, пароха Тернополя, поч. крилошанина Митр. Капітули Радника Митр. Консисторії, члена Б. Н. Т-ва та інших установ, громадянство того ж міста зорганізувало 25 жовтня 1935 р. ювілейні торжества. На академію з того приводу наспів, між іншим, привіт від ректора Б. Академії, о. д-ра Йосифа Сліпого.

е. Десятиліття смерти Єпископа Й. Боцяна.

В десятю річницю смерти Єп. Йосифа Боцяна, кол. ректора Дух. Семінарії, Луцького Єпископа та Львівського Єпископа-Помічника, 20 листопада 1936 р. в церкві Дух. Семінарії відбулися заходом Б. Академії поминальні Богослуження.

---

1) Про останню академію в честь св. Йосафата, що відбулася в Богословській Академії 5. XII. 1943 р., див. розділ 7, Верховний Архiepіскоп Митрополит Йосиф Сліпий, В/5.

Ранком того ж дня ректор Б. Академії при співслуженні ОО. професорів і настоятелів і при участі академічного хору відслужив поминальну Богослужбу та панахиду.

У Богослуженнях узяли участь визначні громадяни й представники українських наукових та культурних установ.

є. Ювілей проф. д-ра Олександра Колесси.

На XXVI засіданні Професорської Колегії Б. Академії 24 квітня 1937 р. на внесення н. проф. д-ра Константина Чеховича, вирішено одногослосно вислати привітальну телеграму до Професора Українського Університету у Празі д-ра Олександра Колесси з нагоди його сімдесятиліття.

17. Археологічні розкопи заходами Богословської Академії.

Широкі лани України засіяні не лише кістками своїх господарів. Їх нутро криє в собі теж цінні вироби тих же господарів, що свідчили і свідчать про їхню історію та культуру. Здебільша селяни знаходили ці цінні археологічні матеріяли при принагідних працях в полі чи городі й йшли до місцевого священика за виясненнями про їх походження і призначення. Багато цих матеріялів через незнання чи недоцінювання місцевої інтелігенції пропадало або попадало в чужі музеї і збагачувало чужі збірки. Тому що розкопи вимагали підготовки і знання археології, при Богословській Академії засновано катедру археології, а на її професора запрошено д-ра Ярослава Пастернака.

Креовання на Богословській Академії катедри археології спонукало д-ра Ярослава Пастернака в статті під наг.: "Новий чинник в українській археології", поміщений в "Ділі" з 30 вересня 1934 р., написати таке:

Сьогодні це вже загально признаний факт, що передісторична археологія займає зовсім самостійне визначне місце у великій групі історичних наук. Її відношення до них таке, як джерела до ріки, з якого вона бере свій органічний початок та постійну головну піддержку. Зокрема історію з її не раз сумнівними, непевними джерелами підсилює археологія хронологічно певними висновками, добутими з досліду безпосередніх свідків даних подій, а просліджені нею культурні структури мають звичайно рішальний голос на випадок розбіжності історичних джерел.

Із сказаного виходить, як це незвичайно важко раціонально добувати матеріяли, що на підставі їх та обставин, серед яких вони знаходяться, археолог відтворює наглядний, можливо всебічний образ матеріяльної культури й способу життя передісторичних народів. Ці матеріяли добувають учені серед різних обставин і вони в більшості випадків рішають про їх наукову вартість.

Найцінніший є, безперечно, матеріял, придбаний *lege artis* систематичними розкопами; за них повинні братися лиш фахівці. Одначе

не зовсім без ціни є й більшість археологічного матеріалу, який зберігається по музеях, а знаходять його зовсім випадково при різних земляних роботах. Передусім помножує він матеріал до наукового опрацювання і не тратить ніколи своєї топографічної вартости, бо все ж це поважний причинок до картографічного опису окремих культур та до досить проблематичних ще досі спроб передісторичної антропо- і демографії.

Очевидно, що тут усе вже залежить від самих принагідних добувачів матеріалу, наскільки він буде для науки придатний. Рішає при цьому їх підготовка, стан ознайомлення з існуванням окремої науки про старовину, її ціль та методи праці.

Майже весь археологічний матеріал добувають на селі, тому обов'язок повчити селян-добувачів про його значіння та вартість для нашої історії та культури; цей обов'язок лежить майже виключно на сільській інтелігенції як головним виховним чиннику народу. У першу чергу священник та учитель можуть це зробити. Однак вони мусять перш за все самі цього навчитися і це зрозуміти.

І тут причина факту, що вже оце третій шкільний рік йдуть виклади з археології України та Палестини у програмі викладів на філософічному відділі Богословської Академії у Львові, цього єдиного на західніх землях університету, уфундованого щедрою рукою Його Ексцеленції Митрополита Шептицького.

Автор цієї статті склав проект таких викладів. Вони піднесуть освітній рівень будучих священників та належного їм престижу як учителів народу на кожному полі.

У той спосіб вийшли з Богословської Академії вже два випуски молодих священників, разом яких 90 душ, з першою досі у всіх трьох галицьких епархіях археологічною підготовою.

Та вона не тільки теоретична. Богословська Академія влаштовує щороку археологічні екскурсії для розкопів у терені, де беруть участь богослови під проводом атвора. Під час розкопів, які тішаються завсіди великою підтримкою місцевого духовенства, беруть слухачі діяльну участь з рискалем у руці. Тим набирають вони практичного знання, необхідного для кращого зрозуміння викладів та для успішної праці в терені, коли зайде конечна потреба негайно рятувати відкрити випадком пам'ятку.

Археологічний матеріал, добутий фінансованими через Богословську Академію екскурсіями, зберігається у новозаложенім її музею як показовий матеріал до викладів та засновок необхідного при високошкільній кафедрі археологічного кабінету.

Таким чином з'явився на полі української археології новий, дуже сильний чинник: виховується нове покоління духовенства, яке попри теологічну високу освіту винесе з мурів Богословської Академії ще й нове теоретичне й практичне знання рідної старовини, вже необхідне

сьогодні при культурно-освітній праці на селі та конечне до відповідного наукового добування нових матеріалів для української археології.

А знов виклади з археології Святої Землі, ілюстровані вислідами найновіших тамошніх археологічних розкопів, дають йому у руки сильну зброю, незбиті речеві докази для оборони тих великих правд, які духовенство проголошує народові у церкві.

Першу археологічну екскурсію Б. Академії відбув д-р Ярослав Пастернак, покл. доцент археології на Б. А., разом з д-ром Т. Сулімирським з початком червня 1932 р. до Делієва, пов Товмач, де треба було прослідити загрожений каменоломом цвинтар з XV ст. Вислідом її було ствердження факту, що так зв. підплитових гробів княжої доби, де надгробна плита присипана землею, уживали аж до XV ст., а так само довго переживались і бляшані вже (не дротяні, як за княжих часів) так зв. есоваті завушниці. Після того, у XV ст. надгробної плити вже не присипали землею та стали класти на ній написи.²⁾

Друга поїздка мала місце восени 1932 р. до Теребовлі. Здобутком цієї поїздки було орнаментоване глиняне качельце від веретена, що зберігалось в Музею Б. А. під ч. 300.

При тій нагоді д-р Я. Пастернак відвідав селище з мальованою керамікою (2500—2000 до Хр.) на горбі “Гуртівка” у сусідньому Зеленчу. Тут пощастило дослідникові знайти на полі один цікавий великий фрагмент фігури без голови й ніг. (ч. 296).

З тієї екскурсії Музей Б. А. збагатився ще перстенцем, плетеним з бронзового дроту (ч. 297) та типовою для княжої доби прясличкою (ч. 301).

Третя екскурсія до Залісець, у якій взяли вже участь чотири студенти Б. Академії, мала на меті перевести пробні розкопи гетьського селища з т. зв. липицької культури.

З дуже цікавих розкопів добуто мисочку на високій пустій ніжці, двовуху посудину й плоску миску з плястичним дном.

Четверта екскурсія слухачів Б. Академії була спрямована до Осталович у Перемишлянщині, де стверджено підплитове погребіще, подібне до деліївського.

В той самий час переїхала екскурсія ще до Янчина, де при розкопах знайдено півкулистий черпак із стоячим вінцем та довгим, вистаючим понад його вухом, осадженим внизу на вичеревку (Музей Б. А., ч. 608). Там же знайдено вазу у виді глибокої мищини з високою вгорі звуженою шийкою (Музей Б. А., ч. 607).

П'ята екскурсія відбулася 30 травня 1934 р. до Дусанова в Перемишлянщині, де знайдено більший фрагмент бурштинового кружочка з намиста (Музей Б. А., ч. 655).

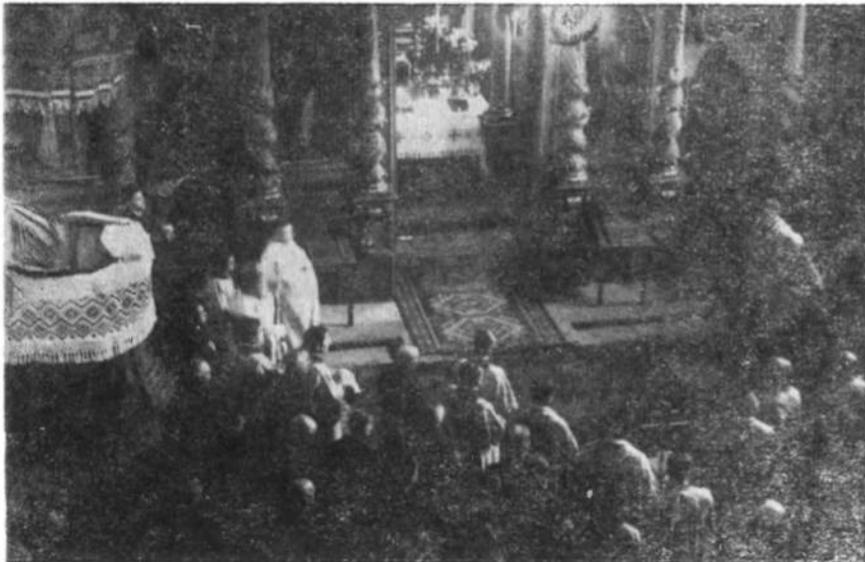
²⁾ Див. д-р Я. Пастернак: Перші археологічні розкопи з рамени Гр.-кат. Б. Академії у Львові. “Богословія”, Т. ХІV, кн. 2-3, стор. 165-179, розділ ХХІІІ, додаток ч. 16/ХІІІ/3, а.

Шоста археологічна екскурсія вибрала собі за ціль городище у Глинську біля Жовкви.

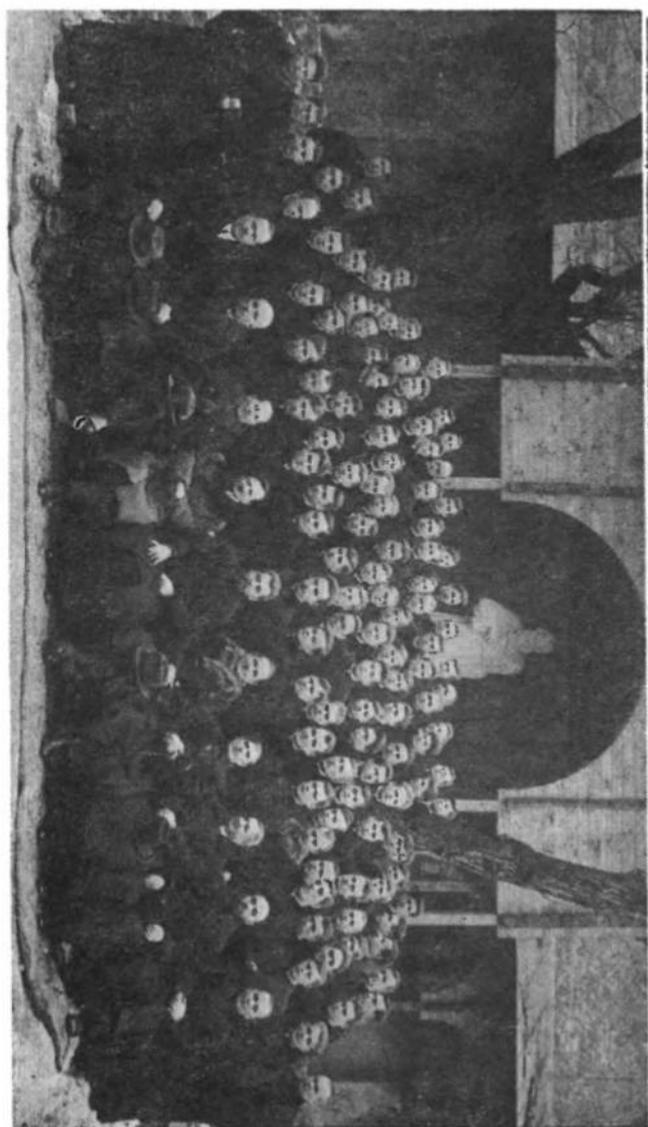
Сьома екскурсія відбулася в половині червня 1935 р. до Побережа біля Єзуполя, де натраплено на сліди ротунди з XIII ст.

Під час Академії на честь Апостольського Візитатора о. Івана Гудечка в авлі Богословської Академії.

Урочисте привітання Апостольського Візитатора о. Івана Гудечка в церкві Святого Духа у Львові, 4 листопада 1934 року; вітав о. ректор Йосиф Сліпий.

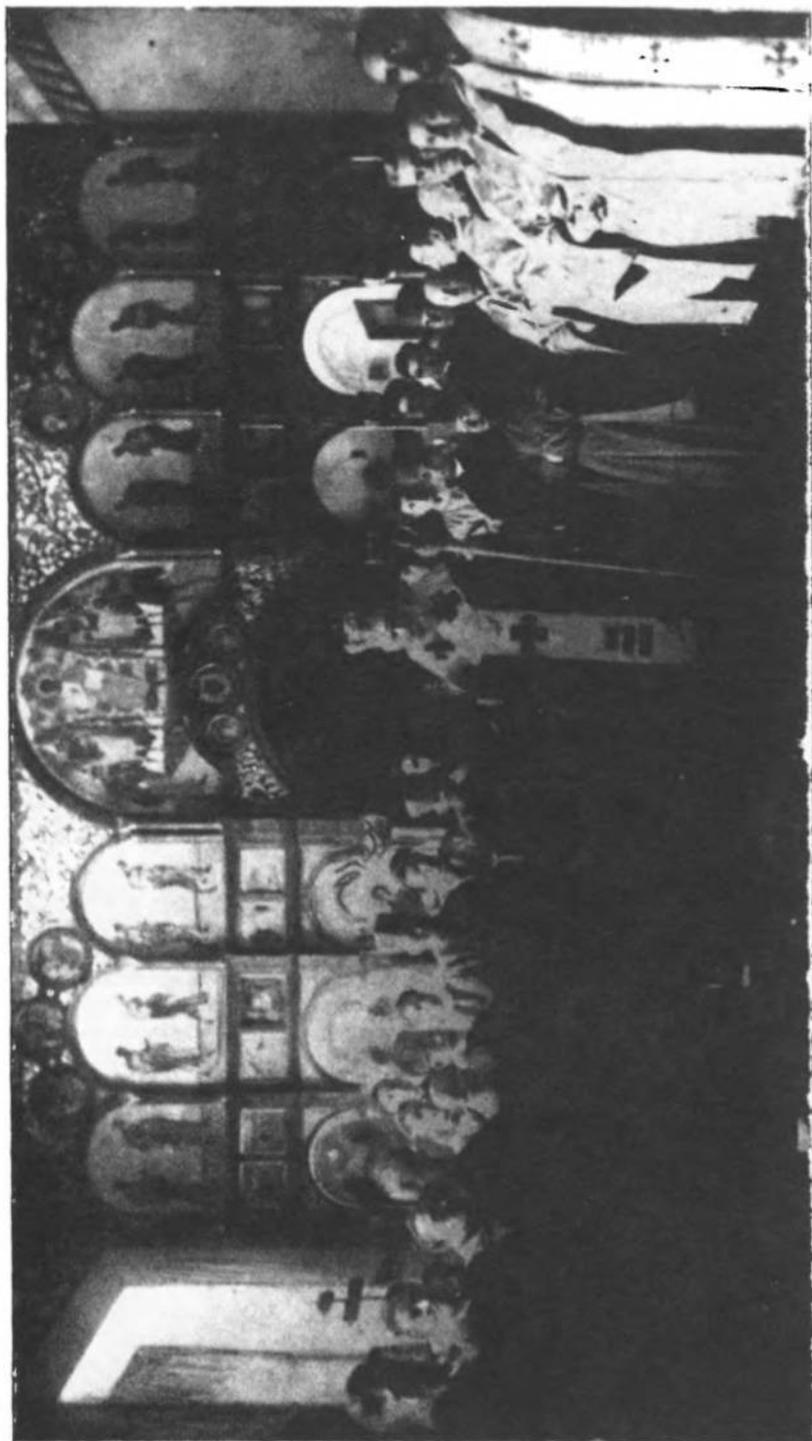
Учасники "Кооперативного Курсу" в Богословській Академії, 12 березня 1933 року; сидять зліва: д-р Євген Храпливий, інсп. Михайло Капуста, дир. Юліян Шепарович, інж. Юліян Павликівський, о. ректор д-р Йосиф Сліпий, дир. Мирон Луцький, інсп. Михайло Корчинський, інсп. Василь Ольховий, о. д-р Степан Сампара й о. д-р Лев Глінка.

**Надзiрна Рада й Управа кооперативи "Визволення"; сидять злiва: Микола Ки-
зимишин, Богдан Смик, Євген Болехiвський, Иван Балук, Євген Дмитрук, Андрiй
Хащевський; стоять злiва: Степан Потурняк, Степан Харина, Франц Андерст,
Євген Іваник, Микола Паснак, Володимир Андрушко і Василь Коржинський.**

(З збiрки о. Є. Дмитрука)

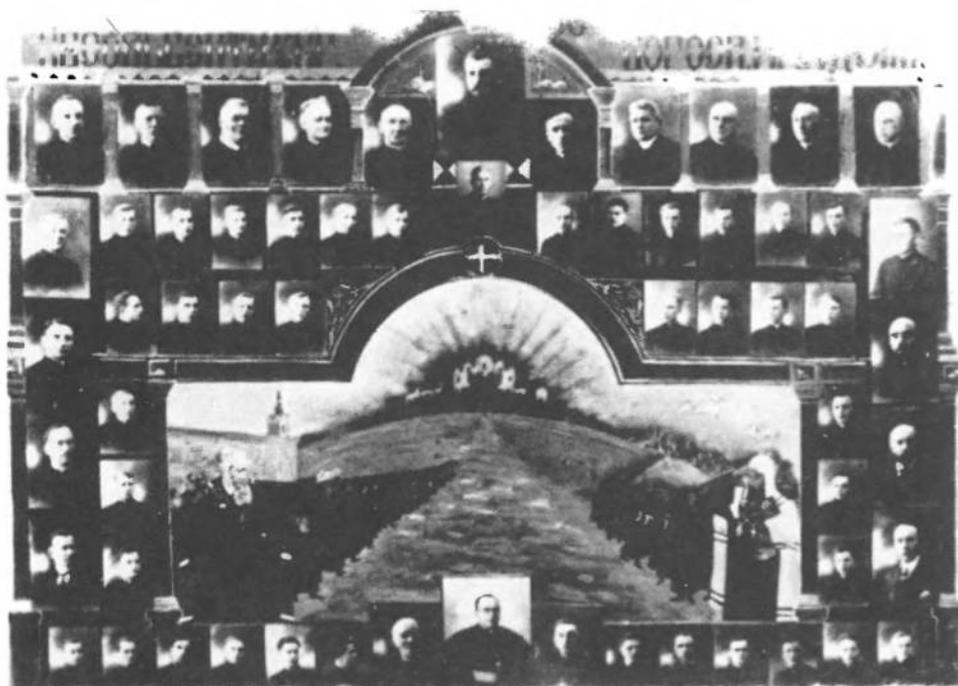
Під час урочистого посвячення богословської каплиці в Богословській Академії у Львові: о. д-р ректор Йосиф Сліпий, (2 — невідомий), о. Ігнатій Цегельський, о. Климентій Шептицький — Ігумент ОО. Студитів, о. Володимир Садовський, о. митрат Олекса Базюк, о. Даміян Лопатинський, о. прелат Олексій Пясецький, посередні: Митрополит Кир Андрей Шептицький, з правої сторони: о. Степан Самшара, о. Степан Рудь, о. Тит-Теодозій Галушинський, о. д-р Спірідон Кархут, о. Леонід Лужницький, о. крилош. Олександр Ковальський, за ними студенти Богословської Академії. Посвячення відбулося 1929 року.

ПРОФЕСОРСЬКА КОЛЕГІЯ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В 1928-1931 РР.

Перший ряд згори зліва: о. проф. Леонид Лужницький, о. д-р Ярослав Левицький, о. д-р Тит, Галуциньський, Митрополит Кир Андрей Шентицький, о. д-р Спиридон Кархут, о. д-р Діонізій Дорожинський, о. Юліан Дзерович; у другому ряді зліва: д-р Роман Ковшевич, о. д-р Андрій Іщак, о. Степан Рудь, о. д-р Василь Лаба, о. Ректор д-р Носиф Сліпий, д-р Микола Чубатий, о. д-р Гавриїл Костельник, о. д-р Іван Бучко, о. проф. Йосафат Скрутень ЧСВВ; третій ряд здолу: д-р Володимир Залозецький, о. д-р Володимир Максимець, д-р Іларіон Свєнціцький, о. д-р Микола Конрад, о. д-р Тит Мишковський, о. д-р Степан Сампара, о. д-р Ігнат Цегельський, о. д-р Іван Фіголь.

ПРОФЕСОРСЬКА КОЛЕГІЯ І АБСОЛЬВЕНТИ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

**ПРОФЕСОРСЬКА КОЛЕГІЯ ГР-КАТОЛ
БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ**

**1931
1934**

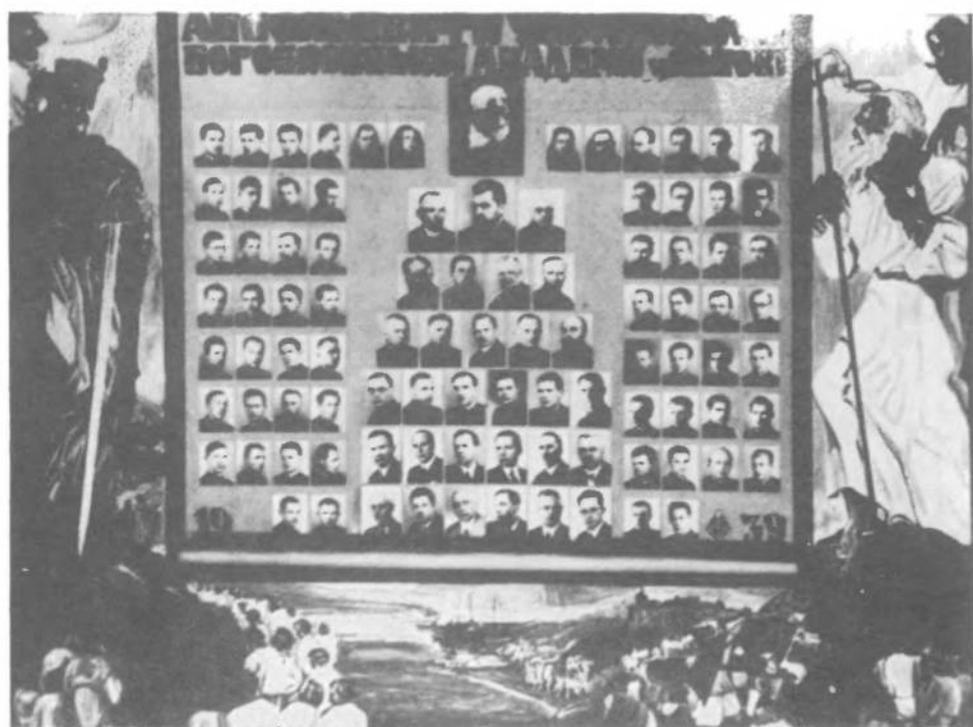
ЛЬВІВ

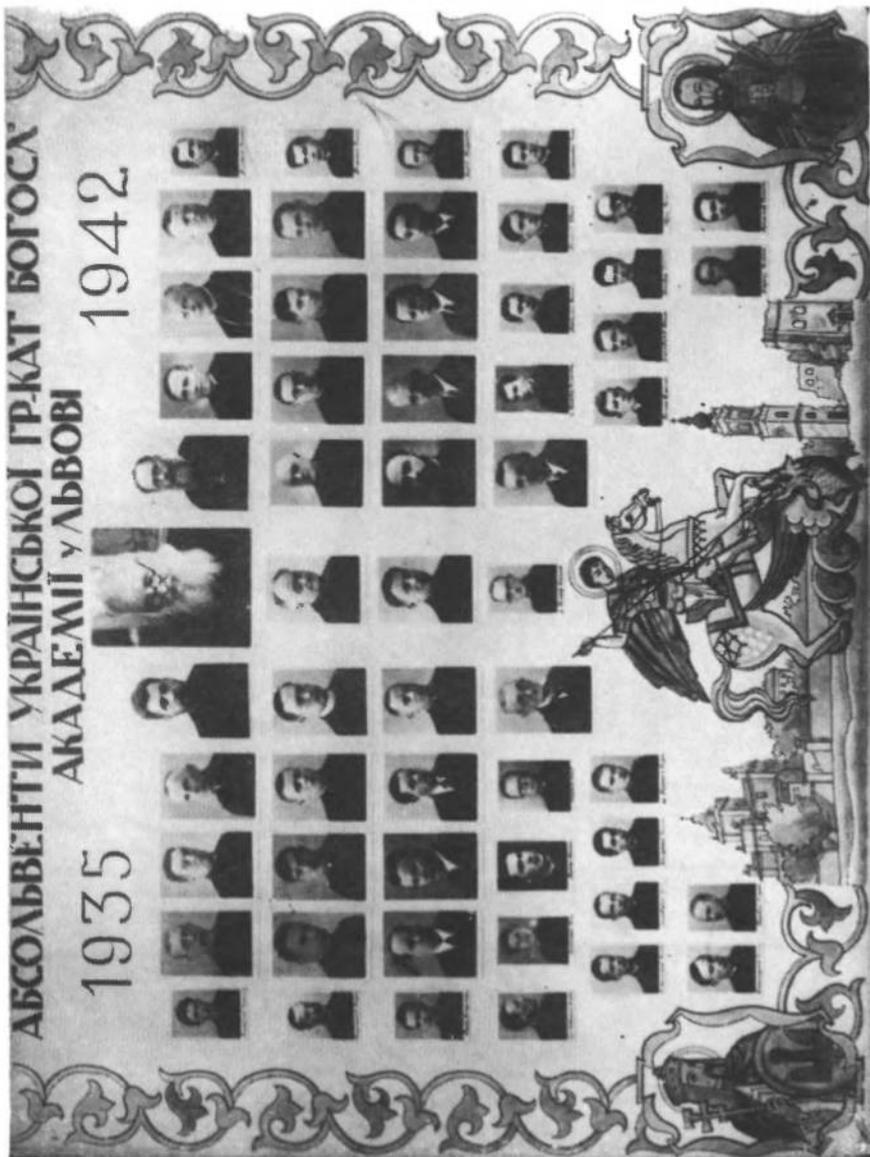

**АБСОЛЪВЕНТИ УКРАЇНСЬКОЇ КАТОЛИЦЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ
В 1942 РОЦІ**

1 ряд зліва: Володимир Підсаднюк, о. проф. Павло Табінський, о. проф. Леонид Лужницький, о. проф. Ярослав Левицький, Преосв. Й. Сліпий, Митрополит Андрей, Преосв. Миколай Чарнецький, о. проф. Василь Лаба, о. проф. Юліян Дзерович, о. проф. Степан Рудь, Михайло Дацишин.

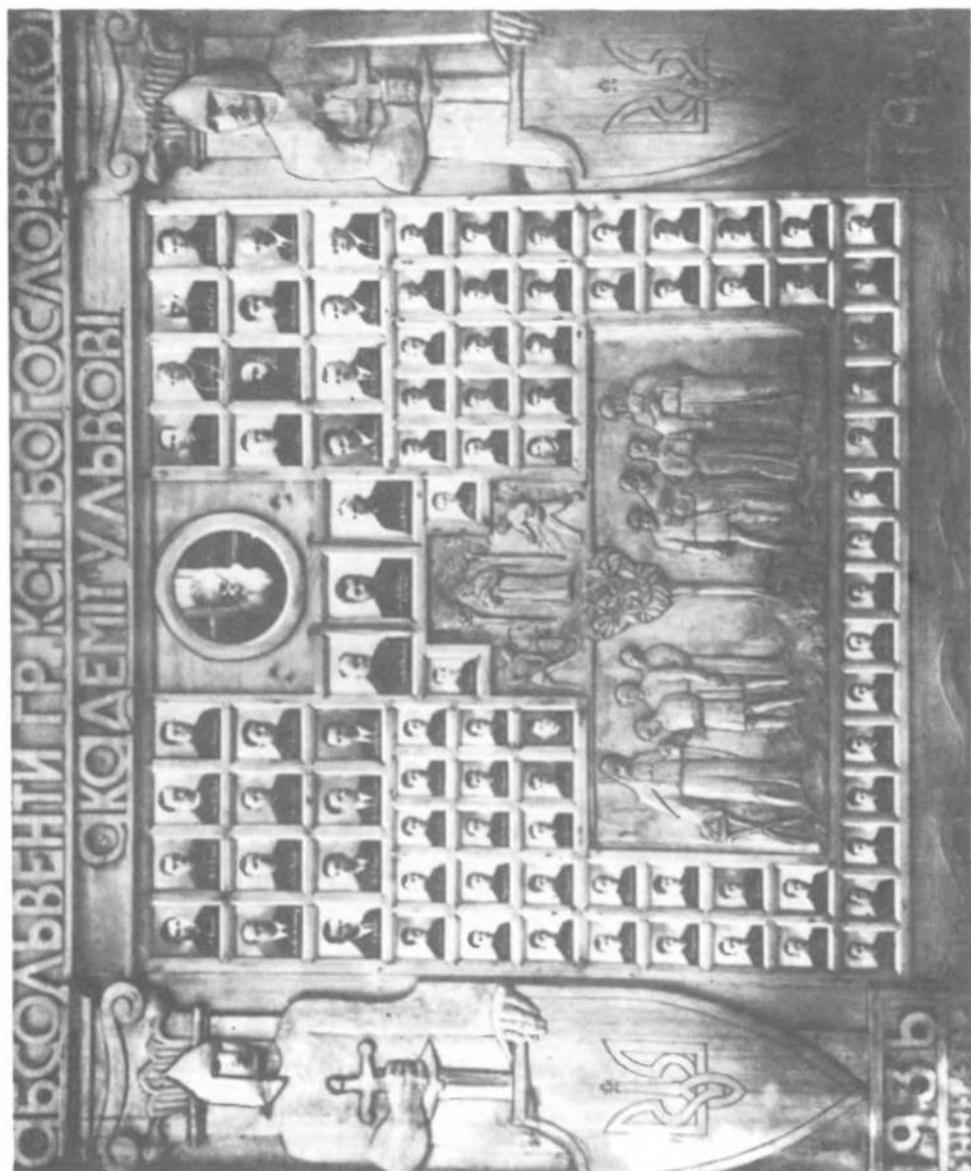
2 ряд: Богдан Ганушевський, о. проф. Іван Гриньох, о. проф. Володимир Максимець, о. проф. Іван Чорняк, о. проф. Андрій Іщак, о. проф. Тит Мишковський, о. проф. Микола Конрад, о. проф. Богдан Липський, о. проф. Володимир Фіголь, квестор о. Петро Козицький, Василь Дацишин.

3 ряд: Володимир Осика, проф. Володимир Залозецький, проф. Микола Чубатий, проф. Ярослав Пастернак, о. проф. Лев Глипка, віцедиректор о. Олександр Малиновський, о. проф. Степан Сампара, проф. Іван Крип'якевич, проф. Константин Чехович, проф. Борис Кудрик, Кіндрат Яциві.

4 ряд: Ісидор Бутковський, Іван Болехівський, Микола Комар, Юрко Федорів, проф. Амврозій Андрухович, о. Онуфрій Іванюк, проф. Олександр Надрага, Володимир Адамович, Михайло Демчишин, Євген Данилюк, Роман Пирожинський.

5 ряд: Павло Колясінський, Євген Слоневський, Богдан Левицький, Богдан Казимира, Ярослав Ратич, Петро Цюлковський, Степан Попович, Василь Щур.

6 ряд: Василь Комарницький, Андрій Пшивий, Микола Боднар, Михайло Горішний.

Професори: згоря зліва: Слуга Божий Митрополит Андрей граф Шептицький.
I ряд: о. В. Мармаш (помічник квестора, о. д-р В. Липський, о. д-р А. Іщак, о. Л.
Лукиницький, о. проф. д-р В. Лаба, о. проф. Ю. Дзерович, о. проф. д-р М. Конрад,
о. Я. Козіцький (квестор).

II ряд: проф. д-р В. Залозецький, о. д-р І. Чорняк, о. д-р Л. Глинка, о. О. Малю-
новський (віцеректор), о. С. Рудь (духовник), о. д-р С. Сампара о. д-р В. Макси-
мець, проф. д-р І. Крип'якевич.

III ряд: Я. Зимаць (фізкультура), д-р В. Кудрик (музика), д-р Я. Пастернак,
проф. д-р К. Чехович, о. проф. д-р Т. Мишковський, о. проф. д-р П. Сліпий
(ректор Академії), о. проф. д-р Я. Левицький, проф. д-р М. Чубатий, д-р О. Над-
рага, д-р Ю. Полянський, д-р М. Вахнянин.

Студенти: Ліва сторона — від лівого: Диякон О. Зарицький, д. І. Нехай, д. С.
Василек, д. Р. Бялецький, д. В. Андрушко, Я. Рокіцький, І. Гаврилюк, В. Бри-
нявський, Р. Генчик-Березовський, В. Бачинський, О. Адамчук, Я. Гринчук, І.
Гринчанин, Л. Горонко, В. Галій, С. Саламон, М. Кіндибалюк, Ю. Карпінський,
М. Колянківський, О. Козьменко, С. Котик, В. Коржинський, Р. Литвин,
Б. Лозинський.

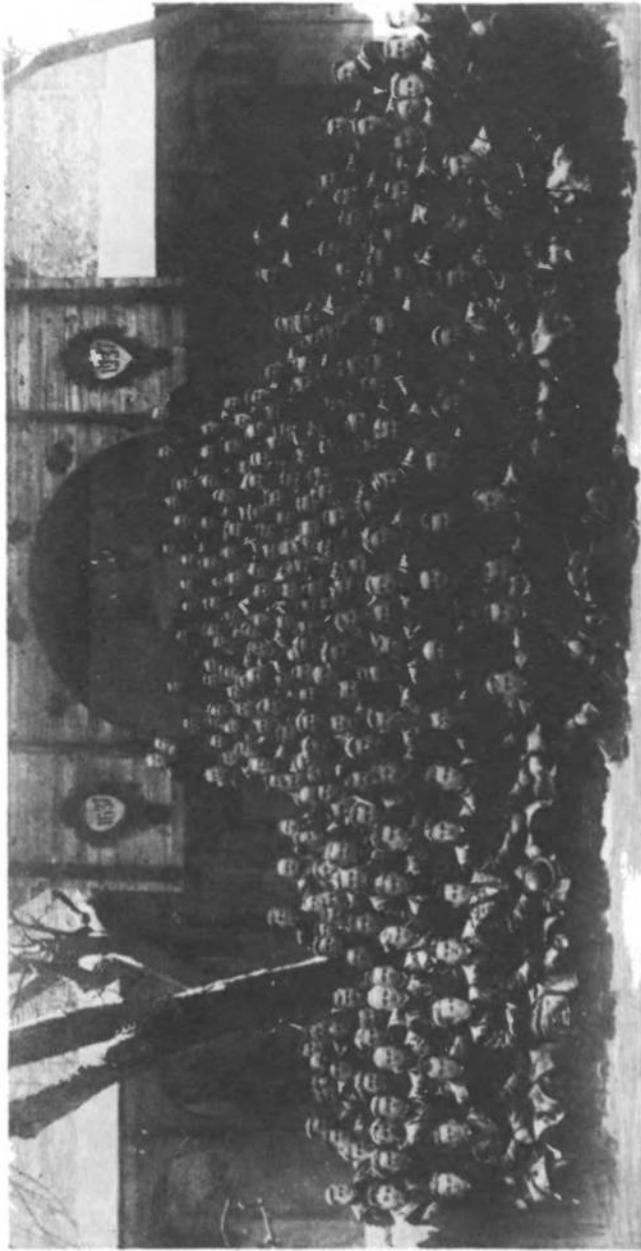
Права сторона: зліва: П. Дацишин, диякон Е. Антонович, д. С. Кулак, д. А. По-
точняк, д. В. Теленко, Е. Алискевич, Д. Базюк, Я. Васильків, В. Вербоєцький,
Я. Водонос, А. Волощак, М. Бучко, О. Галиш, Р. Дурбак, І. Збарацук, М. Козяр,
М. Люкас, І. Любонич, Б. Корпало, А. Косар, П. Кручок, В. Лемцьо, Я. Остров-
ський, В. Пастушенко.

Внизу зліва: Т. Петрина, М. Порошок, В. Семотюк, П. Сенатович, В. Тарнав-
ський, В. Пелех, А. Хащевський, Ф. Угорчак, К. Штангрет, Я. Федушко, Б. Смик,
Г. Тиктор, Я. Сірко, В. Слободян, В. Семен.

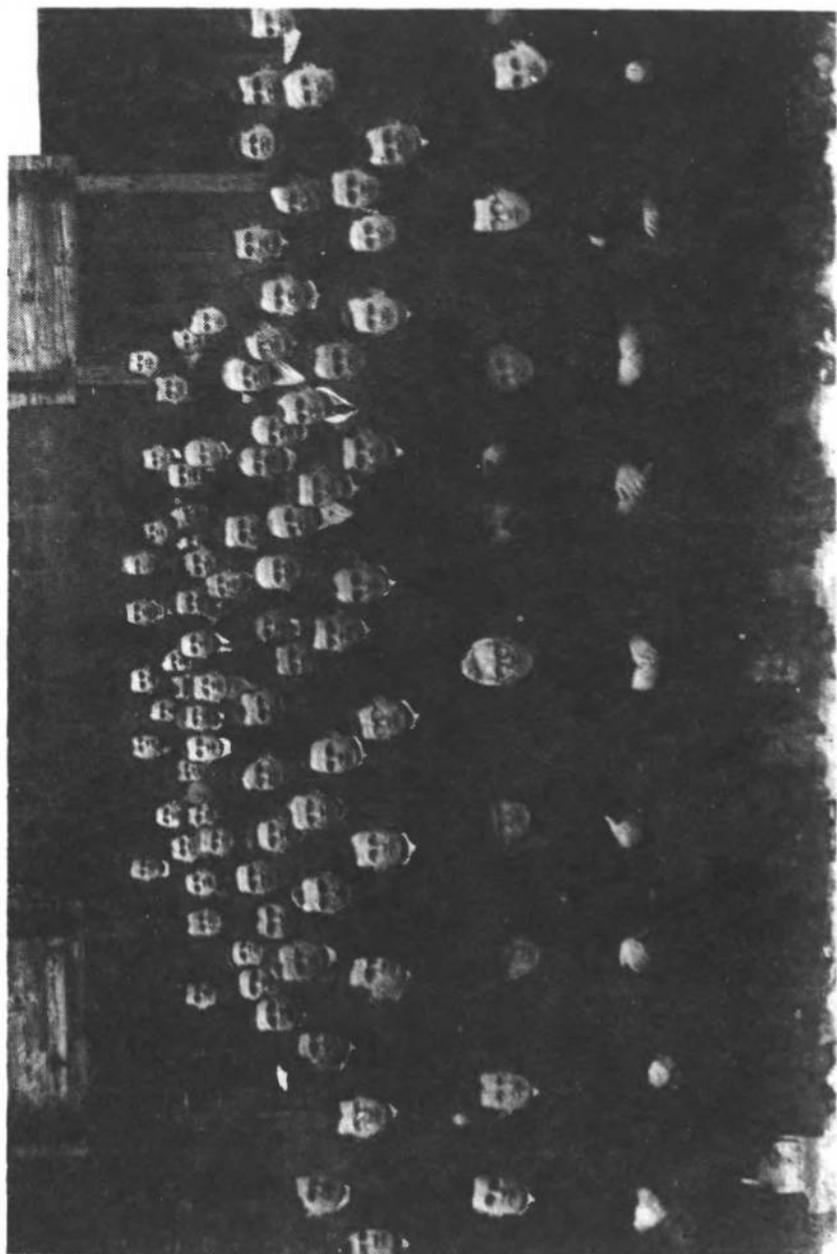

АБСОЛЬВЕНТИ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В 1943 РОЦІ

Сидять зліва: Володимир Дорош, о. Лев Куленій, о. д-р Степан Сампара, о. д-р
Лев Глинка, Петро Собин; стоять у першому ряді зліва: Володимир Романів,
Григорій Якимечко, Мирон Мартинків, Теодосій Панасюк, Ярослав Чикета, Іван
Кубай, Ярослав Бекесевич, Микола Шаварин, Маркіян Стефанів, Іван Сиротин-
ський; у другому ряді: Василь Макух, Михайло Логінський, Яків Яворівський,
Василь Дацишин і Василь Циган.

Реколекції студентів Богословської Академії під проводом о. Степана Бахталовського ЧНІ, від 19 січня до 28 січня 1937 року.

Учасники реколекцій під проводом о. П. Теодоровича ЧСВВ 19-28 січня 1943 року.
(Із збірки о. Й. Мартинюка).

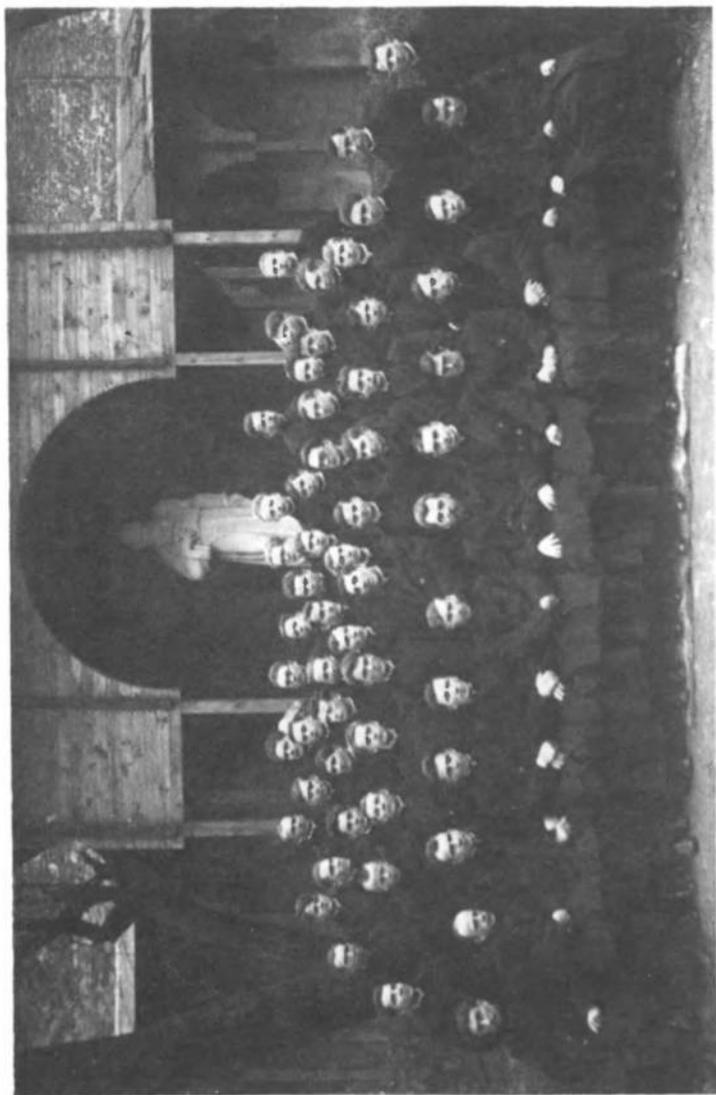
Управа читальні ім. о. Маркіяна Шашкевича при Богословській Академії; сидять зліва: Богдан Ганушевський — заст. голови, Володимир Підсадюк — голова, Володимир Дорош — секретар; стоять зліва: Михайло Дацишин, Степан Попович і Василь Дацишин (Із збірки о. Б. Ганушевського).

Студенти I-го і III-го років Богословської Академії перед Академічним Домом, при вул. Супінського 21 у Львові; Великдень 1937 року. Сидять зліва: Євген Данилюк, о. д-р Іван Чорняк, о. д-р Іван Гриньох і Ісидор Бутковський.

Студенти Богословської Академії; к. абсолюенти Головної і Філії української гімназії у Львові, травень 1938 року.

**Хор Питомців Богословської Академії в 1933 році; посередні — о. ректор Йосиф Сліпий, зліва — диригент хору Володимир Жолкевич.
(Світлив: М. Шалабавка).**

Поїздка хору богословів при Богословській Академії у Львові, 11. 8 — 3. 9 1933 р. Сидять зліва: Євген Левицький, Іван Мירוнок, Володимир Жолкевич — диригент, о. віцеректор Олександр Малиновський, Остап Стернюк, Зенон Нарожняк, Ярослав Ніжникович; стоять зліва: Іван Олексюк, Володимир Якимів, Леонтій Борса, Євген Дмитрук, Артемій Цегельський, Мирослав Харина, Емануїл Кордуба, Володимир Хома, Роман Дурбак, Дмитро Базюк, Василь Бринявський, Сильвестер Саламон і Мирослав Горинь. (в авлі Богословської Академії).

“Шістнадцятка” під час проби в авлі Богословської Академії перед поїздкою в підльвівські села й містечка з концертом на честь о. Маркіяна Шашкевича в серпні 1933 року; сидять Володимир Жолкевич — диригент і Перфецький — піяніст.

“Шістнадцятка” в Підберізцях коло Львова, у городі приходства, в гостині в о. проф. Йосифа Осташевського після Служби Божої (1933 рік).

“Двадцятка” під час листопадового концерту 1933 року під диригентурою Володимира Жолкевича; сидять зліва: Володимир Жолкевич, Олександр Буць, Сидір Нагасвський (бандурист) і Осип Галиш.

Сидять зліва: Василь Коник, Юрій Дубицький, Володимир Хома, Емануїл Кордуба і Володимир Жолкевич.

**Хор Богословської Академії в поході на стрілецькі могили (1938 рік).
(Із збірки о. Б. Ганушевського).**

Хор питомців Богословської Академії співав на бальконі Катедри св. Юра; 1934 р.

Хор студентів-богословів — диригент Василь Якуб'як (1937 р.).

Оркестра студентів Богословської Академії на концерті на честь Апостольського Візитатора; диригент Артемій Цегельський.

Симфонічна оркестра при Богословській Академії; диригент Артемій Цегельський, рік 1935.

Оркестра студентів Богословської Академії в 1938 році під диригентурою Артемія Цегельського. (Із збірки д-ра П. Демуса).

**З поїздки хору з концертами на честь М. Шашкевича по Західній Україні,
від 6. 8. — 27. 8. 1935.**

Члени хору при Богословській Академії у Львові

**Перший ряд зліва: Іван Олексюк, Зинівій Нарожняк, Петро Романшин, Володимир Жолкевич, Євген Левицький, Ярослав Ніжникович, Євген Дмитрук;
другий ряд: Євген Дачини, Микола Паснак, Артемій Цегельський, Іван Гаврилюк, Онуфрій Кузьменко, Василь Якуб'як, Дмитро Базюк, Іван Задорожний;
третій ряд зліва: Іван Мочульський, Ярослав Островський, Василь Бринявський,
Роман Дурбак, Іван Гринчишин, Василь Матіяш і Володимир Тарнавський.**

Бандуристи-питомці Богословської Академії, зліва: Богдан Ганушевський, Микола Гончар і Юрій Свістель.

Оркестра студентів Богословської Академії під диригентурою Артемія Цегельського в 1935-1936 роках.

Хор студентів Богословської Академії з о. д-ром Іваном Чорняком (1935 р.)
Перший ряд зліва: З. Нарожняк, Я. Ніжниківич, В. Жолкевич, о. д-р Ів. Чорняк,
П. Романишин, Св. Левицький, Ів. Олексюк; другий ряд: Св. Дачишин, М. Пасняк,
А. Цегельський, Св. Дмитрук, І. Гаврилюк; О. Кузьменко, В. Якубик, Д. Базюк,
Ів. Задорожний; третій ряд зліва: Ів. Мочульський, Я. Островський, В. Бринявський,
Р. Дурбак, Ів. Гричишин, В. Матіяш і В. Тарнавський.

Богословський хор "Шістнадцятка" після Служби Божої перед церквою
в Тернополі в 1935 році з о. Кашубою. (Із збірки о. В. Тарнавського).

Концертна поїздка хору богословів 1935 року, виїзд з Городенки.

(Із збірки о. І. Олексюка).

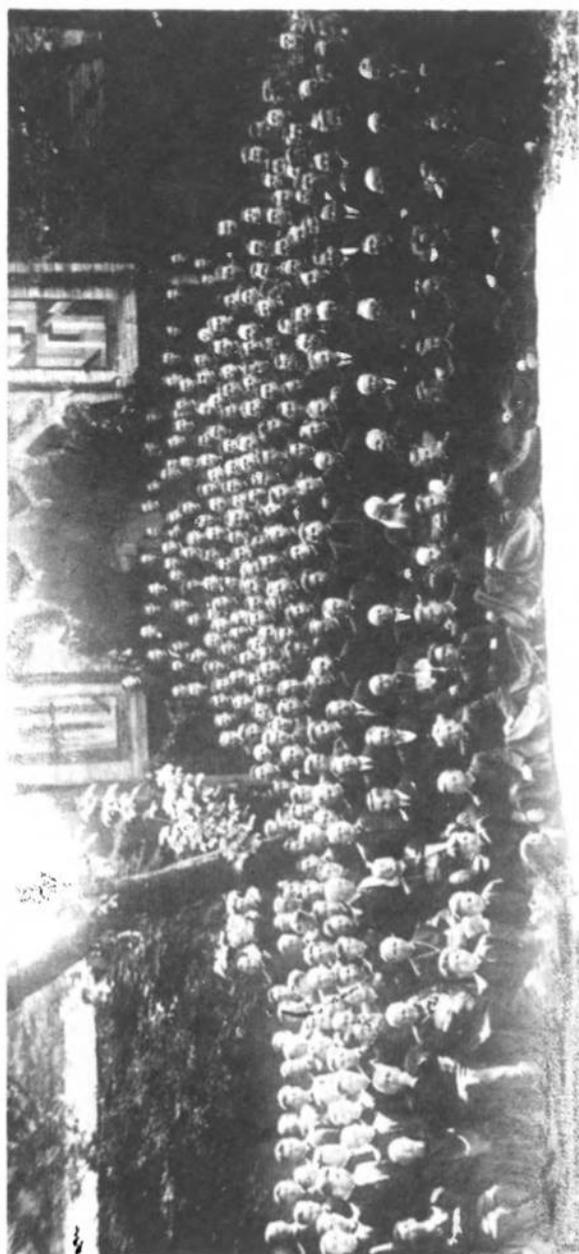
Учасники концертної поїздки на залізничній стації в Золочеві, 1935 року.

Академія з нагоди 150-літнього ювілею (1783-1933) Духовної Семінарії у Львові 5 листопада 1933. Хор Богословської Академії під проводом диригента В. Жолкевича. По середині коло диригента д-р Борис Кудрик. Хор був стріплений кол. співаками отцями: Романом Левицьким, Романом Ульяновським, Зубалем, Руденським, Княгиницьким, Королюхом, Стершоком, Олесем Геретою та іншими.
(Із збірки В. Жолкевича)

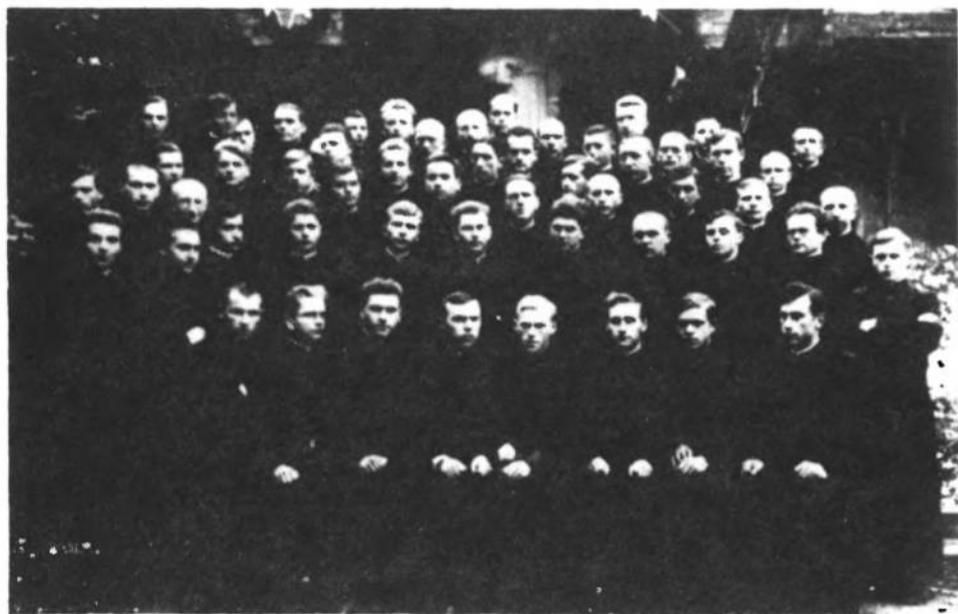
Хор Богословської Академії під диригентурою Володимира Жолкевича з капеланом для українських політичних в'язнів у польських тюрмах о. д-ром Богданом Липським на Великдень 1934 року відвідав у тюрмі "Бригідки" арештованих поляків українських студентів університету й політичних в'язнів та співак на Службі Божій, відправлений о. д-ром Богданом Липським. Зліва: М. Харина, М. Горинь, В. Жолкевич, о. д-р Б. Липський, С. Левицький, І. Миронюк, М. Палищук; 2-й ряд зліва: С. Болехівський, Я. Ніжмаєвич, В. Брянівський, П. Цал, З. На рожняк, В. Тарнавський, Р. Дурбак, Л. Борса, П. Романішин; 3-й ряд: С. Дмитрук, І. Гаврилук, М. Гринчишин, Т. Толопка, С. Саламон, Ю. Дубицький.

**Митрополит Кир Андрей Шептицький в день Празника Святого Духа, 21 червня
1937 року, в горді Богословської Академії у Львові.**

**Богословський хор у Львові; Великдень 1936 року, диригент: Василь Якуб'як.
(Із збірки П. Сенці).**

Студенти Богословської Академії в 1931 році. (Із збірки о. В. Тарнавського).

Рогатинці — студенти Богословської Академії в 1932-1933 рр.

СТУДЕНТИ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ З КОЛОМИЙСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ

1 ряд — зліва: Роман Генік-Березовський, Іван Любович, Іван Шовгенюк, Іван МIRONЮК, Богдан ГЕВРИЧ; 2 ряд: Носип Лукашевич, Богдан Побігуций, Євген ЮРЕВИЧ, Володимир Жолкевич, Франц Угорчак; згори: Остап Нога, Іван Яремін, Онуфрій Козьменко, Василь Семотюк.

З нагоди виїзду в 1932 році на студії до Риму богослова Павла Івахова; сидять зліва: Олексів, Григорій Брездень, Павло Івахів, Іван Матвіїв, Степан Кремінський, Володимир Дідик, Михайло Матусевич, Теодор Петрина, Василь Циган і Петро Романишин.

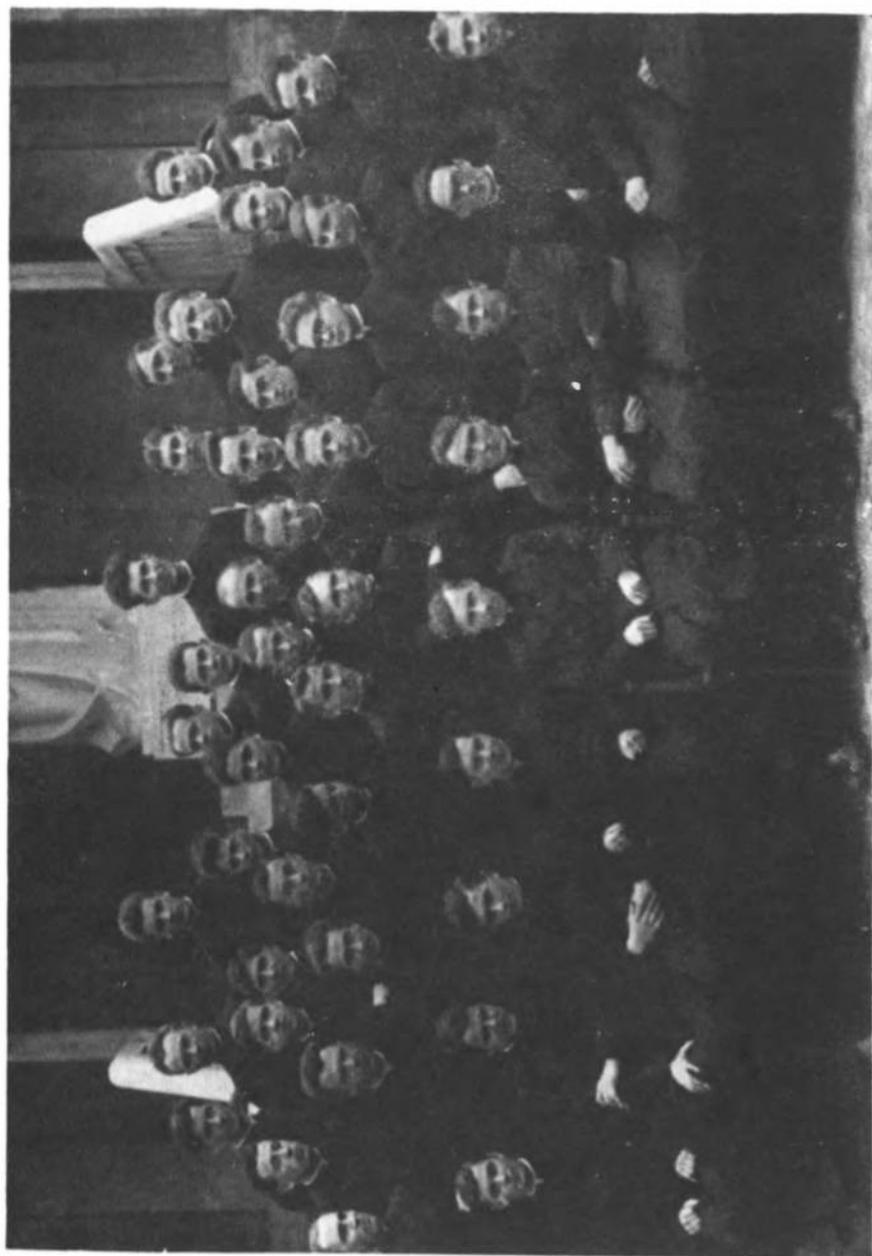
З урочистої академії на честь Поляглих Героїв за волю України, 31 жовтня 1932.

Хор Питомців Богословської Академії в поході на стрілецькі могили на Янівському цвинтарі у Львові, 4 червня 1933 року; диригент хору — Володимир Жолкевич. (Із збірки о. В. Жолкевича).

Хор богословів під час святкової Академії 4 листопада 1934 р. (диригент Володимир Жолкевич).

Хор Студентів Богословської Академії у Львові з диригентом Володимиром Жолкевичем у 1934-1935 роках. (Із збірки о. В. Тарнавського).

Прогулянка питомців Богословської Академії 13 і 14 квітня 1934 року до Якто-
рова; Захист для сиріт під управою Прен. Сестер Студиток.

Питомці Богословської Академії під час відвідин у монастирі ОО. Студитів
в Уневі, коло Львова, 14 квітня 1934 р.

Студенти II-го року Богословської Академії, 21 жовтня 1935/36; сидять зліва: Василь Журовський, мгр. Володимир Грабець, мгр. Євген Дачишин, Ромуальд Рудницький, Іван Прашко; стоять зліва: Григорій Гончар, Йосиф Труш, Микола Глюз, Константин Жултанський та Мирослав Максимович.

Правничий Семінар, у першому ряді зліва сидять: Роман Батюк, Олександр Гадзевич, о. д-р Лев Глинка, Микола Когут, Леонтій Чеховський; стоять зліва: Іван Мочульський, Петро Коваль, Ярослав Легінь, К. Михаліха, Андрій Шекерик, Григорій Білик, Євген Кравчук, Михайло Жагаляк, мгр. Євген Дачишин.

Управа і Надзiрна Рада кооперативи "Визволення"; сидять зліва: Роман Зачек, Богдан Щур, Богдан Остапович, Володимир Василенгч, Євген Міщій; стоять зліва: Павло Сениця, Роман Кислевський, Володимир Романчук, Лев Куленій; 18 квітня 1937 року.

Прогулянка студентів Мистецького Семінара під проводом проф. д-ра Володимира Залозецького й арт.-малювача Юліана Буцманюка до Жовкви 29 вересня 1938.

На похороні бл. п. о. митрата Тита Войнаровського 24-го лютого 1938 року.

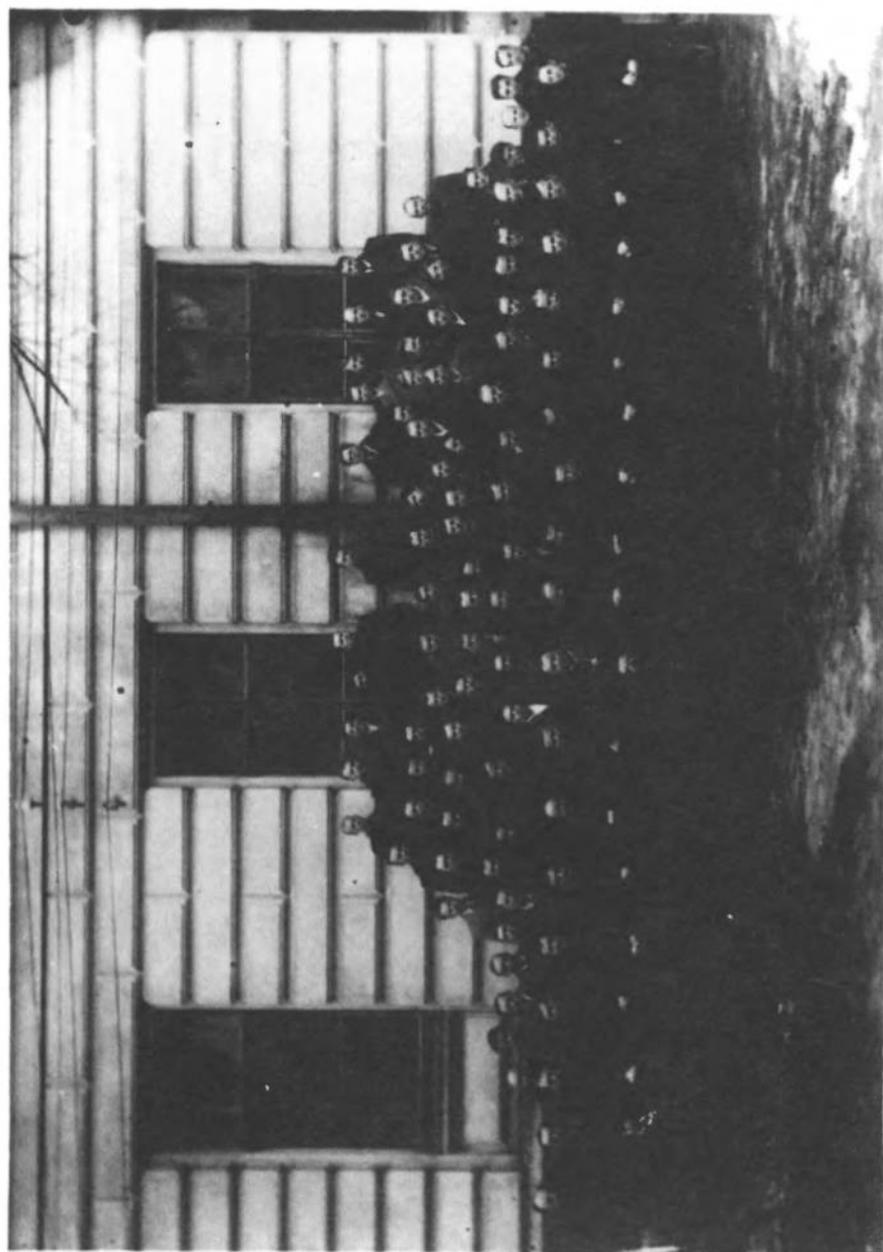
Учасники реколекцій під проводом Преосв. Кир Миколая Чарнецького, ЧНІ, 19-28 січня 1942 року. (Із збірки о. Богдана Ганушевського).

Управа і Надзiрна Рада кооперативи "Визволення", 10 квітня 1939 року. Сидять зліва: Павло Сениця, Роман Кисілевський, Лев Куленій, Євген Міщій та Юрій Свістель. Між тими, що стоять, другий зліва — Микола Комар, новообраний голова. (Із збірки П. Сениці).

Надзiрна Рада і управа кооперативи "Визволення" 1939 р. Голова Микола Комар. (Із збірки о. М. Комара).

Учасники реколекцій під проводом о. Василя Величковського ЧНІ 19-28 січня
1944 року. (Із збірки Шевця).

Урочистий похід-процесія священників і питомців Богословської Академії на ринку міста Львова під час Йорданського Водосвяття, 19-го січня 1931 року.

На подвір'ї Богословської Академії в навечер'я Йордану 1931 року.

(Із збірки о. С. Дмитрука)

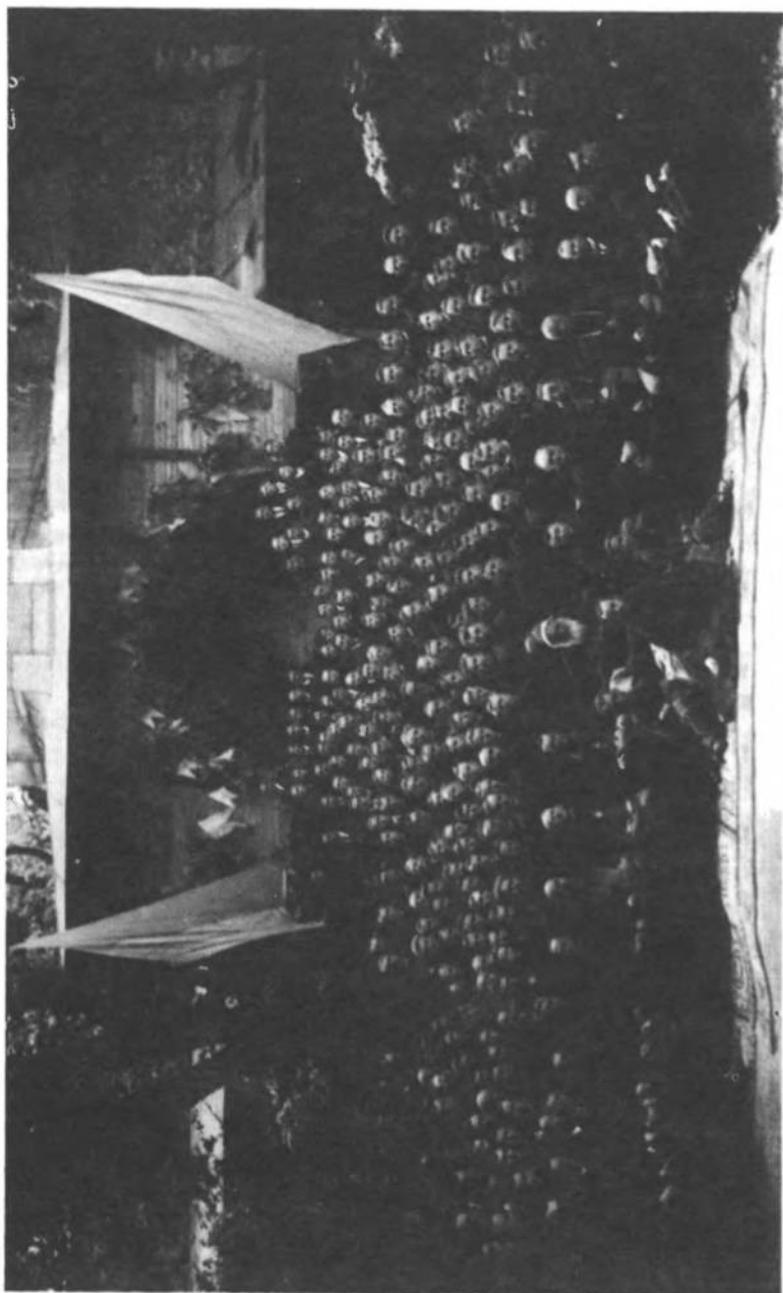
У 40-річчя Ревізійного Союзу Українських Кооператив — посвячення прапора на площі Сокола-Батька у Львові, 3 червня 1934 року; сидять: Митрополит Кир Андрей, біля Митрополита стоїть о. крилошанин Василь Лициняк; сидять: інж. Юліян Павликовський, о. ректор д-р Йосиф Сліпий.

Студенти Богословської Академії на відвідинах у монастирі ОО. Редемптористів у Збоїсках коло Львова, 6 травня 1932 року. (Із збірки о. Т. Бариляка).

Студенти Богословської Академії, к. абсольвенти Стрийської гімназії, 9 травня 1935 р. (5-ий зліва) Ісповідник віри о. Олекса Зарицький.

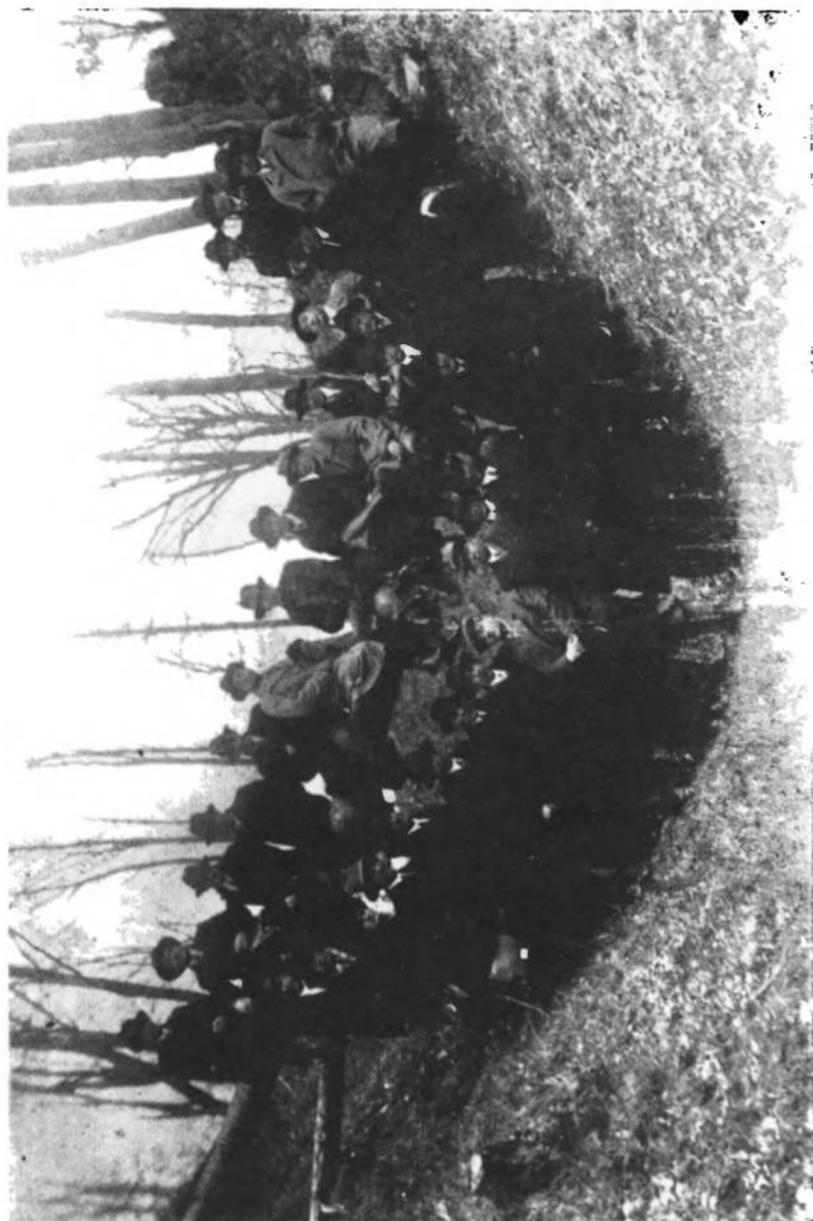
Празник Святого Духа в Богословській Академії 1934 року.

Панахида на стрілецьких могилах на Личаківському цвинтарі у Львові, 5 червня 1933 року, під час проповіді о. каноніка Омеляна Горчинського; сидить Преосв. Кир Никита Будка, престолиці: Степан Ліщинський, Данило Гуглевич, Володимир Савчук. (Із збірки о. В. Жолкевича).

На похороні бл. п. о. митрата Тита Войнарівського 24. II. 1938 року; в поході на цвинтар зліва середуший ряд: дякми Михайло Левенець, о. ректор Йосиф Сліпий і о. митрат Олекса Базюк.

Перша екскурсія студентів Богословської Академії на розкопи городища з княжої доби в Глинську біля Жовкви, 31 жовтня 1934 року; стоять посередині — д-р Ярослав Пастернак і д-р Костянтин Чехович.

(Із збірки проф. Я. Пастернака)

Студенти Богословської Академії — Тернопільці, 30 квітня 1935 року.

Студенти ІУ-го року Богословської Академії, 19 травня 1934 року.

"УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ ХРИСТОВІ"

Свято "Українська Молодь Христові", 7 травня 1933 року; Службу Божу відправив Впреосв. Кир Іван Бучко в сослуженні священників і питомців Богословської Академії, на площі "Сокола-Батька" у Львові — Службу Божу співав хор богословів під диригентурою В. Жолкевича.

Закінчення свята "Українська Молодь Христові", травень 1933 року.

На площі «Сокола-Батька» у Львові, 7-го травня 1933 року під час величавих урочистостей «Українська Молодь Христові» Пресоєв. Кир Іван Бучко відправив Службу Божу в асесті священників і пштомців Богословської Академії; в першому ряду — о. д-р Степан Сампара, о. Омелан Г'орчинський, о. крилошанин Олександр Ковальський, о. д-р Гаврил Костельник.

Перед церквою Святого Духа під час величавого свята в 1933 році — “Українська Молодь Христові”; посередній стоїть о. ректор д-р Йосиф Сліпий, зліва о. д-р Лев Глинка, зправа о. професор Степан Рудь.

"УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ ХРИСТОВІ" — 1933 Р.

Перед храмом св. Юра у Львові.

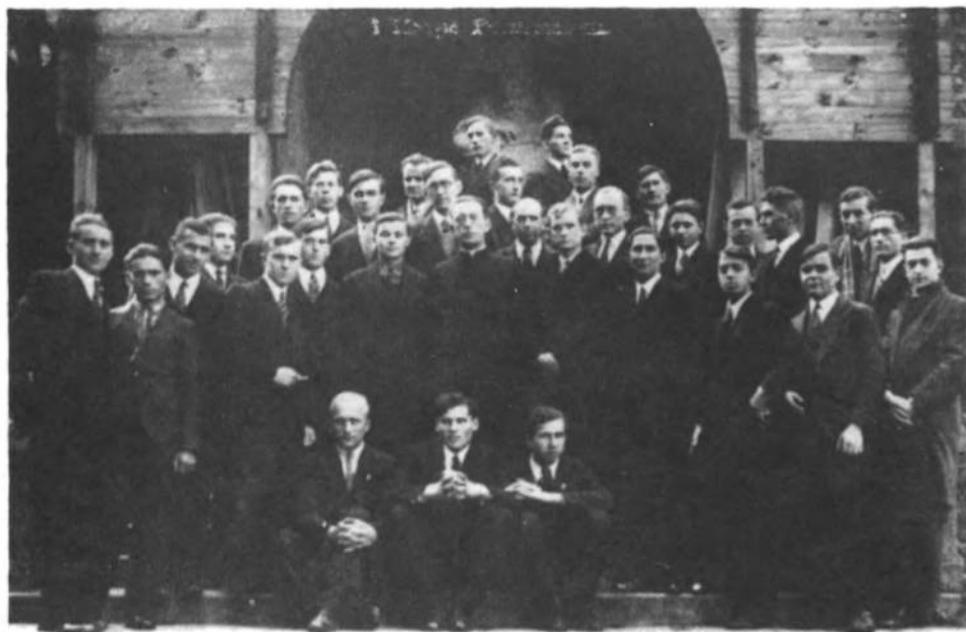
Богословська Академія.

Посвячення підвалин будинку Народньої Лічниці ім. Митрополита Кир Андрея Шептицького у Львові в 1932 р. Будову виконав інж. арх. Олександр Пежанський.

**Митрополит Кир Андрей Шентицький посвячує прапор на Кооперативному Святі
3 червня 1934 року.**

**Студенти I-го року Богословської Академії, 21. X. 1934 р. (другий зправа стоїть
Іван Прашко).**

Празник Святого Духа, 1933 рік.

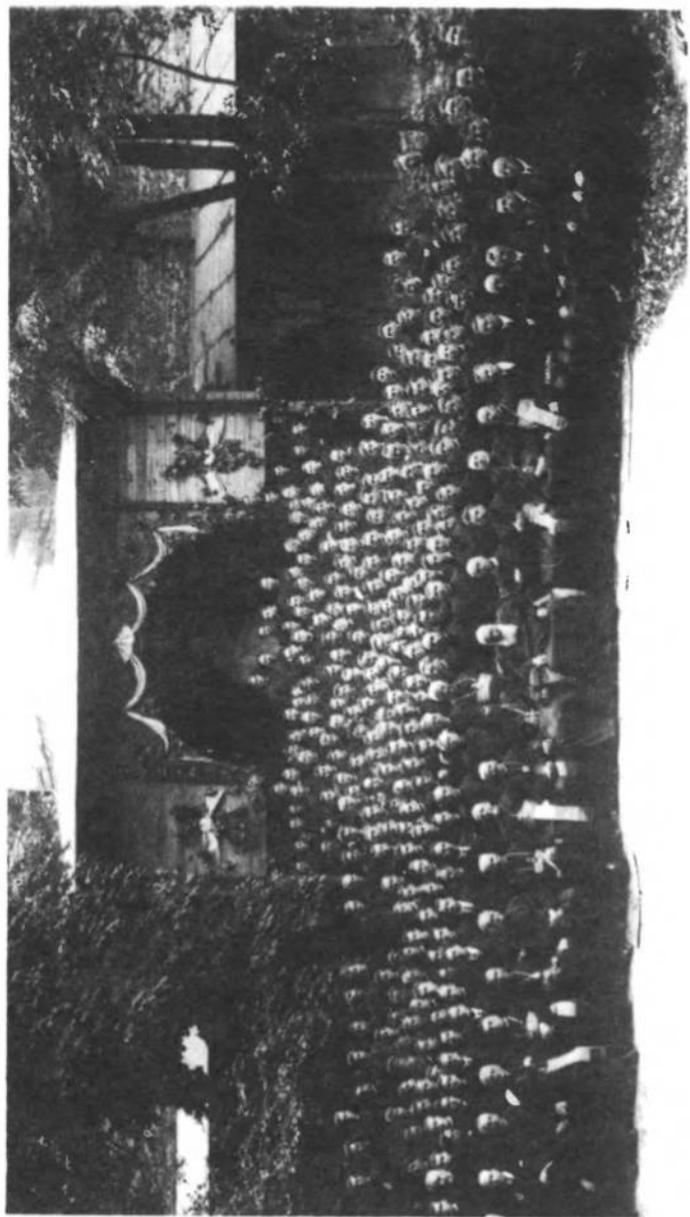
Студенти I-го року Богословської Академії, 21-го листопада 1934 року. Перший зправа стоїть Іван Прашко.

Студенти III-го року Богословської Академії у Львові (Великдень, 30. 4. 1935 р.).

Перед виїздом питомців Станіслава Сярока і Дмитра Михайлищука на теологічні студії до Риму у вересні 1930 року.

Празник Святого Духа в Богословській Академії, 17 червня 1935 року.

Управа читальні при Богословській Академії.

Мішаний Студентський Хор у Теревовлі, диригент В. Василевич; студенти Богословської Академії: Ісидор Борецький, Андрій Козак, Василь Бринявський, Євген Славський, Іван Гаврилюк, Юрій Мохнацький.

Члени Виділу "Просвіти".

Студенти I-го і III-го років Богословської Академії (Академічний Дім у Львові, вул. Супінського 21), 18 грудня 1936 року, з о. д-ром І. Грицьхом і о. д-ром І. Чорняком.

Перед від'їздом питомця Ісидора Борецького до Мюнхену: Іван Головацький, Олександр Дурдела, Андрій Козак, Василь Бринявський та інші.

Теребовляни — студенти Богословської Академії, перший зліва богослов Ісидор Борецький.

Світлина з нагоди виїзду питомця Ісидора Борецького (сидить 4-ий зліва) на студії до Мюнхену, 9. XI. 1936 року.

Колегія св. Андрея в Мюнхені; посередині о. Томас (бенедиктинець), богослов Ісидор Борецький (зправа), Михайло Москалик, Григорій Прокончук.

Студенти II-го року Богословської Академії, 11-го червня 1936 р.

Академія на честь св. Священомученика Йосафата; диригент Василь Якуб'як.

Студенти V-го року на Великдень у Богословській Академії у 1936 році.

Митрополит Андрей Шептицький під час посвячення Андріївки к. Львова,
8. XI. 1937 року.

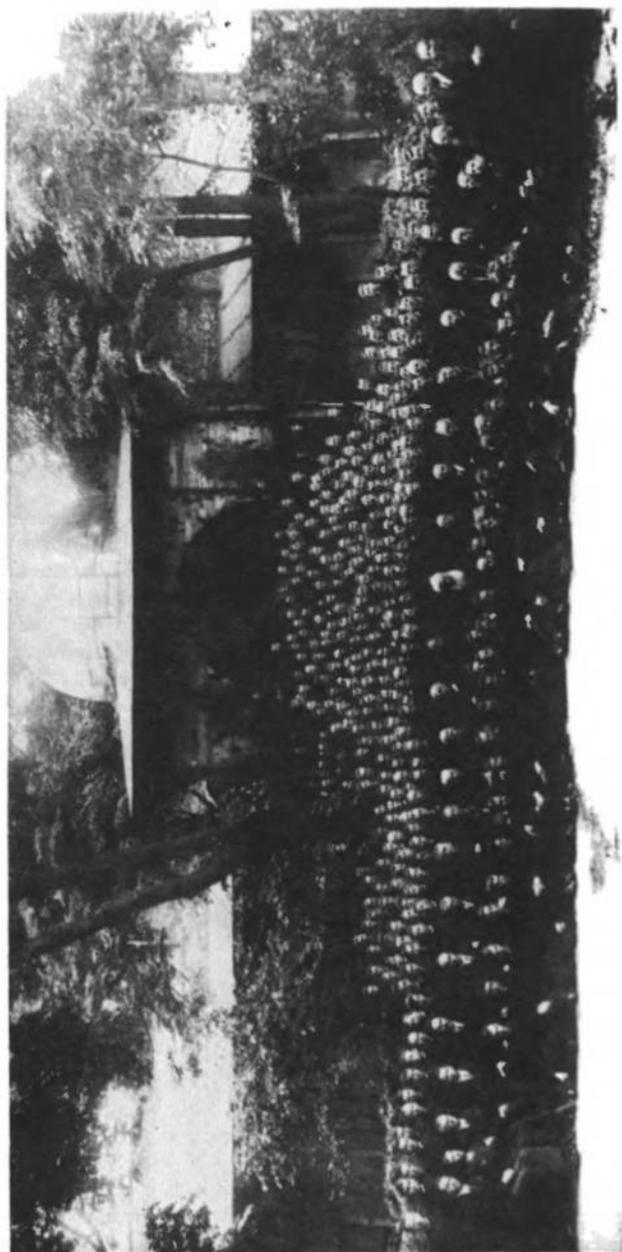
Шд час посвячення Андріївки (8 листопада 1937 р.).

**Панахида біля могили о. Маркіяна Шашкевича на Личаківському цвинтарі другого дня Зелених Свят у 1930 році: відправляли Панахиду (від правої сторони): о. Степан Сампара, о. Степан Рудь, о. ректор Йосиф Сліпий, о. Юліян Дзерович, о. д-р Василь Лаба, о. Олександр Малиновський.
Хором диригував Роман Ульванський.**

Студенти II-го року Богословської Академії, 11-го червня 1936 р.

Празник Святого Духа, 1936 рік.

Прогулька питомців II р. на Андріївку 1937 р. По середині о. д-р Іван Гриньох і о. д-р Іван Чорник. (Із збірки о. д-ра М. Комара).

Ширша Управа Читальні ім. о. Маркіяна Шашкевича при Богословській Академії у Львові; сидять зліва: Іван Галема, Артемій Цегельський, О. Фреїв, Андрій Турчин — голова, Василь Матішич — заст. голови, Богдан Ганушевський, Дмитро Лютий (1937-1938). (Із збірки о. Ганушевського).

Студенти ІУ-го року Богословської Академії, з нагоди виїзду до Югославії Сильвестра Саламона, 30 червня 1935 року.

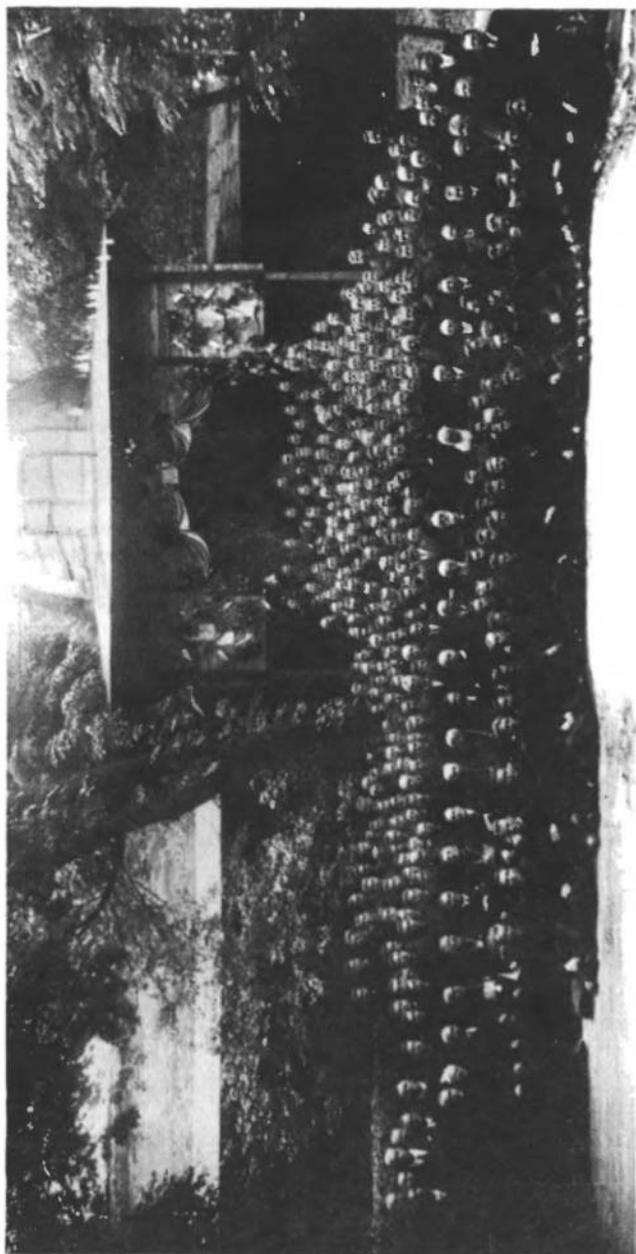
Друга екскурсія студентів Богословської Академії до Глинська; по середині о. д-р І. Гриньох і проф. д-р Я. Пастернак. (Із збірки проф. Я. Пастернака).

Йорданські Свята на ринку у Львові 19 січня 1938 року; на фронті о. ректор Йосиф Сліпий, побіч представники українських політичних і культурних організацій: д-р Іван Брик, маршал Василь Мудрий, д-р Осип Біляк, д-р Юрій Полянський, д-р Любомир Макарушка та інші.

Йордан на ринку міста Львова, 19. I. 1938 року; в поході: о. Степан Рудь, о. ректор Йосиф Сліпий, о. д-р Лев Глинка, о. д-р Іван Чорняк, о. Володимир Фурикевич.

**Празник Святого Духа 13 червня 1938 року; у центрі Митрополит Кир Андрей,
ген. Мирон Тарнавський, д-р Кость Левницький.**

Похорон питомця II року Богословської Академії, бл. п. Івана Сохоя; помер 8. XI. 1938 р., похоронений 10. X. 1938 р. на Янівськiм цвинтарі.

**Питомці Богословської Академії, члени "Братства Входу в храм Пречистої Діви Марії" з головою Василем Стебельським — рік 1937-38.
(Із Збірки о. Василя Стебельського)**

Всесвіт. о. ректор Писиф Сліний розмовляє з питомцями в Римі, 1937 рі.

Учасники курсів книговодства, організованих кооперативою "Визволення" в 1931 році під проводом інспектора В. Ольхового. (Із збірки о. Е. Дмитрука).

ЩО Є В КНИЗІ?

У книзі, яку передаємо читачам, зображена документально історія Богословської Академії у Львові. Ця висока богословсько-філософічна школа проіснувала всього п'ятнадцять років, але навіть за той короткий час залишила тривкі сліди на культурному житті західньої вітки українського народу. Жорстока Друга Світова Війна й розпутані нею варварські сили московського імперіялізму унівець обернули культурні надбання народів Середньої і Східньої Європи, між ними передусім українського народу. Першою та найбільшою жертвою ворожого наїзду стала українська Церква і її підбудови — монаші Чини, школи, видавництва, організації. Красу народу й надію Апостольського Престолу столочили і зруйнували східні варвари при мовчазній згоді т. зв. вільного світу. Впарі з цим зруйновано і Богословську Академію. Немов на глум, приблизно в той же час підписували переможці статут Об'єднаних Народів про свободу сумління і свобідний вияв релігійного світогляду. Ще раз гірко й жорстоко пролунав начебто давно похований і начебто перестарілий клич: "Cuius regio, eius religio", щоб на руїнах світильника істини проголосити встановлення царства Сатани.

У нашій книзі є мова про славу історію цього світильника, Богословську Академію. У перших розділах іде прецікава розповідь про дві незвичайні, не тільки в українському аспекті, постаті — про основника Богословської Академії, Слугу Божого Митр. Андрея Шептицького, та організатора й надхненника тієї ж Академії — о. д-ра проф. Йосифа Сліпого. Обидва вони в'язні московського дому неволі, обидва провідні мужі науки, покровителі культури, провідники народу й передусім Божі обранці й ісповідники віри. Обидва митрополити Української Католицької Церкви, своїми заслугами і жертвами далеко сягнули поза кордони своєї батьківщини й у великій мірі причинилися до розвитку всієї Христової Церкви. Нічого дивного в тому, що біографічні нотатки про цих велетнів духа читаються як найцікавіша повість.

Далі йде мова про історію виховання клиру в Європі, а зокрема про історію українського католицького і православного клиру. Отже, коротко переказана історія з'єднання української Церкви з Апостольською Столицею, історія уніятських православних духовних шкіл та семінарій, віденського «Барбареум» і врешті заснування Духовної Семінарії у Львові в 1783 р. На тому історичному тлі постає, як сказано, за почином Митрополита Андрея Шептицького в 1928 р.

Богословська Академія, єдина українська висока школа на українських землях під польською займанщиною.

У дальших розділах книжки докладно описано причини постановлення Богословської Академії, її статуту, програму, плян навчання та її науково-педагогічні надбання — осяги впродовж п'ятнадцяти років її діяльності. Є там також докладні біографічні довідки про кожного професора-викладача, детальні інформації про програму його викладів і список друкованих праць в краю і за кордоном.

Окремо згадано про серійну публікацію «Праці Української Богословської Академії», що до 1939 року осягнула кількість двадцять трьох томів. Поруч і паралельно розвивало видавничу діяльність Богословське Наукове Товариство, вірний співробітник Богословської Академії. Воно успішно дотримувало кроку цій школі й кожного року, крім журналу «Богословія», випускало солідні студії з усіх ділянок теології та філософії. Крім цих двох видавництв, на терені Академії діяла також Аскетична Бібліотека, якої завданням було постачати лектуру для духовного виховання студентів.

Як у кожній науковій інституції, так і в Богословській Академії були бібліотека й музей цінних друків — книг, цінних старинних образів з XIV ст. Про їх працю йде розповідь в окремих розділах. Модерні високі школи проводять наукову працю головним чином на терені семінарів. Богословська Академія мала такі семінари: біблійний, догматичний, історичний, соціологічний, мистецький і семінар української філології. У книзі є докладні відомості про працю згаданих семінарів, їх особовий склад і їх вплив на науково-виховний рівень Академії.

У книзі віддзеркалено особливу увагу Академії до мистецтва й мистецького виховання. З цього погляду вартим уваги є нарис про розмалювання молитовниці мистцем Петром Холодним старшим, цінний тим, що, поруч фахової аналізи окремих мальовил, подає також розв'язку їх символіки. Цей нарис має вже й історичну вартість, бо, як відомо, молитовниця Академії вже не існує.

Крім професорського складу, його викладів і наукової праці, не менш важливим чинником кожної високої школи є її студенти. «Світильник» подає поіменний список усіх студентів за увесь час існування Академії. Знаходимо там також прізвища понад шести сот студентів-абсолювентів, що успішно закінчили студії і, надхненні ідеалізмом своєї школи, пішли ширити Боже царство на українській землі.

Книга подає безліч відомостей про життя студентів під час праці і дозвілля. Є тут інформації про діяльність Читальні ім. Маркіяна Шашкевича, про славний на всю Галичину семінарський хор, про Братство Входу в Храм, про кооперативу, друковані альманахи, кооперативні, освітні й протиалькогольні курси, виступи хору на біль-

ших релігійних урочистостях, зокрема під час Зелених Свят, і особливо про назвичайно вдалу поїздку хору по всій Галичині.

Уся мистецько-освітня праця студентів була добровільна, кожний її радо виконував, знаючи, що це найкраща підготовка до майбутньої праці модерного душпастиря.

Коли додати, що в книзі є понад сто світлин, які ілюструють історію Богословської Академії, то можна сказати без перебільшення, що «Світильник Істини» є документальним літописом тієї школи, яка безліччю ниток була пов'язана із життям-буттям усього народу на західніх землях України.

Сьогодні в Україні офіційно Українська Католицька Церква не існує, в руїнах також опинилася її вірна дитина, Богословська Академія. Але треба повторити за поетом повні надії слова: “Non omnis moriar”. Залишилися нам дорогі спомини, а водночас вказівка на майбутнє. Окремі люди минаються, але нарід живе вічно. Оживе напевно і наша славна Академія на славу Бога і України. Господь нам її дав, Господь дозволить нам її відбудувати, нехай буде прославлене ім'я Його навіки!

RESUME OF SVITYLNYK ISTYNY

(Light bearer)

In this book which we are presenting to the reader, the history of the Theological Academy of Lviv is documentally recorded. This eminent theological and philosophical school saw only fifteen years of existence, but even in this short time it left permanent imprints in the cultural life and being of the Western branch of the Ukrainian nation. The cruel World War II and the barbaric forces of Russian imperialism which were unleashed by it annihilated many cultural gains of the nations of Central and Eastern Europe, especially of the Ukrainian nation. The first and most painful victim of the enemy invasion was the Ukrainian Church. As though to add mockery to injury, almost simultaneously the invaders were signing the statutes of the United Nations which guarantee freedom of conscience and the free expression of religious convictions. Once again the old motto resounded which was thought to be long buried and surpassed: “**Cuius regio, eius religio**”. And on the ruins of the beacon of truth was established the kingdom of Satan.

This book reviews the shining history of this beacon, the Theological Academy. The first chapters deal with two interesting and exceptional personages, whose influence was by no means limited to Ukrainians — the founder of the Theological Academy, the Servant of God Metropolitan Andrey Sheptytsky, and the organizer and inspirer of the same Academy, the Rev. Dr. Josyph Slipyj, (now Archbishop Major, Confessor of the faith and Cardinal). Both were prisoners of the Russian house of bondage, both were leading men of letters,

sponsors of culture, leaders of their nation and above all God's elect and Confessors of the faith. Both Metropolitans of the Ukrainian Catholic Church reached far beyond the confines of their nation through their merits and liberality, and they contributed to a great extent towards the growth of the whole Church of Christ. No wonder that the biographical sketches of these spiritual giants read like the most interesting of novels.

Then follows a discussion of the history of the education of the clergy in Europe, especially with regards to the Ukrainian Catholic and Orthodox clergy. There is a historical survey of the Union of the Ukrainian Church with the Apostolic See, the Catholic and Orthodox schools of theology and seminaries, the "Barbareum" in Vienna and finally the foundation of the Theological Seminary in Lviv in 1783. Against this historic background the Theological Academy was founded by Metropolitan A. Sheptytsky in 1928, the only Ukrainian school of higher learning in Western Ukraine which was occupied by Poland.

Subsequent chapters of the book describe in detail the reason for the establishment of the Theological Academy, its statutes, programme, courses of studies and its scholarly and pedagogical achievements through the fifteen years of its existence. There is also specific biographical data on each of the professors and lecturers, detailed information on the programme of their courses and a list of their edited works both in Ukraine and beyond its borders.

Special attention is given to the publication of the series "Editions of the Ukrainian Theological Academy" which produced twenty three publications before 1939. Simultaneously there were the parallel scholarly editions of the Theological Society which successfully kept in step with the work of the Academy and each year published not only the journal "**Bohoslovia**" but also scholarly studies in all aspects of theology and philosophy. In addition to these two editorial series the Academy provided an extensive Theological Library for the education of its students.

This volume also reflects the particular attention which the Academy paid to the arts and to aesthetic education. Worthy of note, in this regard, is the painting of the chapel by the artist Petro Cholodnyj, Senior. Besides a valuable professional analysis of individual icons there is also an excellent treatment of their symbolism. This description is already of historic value since the chapel of the Academy no longer exists.

In addition to the professors, the courses and the scholarly studies, the students of every institute of higher learning form an important and integral part. This volume gives a list of all students who attended the Academy. Among these are the names of over six hundred graduates who were inspired by the idealism of the school and went out to spread the Kingdom of God on Ukrainian soil.

Svitylnyk Istyny gives numerous insights into the life of the students during their working hours and in recreation. There is information on the activity of the Literary Circle of Markijan Shashkevych, about the choir which was famous in all Western Ukraine, about the Brotherhood of the Presentation,

about the co-operative, cultural and anti-alcoholic courses, about the performances of the choir at major religious festivities such as Pentecost and its exceptionally successful tour of Western Ukraine.

When one takes into account that there are over one hundred pictures in the book which make the history of the Theological Academy visual, then it may be stated without exaggeration that **Svitylnyk Istyny** is a documentary chronicle of a school which was bound by innumerable threads to the life and being of all of Western Ukraine.

Today in Ukraine the Ukrainian Catholic Church officially no longer exists, and its faithful child, The Theological Academy, is also in ruins. However, we must repeat with the poet those words full of hope: "**Non omnis moriar**". There remain its historical imprint and also signs for the future. Individual people pass away, but the nation lives on and on. Most certainly the glorious Academy will be brought to life again for the glory of God and of Ukraine. The Lord had given it to us, and the Lord will permit us to reconstruct it again. May His name be glorified throughout all ages!

RESUMÉ

Ce livre que nous présentons aux lecteurs illustre, à l'aide de documents, l'histoire de l'Académie de Théologie de Lviv. Cette éminente école de théologie et de philosophie n'a existé en tout que quinze années, mais malgré ce court laps de temps, elle a laissé une empreinte ineffaçable dans la vie culturelle de la branche occidentale du peuple ukrainien. La seconde guerre mondiale ainsi que les forces barbares de l'imperialisme soviétique par elle déliées ont réduit à "rien" les acquisitions culturelles des peuples de l'Europe centrale et de l'est, et avant tout celle du peuple ukrainien. La première victime de cet assaut et celle qui en a le plus souffert fut l'église ukrainienne et ses fondations: ordres monastiques, écoles, imprimeries, organisations. Ces fondations, fierté du peuple, ainsi que l'espoir d'un siège apostolique furent foulés aux pieds et détruits par les Barbares du nord avec l'approbation muette du monde libre (ainsi appelle). Ce même assaut détruisait également l'Académie de Théologie de Lviv. Et, comme pour ajouter une moquerie à ce mal les vainqueurs signaient, presque simultanément, les statuts et l'expression libre des convictions religieuses. Une fois de plus, la vieille devise que l'on aurait pu croire depuis longtemps dépassée retentissait amèrement et cruellement: "CUJUS REGIO, EIUS RELIGIO." Et sur les ruines du "Phare de vérité" (l'Académie de Théologie) s'établissait le royaume de Satan.

Ce livre rapporte l'histoire glorieuse de ce "phare de vérité", l'Académie de Théologie de Lviv. Les premiers chapitres relatent la vie passionnantes de deux personnages exceptionnels — non seulement d'un point de vue ukrainien —: le fondateur de l'Académie de Théologie,

li serviteur de Dieu et métropolitaine Andrij Sheptytsky, et son organisateur et animateur, maintenant Archevêque Majeur, confesseur de la foi et cardinal, le Révérend Docteur Joseph Slipyj. Tous deux furent prisonniers de prisons moscovites, tous deux furent des hommes qui promouvaient le savoir et la culture, tous deux furent chefs de la nation, mais avant tout, élus de Dieu et confesseurs de la foi. Tous deux métropolitains de l'Église Catholique Ukrainienne, par leurs mérites et leur générosité, ont étendu leur influence bien au-delà des frontières de leur patrie et ont contribué, dans une large mesure, au développement de toute l'église du Christ. Rien d'étonnant que les notes biographiques de ces deux géants spirituels se lisent comme les romans les plus intéressants.

Suit alors l'histoire de l'éducation du clergé en Europe, et tout spécialement celle du clergé ukrainien catholique et orthodoxe. Puis, de façon brève, sont esquissées l'histoire de l'union de l'église ukrainienne avec le Saint-Siège, celle des écoles catholiques et orthodoxes, celle des séminaires — avec une remarque particulière sur le BARBAREUM situé à Vienne — et enfin la fondation du séminaire théologique à Lviv en 1783. C'est sur cet arrière-plan historique qu'est fondée en 1928, sur l'initiative du Métropolitain Andrij Sheptytsky, l'Académie de Théologie, seule école ukrainienne d'études supérieures sur le territoire de l'Ukraine occidentale occupée par la Pologne.

Dans les chapitres suivants, le livre donne avec précision les raisons de la fondation de l'Académie de Théologie, il décrit ses règlements, son programme, ses plans d'études, et ses acquisitions tant dans le domaine du savoir que dans celui de la pédagogie à travers les quinze années d'activité de l'école. Il donne également des notes biographiques précises au sujet de chaque professeur, des informations précises concernant leurs programmes et cours, ainsi que la liste des travaux qui ont été édités tant en Ukraine qu'à l'étranger.

Le livre accorde une attention particulière à la publication d'une série: "Les travaux de l'Académie ukrainienne de Théologie" qui atteignait, en 1939, 23 volumes. Parallèlement et simultanément, le Cercle Scientifique Théologique, collaborateur fidèle de l'Académie de Théologie, développait son activité d'édition; il essayait toujours de se maintenir au même niveau intellectuel que l'Académie et publiait chaque année, outre le journal "BOHOSLOVIA", des études sérieuses dans toutes les branches de la théologie et de la philosophie. Outre les éditions, l'Académie était dotée d'une bibliothèque dont le but était de fournir une lecture que éduquât spirituellement les étudiants.

Comme chaque institut d'études supérieures, l'Académie de Théologie possédait une bibliothèque qui conservait des manuscrits et livres précieux, ainsi qu'un musée d'icônes anciennes et uniques du XIV siècle. Des chapitres sont spécialement consacrés au contenu de ces collections intéressantes. Actuellement, des écoles modernes font un usage intensif des séminaires de cet institut. En effet, l'Académie de Théologie avait

les séminaires suivants: séminaire de bible, du dogme, d'histoire, de sociologie, d'esthétique, et de philologie ukrainienne. Le livre contient des informations détaillées en ce qui concerne les travaux des séminaires nommés, la liste de leurs membres, et leur influence sur le niveau intellectuel et le plan pédagogique de l'Académie.

Le livre met également en relief l'attention particulière qu'accordait l'Académie aux arts et à l'éducation artistique. À ce sujet, note spéciale est faite à la description de la chapelle par le peintre Petro Chododnyj senior. Cette description est précieuse par le fait que — d'une part le peintre donne une analyse professionnelle de chaque icône, d'autre part il livre la clé qui permet de comprendre le symbolisme de chacune d'elle. Cette description est maintenant considérée de valeur historique puisque la chapelle de l'Académie n'existe plus.

Si le corps professoral, son enseignement, ses travaux de recherche forment une part importante de chaque institut d'études supérieures, il ne faut pas négliger le "corps des étudiants". C'est pourquoi ce livre donne une liste nominale de tous les étudiants qui ont fréquenté l'Académie de Théologie tout le temps qu'elle a existé. Il signale également les noms de plus de six cents étudiants diplômés, qui, ayant terminé leurs études avec succès, et inspirés par l'idéalisme de leur école, consacrèrent leur vie pour étendre le royaume du Christ en terre d'Ukraine.

Le livre donne de nombreuses informations concernant la vie des étudiants, leur travail, leurs loisirs. Il parle de l'activité du Cercle Littéraire du nom de Markian Shashkewycz, du célèbre chœur du séminaire réputé dans toute l'Ukraine occidentale, des frères de la Présentation de la Coopérative, de l'édition d'almanachs; des cours culturels et des cours de propagande anti-alcoolique; de l'audition du chœur lors des grandes fêtes religieuses, en particulier lors de la Pentecôte, et de sa tournée particulièrement réussie en Ukraine occidentale. Tout le travail culturel et artistique des étudiants était bénévole; chacun y prenait part volontiers, sachant que c'était la meilleure façon de se préparer à leur future tâche de pasteur moderne.

Quand on se rendra compte que ce livre contient plus de cent photos qui illustrent l'histoire de l'Académie de Théologie, on pourra alors affirmer sans exagération qu'il est une chronique documentaire de cette école qui fut unie, par des liens innombrables, à la vie et l'existence du peuple de l'Ukraine occidentale.

Actuellement l'église catholique ukrainienne n'existe pas officiellement en Ukraine; et l'Académie de Théologie est également en ruines. Mais on doit répéter avec le poète ces paroles pleines d'espoir: "NON OMNIS MORIAR", car les souvenirs sont en même temps des signes qui annoncent le futur.

Les personnes individuelles passent, mais le peuple vit éternellement. Notre célèbre Académie revivra sans doute pour la gloire de Dieu et de l'Ukraine. Dieu nous l'a donnée, Dieu nous permettra de la reconstruire. Que soit loué à jamais son nom!

RIASSUNTO DEL LIBRO SVITYLNYK ISTYNY

(La Luce della Verità)

La storia dell'Accademia Teologica di L'viv viene documentata nel libro che presentiamo ai lettori. Questa eminente scuola teologica e filosofica è durata solo quindici anni, ma pure in questo breve tempo ella ha lasciato impronte permanenti nella vita del ramo occidentale del popolo ucraino. La crudele Seconda Guerra Mondiale e le forze barbariche dell'imperialismo russo hanno anulato tanti tesori culturali delle nazioni dell'Europa Centrale e Orientale, tra loro specialmente quelli del popolo ucraino. La prima vittima dell'invasione fu la Chiesa Ucraina con tutti i suoi fondamenti — ordini monastici, scuole, editorie ed organizzazioni. L'Accademia Teologica fu distrutta come parte di questa onda di rovina.

Per derisione, sembra, gli invasori russi comunisti quasi simultaneamente sottoscrissero gli statuti delle Nazioni Unite che garantiscono la libertà di coscienza e la libera espressione delle convinzioni religiose. Coll'approvazione del bando così detto "libero" è stato riaffermato il vecchio principio sepolto da secoli: "Cuius regio, eius religio", e nel posto della luce e fede cristiana fu fondato il regno di Satana.

Questo volume ricorda la storia splendente di un faro di verità — l'Accademia Teologica di L'viv. Nei primi due capitoli si legge dei due giganti spirituali ormai conosciuti in tutto il mondo cristiano — il Servo di Dio Metropolita Andrei Sheptytsky, fondatore e il Rev. Dr. Josyf Slipyj, organizzatore (e oggi Arcivescovo Maggiore, Confessore della fede, e Cardinale). Ambedue furono prigionieri dei russi, e contribuirono generosamente all'intera Chiesa Cattolica di Cristo.

Seguenti capitoli contengono la discussione dell'educazione del clero in Europa, un riassunto dell'Unione della Chiesa Ucraina colla Sede Apostolica, ed una revisione delle varie scuole teologiche e seminari nella Chiesa Ucraina fino all'Accademia Teologica. Inoltre si trovano tutti i particolari che riguardano i corsi di studi risultati pedagogici, professori e le loro pubblicazioni sia in Ucraina o nell'estero. Con speciale attenzione vengono trattate le pubblicazioni della serie "Edizioni dell'Accademia Teologica Ucraina" (che ha prodotto 23 volumi nei 15 anni prima del 1939), e una serie parallela, l'edizioni della Società Teologica Scientifica, della quale proveniva il giornale **Bohoslovia** ed altri studi teologici e filosofici.

Essenziali componenti dell'ambiente scolastico e spirituale furono (a) l'ampia biblioteca con una collezione di libri rari ed icone antiche, (b) i vari seminari con funzioni proprie, (c) la cappella in stile tipico bizantino-ucraino dipinta da Petro Cholodnyj, (d) la vita stessa degli studenti nei vari aspetti: studi, recreazione, famoso coro, attività volontaria sociali e pedagogiche ecc.

Quando si considera che ci sono più di cento fotografie nel libro, i quali fanno diventare visibile la storia dell'Accademia Teologica, allora si può dire

senza esagerazione che **Svitylnyk Istyny** è una cronica documentata d'una scuola ch'era legata con numerevoli fili alla vita della Ucraina Ovest.

Oggi nell'Ucraina la Chiesa Ucraina Cattolica ufficialmente non esiste piu, e la sua figlia fedele, l'Academa Teologica, è pure in rovina. Però dobbiamo ripetere col poeta quelle parole piene di speranze: "**Non omnis moriar**". Rimane la impronta storica e segni per il futuro. L'individuo passa e muore, ma il popolo vive e non perisce. Certissimamente la famosa Academia verra richiamata alla vita per la gloria di Dio e l'Ucraina. Il Signore ci l'havena data, e Lui ci permettera di ricotruirla di nuovo. Il Suo nome sia lodato in eterno.

RESUME VOM BUCH SVITYLNYK ISTYNY

(Licht der Wahrheit)

In diesem Buch, welches wir dem Leser übergeben, wird die Geschichte der Theologischen Akademie vorgestellt. Diese erhabene theologische und philosophische Schule bestand nur fünfzehn Jahre, aber sogar in dieser kurzen Zeit hat sie dauernde Spuren in dem kulturellen Lebensdasein des westlichen Zweiges der Ukrainischen Nation gelassen. Der grausame Zweite Weltkrieg und die durch ihn entfesselten barbarischen Kräfte des Russischen Imperialismus habe die kulturellen Gewinne der Völker Mittel- und Osteuropas, besonders des Ukrainischen Volkes, vernichtet. Zum ersten und schmerzhaftesten Opfer der feindlichen Invasion wurde die Ukrainische Kirche. Als ob zum Spott haben die Sieger fast zur gleichen Zeit die Statuten der Vereinten Nationen unterschrieben, welche die Freiheit des Gewissens und des Ausdruckes religiöser Überzeugungen garantieren. Wiedereinmal hörte man den alten Ruf, den man schon längst begreben dachte: "**Cuius regio eius religio**", und auf den Ruinen des Leuchtturmes der Wahrheit wurde das Königreich des Satans begründet.

Dieses Buch handelt von der glänzenden Geschichte dieses Leuchtturmes, der Theologischen Akademie. Die ersten zwei Kapitel beschreiben zwei interessante und aussergewöhnliche Persönlichkeiten, deren Einfluss keineswegs nur zu den Ukrainern umgrenzt war — den Gründer der Theologischen Akademie, den Diener Gottes Metropolit Andrej Schepetytsky, und den Organisator der selben Akademie, den Ehrwürdige Doktor Josyph Slipyj. Beide waren Gefangene des Russischen Hauses der Gefangenschaft, beide waren führende Literate, Unterstützer der Kultur, Führer ihrer Nation und vor allem Ausgewählte Gottes und Glaubensbekenner. Beide Metropolite der Ukrainischen Katholischen Kirche sind weit über die Grenzen ihres Volkes durch ihre Verdienste und Grossmut bekannt, und sie haben in grossem Mass zur Bildung der ganzen Kirche Christi beigetragen. Kein Wunder also, dass die biographische Notizen

dieser geistlichen Grösser wie ein höchst interessanter Roman zu lesen sind.

Weiter kommt eine Diskussion der Geschichte der geistlichen Erziehung in Europa, besonders was die Ukrainische Katholische und Orthodoxe Kirchen betrifft. Man findet auch einen geschichtlichen Überblick der Union der Ukrainischen Kirche mit dem Apostolischen Stuhle, der Katholischen und Orthodoxen theologischen Schulen und Seminarien, des "Barbareums" in Wien und zuletzt der Gründung des Theologischen Seminars in Lviv 1783. Auf diesem geschichtlichen Hintergrund wurde die Theologische Akademie vom Metropolit Andrej Scheptytsky 1928 gegründet, welche als einzige Ukrainische Hochschule erschiehn in West-Ukraina, das von Poland okkupiert war.

Folgende Kapitel dieses Buches beschreiben ausführlich die Anlässe der Gründung der Theologischen Akademie, ihre Statuten, Programme, Studienkurse und ihre wissenschaftlichen und pedagogischen Erfolge durch die fünfzehn Jahre ihrer Existenz. Man findet auch genaue biographische Details über jeden der Professoren und Dozenten, einzelne Informationen über ihre Studienprogramme und ein Verzeichnis ihrer gedruckten Werke, sei es in Ukraine, wie auch auser ihren Grenzen.

Besondere Erwähnung findet man an die Serie "Ausgaben der Ukrainischen Theologischen Akademie", die vor 1939 dreiundzwanzig Ausgaben vorgebracht hat. Gleichzeitig gab es die parallele wissenschaftliche Serie der Theologischen Wissenschaftlichen Gesellschaft, die den Schrift mit der Akademie hielt und jedes Jahr nicht nur die Zeitschrift *Bohoslovia* herausgab, sondern auch wissenschaftliche Studiums in allen Aspekten der Theologie und Philosophie. Ausser diesen zwei Serien wissenschaftlicher Bücher hat die Akademie eine grosse Theologische Bibliothek für die Bildung ihrer Studenten beigelegt.

Dieses Buch spiegelt auch das Interesse, das die Akademie an der Kunst und der ästhetischen Bildung hatte, wieder. Merkwürdig, in dieser Hinsicht, ist das Malen der Kapelle von Petro Cholodnyj dem älteren. Ausser einer wertvollen kundigen Analyse einzelnen Malereien gibt es auch eine ausgezeichnete Erklärung ihren Symbolismus. Diese Beschreibung hat schon einen geschichtlichen Wert, denn die Kapelle der Akademie existiert nicht mehr.

Zusammen mit den Professoren, den Studienkurse und den wissenschaftlichen Studiums, gestalten die Studenten selbst von jeder Hochschule einen wichtigen und wesentlichen Teil der Schule. In unserem Buch finden wir eine Liste aller Studenten, die die Akademie besuchten. Unter diesen sind die Namen von mehr als sechtshundert Graduierten, die von dem Idealismus der Schule begeistert, hinausgingen um das Königreich Gottes auf der Ukrainischen Erde zu verbreiten.

Svitylnyk Istyny gibt zahlreiche Einblicke in das Leben der Studenten während ihren Studien und ihren Unterhaltungen. Es gibt Informationen über die Tätigkeit des Literarischen Kreises Names Markijan

Shashkewych, über den Chor, der in ganz West-Ukraine berühmt war, über den Konsumsverein, die kulturelle und gegen-alkoholische Kurse, über die Ausführungen des Chors bei grösseren religiösen Festen, wie Pfingsten, und über seine höchst erfolgreiche Tournée durch West-Ukraine.

Wenn man noch zugibt, dass das Buch mehr als einhundert Bilder enthält, die die Geschichte der Theologischen Akademie sichtbar machen, dann kann man ohne Übertreibung sagen, dass Svitylnyk Istyny eine dokumentarische Chronik einer Schule darstellt, die durch unzählbare Fäden mit dem Leben und Dasein der ganzen West-Ukraina verbunden war.

Heute ist in der Ukraine die Ukrainische Katholische Kirche offiziell nicht mehr, und ihr getreues Kind, die Theologische Akademie, ist auch in Ruinen. Trotzdem müssen wir mit dem Dichter die Worte vortragen: **“Non omnis moriar”**. Die Akademie bleibt als unschätzbares geschichtliches Monument und als Anzeichen für die Zukunft. Einzelne Leute vergehen, aber das Volk lebt immer. Unzweifelhaft wird unsere ruhmvolle Akademie wieder zum Leben gebracht, zur Ehre Gottes und der Ukraine. Der Herr hat sie uns gegeben, und der Herr wird uns erlauben sie wiederherzustellen. Sei sein Name geheiligt durch alle Zeiten.

ІНДЕКС

А

Абрагам, проф. 236, 336
Август, ціс. 218, 264, 371
Августин, св. 234, 332, 340, 360
Августин, Студит 569
Авдикович, о. 353
Авдиковський В. 225
Авдиковський М. 263
Авраам 378, 443
Адамович В. 315, 417, 481
Адамус Я. 346
Адамчук О. 351, 477
Айкен Р. 214
Айнштайн 239
Айнанов Д. В. 267
Алиськевич Г. 416
Алиськевич Є. 351, 477
Алякок М., св. 445
Альфонт, св. 289
Андерст Ф. 353, 404, 478, 485
Андрухович А. 275
Андрушків В. 471
Андрушко В., о. 351, 477
Андрушко М. 472, 529
Ангелович А., митр. 28, 29, 393, 394, 395
Андрій, ап. 446
Анзельм, св. 332
Анна, св. 444
Анна, кор. 265, 321, 368
Антоній і Теодозій печер. 572
Антонович В. 164, 173
Антонович Д. 266, 368, 408
Антонович Є., о. 477, 531
Арендт В. В. 267
Архангельський А. 523
Атанагорас, патр. 188

Б

Бабій Ів. 103, 113, 146, 147, 148, 150, 160,
162, 171, 304, 305, 310, 322
Бабій О. 474, 485
Бабій Ю. 346, 356, 479

Баб'як И. 470, 529, 530, 534
Бажанський П. 511
Базилевич А. 479
Базюк Д. 432, 477, 518
Базюк О., о. 518
Бала И. 287
Балук І. 336, 350, 475
Бальцер О., проф. 268
Банах, о. 416
Банварт К. 213
Баран В. 353, 478
Баран М. 404
Баран П. 337, 474
Баран Ст. 172, 527
Бараник, о. 562
Барановський А. 160
Баранський А. 322
Бариляк Т. 531
Барвінський В. 512
Барвінський О. 27
Барвінський О., о. 549
Бариляк, о. 416
Бариляк Т. 350, 475
Бартошевський, проф. 225
Баслядинський Ів. 472, 499
Батюк Р. 345, 353, 478
Бахталовський, о. 287, 490
Бачинський М. 477
Бачинський О., о. 29, 184, 214, 394, 405
Бачинський Р. 471
Бачинський Ст. 471, 529
Беверідж 331
Безручка В. 350, 475
Бекесевич Я. 481
Белей В. 306, 471
Бен — Хесрез 234
Бень В. 482
Бенцль А., проф. 222
Березовський-Геник Р. 477, 532
Беринда П. 354
Бернард, св. 462
Бесеремені К. 470

- Бесеремені С. 470
Бескид А., о. 404
Бескид Ю. 3, 14
Бетовен 522, 524, 527, 601
Бирчак О. 278
Бідінгер М. 248
Бідованець С. 353, 478
Бізе Ж. 515
Біленький Ф. 470
Білецька 416
Білецький М., о. 416
Білик Г. 353, 478
Білик Р. 345
Біликовський І. 520
Білинський В. 475, 485, 527
Білинський Л. С., о. 416
Білоскірка Л. 350, 475
Білоскурський Я. 471, 534
Біляк О. 470
Білянський П., Сп. 28, 393, 398
Бірнбаум Ф. 232
Влендок А. 270
Влизнак 315
Влизнюк 417
Вобер П., о. 346
Воберський Ів. 295
Вобиляк М., о. 416
Вобовник С. 416, 471, 484, 513, 514, 516
Вобринський В. 32
Вогатюк Я. 472, 499
Водліляр, кард. 313
Воднар М. 485, 481
Воднар Р. 433, 480
Воднарук Ів. 172
Воднарчук М. 350, 475
Воднарчук, о. 529, 530
Водяньський О. 353
Божейко І. 471, 472, 485
Божичкович, Сп. 27
Бозе, де В. о. 388
Бойко Г., о. 416, 461
Бойко М. 479
Болехівський С. 350, 475, 481, 534, 535
Боліновський 315
Боліновський В., о. 417
Болчев 470
Борецький І., Сп. 208, 273, 461, 471, 532
Борис О. 350, 476
Борис Ст., о. 478
Борисенко С. 343
Борис і Гліб, св. 572
Боровик Я. 472, 484, 530
Бородайкевич О. 529
Борса Л. 479, 485, 518
Бортнянський Д. 44, 45, 516, 520, 522, 522, 523, 528, 594, 601
Бохенський, о. рек. 396
Бохковіч Г. 233
Воцян И., Сп. 33, 44, 151, 152, 198, 319, 321, 388, 399, 404, 416, 522, 550, 601
Вочковський О. І. 267
Брамс 527
Брездень Гр. 332, 432, 449, 474, 485
Брешко, о. 551
Ерик Ст. 267
Бринявський В. 33, 352, 477, 513, 518
Будзан А. 479, 522, 601
Будзан О. 479
Будзіцький І. 480
Будка Н., Сп. 33, 44, 151, 152, 198, 319, 321, 388, 399, 404, 517, 523, 576, 577, 580, 592, 594, 598, 599
Будний Ю. 476
Бузук П. 350, 353
Букраба, Сп. 569, 570
Булахович Л. А. 353
Буржоа, о. 554
Бурдяк, о. 551
Бутковський, о. 417
Буць О. 335, 336, 340, 344, 350, 404, 417, 476, 531, 532
Бучацький А. 479
Бучацький А. 532
Бучко І., Сп. 38, 44, 92, 139, 141, 143, 144, 161, 215, 216, 222, 56, 548, 576, 580, 592, 594
Бучко Г. і А. 215
Бучко М. 470, 532
Бучко П. 470, 480
Бурачинський, др. 503
Бурнадз Д., о. 416
Бутковський І. 481
Бутковський Р. 480
Вялецький Р., о. 477

В

- Ваврисевич М. 466
Вагилевич І. 354
Вагнер 392
Вайс, о. 553
Валіцкі М. 232, 361
Валюх І., о. 416
Ван-Війк 435
Ванджала Т. 350, 476
Ванчицький Т. 481
Ванчицький Ю. 471
Ваньо В. 474
Василевич Г. 527
Василевич В. 480
Василій Вел., св. 344, 359, 375, 456, 457, 494, 495, 544
Василик, о. 566, 567
Василіяни, оо. 20, 21, 27, 30, 31, 37, 38, 165, 170, 184, 217, 263, 285, 286, 362, 369, 544, 549, 567, 568, 576, 582
Василіянки, Сестри 32, 171, 268, 275
Вартоломей, ап. 446
Василевич В. 480
Василик С. 346, 477
Васильків Я. 477
Васнецов 435
Вахняк С. 433, 513
Вахнянин А., о. 379, 397, 511
Вахнянин А. 594
Вахнянин М., др. 117, 120, 128, 135, 147, 148, 150, 158, 160, 161, 271, 305, 322
Вашіца, о. 553
Ващук А. 529
Вебер К. 267
Ведель А. 520, 524
Вейнгарт К. 267
Величковський Б. 480
Величковський В., Єп. 490, 566, 586
Вен С. 595
Венгринович Ст., о. 404
Венедикт, св. 544
Вербенець, о. 315
Вербинець 417
Вербицький М. 242, 372, 511
Вербовецький В. 477
Вербяний М. 472
Вергун В., о. 416, 551
Вергун І. В. 471
Вериківський 527
Винницький І., Єп. 25
Винницький Р. 482
Винницький Ю., Єп. 25
Винявський Я. 482
Винярський В., о. 416
Височанський С., о. 416
Вислицький, др. 331
Витвицький-Січка Ст. 160, 322
Вишенський І. 368
Вишневецька Т. 420
Вишневецький Я. 420
Вікль Р., о. 213
Вільчек М. 283
Вінклер М. 232
Вінтер С. 176
Вірер, др. 553
Вітвіцкі Ст., проф. 291
Вовк Х. 292, 293, 294
Водонос Я. 352, 477
Возняк М. 352, 354, 359, 375, 376, 404
Войнаровський Т., о. 416
Войновський М. 197, 323, 342, 345, 353, 405, 478
Войтович С. 480
Володимир, св. 42, 572
Волошин А., о. 532
Волошин М., др. 320, 523
Волощак А. 477
Волчук Ю. 353, 478
Вольгауптер С. 345
Ворлічек А. 213
Ворінгер 232
Воробкевич І. 20, 518
Воронєцький, о. 572
Воронюк В., о. 416
Воскрес І., о. 416
Вохт, де 320
Вояковський М., о. 416

Г

- Габрусевич Ю. 471
Габсбург 26, 35
Гаврик І. 331, 467, 473
Гаврилюк І. 352, 477, 485, 518, 534
Гаврилюк С. 345
Гаврилюк О. 480

- Гаврилук М. 473
 Гаджева, о. 358
 Гадзевич О. 323, 347, 353, 405, 478
 Гадлеускі, о. 174
 Гаєвський Ст. 226
 Гайворонський М. 518
 Гайдн 520, 527
 Гайнош 336
 Галема І. 479
 Галій В. 477
 Галуцинський М. 504
 Галуцинський Т., о. 29, 92, 94, 95, 96, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 160, 161, 184, 217, 224, 243, 299, 322, 323, 329, 438, 490, 503, 556, 557, 559, 560, 597
 Галькевич Т., о. 416
 Ганкевич В. 337, 474, 530
 Ганушевський В. 481, 485, 513, 528
 Ганущак М. 473
 Ганцов В. 337, 352, 355
 Ганчар М. 479
 Ганчар Г. 480
 Гапанович, о. 564
 Гарасевич Ів. 29, 379, 397
 Гарасевич М. 29
 Гарасимів О. 480
 Гарасимович В., о. 416
 Гарасимчук Г. 416
 Геврич В. 350, 476
 Гедін С. 295
 Гендель 527
 Генрих І 321
 Гепен, о. 578
 Герасимович М. 242
 Герман С., о. 344, 345, 347
 Герман Т., о. 595
 Германюк М., митр. 188, 208
 Геродот 264
 Гик М. 595
 Гладяк М. 353, 478
 Глинська М. 275
 Глинка Л., о. 107, 110, 115, 118, 123, 130, 136, 144, 145, 146, 148, 149, 151, 157, 159, 161, 162, 221, 302, 305, 310, 311, 317, 322, 323, 328, 335, 342, 364, 369, 374, 385, 503, 529, 534, 566, 568, 588
 Глібович В. 485
 Глібовицький В., о. 416
 Глібовицький В. П. 471
 Глюз М. 470, 480, 529
 Гльонд, кард. 569
 Гнатюк В. 5, 353
 Гоголь М. 214
 Годунько І., о. 331, 332, 337, 416
 Голейко П. 479
 Голинський М. 515, 522
 Головацька М. 291, 315
 Головацький М. 291, 350, 417, 476, 485, 530, 531, 532
 Головацький Я. 28
 Головацький І. Л. 471, 478, 531, 532
 Головацький Л. 479, 529, 530
 Головецький 336
 Голод В. 482
 Голубинський, проф. 331
 Гольтісон М. 515
 Гомза Т., о. 416
 Гончар Д. 528
 Горацій 264
 Горбач О., проф. 377
 Горбачевський В. 479
 Горбачевський І. 275, 276, 433, 527, 528
 Гординський В., др. 162, 28
 Гординський Я., проф. 320, 323
 Горділля, о. 553, 554
 Горинь М. 336, 338, 404, 485, 475, 518
 Горішний М. 481
 Горникевич М., о. 550
 Городецький, о. 396
 Городецький І. 315, 346, 417, 479
 Городиловський С. 485
 Горошко М. 342, 345, 346, 352, 470, 477, 478, 509
 Грабець В. 417, 470, 480
 Граднюк В., о. 152, 319, 576, 577
 Гривнак Й. 472
 Григорій XIII, папа 37
 Григорій III Мамме, царг. патр. 194
 Гринчишин Ів. 433, 477
 Гринчишин М. 480
 Гринчук Я. 160, 315, 322, 344, 352, 417, 477
 Гриньох І., о. 14, 116, 119, 125, 132, 154, 158, 159, 161, 222, 314, 317, 322, 328,

470, 472, 504, 530, 532
Грицай Р. 425
Грицай С. 337, 475, 476
Грицик Є. 350, 354
Грицишин І. 480
Гробельний, о. 416
Громницький В., о. 601
Громогласов 345
Грунський М. 354
Грушевський М., проф. 240, 292, 295, 369
Губер М., о. 213
Гудечек І., о. 312, 323, 592, 594
Гуглевич О. 474, 485
Гук І., о. 563
Гулей М. 472
Гундян А., о. 595
Гункевич Г. 475
Гус 567
Гюрліман М. 233

Г

Гайда, о. 416
Галиш О. 433, 477, 485, 531, 532
Гебей, Сп. 550
Геник-Березовський Р. 342, 417
Генсьорський Ю. 524
Герета П. 333, 474, 499
Геровський 395
Гете В. 29
Гімбонс 47
Гмитрасевич, о. 398
Гойдич, Сп. 550, 551, 553
Горчинський Р. 471
Горчинський О., о. 385, 550
Грабовський И., о. 344, 367, 569
Грабман М. 213
Гривец 553, 554
Гріг Є. 520, 521, 527, 594
Гробауер Ф. 203
Гробен, проф. 292
Гродський 198
Гроховський О. 416, 474
Гураль М. 475
Гургула А., о. 472

Д

Давидович І., о. 550
Давидюк Т. 473, 485

Давидюк Ф. 331, 530, 534
Давидяк В., о. 550
Дамаскин Ів., св. 189, 244, 340
Данилевич Р. 416, 471
Данило, палом. 193
Данилюк Є. 404, 481, 484
Данько В., о. 353, 478
Дацишин В. 481, 573
Дацько М., о. 416
Дачишин Є. 480, 513, 520, 521, 528, 529
Двельсгофер, проф. 223
Двожак 527
Двожак М., проф. 227
Дворнік, о. проф. 553
Деліцш Ф. 218
Демчишин В. 331, 473
Демчишин М. 481, 484
Демчук В., о. 416
Демчук П., о. 550
Деніфле 49
Денцінгер Г. 213
Депфнер, кард. 204
Дерев'янок І., о. 416
Дерев'янок М. 480
Деркач М. 353, 400, 478
Децик Іл. 416
Д'Єрбіні 552, 568
Джемлілі, о. 313
Дженок, о. 216
Джиджора В. 471
Дзера М. 474
Дзерович Ю., о. 94, 95, 98, 104, 105, 106, 111-2, 116, 119, 124, 126, 131, 133, 136, 139, 140, 141, 142, 146, 147, 149, 151, 154, 156, 159, 160, 161, 162, 224, 281, 290, 305, 318, 322, 324, 358, 359, 360, 366, 367, 372, 388, 396, 416, 587, 589, 596, 598
Дзюда, о. 315, 417
Дибовскій, проф. 291
Дикий Р. 332, 474
Димрак Є. 550
Дичковська А. 189
Дичковський М. 338, 474
Дідик В. 353, 478, 484
Дідик Я. А. 470
Дідич В. 346
Дідич М. 479

Дідурик 527
Дідух І. 335, 474
Дікамп 332
Діль 47
Діонізій, митр. 289
Дішен 46
Дмитрук Є. 350, 474, 518
Дмитрук М. 88
Добрачинський І. 29
Добровський Й. 265, 267, 306, 351, 352, 356
Добров О. 343
Добронсавов 345
Добрянський Т. 426
Добрянський А. 354
Додик В. 529, 534
Дольницький І., о. 29, 258, 363, 394,
405, 535
Домбровський А., о. 557, 567, 569, 572,
577, 585
Домбчевський Р. 347
Домбчевський К., о. 416
Донарович К., о. 416
Донарович С., о. 550
Дорожинський Д., о. 94, 98, 139, 140, 142,
160, 225, 226, 258, 299, 322, 360, 416,
550, 538, 549
Дороцький М., о. 587
Дорош А. 417, 480
Дорош В. 481, 484, 485, 514
Дорош Л. 404
Дорош М., о. 416
Дорошенко В. 175, 290, 400
Дочило М., о. 417, 474
Драган М. 147, 149, 150, 158, 160, 265,
267, 306, 311, 323, 351, 352, 365, 596
Дражньовський О. 480
Древницький З. І. Є. 471
Дрепер 245
Дроздовський О. 560
Дубанович Т. 480
Дубицький М., о. 416
Дубицький Ю. 474
Дудаш Г. 470
Дудикевич, ред. 292
Дужий М. 504
Думка В. 350, 474
Думанський М., о. 330, 416, 473, 530
Дурбак В. І. 470

Дурбак Р. 343, 346, 352, 398, 506, 507,
509, 518, 520, 528, 594, 601
Дурбак Т. 480
Дурдела О., о. 353, 478
Дуркот І. 249
Дурново М. 352
Дутчак Я., о. 416
Дядько М. 332, 337, 474, 484, 527, 530,
531, 532
Дяків Л. 471
Дячишин П. 470

Е

Евендсен Й. 520
Еліяшевський В. 471
Енгельгарт Л. 21
Еппінгер 278
Ерделі М. 470
Еліїв Я., о. 416, 474
Есдра, прор. 339

Є

Ємелка, о. кан. 554
Єзуїти О.О. 21, 38, 165, 175
Єрми К., о. др. 416
Єсип І., о. 416

Ж

Жагальяк М. 350, 417, 478
Ждан І. 331, 473, 499, 530
Жданович, плк. 241, 369
Жегаллович М. 510
Животко А. 267
Жигмонт ІІІ, кор. 345, 346
Жизневський Ю. 480, 485
Житкович М. 237
Жолкевич В., о. 3, 14, 350, 474, 513, 515,
516, 517, 518, 519, 520, 521, 527
Жултанський К. 480, 532
Жупан О. Ю. 470
Журнель Р. 533
Журовський В. 480

З

Завадович Р. 14
Загульський Л. 353, 404, 478

Задорожний Ів. 433, 485, 480, 513, 527, 528

Заїкин В. 269, 360

Залозецький В., проф. 105, 107, 108, 113, 117, 120, 127, 134, 136, 140, 141, 143, 145, 146, 148, 149, 152, 153, 156, 159, 160, 161, 227, 304, 305, 310, 314, 322, 323, 328, 355, 358, 362, 364, 366, 372, 411, 412, 587, 592

Залозецький Р. 227

Залуцький, о. 396

Зарихта П. 267

Зарицький Ол., о. 477

Зарицький І., о. 416

Заставний В. 353, 478

Заставний Л. 480

Заторський А. 482

Зачек Р. 480

Заячківський В. І. 472

Заячківський О. 560

Заяць А. 480

Збаращук І. 352, 477

Збир М. 346, 417, 480, 532

Згорлякевич М. 264

Зимак П. 117, 120, 128, 135, 147, 158, 160, 161, 271, 305, 322, 497

Зельський Із., о. 416

Золотоустий Ів., св. 226, 246, 340, 457

Зробек Й., о. 416

Зубаль М. 513, 514, 516

Зубрей М., о. 416

Зубрицький Д. 352, 354

І

Іван, ап. 50, 182, 208, 244, 320, 391, 445, 446, 490

Іван ХХІІІ, папа, 12, 18, 175, 20, 205

Іван Хрест. 490

Іван Золотоуст. 456

Іваник С. 353, 478

Іванусів М., о. 416

Іванчук І., о. 416

Іванчук Р. 470

Іванюк О. 481, 510, 522, 601

Івасик О. 530

Іларіон 41

Ілечко Ів. 162, 272

Ільницький З. 524

Ільницький, о. 29, 394, 396

Інокентій ІІІ, папа, 217, 219

Ірод, цар. 218

Інсадовський Г., о. 344, 347

Ісаак 443

Ісая, прор. 339

Іскрицький 426

Ісидор з Милету 229

Ісидор, кард. 194, 211

Іщак А., о. проф. 95, 99, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 115-6, 118-9, 122, 123, 124, 129, 130, 134, 136, 139, 141, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 151, 152, 156, 159, 160, 161, 162, 199, 233, 237, 302, 310, 311, 315, 317, 322, 328, 339, 358, 361, 364, 366, 367, 372, 399, 550, 553, 560, 560, 562, 563, 564, 566, 568, 569, 572, 573, 585, 587

Ї

Їжак Б. 473

Їжак М. 350, 476

Й

Йосиф, митр. 211

Йосиф, св. 213, 490, 491

Йосиф з Маклакова 203

Йосиф ІІ, ціс. 25, 27, 28, 379, 380, 393, 420

Йосифітки, сестри 32, 172

Йоаким 444

Йосафат, св. 21, 28, 191, 192, 206, 211, 217, 226, 245, 246, 262, 317, 332, 340, 359, 362, 375, 515, 521, 528, 545, 578, 581, 582, 587, 591

К

Казимира В. 162, 188, 197, 200, 283, 356, 376, 481

Каковський, кард. 569

Калашник 467

Калва П., о. 345

Калинюк 470

Каленюк З., о. 556, 560, 567

Каленюк Р., о. 416

Калиневич С., о. 416

Калинський К., о. 416

Канда О. 416, 417

Канюк М. 473

Капело М., о. 344
Капуста М. 534
Карабін Є. 482
Каракаш Н. 482
Каратницький Й., о. 286
Каратницький М. 320
Кардаш Т. 353, 478
Кардінале І., о. 214
Каричек В. 485
Каричек В. Т. 471
Карло І, ціс. 183, 184
Карпинський П. 526
Карпинський Ю. 477
Карпінський Є., о. 416
Карпінський І. 315, 417, 480
Карпінський О., о. 478
Карп'як І. 475
Кархут С., о. 88, 92, 93, 94, 95, 96, 97,
98, 138, 139, 140, 141, 143, 146, 148,
150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 158,
159, 160, 161, 162, 199, 236, 283, 305,
310, 314, 317, 319, 322, 324, 328, 357,
366, 374
Кастро М. Г. 214
Каськів Д. 480
Катерина II, цар. 32
Катрейн 344
Качала Г., о. 379, 397, 416
Качанівський І. 480
Качмар І., о. 416
Кашпар, кард. 551, 552
Кашуба М. 474
Квасниця М. 480
Квіт О. 471
Квіт І. 482
Келебай К. 480
Кемпійський Тома 29, 214
Керша, о. 467
Кизима Т. 471
Кизимишин І. 344, 350, 476
Кизимишин М. 480
Кипріян, св. 340
Кирилович Т. 160, 332
Кирило і Методій 211, 274, 485, 548, 549,
552, 553
Кисілевський Р. 480, 535
Кисілевський Ст. 473
Кишакевич Й., о. 511, 512, 515, 524
Кишка П. 472
Кінаш М. 524
Кіндибалюк М. 352, 477
Кісь В. 346, 480
Кладочний Й. 471
Клевчуцький 467
Климентій, св. 424
Климентій VIII, папа 344
Климентій XIV, папа 26
Клюс І. 473, 529
Кляйтген Й. 234
Кметь В., о. 416
Кміцикевич, адв. 227
Княжинський А., др. 203
Коберницький І. 182
Коберницький Й., о. 185
Кобилянська О. 266
Коблик Ст. 471
Ковалів Ст., о. 416
Ковалюк І. 480
Коваль П. 345, 353, 478
Ковальський В. 396, 426, 502
Ковальський Я. 480
Ковальчук М. 473, 530
Ковбасюк В. 353, 478
Коверко А. 319, 323, 399, 407, 409, 439
Ковжун П. 323, 421, 539
Ковч М. 482
Ковч С. 471
Ковшевич Р., др. 141, 143, 148, 149, 160,
161, 214, 236, 301, 322, 330, 331,
335, 361
Когут М. 478
Козак А. 53, 532
Козак М., о. 416
Козицький 527
Козицький П., о. 138, 147, 149, 155, 158,
160, 161, 162, 306, 311, 316, 317,
322, 417
Козяр А. 478
Козяр М. 477
Когут М. 344, 345, 353
Кокінчак 470
Колесса О. 337
Колесса М. 52, 516, 523, 602
Колесса Ф. 518, 520
Коліда С., о. 330, 416, 472, 529, 530
Колодій М. 347, 354, 478

Коломиєць А. 416
Коломиєць С. 350, 476
Колтун Ю. 340, 350, 476
Колянківський М. 343, 477
Колясінський П. 481
Комар М. 470, 481
Комар Ст., о. 404
Комарницький В. 481
Комарчевський Т. 473
Конаш В. 355
Коник В. 336, 338, 475
Коновал М. 518
Конрад М., о. 84, 88, 103, 104, 108, 112, 116, 119, 125, 132, 136, 138, 140, 141, 143, 146, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 199, 236, 305, 310, 314, 317, 319, 322, 324, 328, 357, 358, 366, 374, 534, 583, 598
Копистенський З. 234, 261
Копко М., о. 379, 397, 511
Коптяк О. 417
Кордуба Є. 338, 475, 518, 531, 532
Кордуба М., др. 139, 268, 269, 360, 432
Кордуба П., о. 416
Кореллі Л. 520, 522
Коржинський В. 352, 477
Коритко М. 485
Коритко Ст., о. 404, 583
Корнова, о. 404
Коровець И. 471
Королевський П. 218
Королевський К. 377
Королевський О. 557
Корольок І. 524
Корольок В. 474, 530, 531
Корольок Ст. 513, 514, 516
Король С. 337, 474, 530, 531
Король І. 480
Корпало В. 477
Корсак Р., митр. 207
Корчинський, інж. 503, 534
Корчинський В. 473
Кос В. 482
Косар А. 343, 346, 362, 477, 484, 531, 532
Косач 520
Косів С. 572
Косовський Ю. 417, 480, 485
Костащук Д. 417
Костельник Г., о. 92, 93, 96, 97, 139, 140, 141, 143, 144, 210, 239, 360, 373, 374, 388, 577, 584, 585, 587
Костів В. 160, 322
Костюк В. 529
Котик С. 352, 477
Котко Д. 522
Котлярчук К. 346, 433, 480, 484
Кох Г. 266
Коциловський И., Єп. 36, 172, 388, 398, 550
Коцько А. 35
Кошиць О. 518
Кравчук Є., о. 162, 345, 347, 354, 478
Кравчук І. 272
Кравчук М., о. 378
Красножон, проф. 331
Кребс С. 213
Кревецький І. 290, 400
Кремінецький Ст., о. 416, 474
Криницький 395
Крипякевич І., проф. 117, 120, 127, 134, 136, 152, 153, 157, 159, 161, 240, 310, 314, 317, 322, 324, 328, 347, 358, 369, 373
Крипякевич П., о. 550
Крумбахер 47
Кручок І. 352
Кручок П. 477,
Ксьонжек Д., о. 416
Кубай Ів. 481, 589
Кудрик Б., др. 117, 120, 128, 135, 147, 149, 150, 151, 152, 158, 160, 161, 242, 306, 310, 322, 324, 358, 366, 371, 513, 517, 519, 522, 532, 528, 592
Кудрик Т., о. 416
Кузьма А. 471
Кузьменко О. 477
Кузьмович В. 320
Куїловський Ю., митр. 31, 32
Кулак К., о. 556, 562
Кулак С., о. 346, 352, 477
Куленій Л., о. 162, 480
Кулик В., о. 416, 583
Куліш П. 396
Куницький Л., о. 577
Куницький М., о. 416

Куницький О. 474
Куницький Т. 417
Купина І. 480
Купчинський Є. 511, 516
Купчинський А. М. 473
Купчинський Р. 520
Курашкевич В. 354
Курбас В. 235
Курент О. 553
Куртене де, Я. В. 266
Куртеф, Єп. 552, 553
Курцбек О. Л. 275
Кучабський В. 473
Кучма А. 474
Купінг, кард. 204
Кшивіцький О. 563

Л

Лаба В., о. 128, 130, 135, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 148, 149, 151, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 200, 243, 301, 302, 305, 306, 317, 319, 322, 324, 358, 359, 360, 362, 372, 377, 388, 548, 577, 600
Лабенцький М. 344, 351, 476
Лавришин В., о. 471, 485
Лаврівський Ів. 29, 45, 242, 275, 303, 394, 516
Лаврівський Ю. 396, 411, 511
Лада М., о. 203, 589
Лазарук М. 480, 532
Лакота, Єп. 550
Лапин Є. 331
Лаліцький Б. 346
Ласовський В. 473
Ласький, о. 569, 572
Лев XIII, папа 38, 165, 245, 286, 535, 544
Левенець М. 480
Левинський В., о. 315, 400
Левинський Ю., о. 417
Левицький Є. 475, 518
Левицький Б. І. 472, 481
Левицький Б. І. 472, 481
Левицький В., о. 320, 330, 416, 470, 472, 582, 588, 598
Левицький Д. 398, 547
Левицький Й., о. 353
Левицький К., др. 320, 599, 600

Левицький К., о. 416
Левицький Я., о. 94, 98, 106, 111, 116, 119, 123, 131, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 148, 149, 151, 152, 301, 305, 314, 322, 329, 338, 358, 359, 360, 362, 363, 372, 416
Левицький П., о. 416
Левицький І. 471, 518
Левицький П. А. 472
Левицький Я. 475
Легкий Ів. 471
Легінь Я. 345, 354, 479, 527, 532
Лежогубський, о. 379, 397, 549
Лемцьо В. 352, 477
Ленцик В. 340, 377, 480
Леонард 520
Леоні П. 203
Леонтович М. 527
Лепка, о. 554
Лепкий В. 295, 518
Лесюк В. 471, 485, 527
Леськович І. 341, 471
Лехнер Й. 213
Лещишин Ів. 480, 531
Липинський В. 234, 266
Липинський М. І. 472
Липський В., о. 86, 105, 107, 108, 109, 111, 115, -16, 118, -19, 122, 124, 129, 131, 136, 144, 148, 150, 151, 157, 159, 161, 247, 302, 305, 322, 534, 598
Лисенко М. 518, 524, 527
Лиско В., о. 416
Лиско І. 340, 342
Лиско Р. 354, 479, 506, 509
Лиськовський, др. 251, 331
Литвин Р. 323, 344, 346, 405, 477
Лициняк, о. 399
Лібгарт З. 513
Ліковський, Єп. 578
Лірін 145, 154, 521
Ліщинський І., о. 416, 417
Ліщинський М., о. 315, 336, 337, 475, 485
Ліщинський С. 351, 476
Ліщукевич М. 346, 480
Лободич Р., о. 577, 581
Лозинський В. 352, 471
Лозинський М. 482
Лозинський Ж., Єп. 556, 559, 570

Лончина М. 482
Лончина В., о. 550
Лосічко В. 14
Лотоцький, о. 343, 416
Лошній П. 480, 509, 510, 583
Луговий А. 404, 480
Лужецький Ф. 482
Лужницький Л., о. 93, 97, 104, 110, 115,
118, 123, 130, 136, 139, 141, 143,
146, 148, 150, 151, 157, 159, 161, 249,
305, 322, 534, 598
Лука, ап. 13, 446
Лукашевич Д., о. 416, 589
Лукашевич О. 475
Лукомський А., о. 416
Луцкевич І. 174
Луцький О. 320, 398, 503, 534
Лучаківський О. 404
Лученко М. 351, 476
Лучинський П. 536
Любачівський Л. 480
Любачівський М. 433, 470
Любинський Л. 481
Любінець Т. 351, 476
Любович І. 352, 477, 531
Людкевич Ст. 512, 518, 520
Люкаріс К. 330
Люкас М. 352, 477
Лютер 567
Лютій Д. 315, 418, 480
Лядоз, Сп. 313
Ляндграф А. 374, 375
Лянжевен А. 285
Ляпунов 267
Лятишевський І., Сп. 566, 567, 576, 577,
580

М

Маєрбеер Г. 594
Мазепа І., гетьм. 22, 241, 369
Мазуркевич П. 336
Мазяк Ю., о. 416
Майка Т. 481
Макарій, митр. 345
Макай А. 239
Маковей О. 353
Маковей Р. 471
Макс ф. Саксен 549, 555
Максимейко М. 345
Максимець В., о. 88, 103, 104, 111, 116,
119, 125, 133, 136, 140, 141, 143,
146, 148, 150, 151, 157, 159, 161, 248,
305, 322
Максимович М. 315, 481, 510
Максимович О. 418
Макух А. 353, 479
Макух В. 481
Мале, Ван де 490
Малиновський О., о. 201, 272, 302, 385,
495, 537
Малиняк М., о. 550
Малецький, о. 315
Малий Ю., о. 418
Малицька П. 261
Малицький О. 399, 418
Малінг О. 520
Малуцинський М., о. 549
Мальчинський О. 527
Мандичевський Є. 242
Манжос В. 267
Манишевський М. 471
Манувріє Л. 293
Марія Тереса, ціс. 25, 26, 27
Маркевич З., о. 416
Маркевич П., о. 490
Маркевич О. 473
Маркевич Ст. 330, 473
Маркевич М. Є. 473
Марко ,ап. 446
Мармаджі Ф., о. 298, 302, 597
Мармаш В., о. 138, 140, 142, 514, 527
Мартинків П. М. 481
Мартинків М. 485
Мартинюк Я., о. 416
Мартинюк М. 480, 527
Мартюк І. 534
Марусин М., о. 209, 377, 470, 485
Масаряк Т. 267
Матвій Ів. 418, 432, 474
Матей, ап. 337, 338, 342, 446
Матіяш В. 481, 510, 513, 520, 527, 528
Матоха, о. др. 554
Матус Ст. 472, 499
Матусевич М. 341, 476
Матюк В. 379, 511, 518, 520
Мацієвич І. 336, 338, 475, 485, 530, 531

- Мацієвич М. 476
 Мацко Ю. Є. 470
 Мацюрак О. 252
 Медвецький Я., о. 272
 Меєр П. 233
 Меланій, о. 563
 Меленюк И. 470
 Мелхиседек 443
 Мельник В. 510
 Мельник О. 160, 305, 332
 Мельник Р. 351, 476, 531, 532
 Мельничук С. 471
 Менцінський М. 511, 526
 Менцінський Ю., о. 416
 Метюс Р. 291
 Мизь Б. А. 473
 Мизь Б., о. 418
 Мизь И., о. 416
 Микелита П. 416
 Микетюк Д. 416
 Микитин Ю. 432, 474, 530, 534
 Микитка М. 485, 527
 Микитюк Д. 336, 344, 351, 476, 507, 509
 Микола П, цар 17
 Микорин В. 481
 Милевич Я., о. 417
 Миндюк В. 471, 530
 Мироносиці, Сестри 171
 Миронюк І., о. 16, 162, 336, 338, 432, 475,
 518, 531
 Мирха М., о. 346
 Мисевич Р. 330, 449, 473, 533
 Мистковський, о. 570, 571, 572
 Михайлів Р. 481
 Михайлищук Д. 470
 Михайло, арх. 283
 Михаліха К. 345, 347, 354, 479, 485
 Михальчук І. 344, 354, 418, 479
 Мицко О. 354, 433, 479
 Мишковський Т., о. 59, 84, 86, 88, 92,
 95, 103, 107, 109, 113, 114, 117,
 121, 128, 135, 136, 138, 139, 140,
 141, 142, 144, 146, 147, 148, 149,
 151, 152, 154, 155, 158, 159, 161, 243,
 305, 317, 534
 Мишуга О. 291
 Мищій С. 481
 Мізь Є. 344, 354, 479
- Мійський О. П., о. 417
 Мілевський Т. 353
 Мірт, о. 554
 Мірчук І. 266, 267
 Міхалькевич, Єп. 569
 Міхел А. 213
 Міхел П. 233
 Міщій С. 339
 Младенов С. 350
 Могалевський Ю. 429,
 Могила П., митр. 19, 22, 173, 186, 336, 564
 Могильницький А. 28, 379, 395, 397, 411
 Могильницький І. 265, 351, 365
 Мойсей 265, 266, 368
 Моравський А. 408, 481
 Мороз В. 354, 418, 479
 Моссора М., о. 417
 Мостюк Я. 472, 485, 530
 Мочульський І. 354, 433, 479
 Мочульський М. 345
 Мудрий В. 600
 Мудрий К. 470
 Мудрий Ярослав, князь 206
 Музика Я. 417
 Музичка Р. 482
 Мулярчик М. 471
 Мулярчук М., о. 418
 Мурава М. 396
 Мурій В. 160, 322
 Мушкевич В. 473
 Мюлер Й. 213
- Н**
 Набережний Р. 481
 Нагірний Є. 425
 Нагірняк М. 472
 Нагаєвський І., о. 377, 475
 Надрага О., др. 69, 108, 111, 115, 118,
 123, 131, 136, 146, 150, 151, 157,
 159, 161, 251, 305, 322, 345, 365
 Надрага Т. 251
 Надрага В. і О. 251
 Назаревич А. 354, 479
 Назарко І., о. 490
 Назіянський Григ. 262
 Наконечний М. 484
 Нарожняк З. 344, 398, 432, 476, 518, 520,
 583, 594

Наумін І. 337, 467
Неемія 339
Нестеров, мал. 435
Нехай І., о. 477, 553, 568, 572
Неманцевіч, о. 564, 568
Неміра, Єп. 569
Нижанківський, о. 379, 510
Никифоряк С. 267
Николай, св. 283
Нижанковський О. 515
Ніжникович Я. 336, 432, 476, 485, 509,
518, 531
Нікодим, студ. 569
Нікон, о. 563
Новаківський З. 473
Новаківський О. 152, 229
Новіцький, о. 567, 569, 571, 572
Новосад Д. 354, 479
Новосілецький 46
Нуд Б. 336, 457
Нюмен, кард. 193
Няраді Д., Єп. 490, 550, 551, 553, 554

О

Оберишин В. 473
Огієнко І., митр. 176, 337, 350, 351, 352,
353, 354
Огоновський О. 248, 265, 338, 368, 379,
397, 407
Одисей 264
Олександр II, цар 17
Олексій, патр. 201
Олексюк І. 351, 476, 518
Олесцевич 404
Олеськів О. 285
Олійник М., о. 417
Олійник П. 481, 510, 532
Олійник Р. 485
Ольга, св. 572
Ольхівський Б. 417
Ольховий, інж. 503
Ольшанський М. 26
Онишко К., о. 417
Оношко, о. 560, 564, 565, 572
Онуферко Я. 472
Онуфрив Г., о. 354, 479
Оренштайн 295
Оришкевич І. Д. 473

Оргинський С., Єп. 33
О'Гурка Є. 177
Осадчий 467
Осередчук Т. 417
Осика В. 481
Остапович В. 339, 535
Осташевський Й., о. 102, 280
Островський Я. 352, 433, 477
Острозький К., кн. 21
Остромир 338
Отто 601
Охримович І. 339, 511, 512
Охримович Р., о. 417

П

Павликовський Ю. 534, 600
Павлишин М. 345, 354, 479
Павло, ап. 50, 218, 329, 391, 446, 460, 495
Павло III, папа 20
Павло УГ, папа 188, 205, 206, 207, 208,
247
Павлюк Р. 476
Павлосюк М. 474, 587, 583
Павлюк Р. 351
Палів Д. 220
Пакош А. 471
Пальмієрі Ф., о. 549
Палій А. 534
Пападопулос І. 219, 247
Панасюк В. 513
Панасюк Т. 417, 481
Панасюк О. 355, 418, 476, 485
Панчак В., о. 417
Панчишин М., др. 278, 279
Панькевич І. 353, 354
Паньків І. 475
Паньківський, о. 399
Панько, о. 560
Пап В. 345, 470
Папш О., о. 417
Парвов А. 331
Партицький О. 396
Пасічник Ст. 472
Паснак М. 354, 433, 479
Пастернак О. 404
Пастернак Я., др. 14, 105, 108, 114, 117,
120, 127, 135, 136, 144, 146, 148, 150,
151, 153, 157, 159, 161, 252, 302, 304,

- 306, 311, 314, 322, 358, 365, 369, 374,
404, 411, 412, 417, 425, 427, 602, 604
- Пастух П. 336, 475, 531, 535
- Пастушенко В. 352, 417, 476
- Пачовський І., о. 404, 417
- Пахельбель Й. 520
- Пачіні А., о. 597
- Пачеллі, кард. 580
- Пашницький В. 267
- Пашковський В., о. 417
- Пашковський Ю. 472
- Пекарчук 467,
- Пеленський Є. 10, 374
- Пелех В. 346, 476
- Пелех С. 343
- Пелеш Ю. 276
- Пензеш В. 470, 481
- Перепічка М., о. 417
- Пересипкин П., о. 417
- Перфецький В. 518
- Петренко Ів. 241
- Петерс І. 470
- Петрик П. 504
- Петрина Т. 476, 485
- Петро, св. ап. 206, 285, 446, 451, 593
- Петро І, цар 17
- Петриш В. 315, 318
- Петришин Є. 471
- Петрів В. 315, 418, 480
- Петрівський І. 480
- Петрусенко К. 247
- Петрушевич, о. 303, 379, 397, 407, 411
- Пех, проф. 293
- Пеца Ів. 339, 481
- Пилат Понт. 218
- Пилипець І. М. 472
- Пилипчук М., о. 351, 418, 432, 476
- Пилявка Т. 481
- Пиріг А. 472, 499
- Пиріг М. 472
- Пирожинський Р. 481
- Писар Є. 404
- Питльований Р. 482
- Підгородецький 404
- Підляшецький М. 420
- Підсаднюк В. 315, 404, 418, 481
- Підлісецький М. 484
- Пій УІІ, папа 344
- Пій Х, папа 175, 587, 596
- Пій ХІ, 9, 49, 56, 60, 99, 100, 177, 214,
359, 399, 407, 552, 563, 585, 586, 592,
595
- Пій ХІІ 152, 198, 203, 214, 216, 285, 545
- Піл Бр. 285
- Пінковський М. 481
- Пірлінг, о. 553
- Пітула Д. 336, 475
- Пйонтковський, о. 564
- Плель В. 346
- Плецан 471
- Плешкевич 514
- Пляток 55, 264
- Побігущий В. 334, 335, 336, 338, 475
- Погорецький А., о. 417
- Подолінський 426
- Покровський 345
- Поливка В. 481
- Полянський А., о. 417
- Полянський І., о. 417
- Полянський Ю., др. 108, 114, 117, 120,
128, 135, 136, 146, 148, 150, 151, 158,
159, 161, 255, 305, 322, 365
- Попель Л., о. 417
- Попель М. 480
- Поперечний Д. 418
- Попович В., Єп. 395
- Попович М., о. 259
- Попович Ст. 418, 481
- Породько, о. 490
- Потій І, митр. 21, 269
- Потоцький І., о. 29, 395
- Потебня О. 255, 265, 352, 364
- Поточняк А., о. 478
- Походжай Є. 481, 485
- Потурняк С. 354, 479
- Почопко, о. 560, 564, 565
- Прашко Ів., Єп. 209, 463, 470, 481
- Прешерен, о. 553
- Пречан, архиеп. 551, 553
- Прийма М. 480
- Придаткевич Р. 518
- Пристаї М., о. 162, 354, 479
- Притоцька П. 286
- Пришляк Я. 474
- Прокопович Л. 481
- Прокопович І. 472
- Пронюк М. 478
- Процишин В. 474, 479

Процюк Ю. 335, 338, 467, 476, 506, 530,
531
Процюк Т. 467
Пушкар М. 353, 354
Пушкарський, о. 562, 563, 566, 569, 573
Пфайль 520
Пшеничка П. 527
Пшездзецький, Сп. 563, 569, 570, 571
Пшівий А. 481
Пясецький А., о. 388

Г

Равенна Ф. 233
Рагоза М. 345
Радзішевський В. 294
Раес А., о. 553
Раковський Ів., др. 162, 291, 292, 293, 294
Раковський Я. 529
Ракочий Т. 481
Раніні Г. 520
Расторгуєв П. 352
Ратич В. 480
Ратич Я. 481
Ратушинський М., о. 162, 480
Рахлецький А. 417
Рахлицький М. 472
Редемптористи, Отці 30, 31, 37, 170, 171,
174, 285, 287, 288, 567, 572, 576

Редліц 234

Рейтеровська Ю. 248
Решетило Р., о. 151
Решетило Ст. 338
Решетуха М. 472
Ржецький, о. 560, 564
Ржигла В. Ф. 267
Ржондзістий Є., о. 354, 479
Рижак А., о. 162, 319, 354, 479, 485
Рижевський 330
Рилло, Сп. 25
Рильський М. 354
Рібнер К. 520
Рілле Л. 410, 517
Ріпецький М. 550
Рітгер О. 553
Рогач І. 470, 532
Рогошевський, о. 418
Рогошіц, о. 554
Розвадовський І. 352

Роздольський К., о. 417

Розенкамф 331

Розумний І., о. 418

Рокецький 467

Романишин Б. 476

Романишин П. 334, 476, 513

Романів В. 481

Романчук В. 315, 418, 480

Ромах Я. 351, 476

Росіні 552, 557, 601

Роспанд Ст. 353

Руденко С. 294

Руденський В. 473

Рубка І. 480

Рудик В. 346, 480

Рудзінська Т. 350, 353

Рудницький М. 246, 266

Рудницький Р. 470, 481

Рудяк Д. 418

Рудь Ст., о. 84, 88, 92, 93, 93, 96, 97, 98,
99, 103, 104, 106, 107, 108, 111,
116, 119, 124, 132, 136, 534, 536, 587

Рутський В., митр. 18, 19, 20, 21, 22, 38,
172, 173, 186, 190, 207, 214, 217, 219,
273, 522, 545, 572, 575, 576, 577,
578, 579, 580, 581, 582, 584, 585, 587,
588, 589, 590

Рябінін Й. 336

С

Сабадош 470

Сава, студ. 569

Саванароля 567

Саварин Н., Сп. 208

Савин В. 484

Савейр Г., Сп. 321

Савицький О. 404

Савків В. 472

Савчук В. 336, 338

Савчук П. 330, 472

Садовський В., о. 354, 417, 479, 511

Садовський М., о. 417

Салагуб Р. 474, 534

Саламон С. 470, 506, 518, 531, 533

Салявіль С., о. 553

Самофал В. 506

Сампара Ст., о. 86, 92, 93, 96, 97, 103,
105, 110, 115, 118, 121,,

- 129, 136, 139, 141, 143, 146, 148, 150,
151, 157, 159, 161, 162, 259, 305, 322,
371, 375, 385, 534
- Санбаллатов 339
- Сапіга Кн. 421
- Сахман Т. 481
- Сахно Є. 474
- Свенціцький І, др. 93, 95, 97, 99, 139, 141,
143, 144, 161, 260, 304, 322, 362,
411, 412
- Свірський, о. 563, 568, 569
- Свістель Ю. 485, 528
- Седляк, о. 551
- Сельський В., о. 417
- Сембратович І., митр. 535
- Сембратович С., о. 395
- Сембратович С., митр. 29, 31, 38, 535
- Семеґен І. 418, 481, 485, 527
- Семен В. 352, 418, 478
- Семотюк В. 352, 478
- Семенюк Г. Г. 474
- Сенатович П. 352, 478
- Сениця П., др. 1, 2, 11., 12, 81, 82, 83, 481
- Сеннахеріг 339
- Сеньків В. 530
- Сеньківський В. 331, 473
- Сергій і Вахх, св. 207, 597
- Середунік Я. 315, 418
- Серкез Ст., о. 418, 473, 499, 530
- Сестри Служебниці 30, 32, 171, 396, 496
- Сеняницький М., о. 213
- Сивенький Л. Р. 472
- Сидорак М. 481
- Сидорів Й. Є. 470
- Симеон 446
- Синяк І., о. 332, 337, 417, 474
- Сирийський Єфр., св. 214
- Сиротинський І. 481
- Сікора А. 531
- Сілецький, о. 560
- Сімович В. 337, 353
- Сінґер, кард. 288
- Сірко Я. 352, 433, 470, 478, 560
- Січинський В. 232, 358, 359, 374, 375
- Скасків Г., о. 417
- Скасків В. 480
- Сковорода Гр. 266, 267
- Скородинський 29, 395
- Скоцень В. 344, 354, 479
- Скрутень В. 482
- Скрутень Й., о. 96, 139, 140, 141, 143,
144, 161, 261, 322, 362, 388, 556, 569,
573, 581
- Слабий А. 482
- Слабченко М., проф. 344
- Славський Є. 354, 479
- Сліпий Й., митр. кард. 7, 9, 12, 13, 14,
17, 18, 19, 22, 28, 29, 35, 38, 41, 44,
45, 48, 59, 60, 89, 91, 92, 96, 97,
99, 100, 103, 104, 105, 106, 107, 109,
112, 114, 115, 116, 118, 119, 122, 125
129, 132, 135, 136, 138, 139, 140, 141,
142, 144, 146, 147, 148, 149, 151, 152,
153, 154, 155, 158, 159, 160, 161, 162,
168, 174, 175, 181, 182, 183, 184, 186,
187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194,
195, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203,
204, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 214,
226, 237, 244, 246, 253, 259, 268,
285, 286, 290, 293, 296, 297, 298, 300,
301, 302, 305, 306, 308, 310, 311, 314,
316, 320, 321, 322, 324, 325, 328, 332,
358, 359, 362, 366, 373, 375, 376, 381,
385, 393, 398, 399, 400, 404, 405, 407,
410, 411, 413, 416, 418, 422, 425, 427,
428, 429, 435, 438, 439, 459, 467, 468,
469, 497, 503, 504, 510, 512, 516, 521,
523, 524, 533, 534, 537, 543, 546, 547,
548, 550, 551, 553, 554, 560,
566, 567, 568, 569, 572, 573, 575, 576,
577, 578, 579, 581, 582, 583, 587, 589,
591, 592, 594, 596, 597, 599, 600, 601
- Сльозка 337
- Смаль П. 339, 480
- Смаль-Стоцький Ст., проф. 226, 267, 337,
338, 350, 351, 352, 353
- Смик В., о. 14, 352, 478, 482, 534
- Смолятич К. 41
- Смотрицький М. 22, 265, 270, 306, 334,
335, 342, 364, 366, 373
- Снилик Л. 160
- Снігурович, Єп. 36
- Слободян В. 478
- Слободян П., о. 417
- Слоневський В., о. 418, 473, 530
- Слоневський Є. 481

Смішко М., др. 417
Смолинський, о. 417
Совяк Я. 351, 376
Соколовський Б. 473
Соловій 467
Соловійов В. 165, 173, 408
Соломон 465
Сольман 404
Соневіцький М., др. 14, 117, 120, 126,
134, 136, 152, 263, 310, 322, 371
Сопуляк М. 470, 531
Сопух, о. 569
Соханєвіч К. 336
Спачіль Т., о. др. 144, 213, 302, 553
Сполітакевич Ю. 482, 485
Ставровецький К. Т. 271, 351
Сталін Й. 17
Станімир В. 351, 476
Станіславівський 203
Станкевич Я., др. 350, 352
Старосольський В. 343
Старчук Н., др. 162
Стасишин Гр. 473
Стебельський В. 346, 480, 485
Стельмах 510
Степанів П. 354, 418, 479
Стернюк О., о. 417, 432, 474, 518
Стефанік М. 481
Стефанів М. 481
Стецюк В. 370, 372, 384, 531
Стецюк О. 432
Стисловський К. О. 417, 472, 529, 534
Стойко С. 551
Стояловський І., о. 417, 481
Стоян, Єп. 549, 574
Стрехин В. 351, 476
Стржиговський О. 232, 360
Стрийський М. 474
Струтинський М. 589
Студинський К., проф. 139, 261, 352
Студит Т. 151, 224
Студити, Отці 30, 31, 37, 170, 171, 174,
205, 567, 568, 573, 576
Студитки, Сестри 32, 371
Ступак, о. 589
Ступницький Й., о. 286
Сулімірський Т. 604
Сусла В. 481

Сушко 510
Сухий В., о. 417
Сярок Ст. 470

Т

Табінський П., о. 162, 272, 563, 564, 568,
Танячкевич Д. 396
Тарнавський В., о. 343, 433, 478, 484,
485, 531, 532
Тарнавський М., ген. 599, 600
Тарнович-Бескид Ю. 418
Татарінович, о. 565
Твардовський К., проф. 29
Театини, Отці 25
Теленько В. 343, 353, 478
Телішевський Д. 481
Телішевський Р. 480
Теліщук Д., о. 485
Теплий Гр. 471
Теодорович, о. 490, 568, 569, 573
Теофан, студ. 469
Теофіль О. 344
Терчка М., о. 551
Тиктор Гр. 478
Тиктор Ів. 24, 353, 369
Тилявський І., о. 563
Тимків Л. 480
Тимко О. 470
Тимоніка, мат. 417
Тимченко Є. 351
Тисовський І. 279
Тисовський В. 279
Тисовський М. 279
Тисовський Я. 279
Тихий Я. 346, 480
Тіменик І. 476
Тіссеран, кард. 580
Тіхий 267
Ткачук Ів. 196, 197, 405, 423, 470
Толопка П. 351, 476
Толстой Л. 267
Тома з Аквіну, св. 3, 4, 22, 101, 183,
191, 210, 213, 340, 359
Тома Кемп. 354, 394
Томович, о. 388
Трач А. 474, 499, 530
Трембач Ю. 418, 480
Троян Р. 474

Труш Й., о. 162, 418

Труш О. 481

Тупталенко Д. 572

Туркевич Л. 514

Туркевич Л., о. 551

Тутковський П. 256

Туроняк Й. 473

Турчин А. 315, 418, 481, 532

Тучапський М., Сп. 345

У

Угорчак Ф. 353, 478

Ульванський Р., о. 239, 417, 473, 484,
513, 516

Урбан Р. 233

Урбан, папа 47, 460

Урбан, о. 558, 568, 569, 571, 572, 573

Урліц М. 233

Устіянович М. 196, 379, 397

Ф

Фальковський Й. 267

Фанга І., о. 417, 473

Фармга М. 479

Федишин І. 334, 335, 336, 475

Федорів Ю., о. 417, 481

Федорович З. 354, 479

Федорович-Малицька І. 432

Федунік Я. 315, 353, 418, 478

Федусевич В., о. 417

Феник Т. 475

Ферстер Ф. В. 291, 376

Філіп Ап. 446

Фіголь Ів., о. 140, 142, 143, 147, 148, 150,
160, 161, 214, 270, 305, 322, 323, 329,
331, 332, 361, 540

Фіголь В. 480

Фіголь В., о. 271, 335, 518, 530, 531,
532, 588

Філіпович К. 481

Фінкль, проф. 236

Фйодоров Л., о. 175, 287, 378, 552

Флоровський А. В. 267

Фотій 181, 183, 187, 188, 209, 210, 234,
364

Франко Ів. 197, 219, 238, 265, 266, 368,
410

Франц Йосиф І, цс. 29, 394

Фредро О. 164

Фредро С. 163, 164, 173

Фреїв, о. 346, 480

Фульман, Сп. 590

Фурикевич В., о. 569, 573

Фуртак І. 404, 480

Х

Харина В., о. 323, 405, 472

Харина М., о. 351, 476, 484

Харина Ст., о. 479, 485

Хащевський А. 353, 478

Хибінський, проф. 242

Хиляк Я., о. 417

Хлібкевич І. 331

Хлямтач, проф. 251

Хмельницький В. 22, 241

Ходакевич К. 331

Ходзинський Й. 236

Холодний П. 197, 319, 421, 427, 428, 429,
430, 432, 433, 434, 435, 438, 440, 445,
547, 548, 581

Хома В. 337, 476, 518

Хома Я. 354, 479

Хомин П., о. 44, 138, 140, 142, 147, 149,
155, 158, 160, 161, 162, 273, 302, 306,
311, 322, 327, 436, 437, 560, 563, 568,
580, 598

Хомин Р., о. 417, 471, 473

Хомишин Гр., Сп. 37, 217, 287, 288

Хомяк І. 481

Хоркавий В. 346, 480

Храбр, монах 354

Хрущов М. 17

Ц

Цап М. 351, 476

Цап П. 333, 340, 351, 432, 476, 485

Цебровський В. 417, 472, 534

Цегельський А. 480, 510, 513, 518, 520,
522, 523, 527, 528, 594

Цегельський І., о. 94, 97, 139, 142, 143,
144, 161, 322, 550, 588, 589

Цегельський М., о. 175

Цегельський Т., о. 315, 418

Цегельський, др. 503

Цельнер Г. 320, 528

Цепинський П., о. 417

- Цибик Є. 481
Цимбала І. 530
Цимбала І., о. 472
Цимбалістий, др. 513
Цибран С. 351, 476
Циган В. 481
Циганенко 467
Цитрак Ст. 417
Цинкаловський 417
Цінек, о. 554
Цісик С., о. 320, 418, 472
Цуприк М. 509
Цьолковський П. 481
Цьорох С. 375
- Ч**
- Чайковський П. 527, 528
Чайковський І. 482
Чайковський Р. 473
Чайковський, о. 404
Чарнецький М., Сп. 162, 170, 174, 175,
198, 271, 272, 286, 287, 288, 289, 490,
551, -52, -53, 554, 560, 562, 563, 566,
569, 573, 576, 580, 581, 582, 584, 587,
588, 589, 591
Чекета Ів., о. 404
Чемеринський Я., о. 404
Чень Д. 481
Червинський І. 472
Чередарчук Р. 529
Чернецький В., о. 421
Черниш С. 475, 530, 531
Черній М. 510
Чехівський, др. 269
Чехович К., др. 85, 103, 104, 106, 107,
108, 113, 117, 120, 126, 133, 136,
146, 148, 150, 151, 153, 156, 157, 159,
160, 161, 264, 302, 305, 306, 310, 314,
317, 318, 319, 321, 322, 323, 328, 335,
336, 349, 351, 354, 364, 366, 417, 580,
601
Чеховський А. 345, 360
Чеховський Л. 354
Чиж В., о. 417
Чикета Я. 481
Чикало І. 473
Чикало О. 485
Чолій Р. 315
- Чошовій П. 470
Чорний Т. 355, 418, 479
Чорняк Ів., о. 86, 115, 117, 118, 120, 121,
126, 129, 133, 135, 136, 144, 151, 152,
159, 161, 162, 163, 267, 310, 311, 317,
322, 328, 338, 470, 568
Чубатий М., проф. 14, 41, 59, 84, 88, 92,
94, 95, 96, 98, 99, 103, 104, 105, 106,
108, 110, 115, 116, 118, 119, 122,
126, 130, 133, 136, 139, 140, 141, 142,
144, 145, 146, 148, 149, 151, 153, 156,
159, 160, 161, 245, 265, 267, 301, 305,
310, 314, 317, 322, 327, 328, 329, 332,
324, 326, 340, 343, 360, 363, 366, 585,
587
Чубатий, о. 480
Чумак Я. 3, 14, 158, 160, 162, 290, 306,
311, 318, 323, 325, 376, 400, 404, 405,
529
- Ш**
- Шаварин М. 481
Шанайда В. 485
Шараневич І., о. 224, 236, 343
Шараневич О. 472
Шафран Є. 233
Шаховський, проф. 251
Шашкевич М., о. 28, 30, 31, 196, 214,
350, 355, 375, 376, 379, 382, 395, 397,
499, 502, 503, 504, 505, 508, 516, 517,
518, 521, 524, 600
Шашкевич Гр. 379, 397
Швайфурт Ф. 233
Шварц Й. 203
Швидкий П. 474
Швілінський 340
Шебен М., о. 260, 371
Шевченко Т. 31, 239, 265, 295, 368, 504,
517
Шекерик-Доників А. 315, 344, 347, 355,
417, 418, 479, 506, 507, 509, 510, 532
Шельонжек, Сп. 569, 570
Шемлей Й. 351
Шепарович Ю. 534
Шепфер Є., о. др. 213
Шептицький А., митр. 7, 13, 14, 17, 18,
19, 20, 22, 28, 31, 32, 33, 34, 37, 38,
41, 42, 43, 44, 45, 49, 59, 60, 91, 107,

- 111, 115, 118, 123, 131, 138, 144, 145,
146, 52, 153, 155, 159, 160, 164, 165,
166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173,
174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182,
183, 184, 186, 190, 193, 194, 195, 198,
200, 201, 211, 212, 215, 219, 221,
222, 233, 235, 236, 240, 242,
243, 244, 245, 247, 251, 252, 255, 259,
260, 262, 263, 267, 268, 270, 271,
272, 273, 274, 278, 281, 284, 285, 286,
287, 290, 292, 295, 296, 297, 298, 300,
301, 303, 306, 311, 314, 315, 317, 320,
324, 358, 359, 366, 372, 375, 377, 378,
381, 385, 387, 388, 398, 399, 400, 403,
407, 409, 410, 412, 413, 416, 418, 421,
427, 436, 439, 460, 461, 466, 486, 487,
490, 495, 498, 502, 510, 514, 515, 516,
517, 521, 528, 535, 537, 543, 546, 548,
549, 550, 551, 552, 554,
555, 556, 562, 568, 569, 574,
575, 576, 578, 579, 588, 591, 592,
594, 596, 598, 599, 601, 603
- Шептицький Атан. 23, 25, 572
Шептицький В. 23
Шептицький К., о. 151, 388, 490, 517, 563,
566, 568, 576, 577, 591, 599
Шептицький Л. 23, 24, 25
Шеремета М. 355, 479
Шиманський Й., о. 262, 263
Шимкевич 560
Шишко Гр. 287
Шіфрін А. 203
Школьник Я. М. 472
Шкроміда Й. 481
Шльомбергер 47
Шовгенюк І. 475
Шпальдак, о. 549
Шпитковський І. 355, 375, 479
Шрамек, о. 553
Штайден К., о. 404, 417
Штангрет К. 479
Штурмай П. 344, 351, 476
Штуфлер Й., др. 213
Штюбер З. 514
Шуберт 520, 524, 527, 594, 601
Шулим Ів. 331, 474, 530
Шумлянський, о. сп. 25
Шунь Р. 474, 485
- Шуст Я. 473, 474, 485
Шустер В. 346
Шух І. 480
Шухевич 426
- Щ**
Щавницький М., о. 29, 394
Щеклік, др. 226
Щепанюк М., о. 504
Щирба Л. 351, 476
Щур В. 315, 418, 480, 485
Щур В. 481
- Ю**
Юда, ап. 390
Юревич Є. 475
Юрик Ст., о. 404
Юрків Ю. 481, 507, 510
Юхнович М. 472, 529
- Я**
Яблжиковський, Єп. 569, 570
Яворівський Є. 481
Ягіч, проф. 236
Якимечко Г. 481
Якимович І. 426
Якимович Д. 323, 421
Якимів В. 518
Яків, ап. 446
Якубович 467
Якуб'як В. 320, 481, 509, 510, 513, 514,
515, 521, 522, 523, 527, 528, 601
Яминський С., о. 417, 524
Ямінська О. 255
Янковський А. 355
Янковський І. 472
Янов Я. 353
Янович, о. 404
Яновський А. 479
Янтавш, Єп. 553
Янушевський 527
Януарій, студ. 569
Янчинський Т. 479
Яремецька В. 244
Яремін І. 336, 475, 530
Яремович К. 355, 476
Яримович Й., о. 417
Ярослав Осмомисл 369

Ярослав Мудрий 42, 321
Ярош Р. 481
Ястшембський, о. 389
Яськевич Я. 155, 347, 479
Яхимович, о. 29, 394
Яжно, о. 404

Яцик Ст., о. 404, 418
Яцикевич Л. 351, 476
Яцишин Ів. 331, 332, 335, 475
Яцків Ів. 417, 475, 485, 499
Яцків К. 481
Яцун В. 480

З М І С Т

Передмова	стор. 11
Слово від автора	13
Розділ I. Вступ	17
Розділ II. Заснування	47
Розділ II. Статут	59
Розділ УІ. Виклади	91
Розділ У. Основник і професорська колегія	163
Розділ ІУ. Організація і осяги	296
Розділи УІІ-ІХ. Наукові Семінарі	326
Розділ Х. Наукові праці	358
Розділ ХІ. 150-річчя Духов. Семінарії	379
Розділ ХІІ. Бібліотека	400
Розділ ХІІІ. Пам'ятник-Різька на пошану Митр. Андрія	407
Розділ ХІУ. Музей	411
Розділ ХУ. Церква і будинки	420
Розділ ХУІ. Студенти	460
Розділ ХУІІ. Студентські організації	501
Розділ ХУІІІ. Адміністрація	537
Розділ ХІХ. Позанаукова діяльність	543
Розділ ХХ. Світлини	605
Резюме по українськи, англійськи, французьки, італійськи і німецьки	681
Індекс імен	693

НАШИ ВІДАННЯ
NOSTRAE EDITIONES

1. MONUMENTA UKRAINE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Šeptyckyj, vol. I. Romae 1964, p. XXIV+350. Doll. 10.
2. MONUMENTA UCRAINAE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Šeptyckyj, vol. II. Romae 1965, p. XX+360. Doll. 10.
3. MONUMENTA UCRAINAE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Šeptyckyj, vol. III. Romae 1966, p. XIV+400. Doll. 10.
4. MONUMENTA UKRAINE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Šeptyckyj, vol. IV. Romae 1967, p. XIX+380. Doll. 10.
5. MONUMENTA UKRAINE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Šeptyckyj, vol. V. Romae 1968, p. XX+434. Doll. 10.
6. MONUMENTA UKRAINE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Šeptyckyj, vol. VI. Romae 1968, p. XIV+392. Doll. 10.
7. MONUMENTA UKRAINE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Šeptyckyj, vol. VII. Romae 1969, p. XIV+388. Doll. 10.
8. MONUMENTA UKRAINE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Šeptyckyj, vol. VIII. Romae 1970, p. XV+284. Doll. 10.
9. MONUMENTA UKRAINE HISTORICA, collegit Metropolita Andreas Šeptyckyj, vol. IX-X, Romae, 1971, p. XX+1000. Doll. 20.
10. Wasyl Lencyk, *The Eastern Catholic Church and Czar Nicholas I.* Romae-New York 1965, p. XIII+148. Doll. 5.
11. О. д-р Исидор Нагаєвський, *Історія Римських Вселенських Архієреїв*, частина I. (*Historia Romanorum Catholicorum Pontificum, pars I.* Мюнхен 1964, стор. 363. Doll. 8.
12. Проф. Микола Чубатий, *Історія християнства на Русі-Україні*, том I. (*De historia christianitatis in antiqua Rus-Ucraina, vol. I.*) Рим-Нью-Йорк 1965, стор. XI+816. Doll. 10.
13. О. Михайло Кравчук, *Книга Псалмів. (Liber Phalmorum).* Рим, 1966, стор. 240. Doll. 5.
14. Проф. д-р Олекса Горбач, *Три Церковнослов'янські Літургічні рукописні Тексти Ватиканської Бібліотеки. (Tres Textus Liturgici Linguae Ecclesiasticae (Paleo) - Slavicae in Manuscriptis Vaticanis).* Рим стор. 160. Doll. 5.
15. О. д-р Мирослав Марусин, *Чини Святительських Служб в Київському Евхологоні з позатку XVI ст. (Ordinum Pontificalum in Euchologio Kioviensi saec. XVI exposition).* Рим 1966, стор. XVIII+210. Doll. 6.

16. *Український Католицький Університет ім. св. Климента Папи і його правна основа.* (De Universitae Catholica Ucrainorum a S. Clemente Papa eiusque fundamento iuridico). Рим 1967, стор. 32. Doll. 2.
17. «Обнова» *Організація Української Католицької Університетської молоді, Академічних товариств і її статуту.* (De organizatione ucrainicae catholicae iuventutis universitariae, academicarum societatum eorumque statutis expositione). Рим 1967, стор. 35. Doll. 2.
18. Проф. д-р Олекса Горбач, *Перший рукописний українсько-латинський словник Арсенія Корецького-Сатановського та Єпіфанія Славинецького.* (De manuscripto primi ucraino-latini vocabularii Arsenii Korec'kuj-Satanovs'kuj et Epiphanii Slavynec'kuj typis nunc mandato). Рим 1968, стор. 335. Doll. 6.
18. Проф. д-р Олекса Горбач, *Перший рукописний українсько-латинський словник Арсенія Корецького-Сатановського та Єпіфанія Славинецького.* (De manuscripto primi ucraino-latini vocabularii Arsenii Korec'kuj-Satanovs'kuj et Epiphanii Slavynec'kuj typis nunc mandato). Рим 1968, стор. 335. Doll. 6.
19. О. проф. д-р Ісидор Нагаєвський, *Історія Римських Вселенських Архієреїв, частина II.* (Historia Romanorum Catholicorum Pontificum, pars II). Рим 1967, стор. 600. Doll. 10.
20. Кард. Йосиф, *Твори*, зібрані о. проф. д-р Іван Хома і о. Іван Яцків, том I. (Card. Josephus, Opera omnia, collegerunt Johannes Choma et Johannes Jackiw, vol. II). Рим, 1968, стор. 423. Doll. 10.
21. Кард. Йосиф, *Твори*, зібрані о. проф. д-р Іван Хома і о. Іван Яцків, том. II. (Card. Josephus, Opera omnia, collegerunt Johannes Choma et Johannes Jackiw, vol. II). Рим, 1969, стор. 316. Doll. 10.
22. Кард. Йосиф, *Твори*, зібрані о. проф. д-р Іван Хома і о. д-р Юрій Федорів, том. III-IV. (Card. Josephus, Opera omnia, collegerunt Johannes Choma et Georgius Fedoriw, vol. III-IV). Рим 1970, стор. 950. Doll. 20.
23. Dr. Eugenius Kaminskyj, *De potestate Metropolitanum Kioviensium-Haliciensium, (a. 1596-1805), Romae 1969, p. 180. Doll. 6.*
24. Julius Kubinyi, S.T. D. *The History of Prjašiv Eparchy, Romae, 1970, p. 216. Doll. 5.*
25. Проф. д-р Михайло Соневицький *Історія грецької літератури, 1 том* (Litterarum graecarum historia, vol. I) Рим 1970, стор. XIV + 679, Doll. 15.
26. *Український Католицький Університет ім. св. Климента Папи в першому п'ятиліттю свого постання і діяльності 1963-1968.* (De Ucrainorum catholica Universitate S. Clementis Papae primo quinquennio peracto suae originis et activitatis enarratio) Рим 1969, стор. 290, Doll. 6.

Università Cattolica Ucraina
Via Boccea, 478 — 00166 Roma — ITALIA

Обкладинка:
МИРОН ЛЕВИЦЬКИЙ

